วิทยานิพนธ์

การศึกษาเปรียบเทียบวัจนกรรมอ้อมในบทสนทนาในนวนิยายไทยต่างสมัย: ตามแนววัจนปฏิบัติศาสตร์

A COMPARATIVE STUDY OF INDIRECT SPEECH ACTS IN DIALOGUES IN THE DIFFERENT PERIODS OF THAI NOVELS: A PRAGMATIC APPROACH

นายนภัทร อังกูรสินธนา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พ.ศ. 2551

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย)

ปริญญา

ภาษาไทย	ภาษาไทย
สาขา	**ภาควิชา**

เรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบวัจนกรรมอ้อมในบทสนทนาในนวนิยายไทยต่างสมัย: ตามแนววัจนปฏิบัติศาสตร์

A Comparative Study of Indirect Speech Acts in Dialogues in the Different Periods of Thai Novels: A Pragmatic Approach

นามผู้วิจัย นายนภัทร อังกูรสินธนา

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก .....

(รองศาสตราจารย์วิไลศักดิ์ กิ่งคำ, Ph.D.)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม .....

(รองศาสตราจารย์สิริวรรณ นันทจันทูล, ค.ม.)

หัวหน้าภาควิชา .....

(รองศาสตราจารย์วิไลศักดิ์ กิ่งคำ, Ph.D.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

.....

(รองศาสตราจารย์วินัย อาจคงหาญ, M.A.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 2 **เดือน** มิถุนายน **พ.ศ.** ๒๕๕๗

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การศึกษาเปรียบเทียบวัจนกรรมอ้อมในบทสนทนาในนวนิยายไทยต่างสมัย: ตามแนววัจนปฏิบัติศาสตร์

A Comparative Study of Indirect Speech Acts in Dialogues in the Different Periods of Thai Novels: A Pragmatic Approach

โดย

นายนภัทร อังกูรสินธนา

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย)
พ.ศ. 2551

นภัทร อังกูรสินธนา 2551: การศึกษาเปรียบเทียบวัจนกรรมอ้อมในบทสนทนาในนวนิยายไทยต่างสมัย: ตามแนววัจนปฏิบัติศาสตร์ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย) สาขาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รองศาสตราจารย์วิไลศักดิ์ กิ่งคำ, Ph.D. 403 หน้า

การศึกษาเรื่อง "การศึกษาเปรียบเทียบวัจนกรรมอ้อมในบทสนทนาในนวนิยายไทยต่างสมัย: ตามแนววัจนปฏิบัติศาสตร์" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเภทและความหมายของวัจนกรรมอ้อม รวมทั้งเปรียบเทียบประเภทวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในบทสนทนาในนวนิยายต่างสมัยโดยเก็บข้อมูลจากนวนิยายไทยจำนวน 24 เรื่อง ผลการวิจัยพบประเภทของวัจนกรรม 11 ประเภท คือ วัจนกรรมขอร้อง วัจนกรรมการสั่ง วัจนกรรมการบอกเล่า วัจนกรรมการถาม วัจนกรรมการแนะนำ วัจนกรรมการเตือน วัจนกรรมการทักทาย วัจนกรรมการสัญญา วัจนกรรมโต้แย้ง วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ และวัจนกรรมการบริภาษ แต่ไม่พบประเภทของวัจนกรรมอ้อม 3 ประเภท คือ วัจนกรรมการขอบคุณ วัจนกรรมการแสดงความยินดี และวัจนกรรมการขู่

การเปรียบเทียบประเภทวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในนวนิยายทั้ง 4 ช่วงเวลาพบว่า วัจนกรรมการบริภาษ วัจนกรรมโต้แย้ง วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ วัจนกรรมการขอร้อง วัจนกรรมการสั่ง วัจนกรรมการถาม และวัจนกรรมการเตือน ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในนวนิยายทั้ง 4 ช่วงเวลา ในขณะที่วัจนกรรมการแนะนำปรากฏวัจนกรรมอ้อมในนวนิยายเพียง 3 ช่วงเวลา คือ ในนวนิยายช่วงที่ 2 -4 เท่านั้น ส่วนวัจนกรรมการทักทายปรากฏวัจนกรรมอ้อมในนวนิยายเพียง 2 ช่วงเวลา คือ ในนวนิยายช่วงที่ 1 และช่วงที่ 4

อย่างไรก็ตาม วัจนกรรมการบอกเล่าและวัจนกรรมการสัญญาปรากฏวัจนกรรมอ้อมในนวนิยายเพียงช่วงเวลาเดียวเท่านั้นคือ ในนวนิยายช่วงที่ 3 สุดท้ายวัจนกรรมการขอบคุณ วัจนกรรมการแสดงความยินดี และวัจนกรรมการขู่ ไม่ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในนวนิยายทั้ง 4 ช่วงเวลา

นภัทร อังกูรสินธนา ๑๐ / มี.ค. / ๒๕๕๑

ลายมือชื่อนิสิต ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

Naphat Angkunsinthana 2008: A Comparative Study of Indirect Speech Acts in Dialogues in the Different of Thai Novels: A Pragmatic Approach. Master of Arts (Thai), Major Field: Thai Language, Department of Thai Language.
Thesis Advisor: Associate Professor Wilaisak Kingkham, Ph.D. 403 pages.

The purposes of research were to study the types and meanings of indirect speech acts and to make comparison of their types existing in the dialogues in the novels of different periods, consisting of 24 in number. As generally studied, it was found that there are eleven speech acts namely; the speech acts of request, command, assertion, question, advice, warning, greeting, promise, argument, unsatisfaction and reprimanding.

The result of study shows that the speech acts of reprimanding, argument, unsatisfaction, request, command, question and warning exist in the novels of four periods. By the way, the speech act of advice exists in the novels of second to the fourth periods. The speech act of greeting exists in the novels of second and the fourth period.

Furthermore, the speech acts of assertion and promise exist in the third period. Finally, the speech acts of thank, congratulation and threat never exist in the four periods.

Naphat Angkunsinthana — Student's signature

Wilaisak K — Thesis Advisor's signature

20 / March / 2008

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาของรองศาสตราจารย์ ดร. วิไลศักดิ์ กิ่งคำ ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ สิริวรรณ นันทจันทูล กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่กรุณาให้คำปรึกษา แนวทาง และข้อแนะนำต่างๆ พร้อมทั้งตรวจแก้ไขข้อบกพร่องด้วยความเอาใจใส่อย่างยิ่ง ยามใดที่ผู้วิจัยมีปัญหา หากได้เรียนปรึกษาก็จะได้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัยเสมอ ทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สมบูรณ์และถูกต้อง ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงและจะระลึกถึงพระคุณนี้ตลอดไป

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. ประเทือง ทินรัตน์ รองศาสตราจารย์ อัจฉรีย์ จันทลักขณา อาจารย์ วราภรณ์ ทองสัมฤทธิ์ และอาจารย์ โกวิทย์ พิมพวง ที่กรุณาให้คำแนะนำต่างๆ ตลอดจนตรวจแก้ไขบทคัดย่อภาษาอังกฤษ ทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่าน ทุกระดับที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้แก่ผู้วิจัย ผู้วิจัยจะสำนึกพระคุณนี้อย่างมิรู้ลืม

ขอกราบระลึกถึงพระคุณของคุณพ่อเงิน แซ่เอี๋ยว และคุณแม่สมใจ แซ่เอี๋ยว ผู้ซึ่งเพียรทำทุกอย่างเพื่ออนาคตของลูกอย่างมิรู้เหน็ดเหนื่อยตลอดมา ทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จดังทุกวันนี้

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอระลึกถึงความมีน้ำใจของ พี่ๆ น้องๆ และเพื่อนๆ ในภาควิชาภาษาไทยทุกคน โดยเฉพาะคุณสุรางคณา พลนรัตน์ เพื่อนผู้ช่วยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจนเกิดเป็นข้อคิดที่เป็นประโยชน์แก่งานวิจัยนี้ รวมทั้งเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยอย่างเสมอต้นเสมอปลายเรื่อยมา

นภัทร อังกูรสินธนา

มีนาคม 2551

สารบัญ

หน้า

สารบัญตาราง (3)

บทที่ 1 บทนำ 1

ความเป็นมาและความสำคัญ 1

วัตถุประสงค์ของการวิจัย 4

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 5

ขอบเขตของการวิจัย 5

นิยามศัพท์เฉพาะ 7

บทที่ 2 การตรวจเอกสาร 9

ทฤษฎีแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 9

ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีวัจนปฏิบัติศาสตร์และทฤษฎีวัจนกรรม 9

ความรู้เกี่ยวกับนวนิยายไทย 23

กรอบแนวคิดการวิจัย 32

บทที่ 3 วิธีการวิจัย 33

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 33

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 37

การเก็บรวบรวมข้อมูล 45

การวิเคราะห์ข้อมูล 46

บทที่ 4 ผลการวิจัย 47

การวิเคราะห์ประเภทและความหมายของวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏ

ในบทสนทนาในนวนิยายไทยต่างสมัยทั้ง 4 ช่วงเวลา 47

นวนิยายช่วงที่ 1 (พ.ศ. 2444- พ.ศ. 2475) 47

นวนิยายช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2476- พ.ศ. 2500) 84

นวนิยายช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2501- พ.ศ. 2516) 117

นวนิยายช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2517- ปัจจุบัน) 166

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

การวิเคราะห์เปรียบเทียบประเภทของวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏ
ในบทสนทนาในนวนิยายไทยต่างสมัยทั้ง 4 ช่วงเวลา 210

บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ 226

สรุปผลการวิจัย 226

อภิปรายผลการวิจัย 231

ข้อเสนอแนะ 233

เอกสารและสิ่งอ้างอิง 235

ภาคผนวก 242

ภาคผนวก ก การวิเคราะห์ประเภทและความหมายของวัจนกรรมอ้อมที่
ปรากฏในนวนิยายไทยช่วงที่ 1 (พ.ศ. 2444 ถึง พ.ศ. 2475) 243

ภาคผนวก ข การวิเคราะห์ประเภทและความหมายของวัจนกรรมอ้อมที่
ปรากฏในนวนิยายไทยช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2476 ถึง พ.ศ. 2500) 275

ภาคผนวก ค การวิเคราะห์ประเภทและความหมายของวัจนกรรมอ้อมที่
ปรากฏในนวนิยายช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2501 ถึง พ.ศ. 2516) 293

ภาคผนวก ง การวิเคราะห์ประเภทและความหมายของวัจนกรรมอ้อมที่
ปรากฏในนวนิยายช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2517 ถึง ปัจจุบัน) 335

ประวัติการศึกษา และการทำงาน 403

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ตารางรายชื่อนวนิยายไทยในช่วงที่ 1 (พ.ศ. 2444- พ.ศ. 2475)	34
2	ตารางรายชื่อนวนิยายไทยในช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2476- พ.ศ. 2500)	35
3	ตารางรายชื่อนวนิยายไทยในช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2501- 2516)	36
4	ตารางรายชื่อนวนิยายไทยในช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2517- ปัจจุบัน)	36
5	ตารางแสดงวัจนกรรมประเภทต่างๆ และรูปภาษาที่ปรากฏในนวนิยายไทย ช่วงที่ 1	77
6	ตารางแสดงวัจนกรรมประเภทต่างๆ และรูปภาษาที่ปรากฏในนวนิยายไทย ช่วงที่ 2	110
7	ตารางแสดงวัจนกรรมประเภทต่างๆ และรูปภาษาที่ปรากฏในนวนิยายไทย ช่วงที่ 3	158
8	ตารางแสดงวัจนกรรมประเภทต่างๆ และรูปภาษาที่ปรากฏในนวนิยายไทย ช่วงที่ 4	204
9	ตารางเปรียบเทียบประเภทวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในบทสนทนาในนวนิยายไทยต่างสมัย	211
10	ตารางเปรียบเทียบรูปภาษาที่ปรากฏในวัจนกรรมแต่ละประเภทในนวนิยายไทยต่างสมัย	216

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

วัจนปฏิบัติศาสตร์ (Pragmatics) เป็นการศึกษาความหมายของการสื่อสารที่สัมพันธ์กับปริบท ซึ่งเป็นเรื่องที่นอกเหนือไปจากการศึกษาความหมายที่เกิดจากรูปภาษาหรือโครงสร้าง แต่จะต้องตีความรูปภาษาไปตามปริบทของการสื่อสารซึ่งจะเกี่ยวข้องกับผู้พูด ผู้ฟัง และสถานการณ์ของการสื่อสาร พิณทิพย์ ทวยเจริญ (2547: 382-383) กล่าวถึงความสำคัญของทฤษฎีวัจนปฏิบัติศาสตร์ไว้ว่า วัจนปฏิบัติศาสตร์เกิดขึ้นเพื่อเสริมหรือแก้ไขแนวการวิเคราะห์ของชอมสกีผู้ซึ่งเน้นความเป็นนามธรรมของภาษามากไปโดยไม่สนใจการใช้ภาษา ผู้ใช้ภาษา หรือบทบาทและหน้าที่ของภาษา

การกล่าวถ้อยคำบางครั้งนอกจากต้องการสื่อความหมายตรงตามรูปภาษาแล้วยังต้องการสื่อความหมายที่นอกเหนือไปจากความหมายที่รูปภาษานั้นปรากฏอยู่ เช่น ในสถานการณ์ที่เพื่อนมาที่บ้าน และเจ้าของบ้านต้อนรับเพื่อนคนนั้นในห้องรับแขก ทันใดนั้นเพื่อนก็กล่าวกับเจ้าของบ้านว่า “ร้อนจังเลยนะ” จะเห็นได้ว่าเพื่อนใช้รูปประโยคบอกเล่า ซึ่งความหมายตามรูปภาษาต้องการที่จะแจ้งหรือบอกให้เจ้าของบ้านทราบว่าเขารู้สึกร้อน แต่อย่างไรก็ตามรูปประโยคบอกเล่านี้ยังมีเจตนาอื่นแฝงอยู่ คือเจตนาขอร้อง ซึ่งเจ้าของบ้านก็เข้าใจเจตนานี้และตอบสนองกลับด้วยการเปิดเครื่องปรับอากาศ ลักษณะของถ้อยคำที่ทำให้เกิดการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเรียกว่า วัจนกรรม (Speech acts)

วัจนกรรมแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ วัจนกรรมตรง (Direct Speech Acts) หมายถึง ถ้อยคำที่ความหมายประจำรูปของภาษาสอดคล้องกับเจตนาของผู้ส่งสาร และวัจนกรรมอ้อม (Indirect Speech Acts) หมายถึง ถ้อยคำที่ความหมายประจำรูปของภาษาไม่สอดคล้องกับเจตนาของผู้ส่งสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัจนกรรมอ้อม ที่ผู้ฟังไม่สามารถเข้าใจเจตนาของผู้พูดได้ด้วยการตีความหมายจากรูปภาษาที่ปรากฏเพียงอย่างเดียว แต่จะต้องอาศัยปริบทในการเข้าใจความหมายของเจตนาของผู้พูด

ดียู ศรีนราวัฒน์ (2542: 27) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการใช้วัจนกรรมอ้อมในการสื่อสารไว้ว่า การพูดอ้อมและการใช้วัจนกรรมอ้อม (Indirect Speech Acts) เป็นการสื่อสารแบบหนึ่งซึ่งพบว่าปรากฏในทุกภาษา ในบางวัฒนธรรมที่เน้นคุณค่าของความสุภาพ การให้เกียรติ และการหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง การพูดอ้อมจะถือว่าเป็นวิธีสื่อสารที่เหมาะสม ดังจะพบว่าสังคมตะวันออกนิยมใช้ภาษาอ้อมมากกว่าสังคมตะวันตก...สังคมไทยเป็นสังคมที่นิยมความสุภาพเช่นกัน และมีการพูดอ้อมเป็นวิธีสื่อสารแบบหนึ่ง ในบางสถานการณ์จะพบว่า การพูดอ้อมเป็นกลวิธีที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการพูดตรง เช่น ในห้องพักอาจารย์ นิสิตต้องการให้อาจารย์เซ็นชื่อรับรองความประพฤติเพื่อที่จะนำไปสมัครงานจึงพูดกับอาจารย์ว่า “อาจารย์คะ เซ็นชื่อรับรองความประพฤติให้หนูหน่อยได้ไหมคะ” จากถ้อยคำที่นิสิตพูดกับอาจารย์นั้น นิสิตใช้รูปประโยคคำถามแต่มิได้มีเจตนาที่จะต้องการคำตอบจากอาจารย์ตามรูปประโยคที่ปรากฏแต่อย่างใด นิสิตมีเจตนาที่จะขอร้องอาจารย์ให้ช่วยเซ็นชื่อรับรอง ซึ่งจากรูปประโยคคำถามนี้นิสิตได้แสดงวัจนกรรมอ้อมในการขอร้อง ซึ่งเมื่อพิจารณาจะเห็นว่าการใช้ประโยคคำถามในการขอร้องให้ผู้ฟังทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้แก่ผู้พูดนั้นย่อมที่จะแสดงถึงความสุภาพด้วย เพราะการใช้ประโยคคำถามจะไม่เป็นการบังคับผู้ที่ถูกข้อร้อง แต่จะเป็นการให้ทางเลือกแก่ผู้ถูกขอร้องว่าจะปฏิบัติตามที่ถูกขอร้องหรือไม่ก็ได้

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าวัจนปฏิบัติศาสตร์เป็นการศึกษาความหมายของการสื่อสารที่สัมพันธ์กับปริบทอันได้แก่ ผู้พูด ผู้ฟัง และสถานที่ของการสื่อสาร ดังนั้นข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวัจนกรรมอ้อมซึ่งเป็นหัวข้อหนึ่งในการศึกษาการใช้ภาษาตามแนววัจนปฏิบัติศาสตร์นั้นจำเป็นต้องศึกษาจากบทนทนาของบุคคลที่ใช้สื่อสารกันจริงในสังคม เพราะถือได้ว่าเป็นการใช้ภาษาในการสนทนาจริง และมีปริบทของการสื่อสารดังที่ได้กล่าวมาแล้ว การศึกษาที่ผ่านมานักภาษาและนักภาษาศาสตร์ได้เก็บข้อมูลของการสนทนาของบุคคลจริงในสังคมในสถานการณ์ต่างๆ โดยการบันทึกเทปหรือการทำแบบสอบถาม นอกจากนี้แล้วบทสนทนาในนวนิยายเป็นข้อมูลประเภทหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการศึกษาวัจนกรรมอ้อมได้เช่นเดียวกัน

นวนิยายเป็นรูปแบบงานบันเทิงคดีร้อยแก้วรูปแบบหนึ่งที่เน้นความสมจริงของตัวละคร โดยเฉพาะบทสนทนาในนวนิยายที่ผู้แต่งจะต้องแต่งให้ใกล้เคียงกับบทสนทนาที่ใช้ชีวิตประจำวันให้มากที่สุด ดังที่ สุพรรณี วราทร (2519), เจือ สตะเวทิน (2518ก), สายทิพย์ นุกูลกิจ (2543) และวนิดา บำรุงไทย (2544) กล่าวถึงบทสนทนาในนวนิยายสรุปได้ตรงกันว่า การที่บทสนทนาหรือบทพูดโต้ตอบกันระหว่างตัวละครในนวนิยาย ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ทำให้นวนิยายมีลักษณะ

คล้ายความจริงมากที่สุด เพราะการแต่งบทสนทนานั้นผู้เขียนนวนิยายจะต้องคำนึงถึงธรรมชาติของการใช้ภาษาจริงของตัวละครตัวนั้นๆ เช่น เพศ วัย อาชีพ เชื้อชาติ หรือแม้แต่สมัยของเหตุการณ์ ในนวนิยายเรื่องนั้นๆ เพื่อให้นวนิยายที่ออกมาสู่ผู้อ่านมีความสมจริงมากที่สุด

นอกจากนี้ สุธาสินี สิทธิเกสร (2544: 30) ได้ถึงการใช้วัจนกรรมอ้อมในนวนิยายว่า เนื่องจากในนวนิยายมักมีการการแสดงความแยบยลทางความคิดโดยอาศัยการพูดอย่างอ้อมค้อม การเสียดสี ประชดประชัน แม้กระทั่งในการแสดงความตลก ล้วนเป็นไปเพื่อให้เกิดความสมจริง และบางครั้งก็เป็นวิธีการที่จะให้ผู้อ่าน (ผู้ตีความ) ตระหนักในความเป็นจริงในคำพูดนั้น

ตามที่กล่าวมานี้แสดงให้เห็นว่าบทสนทนาในนวนิยายเป็นตัวแทนของบทสนทนาของบุคคลจริงได้ และสามารถนำมาเป็นข้อมูลในการศึกษาวัจนกรรมอ้อมได้ ดังตัวอย่างการใช้วัจนกรรมอ้อมในบทสนทนาในนวนิยายเรื่อง อมตะ ของ วิมล ไทรนิ่มนวล ซึ่งเป็นบทสนทนาตอนหนึ่งระหว่างพรมินทร์ กับภรรยาของเขาเอง เมื่อพรมินทร์รู้ว่าชีวัน ลูกชายซึ่งเกิดจากการโคลนนิ่งที่เขาต้องการใช้เป็นอะไหล่เปลี่ยนถ่ายอวัยวะให้กับตัวเองได้หายตัวไปแล้ว เพราะภรรยาของเขาบอกความจริงกับชีวัน พรมินทร์โกรธมากที่ชีวันหนีไป แต่ก็รู้อยู่ว่าภรรยาของเขาย่อมเจ็บปวดมากด้วยเช่นเดียวกันที่ลูกชายสุดที่รักหนีไปจึงสนทนาโต้ตอบกันว่า

พรมินทร์ “ถ้าเขาหนีไปคุณจะทำยังไง”
ภรรยา “**ฉันภาวนาขอให้เขาทำอย่างนั้นอยู่แล้ว**”

(วิมล ไทรนิ่มนวล, 2543: 14)

ความหมายประจำรูปของประโยคเป็นประโยคบอกเล่า แต่ความหมายของรูปประโยคไม่สอดคล้องกับความหมายที่เป็นเจตนาของผู้พูด เพราะผู้พูดไม่ได้ต้องการที่จะบอกเล่าเรื่องราว แต่เจตนาของผู้พูดคือ ต้องการที่จะประชดประชัน ภรรยาของพรมินทร์ไม่ได้ต้องการจะตอบคำถามพรมินทร์ แต่ต้องการประชดประชัน เพราะนางไม่ต้องการให้พรมินทร์นำชีวันไปผ่าตัดเปลี่ยนถ่ายอวัยวะกับเขา แต่นางก็ไม่อยากให้ชีวันหนีไป แต่นางรู้ว่าถ้าชีวันหนีไปจริงคนที่จะโกรธแค้นมากก็คือพรมินทร์ ดังนั้นเจตนาของประโยคที่นางตอบจริงคือต้องการประชดประชันพรมินทร์ จาก

ตัวอย่างนี้จะเห็นการแสดงความคิดอันแยบยลโดยอาศัยการพูดอย่างอ้อมค้อม การเสียดสี ประชดประชันในคำพูดของภรรยาของพรมินทร์

อย่างไรก็ตามรูปแบบการแต่งนวนิยายเริ่มเข้ามาในประเทศไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ จวบจนปัจจุบันนับเป็นระยะเวลานานมาก และตลอดระยะเวลาที่ผ่านมานวนิยายไทยก็ได้วิวัฒนาการควบคู่ไปกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ซึ่งบางช่วงของการวิวัฒนาการต้องประสบกับอุปสรรคต่อการพัฒนาดังเช่น ในช่วง พ.ศ. 2475- 2500 เป็นสมัยรัฐนิยมที่รัฐบาลจจำกัดเสรีภาพของนักเขียน (สายทิพย์ นุกูลกิจ, 2543: 175) ฉะนั้นจึงย่อมมีผลต่อการใช้ภาษาของนักเขียนในการนำเสนอแนวคิดผ่านบทสนทนาของตัวละครในเรื่องที่ไม่ให้ขัดแย้งกับแนวนโยบายของรัฐบาลในสมัยนั้น

เนื่องจากการใช้ภาษาเปลี่ยนไปตามกาลเวลาและสภาพแวดล้อม ดังที่วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ (2526: 12) กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงของภาษาไว้ว่า ภาษาที่มีคนใช้พูดอยู่เป็นประจำย่อมเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแต่ละอย่างต้องใช้เวลา เมื่อการเปลี่ยนแปลงยังมีไม่มากพอ หรือการเปลี่ยนแปลงยังไม่สิ้นสุดกระบวนการ เราไม่สามารถชี้บอกถึงการเปลี่ยนแปลงนั้นได้ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวัจนกรรมอ้อมในบทสนทนาในนวนิยายไทยเพื่อศึกษาประเภทของวัจนกรรมอ้อมในแต่ละช่วงสมัยของนวนิยายว่าปรากฏวัจนกรรมอ้อมในแต่ละประเภทเหมือนกันหรือต่างกันอย่างไรบ้าง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประเภทและความหมายของวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในบทสนทนาในนวนิยายไทย

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบประเภทของวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในบทสนทนาในนวนิยายต่างสมัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบประเภทของวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในบทสนทนาในนวนิยายไทย
2. ได้แนวทางในการศึกษาหัวข้อที่เกี่ยวกับการศึกษาวัจนกรรมต่อไป
3. ได้แนวทางในการสร้างบทสนทนาในวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดี

ขอบเขตการวิจัย

1. ศึกษาบทสนทนาในนวนิยายไทยจำนวน 24 เรื่อง โดยแบ่งช่วงการศึกษาออกเป็น 4 ช่วงเวลา ดังนี้

1.1 ช่วงเวลาที่ 1 คือ ช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 2444 ถึง พ.ศ. 2475 ศึกษาบทสนทนาในนวนิยายไทยจำนวน 8 เรื่อง ดังนี้

1) ลูกผู้ชาย	ของ ศรีบูรพา
2) มารมนุษย์	ของ ศรีบูรพา
3) หัวใจปรารถนา	ของ ศรีบูรพา
4) ปราบพยศ	ของ ศรีบูรพา
5) ผจญบาป	ของ ศรีบูรพา
6) ศัตรูของเจ้าหล่อน	ของ ดอกไม้สด
7) ความผิดครั้งแรก	ของ ดอกไม้สด
8) กรรมเก่า	ของ ดอกไม้สด

1.2 ช่วงเวลาที่ 2 คือ ช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 2476 ถึง พ.ศ. 2500 ศึกษาบทสนทนาในนวนิยายไทยจำนวน 4 เรื่อง ดังนี้

1) หญิงคนชั่ว	ของ ก.สุรางคนางค์
2) บ้านทรายทอง	ของ ก.สุรางคนางค์
3) ทางสายเปลี่ยว	ของ ก.สุรางคนางค์
4) ดอกฟ้า	ของ ก.สุรางคนางค์

1.3 ช่วงเวลาที่ 3 คือ ช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 2501 ถึง พ.ศ. 2516 ศึกษาบทสนทนาในนวนิยายไทยจำนวน 3 เรื่อง ดังนี้

1) เรือมนุษย์	ของ กฤษณา อโศกสิน
2) เขาชื่อกานต์	ของ สุวรรณี สุคนธา
3) ตะวันตกดิน	ของ กฤษณา อโศกสิน

1.4 ช่วงเวลาที่ 4 คือ ช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 2517 ถึง ปัจจุบัน ศึกษาบทสนทนาในนวนิยายไทยจำนวน 9 เรื่อง ดังนี้

1) ลูกอีสาน	ของ คำพูน บุญทวี
2) คำพิพากษา	ของ ชาติ กอบจิตติ
3) ปูนปิดทอง	ของ กฤษณา อโศกสิน
4) ตลิ่งสูงซุงหนัก	ของ นิคม รายยวา
5) เจ้าจันทร์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน	ของ มาลา คำจันทร์
6) เวลา	ของ ชาติ กอบจิตติ
7) ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน	ของ วินทร์ เลียววารินทร์
8) อมตะ	ของ วิมล ไทรนิ่มนวล
9) ช่างสำราญ	ของ เดือนวาด พิมวนา

2. ศึกษาเฉพาะวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในบทสนาในนวนิยายไทยเท่านั้น ซึ่งผู้วิจัยจะนำข้อความบรรยายในนวนิยายมาร่วมในการประกอบการตัดสินใจด้วยว่าบทสนทนานั้นเป็นวัจนกรรมอ้อมประเภทใด เพราะการศึกษาภาษาตามแนววัจนปฏิบัติศาสตร์ต้องอาศัยปริบทช่วยในการเข้าใจความหมาย ดังนั้นข้อความบรรยายในนวนิยายที่ผู้เขียนเขียนบรรยายจึงเท่ากับเป็นปริบทที่ช่วยให้เราเข้าใจเจตนาของบทสนทนาได้ชัดเจนขึ้น

นิยามศัพท์เฉพาะ

วัจนปฏิบัติศาสตร์ หมายถึง การศึกษาความหมายของการสื่อสารของผู้ใช้ภาษาที่สัมพันธ์กับปริบท และจะต้องตีความของรูปภาษาไปตามปริบทของการสื่อสารซึ่งจะเกี่ยวข้องกับผู้พูด ผู้ฟัง และสถานการณ์ของการสื่อสารนั้น

วัจนกรรมอ้อม หมายถึง ความหมายประจำรูปภาษาของผู้พูด ซึ่งไม่สอดคล้องกับความหมายที่เป็นเจตนาของผู้พูด

นวนิยาย หมายถึง วรรณกรรมประเภทบันเทิงคดี ร้อยแก้วขนาดยาว ที่แต่งขึ้นเสมือนเรื่องจริง และที่สำคัญคือแนวคิดสำคัญของเรื่องหลายแนวคิด

บทสนทนา หมายถึง บทพูดคุย สนทนากันระหว่างตัวละคร 2 คนขึ้นไปที่ปรากฏในนวนิยายไทย

ประเภทของวัจนกรรมอ้อม หมายถึง เจตนาต่างๆ ของผู้พูดในการเอ่ยถ้อยคำหนึ่งๆ

เปรียบเทียบประเภทวัจนกรรมอ้อม หมายถึง การเปรียบเทียบประเภทของวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในนวนิยายแต่ละช่วงเวลาทั้ง 4 ช่วงเวลา

รูปประโยคบอกเล่า หมายถึง รูปประโยคที่ใช้ในเรื่องราวเล่าบอกตามธรรมดา อาจจะเป็นไปในทางรับหรือปฏิเสธ อาจมีคำแสดงการบอกเล่าหรือไม่ก็ได้ รูปประโยคบอกเล่าอาจจะประกอบด้วยส่วนประกอบอย่างน้อย 1 ส่วน คือ ประธาน หรือกริยา

รูปประโยคคำสั่ง หมายถึง รูปประโยคที่อาจจะมีประธานของประโยคหรือไม่ก็ได้ หากมีก็จะเป็นคำสรรพนามบุรุษที่ 2 หรือสรรพนามบุรุษที่ 1 พหูพจน์ และมักจะมีคำลงท้าย เช่น ซิ ซี เถอะ เถอะน่ะ น่ะ น่า นะ

รูปประโยคคำถาม หมายถึง รูปประโยคที่มีคำวิเศษณ์แสดงคำถาม เช่น ใคร อะไร ที่ไหน ทำไม เมื่อไร อย่างไร หรือ หรือไม่

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทนี้จะกล่าวถึงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยจำแนกประเด็นของการศึกษาค้นคว้าออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีวัจนปฏิบัติศาสตร์และทฤษฎีวัจนกรรม
2. ความรู้เกี่ยวกับนวนิยายไทย

1. ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีวัจนปฏิบัติศาสตร์และทฤษฎีวัจนกรรม

1.1 ความหมายของทฤษฎีวัจนปฏิบัติศาสตร์

นักภาษาและนักภาษาศาสตร์ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า วัจนปฏิบัติศาสตร์ (Pragmatics) ไว้ ดังนี้

Fotion (1995: 10) กล่าวถึงความหมายของ วัจนปฏิบัติศาสตร์ ไว้ว่า วัจนปฏิบัติศาสตร์เป็นการศึกษาภาษา โดยให้ความสนใจกับผู้ใช้ภาษาและปริบทของการสื่อสารมากกว่าสิ่งอ้างอิง ความเป็นจริง หรือหลักไวยากรณ์

Lycan (1995: 586-589) กล่าวถึงความหมายของ วัจนปฏิบัติศาสตร์ ไว้ว่า วัจนปฏิบัติศาสตร์เป็นการศึกษาการใช้ภาษาในปริบท กล่าวคืออาศัยกฎเกณฑ์ทางปริบทในการแปลความหมายของภาษา ประโยคเดียวกันหนึ่งประโยค หรือถ้อยคำเดียวกันแต่อยู่ในคนละปริบทกัน ก็อาจตีความได้แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากความกำกวมหรือตัวบ่งชี้ความหมายที่แตกต่างกัน หรืออาจจะเกิดทั้งสองกรณี

Yule (1996: 3-4) กล่าวถึงความหมายของ วัจนปฏิบัติศาสตร์ ไว้ว่า วัจนปฏิบัติศาสตร์เป็นการศึกษาความหมายของผู้พูด (speaker meaning) หรือความหมายตามปริบท (contextual meaning) กล่าวคือเป็นการศึกษาความหมายในการสื่อสารที่มีมากกว่าคำพูดที่สื่อสารกัน (the study of how more gets communicated than is said.)

จากนิยามความหมายของ วัจนปฏิบัติศาสตร์ ข้างต้นสรุปได้ว่า วัจนปฏิบัติศาสตร์เป็นการศึกษาความหมายของภาษาที่สื่อสารหรือการใช้ภาษา โดยอาศัยปริบท หรือ context ในการเข้าใจความหมาย อย่างไรก็ตาม Yule ได้กล่าวถึงปริบทว่าแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ ปริบททางภาษา (co- text) และปริบทอื่นๆ (context) ที่มิใช่ปริบททางภาษา

ปริบททางภาษา (co- text) หมายถึง ข้อความที่แวดล้อมคำนั้นๆ ซึ่งจะช่วยให้ผู้รับสารเข้าใจความหมายของประโยคได้ชัดเจนและถูกต้องตามเจตนาของผู้ส่งสาร เช่น

ไก่นี้กินดี <u>คงจะมีไข่ดก</u>
ไก่นี้กินดี <u>เนื้อนุ่ม</u>

(อัญชลี สิงห์น้อย, 2549: 6)

ประโยคตัวอย่างข้างต้น ประโยค “ไก่นี้กินดี” เป็นประโยคที่มีความกำกวม กล่าวคือ นามวลี “ไก่นี้” เป็นได้ทั้งผู้กระทำ หมายความว่า ไก่นี้กินอาหารได้ดีมากหรือกินมาก และเป็นผู้ถูกกระทำ หมายความว่า ไก่นี้คนกินดี ดังนั้น การเพิ่มหรือพิจารณาข้อความรอบข้างประกอบจะช่วยไม่ให้กำกวมดังในตัวอย่างข้างต้น

ปริบทอื่น ๆ (context) ที่มิใช่ปริบททางภาษา อาจจะเป็นสถานการณ์ ความรู้ของคู่สนทนา สังคม วัฒนธรรม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องนำประกอบในการตีความหมายของการสื่อสารเพื่อเข้าใจได้ถูกต้องและตรงกัน เช่น

ยำแมวรสเด็ด

(อัญชลี สิงห์น้อย, 2549: 9)

จากตัวอย่างประโยคข้างต้น ถ้าผู้รับสารแต่ละคนมีพื้นฐานวัฒนธรรมที่แตกต่างกันก็จะเข้าใจความหมายของผู้ส่งสารต่างกัน กล่าวคือ หากในสังคมของผู้รับสารมีวัฒนธรรมการกินแมว ผู้รับสารคนนั้นก็อาจจะเข้าใจว่ารูปประโยคนี้หมายความถึงยำแมวที่เป็นชื่ออาหารที่ทำจากเนื้อแมวจริงๆ แต่ถ้าในสังคมของผู้รับสารไม่มีวัฒนธรรมการกินแมวดังเช่นในวัฒนธรรมไทย ผู้รับสารก็จะเข้าใจความหมายของรูปประโยคว่ายำรสอร่อยที่ทำโดยคนชื่อแมว

อย่างไรก็ตาม การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยจะนำปริบททางภาษาและปริบทอื่นๆ ที่มิใช่ปริบททางภาษามาประกอบการพิจารณา แม้ว่าการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นการศึกษากลุ่มตัวอย่างที่เป็นหนังสือนวนิยาย แต่ผู้วิจัยเห็นว่าบทบรรยายของผู้เขียน ไม่ว่าเป็นบทบรรยายฉาก หรือลักษณะของตัวละคร เป็นต้น ก็เป็นปริบทอื่นๆ ที่มิใช่ปริบททางภาษา ซึ่งจะทำให้เราเข้าใจเจตนาของตัวละครได้ดียิ่งขึ้น

1.2 **ทฤษฎีวัจนกรรม** (Speech Act)

การศึกษาภาษาตามแนวทฤษฎีวัจนปฏิบัติศาสตร์เป็นการศึกษาภาษาที่ได้รับอิทธิพลอย่างมากมาจากนักปรัชญาที่ชื่อ จอห์น ออสติน (John L. Austin) Parker (1946: 12) ได้กล่าวว่า เมื่อ ปี ค.ศ. 1955 ออสติน นักปรัชญาชาวอังกฤษได้เสนองานวิจัยงานหนึ่งแก่อาจารย์ วิลเลียม เจมส์ (William James) ที่มหาวิทยาลัยHarvard ซึ่งต่อมาในปี ค.ศ. 1962 ได้มีการตีพิมพ์งานวิจัยนี้ในชื่อ “How to Do Things with Words” ซึ่งแนวคิดของออสตินมีว่า ถ้อยคำในภาษาทำให้เกิดการกระทำได้ เรากระทำการต่างๆ ได้ด้วยคำพูด ตัวอย่างเช่น เมื่อเราพูดว่า “I have five toes on my right foot.” ประโยคนี้เป็นประโยคบอกเล่าทั่วๆ ไปที่ต้องการบอกรายละเอียดเกี่ยวกับเท้าของผู้พูด อย่างไรก็ตามเมื่อผู้พูดกล่าวประโยคต่อไปนี้ ก็จะเป็นการกระทำบางสิ่งบางอย่างไปพร้อมกันด้วย

1) I **promise** I’ll be there on time.

2) I **apologize** for the way I acted.

3) I **name** this “The Good Ship Lollipop.”

4) I **give and bequeath** to John L. Jones all my earthly possessions.

5) I **bet** you $ 100 that it’ll rain before 6:00 p.m.

6) I now **pronounce** you man and wife.

(Parker, 1946: 12)

จากตัวอย่างจะเห็นว่าทุกประโยคนอกจากจะเป็นการกล่าวถ้อยคำแล้วยังแสดงการกระทำที่เกิดจากการพูดด้วย ดังในประโยคที่หนึ่งประกอบด้วยการกระทำสัญญา ประโยคที่สองประกอบด้วยการกระทำขอโทษ ประโยคที่สามประกอบด้วยการกระทำการตั้งชื่อ ประโยคที่สี่ประกอบด้วยการยกมรดก ประโยคที่ห้าประกอบด้วยการกระทำการพนัน และประโยคที่หกประกอบด้วยการกระทำการแต่งงาน จะเห็นว่าคำกริยาในประโยค ได้แก่ promise, apologize, name, give and bequeath, bet และ pronounce เป็นกริยาที่ทำให้เกิดการกระทำได้ ซึ่งเราเรียกกริยาเหล่านี้ว่า “กริยาที่ก่อให้เกิดการกระทำ” (Performative verb)

ต่อมา จอห์น เซอร์ล (John Searle) ซึ่งได้เคยเรียนกับออสตินได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับวัจนกรรมในวิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต เรื่อง “Sense and Reference” ในปีค.ศ.1959 หลังจากนั้นสาระสำคัญในวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ได้ตีพิมพ์เป็นหนังสือเรื่อง วัจนกรรม (Speech act) ในปี ค.ศ. 1969 ซึ่งเซอร์ลได้พัฒนาแนวคิดในเรื่องวัจนกรรมนี้มาจากแนวคิดของออสตินโดยตั้งสมมติฐานไว้ว่า ถ้อยคำที่พูดออกมา ไม่เพียงแต่ที่มีกริยาแสดงการกระทำเท่านั้น แต่ทุกถ้อยคำย่อมมีเจตนาแฝงอยู่เสมอ (Parker, 1946: 14)

อย่างไรก็ดี Austin (1962) กล่าวว่า วัจนกรรม (Speech act) หรือถ้อยคำที่ก่อให้เกิดการกระทำ จะแสดงการกระทำ 3 การกระทำ คือ

1. **การกล่าวถ้อยคำ (Locutionary act)** หมายถึง การเปล่งเสียงพูดประโยคหนึ่งๆ ออกมาซึ่งมีความหมายตามรูปภาษาที่ใช้ ตัวอย่างเช่น ถ้ากล่าวถ้อยคำว่า “นาฬิกาของฉันเสีย” ถ้อยคำนี้ประกอบขึ้นมาจากคำต่างๆ และมีความหมายประจำรูปภาษาบอกว่า ประโยคนี้พูดถึงเรื่อง “นาฬิกา” และได้เนื้อความว่า นาฬิกาของฉันเป็นผู้มีสภาพอย่างหนึ่ง คือ เสีย เป็นต้น

2. **การแสดงเจตนา (Illocutionary act)** หมายถึง เจตนาของผู้พูดในการเอ่ยถ้อยคำนั้นๆ ตัวอย่างเช่น ถ้าคุณแม่กล่าวถ้อยคำกับลูกชายว่า “นี่ เอาเท้าลงจากโต๊ะ” ถ้อยคำนี้แสดงให้เห็นถึงเจตนาของแม่ที่เป็นผู้พูด คือ การสั่ง เป็นต้น

3. **วัจนผล** (Perlocutionary act) หมายถึง ผลจากคำพูดซึ่งผู้พูดคาดว่าจะเกิดกับผู้ฟัง ตัวอย่างเช่น สามีกล่าวถ้อยคำกับภรรยาสิบครั้งทุกห้านาทีว่า “เร็วๆ เข้า ไม่งั้นมีหวังไปงานเลี้ยงสาย” ถ้อยคำนี้อาจแสดงเจตนาของสามีที่เป็นผู้กล่าวถ้อยคำว่ามีเจตนาเร่งกระตุ้นภรรยา แต่ผลที่อาจเกิดจากถ้อยคำของผู้พูดคือทำให้ภรรยาโกรธ หรือฉุนเฉียวได้ เป็นต้น

นอกจากนี้ Yule (1996: 49) ได้กล่าวว่า การกระทำ 3 การกระทำข้างต้นนั้น การแสดงเจตนา (Illocutionary act) เป็นองค์ประกอบที่กล่าวถึงมากที่สุด ที่จริงแล้วคำว่า “วัจนกรรม” นั้นอาจจำกัดความให้ตรงและชัดเจนที่สุดก็จะหมายถึงการแสดงเจตนาของถ้อยคำ (the illocutionary force of an utterance) การแสดงเจตนาในถ้อยคำนี้เป็นสิ่งที่นับว่าเป็นเจตนาต่างๆ ได้หลายเจตนา เช่น “ผมจะไปพบคุณภายหลัง” ประโยคเดียวกันนี้ผู้พูดอาจแสดงเจตนาที่แตกต่างกันได้ อาจเป็นการทำนาย การสัญญา หรือเป็นการเตือน

จากถ้อยคำของยูลข้างต้นที่กล่าว่าถ้อยเดียวกันนั้นอาจตีความเจตนาได้แตกต่างกัน ฉะนั้นผู้พูดจะมั่นใจได้อย่างไรว่าผู้ฟังเข้าใจเจตนาของตน ด้วยเหตุนี้จึงต้องพิจารณาประเด็น 2 ประเด็น คือ เครื่องหมายแสดงเจตนา (Illocutionary Force Indicating Devices, or IFID) และเงื่อนไขที่เหมาะสม (Felicity conditions)

1.3 **เครื่องหมายแสดงเจตนา** (Illocutionary Force Indicating Devices)

Yule (1996: 49- 50) ได้กล่าวว่า เครื่องหมายที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดในการกำหนดเจตนา (the Illocutionary Force Indicating Device, or IFID) คือ คำกริยาประเภทที่เติมลงไปในช่องของคำกริยาที่เมื่อเติมแล้วจะบ่งบอกเจตนาที่เป็นการกระทำได้อย่างชัดเจน ซึ่งคำกริยาเหล่านี้เราเรียกว่า กริยาที่ก่อให้เกิดการกระทำ (Performative verb, or Vp)

ผม (กริยาที่ก่อให้เกิดการกระทำ) คุณว่า... (I (Vp) you that …)
ผม**สัญญา**ว่าผมจะไปพบคุณภายหลัง
ผมขอ**เตือน**คุณอีกครั้งว่าผมจะไปพบคุณภายหลัง

จากตัวอย่างจะเห็นว่าคำกริยา “สัญญา” และ “เตือน” ต่างก็เป็นกริยาที่ก่อให้เกิดการกระทำ (performative verb) และเป็นเครื่องหมายที่ทำให้เห็นเจตนาของผู้พูดได้ชัดเจนที่สุด (IFID)

นอกจากนี้ผู้พูดไม่จำเป็นต้องแสดงวัจนกรรมของผู้พูดอย่างเด่นชัดเสมอไปในการสนทนา ดังตัวอย่างการสนทนาทางโทรศัพท์ระหว่างผู้ชายคนหนึ่งที่พยายามติดต่อ Mary และ Mary’s friend

Him: Can I talk to Mary?

Her: No, she’s not here.

แต่บางครั้งผู้พูดก็จะบอกวัจนกรรมนั้นในขณะที่กระทำอยู่ โดยใช้กริยาที่ก่อให้เกิดการกระทำ (performative verb, or Vp) เพื่อแสดงจุดประสงค์ในการพูดของผู้พูด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

Him: I’m asking you - can I talk to her?

Her: And I’m telling you - SHE’S NOT HERE!

ในบทสนทนานี้ผู้พูดได้บอกและชี้ให้ผู้ฟังรู้เจตนาที่แท้จริงของผู้พูดนั่นคือการถามและการบอก (ask and tell) อย่างไรก็ตามส่วนใหญ่แล้วผู้พูดก็อาจจะไม่แสดงเจตนาของผู้พูดด้วยกริยาที่ก่อให้เกิดการกระทำ (performative verb) เสมอไป แต่จะมีการกำหนดเจตนา (IFID) ในรูปแบบอื่นแทน เช่น การลำดับคำ การลงเสียงหนักเบา การขึ้นเสียงสูง ซึ่งจะมีแสดงให้เห็นที่แตกต่างกัน

1) You’re going! [I tell you Y-G]

2) You’re going? [I request confirmation about Y-G]

3) Are you going? [I ask you if Y-G]

จากตัวอย่างประโยค 1 จะออกเสียงราบเรียบ เพราะเป็นประโยคบอกเล่าทั่วไป ในขณะที่ประโยค 2 จะออกเสียงสูงท้ายประโยค เพราะเป็นการถาม เพื่อต้องการการยืนยันข้อมูลว่าใช่หรือไม่ โดยที่ไม่ต้องมีคำกริยาที่แสดงถึงการถาม หรือแม้แต่ประโยค 3 ก็ใช้การเรียงลำดับคำแทน เพื่อแสดงถึงการถาม โดยไม่ต้องมีคำกริยาที่แสดงถึงการถามเช่นกัน

1.4 **เงื่อนไขที่เหมาะสม** (Felicity conditions)

การที่เราใช้ปริบทแวดล้อมอื่นๆ ที่ไม่ใช่ปริบททางภาษา ตัดสินว่าถ้อยคำใดเป็นวัจนกรรมเพื่อที่จะรู้เจตนาที่แท้จริงของผู้พูด เรียกว่า เงื่อนที่เหมาะสม (Felicity conditions) กล่าวคือ การกระทำด้วยคำพูดจะเกิดขึ้นได้ก็ต้องขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่เหมาะสมด้วย เช่น

ผมขอพิพากษาให้คุณจำคุก 6 ปี

จากตัวอย่าง ถ้าผู้พูดเป็นบุคคลที่เหมาะสม คือ เป็นผู้พิพากษา และกล่าวในสถานที่ที่เหมาะสม คือ กล่าวในขณะพิพากษาคดี ณ ห้องพิพากษาคดีของศาล ก็ถือว่ารูปประโยคนี้เป็นถ้อยคำที่ก่อให้เกิดการกระทำหรือวัจนกรรมที่มีเงื่อนไขที่เหมาะสม แต่หากกล่าวรูปประโยคเดียวกันนี้ในห้องเรียนและบุคคลที่กล่าวเป็นเพียงนักเรียนก็ถือว่ารูปประโยคนี้ไม่ได้ก่อให้เกิดการกระทำพิพากษาคดี เพราะไม่ได้เกิดขึ้นในเงื่อนไขที่เหมาะสม ซึ่งในการสนทนาทั่วๆ ไปก็เช่นเดียวกัน จำเป็นต้องมีเงื่อนไขที่เหมาะสมต่างๆ กัน

ในการกำหนดลักษณะของวัจนกรรม เซอร์ลได้อาศัยเงื่อนไขต่างๆ เป็นเครื่องมือในการกำหนดหน้าที่ของวัจนกรรมประเภทต่างๆ วัจนกรรมแต่ละวัจนกรรมก็จะมีเงื่อนไขที่แตกต่างกันดังที่ Searle (1992: 57- 61) ได้ยกตัวอย่างเงื่อนไขของวัจนกรรมการสัญญาทั้ง 9 เงื่อนไขไว้ดังนี้

เงื่อนไขที่ 1 เป็นเรื่องทั่วไปเกี่ยวกับการสื่อสาร ที่ผู้พูดต้องเข้าใจภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร และต้องไม่มีปัญหาที่ก่อให้เกิดอุปสรรคในการสื่อสาร เช่น หูหนวก นอกจากนี้การพูดนั้นจะต้องไม่ใช่การพูดเล่น การพูดตลก หรือเป็นการแสดง

เงื่อนไขที่ 2 วัจกรรมการสัญญาจะต้องมีเนื้อความ เช่น

ผมสัญญาว่า ผมจะไปถึงที่นั่นพรุ่งนี้

จากตัวอย่างเนื้อความของวัจนกรรมการสัญญาเกี่ยวกับประธานคือ “ผม” ได้กล่าวว่าจะไปถึงที่นั่นในวันพรุ่งนี้ หรือวันถัดจากวันนี้ไปวันหนึ่ง

เงื่อนไขที่ 3 เนื้อความของวัจนกรรมการสัญญาจะต้องเป็นการกระทำในอนาคตของผู้พูดตรงกันข้ามกันเนื้อความของวัจนกรรมการสัญญาจะไม่เป็นการกระทำในอดีตที่สิ้นสุดไปแล้ว นอกจากนี้ การสัญญาแทนบุคคลใดบุคคลหนึ่งก็ไม่ถือวาเป็นวัจนกรรมการสัญญา เพราะเป็นความพยายามที่จะให้ใครคนใดคนนหนึ่งทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

เงื่อนไขที่ 4 เนื้อความของวัจนกรรมการสัญญาจะเป็นประโยชน์แก่ผู้รับสัญญา อย่างไรก็ดี เซอร์ลได้เปรียบเทียบระหว่างวัจนกรรมการสัญญากับวัจนกรรมการขู่ว่า การสัญญาเป็นการปฏิญาณว่าจะทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อผู้ใดผู้หนึ่ง แต่การขู่เป็นการปฏิญาณว่าจะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งต่อผู้ใดผู้หนึ่ง แม้ว่าในสถานการณ์ของการสนทนาจริงผู้พูดจะกล่าวว่า “ผมสัญญา...” แต่ถ้าผลที่ตามมาไม่เป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง ก็ไม่ถือว่ารูปประโยคนั้นเป็นวัจนกรรมการสัญญา เช่น

ถ้าคุณไม่ทำตามที่ผมบอก ผมสัญญาได้เลยว่าคุณต้องเดือดร้อนแน่

เงื่อนไขที่ 5 เนื้อความของวัจนกรรมการสัญญาจะต้องไม่ใช่เหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นเป็นปกติหรือปกติตามธรรมชาติ เช่น

ผมสัญญาว่าพรุ่งนี้ดวงอาทิตย์จะขึ้นทางทิศตะวันออก

เงื่อนไขที่ 6 เป็นเงื่อนไขความจริงใจของผู้สัญญาที่ตั้งใจจะกระทำตามสัญญาให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

เงื่อนไขที่ 7 เงื่อนไขนี้เป็นเงื่อนไขหลักสำคัญของเซอร์ล กล่าวคือผู้สัญญาต้องมีเจตนาที่จะเปลี่ยนตัวเองให้กลายเป็นผู้มีภาระหน้าที่ที่จะกระทำตามที่ตนเองได้สัญญาไว้ เพราะถ้าหาก ผู้สัญญาไม่มีเจตนาที่จะสัญญาจริง หรือการพูดนั้นเป็นเพียงการพูดเล่น ก็ถือว่าถ้อยคำนั้นไม่เป็นวัจนกรรมสัญญา

เงื่อนไขที่ 8 **และ** 9 เงื่อนไขนี้ให้ความสำคัญกับภาษาที่ใช้สัญญาว่าจะต้องเป็นปกติตามกฎความหมายของภาษา ผู้สัญญาต้องตั้งใจจริงที่จะกระทำตามที่สัญญาดังความหมายของถ้อยคำที่ให้สัญญาไปแล้ว

จากเงื่อนไขทั้ง 9 เงื่อนไขนี้ ทำให้เซอร์ลสรุปเป็นเงื่อนไขพื้นฐาน 5 ประการที่ใช้ในการอธิบายและตีความ และแยกวัจนกรรมต่างๆ ออกจากกัน ดังนี้

1. **เงื่อนไขทั่วไป** (General conditions) คือ การที่ผู้พูดและผู้ฟังใช้ภาษาเดียวกันในการสื่อสาร หรือทั้งผู้พูดและผู้ฟังสามารถเข้าใจในภาษาที่ใช้สื่อสารระหว่างกัน และต้องไม่ใช่การสนทนาในการแสดงหรือเป็นการพูดเล่น เหลวไหล

2. **เงื่อนไขเนื้อความ** (Content conditions) คือ รายละเอียดของเนื้อหาของถ้อยคำที่ใช้สื่อบอกเจตนา เช่น การสัญญาและการเตือน เนื้อความของถ้อยคำที่กล่าวจะต้องเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคตทั้งคู่ ซึ่งเงื่อนไขเนื้อความในอนาคตของการสัญญานั้นกำหนดให้เกิดการกระทำของผู้พูดในอนาคต

3. **เงื่อนไขเกี่ยวกับเหตุการณ์ล่วงหน้า** (Preparatory conditions) เช่น การให้สัญญา สิ่งที่ให้สัญญานั้นจะต้องไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติโดยตัวของมันเองอยู่แล้ว แต่จะต้องเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคตเท่านั้น หรือการเตือน สิ่งที่ผู้พูดจะเตือนนั้นไม่จำเป็นที่ผู้ฟังจะต้องรู้ว่าจะมีสิ่งนั้นเกิดขึ้นหรือไม่ แต่ผู้พูดจะต้องมั่นใจว่าสิ่งที่ผู้พูดจะต้องเกิดขึ้น ซึ่งเงื่อนไขดังกล่าวนี้มักจะเกี่ยวข้องกับเงื่อนไขความจริงใจ

4. **เงื่อนไขความจริงใจ** (Sincerity conditions) เช่น การให้สัญญา ผู้พูดจะต้องมีอาการหรือแสดงออกให้เห็นว่าจะกระทำตามสิ่งที่ได้ให้สัญญาไว้จริงๆ หรือการเตือน ผู้พูดหรือผู้ที่เตือนจะต้องเชื่อมั่นว่าเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นนั้นจะต้องเป็นผลเสียต่อผู้ฟัง

5. **เงื่อนไขพื้นฐาน** (Essential conditions) คือ การเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ของสิ่งที่พูดออกมา สภาพแวดล้อม รวมถึงความตั้งใจของผู้พูดอย่างเหมาะสม เช่น ในการกล่าวคำสัญญา ตัวผู้พูดจะถูกเปลี่ยนสภาพให้เป็นผู้ที่มีภาระหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามสัญญาที่ให้ไว้ ในทางกลับกันหากผู้พูดไม่ได้มีท่าทีที่จะปฏิบัติตามคำสัญญานั้นจริงหรือแสดงท่าทางว่าไม่ได้จริงจังกับคำสัญญาก็จะไม่ถือว่าเป็นการให้คำสัญญาที่สมบูรณ์ หรือในการเตือน เงื่อนไขในข้อนี้ก็จะหมายถึงการเปลี่ยนสถานภาพของผู้พูดจากบุคคลธรรมดามาเป็นผู้ที่แจ้งเตือนภัยที่จะเกิดขึ้นในอนาคตแก่ผู้ฟัง เป็นต้น

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้เงื่อนไขพื้นฐานทั้ง 5 ประการของเซอร์ลในการแยกประเภทวัจนกรรมแต่ละวัจนกรรมเพื่อตีความหมายและเจตนาบทสนทนาของตัวละครในนวนิยายไทย

1.5 วัจนกรรมตรง และวัจนกรรมอ้อม

หนังสือ “Indirect Speech Acts” ของเซอร์ลที่พิมพ์ในปี 1975 ได้ชี้ให้เห็นว่าการแสดงเจตนา (Illocutionary act) สามารถแสดงออกได้โดยอ้อม ตัวอย่างเช่น ถ้าเราพูดว่า “ช่วยหยิบเสื้อให้หน่อยซิ” แสดงให้เห็นว่าเราได้กล่าวถ้อยคำแสดงเจตนาขอร้อง เพราะความหมายประจำรูปประโยคที่เราใช้สอดคล้องกับเจตนาของเราที่ต้องการขอร้องให้ช่วยหยิบเสื้อให้ ดังนั้นถ้อยคำนี้จึงเป็น “วัจนกรรมตรง” อย่างไรก็ตามหากเราแสดงเจตนาขอร้องแบบเดียวกัน แต่เรากล่าวถ้อยคำว่า “หยิบเสื้อให้ผมหน่อยได้ไหมครับ” แสดงให้เห็นว่าเราได้กระทำการถามโดยใช้รูปประโยคคำถาม แต่เราได้แสดงเจตนาโดยอ้อมแฝงไว้อยู่คือการขอร้อง ดังนั้นเราจึงเรียกความหมายประจำรูปประโยคที่ไม่สอดคล้องกับเจตนาของรูปประโยคนี้ว่า “วัจนกรรมอ้อม” (Parker, 1946: 17)

วัจนกรรมตรง (Direct Speech Acts) โดยทั่วไปแล้วรูปภาษาของถ้อยคำสื่อเจตนาของถ้อยคำได้โดยตรง เช่น

ถ้อยคำ	รูปภาษา	เจตนา
1. โลกกลม	ประโยคบอกเล่า	ต้องการบอก
2. เวลาเท่าไหร่แล้ว	ประโยคคำถาม	ต้องการถาม
3. กรุณาถอดรองเท้า	ประโยคคำสั่ง	ต้องการสั่งหรือขอร้อง

(ดัดแปลงจาก Parker, 1946: 15)

ในตัวอย่างรูปภาษาของถ้อยคำเข้าชุดกันกับเจตนาโดยตรงที่แสดงออกมาจากรูปภาษา ดังตัวอย่างที่หนึ่งรูปภาษาเป็นประโยคบอกเล่าใช้เพื่อแสดงเจตนาบอกให้ทราบ ตัวอย่างที่สองรูปภาษาเป็นประโยคคำถามใช้เพื่อแสดงเจตนาถามคำถาม และตัวอย่างที่สามรูปภาษาเป็นประโยคคำสั่งใช้เพื่อแสดงเจตนาสั่งหรือขอร้อง ดังนั้นวัจนกรรมตรง หรือการแสดงเจตนาโดยตรงเป็นวัจนกรรมรูปแบบหนึ่งที่รูปภาษาของถ้อยคำตรงกันกับเจตนาของผู้กล่าวถ้อยคำ

วัจนกรรมอ้อม (Indirect Speech Acts) โดยทั่วไปแล้วรูปภาษาของถ้อยคำก็ไม่สะท้อนให้เห็นการแสดงเจตนาโดยอ้อมของผู้พูดถ้อยคำนั้นเสมอไป วิธีที่ดีที่สุดที่จะตรวจสอบคือถ้าเราต้องเกี่ยวข้องกับการแสดงเจตนาโดยอ้อม ก็ให้ตอบตามรูปภาษาจริงที่จะแสดงเจตนาตรงตามรูปภาษานั้นถ้าคำตอบที่เราตอบไปดูแล้วไม่เหมาะสม แสดงว่าถ้อยคำนั้นอาจจะเป็นถ้อยคำที่แสดงเจตนาอ้อมของผู้พูดอยู่ เช่น สมมุติว่าคุณกำลังนั่งรับประทานอาหารเย็นอยู่ที่โต๊ะยาวในร้านอาหารแห่งหนึ่ง และขวดเกลือก็วางอยู่ไกลเกินกว่าที่คุณจะเอื้อมไปหยิบ ดังนั้นคุณจึงหันไปหาคนที่นั่งถัดจากคุณซึ่งคุณไม่รู้จักและพูดว่า “ช่วยหยิบขวดเกลือให้ผมได้ไหมครับ” ชายที่นั่งถัดจากคุณตอบว่า “ได้” และแทนที่จะหยิบขวดเกลือให้คุณ เขากลับหันไปรับประทานอาหารต่อ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเขาพูดตอบคุณไม่เหมาะกับสถานการณ์ เพราะเขาพูดตอบเจตนาตรงที่แสดงออกจากรูปภาษาที่เป็นประโยคคำถามที่ใช้ถาม แทนที่จะพูดตอบในเจตนาอ้อมที่แฝงอยู่ในรูปประโยคคำถามซึ่งก็คือการขอร้องให้ช่วยหยิบขวดเกลือ (Parker, 1946: 17)

นอกจากนี้บางครั้งในการที่เราจะเข้าใจเจตนาอ้อมของผู้พูดได้ อาจจะต้องพิจารณาจากปริบทแวดล้อม เช่น สถานการณ์ขณะที่พูด ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง เพื่อไม่ให้เกิด

ความเข้าใจผิดต่อกัน เช่น เมื่อนาย ก. มาที่บ้านนาย ข. แล้วพูดขึ้นว่า “ร้อนจัง” ซึ่งความหมายประจำรูปคำคือนาย ก. กำลังบอกถึงสภาพของสถานที่ที่อยู่ขณะนั้น แต่นาย ก. อาจจะต้องการสื่อไปถึงความหมายอย่างอื่นๆ อีกก็เป็นได้ เช่น ถ้าหน้าต่างหรือประตูปิดอยู่ นาย ก. อาจจะต้องการให้นาย ข. เปิดมันเสีย หรือในกรณีที่ยังไม่เปิดเครื่องปรับอากาศ นาย ก. ก็อาจจะสื่อเจตนาอ้อมจากถ้อยคำที่พูดนั้น คือต้องการให้นาย ข. เปิดเครื่องปรับอากาศ

จากตัวอย่างคำพูดเดียวกันอาจจะตีความหมายได้หลากหลาย ดังนั้นการตีความหมายของคำพูดจึงไม่สามารถกำหนดหรือพิจารณาจากความหมายของรูปประโยคได้เพียงอย่างเดียว แต่จะต้องพิจารณาจากปริบทในขณะที่สนทนาด้วยจึงจะเข้าใจเจตนาที่แท้จริงของผู้พูด

กล่าวโดยสรุป วัจนกรรมตรงคือ ความหมายที่เป็นเจตนาของผู้พูดสอดคล้องกับความหมายประจำรูปภาษา เช่น รูปประโยคคำถาม ผู้พูดก็ต้องมีเจตนาถามเพื่อต้องการคำตอบเป็นต้น ส่วนวัจนกรรมอ้อม คือ ความหมายที่เป็นเจตนาของผู้พูดไม่สอดคล้องความหมายประจำรูปภาษา เช่น ประโยคคำถาม แต่ผู้พูดมีเจตนาข้อร้องให้ผู้ฟังทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นต้น

1.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบวัจนกรรมอ้อมในบทสนทนาในนวนิยายไทยต่างสมัย ฉะนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเอกสารที่เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัจนกรรม โดยมีรายละเอียดดังนี้

ธีรนุช โชคสุวณิช (2533) ได้ศึกษาเรื่อง “ประโยค 3 ชนิดในภาษาไทยกับเจตนาของผู้พูดในนวนิยาย “โซ่สังคม” ของทมยันตี” โดยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาเจตนาของผู้พูดในประโยค 3 ชนิดในภาษาไทย คือ ประโยคคำถาม ประโยคคำสั่ง และประโยคบอกเล่าโดยใช้ข้อมูลจากนวนิยายเรื่อง โซ่สังคม ของทมยันตีว่าประโยคทั้ง 3 ชนิดนี้สามารถแสดงเจตนาอะไรได้บ้าง และแต่ละเจตนาใช้เกณฑ์อะไรในการพิจารณา การศึกษานี้ธีรนุชได้ใช้แนวคิดของจิตราภรณ์ เกียรติไพบูลย์ในการกำหนดรูปลักษณ์ทางภาษา และใช้แนวคิดของจอห์น เซอร์ล (John Searle) ในการกำหนดทางความหมายของเจตนาของรูปประโยค

ผลจากการวิจัยพบว่าประโยคทั้ง 3 ชนิดในภาษาไทยแสดงเจตนาของผู้พูดได้ 26 เจตนา ได้แก่ เจตนาถามให้ตอบ เจตนาแสดงความแปลกใจ เจตนาทักทาย เจตนาชักชวน เจตนาหยอกล้อ เจตนาประชด เจตนาย้ำความคิดความเชื่อของผู้พูด เจตนาย้ำเตือนความทรงจำ เจตนาแสดงการรู้ทันผู้ฟัง เจตนาขออนุญาต เจตนาขอร้อง เจตนาขู่ เจตนาเกริ่น เจตนาคัดค้าน เจตนาแสดงความเป็นกลาง เจตนาบอกเล่า เจตนาโกรธไม่พอใจ เจตนาเสนอแนะ เจตนาต่อว่า เจตนาสั่ง เจตนาอนุญาต เจตนาสอน เจตนาเตือน เจตนาปลอบ เจตนาอธิบาย และเจตนาคาดคะเน

ดียู ศรีนราวัฒน์ (2542) ได้ศึกษาเรื่อง “วิธีการสื่อสารด้วยการพูดอ้อมของคนไทย” โดยเก็บข้อมูลจากบทสนทนาที่แสดงการใช้ภาษาอ้อมในหนังสือนวนิยายดีเด่นแห่งชาติจำนวน 5 เล่ม และจากการรวบรวมคำตอบจากแบบสอบถามการเลือกใช้ภาษาตรงหรืออ้อมของตัวอย่างประชากรจำนวน 475 คน กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความแตกต่างด้านอาชีพ เพศ การศึกษา และอายุ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากหนังสือพบว่าวัจนกรรมอ้อมปรากฏในรูปประโยคคำถามมากที่สุด และหน้าที่สำคัญของการพูดอ้อมคือประชดประชัน แต่ผลจากการวิเคราะห์การเลือกใช้ภาษาอ้อมของกลุ่มตัวอย่างพบการพูดอ้อมเพื่อเน้นความสุภาพมากเป็นอันดับแรก ส่วนการเลือกใช้ภาษาอ้อมของตัวอย่างประชากรแต่ละกลุ่มพบว่ากลุ่มที่มีระดับการศึกษาสูงสูดเลือกใช้ภาษาอ้อมมากที่สุด และใช้ลดหลั่นลงตามระดับการศึกษาของกลุ่ม

วรพร ได้สกุลชู (2547) ได้ศึกษาเรื่อง “การใช้ประโยคคำถามในวัจนกรรมอ้อม” โดยเก็บข้อมูลจากบทสนทนาในละครโทรทัศน์จำนวน 2 เรื่อง และจากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง โดยศึกษาจากตัวอย่างประชากรเพศชายและหญิงในช่วง 3 อายุ จำนวน 90 คน ผลจากการศึกษาพบว่ารูปประโยคคำถามแบบตอบรับ-ปฏิเสธเป็นรูปแบบที่พบมากที่สุด รองลงมาคือประโยคคำถามแบบให้ตอบเนื้อความ ส่วนประโยคคำถามแบบให้เลือกตอบ พบการใช้น้อยมาก สำหรับหน้าที่ของรูปประโยคคำถามแบบอ้อมซึ่งจำแนกตามกลุ่มความหมายได้แก่ หน้าที่แสดงการปฏิเสธ หน้าที่แสดงอารมณ์และความรู้สึก หน้าที่แสดงความต้องการให้ผู้ฟังปฏิบัติตามความต้องการของผู้พูด หน้าที่บอกกล่าว หน้าที่เน้นความสุภาพ หน้าที่ให้ทางเลือกแก่ผู้ฟัง และหน้าที่ทักทาย จากการวิเคราะห์ข้อมูลละครพบว่าหน้าที่แสดงอารมณ์และความรู้สึกเป็นหน้าที่ที่พบมากที่สุด ต่างจกข้อมูลแบบสอบถามพบการใช้หน้าที่ให้ทางเลือกแก่ผู้ฟังมากที่สุด เมื่อพิจารณาการใช้ประโยคคำถามแบบอ้อมในแต่ละวัจนกรรม ได้แก่ วัจนกรรมการกล่าวแสดงออก วัจนกรรมการกล่าวชี้นำ วัจนกรรมการกล่าวผูกพัน และวัจนกรรมการกล่าวแสดงความรู้สึก พบว่าวัจนกรรมการ

กล่าวความจริงมีการใช้ประโยคคำถามแบบอ้อมเพื่อทำหน้าที่ต่างๆมากที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่าหน้าที่เพื่อเน้นความสุภาพเป็นหน้าที่ที่พบการใช้ในทุกวัจนกรรม นอกจากนี้ปัจจัยที่คาดว่ามีอิทธิพลต่อการเลือกใช้ประโยคคำถามแบบอ้อมมากที่สุด คือ ปัจจัยด้านสถานภาพทางสังคม

วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง “วัจนกรรมการบริภาษในภาษาไทย” ซึ่งได้นิยามคำว่า “บริภาษ” ตามแนวคิดเรื่องวัจนกรรมของจอห์น เซอร์ล (John Searle) การศึกษาในครั้งนี้ได้เก็บข้อมูลตัวอย่างการบริภาษจากบทสนทนาในนวนิยาย และบทสนทนาในชีวิตจริง ผลจากการศึกษาพบว่าผู้บริภาษในภาษาไทยใช้กลวิธีการบริภาษ 3 กลวิธี คือ 1) กลวิธีการบริภาษแบบตรงไปตรงมา ซึ่งได้แก่ การบริภาษด้วยคำหยาบ และการบริภาษด้วยคำที่มีความหมายทางลบ 2) กลวิธีการบริภาษแบบอ้อม ซึ่งประกอบด้วย 5 วิธี คือ การใช้ถ้อยคำนัยผกผัน การใช้ความเปรียบ การใช้คำรื่นหู การบริภาษแบบไม่เจาะจงเป้าหมาย และการแสร้งบริภาษสิ่งอื่น และ 3) กลวิธีเสริมการบริภาษ ซึ่งได้แก่ การใช้คำหยาบที่มีนัยเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง และการใช้คำอุทานเพื่อแสดงความรู้สึกทางลบ อย่างไรก็ดี ถ้อยคำบริภาษในภาษาไทยสะท้อนให้เห็นค่านิยมบางประการในสังคมไทย เช่น การไม่เคารพเชื่อฟังอาวุโส การว่าร้ายผู้อื่น เป็นพฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับ การมีสติปัญญาน้อยหรือผิวคล้ำถือว่าด้อยในสังคมไทย เป็นต้น

สุภาสินี โพธิวิทย์ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง “กลวิธีการแสดงความเห็นโต้แย้งในภาษาไทย” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษากลวิธีการแสดงความเห็นโต้แย้งในภาษาไทย 2) เพื่อศึกษาการใช้ภาษาการแสดงความเห็นโต้แย้งในวัจนกรรประเภทต่างๆ 4 ประเภท คือ การกล่าวแข่งขัน การกล่าวแสดงความเป็นมิตร การกล่าวแถลง และการกล่าวขัดแย้ง โดยศึกษาว่าประเภทของ วัจนกรรมกรรมทั้ง 4 นี้ส่งผลต่อการเลือกใช้กลวิธีการสื่อสารของผู้ส่งสารหรือไม่อย่างไร และ 3) เพื่อศึกษาว่าตัวแปรเพศ อายุ และการศึกษาของผู้ส่งสาร มีผลต่อการเลือกใช้กลวิธีการแสดงความเห็นโต้แย้งหรือไม่ อย่างไร ซึ่งในการวิจัยสุภาสินีได้เก็บข้อมูลจากบทสนทนาทางละครโทรทัศน์ 3 เรื่อง และการตอบแบบสอบถามปลายเปิดของกลุ่มประชากรตัวอย่างจำนวน 80 คน อย่างไรก็ตามการศึกษาในครั้งได้ใช้แนวคิดเรื่องการจำแนกประเภทวัจกรรมของลีช (Leech) ในแยกการแสดงความเห็นโต้แย้งในวัจนกรรมประเภทต่างๆ

ผลจากการศึกษาพบว่ากลวิธีการแสดงความเห็นโต้แย้งในภาษาไทยแบ่งเป็น 12 กลวิธี คือ การปฏิเสธ การแก้ไขคำพูด การให้เหตุผล การถามกลับ การแสดงความไม่แน่ใจ การกล่าว ท้าทาย การให้ทางเลือก การพูดประชด การผัดผ่อน การกล่าวบั่นทอนกำลังใจ การกล่าวโทษตนเอง และการต่อว่า นอกจากนี้ประเภทของวัจนกรรมยังมีผลต่อการเลือกใช้กลวิธีการแสดงความเห็นโต้แย้ง อย่างไรก็ตาม ผลการวิเคราะห์ปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อการเลือกใช้กลวิธีการแสดงความเห็นโต้แย้งพบว่าปัจจัยเพศและอายุของผู้ใช้ภาษามีผลต่อการเลือกใช้กลวิธีการแสดงความเห็นโต้แย้งในภาษาไทย

2. ความรู้เกี่ยวกับนวนิยายไทย

2.1 ความหมายและลักษณะของนวนิยาย

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายพบว่าทั้ง กุหลาบ มัลลิกะมาส (2519) สิทธา พินิจภูวดล (2520) วิภา กงกะนันทน์ (2540) วนิดา บำรุงไทย (2544) ราชบัณฑิตยสถาน (2546) ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่า นวนิยาย ซึ่งสรุปตรงกันได้ว่า นวนิยาย หมายถึง งานเขียนประเภทบันเทิงคดี ร้อยแก้วประเภทหนึ่ง ที่มีเรื่องราวเกี่ยวมนุษย์ โดยใช้ความจริง หรือความสมจริงของโลกสร้างโครงเรื่อง ตัวละคร เหตุการณ์ และสถานที่ในเนื้อเรื่องให้เสมือนว่าเป็นเรื่องจริง หรือสามารถเกิดขึ้นได้จริง

2.2 ความหมายของบทสนทนาในนวนิยาย

บทสนทนา (Dialogue) หมายถึงการสนทนาโต้ตอบระหว่างตัวละครในนวนิยาย เป็นส่วนที่ทำให้นวนิยายมีลักษณะคล้ายความจริงมากที่สุด (สุพรรณี วราทร, 2519: 5)

อีกด้านหนึ่งเถกิง พันธุ์เถกิงอมร (2541: 745) กล่าวถึงบทสนทนาในนวนิยายไว้ว่า บทสนทนาเป็นองค์ประกอบของนวนิยายที่ใกล้ชิดกับองค์ประกอบที่เป็นตัวละครที่สุด จนอาจกล่าวได้ว่า “มีตัวละครที่ใด จะต้องมีบทสนทนาที่นั่น” การกล่าวนี้ไม่น่าจะเกินเลยจากความเป็นจริง เพราะเหตุว่าตัวละครไม่ว่าจะเป็นตัวละครที่สร้างขึ้นตามแนวใดจะต้องมีบทสนทนาประกอบด้วยเสมอ หากว่าตัวละครนั้นๆไม่เป็นใบ้หรือไม่สามารถพูดได้ด้วยสาเหตุใดๆก็ตาม แต่ก็ไม่เป็นการถูกต้องหมดเช่นเดียวกัน ถ้าจะสรุปอย่างรวบรัดว่าตัวละครที่เป็นใบ้ไม่ต้องมีบทพูดหรือ

บทสนทนา ทั้งนี้แม้จะไม่สามารถมีบทสนทนาทั่วไปกับตัวละครอื่นๆแต่ตัวละครที่พูดไม่ได้ก็อาจมีบทสนทนาอีกประเภทหนึ่งได้ คือบทสนทนาคนเดียว หรือ “บทพูดเดี่ยว” เช่นเดียวกับนวนิยายหรือเรื่องสั้นสมัยใหม่บางเรื่อง ที่ไม่ปรากฏบทสนทนาของตัวละครเลย มีแต่บทบรรยายความรู้สึกนึกคิดของตัวละครตลอดเรื่องหรือเกือบทั้งเรื่อง

ตามแนวคิดของเถกิง พันธุ์เถกิงอมร จะเห็นบทสนทนาในนวนิยายอาจจะเป็นบทที่ตัวละครโต้ตอบกันกับตัวละครอีกตัวหนึ่ง ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกันกับที่นักวิชาการท่านอื่นๆให้ไว้หรือที่เรียกว่า บทสนทนา (Dialogue) แล้ว ในนวนิยายบางเรื่องยังอาจมีบทสนทนาของตัวละครตัวเดียวที่พูดในใจกับตัวเองในกรณีที่ตัวละครตัวนั้นเป็นตัวละครที่มีความผิดปกติทางร่างกาย เช่น เป็นใบ้ จึงถูกนำเสนอความคิดออกมาในรูปของบทสนทนาคนเดียว หรือ บทพูดเดี่ยว (Monologue) ซึ่งในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยนำเสนอเฉพาะบทสนทนา (Dialogue) ที่มีการโต้ตอบของตัวละครที่ที่มากกว่าหนึ่งคนขึ้นไป เพราะบทพูดเดี่ยวเป็นเพียงการนำเสนอความนึกคิดของตัวละครตัวใดตัวหนึ่งเท่านั้นซึ่งหากเปรียบในชีวิตจริงแล้วก็ไม่ถือว่าเป็นการสื่อสาร เพราะตัวละครตัวนั้นมิได้มีปฏิสัมพันธ์กับตัวละครตัวอื่นแต่อย่างใด ซึ่งการศึกษาตามแนวทฤษฎีวัจนปฏิบัติศาสตร์เป็นการศึกษาการใช้ภาษาในการสนทนาของบุคคลจริงๆ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกที่จะศึกษาเฉพาะบทสนทนาที่มีการโต้ตอบกัน

อย่างไรก็ตาม การแต่งบทสนทนาจะต้องคำนึงถึงธรรมชาติ โดยส่วนรวมของตัวละคร คือ ตัวละครมีชาติใด เพศใด วัยใด อาชีพใด สถานการณ์อย่างไร ในขณะที่ตัวละครพูด ความจำเป็นที่เราจะต้องแต่ง คือว่าต้องแต่งตามภาวะที่ตัวละครกำลังตกอยู่ในขณะนั้น คือหมายความว่าเหตุการณ์แวดล้อมเคร่งเครียดหรือเบิกบาน อารมณ์ของตัวละครย่อมต่างกันในสถานการณ์ต่างกัน เช่น คนที่โกรธ บทสนทนาก็ต้องเป็นไปอย่างหนึ่ง หรือชาวนาที่เป็นคนธรรมดาๆพูดถ้อยคำอย่างชาวนา ถ้าสถานการณ์แวดล้อมมีอิทธิพลบังคับอยู่ (เจือ สตะเวทิน, 2518 ก: 87)

ถึงกระนั้นก็ดีเจือ สตะเวทิน (2518 ก: 87) ได้กล่าวถึงบทสนทนาของตัวละครที่เป็นบุคคลในประวัติศาสตร์ว่า มีปัญหาว่าเราให้ตัวละครพูดภาษาโบราณหรือภาษาปัจจุบัน นักประพันธ์นิยมใช้กันทั้ง 2 วิธี ผลนั้นก็ย่อมขึ้นอยู่กับผู้อ่าน คือถ้าใช้คำพูดแบบโบราณมีคุณค่าทำให้ผู้อ่านเคลิบเคลิ้มเกิดความสนุกเพลิดเพลินทางศิลปะเปรียบเหมือนตัวเองอยู่ในสมัยนั้น แสดงว่าผู้เขียนมีศิลปะทำให้ผู้อ่านคิดว่าตัวเองหวนไปอยู่ในเหตุการณ์สมัยนั้นๆ วิธีนี้เขียนยาก แต่ถ้า

เขียนได้ดีจะได้รับความนิยมมากจากผู้อ่านว่าเป็นคนศึกษาค้นคว้าอยู่มากจึงสามารถใช้คำโบราณในปัจจุบันได้ แต่ด้วยเหตุที่สมัยนี้เวลาเป็นเงินเป็นทองคนส่วนมากต้องการรู้เร็วๆ ไม่ค่อยอยากคิด นักประพันธ์จึงนิยมเขียนเรื่องด้วยภาษาปัจจุบัน แม้ว่าจะเป็นเรื่องสมัยไหนก็ตาม เพราะถือว่าทันอกทันใจผู้อ่าน

ดังที่กล่าวมาแล้ว สิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับบทสนทนาในนวนิยายคือ ความสมจริง ซึ่งจะต้องเป็นถ้อยคำที่สอดคล้องกับตัวละคร และยุคสมัย สถานที่ เหตุการณ์ และอารมณ์ของตัวละคร จึงจะทำให้ผู้อ่านมีจินตนาการร่วมไปกับเรื่องของผู้เขียน เสมือนหนึ่งว่านวนิยายเรื่องนั้นเป็นเรื่องจริง หรือสามารถเกิดขึ้นได้จริง

2.3 ประวัตินวนิยายไทย

ก่อนหน้าที่นวนิยายของตะวันตกจะเข้ามาสู่วงวรรณกรรมของไทยนั้นไทยเรามีวรรณกรรมประเภทเรื่องเล่าที่มีลักษณะใกล้เคียงกับนวนิยายอยู่บ้างแล้วคือ นิทานและนิยาย ต่อมาประมาณรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแห่งกรุงรัตนโกสินทร์คนไทยที่ไปศึกษาและดูงานในทวีปยุโรปและอเมริกา เช่น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช (ร.6) เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี พระยาสุรินทราชา กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ และหลวงวิลาสปริวัตร ได้นำเอาแบบอย่างการเขียนนวนิยายตามแบบตะวันตกมาเผยแพร่ในประเทศไทย ทั้งนี้เพราะในขณะที่คนไทยเริ่มไปศึกษาในยุโรป ซึ่งตรงกับช่วงเวลาตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 นั้น เป็นเวลาที่นวนิยายกำลังเจริญก้าวหน้าจนเป็นที่ยอมรับกันไปทั่วว่าเป็นรูปแบบวรรณกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของตะวันตก (สายทิพย์ นุกูลกิจ, 2543: 172)

สายทิพย์ นุกูลกิจ (2543: 172-178) ได้แบ่งวิวัฒนาการของนวนิยายไทยออกเป็น 4 ช่วงเวลาดังต่อไปนี้

1. ช่วงเวลาที่ 1 เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2444 ถึง พ.ศ. 2475
2. ช่วงเวลาที่ 2 เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2476 ถึง พ.ศ. 2500
3. ช่วงเวลาที่ 3 เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2501 ถึง พ.ศ. 2516
4. ช่วงเวลาที่ 4 เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2517 ถึง ปัจจุบัน

1. ช่วงเวลาที่ 1 (พ.ศ. 2444 – พ.ศ. 2475)

ระยะเวลาในช่วงนี้เริ่มต้นที่ปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อันเป็นระยะที่ประเทศเริ่มมีความเจริญแบบตะวันตก ในสมัยนี้มีความเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆซึ่งนำความเจริญมาสู่ประเทศอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและสมมติฐานของอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2540: 6) ซึ่งกล่าวไว้ว่า การรับวัฒนธรรมตะวันตกของไทยเกิดขึ้นเมื่อไทยติดต่อกับโลกตะวันตก ผลที่ตามคือการรับเอาวิทยาการและศาสตร์ต่างๆจากตะวันตกเข้ามาสู่สังคมไทยซึ่งเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ภาษาตะวันตก และผลที่ตามมาอีกขั้นคือการแปลภาษาตะวันตกเป็นภาษาไทย การใช้ภาษาตะวันตกและการแปลเป็นภาษาไทย ทั้ง 2 อย่างนี้นำมาซึ่งความรู้หรือวิทยาการสาขาต่างๆ...นอกจากนั้นการแปลภาษาตะวันตกเป็นภาษาไทยยังเป็นปัจจัยเอื้ออำนวยให้เกิดการใช้ภาษาแนวใหม่ประเภทต่างๆขึ้นตามความต้องการของสังคมที่ปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ เช่น การเขียนข่าว บทความ นวนิยาย เป็นต้น

การรับวิทยาการจากประเทศตะวันตก ทำให้ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลง แม้แต่ในด้านวรรณกรรม ดังนั้นการรับวรรณกรรมรูปแบบใหม่ หรือนวนิยายในระยะแรกจึงเป็นการรับรูปแบบการประพันธ์เข้ามา โดยเริ่มต้นจากการแปล และดัดแปลงนวนิยายตะวันตก และในที่สุดก็มีนักเขียนไทยเริ่มแต่งนวนิยายขึ้นเอง สายทิพย์ นุกูลกิจ (2543: 172 - 173) กล่าวว่า นวนิยายแปลที่ปรากฏในเมืองไทยเป็นเรื่องแรก คือ เรื่อง “ความพยาบาท” ซึ่งพระยาสุรินทราชา (นกยูง วิเศษกุล) ใช้นามปากกาว่า “แม่วัน” แปลจากเรื่องภาษาอังกฤษชื่อ “Vendetta” บทประพันธ์ของ “Marie Correlli” ในปี พ.ศ. 2444 แล้วส่งไปลงพิมพ์เป็นตอนๆในหนังสือพิมพ์ “ลักวิทยา” ซึ่งมีกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.) เป็นผู้ดำเนินการจัดทำ เรื่อง “ความพยาบาท” จึงจัดเป็นนวนิยายแปลเรื่องแรกของไทย

ต่อจากนั้นคนไทยก็คิดแต่งนวนิยายขึ้นเอง แต่ในระยะแรกยังไม่ได้คิดแต่งเรื่องขึ้นเองทั้งหมด หากแต่ใช้วิธีเลียนแบบเรื่องแปลของตะวันตก เช่น หลวงวิลาสปริวัตร ซึ่งใช้นามปากกาว่า “ครูเหลี่ยม” ได้แต่งเรื่อง “ความไม่พยาบาท” ขึ้นโดยเลียนแบบโครงเรื่องนวนิยายแปลเรื่อง “ความพยาบาท” เป็นต้น หลังจากนี้งานเขียนนวนิยายของไทยก็เริ่มแพร่หลายกว้างขวางขึ้นเป็นลำดับ คือมีทั้งเรื่องที่แปลมาจากภาษาอื่นๆ เช่น ภาษาจีน ภาษาอังกฤษ และเรื่องที่แต่งขึ้นเอง (สายทิพย์ นุกูลกิจ, 2543: 173)

อย่างไรก็ดีนอกจากจะมีการแปลนวนิยายแล้ว วงการนวนิยายไทยในระยะเริ่มแรกนี้ยังมีการรับวรรณกรรมตะวันตกเข้ามาในอีกรูปแบบหนึ่ง คือ การดัดแปลงจากวรรณกรรมตะวันตก วนิดา บำรุงไทย (2544: 30-31) กล่าวว่า การดัดแปลงน่าจะมีจำนวนไม่น้อยในยุคต้นของวรรณกรรมนวนิยาย ทั้งนี้เพราะการดัดแปลงย่อมจะทำให้ผู้อ่านเข้าในและ “เข้าถึง” เรื่องได้ง่ายกว่าการแปล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยที่วัฒนธรรมตลอดจนชีวิตความเป็นอยู่ของชาวตะวันตกอันเป็นพื้นหลังของวรรณกรรมตะวันตกยังเป็นสิ่งห่างไกลและมีความแปลกแตกต่างเกินกว่าที่คนไทยจะรับรู้หรือเข้าใจได้

นวนิยายดัดแปลงของนักเขียนในรุ่นแรกๆนี้ส่วนใหญ่เป็นวรรณกรรมที่ได้รับความนิยมแพร่หลาย ทั้งนี้น่าจะเป็นเพราะผู้ดัดแปลงก็คงได้เลือกเฟ้นจากวรรณกรรมต้นแบบที่มีความดีเด่นอยู่แล้วประกอบกับฝีมือของผู้ดัดแปลงซึ่งส่วนใหญ่หรือทั้งหมดเป็นนักประพันธ์ฝีมือความสามารถสูง ทำให้วรรณกรรมดัดแปลงนี้มีความน่าสนใจ หลายเรื่องเป็นที่นิยมยกย่องว่าเป็นนวนิยายดีเด่นของไทยอีกด้วย (วนิดา บำรุงไทย, 2544: 31)

นวนิยายดัดแปลงที่มีชื่อเสียงมากในยุคต้นของนวนิยายไทยเรื่องหนึ่งคือจดหมายจางวางหร่ำ พระนิพนธ์ของ น.ม.ส. ซึ่งมิได้ทรงแจ้งที่มาของเรื่องไว้ ต่อมาภายหลัง กุหลาบ มัลลิกะมาส ได้พบและตรวจสอบเป็นที่แน่ชัดว่า พระนิพนธ์เรื่องนี้ น.ม.ส. ทรงดัดแปลงจาก Letters from a Selfmade Merchant to His Son ของ ลอริเมอร์ (George Horace Lorimer) ซึ่งพระนิพนธ์เรื่องนี้ทรงดัดแปลงได้กลมกลืนสนิทกับชีวิตและบรรยากาศไทยๆ จนไม่ได้กลิ่นอายของเรื่องต้นแบบหลงเหลืออยู่เลย (วนิดา บำรุงไทย, 2544: 31-32)

สำหรับนวนิยายที่มีลักษณะเป็นไทยแท้อย่างสมบูรณ์นั้น ถือกำเนิดในช่วงรัชกาลที่ 7 หรือประมาณ พ.ศ. 2472 เพราะในระยะนี้เป็นระยะที่ความนิยมนวนิยายแปลลดน้อยลง และนวนิยายที่แต่งขึ้นใหม่เริ่มมีลักษณะเป็นตัวเองมากขึ้นกว่าเดิม คือมีตัวละครเป็นไทยล้วน และใช้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในเมืองไทยเป็นเนื้อเรื่อง (สายทิพย์ นุกูลกิจ, 2543: 173-174)

แม้ว่าเรื่องส่วนใหญ่ยังคงเป็นเรื่องเพ้อฝันที่สะท้อนให้เห็นเรื่องราวในชีวิตและทัศนะของชนชั้นสูงซึ่งเป็นชนส่วนน้อยในสังคมก็จริง แต่ก็นับได้ว่าช่วงนี้นวนิยายไทยเริ่มมีการ

เปลี่ยนแปลงในด้านเนื้อเรื่อง และทำนองแต่งให้มีความสมจริงมากขึ้นแล้ว นอกจากนี้ยังเกิดมีนวนิยายที่มีเนื้อหาต่างไปจากสมัยก่อน เช่น นวนิยายแสดงข้อคิด นวนิยายที่ใช้ฉากต่างประเทศ นวนิยายที่แสดงชีวิตครอบครัว และนวนิยายเชิงวิทยาศาสตร์ เป็นต้นในยุคนี้มีนิตยสารที่ลงพิมพ์นวนิยายอยู่หลายฉบับ เช่น นิตยสารเริงรมย์และนิตยสารสุภาพบุรุษ นิตยสารทั้งสองฉบับนี้นับเป็นแหล่งผลิตนวนิยายและนักเขียนที่มีชื่อเป็นจำนวนมาก นักเขียนที่มีชื่อของยุคนี้ได้แก่ ม.จ. อากาศดำเกิง รพีพัฒน์ ซึ่งเริ่มต้นเขียนนวนิยายแสดงข้อคิดและใช้ฉากต่างประเทศด้วยเรื่อง “ละครแห่งชีวิต” ดอกไม้สด เริ่มต้นการเขียนนวนิยายสะท้อนชีวิตครอบครัวไว้ในเรื่อง “ศัตรูของเจ้าหล่อน ความผิดครั้งแรก และกรรมเก่า” ส่วนครูเทพเริ่มเขียนนวนิยายเชิงวิทยาศาสตร์ด้วยเรื่อง “การทดลองของศาสตราจารย์ ปี 67” (สายทิพย์ นุกูลกิจ, 2543: 173-174)

2. ช่วงเวลาที่ 2 (พ.ศ. 2476 – พ.ศ. 2500)

ช่วงเวลานี้เป็นช่วงเวลาที่นวนิยายไทยมีพัฒนาการมากที่สุดดังที่ ตรีศิลป์ บุญขจร (อ้างถึงใน สายทิพย์ นุกูลกิจ, 2543: 174) กล่าวไว้ว่า มีพัฒนาการจากนวนิยายแนวพาฝันมาสู่นวนิยายเพื่อชีวิต พัฒนาจากนวนิยาย “เริงรมย์” มาสู่นวนิยาย “เริงปัญญา” และพัฒนาจากนวนิยายที่สะท้อนหรือได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมาสู่การมุ่งเสนอนวนิยายเพื่อนำหรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

นอกจากนี้นวนิยายในยุคนี้ยังมีพัฒนาการทางด้านปริมาณมากกว่าทางด้านคุณภาพอีกด้วย ทั้งนี้เป็นผลเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสภาพของสังคมดังเช่น การเปลี่ยนการปกครองในปี พ.ศ. 2475 ทำให้ความคิดเรื่องความเสมอภาคของคณะราษฎร์แพร่กระจายไปในหมู่ราษฎร และมีผลทำให้กลุ่มบุคคลผู้ได้รับการศึกษาส่วนหนึ่งเริ่มหันเหมาให้ความสนใจชีวิตของ “ชนชั้นต่ำ” ในสังคม และหยิบยกสภาพชีวิตดังกล่าวนี้มาสะท้อนไว้ในนวนิยาย ทำให้นวนิยายไทยเริ่มหันไปสู่แนวคิดที่มีการวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาสังคม และนำชีวิตในแง่มุมที่ไม่งดงามมาเสนอต่อผู้อ่าน ดังจะเห็นได้จาก เรื่องสงครามชีวิต ของศรีบูรพา เรื่องหญิงคนชั่ว ของ ก. สุรางคนางค์ (สายทิพย์ นุกูลกิจ, 2543: 174)

ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่มีผลทำให้เกิดผู้หญิงยุคใหม่ซึ่งมิใช่กุลสตรีที่เก็บตัวอยู่กับบ้าน หากแต่กลายเป็นหญิงที่มีการศึกษาและรู้จักการเข้าสมาคมนั้นจะปรากฏชัดในนวนิยายของดอกไม้สด เช่น เรื่อง นิจ, สามชาย, และหนึ่งในร้อย (สายทิพย์ นุกูลกิจ, 2543: 175)

สำหรับในสมัยรัฐนิยมที่รัฐบาลมีนโยบายจำกัดเสรีภาพของนักเขียนทั้งด้านการกำหนดมาตรฐานทางศีลธรรม การเปลี่ยนแปลงวิธีการเขียนและการใช้สรรพนาม ฯลฯ นั้น มีผลทำให้ทิศทางการเขียนนวนิยายเป็นไปใน 3 ลักษณะ คือ นักเขียนกลุ่มหนึ่งใช้วิธีคัดค้านและต่อต้านนโยบายของรัฐบาลด้วยการหยุดงานเขียนไปชั่วระยะหนึ่ง เช่น ยาขอบ และแม่อนงค์ เป็นต้น ส่วนนักเขียนอีกกลุ่มหนึ่งก็พยายามปรับตัวให้เข้ากับนโยบายของรัฐบาล เช่นก.สุรางคนางค์ กำหนดให้กัมพลตัวเอกในเรื่อง “เทพราช” หนุ่มนักเรียนนอกจากฟิลิปปินส์ หันมาทำฟาร์มเลี้ยงเป็ด ไก่ ตามนโยบายของรัฐบาลสมัยรัฐนิยม ขณะเดียวกันนักเขียนอีกกลุ่มหนึ่งก็พยายามแหวกกรอบภาษาที่รัฐบาลกำหนดให้ด้วยการใช้สำนวน “สะวิง” หรือเลี่ยงไปเขียนนวนิยายชีวิตต่างแดนแทน เช่น อิศรา อมันตกุล เขียนเรื่อง ชัยชนะของคนแพ้ และ สด กูรมะโรหิต เขียนเรื่อง ปักกิ่งนครแห่งความหลัง เป็นต้น (สายทิพย์ นุกูลกิจ, 2543: 175)

สำหรับในช่วงหลังสมัยรัฐนิยมนั้นเป็นช่วงเวลาที่ประชาชนส่วนหนึ่งต้องการผ่อนคลายความเคร่งเครียดของจิตใจ ซึ่งเกิดจากสภาวะของสงครามโลกครั้งที่ 2 ด้วยการอ่านนวนิยายที่ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน จนลืมสภาพความทุกข์ยากในชีวิตจริง สภาพการณ์ดังกล่าวนี้จึงมีผลทำให้เกิด “นวนิยายหลีกหนี” หรือ “นวนิยายเริงรมย์” ขึ้น เริ่มจากนวนิยายแนวรักกระจุ๋มกระจิ๋ม เช่น เรื่องพจมาน สว่างวงศ์ เรื่องดอกฟ้าโดมผู้จองหอง ของ ก. สุรางคนางค์ ต่อมาพัฒนาเป็น นวนิยายแนวรักกึ่งโลดโผนผจญภัย เช่น เรื่องห้วงรัก-เหวลึก ของหลวงวิจิตรวาทการ แล้วพัฒนาอย่างต่อเนื่องมาเป็นนวนิยายแนวประวัติศาสตร์ เช่น บัลลังก์เชียงรุ้ง ของหลวงวิจิตรวาทการ ต่อจากนี้ก็พัฒนาเป็นนวนิยายประเภทหวือหวา ที่สร้างความเพ้อฝันให้แก่คนยากจน เช่น เรื่องเศรษฐีอนาถา ของสันต์ เทวรักษ์ และพัฒนาต่อไปเป็นนวนิยายแนวตลกขบขัน เช่น ชุด พลนิกร กิมหงวน ของ ป. อินทรปาลิต เป็นต้น (สายทิพย์ นุกูลกิจ, 2543: 175-176)

ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งก็มีความต้องการอ่านนวนิยายประเภทเร้าสมอง คือ นวนิยายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสังคมการเมือง เพราะต้องการให้นวนิยายมีบทบาทในการ “นำสังคม” ให้ไปสู่สภาพที่ดีขึ้นกว่าเดิม ลักษณะดังกล่าวนี้จึงมีผลทำให้เกิด “นวนิยายเพื่อชีวิต” ขึ้น ซึ่งนวนิยายประเภทนี้มีบทบาทสำคัญต่อพัฒนาการของนวนิยายไทยถึง 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรก ได้แก่ กลวิธีการนำความขัดแย้งต่างๆในสังคมมาสร้างเป็นความขัดแย้งในโครงเรื่องได้อย่างน่าสนใจ เช่น ความขัดแย้งระหว่างค่านิยมและความคิดของคนในสังคมเก่า กับความคิดในลักษณะก้าวหน้า ใน

เรื่องปีศาจ ของ เสนีย์ เสาวพงศ์ หรือความขัดแย้งด้านความคิดเห็นทางการเมือง อันสืบเนื่องมาจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ในเรื่องไผ่แดง ของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นต้น ส่วนอีกลักษณะหนึ่งเป็นพัฒนาการทางด้านเนื้อหา นวนิยายประเภทนี้จะมีเนื้อหาที่กล่าวถึงปัญหาและสภาพชีวิตอักทุกข์ยากของชาวชนบทอย่างแท้จริงเพื่อนำไปสู่แนวทางแก้ไข เช่น เรื่องแลไปข้างหน้า ของ ศรีบูรพา เป็นต้น (สายทิพย์ นุกูลกิจ, 2543: 175-176)

นอกจากนี้อาจกล่าวได้ว่าช่วงนี้เป็นจุดเริ่มต้นของนวนิยายเพื่อชีวิตเพื่อประชาชนที่มีการเสนอเนื้อหาด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับสังคมและการเมืองได้กลมกลืนกับรูปแบบการเขียนมากขึ้นกว่าเดิมด้วย เพราะเปลี่ยนวิธีการนำเสนอจากเดิมที่เคยเขียนในรูปบทสนทนาซึ่งเป็นการ “ยัดเยียด” ความคิดให้แก่ผู้อ่านโดยตรงมาเป็นวิธีการเสนอด้วยการใช้ประสบการณ์ของตัวละครในเรื่องเป็นสื่อนำไปสู่ความคิดเห็นที่ผู้เขียนต้องการแทน เป็นต้น (สายทิพย์ นุกูลกิจ, 2543: 175-176)

3. ช่วงเวลาที่ 3 (พ.ศ. 2501 – พ.ศ. 2516)

อาจกล่าวได้ว่านวนิยายสะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับการเมืองและสังคมที่เริ่มเจริญขึ้นในช่วงเวลาที่สองของนวนิยายต้องหยุดชะงักไปชั่วขณะหนึ่งในช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 2501 – 2506 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีอำนาจทางการเมืองและมีนโยบายห้ามนักเขียนวิพากษ์วิจารณ์การเมืองและสังคมเท่านั้น เพราะหลังจากนี้แล้วแม้รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจรจะรับช่วงอำนาจทางการเมืองต่อมาและมีนโยบายทางการปกครองไม่แตกต่างกันนักก็จริง แต่ก็นับได้ว่าไม่มีผลกระทบต่อวงการนวนิยายมากนัก ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าขณะที่แนวโน้มของนวนิยายส่วนใหญ่ในระยะหลังนี้จะเป็นแนวพาฝันและนำผู้อ่านหลีกหนีไปจากสภาพสังคมก็ตาม แต่นักเขียนนวนิยายส่วนหนึ่งซึ่งได้ตระหนักถึงความรับผิดชอบของนักเขียนที่มีต่อสังคม ก็เริ่มเสนอแนวคิดที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและการเมืองตามแนวของ “ศิลปะเพื่อชีวิต ศิลปะเพื่อประชาชน” ออกมามากขึ้นทั้งในรูปของการสะท้อนภาพและชี้นำให้เห็นต้นตอของปัญหา เช่น ปัญหาการขาดแคลนแพทย์ในชนบท ในเรื่อง หมอเมืองพร้าว ของอภิเชษฐ์ นาคเลขา เป็นต้น (สายทิพย์ นุกูลกิจ, 2543: 176-177)

นอกจากนี้ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้งานเขียนนวนิยายยังได้รับการส่งเสริมจากสถาบันต่างๆด้วยการพิจารณาให้รางวัลแก่นวนิยาย เริ่มจากองค์การ ส.ป.อ. พิจารณาให้รางวัลนวนิยาย

ดีเด่นแก่เรื่อง เรือมนุษย์ ของกฤษณา อโศกสิน ในปี พ.ศ. 2511 และพิจารณาให้รางวัลในปีต่อๆมาอีก 3 เรื่อง ได้แก่เรื่อง จดหมายจากเมืองไทย ของ โบตั๋น เรื่อง เขาชื่อกานต์ ของ สุวรรณี สุคนธา และเรื่อง ตะวันตกดิน ของ กฤษณา อโศกสิน เป็นต้น ต่อจากนี้ก็มีหน่วยงานอื่นๆพิจารณาให้รางวัลแก่นวนิยายอีกเช่น สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศ รางวัลซีไรต์ เป็นต้น (สายทิพย์ นุกูลกิจ, 2543: 177)

4. ช่วงเวลาที่ 4 (พ.ศ. 2517 – ปัจจุบัน)

อาจกล่าวได้ว่ายุคนี้เป็นยุคที่นวนิยายมีความเจริญรุ่งเรืองมากทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ รัฐบาลหลายชุดของยุคนี้ได้ให้เสรีภาพทางการเขียนแก่วงการวรรณกรรมมากขึ้นกว่ายุคก่อนๆก็เป็นได้ จึงมีผลทำให้นักเขียนกล้าแสดงออกอย่างเปิดเผย และค้นพบแนวทางการเขียนทั้งทางรูปแบบและเนื้อหาสำหรับตนเองมากขึ้น ประกอบกับมีนักเขียนใหม่เกิดขึ้นมากมายพร้อมทั้งนักวิจารณ์และนักอ่าน นวนิยายในยุคนี้จึงมีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่เป็นตัวกลางถ่ายทอดทัศนคติต่างๆไปสู่ประชาชน จนอาจกล่าวได้ว่า พัฒนาการที่เด่นที่สุดของนวนิยายในยุคนี้คือ การเปลี่ยนบทบาทจากการเป็น “กระจกเงาสะท้อนภาพสังคมไปสู่การเป็นโคมไฟส่องนำหนทางอยู่รอดของสังคม” ทั้งนี้เป็นเพราะว่านวนิยายในยุคปัจจุบันนี้มิได้ทำหน้าที่เป็นเพียงสื่อกลางระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่านเท่านั้น หากแต่ยังถูกใช้ให้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้ระหว่างคนรุ่นเก่ากับรุ่นใหม่ไปพร้อมๆกับการทำหน้าที่ชี้นำผู้อ่านด้วย ดังนั้นนวนิยายในยุคนี้จึงมีอิทธิพลต่อความคิดของผู้อ่านอย่างจริงจังมากขึ้น (สายทิพย์ นุกูลกิจ, 2543: 177)

อย่างไรก็ตามแม้แนวโน้มของนวนิยายในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2517 – ปัจจุบันนี้มีท่าทีจะเปลี่ยนแปลงไปสู่แนวเพื่อชีวิต หรือแนวสร้างสรรค์สังคมมากขึ้นทุกทีก็จริง แต่นวนิยายแนวพาฝันก็ยังครองตลาดหนังสือเมืองไทยต่อไปอีกนาน ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้อ่านนวนิยายส่วนใหญ่ยังมีความคิดว่า นวนิยายเป็นหนังสือที่ให้ความเพลิดเพลินช่วยผ่อนคลายอารมณ์หรือจูงใจผู้อ่านให้เพ้อฝันไปกับจินตนาการของผู้เขียนด้วยนั่นเอง (สายทิพย์ นุกูลกิจ, 2543: 178)

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารที่เป็นตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเลือกใช้แนวคิดเรื่องวัจนกรรม (Speech acts) ของ Searle (1992) ในการจำแนกประเภทของวัจนกรรม

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

งานวิจัยเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบวัจนกรรมอ้อมในบทสนทนาในนวนิยายไทยต่างสมัย: ตามแนววัจนปฏิบัติศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบ ความหมาย และเปรียบเทียบรูปแบบของวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในบทสนทนาในนวนิยายไทย โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ นวนิยายไทย จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประวัตินวนิยายไทย ของ สุพรรณี วราทร (2519) ตรีศิลป์ บุญขจร (2525) และ สายทิพย์ นุกูลกิจ (2543) พบว่านวนิยายไทยมีจำนวนมาก จึงทำให้ไม่ทราบจำนวนที่แน่นอนของประชากร (infinite population) ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น ๔ กลุ่ม ตามเกณฑ์การแบ่งช่วงนวนิยายของ สายทิพย์ นุกูลกิจ (2543) เนื่องจากช่วงระยะเวลาที่สายทิพย์แบ่งช่วงไว้รวมระยะเวลาในปัจจุบันไว้ด้วย และในแต่ละช่วงเวลาก็มีเหตุการณ์และอิทธิพลที่สำคัญที่ทำให้นวนิยายไทยพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งผลของการเลือกกลุ่มตัวอย่างมีรายละเอียด ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1 คือ ช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 2444 ถึง พ.ศ. 2475 จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประวัตินวนิยายไทย (สุพรรณี วราทร, 2519; ตรีศิลป์ บุญขจร, 2525; สายทิพย์ นุกูลกิจ, 2543) นวนิยายไทยที่ปรากฏในเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประวัตินวนิยายไทยในช่วงเวลานี้มีเพียงบางเรื่องที่โดดเด่น บางเรื่องที่มีการพิมพ์ในช่วงนี้อาจไม่ปรากฏในเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประวัตินวนิยายไทย ประกอบกับช่วงนี้เป็นช่วงเริ่มต้นของรูปแบบงานเขียนประเภทนวนิยายที่รับรูปแบบมาจากต่างชาติ ดังนั้นนวนิยายบางเรื่องในสมัยนี้อาจจะถือว่าเป็นนวนิยายไทยแท้ยังไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษางานเขียนของ ศรีบูรพา[1] (กุหลาบ สายประดิษฐ์)

[1] ศรีบูรพา หรือกุหลาบสายประดิษฐ์ เป็นผู้ที่ก่อตั้งหนังสือพิมพ์ “สุภาพบุรุษ” เมื่อ พ.ศ. 2472 และสถาปนาคณะ “สุภาพบุรุษ” เมื่อ พ.ศ. 2473 ประสบความสำเร็จด้วยดีในวงวรรณกรรม ทั้งวงการประพันธ์และหนังสือพิมพ์ (ประภาศ วัชราภรณ์, 2543: 37)

และ ดอกไม้สด[2] (ม.ล. บุปผา นิมมานเหมินทร์) ที่มีการตีพิมพ์ในช่วงเวลานี้ เนื่องจากนักเขียนทั้งสองท่านเป็นนักเขียนที่มีชื่อเสียง และเป็นที่ยอมรับของนักอ่าน นวนิยายของนักเขียนทั้งสองท่านที่ตีพิมพ์ในช่วงเวลานี้ มีทั้งหมด 8 เรื่อง ดังนี้

ตารางที่ 1 รายชื่อนวนิยายไทยในช่วงที่ 1 (พ.ศ. 2444 ถึง พ.ศ. 2475)

ลำดับที่	ชื่อเรื่องของนวนิยาย	ชื่อนักประพันธ์	ปีที่พิมพ์
1.	ลูกผู้ชาย	ศรีบูรพา	พ.ศ. 2471
2.	มารมนุษย์	ศรีบูรพา	พ.ศ. 2471
3.	หัวใจปรารถนา	ศรีบูรพา	พ.ศ. 2471
4.	ปราบพยศ	ศรีบูรพา	พ.ศ. 2471
5.	ผจญบาป	ศรีบูรพา	พ.ศ. 2471
6.	ศัตรูของเจ้าหล่อน	ดอกไม้สด	พ.ศ. 2472
7.	ความผิดครั้งแรก	ดอกไม้สด	พ.ศ. 2473
8.	กรรมเก่า	ดอกไม้สด	พ.ศ. 2475

กลุ่มตัวอย่างที่ 2 คือ ช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 2476 ถึง พ.ศ. 2500 จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประวัตินวนิยายไทย (สุพรรณี วราทร, 2519; ตรีศิลป์ บุญขจร, 2525; สายทิพย์ นุกูลกิจ, 2543) นวนิยายไทยที่ปรากฏในเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประวัตินวนิยายไทยในช่วงเวลานี้ มีเพียงบางส่วนที่โดดเด่น บางเรื่องที่มีการพิมพ์ในช่วงเวลานี้อาจไม่ปรากฏในเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประวัตินวนิยายไทย นอกจากนี้ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง รัฐบาลมีนโยบายจำกัดเสรีภาพของนักเขียนทั้งด้านการกำหนดมาตรฐานทางศีลธรรม การเปลี่ยนแปลงวิธีการเขียนและการใช้สรรพนาม ฯลฯ ซึ่งมีผลต่อทิศทางการเขียนนวนิยาย ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกศึกษางานเขียนของนักเขียนที่มีชื่อเสียงโดดเด่นในช่วงเวลานี้ คือ นวนิยายของ ก.สุรางคนางค์[3] (กัณหา เคียงศิริ) แต่

[2] ผลงานประพันธ์ของดอกไม้สด หรือม.ล. บุปผา นิมมานเหมินท์ ได้รับยกย่องว่าเป็นนักประพันธ์สตรีในยุคบุกเบิกที่แต่งนวนิยายชีวิตครอบครัวได้ยอดเยี่ยม ประณีตงดงามทั้งภาษาและเนื้อหาสาระของเรื่อง และเมื่อพ.ศ. 2528 สมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทยได้ประกาศให้เป็นนักเขียนเรื่องสั้นดีเด่นในรอบ 100ปีด้วย (ประทีป เหมือนนิล, 2542: 151)

[3] ก. สุรางคนางค์ หรือกัณหา เคียงศิริเป็นนักเขียนที่มีผู้รู้จักมากผู้หนึ่ง และมีงานเขียนจำนวนมากทั้งนวนิยายและเรื่องสั้นจน ได้รับยกย่องให้เป็นแบบฉบับนักประพันธ์สตรีไทยที่ส่งอิทธิพลมาถึงปัจจุบัน และได้รับการ

นวนิยายซึ่งเป็นงานเขียนของ ก.สุรางคนางค์ในช่วงเวลานี้มีประมาณ 50 เรื่อง (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2542: 13) ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้เลือกศึกษาเฉพาะนวนิยายเรื่องที่ได้สร้างเป็นภาพยนตร์และละครโทรทัศน์ 4 เรื่อง ดังนี้

ตารางที่ 2 รายชื่อนวนิยายไทยในช่วง 2 (พ.ศ. 2476 ถึง พ.ศ. 2500)

ลำดับที่	ชื่อเรื่องของนวนิยาย	ชื่อนักประพันธ์	ปีที่พิมพ์
1.	หญิงคนชั่ว	ก.สุรางคนางค์	พ.ศ. 2480
2.	บ้านทรายทอง	ก.สุรางคนางค์	พ.ศ. 2493
3.	ทางสายเปลี่ยว	ก.สุรางคนางค์	พ.ศ. 2494
4.	ดอกฟ้า	ก.สุรางคนางค์	พ.ศ. 2496

กลุ่มตัวอย่างที่ 3 คือ ช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 2501 ถึง พ.ศ. 2516 แม้ว่านวนิยายไทยในช่วงนี้จะยังคงได้รับอิทธิพลจากอำนาจทางการเมืองแต่นักเขียนในช่วงนี้ก็ยังมีผลงานออกมาเป็นจำนวนมาก ประกอบกับในช่วงนี้งานเขียนนวนิยายได้รับการส่งเสริมจากสถาบันต่างๆ พิจารณาให้รางวัลแก่นวนิยายที่ดีเด่น ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกศึกษานวนิยายที่ได้รับรางวัลจากองค์การ ส.ป.อ.[4] ซึ่งมีทั้งหมด 3 เรื่อง[5] ดังนี้

ประกาศเกียรติคุณในฐานะศิลปินแห่งชาติสาขาวรรณศิลป์ (นวนิยาย) จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2530

[4] องค์การ ส.ป.อ. หรือองค์การสนธิสัญญาร่วมป้องกันแห่งเอเชียตะวันออกเสียงใต้ เป็นองค์การร่วมมือทางทหารจัดตั้งขึ้นโดยการริเริ่มของสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2497 และสลายตัวเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2519 มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการเชิดชูวรรณกรรม และผู้ประกอบงานวรรณกรรมดีเด่นในรอบปีที่ผ่านมาของประเทศไทย ฟิลิปปินส์ และปากีสถาน และส่งเสริมวัฒนธรรมภายในประเทศ

[5]นวนิยายที่ได้รับรางวัลจากองค์การ ส.ป.อ. มีทั้งหมด 4 เรื่อง แต่เรื่อง จดหมายจากเมืองไทย ของ โบตั๋น มีรูปแบบการนำเสนอในรูปของจดหมายซึ่งไม่มีการสนทนากันแบบเผชิญหน้ากัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงไม่นำนวนิยายเรื่องนี้มาศึกษา

ตารางที่ 3 รายชื่อนวนิยายไทยในช่วง 3 (พ.ศ. 2501 ถึง พ.ศ. 2516)

ลำดับที่	ชื่อเรื่องของนวนิยาย	ชื่อนักประพันธ์	ปีที่ได้รางวัล
1.	เรือมนุษย์	กฤษณา อโศกสิน	พ.ศ. 2511
2.	เขาชื่อกานต์	สุวรรณี สุคนธา	พ.ศ. 2513
3.	ตะวันตกดิน	กฤษณา อโศกสิน	พ.ศ. 2515

กลุ่มตัวอย่างที่ 4 คือ ช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 2517 ถึง ปัจจุบัน ช่วงเวลานี้นวนิยายเจริญรุ่งเรืองทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกศึกษานวนิยายที่ได้รับรางวัลจากวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซี่ยน หรือ ซีไรต์[6] ซึ่งมีทั้งหมด 9 เรื่อง ดังนี้

ตารางที่ 4 รายชื่อนวนิยายไทยในช่วง 4 (พ.ศ. 2517 ถึง ปัจจุบัน)

ลำดับที่	ชื่อเรื่องของนวนิยาย	ชื่อนักประพันธ์	ปีที่ได้รางวัล
1.	ลูกอีสาน	คำพูน บุญทวี	พ.ศ. 2522
2.	คำพิพากษา	ชาติ กอบจิตติ	พ.ศ. 2525
3.	ปูนปิดทอง	กฤษณา อโศกสิน	พ.ศ. 2525
4.	ตลิ่งสูงซุงหนัก	นิคม รายยวา	พ.ศ. 2531
5.	เจ้าจันทร์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน	มาลา คำจันทร์	พ.ศ. 2534
6.	เวลา	ชาติ กอบจิตติ	พ.ศ. 2537
7.	ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน	วินทร์ เลียววาริน	พ.ศ. 2540
8.	อมตะ	วิมล ไทรนิ่มนวล	พ.ศ. 2543
9.	ช่างสำราญ	เดือนวาด พิมวนา	พ.ศ. 2546

รวมกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 ช่วงเวลาที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ มีจำนวนทั้งหมด 24 เรื่อง

[6] ซีไรต์ เป็นคำศัพท์มาจากคำว่า S.E.A. WRITE ซึ่งย่อมาจาก South East Asia Writer Award ซึ่งเป็นรางวัลวรรณกรรมที่มอบให้แก่นักเขียน 6ประเทศอาเซียน ได้แก่ บรูไน อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ เกณฑ์การแบ่งแยกประเภทวัจนกรรมของ Searl (1992) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. **วัจนกรรมการขอร้อง (Request)** Searl (1992: 67) ได้กล่าวไว้ว่า ถ้อยคำที่จัดว่าเป็นวัจนกรรมการขอร้องต้องเป็นไปตามเงื่อนไขวัจนกรรมต่อไปนี้

1.1 เงื่อนไขเกี่ยวกับเนื้อความ เป็นการกระทำในอนาคตของผู้ฟัง

1.2 เงื่อนไขเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐาน

1.2.1 ผู้ฟังกระทำสิ่งนั้นได้ และผู้พูดก็เชื่อว่าผู้ฟังกระทำได้เช่นกัน

1.2.2 ไม่มีอะไรที่แสดงให้เห็นชัดแจ้งต่อทั้งผู้พูดและผู้ฟังว่า ผู้ฟังจะกระทำวิถีของเหตุการณ์อันเป็นปกติ

1.3 เงื่อนไขเกี่ยวกับความจริงใจ ผู้พูดต้องการให้ผู้ฟังกระทำสิ่งนั้น

1.4 เงื่อนไขเกี่ยวกับสาระสำคัญ นับว่าเป็นความพยายามที่จะให้ผู้ฟังกระทำตามผู้พูด

2. **วัจนกรรมการสั่ง (Command)** Searl (1992: 67) ไม่ได้กล่าวถึงวัจนกรรมการสั่งโดยตรง แต่ได้เปรียบเทียบกับวัจนกรรมการขอร้องโดยการกล่าวถึงข้อแตกต่างของทั้งสองวัจนกรรมนี้ ซึ่งสรุปเงื่อนไขของวัจนกรรมการสั่งได้ดังต่อไปนี้

2.1 เงื่อนไขเกี่ยวกับเนื้อความ เป็นการกระทำในอนาคตของผู้ฟัง

2.2 เงื่อนไขเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐาน

2.2.1 ผู้ฟังกระทำสิ่งนั้นได้ และผู้พูดก็เชื่อว่าผู้ฟังกระทำได้เช่นกัน

2.2.2 ไม่มีอะไรที่แสดงให้เห็นชัดแจ้งต่อทั้งผู้พูดและผู้ฟังว่า ผู้ฟังจะกระทำวิถีของเหตุการณ์อันเป็นปกติ

2.2.3 ผู้พูดอยู่ในฐานะที่มีอำนาจเหนือผู้ฟัง

2.3 เงื่อนไขเกี่ยวกับความจริงใจ ผู้พูดต้องการให้ผู้ฟังกระทำสิ่งนั้น

2.4 **เงื่อนไขเกี่ยวกับสาระสำคัญ** นับว่าเป็นความพยายามที่จะให้ผู้ฟังกระทำตามผู้พูด

3. **วัจนกรรมการบอกเล่า (Assert, State, Affirm)** Searl (1992: 67) ได้กล่าวไว้ว่า ถ้อยคำที่จัดว่าเป็นวัจนกรรมการบอกเล่าต้องเป็นไปตามเงื่อนไขวัจนกรรมต่อไปนี้

3.1 **เงื่อนไขเกี่ยวกับเนื้อความ** จะเป็นเนื้อความใดๆ ก็ได้

3.2 **เงื่อนไขเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐาน**

3.2.1 ผู้พูดมีหลักฐานหรือเหตุผลสำหรับเรื่องที่พูด

3.2.2 ไม่มีอะไรที่แสดงให้เห็นชัดแจ้งทั้งผู้พูดและผู้ฟังว่าผู้ฟังรู้เรื่องที่ผู้พูดจะพูด

3.3 **เงื่อนไขเกี่ยวกับความจริงใจ** ผู้พูดเชื่อในเรื่องที่พูด

3.4 **เงื่อนไขเกี่ยวกับสาระสำคัญ** นับว่าเป็นการกระทำที่นำไปสู่ผลที่ว่าเรื่องที่กล่าวเป็นเรื่องจริง

4. **วัจนกรรมการถาม (Question)** Searl (1992: 67) ได้กล่าวไว้ว่า ถ้อยคำที่จัดว่าเป็นวัจนกรรมการถามต้องเป็นไปตามเงื่อนไขวัจนกรรมต่อไปนี้

4.1 **เงื่อนไขเกี่ยวกับเนื้อความ** จะเป็นเนื้อความใดๆ ก็ได้

4.2 **เงื่อนไขเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐาน**

4.2.1 ผู้พูดไม่รู้คำตอบ

4.2.2 ไม่มีอะไรที่แสดงให้เห็นชัดแจ้งทั้งผู้พูดและผู้ฟังว่าผู้ฟังจะให้ข้อมูลในเวลานั้นถ้าผู้พูดไม่ถาม

4.3 **เงื่อนไขเกี่ยวกับความจริงใจ** ผู้พูดต้องการข้อมูลนั้น

4.4 **เงื่อนไขเกี่ยวกับสาระสำคัญ** นับว่าเป็นความพยายามที่จะเอาข้อมูลจากผู้ฟัง

5. **วัจนกรรมการขอบคุณ (Thank)** Searl (1992: 67) ได้กล่าวไว้ว่า ถ้อยคำที่จัดว่าเป็นวัจนกรรมการขอบคุณต้องเป็นไปตามเงื่อนไขวัจนกรรมต่อไปนี้

5.1 **เงื่อนไขเกี่ยวกับเนื้อความ** เป็นการกระทำในอดีตของผู้ฟัง

5.2 เงื่อนไขเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐาน

5.2.1 การกระทำที่เกิดขึ้นเป็นประโยชน์ต่อผู้พูด และผู้พูดก็เชื่อว่าการกระทำนั้นเป็นประโยชน์ต่อตนเอง

5.3 เงื่อนไขเกี่ยวกับความจริงใจ ผู้พูดรู้สึกขอบคุณ หรือซาบซึ้งในการกระทำนั้น

5.4 เงื่อนไขเกี่ยวกับสาระสำคัญ นับว่าเป็นการแสดงความรู้สึกขอบคุณหรือซาบซึ้ง

6. วัจนกรรมการแนะนำ (Advise) Searl (1992: 67) ได้กล่าวไว้ว่า ถ้อยคำที่จัดว่าเป็นวัจนกรรมการแนะนำต้องเป็นไปตามเงื่อนไขวัจนกรรมต่อไปนี้

6.1 เงื่อนไขเกี่ยวกับเนื้อความ เป็นการกระทำในอนาคตของผู้ฟัง

6.2 เงื่อนไขเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐาน

6.2.1 ผู้พูดมีเหตุผลที่เชื่อว่าการกระทำนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง

6.2.2 ไม่มีอะไรที่แสดงให้เห็นชัดแจ้งทั้งผู้พูดและผู้ฟังว่าผู้ฟังจะทำการกระทำนั้นอยู่เป็นปกติ

6.3 เงื่อนไขเกี่ยวกับความจริงใจ ผู้พูดเชื่อว่าว่าการกระทำนั้นเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง

6.4 เงื่อนไขเกี่ยวกับสาระสำคัญ นับว่าเป็นความพยายามที่จะเสนอการกระทำให้ผู้ฟังสนใจกระทำตาม

7. วัจนกรรมการเตือน (Warn) Searl (1992: 67) ได้กล่าวไว้ว่า ถ้อยคำที่จัดว่าเป็นวัจนกรรมการเตือนต้องเป็นไปตามเงื่อนไขวัจนกรรมต่อไปนี้

7.1 เงื่อนไขเกี่ยวกับเนื้อความ เป็นเหตุการณ์ในอนาคต หรือการแจ้งเหตุการณ์ในอนาคต

7.2 เงื่อนไขเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐาน

7.2.1 ผู้ฟังมีเหตุผลที่เชื่อว่าเหตุการณ์จะเกิดขึ้น และไม่ได้อยู่ในความสนใจของผู้ฟัง

7.2.2 ไม่มีอะไรที่แสดงให้เห็นชัดแจ้งทั้งผู้พูดและผู้ฟังว่าเหตุการณ์จะเกิดขึ้น

7.3 เงื่อนไขเกี่ยวกับความจริงใจ ผู้พูดเชื่อว่าเหตุการณ์ไม่ได้อยู่ในความสนใจของผู้ฟัง

7.4 **เงื่อนไขเกี่ยวกับสาระสำคัญ** นับว่าเป็นการกระทำที่นำไปสู่ผลที่ว่าเหตุการณ์ไม่ได้อยู่ในความสนใจของผู้ฟัง

8. **วัจนกรรมการทักทาย (Greet)** Searl (1992: 67) ได้กล่าวไว้ว่า ถ้อยคำที่จัดว่าเป็นวัจนกรรมการทักทายต้องเป็นไปตามเงื่อนไขวัจนกรรมต่อไปนี้

8.1 **เงื่อนไขเกี่ยวกับเนื้อความ** ไม่มี

8.2 **เงื่อนไขเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐาน** ผู้พูดเพิ่งจะพบปะหรือเพิ่งจะถูกแนะนำกับผู้ฟัง

8.3 **เงื่อนไขเกี่ยวกับความจริงใจ** ไม่มี

8.4 **เงื่อนไขเกี่ยวกับสาระสำคัญ** นับว่าเป็นการแสดงมารยาททักทายต่อผู้ฟังโดยผู้พูด

9. **วัจนกรรมการแสดงความยินดี (Congratulate)** Searl (1992: 67) ได้กล่าวไว้ว่า ถ้อยคำที่จัดว่าเป็นวัจนกรรมการแสดงความยินดีต้องเป็นไปตามเงื่อนไขวัจนกรรมต่อไปนี้

9.1 **เงื่อนไขเกี่ยวกับเนื้อความ** บางเหตุการณ์ การกระทำ ซึ่งเกี่ยวข้องกับผู้ฟัง

9.2 **เงื่อนไขเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐาน** เหตุการณ์อยู่ในความสนใจของผู้ฟัง และผู้พูดก็เชื่อว่าเหตุการณ์อยู่ในความสนใจของผู้ฟัง

9.3 **เงื่อนไขเกี่ยวกับความจริงใจ** ผู้พูดพอใจในเหตุการณ์

9.4 **เงื่อนไขเกี่ยวกับสาระสำคัญ** นับว่าเป็นการแสดงความรู้สึกพอใจในเหตุการณ์

หมายเหตุ วัจนกรรมการแสดงความยินดีคล้ายกับวัจนกรรมการขอบคุณในส่วนที่เป็นวัจนกรรมแสดงความรู้สึก

10. **วัจนกรรมสัญญา (Promises)** Searl (1992: 67) ได้กล่าวไว้ว่า ถ้อยคำที่จัดว่าเป็นวัจนกรรมการเตือนต้องเป็นไปตามเงื่อนไขวัจนกรรมต่อไปนี้

10.1 **เงื่อนไขเกี่ยวกับเนื้อความ** เป็นการกระทำที่เกิดขึ้นในอนาคต

10.2 **เงื่อนไขเกี่ยวปัจจัยพื้นฐาน**

10.2.1 เป็นการกระทำที่ผู้ฟังต้องการให้เกิดขึ้น และเป็นเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง

10.2.1 การกระทำนั้นต้องไม่ใช่เหตุการณ์ที่เกิดเป็นปกติวิสัยอยู่แล้ว หรือเกิดขึ้นโดยตัวของมันเองตามธรรมชาติ

10.3 เงื่อนไขเกี่ยวกับความจริงใจ ผู้พูดตั้งใจที่จะปฏิบัติตามสิ่งที่ผู้พูดได้สัญญาไป

10.4 เงื่อนไขเกี่ยวกับสาระสำคัญ การสัญญาเป็นการสร้างข้อตกลงระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง

11. วัจนกรรมการขู่ (Threat) Searl (1992: 58) ไม่ได้กล่าวถึงวัจนกรรมการขู่ แต่ได้กล่าวถึงความแตกต่างโดยเปรียบวัจนกรรมการสัญญาไว้ว่า “a promise is a pledge to do something for you, not to you … a threat is a pledge to do something to you, not for you” นอกจากนี้ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 196) ได้ให้ความหมายของคำว่า ขู่ ว่าหมายถึง ก. แสดงอาการให้ผู้อื่นเกรงกลัว ดังนั้นถ้อยคำที่จัดว่าเป็นวัจนกรรมการขู่ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขวัจนกรรมต่อไปนี้

11.1 เงื่อนไขเกี่ยวกับเนื้อความ เป็นการกระทำที่เกิดขึ้นในอนาคต

11.2 เงื่อนไขเกี่ยวปัจจัยพื้นฐาน

11.2.1 ไม่มีอะไรแสดงอย่างชัดเจนต่อทั้งผู้พูดและผู้ฟังว่าว่าต้องการให้เกิดการกระทำนั้นขึ้น และการกระทำนั้นไม่เป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง

11.2.2 การกระทำนั้นต้องไม่ใช่เหตุการณ์ที่เกิดเป็นปกติวิสัยอยู่แล้ว หรือเกิดขึ้นโดยตัวของมันเองตามธรรมชาติ

11.3 เงื่อนไขเกี่ยวกับความจริงใจ ผู้พูดตั้งใจที่จะทำให้ผู้ฟังเกรงกลัวผู้พูด และปฏิบัติตามผู้พูด

11.4 เงื่อนไขเกี่ยวกับสาระสำคัญ เป็นการสร้างข้อตกลงระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง

12. วัจนกรรมโต้แย้ง (Argue) Searl (1992: 67) ไม่ได้กล่าวถึงวัจนกรรมโต้แย้งโดยตรง แต่ได้อธิบายความแตกต่างระหว่างวัจนกรรมบอกเล่ากับการโต้แย้งไว้ว่า “วัจนกรรมบอกเล่าต่างจาก วัจนกรรมโต้แย้งตรงที่ วัจนกรรมบอกเล่าผู้พูดไม่ได้มีความพยายามที่จะทำให้ผู้ฟังเชื่อ หรือสำนึกตามในสิ่งที่ผู้พูดพูด แต่วัจนกรรมโต้แย้งนั้นผู้พูดมีความพยายามที่จะทำให้ผู้ฟังเชื่อ หรือสำนึกตามในสิ่งที่ผู้พูดพูด” ดังนั้นจึงสรุปเงื่อนไขของวัจนกรรมโต้แย้งได้ดังนี้

12.1 **เงื่อนไขเกี่ยวกับเนื้อความ** จะเป็นเนื้อความใด ๆ ก็ได้

12.2 **เงื่อนไขเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐาน**

12.2.1 ผู้พูดมีหลักฐานหรือเหตุผลสนับสนุนเรื่องที่พูด

12.2.2 ไม่มีอะไรที่แสดงให้เห็นชัดแจ้งทั้งผู้พูด และผู้ฟังว่าสิ่งที่ผู้พูดพูดไปนั้นถูกต้องแน่นอนแล้ว

12.3 **เงื่อนไขเกี่ยวกับความจริงใจ** ผู้พูดเชื่อในเรื่องที่พูด และไม่เห็นด้วยกับความคิดหรือการกระทำของผู้ฟัง

12.4 **เงื่อนไขเกี่ยวกับสาระสำคัญ** นับว่าเป็นความพยายามที่จะเสนความคิดแย้งเพื่อให้ผู้ฟังเชื่อหรือเห็นด้วยกับผู้พูด

นอกจากนี้จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัจนกรรมผู้วิจัยพบงานวิจัยที่ได้นำเกณฑ์เงื่อนไขวัจนกรรมของเซอร์ลมาพิจารณา และสร้างเงื่อนไขวัจนกรรมอื่นๆ ที่เซอร์ลเองมิได้กล่าวถึง ได้แก่ วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ (สิริลักษณ์ หุ่นศรีงาม, 2544) และวัจนกรรมการบริภาษ (วิสันต์ สุขวิสิทธิ์, 2547) ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าควรนำวัจนกรรมทั้ง 2 วัจนกรรมนี้มาใช้เป็นเครื่องมือประกอบการวิจัยในครั้งนี้ด้วย เพราะผู้วิจัยเห็นว่าโครงเรื่องในนวนิยายมีปมปัญหา ความขัดแย้งกันระหว่างตัวละครด้วยกันเอง ซึ่งเงื่อนไขของวัจนกรรมมีดังนี้

13. **วัจนกรรมการแสดงความรู้สึก ในแง่ลบ** สิริลักษณ์ หุ่นศรีงาม (2544: 55) กล่าวว่า “...การบ่น รำพัน หรือพ้อ เป็นอีกวัจนกรรมหนึ่งซึ่งแยกออกจากวัจนกรรมการตำหนิ และเรียกว่า วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ วัจนกรรมชนิดนี้จะมีเนื้อความกล่าวถึงความรู้สึกในแง่ลบ เช่น ความไม่พอใจ หรือความผิดหวัง ที่ผู้พูดมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นบุคคล หรือสภาวะใดๆ” และได้เสนอเงื่อนไขของวัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบว่าจะต้องมีเงื่อนไขของวัจนกรรมดังต่อไปนี้

13.1 **เงื่อนไขเกี่ยวกับเนื้อความ** กล่าวถึงการกระทำในอดีตของผู้ใด หรือสภาพของผู้ใดหรือสิ่งใด

13.2 **เงื่อนไขเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐาน** ผู้พูดได้รับรู้หรือประสบกับการกระทำหรือสภาพนั้นๆ

13.3 **เงื่อนไขเกี่ยวกับความจริงใจ** ผู้พูดเกิดความรู้สึกในแง่ลบ เช่น ไม่พึงพอใจ ผิดหวังต่อการกระทำหรือสภาพนั้นๆ

13.4 **เงื่อนไขเกี่ยวกับสาระสำคัญ** เป็นการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ ต่อการกระทำหรือสภาพนั้นๆ ออกมา

ตัวอย่าง บทสนทนาระหว่างนกุลเพื่อนสนิทของพจมาน กับพ่อของเขา หลังจากที่พจมานไปอาศัยอยู่ที่บ้านทรายทองแล้ว ก็ยังไม่มีจดหมายจากพจมานมาถึงนกุลเลย เขาจึงหงุดหงิดมากจนระงับอารมณ์ไม่อยู่ ถึงกับขว้างหนังสือพิมพ์ใส่ผนัง

พ่อนกุล อ้าว. ไอ้ลูกคนนี้. อย่างนี้มันพาลนี่หว่า?

นกุล ก็ชั้นเป็นห่วงพจอ่ะ-พ่อเข้าใจมั้ยว่าชั้นเป็นห่วงพจ. เดี๋ยวก็ไป=พระนครซะเดี๋ยวนี้เลยนี่.

พ่อนกุล มากไปเจ้านกุล-มากไป. ทุกคนเค้าก็เป็นห่วงหนูพจมานกัน=ทั้งนั้นแหละ. แต่แกก็ทำเหมือนไม่รู้จักหนูพจมานเค้าดีพอ. เค้าเอาตัวรอดได้. แล้วอีกอย่างเนี่ย, คนที่บ้านทรายทองก็ญาติเค้าทั้งนั้น-แกอย่าลืมสิ.

นกุล ((เดินไปดูปฏิทิน)) อีกตั้งนานกว่าจะเปิดเทอม. **ทำไมแต่ละวันมันถึงช้าเป็นเรือเกลืออย่างงี้อ่ะ!**

(ละครโทรทัศน์เรื่อง บ้านทรายทอง)

อนึ่ง การที่ผู้พูดกล่าวถึงความรู้สึกในแง่ลบของตนเองที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือคนใดคนหนึ่ง โดยที่ไม่ได้กล่าวกับสิ่งนั้น หรือบุคคลนั้นโดยตรง แต่กลับไปกล่าวแก่ผู้ฟังคนอื่น อาจจะเรียกได้ว่าเป็นการ “วิพากษ์วิจารณ์ หรือนินทา” (สิริลักษณ์ หุ่นศรีงาม, 2544: 56)

14. **วัจนกรรมการบริภาษ (Reprimanding)** (วิสันต์ สุขวิสิทธิ์, 2547: 5)

14.1 **เงื่อนไขเกี่ยวกับเนื้อความ** เป็นการพูดถึงพฤติกรรม หรือการกระทำในอดีตของผู้ฟังที่เป็นเป้าหมายในการบริภาษ

14.2 **เงื่อนไขเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐาน** ผู้พูดเชื่อว่าการกระทำของผู้ฟังที่เป็นเป้าหมายในการบริภาษนั้นผิด หรือไม่น่าพึงพอใจ ผู้พูดจึงจำเป็นต้องระบายความคับแค้นใจ หรือความไม่พึงพอใจที่มีต่อการกระทำของผู้ฟังนั้น

14.3 **เงื่อนไขเกี่ยวกับความจริงใจ** ผู้พูดต้องการทำร้ายจิตใจผู้ฟังที่เป็นเป้าหมายในการบริภาษ เพื่อให้รู้สึกสำนึกในความผิดที่ตนได้กระทำ เมื่อได้ยินคำพูดนั้น

14.4 **เงื่อนไขเกี่ยวกับสาระสำคัญ** เป็นความพยายามที่จะทำร้ายจิตใจผู้ฟังที่เป็นเป้าหมายในการบริภาษ เพื่อให้สำนึกในความผิดที่ตนได้กระทำ

ตัวอย่าง แฟนของฉี่ตัดพ้อฉี่ว่า เป็นคู่รักกันมาตั้งนานแต่ไม่เคยให้ดอกไม้ตนเลยสักดอก ฉี่จึงกล่าวว่าจะนำดอกหน้าวัวที่ใช้เป็นแบบเรียนวาดภาพมาให้ แฟนของฉี่ไม่พอใจที่ฉี่จะนำดอกหน้าวัวมาให้กับตนจึงบริภาษว่า

“ไว้ให้ญาติเธอซิ ดอกหน้าวัวน่ะ”

(กลิ่นสีและทีแปรง: 233)

แฟนของฉี่ผู้บริภาษในตัวอย่างนี้ได้ใช้วัจนกรรมการแนะนำ โดยมีคำว่า “ซิ” เป็นคำลงท้ายที่แสดงมาลาว่าถ้อยคำนี้ผู้พูดต้องการแนะนำ แต่เมื่อพิจารณาจากปริบทจะเห็นว่า แฟนของฉี่นั้นไม่พอใจต่อความคิดของฉี่ที่จะนำดอกหน้าวัวมาให้ตนแทนที่จะเป็นดอกไม้ชนิดอื่น เช่น ดอกกุหลาบที่คู่รักโดยทั่วไปนิยมมอบให้แก่กัน ดังนั้นการแนะนำให้ “ฉี่” นำดอกหน้าวัวไปให้ญาติ ซึ่งเป็นการกระทำที่อาจสร้างความไม่พอใจต่อญาติผู้ที่ได้รับจนอาจถูกต่อว่าได้นั้น แฟนของฉี่ไม่ได้ต้องการให้ฉี่ทำเช่นนั้นจริงๆ แต่เป็นการประชดประชันสิ่งที่ฉี่คิดจะทำให้ตน ว่าตนไม่พอใจและไม่ต้องการให้ทำเช่นนั้น (วิสันต์ สุขวิสิทธิ์, 2547: 71)

อนึ่ง ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 608) ได้ให้ความหมายของคำบริภาษไว้ว่า ก. กล่าวติเตียน, กล่าวโทษ, ด่าว่า ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีคำอื่นๆ ที่มีความหมายไปในทำนองเดียวกันกับคำว่าบริภาษ ได้แก่

ประชดประชัน ก. พูดหรือทำเป็นเชิงกระทบกระแทกแดกดัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 656)

เหน็บแนม ว. อาการที่พูดเสียดสี แคะไค้ กระทบกระเทียบ เปรียบเปรย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1302)

กระแนะกระแหน ก. พูดกระทบหรือพูดเป็นเชิงเสียดสี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 45)

ถากถาง ก. ค่อนว่า มีเจตนาว่าให้เจ็บใจ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 491)

แดกดัน ก. กล่าวกระทบกระแทก หรือประชดเพราะความไม่พอ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 417)

กระทบกระเทียบ ว. เปรียบเปรยให้กระทบถึง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 40)

ตำหนิ ก. ติเตียน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 463) (ติเตียน ก. ยกโทษขึ้นพูด, กล่าวร้าย)

ดังจะเห็นว่าคำเหล่านี้มีอรรถลักษณ์หนึ่งที่เหมือนกัน คือ การพูดถึงการกระทำที่ไม่ดีของผู้ฟังในอดีต ฉะนั้นผู้วิจัยจึงจะรวบรวมคำต่าง ๆ นี้ไว้ในการบริภาษ ซึ่งจะครอบคลุมถึงการประชดประชัน เหน็บแนม กระแนะกระแหน ถากถาง แดกดัน กระทบกระเทียบ และตำหนิ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลบทสนทนาในนวนิยายไทย เพื่อให้ได้ข้อมูลในการทำวิจัย ผู้วิจัยได้ค้นคว้าข้อมูลจาก สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สถาบันวิทยบริการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อรวบรวมรายชื่อนวนิยายไทยตามแต่ละช่วงเวลาครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสาร หนังสือ บทความวิชาการ และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีวัจนปฏิบัติศาสตร์ และทฤษฎีวัจนกรรม

2. ศึกษาเอกสาร หนังสือ บทความวิชาการ และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับนวนิยาย

3. รวบรวม อ่าน และคัดลอกบทสนทนาที่จะนำมาวิเคราะห์จากนวนิยายไทยในแต่ละสมัยเพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์วัจนกรรมอ้อมในบทสนทนาในนวนิยายไทย ผู้วิจัยอาศัยเกณฑ์ของเซอร์ล (Searle: 1992) ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาการใช้วัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในบทสนทนาในนวนิยายไทย โดยพิจารณาจากความไม่สอดคล้องของรูปภาษาที่ปรากฏในบทสนทนาของนวนิยายไทยกับการแสดงเจตนาของผู้พูดบทสนทนานั้น

2. วิเคราะห์ประเภท และความหมายของวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในบทสนทนาในนวนิยายไทย

3. เปรียบเทียบประเภทวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในบทสนทนาในนวนิยายไทยแต่ละสมัย

4. นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาเรียบเรียงแบบพรรณนาวิเคราะห์

5. สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทที่ 4

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบวัจนกรรมอ้อมในบทสนทนาในนวนิยายไทยต่างสมัย: ตามแนววัจนปฏิบัติศาลตร์ ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากนวนิยายของนักประพันธ์ที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของสังคม รวมถึงนวนิยายที่ได้รับรางวัลว่าเป็นเลิศในการประพันธ์ ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ประเภท และความหมายของวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในบทสนทนาในนวนิยายไทยต่างสมัยทั้ง 4 ช่วงเวลา ได้แก่

1.1 นวนิยายไทยช่วงที่ 1 คือ ตั้งแต่ พ.ศ. 2444 ถึง พ.ศ. 2475
1.2 นวนิยายไทยช่วงที่ 2 คือ ตั้งแต่ พ.ศ. 2476 ถึง พ.ศ. 2500
1.3 นวนิยายไทยช่วงที่ 3 คือ ตั้งแต่ พ.ศ. 2501 ถึง พ.ศ. 2516
1.4 นวนิยายไทยช่วงที่ 4 คือ ตั้งแต่ พ.ศ. 2517 ถึง ปัจจุบัน

2. การวิเคราะห์เปรียบเทียบประเภทของวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในบทสนทนาในนวนิยายไทยต่างสมัยทั้ง 4 ช่วงเวลาดังกล่าว

การวิเคราะห์เปรียบเทียบวัจนกรรมอ้อมในบทสนทนาในนวนิยายไทยต่างสมัย: ตามแนววัจนปฏิบัติศาลตร์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การวิเคราะห์ประเภทและความหมายของวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในบทสนทนาในนวนิยายไทยต่างสมัยทั้ง 4 ช่วงเวลา

1. นวนิยายไทยช่วงที่ 1 คือ ตั้งแต่ พ.ศ. 2444 ถึง พ.ศ. 2475

จากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ทำให้ในช่วงนี้มีนวนิยายที่ใช้ในการวิเคราะห์จำนวน 8 เรื่อง ได้แก่ ลูกผู้ชาย มารมนุษย์ หัวใจปรารถนา ปราบพยศ ศัตรูของ

เจ้าหล่อน ความผิดครั้งแรก กรรมเก่า และผจญบาป ซึ่งปรากฏประเภทของวัจกรรมอ้อม 8 วัจนกรรม ได้แก่ วัจนกรรมการขอร้อง วัจนกรรมการสั่ง วัจนกรรมการถาม วัจนกรรมการเตือน วัจนกรรมการทักทาย วัจนกรรมโต้แย้ง วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ และวัจนกรรมการบริภาษ ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละประเภทของวัจนกรรมดังนี้

1.1 **วัจนกรรมการขอร้อง** จากการวิเคราะห์นวนิยายในช่วงที่ 1 ทั้ง 8 เรื่องพบวัจนกรรมการขอร้อง ที่เป็นวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคคำถามเพียงรูปประโยคเดียว ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 บทสนทนาระหว่าง ทำนอง กับ มาโนช ซึ่งเป็นเพื่อนสนิทกัน ทำนองพอใจรำพรรณ ผู้ซึ่งเป็นเพื่อนในวัยเด็กของมาโนช ฉะนั้นทำนองจึงมาขอร้องให้มาโนชนำความในใจของตนไปบอกแก่รำพรรณ

ทำนอง “เหลือพอด้วยซ้ำสำหรับผู้ชายที่ไม่บ้าแล้วจะเห็นว่าเธอบริบูรณ์ทุกอย่าง ผมเริ่มรักเธอมาเป็นเวลาหลายเดือน แต่ก็ยังไม่ได้แสดงให้เจ้าตัวเขาทราบ ผมเองไม่ใช่คนขลาดก็จริง แต่ในเรื่องผู้หญิงแล้ว ขอสารภาพโดยชื่นตาว่าเป็นคนขลาดที่สุด คุณต้องช่วยผม มาโนช”

มาโนช “ไม่ขัดข้องเลย” เธอตอบทันที “บอกมาซี คุณจะให้ผมช่วยอย่างไร?”

ทำนอง “ช่วยนำความประสงค์ของผมไปแจ้งกับเธอ”

มาโนช “เอ ผมไม่รู้จัก--”

ทำนอง ทำนองขัดขึ้นว่า “รู้จักซี-- คุณรู้จักเธอดีเกือบเท่ากับที่คุณรู้จักตัวของคุณเอง”

มาโนช “ชื่ออะไร?” เสียงมาโนชติดจะสั่นๆ

ทำนอง “รำพรรณ”

มาโนช “รำพรรณ!” มาโนชทวนคำอย่างไม่ได้ตั้งใจ นัยน์ตาตกดูพื้น อึ้งอยู่เป็นครู่

ทำนอง “คุณเป็นเพื่อนสนิทของเธอมาตั้งแต่เล็กแต่น้อย” ทำนองพูดโดยมิได้สังเกตอาการของสหาย “**คุณจะช่วยผมได้ไหมมาโนช**?”

ฝ่ายที่ถูกขอร้องค่อยๆ เงยหน้าขึ้นเผชิญกับสหายช้าๆ ตอบว่า

มาโนช “ได้ ไม่ขัดข้อง ผมยินดีช่วยเหลือเต็มที่”

(ศรีบูรพา, 2536: 102- 103)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะขอร้องให้ผู้ฟังกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด ดังจะเห็นได้จากผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ทำนอง ไม่ได้ต้องการคำตอบรับ หรือปฏิเสธ แต่ต้องการให้ผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ มาโนช กระทำการบอกความในใจของตนเองให้รำพรรณได้รู้

ทำนองเห็นว่ามาโนชเคยเป็นเพื่อนกับรำพรรณ ซึ่งเป็นผู้หญิงที่เขาพอใจมาก่อน ฉะนั้นเขาจึงมาขอร้องให้มาโนชนำความในใจของเขาไปบอกกล่าวแก่รำพรรณ เนื่องจากทำนองไม่มีความกล้าที่จะบอกความในใจนั้น ด้วยเหตุที่ทำนองมีความต้องการให้มาโนชกระทำสิ่ง ซึ่งเป็นการกระทำในอนาคตตามเงื่อนไขเกี่ยวกับเนื้อความ และตามเงื่อนไขเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานทำนองก็เชื่อว่ามาโนชจะกระทำได้ เนื่องจากเหตุผลดังที่กล่าวมาแล้ว ดังนั้นรูปประโยคคำถามที่ทำนองกล่าวจึงมีเจตนาที่จะขอร้องให้มาโนชกระทำการตามที่ตนเองต้องการ

ตัวอย่างที่ 2 บทสนทนาระหว่าง มยุรี กับ ประภา เพื่อนของเธอ มยุรี และประสมได้รับเชิญจากหลวงประเสริฐสัมพันธ์ ซึ่งเป็นพี่ชายของประภาให้ไปรับประทานอาหารที่บ้านใหม่ ครั้นรับประทานออาหารเสร็จ ทุกคนก็ได้มานั่งพูดคุยกันในห้องรับแขก ซึ่งช่วงหนึ่งของการสนทนาก็ได้คุยกันถึงเรื่องเครื่องดนตรี โดยประสมได้ขอร้องให้ประภานั้นเล่นเปียโนให้ฟัง

เวลาผ่านไปเกือบชั่วโมง การรับประทานจึงเสร็จลง พากันกลับมายังห้องรับแขก มยุรีถามหลวงประเสริฐฯ เมื่อแลเห็นปีอาโนอันใหญ่

มยุรี “คุณหลวงเล่นปีอาโนได้หรือคะ?”

หลวงประเสริฐสัมพันธ์ “ตายละไม่ได้สักอย่างเดียว ขึ้นชื่อว่าดนตรี แต่แปลกไหมเธอฉันชอบเต้นรำ ประภาแน่ะเล่นได้ แล้วเธอเองล่ะ?”

มยุรี “ได้เหมือนกันค่ะ แต่ไม่ดี”

ประสมเดินไปที่ประภานั่งอยู่ มือถือบุหรี่ไขว้ไว้เบื้องหลังเขาน้อมศีรษะลงพูดอย่างอ่อนหวาน

ประสม “**โปรดลองสักเพลงได้ไหม?**”

ประภา ประภาเอียงอาย หล่อนตอบ “ต๊าย ดิฉันเล่นไม่เก่งหรอกค่ะ มยุรีแน่ะ...”

(ดอกไม้สด,2517: 156- 157)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะขอร้องผู้ฟังให้กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อผู้พูด ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ประสม ต้องการให้ผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ประภา เล่นเปียโนให้ฟัง ซึ่งเป็นการกระทำในอนาคตตามเงื่อนไขเกี่ยวกับเนื้อความ และตามเงื่อนไขเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐาน ประสมก็เชื่อว่าประภาจะกระทำการนั้นได้เช่นเดียวกัน

นอกจากนี้จะสังเกตเห็นว่าประสมมีกิริยาท่าทางอ่อนน้อม และใช้น้ำเสียงที่อ่อนหวานในขณะที่กล่าว ประกอบกับในรูปประโยคคำถามนี้มีคำว่า “โปรด” ซึ่งเป็นคำใช้ประกอบหน้ากริยาเพื่อแสดงความขอร้องอย่างสุภาพ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 721) เพื่อให้ประภาพอใจ และปฏิบัติตามความต้องการของประสม

อย่างไรก็ตามอาจมีผู้เห็นว่าสิ่งที่ประสมกระทำนั้นเป็นไปเพื่อมารยาทที่แขกพึงกระทำต่อเจ้าของบ้าน แต่กระนั้นด้วยบุคลิกของประสมที่เป็นคนตรง แม้แต่มยุรีซึ่งเป็นบุตรสาวของพระยาบำรุงประชากิจ ซึ่งเป็นนายจ้างของเขา ประสมก็ยังไม่เกรง และกล้าที่ขัดใจเธอ ฉะนั้น หากประสมต้องการกล่าวถามประภาจริง เขาก็อาจจะใช้น้ำเสียงปกติได้ ซึ่งก็ไม่ได้เสียมารยาทแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่ประสมกล่าวจึงมีเจตนาขอร้องประภาให้เล่นเปียโนตามความต้องการของเขา

ตัวอย่างที่ 3 บทสนทนาระหว่าง อำนวย ซึ่งเป็นน้องของหลวงปราโมทย์ กับ อมรา ซึ่งเป็นน้องของภรรยาของหลวงปราโมทย์ อำนวยเกิดความพอใจอมรา ซึ่งเป็นน้องสาวของพี่สะใภ้ของตน เมื่ออมราต้องเดินทางไปพักผ่อนตากอากาศที่สงขลา อำนวยจึงได้มาส่งอมราที่สถานีรถไฟ

อมรา “ถามจริงๆ ค่ะ มาส่งใคร?”

อำนวย “ถามจริงๆ ผมก็ตอบจริงๆ มาส่งคุณ”

อมรา “ตายจริง!” อมราอุทานอย่างตกใจ แล้วหัวเราะอย่างเห็นขันจริงๆ หัวเราะด้วยลักษณะพิเศษ ซึ่งหญิงสาวโดยมากหัวเราะไม่ได้เหมือนหล่อน คือหัวเราะอย่างเปิดเผย ไม่กระมิดกระเมี้ยนปราศจากจริตใดๆ “ทำไมจึงทราบว่าดิฉันจะไปล่ะคะ คุณพี่สมบอกละซี” หล่อนหันไปทางพี่ชาย

อำนวย “ไม่ใช่” อำนวยค้าน “ผมรู้จากบ้านปราโมทย์เมื่อคืนนี้”

อมรา อมราพยักหน้าแล้วว่า “พิโธ่ อุตส่าห์ตื่นแต่เช้า ลำบากลำบนเปล่าๆ”

อำนวย “ไม่ลำบากเลย” อำนวยพูดอย่างจริงใจ “ผมตื่นแต่เช้าเสมอ”

ยศ ยศพูดขึ้นว่า “คุณพ่อกันอยู่ในรถนั่นแน่ะ อำนวย”

ชายหนุ่มรีบเดินไปที่หน้าต่างทันที 2พี่น้องก็เดินตามไปด้วย พระยาธรรมสาส์นปราศรัยกับอำนวย 2-3 คำแล้วก็หันไปพูดกับคุณนายชิดถึงเรื่องพระกำจัดทุรพ่าย อำนายจึงหันมาคุยกับ 2 พี่น้องตามเดิม

อำนวย “ผมยังไม่เคยไปปักษ์ใต้สักที” อำนวยเอ่ยขึ้น “**คุณไปคราวนี้เขียนมาเล่าให้ผมฟังบ้างได้ไหม?**”

อมราทำตาโตมองดูเขาอย่างสนเท่ห์

อมรา “ไม่ได้ดอกค่ะ” หล่อนตอบดื้อๆ “ดิฉันไม่เคยเขียนจดหมายถึงใครนอกจากพี่น้องและเพื่อนผู้หญิง”

อำนวย “ไม่ต้องเขียนเป็นจดหมายซีครับ เขียนอย่างจดหมายเหตุประจำวัน และเก็บไว้มากๆ จึงค่อยส่งมาคราวหนึ่ง”

(ดอกไม้สด, 2513: 324- 326)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถาม ที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะขอร้องผู้ฟังให้กระทำตามคำพูดของตนเอง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ อำนวย ไม่ได้ต้องการคำตอบรับ หรือปฏิเสธจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ อมรา แต่ต้องการให้อมรากระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้ตนเองมากกว่า และการกระทำนั้นก็เป็นการกระทำในอนาคตตามเงื่อนไขเกี่ยวกับเนื้อความ และตามเงื่อนไขเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานอำนวยก็เชื่อว่าอมรากระทำสิ่งนั้นได้

เมื่ออมราจะเดินทางจากกรุงเทพฯ เพื่อไปตากอากาศที่จังหวัดสงขลาเป็นเวลาหลายเดือน อำนวยจึงต้องการให้อมราเขียนจดหมายถึงตนเองเพื่อเล่าเรื่องราวในระหว่างที่ไปตากอากาศที่นั่น ฉะนั้นจะเห็นว่ารูปประโยคคำถามที่อำนวยกล่าวนั้น อำนวยพยายามที่ให้อมราเขียนจดหมายถึงตนเอง ซึ่งเป็นการกระทำในอนาคต และการกระทำนี้มิใช้การกระทำที่เกิดขึ้นอยู่เป็นปกติ แต่อย่างไรก็ตามอำนวยก็เชื่อว่าอมราจะเขียนจดหมายถึงตนเองได้ เพื่อที่ตนจะได้รู้ความเป็นไปของอมรา และสร้างความสัมพันธ์กับเธอ ด้วยเหตุนี้ รูปประโยคคำถามที่อำนวยกล่าวจึงมีเจตนาที่จะขอร้องให้อมราเขียนจดหมายถึงตนเองในระหว่างที่ไปตากอากาศที่จังหวัดสงขลา

1.2 **วัจนกรรมการสั่ง** จากการวิเคราะห์นวนิยายไทยในช่วงที่ 1 ทั้ง 8 เรื่องพบวัจนกรรมการสั่ง ที่เป็นวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าเพียงรูปประโยคเดียว ดังนี้

ตัวอย่างที่ 4 บทสนทนาระหว่าง หลวงประกอบธุรการ กับ ผู้ใหญ่บุด หลวงประกอบธุรการเอารถสองแถวไปรับคุณหญิงรัตนวาที กับลูก ๆ ที่มาจากกรุงเทพฯ แต่รถที่ขับมารับนั้นบันไดหัก จึงเป็นเหตุให้คุณหญิงรัตนวาทีขึ้นรถไม่ได้ ฉะนั้นหลวงประกอบธุรการจึงต้องการลังไม้ที่อยู่ไกลออกมาไม่มากมาต่อให้คุณหญิงขึ้นรถได้ แต่เขาเป็นห่วงโคมไฟที่ถือให้แสงสว่างอยู่ จึงไม่สามารถไปหยิบมาได้

หลวงประกอบฯ บ่นอะไรอุบอิบในลำคอ เหลียวหน้าเหลียวหลังมองเห็นลังไม้ฉำฉาใบหนึ่งวางอยู่ในลานสถานี ยังไม่แน่ใจว่าจะไปหยิบได้ เพราะเป็นห่วงโคมที่ถืออยู่ ใกล้กับที่รถจอดมีรถลากจอดอยู่ 2 คัน จีนเจ้าของรถคานรถไว้คอยมองดูคนที่จะออกจากสถานี หลวงประกอบฯ ก็ตระโกนออกไปว่า

หลวงประกอบธุรการ “เฮ้ยเจ๊ก! เอาลังมาที ลังอยู่นั่นเห็นไหม วางรถเสียก่อน บอกว่าให้วางรถเสียก่อน”

จีน 2 คน อ้าปากมองดูผู้พูดโดยไม่เข้าใจว่ากระไร ก็พอดีชายคนหนึ่งแบกกระเป๋าใหญ่ของอัมพรออกมา หลวงประกอบฯ ก็ตะโกนออกไปอีก

หลวงประกอบธุรการ “แฮะ, ตาบุด ผู้ใหญ่บุดวางกระเป๋าเสียก่อน ยกลังมานี่ ลังอยู่นั่นเห็นไหม **บอกว่าให้วางกระเป๋าเสีย**”

ฝ่ายจีนเจ้าของรถคันหนึ่งจะเข้าใจว่านายอำเภอประสงค์อะไรก็ตาม แต่ตนเองประสงค์จะหาผู้จ้างรถของตนอยู่ จึงรีบวางรถของตนเสียตรงเข้าไปคว้ากระเป๋าที่มือผู้ใหญ่บุด เมื่อไม่ยอมให้ก็ยื้อแย่งดึงกระเป๋าพลางตะเบ็งเสียงพูดว่า

คนจีนคนหนึ่ง “อานายอำเภออีให้อั๊วอาวไป”

หลวงบำรุงประชาราษฎร์ “ไอ้บ้า!” หลวงบำรุงตะโกน “บอกว่าให้ยกลังไม่ยกทะเล้นไปยกกระเป๋า” พูดแล้วก็เดินไปยังของที่ต้องการ และยกมาด้วยตนเอง

(ดอกไม้สด,2536: 42- 43)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่า ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะออกคำสั่งให้ผู้ฟังกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ผู้พูด ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ หลวงประกอบธุรการ ไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ผู้ใหญ่บุด รู้เพียงว่าให้วางกระเป๋าตามคำกริยา “บอกว่า” ที่ปรากฏอยู่ในรูปประโยค แต่เขามีเจตนาที่จะสั่งให้ผู้ใหญ่บุดวางกระเป๋าที่กำลังถืออยู่ แล้วยกลังไม้มาให้ตนเอง

เมื่อพิจารณาบทบรรยายก่อนหน้านี้จะเห็นว่าหลวงประกอบธุรการมองหาสิ่งของที่จะมารองให้คุณหญิงรัตนวาทีเหยียบขึ้นไปบนรถ ฉะนั้นเมื่อเขาเห็นว่าใช้ลังไม้นั้นรองให้เหยียบขึ้นไปได้ แต่เขาไม่ต้องการจะเดินไปหยิบเอง เพราะเป็นห่วงโคมไฟที่ถืออยู่ ฉะนั้นเมื่อเห็นผู้ใหญ่บุดเดินถือกระเป๋ามา จึงสั่งให้ผู้ใหญ่บุดวางกระเป๋าที่ถือเพื่อจะได้ยกลังไม้มา ด้วยเหตุนี้ ความต้องการของหลวงประกอบธุรการที่จะให้ผู้ใหญ่ปุดยกลังไม้มาจึงเป็นเงื่อนไขเกี่ยวกับเนื้อความซึ่งเป็นการกระทำในอนาคตของผู้ฟังหรือผู้ใหญ่ปุด และเมื่อพิจารณาจากตำแหน่งของหลวงประกอบธุรการต้องมีฐานะและอำนาจเหนือผู้ใหญ่ปุด ซึ่งเป็นเพียงผู้ใหญ่บ้าน ตามเงื่อนไขเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐาน

อนึ่ง รูปประโยคบอกเล่าข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นประโยคความซ้อน หรือสังกรประโยคดังที่พระยาอุปกิตศิลปสาร (2546: 262- 265) กล่าวไว้ว่า ประโยคความซ้อนนั้นจะประกอบด้วยประโยค 2 ประโยค ได้แก่ มุขยประโยค หรือประโยคหลัก กับ อนุประโยค หรือประโยคย่อย ดังนั้นประโยคบอกเล่าข้างต้นจึงเป็นประโยคความซ้อน ประเภทนามานุประโยคแทนบทกรรม กล่าวคือ การเอาอนุประโยคมาแทนบทกรรม โดยมีคำว่า “ว่า” เป็นบทเชื่อม ด้วยเหตุนี้คำกริยา “บอก” จึงต้องเป็นประโยคหลัก โดยละประธานไว้ ซึ่งก็คือผู้พูด หรือหลวงประกอบธุรการ

โดยมีคำว่า “ว่า” เชื่อม และ “ให้วางกระเป๋าเสีย” เป็นอนุประโยค หรือประโยคย่อย ที่ทำหน้าที่เป็นกรรมของคำกริยา “บอก” กล่าวโดยสรุป รูปประโยคดังกล่าวนี้จึงเป็นรูปประโยคบอกเล่า เพราะกริยาหลักอยู่ที่คำว่า “บอก” ซึ่งใช้แสดงเจตนาสั่ง โดยเน้นถึงความต้องการให้ผู้ฟังหรือผู้ใหญ่บุดหยุดทำในสิ่งที่ทำอยู่แล้วมาทำตามคำสั่ง

1.3 **วัจนกรรมการถาม** จากการวิเคราะห์นวนิยายไทยในช่วงที่ 1 ทั้ง 8 เรื่องพบวัจนกรรมการถาม ที่เป็นวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าเพียงรูปประโยคเดียว ดังนี้

ตัวอย่างที่ 5 บทสนทนาระหว่าง รำพรรณกับมาโนช และละเมียด ซึ่งเป็นเพื่อน มาโนชกับ ละเมียดมานั่งเล่นที่บ้านของรำพรรณ ทั้งหมดได้พูดคุยกันถึงเรื่องการแข่งขันกรีฑาของมาโนช จนกระทั่งช่วงหนึ่งของการสนทนา รำพรรณจึงได้ถามถึงคีรี คู่ปรับของมาโนช ซึ่งจะลงแข่งขันด้วย

รำพรรณ “นั่งซิ กำลังคุยกันสนุก ขนมปังก็มี”
ละเมียดยื่นมือไปรับบัตเตอร์ครีมจากสหายแล้วก็นั่งลง
รำพรรณ “ปีนี้พ่อมาโนชจะเข้าแข่งขันวิ่งเร็ว” รำพรรณเอ่ยขึ้น “เธอรู้แล้วหรือยัง”
ละเมียด “ก็ฉันเป็นคนคอยปลุกเธอซ้อมวิ่งทุกๆ เช้ามืด ทำไมจะไม่รู้”
รำพรรณ “**นายคีรีเห็นจะซ้อมเหมือนกัน?**”
มาโนช “เปล่าจ๊ะ ที่บ้านไม่ได้ซ้อม แต่ใครๆ ก็ลือกันว่าเขาวิ่งอย่างกับรถไฟ คุณพระท่านยังคุยเสมอว่า ยังไงๆ ลูกท่านต้องได้ที่หนึ่ง คิดว่าฉันคงสู้คุณคีรีไม่ได้”

(ศรีบูรพา, 2536: 24- 25)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่า ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะถามคำถามเพื่อให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จากท้ายประโยคมีเครื่องหมาย “ปรัศนี” หรือเครื่องหมายคำถาม นอกจากนี้ ผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ มาโนช กล่าวตอบกลับการถามของผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ รำพรรณ

อนึ่ง รำพรรณกับมาโนชเป็นเพื่อนที่สนิทสนมกันมาก บ่อยครั้งที่มาโนชช่วยรำพรรณจากการถูกคีรีกลั่นแกล้ง จนคีรีเห็นมาโนชเป็นคู่ปรับคนสำคัญ ฉะนั้นเมื่อเธอรู้ว่าคีรีก็ลงแข่งขันกรีฑาเช่นเดียวกัน เธอก็ต้องการจะทราบว่าคีรีซ้อมวิ่งเหมือนมาโนชหรือไม่ตามเงื่อนไขเกี่ยวกับความจริงใจ อย่างไรก็ตามรำพรรณมิได้สนิทสนมกับคีรี และทั้งคู่มิใช่เพื่อนสนิทที่จะไปมาหาสู่กัน แต่รำพรรณก็เห็นว่าหากคีรีลงแข่งขันกรีฑาจริง เขาก็น่าจะซ้อม ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดาที่นักกีฬาต้องซ้อมก่อนการแข่งขันดังที่รำพรรทราบว่ามาโนชก็ซ้อม แต่ความคิดนี้ก็ไม่เป็นที่แน่ใจ ด้วยเหตุนี้รูปประโยคบอกเล่าที่รำพรรณกล่าวจึงมีเจตนาที่จะถามคำถามเพื่อต้องการคำตอบยืนยันความเข้าใจของตนว่าถูกต้องหรือไม่

อย่างไรก็ดี รูปประโยคบอกเล่าดังกล่าวมีเครื่องหมายปรัศนีกำกับให้ทราบเจตนาของผู้พูด แต่ในการสนทนากันจริง ๆ ผู้พูด และผู้ฟังไม่รู้ หรือกำหนดเครื่องหมายปรัศนี หรือเครื่องหมายคำถามลงไปในบทสนทนาเพื่อให้คู่สนทนาของตนเข้าใจได้ เพราะการสนทนากันนั้นคู่สนทนาใช้เสียง มิใช่ตัวอักษร หากแต่ในนวนิยายบทสนทนาของตัวละครถูกเลียนแบบจากบทสนทนาที่ใช้สื่อสารกัน ต่างกันแต่เพียงเสียงพูดนั้นถ่ายทอดในรูปของตัวอักษร ดังนั้นจึงต้องใช้เครื่องหมายต่างๆ ประกอบการเขียนเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาได้ถูกต้อง ชัดเจน (กำชัย ทองหล่อ, 2545:174)

ฉะนั้นหากพิจารณารูปประโยคบอกเล่าที่รำพรรณกล่าวตามเครื่องหมายปรัศนีที่ปรากฏ จะเห็นว่าเธอมีเจตนาที่ต้องการจะถามมาโนช ซึ่งเป็นผู้ฟัง แต่สาเหตุที่ทำให้ในสถานการณ์ของการสนทนากันจริง ๆ มาโนชเข้าใจรำพรรณว่ามีเจตนาที่จะถามคำถามตน แม้ว่าในรูปประโยคบอกเล่าดังกล่าวจะไม่มีคำบอกการถาม และเครื่องหมายปรัศนี ก็เพราะรำพรรณใช้ทำนองเสียง ดังที่ กาญจนา นาคสกุล (2541: 164-165) ได้กล่าวถึง ทำนองเสียง (intonation) ว่าหมายถึงระดับความสูงต่ำของเสียง ที่ปรากฏเป็นลักษณะของประโยคทั้งประโยค ทำนองเสียงไม่ใช่หน่วยเสียงซึ่งจะใช้เปลี่ยนแปลงความหมายของคำ แต่เป็นสิ่งสำคัญที่จะแสดงความหมายของประโยคหรือมาลา ว่าเป็นประโยคบอกเล่า ประโยคคำสั่ง ประโยคคำถาม ฯลฯ การที่ผู้พูดเปลี่ยนทำนองเสียงจะไม่ทำให้ความหมายของคำต่างไป แต่จะทำให้ความหมายของประโยคและเจตนาของผู้พูดเปลี่ยนไป

ดังนั้นกล่าวได้ว่ารำพรรณได้ใช้ทำนองเสียงทำให้รูปประโยคบอกเล่า ที่มีเจตนาบอกหรือแจ้งให้ทราบนั้นกลายเป็นรูปประโยคที่มีเจตนาถาม เนื่องจากเธอใช้ทำนองเสียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำนองเสียงขึ้น (rising intonation) ซึ่งเป็นทำนองเสียงของประโยคคำถาม กล่าวคือ ทำนองเสียงที่ต้นประโยคมีระดับเสียงต่ำ ท้ายประโยคมีระดับเสียงสูง

ตัวอย่างที่ 6 บทสนทนาระหว่าง ขุนศรีบุรีรักษ์ กับ อำนวย ผู้เป็นภรรยา เมื่ออำนวยแจ้งแก่ขุนศรีบุรีรักษ์ผู้เป็นสามีว่ามารดาของตนนั้นไม่สบายใจมาก ขุนศรีบุรีรักษ์จึงคิดว่าท่านคงจะวิตกกังวลเรื่องที่หลวงโกศล ซึ่งเป็นบุตรชาย มักจะดื่มสุราอยู่เสมอๆ ฉะนั้นจึงได้ถามภรรยากลับถึงข้อเท็จจริง

ขุนศรีบุรีรักษ์ “คุณแม่ล่ะ แม่อำนวย ท่านสบายดีอยู่หรือ?”

อำนวย “ร่างกายของท่านก็แสดงความสุขสมบูรณ์ดีดอกค่ะ” หล่อนตอบอย่างสงบเสงี่ยม “แต่น้ำใจนั้นออกจะมีกังวลอยู่”

ขุนศรีบุรีรักษ์ “**กังวลเรื่องหลวงโกศลไม่เลิกดื่มเหล้ากระมัง?**” ขุนศรีสอดทันควัน

อำนวย “นั่นเป็นเรื่องที่สองค่ะ”

ขุนศรีทำตาโต และตาที่โตก็จับอยู่ที่ใบหน้าภรรยา

ขุนศรีบุรีรักษ์ “ยังมีสำคัญกว่านี้อีกหรือ?” เสียงของขุนศรีดังปริมาณเทียบเท่ากับดวงตา

(ศรีบูรพา, 2510: 7)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่า ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะถามคำถามเพื่อให้ได้คำตอบรับ หรือปฏิเสธจากผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ขุนศรีบุรีรักษ์ ไม่ทราบมาก่อนว่ามารดาของอำนวยจะมีเรื่องวิตกกังวล เพราะหากขุนศรีบุรีรักษ์ทราบความเป็นไปของท่าน เขาก็คงจะไม่กล่าวถามภรรยา ฉะนั้นการที่ผู้พูดหรือขุนศรีบุรีรักษ์จะทราบสาเหตุที่มารดาของอำนวยวิตกกังวลดังปรากฏในเนื้อความในประโยคบอกเล่านี้ย่อมเป็นไปไม่ได้ แต่เป็นเพียงการคาดการณ์เท่านั้น ดังปรากฏอยู่ในคำว่า “กระมัง” ซึ่งเป็นคำแสดงความไม่แน่ใจ หรือแสดงความคาดคะเน ด้วยเหตุนี้ รูปประโยค

บอกเล่าที่ขุนศรีบุรีรักษ์กล่าวนี้จึงมีเจตนาที่จะถามคำถามอำนวย ซึ่งเป็นภรรยาของตนเพื่อให้เธอยืนยันความถูกต้องของการคาดคะเนของตนในเรื่องสาเหตุความวิตกกังวลของมารดาของอำนวย

ตัวอย่างที่ 7 บทสนทนาระหว่าง หลวงประเสริฐสัมพันธ์ กับ ประสม มยุรี และประสมได้รับเชิญจากหลวงประเสริฐสัมพันธ์ ซึ่งเป็นพี่ชายของประภา เพื่อนของมยุรีให้ไปรับประทานอาหารที่บ้านใหม่ ครั้นเมื่อรับประทานอาหารเสร็จ ประภาและมยุรีก็ขอตัวไปเตรียมตัวเพื่อที่จะออกไปดูหนังที่โรงหนังบ้านหม้อ ฉะนั้นจึงเป็นเวลาที่ประสม หรือประสงค์ซึ่งปลอมตัวมาเป็นลูกจ้างของพระยาพิทักษ์ไมตรี บิดาของมยุรี จะได้พูดคุยกับหลวงประเสริฐสัมพันธ์ ซึ่งเป็นเพื่อนที่เคยเรียนด้วยกันที่ต่างประเทศ ประสม หรือประสงค์จึงได้เล่าเรื่องที่คู่หมั้นของเขาในวัยเด็กขอถอนหมั้นเขาให้หลวงประเสริฐสัมพันธ์ฟัง

ประสม	ประสมทำหน้านิ่ว “แน่ละ และกันมีคู่หมั้นแล้ว”
หลวงประเสริฐสัมพันธ์	“โอ๋ จริงหรือ แล้วยังไงล่ะ?”
ประสม	“แต่หล่อนไม่รักกัน ไม่ยอมแต่งงานด้วย”
หลวงประเสริฐสัมพันธ์	“เอ๊ะ เขาอ้างว่าแกเสียหายอย่างไร?”
ประสม	“ไม่อ้างว่าอะไรทั้งหมด ดู ๆ เหมือนเขารักคนอื่น”
หลวงประเสริฐสัมพันธ์	“อ้อ! **แล้วแกรักเขาซี**”
ประสม	“อือ”
หลวงประเสริฐสัมพันธ์	“มิน่าล่ะ ดูหน้าแกไม่ค่อยมีความสุข”

(ดอกไม้สด,2517: 168)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่า ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะถามคำถามเพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูลที่ได้รับ ดังจะเห็นได้จาก ผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ประสม กล่าวตอบรับการถามของผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ หลวงประเสริฐสัมพันธ์

เมื่อประสมเล่าเรื่องคู่หมั้นของเขาที่ขอถอนหมั้น เพราะดูเหมือนว่าเธอจะไปรักคนอื่น ประกอบกับหลวงประเสริฐสัมพันธ์สังเกตเห็นว่าประสมหรือประสงค์เพื่อนสนิทนั้นมีสีหน้าเป็นทุกข์

ผิดกับประสมหรือประสงค์ที่เคยรู้จัก หลวงประเสริฐจึงเชื่อว่าประสมน่าจะเป็นทุกข์เพราะหลงรักคู่หมั้นคนนี้แล้ว แต่หลวงประเสริฐสัมพันธ์ก็ไม่แน่ใจว่าความคิดของตนจะถูกต้องหรือไม่ ด้วยเหตุนี้รูปประโยคบอกเล่าที่หลวงประเสริฐสัมพันธ์กล่าวนี้จึงมีเจตนาที่จะถามประสมเพื่อให้ยืนยันความถูกต้องของข้อมูลที่ตนคิดไว้ว่าประสมได้รักคู่หมั้นของเขาคนนี้แล้ว

1.4 **วัจนกรรมการเตือน** จากการวิเคราะห์นวนิยายไทยในช่วงที่ 1 ทั้ง 8 เรื่องพบวัจนกรรมการเตือน ที่เป็นวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยค 2 รูปประโยค คือ รูปประโยคบอกเล่าและรูปประโยคคำถาม ดังนี้

1) **รูปประโยคบอกเล่า**

ตัวอย่างที่ 8 บทสนทนาระหว่าง วไล กับ หลวงปราโมทย์ เมื่อหลวงปราโมทย์เห็นวไลกำลังจับดอกกล้วยไม้ ซึ่งทางร้านน้ำชาแห่งหนึ่งในเมืองปีนังปลูกไว้ประดับร้าน เขาก็ได้กล่าวเตือนเธอ เพราะหากดอกกล้วยไม้ดอกนั้นร่วงหรือเสียหายไป เธอจะต้องจ่ายเงินเป็นค่าเสียหายถึง 5 เหรียญ

หลวงปราโมทย์ “5 **เหรียญ**!”

มือเรียวเล็กที่กำลังลูบคลำดอกกล้วยไม้ดินหยุดนิ่ง เจ้าของมือหันหน้าไปมองดูผู้พูดแล้วย้อนถาม

วไล “ค่าดมน่ะหรือคะ?”

หลวงปราโมทย์ “มิได้ แต่ถ้าหากดอกไม้นั้นเผอิญติดมือคุณมา คุณจะต้องถูกปรับ 5 เหรียญ”

วไล “คุณหลวงเห็นจะเคยโดนมาแล้ว?”

หลวงปราโมทย์ “เปล่า เพราะผมไม่ค่อยยุ่งกับดอกไม้นัก คุณนายกำจัดทุรพ่ายท่านปรารภกลัวคุณจะไม่ทราบ ผมจึงมาเตือน”

(ดอกไม้สด, 2513: 1)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่า ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตาม

เงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะเตือนผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก สิ่งที่ผู้พูดกล่าว ซึ่งในปริบทนี้ผู้พูดคือ หลวงปราโมทย์ เป็นการแจ้งถึงเหตุการณ์ในอนาคต กล่าวคือ หากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ วไล กระทำการเด็ดดอกกล้วยไม้ที่เธอกำลังลูบคลำอยู่นั้น เธอก็จะต้องจ่ายค่าปรับ 5 เหรียญแก่ทางร้านน้ำชา

นอกจากนี้ การปรับเงิน 5 เหรียญจากลูกค้าที่เด็ดดอกไม้ในร้านนั้น ผู้ฟังหรือวไลไม่รู้กฎของทางร้านมาก่อน ดังจะเห็นว่าเธอกล่าวถามหลวงปราโมทย์กลับว่า 5 เหรียญนั้นเป็นค่าดมใช่ไหม ฉะนั้น จึงสรุปได้ว่า กฎที่ทางร้านน้ำชากำหนดให้ลูกค้าต้องจ่ายเงินจำนวน 5 เหรียญ เมื่อลูกค้าเด็ดดอกไม้ของทางร้านไม่ได้อยู่ในความสนใจของวไล ด้วยเหตุนี้ หลวงปราโมทย์จึงได้ใช้รูปประโยคบอกเล่าดังกล่าวกล่าวเตือนวไลเพื่อให้ระวัง จะได้ไม่ต้องจ่ายค่าปรับนั้น

2) **รูปประโยคคำถาม**

ตัวอย่างที่ 9 บทสนทนาระหว่าง พระกำจัดทุรพ่าย กับ พระผดุงพานิชกิจ, นางผดุงพานิชกิจ, วไล, อมรา, หลวงปราโมทย์ และอำนวย เมื่อพระกำจัดทุรพ่าย, พระผดุงพานิชกิจ, นางผดุงพานิชกิจ, วไล, อมรา, หลวงปราโมทย์ และอำนวย ได้ดื่มน้ำชา และสนทนากันที่ร้านน้ำชาที่ปีนังฮิลล์ได้นานพอสมควร พระผดุงพานิชกิจก็เรียกพนักงานมาเก็บเงิน หลังจากนั้นพระกำจัดทุรพ่ายก็เห็นว่าหากทุกคนยังนั่งคุยกันต่อก็อาจจะไม่ได้ไปสวนสัตว์ ฉะนั้นพระกำจัดทุรพ่ายจึงกล่าวเตือนทุกคนให้รีบออกเดินทาง

พระผดุงพยักหน้าไม่พูดว่ากระไรตามเคย บ๋อยทำบิลมาเก็บเงินค่าน้ำชา พระผดุงกับหลวงปราโมทย์ต่างชิงกันจะออกเงิน แต่ลงท้ายหลวงปราโมทย์เป็นฝ่ายแพ้ เพราะนางผดุงตัดสินว่าสามีของหล่อนมีอาวุโสกว่า ต้องเป็นคนออกจึงจะถูก

พระกำจัดทุรพ่าย “เรากลับกันหรือยังล่ะ ประเดี๋ยวจะเย็นมากไป เพราะ**เราจะไปดูสวนสัตว์กันอีกไม่ใช่หรือ**” พระกำจัดเตือนขึ้น

ทุกคนเห็นพ้องกัน จึงลุกขึ้นออกเดิน...

(ดอกไม้สด, 2513: 12)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถาม ที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะเตือน ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ พระกำจัดทุรพ่าย ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ กลุ่มคนที่มาเที่ยวปีนัง ด้วยกัน เพราะหากพระกำจัดทุรพ่ายต้องการคำตอบจากรูปประโยคคำถามเพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูลว่าผู้ฟังจะไปสวนสัตว์หรือไม่ เขาควรที่จะถามรูปประโยคคำถามนี้เพียงคำถามเดียว โดยไม่ต้องอ้างเหตุผลเรื่องเวลา ซึ่งอาจจะสายไปที่จะเดินทางไปสวนสัตว์ หากยังคงนั่งสนทนากันอยู่

อย่างไรก็ดี ไม่มีผู้ฟังคนใดที่เตรียมตัวจะกลับ หรือกล่าวถึงแผนการที่วางไว้ว่าจะไปเที่ยวสวนสัตว์ก่อนหน้าที่พระกำจัดทุรพ่ายจะกล่าวรูปประโยคคำถาม ฉะนั้นจึงทำให้ทราบแน่ว่าแผนการที่วางไว้นี้คงจะไม่อยู่ในความสนใจของผู้ฟัง จนกระทั่งพระกำจัดทุรพ่ายกล่าวรูปประโยคคำถามดังกล่าว ผู้ฟังทุกคนจึงยุติการสนทนาและเตรียมตัวเดินทางไปสวนสัตว์ตามที่วางแผนไว้ ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่ พระกำจัดทุรพ่ายกล่าวจึงมีเจตนาที่จะเตือนผู้ฟังถึงแผนการที่จะไปสวนสัตว์ตามที่ได้ตกลงกันไว้ก่อนหน้านี้เพื่อให้ผู้ฟังเตรียมตัวออกเดินทาง

1.5 **วัจนกรรมการทักทาย** จากการวิเคราะห์นวนิยายไทยในช่วงที่ 1 ทั้ง 8 เรื่องพบวัจนกรรมการทักทาย ที่เป็นวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคคำถามเพียงรูปประโยคเดียว ดังนี้

ตัวอย่างที่ 10 บทสนทนาระหว่าง วไล ซึ่งเป็นบุตรสาวของพระยาธรรมสาส์นโสภณ กับ หลวงปราโมทย์ ซึ่งเป็นบุตรชายของพระยาศรีศุภเวท วันหนึ่งขณะที่วไลมาชมการแข่งม้าที่ราชตฤณามัยสมาคม กับพระผดุงพานิชกิจ และนางผดุงพานิชกิจ ซึ่งเป็นพี่สาวและพี่เขย เธอก็ได้พบกับหลวงปราโมทย์ ผู้ซึ่งเธอเคยพบกันครั้งที่ไปเที่ยวปีนัง

ชายผู้หนึ่งเดินผ่านหน้าสะแตนด์ไปช้าๆ หันหน้าดูมาทางเบื้องบนพอเห็นนางเจริญศัลยกิจ เขาก็ยิ้มและเปิดหมวกออกทำความเคารพ ต่อจากนั้นเขาทำท่าเหมือนจะเดินเลยไป พอดีสายตาแลมาพบหญิงสาวในเครื่องแต่งกายสีเขียว เขาสะดุ้ง และรีบสาวเท้าเดินมาบนสะแตนด์โดยเร็ว

วไลมองดูเขาอย่างคนไม่รู้จักอยู่อึดใจหนึ่ง แล้วจึงหัวเราะขึ้น พลางยกมือไหว้แล้วพูดว่า

วไล "**คุณหลวงปราโมทย์ไม่ใช่หรือคะ** แหม! เกือบจำไม่ได้แน่ะ"

เขานั่งลงบนชั้นต่ำกว่าที่หล่อนนั่งชั้นหนึ่ง อมราเหลียวมาเห็นจึงทำความเคารพด้วย

หลวงปราโมทย์ "เห็นผมแปลกไปหรือ เพราะไม่ได้แต่งฝรั่ง"

(ดอกไม้สด, 2513: 18- 19)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถาม ที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการทักทายผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้ ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ หลวงปราโมทย์ เพราะก่อนที่วไลจะกล่าวถามเธอระลึกได้แล้วว่าผู้ชายที่กำลังเดินทางทางที่เธอนั่งนั้นคือ หลวงปราโมทย์ ฉะนั้นเธอจึงได้หัวเราะและยกมือไหว้ นอกจากนี้ การกล่าวถามของวไลก็มิได้เว้นช่วงให้ผู้ฟังหรือหลวงปราโมทย์ตอบคำถามของเธอว่าเขาใช่หลวงปราโมทย์หรือไม่ อย่างไรก็ตามวไลเพิ่งจะพบกับหลวงปราโมทย์ภายหลังจากที่ไม่ได้พบกันมานาน ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่วไลกล่าวจึงมีเจตนาที่จะทักทายหลวงปราโมทย์ เพื่อแสดงมารยาททางสังคม

1.6 **วัจนกรรมโต้แย้ง** จากการวิเคราะห์นวนิยายไทยในช่วงที่ 1 ทั้ง 8 เรื่องพบวัจนกรรมโต้แย้ง ที่เป็นวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคคำถามเพียงรูปประโยคเดียว ดังนี้

ตัวอย่างที่ 11 บทสนทนาระหว่าง ละเมียด กับ รำพรรณ ซึ่งเป็นเพื่อนกัน ละเมียดมาคุยกับรำพรรณที่บ้านของเธอ รำพรรณถามว่ารู้เรื่องที่มาโมช ซึ่งเป็นเพื่อนชาย จะลงแข่งขันกรีฑา

รำพรรณ "นั่งซิ กำลังคุยกันสนุก ขนมปังก็มี"

ละเมียดยื่นมือไปรับบัตเตอร์ครีมจากสหายแล้วก็นั่งลง

รำพรรณ "ปีนี้พ่อมาโนชจะเข้าแข่งขันวิ่งเร็ว" รำพรรณเอ่ยขึ้น "เธอรู้แล้วหรือยัง"

ละเมียด "ก็ฉันเป็นคนคอยปลุกเธอซ้อมวิ่งทุกๆ เช้ามืด **ทำไมจะไม่รู้**"

รำพรรณ "นายคีรีเห็นจะซ้อมเหมือนกัน?

(ศรีบูรพา, 2536: 24- 25)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งความเชื่อของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ละเมียด ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ รำพรรณ เพราะเมื่อรำพรรณไม่ตอบกลับการถาม ละเมียดก็ไม่ได้กล่าวถามซ้ำ นอกจากนี้ ผู้ฟัง หรือรำพรรณก็เข้าใจเจตนาว่าละเมียดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามคำถามตนเอง ฉะนั้นเธอจึงไม่ได้กล่าวตอบกลับการถาม

ละเมียดเชื่อว่ารำพรรณเข้าใจว่าตนเองไม่รู้เรื่องที่มาโนชจะลงแข่งขันกรีฑา เพราะถ้ารำพรรณรู้ว่าละเมียดรู้เรื่องดังกล่าวแล้ว รำพรรณก็คงจะไม่กล่าวถาม ด้วยเหตุนี้ ละเมียดจึงไม่เห็นด้วยกับความเชื่อของรำพรรณที่เชื่อว่าตนเองไม่รู้เรื่องการแข่งขันกรีฑาของมาโนชเพราะตนเองเป็นคนที่คอยปลุกให้มาโนชซ้อมวิ่งทุกเช้า ฉะนั้นตนเองก็ย่อมที่จะรู้เรื่องราวนี้ดี จากเหตุผลรูปประโยคคำถามที่ละเมียดกล่าวจึงมีเจตนาที่จะเสนอความคิดแย้งเพื่อให้รำพรรณรู้ว่าละเมียดรู้เรื่องดังกล่าวดีและมิได้เป็นไปดังที่รำพรรณเข้าใจว่าละเมียดไม่รู้

ตัวอย่างที่ 12 บทสนทนาระหว่าง ประสม กับ มยุรี หลังจากที่รับประทานอาหารค่ำแล้ว ประสม หรือ ประสงค์ ซึ่งเป็นคู่หมั้นของมยุรีในวัยเด็ก ก็ได้เล่าถึงเหตุการณ์ที่มีชายคนหนึ่งตัดสินใจฆ่าตัวตาย เพียงเพราะหญิงผู้เป็นภรรยานอกใจ ซึ่งมีบางส่วนคล้ายคลึงกับชีวิตของประสงค์ที่ถูกมยุรีถอนหมั้น ด้วยเหตุนี้ ประสมจึงได้แสดงความคิดเห็นให้มยุรีฟังในความเห็นที่ว่าหากคู่หมั้นของเขามีใจไปให้ชายอื่น เขาก็จะฆ่าหญิงซึ่งเป็นคู่หมั้นของตนเสีย

ประสม “ทำไมครับ? สามีเห็นภรรยาของตนมีชู้จับได้กับตา เขาจะทำอย่างไร ถ้าเป็นผมฟันให้ขาดสองท่อน”

พระยาไมตรีพิทักษ์ “นั่นมันมีชู้ ก็คู่หมั้นมันคนละอย่างนี่”

ประสม “สำหรับผมเห็นคล้ายกันมาก”

มยุรี “สำหรับนายประสม แน่ละ แต่สำหรับกฎหมาย เขาจะได้ตัดสินประหารชีวิตเสียปะไรล่ะ”

ประสม “**จะประหลาดอะไร** เมื่อเราได้เห็นคนที่ทำให้เราเจ็บใจตายไปเพราะมือเราสมประสงค์แล้ว”

พระยาไมตรีพิทักษ์ “เอาหนัก ๆ” เจ้าคุณบ่น ท่านไม่เคยเห็นประสมมีกิริยาเช่นนี้มาก่อน

(ดอกไม้สด,2517: 60)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ประสมไม่ได้กล่าวถามซ้ำอีกครั้ง เมื่อผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ มยุรีและพระยาไมตรีพิทักษ์ ไม่ตอบคำถาม อย่างไรก็ดี ผู้ฟัง หรือมยุรีและพระยาไมตรีพิทักษ์ก็เข้าใจเจตนาของประสมว่าไม่ได้มีเจตนาที่จะถามคำถาม ฉะนั้นผู้ฟังทั้งสองจึงไม่ตอบคำถาม

ประสมเชื่อว่าหากคนรักของเขาไม่ว่าจะอยู่ในสถานะคู่หมั้นหรือภรรยาหากมีใจให้ชายอื่น เขาก็จะฆ่าทั้งหญิงคนรักและชายคนนั้น แต่พระยาไมตรีพิทักษ์และมยุรีไม่เห็นด้วยกับประสมโดยให้เหตุผลว่า ถ้าหญิงคนรักนั้นเป็นเพียงคู่หมั้น ก็ไม่ถือว่าเป็นการคบชู้ จึงไม่น่าจะต้องฆ่าให้ตายตามกันไป แต่ถ้าเป็นภรรยาก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง อย่างไรก็ตามการฆ่าคนก็เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ถึงกระนั้นประสมก็ยังคงยืนยันความเชื่อเดิมของเขาที่จะฆ่าหญิงคนรัก หากเธอมีใจให้ชายอื่น เพราะเธอทำให้เขาต้องเสียใจ แม้ว่าการกระทำนั้นจะผิดกฎหมายและเขาจะต้องรับโทษในภายหลัง ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่ประสมกล่าวจึงมีเจตนาที่จะแย้งความคิดเห็นของพระยาไมตรีพิทักษ์และมยุรีที่เชื่อว่าการฆ่าหญิงคนรักที่มีใจให้ชายอื่นเป็นการไม่สมควร ซึ่งการกล่าวแย้งของประสมในครั้งนี้ก็เพื่อให้พระยาไมตรีพิทักษ์และมยุรีรู้ว่าถึงอย่างไรประสมก็ยังคงยืนยันความคิดเดิมที่ฆ่าหญิงคนรักไม่ว่าเธอจะอยู่ในสถานะไหน หากเธอทำให้เขาเสียใจก็สมควรแล้วที่จะฆ่าเธอกับชายคนรักใหม่ให้ตายตามกันไป

ตัวอย่างที่ 13 บทสนทนาระหว่าง นุช กับ คุณหญิงรัตนวาที ซึ่งเป็นมารดา เมื่อนุชกล่าวกับคุณหญิงรัตนวาทีว่าอีก 2-3 วัน นายสุนทรจะพามารดามาพบคุณหญิงเพื่อพูดคุยเรื่องหมั้นหมาย พร้อมกันนั้นเมื่อเธอทราบว่าคุณหญิงรัตนวาทีรู้จักมารดาของนายสุนทร เธอจึงได้ถามคุณหญิงรัตนวาที ผู้เป็นมารดาว่ามารดาของนายสุนทรจะพอใจเธอหรือไม่

นุช “คุณแม่คิดว่า แม่ของสุนทรจะชอบนุชไหมคะ?”

ยิ้มอย่างประหลาดปรากฏไปทั่ววงหน้าคุณหญิงในขณะที่ท่านตอบว่า

คุณหญิงรัตนวาที “ไม่ชอบ”

แววตาของนุชแสดงความพิศวงเต็มที่ ออกจะผิดธรรมดามิใช่น้อย ผู้ที่เป็นมารดาจะลงความเห็นอย่างเด็ดเดี่ยวว่า บุคคลใดบุคคลหนึ่งชังบุตรของตน ด้วยความพอใจดังที่ปรากฏอยู่ในแววตาของคุณหญิงในขณะนั้น นุชนิ่งอึดอยู่เป็นครู่แล้วจึงถามพร้อมกับหัวเราะเฝื่อนๆ

นุช “ทำไม นุชไม่เสียหายที่ไหนนี่คะ คิดดูนุชเป็นลูกของคุณแม่ ถ้าเสียคุณแม่ก็ต้องแก้หายแล้ว”

แววตาอันซื่อ น้ำเสียงแสดงความเชื่อมั่นในตัวท่าน ทำให้สีหน้าของคุณหญิงอ่อนลงในขณะที่ตอบว่า

คุณหญิงรัตนวาที “**ทำไมจะไม่เสีย** กิริยาของนุชเป็นอย่างนี้ใช้ไม่ได้ทีเดียวสำหรับคนไทย”

นุช “Oh is that my fault? I was brought up in Europe. I can’t help it.”

คุณหญิงยิ้มจืดๆ พอดีกับอัมพรลงบันไดมา คุณหญิงมองเห็นเป็นโอกาสที่จะได้เปลี่ยนเรื่องสนทนา

(ดอกไม้สด,2536: 12- 13)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถาม ที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ คุณหญิงรัตนวาที ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ นุช เพราะคุณหญิงรัตนวาทีได้พูดถ้อยคำอื่นอีกหลังจากที่ถามคำถาม นอกจากนี้ ผู้ฟังหรือนุช ก็เข้าใจเจตนาของคุณหญิงรัตนวาทีว่ามิได้มีเจตนาที่ถามคำถาม ฉะนั้นเธอจึงไม่ได้กล่าวตอบการถามแต่อย่างใด

เมื่อคุณหญิงรัตนาวาทีตอบคำถามของนุชว่า มารดาของสุนทรจะไม่พอใจนุช นุชจึงถามกลับถึงเหตุผลที่มารดาของสุนทรจะไม่พอใจเธอ เพราะเธอเป็นถึงบุตรสาวของคุณหญิงรัตนวาที ประกอบกับได้รับการศึกษา และการอบรมมาเป็นอย่างดี ดังนั้นเธอจึงเชื่อว่าเธอเพียบพร้อม และคู่ควรกับสุนทรทุกประการ และไม่มีเหตุผลใดที่มารดาของสุนทรจะไม่พอใจเธอ ถึงแม้ว่าเธอจะมีข้อเสีย คุณหญิงรัตนวาที ซึ่งมีสถานภาพเป็นมารดาของเธอก็น่าที่จะตักเตือนและ

แก้ไขให้เธอเรียบร้อยแล้ว แต่คุณหญิงรัตนวาทีไม่เห็นด้วย เธอเห็นว่านุชเติบโตขึ้นที่ต่างประเทศ และซึมซับวัฒนธรรมต่างชาติเข้าไว้มาก จึงทำให้เธอมีกิริยาและกล้าที่จะแสดงออกมากกว่าผู้หญิงไทยทั่ว ๆ ไป ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่คุณหญิงรัตนวาทีกล่าวจึงมีเจตนาที่จะโต้แย้งนุช เพื่อให้รู้ความคิดของเธอว่านุชยังมีข้อเสียอยู่จึงทำให้มารดาของสุนทรปฏิเสธที่จะมาสู่

อนึ่ง แม้ว่าเหตุผลที่คุณหญิงรัตนวาทีกล่าวสนับสนุน หลังจากที่กล่าวแย้งนั้นจะไม่ใช่เหตุผลจริงตามที่เธอคิด และเชื่อว่าเป็นเหตุให้มารดาของสุนทรไม่พอใจในตัวนุช แต่ไม่ว่าจะเป็นเหตุผลใดก็ตาม คุณหญิงรัตนวาทีก็มีเจตนาโต้แย้งความคิดของบุตรสาวที่เชื่อมั่นว่าตนเองไม่มีข้อบกพร่องที่จะทำให้มารดาของสุนทรไม่พอใจ

อย่างไรก็ตาม คุณหญิงรัตนวาทีไม่ต้องการให้นุชทราบความจริงว่าเธอมิใช่ลูกจริงๆ ของเธอ แต่เป็นลูกของนายอาจ เพื่อนสนิทของพระยารัตนวาที แต่ถูกคุมขังในคดีทำร้ายผู้อื่นจนถึงแก่ชีวิต ฉะนั้นคุณหญิงรัตนวาทีจึงไม่ได้กล่าวเหตุผลนี้โดยตรง แต่เลี่ยงไปกล่าวประเด็นอื่น แต่ก็เชื่อว่าหากสุนทร หรือมารดาของสุนทรรู้เรื่องนี้ ครอบครัวของฝ่ายชายก็คงไม่ยินยอมให้ทั้งสองได้สมรักกันอย่างแน่นอน

1.7 **วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ** จากการวิเคราะห์นวนิยายไทยในช่วงที่ 1 ทั้ง 8 เรื่องพบวัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ ที่เป็นวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคคำถามเพียงรูปประโยคเดียว ดังนี้

ตัวอย่างที่ 14 บทสนทนาระหว่าง นุช กับ อัมพร ซึ่งเป็นพี่สาว เมื่อคุณหญิงรัตนวาทีพาอัมพร และนุชเดินทางจากกรุงเทพฯ มาที่อำเภอหลังสวน จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยบอกแต่เพียงว่ามาเยี่ยมญาติของพระยารัตนวาที จึงสร้างความสับสนให้แก่นุช ผู้ซึ่งไม่รู้เรื่องราวใดมาก่อนเลยว่าผู้ที่มาเยี่ยมนี้คือ พ่อที่แท้จริงของเธอ แต่สำหรับอัมพร เธอรู้วัตถุประสงค์ของการเดินทางมาครั้งนี้ดี เพราะเธอเคยรู้เรื่องชาติกำเนิดของเธอมาบ้างแล้ว ฉะนั้นเธอจึงสนิทสนมกับบุคคลที่อำเภอหลังสวนเป็นอย่างดี ด้วยเหตุนี้ นุช ผู้ไม่รู้เรื่องราวใด ๆ เลย และเชื่อว่าคุณหญิงรัตนวาที และอัมพรกำลังปิดบังเรื่องใดเรื่องหนึ่งตนอยู่ เธอจึงรู้สึกสับสน ดังนั้นเมื่อเธอตื่นขึ้นมาและไม่เห็นคุณหญิงรัตนวาที ผู้เป็นแม่เอาใจใส่เธออย่างที่เคย แต่กลับอยู่ในห้อง ๆ หนึ่งเป็นเวลานาน ประกอบกับความคิดถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่เชื่อว่าคุณหญิงรัตนวาทีปกปิดเธออยู่ จึงทำให้นุชรู้สึกไม่พอใจ

... นุชรู้สึกว่าเรื่องราวไขว้เขวกันอย่างไรอยู่ จนหล่อนมิอาจเข้าใจได้ ยิ่งคิดยิ่งมืดแปดด้าน ความมืดนั้นเองกลับทำให้หล่อนพื้นเสียขึ้นอีก เมื่อจ้องดูบานประตูนานเข้าโดยประตูมิได้เปิดออก หล่อนก็ถอนใจ พลางบ่นว่า

นุช "คุณแม่เข้าไปอยู่ในนั้นทำไมนะ **เมื่อไรจะออกมาเสียทีก็ไม่รู้!**"

อัมพรมองดูน้องสาวด้วยสีหน้าขรึมอยู่อึดใจหนึ่ง จึงกลับยิ้มอย่างใจเย็นพลางว่า

อัมพร "นุชท่าจะหิวแล้ว พี่จะเข้าไปตามคุณแม่ให้" พูดแล้วหล่อนก็ลุกขึ้นเดินไปที่ประตู

นุช "นุชเข้าไปด้วยไม่ได้หรือ?" หญิงสาวถามพลางดึงชายเสื้ออัมพรไว้ "ใครอยู่ในนั้น?" น้ำเสียงของหล่อนเบาลงเกือบเป็นกระซิบ โดยที่หล่อนมิได้ตั้งใจ

(ดอกไม้สด,2536: 53- 54)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถาม ที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะแสดงความรู้สึกในแง่ลบต่อการกระทำของคุณหญิงรัตนวาที ดังจะเห็นได้จาก ในขณะที่กล่าวถาม ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ นุช ถอนหายใจ ประกอบกับบทบรรยายข้างต้นที่บอกว่าเธอบ่น จึงทำให้ทราบว่านุชกลุ้มอกกลุ้มใจในเรื่องราวบางอย่างที่เธอไม่รู้ และไม่พอใจคุณหญิงรัตนวาทีที่เข้าไปในห้อง ๆ หนึ่งเป็นเวลานานโดยไม่สนใจเธอ

นอกจากนี้ ในสถานการณ์การสนทนาที่นุชพูด ไม่ได้มีคุณหญิงรัตนวาที แต่มีอัมพรพี่สาวของเธอนั่งอยู่ด้วย ฉะนั้น การที่นุชกล่าวรูประโยคดังกล่าวจึงมิได้ต้องการให้เกิดความเปลี่ยนแปลงใดขึ้นกับอัมพรที่นั่งฟังอยู่หรืออาจกล่าวได้ว่าเธอมีเจตนาที่จะบ่นถึงการกระทำของคุณหญิงรัตนวาทีเท่านั้น ด้วยเหตุนี้รูประโยคคำถามที่นุชกล่าวจึงมีเจตนาที่จะแสดงความรู้สึกในแง่ลบต่อคุณหญิงรัตนวาทีให้อัมพรได้รับรู้เรื่องนี้

1.8 **วัจนกรรมการบริภาษ** จากการวิเคราะห์นวนิยายไทยในช่วงที่ 1 ทั้ง 8 เรื่องพบวัจนกรรมการบริภาษ ที่เป็นวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยค 3 รูปประโยคคือ รูปประโยคบอกเล่า รูปประโยคคำสั่ง และรูปประโยคคำถาม ดังนี้

1) **รูปประโยคบอกเล่า**

ตัวอย่างที่ 15 บทสนทนาระหว่าง ทำนอง กับ อาภา ซึ่งเป็นน้องสาว เมื่อทำนองชื่นชมความประพฤติของรำพรรณซึ่งสอดคล้องกับความคิดของมุสโสลินีที่เชื่อว่าผู้หญิงต้องปฏิบัติและคล่องแคล่วในกิจการงานของผู้หญิง อาภาจึงได้แสดงตนว่าความประพฤติของเธอนั้นสอดคล้องกับแนวคิดของสตรีอเมริกัน ที่รักความอิสระ และสามารถปฏิบัติงานที่เป็นกิจการของผู้ชายได้

ทำนอง “เป็นการแปลกประหลาดมากสำหรับผู้หญิงสาวๆ เช่นคุณ” หยุดรับประทานแอปเปิลแล้วกล่าวต่อไป “ถ้าคุณไม่ชอบสละเวลาให้แก่การมหรสพแล้ว ขออนุญาตให้ผมเรียนรู้สักหน่อยเถอะว่า คุณใช้เวลาทำอะไร แทนที่สิ่งเหล่านั้น?”

รำพรรณอึ้งไปครู่หนึ่งแล้วจึงได้ตอบ “เวลาของดิฉันมักเปลืองไปแต่ในการอ่านหนังสือ และบางทีก็เย็บปักถักร้อย”

ทำนอง “คุณเห็นจะสนใจมากในกิจการของแม่บ้าน แม่เรือน”

รำพรรณ“เป็นธรรมดาที่ดิฉันจะต้องสนใจอยู่เอง” หล่อนตอบอย่างระมัดระวัง “พวกผู้หญิงเราเกิดมาก็สำหรับหน้าที่นี้เท่านั้น”

ทำนอง “ความรู้สึกของคุณตรงกับของดิกเตเตอร์ประเทศอิตาลีทีเดียว” ทำนองพูดช้าๆ “มุสโสลินีไม่ชอบผู้หญิงที่ตื่นสมัย และนำตัวเข้ามายุ่มย่ามด้วยในกิจการของผู้ชาย ลักษณะของคุณนี่แหละจะเป็นแบบอย่างของสตรีอิตาเลียนในภายภาคหน้า”

รำพรรณรำพรรณรีบกล่าวแก้คำเยินยอในทันที “แต่สำหรับเมืองไทย คนอย่างดิฉันมักจะถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ถ่วงความเจริญ เพราะสตรีไทยสมัยนี้หนังสือพิมพ์ฝรั่งฉบับหนึ่งกล่าวว่าเป็นสตรีอเมริกันทางฝ่ายตะวันออก”

ทำนอง “อาภาคนหนึ่งละที่โปรดข้างลัทธิของสตรีอเมริกัน” ทำนองหันไปทางน้องสาว แล้วหันมาพูดกับรำพรรณต่อไป “แต่ผมต้องขอคัดค้านในข้อกล่าวหาที่ว่าสตรีจำพวกคุณเป็นผู้ถ่วงความเจริญ เราต้องพิสูจน์กันเสียก่อนว่า สำหรับบ้านเมืองเรานั้น ผู้หญิงไทยควรจะเดินแบบผู้หญิงอเมริกันหรือผู้หญิงอิตาเลียนตามความเห็นของมุสโสลินี ถ้าผลดีอยู่ข้างผู้หญิงอิตาเลียนแล้ว แทนที่คุณจะเป็นผู้ถ่วงความเจริญ คุณกลับจะได้รับเกียรติยศเป็นผู้นำความเจริญมาสู่อีกด้วยซ้ำ”

อาภา “ถ้าอย่างงั้นก็ดิฉันนี่น่ะสิคะที่เป็นผู้ถ่วงความเจริญ” อาภาสอดขึ้น “แต่อย่างไรดิฉันก็จะไม่ยอมทิ้งลัทธิถือความอิสระและความพอใจของดิฉันเป็นใหญ่เด็ดขาด”

ทำนอง “**เชิญถือไปเถอะ คงจะจำเริญสักวันหนึ่ง**” พี่ชายของหล่อนหัวเราะหึๆ “ตำแหน่งแมรีปิกฟอดคงจะไม่ไปไหนเสีย”

อาภา “หวานใจของโลกภาพยนตร์น่ะหรือคะ?” อาภาย้อนถาม

(ศรีบูรพา, 2536: 84- 85)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำสั่งในรูปประโยคที่ว่า “*เชิญถือไปเถอะ*” ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบังคับให้ทำ แต่ในรูปประโยคคำสั่งนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบังคับให้ผู้ฟังกระทำตาม ตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการสั่ง แต่ต้องการที่จะประชดประชันผู้ฟัง นอกจากนี้ผู้พูดยังได้ใช้รูปประโยคบอกเล่าในรูปประโยคที่ว่า “*คงจะจำเริญสักวันหนึ่ง*” ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอกหรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะประชดประชันผู้ฟังเช่นกัน ดังจะเห็นได้จาก ทำนองพอใจรำพรรณ และเมื่อรำพรรณกล่าวว่าการที่เธอเอาใจใส่ในกิจการงานของผู้หญิงนั้นเป็นการถ่วงความเจริญ ทำนองก็แสดงความไม่เห็นด้วยและได้ให้เหตุผลเอนเอียงมาในทางที่จะชื่นชมการกระทำของรำพรรณมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าทำนองพอใจผู้หญิงที่อยู่ในแบบแผนคือปฏิบัติงานบ้านได้คล่องแคล่ว มากกว่าผู้หญิงที่ไม่อยู่ในแบบแผน คือยึดถือความอิสระของตนเช่นผู้หญิงอเมริกันในสมัยนั้น ฉะนั้นเมื่ออาภากล่าวแทรกขึ้นว่าเธอเป็นผู้หญิงที่ตรงข้ามกับรำพรรณคือรักความอิสระและความพอใจส่วนตนมาก่อน ทำนองจึงไม่พอใจที่อาภาตั้งใจไม่เห็นด้วยกับเขา

ด้วยเหตุนี้ เมื่อทำนองเห็นว่าผู้หญิงไทยไม่ควรปฏิบัติตามผู้หญิงอเมริกัน ฉะนั้นรูปประโยคคำสั่งที่สั่งให้อาภายังคงปฏิบัติและยึดถือตามผู้หญิงอเมริกัน ซึ่งทำนองเห็นว่าไม่เหมาะไม่ควรก็เท่ากับเป็นการประชดอาภา นอกจากนี้ ทำนองก็รู้แน่ว่าการปฏิบัติตามผู้หญิงอเมริกันนั้นจะนำมาซึ่งผลเสีย ฉะนั้นรูปประโยคคำบอกเล่าที่ทำนองกล่าวที่มีเนื้อความเป็นการอวยพรอาภาให้มีความเจริญจากแนวปฏิบัติที่เธอยึดถือ จึงเท่ากับเป็นการประชดอาภาด้วยเช่นกัน

ตัวอย่างที่ 16 บทสนทนาระหว่าง มยุรี กับ ประสม ในวันคล้ายวันเกิดของมยุรี เธอเชิญเพื่อน ๆ มางานเลี้ยงน้ำชาที่บ้าน แต่เพื่อน ๆ ของเธอก็ต้องแปลกใจเมื่อพระยาไมตรีพิทักษ์

บิดาของมยุรีได้กล่าวถึงประสม ว่าเป็นหลานของท่าน ทำให้เพื่อน ๆ ต้องถามมยุรีถึงนายประสม มยุรีได้โอกาสจึงกล่าวเหน็บแนมนายประสม

เพื่อนของมยุรี “ใครนะเธอที่เจ้าคุณบอกว่า เป็นหลานของท่านน่ะ” เพื่อนหญิงคนหนึ่งของมยุรีเอ่ยถามหล่อนขึ้น

มยุรี มยุรีมองดูประสมกำลังส่งจานขนมปังให้กับสตรีสาวที่นั่งใกล้เขา หล่อนตอบดังพอที่จะให้เขาได้ยิน เพราะเขาอยู่ใกล้หล่อน แต่คนละโต๊ะ “**เลขานุการของห้างคุณพ่อจ้างมาสำหรับงานของท่านโดยเฉพาะ แต่เขามักยื่นมือเข้าเกี่ยวในกิจการมากกว่าหน้าที่เสมอ**”

ประสม ประสมวางจานขนมปังลง หันมาทางมยุรีพูดเบาแต่ชัดถ้อยคำ “เช่นเกี่ยวแก่ตัวคุณเป็นต้น” แล้วเขายิ้มจ้องดูหล่อน ซึ่งมองผาด ๆ คล้ายกับแสดงความสนิทสนมอย่างยิ่ง

มยุรีหน้าชา ที่ได้เห็นกิริยาเขาเป็นเช่นนั้น ความตั้งใจของหล่อนก็เพื่อจะเสียดสีเขาต่อหน้าธารกำนัล ความอายเป็นชนวนก่อให้เกิดโทษะลุกง่ายที่สุด เมื่อเหยื่อของหล่อนกลับแว้งเอาเช่นนั้น จึงทำให้เดือด

(ดอกไม้สด,2517: 103- 104)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่า ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะเหน็บแนมผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ มยุรี พยายามพูดให้ผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ประสม ซึ่งนั่งอยู่โต๊ะข้าง ๆ กันได้ยินมากกว่าที่จะกล่าวตอบการถามของเพื่อนหญิงของเธอ ที่กล่าวถามเธอก่อนหน้านั้น แม้ว่ามยุรีจะไม่หันหน้ามากล่าวกับประสมโดยตรง แต่เธอก็ได้มองดูประสมก่อนหน้าที่เธอจะกล่าว เพื่อที่เมื่อเธอกล่าวแล้วประสมจะต้องได้ยินคำพูดของเธอ

มยุรีไม่พอใจประสมตั้งแต่ครั้งแรกที่พบ เพราะประสมมักจะแสดงกิริยาไม่อ่อนน้อมต่อเธอเอง ซึ่งเป็นบุตรสาวของนายจ้าง หรือพระยาไมตรีพิทักษ์ ของประสม ดังปรากฏในบทสนทนาในตอนที่พระยาไมตรีพิทักษ์แนะนำมยุรีให้รู้จักประสม

พระยาไมตรีพิทักษ์ “เออ! กลับมาหยก ๆ พูดถึงไปอีกแล้ว นี่เลาขานุการคนใหม่ที่พ่อบอกเจ้า”

ท่านทอดสายตาลงต่ำ เมื่อหันมาข้างหน้าหวังจะเห็นประสมนั่งพับเพียบเอียนละเมียนอยู่ แต่กลับได้เห็นแต่เท้าทั้งสองของเขา ท่านเงยหน้าขึ้นพูดว่า

พระยาไมตรีพิทักษ์ “พ่อประสม นี่ลูกสาวฉัน มยุรีรู้จักกันไว้ เพราะจะต้องอยู่บ้านเดียวกัน” ท่านหวังที่ขณะพูดว่าจะเห็นประสมโค้งตัวลงยกมือไหว้อย่างงามสมกิริยาอันละมุนละม่อมของเขา แต่ผิดคาดอีก ชายหนุ่มโค้งกายและศีรษะ ประกอบด้วยผมหยักศกเป็นมันลงเพียงเล็กน้อย มยุรีผงกศีรษะพอเป็นที

ขณะนั้นเป็นเวลาพลบ เจ้าคุณลุกไปแล้วเดินไปทางมุมสนาม เมื่อเปิดไฟ มยุรีไขว่ห้างเปิดกระเป๋า หยิบกลักบุหรี่ออกจุดพูดพล่อย ๆ ว่า

มยุรี “อากาศที่สวรรคโลกเห็นจะดี”

ประสม ประสมพูดเสียงต่ำ “พอใช้”

มยุรีฉุนกึก นี่หรือเลาขานุการคนใหม่? หัวสูงเหลือประมาณ พูดไม่มีหางเสียงหล่อนสะกดใจพูดต่อไป วางน้ำเสียงเป็นสง่า...

(ดอกไม้สด,2517: 38- 39)

จากบทสนทนาข้างต้นทำให้เห็นความสัมพันธ์ครั้งแรกของประสมกับมยุรีว่าเป็นไปในทางที่ไม่ดี และความสัมพันธ์ของคนทั้งคู่ก็ยิ่งเลวร้าย และรุนแรงลงไปอีกเมื่อประสมมักจะดูถูกเหยียดหยามมยุรีด้วยท่าทาง กิริยาและวาจา ด้วยเหตุนี้ รูปประโยคบอกเล่าที่มยุรีกล่าวจึงมีเจตนาที่จะเหน็บแนมประสมเพื่อที่จะทำร้ายจิตใจเขา ที่มักจะพูดจาหรือกระทำกิริยาดูถูกเธอในเรื่องซึ่งเป็นเรื่องส่วนตัวของเธอ ซึ่งไม่ใช่หน้าที่ของเขาเลย เพราะเขาเป็นเพียงแค่เลขานุการในโรงงานทอผ้าของบิดาของเธอเท่านั้น

ตัวอย่างที่ 17 บทสนทนาระหว่าง อำนวย กับ ประมวล ซึ่งเป็นน้องสาว อำนวยและประมวล มาสนทนา และอยู่รับประทานอาหารที่บ้านของยศ ซึ่งเป็นเพื่อนสนิมของอำนวย เมื่อได้เวลาอาหารอมรา ซึ่งเป็นน้องสาวของยศก็ได้มาเชิญทุกคนไปที่ห้องอาหาร แต่ในระหว่างที่สนทนากันอำนวยไม่พอใจประมวลที่นำเรื่องของบิดามารดาของตนเองมาเล่าให้บุคคลอื่นฟังและในตอนท้ายยังได้นำเรื่องความเจ้าชู้ของหลวงปราโมทย์ ซึ่งเป็นพี่ใหญ่ของตนและเป็นสามีของวไลน้องสาวของยศมาเล่าให้ฟัง

ประมวล “คุณพี่ปราโมทย์น่ะเหมือนคุณพ่อไม่มีผิด คบเพื่อนก็เหมือนกัน เจ้าชู้ก็เหมือนกัน เพราะยังงั้นถึงเป็นลูกรัก”

อำนวย “ปราโมทย์เมื่อรุ่นหนุ่มออกจะเจ้าชู้จริง” อำนวยพูดช้าๆ สีหน้าแสดงความไม่พอใจ “แต่เดี๋ยวนี้ไม่เห็นเขายุ่มย่าม ประมวลไม่เห็นใครดีสักคนตั้งแต่พี่ตลอดถึงพ่อแม่ของตัวเอง”

ประมวลยังไม่รู้สึกว่าน้ำเสียงของพี่ชายแสดงความฉุนเฉียว หล่อนกลับพูดต่อไปว่า

ประมวล “คุณอำนวยไม่รู้น่ะซี เมื่อพี่วไลอยู่ในทุกข์ใหญ่ คุณพี่ไปเที่ยวคนเดียว พาผู้หญิงไปด้วยเสมอ น้องเคยเห็นกับตาเอง และยังได้บอกกับพี่วไล”

อำนวย “**วิเศษละย่ะ**” อำนวยพูดเสียงแข็ง “จะทำให้ผัวเมียเขาแตกกันโดยใช่เหตุ”

ประมวล “ไม่แตกค่ะ” ประมวลพูดวางหน้าตาเฉย “พี่วไลไม่เชื่อจนเดี๋ยวนี้ น้องเลยขี้เกียจยืนยัน”

(ดอกไม้สด, 2513: 396- 397)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่า ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะประชดประชันผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ อำนวย กล่าวรูปประโยคด้วยน้ำเสียงที่แสดงออกถึงความไม่พอใจผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ประมวล

ประมวลนำเรื่องบิดามารดาของเธอเองมาเป็นหัวข้อสนทนาให้ผู้อื่นที่ไม่ใช่บุคคลในครอบครัวเดียวกัน อย่างยศกับอมราฟัง แม้ว่ายศจะแสดงสีหน้าไม่พอใจ แต่ประมวลก็ไม่รับรู้ถึงความไม่พอใจนั้น และยังได้เล่าต่อไปถึงเรื่องของความเจ้าชู้ของหลวงปราโมทย์ โดยเชื่อว่าการที่เธอนำเรื่องนี้ไปเล่าให้วไล ซึ่งเป็นพี่สะใภ้ ฟังนั้นถูกต้อง ดังนั้นเมื่ออำนวยไม่พอใจประมวล คำว่า “วิเศษ” ซึ่งหมายถึง ยอดเยี่ยม เลิศลอย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1081) จึงมิใช่ความหมายของรูปประโยคจริงที่อำนวยต้องการสื่อให้ประมวลเข้าใจว่าการกระทำของเธอดี ถูกต้องแล้ว แต่เป็นการสื่อเจตนาที่ตรงกันข้ามกับความรู้สึกจริงเพื่อแสดงออกถึงความไม่พอใจ ประกอบกับน้ำเสียงของอำนวยในขณะที่กล่าวรูปประโยคบอกเล่านี้ทำให้เข้าใจเจตนาของเขาได้ว่าต้องการที่จะ

ประชดประชันประมวล เพื่อที่จะระบายความไม่พอใจประมวลที่นำเรื่องภายในครอบครัวมาเล่าให้บุคคลภายนอกฟัง

2) รูปประโยคคำสั่ง

ตัวอย่างที่ 18 บทสนทนาระหว่าง ทำนอง กับ อาภา ซึ่งเป็นน้องสาว เมื่อทำนองชื่นชมความประพฤติของรำพรรณ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของมุสโสลินี ที่เชื่อว่าผู้หญิงต้องปฏิบัติ และคล่องแคล่วในกิจการงานของผู้หญิง อาภาจึงได้แสดงตนว่าความประพฤติของเธอนั้นสอดคล้องกับแนวคิดของสตรีอเมริกัน ที่รักความอิสระ และสามารถปฏิบัติงานที่เป็นกิจการของผู้ชายได้

ทำนอง “เป็นการแปลกประหลาดมากสำหรับผู้หญิงสาวๆ เช่นคุณ” หยุดรับประทานแอปเปิลแล้วกล่าวต่อไป “ถ้าคุณไม่ชอบสละเวลาให้แก่การมหรสพแล้ว ขออนุญาตให้ผมเรียนรู้สักหน่อยเถอะว่า คุณใช้เวลาทำอะไร แทนที่สิ่งเหล่านั้น?”

รำพรรณ อึ้งไปครู่หนึ่งแล้วจึงได้ตอบ “เวลาของดิฉันมักเปลืองไปแต่ในการอ่านหนังสือ และบางทีก็เย็บปักถักร้อย”

ทำนอง “คุณเห็นจะสนใจมากในกิจการของแม่บ้าน แม่เรือน”

รำพรรณ“เป็นธรรมดาที่ดิฉันจะต้องสนใจอยู่เอง” หล่อนตอบอย่างระมัดระวัง “พวกผู้หญิงเราเกิดมาก็สำหรับหน้าที่นี้เท่านั้น”

ทำนอง “ความรู้สึกของคุณตรงกับของดิกเตเตอร์ประเทศอิตาลีทีเดียว” ทำนองพูดช้าๆ “มุสโสลินีไม่ชอบผู้หญิงที่ตื่นสมัย และนำตัวเข้ามายุ่มย่ามด้วยในกิจการของผู้ชาย ลักษณะของคุณนี่แหละจะเป็นแบบอย่างของสตรีอิตาเลียนในภายภาคหน้า”

รำพรรณ รำพรรณรีบกล่าวแก้คำเยินยอในทันที “แต่สำหรับเมืองไทย คนอย่างดิฉันมักจะถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ถ่วงความเจริญ เพราะสตรีไทยสมัยนี้หนังสือพิมพ์ฝรั่งฉบับหนึ่งกล่าวว่าเป็นสตรีอเมริกันทางฝ่ายตะวันออก”

ทำนอง “อาภาคนหนึ่งละที่โปรดข้างลัทธิของสตรีอเมริกัน” ทำนองหันไปทางน้องสาว แล้วหันมาพูดกับรำพรรณต่อไป “แต่ผมต้องขอคัดค้านในข้อกล่าวหาที่ว่าสตรีจำพวกคุณเป็นผู้ถ่วงความเจริญ เราต้องพิสูจน์กันเสียก่อนว่า สำหรับบ้านเมืองเรานั้น ผู้หญิงไทยควรจะเดินแบบผู้หญิงอเมริกันหรือผู้หญิงอิตาเลียนตามความเห็นของมุสโสลินี ถ้าผลดีอยู่ข้างผู้หญิง

อิตาเลียนแล้ว แทนที่คุณจะเป็นผู้ถ่วงความเจริญ คุณกลับจะได้รับเกียรติยศเป็นผู้นำความเจริญมาสู่อีกด้วยซ้ำ”

อาภา “ถ้าอย่างงั้นก็ดิฉันนี่น่าสิคะที่เป็นผู้ถ่วงความเจริญ” อาภาสอดขึ้น “แต่อย่างไรดิฉันก็จะไม่ยอมทิ้งลัทธิถือความอิสระและความพอใจของดิฉันเป็นใหญ่เด็ดขาด”

ทำนอง “**เชิญถือไปเถอะ คงจะจำเริญสักวันหนึ่ง**” พี่ชายของหล่อนหัวเราะหึๆ “ตำแหน่งแมรีปิกฟอดคงจะไม่ไปไหนเสีย”

อาภา “หวานใจของโลกภาพยนตร์น่ะหรือคะ?” อาภาย้อนถาม

(*ศรีบูรพา*, 2536: 84- 85)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำสั่งในรูปประโยคที่ว่า “*เชิญถือไปเถอะ*” ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบังคับให้ทำ แต่ในรูปประโยคคำสั่งนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบังคับให้ผู้ฟังกระทำตาม ตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการสั่ง แต่ต้องการที่จะประชดประชันผู้ฟัง นอกจากนี้ผู้พูดยังได้ใช้รูปประโยคบอกเล่าในรูปประโยคที่ว่า “*คงจะจำเริญสักวันหนึ่ง*” ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอกหรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะประชดประชันผู้ฟังเช่นกัน ดังจะเห็นได้จาก ทำนองพอใจรำพรรณ และเมื่อรำพรรณกล่าวว่าการที่เธอเอาใจใส่ในกิจการงานของผู้หญิงนั้นเป็นการถ่วงความเจริญ ทำนองก็แสดงความไม่เห็นด้วยและได้ให้เหตุผลเอนเอียงมาในทางที่จะชื่นชมการกระทำของรำพรรณมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าทำนองพอใจผู้หญิงที่อยู่ในแบบแผนคือปฏิบัติงานบ้านได้คล่องแคล่ว มากกว่าผู้หญิงที่ไม่อยู่ในแบบแผน คือยึดถือความอิสระของตนเช่นผู้หญิงอเมริกันในสมัยนั้น ฉะนั้นเมื่ออาภากล่าวแทรกขึ้นว่าเธอเป็นผู้หญิงที่ตรงข้ามกับรำพรรณคือรักความอิสระและความพอใจส่วนตนมาก่อน ทำนองจึงไม่พอใจที่อาภาตั้งใจไม่เห็นด้วยกับเขา

ด้วยเหตุนี้ เมื่อทำนองเห็นว่าผู้หญิงไทยไม่ควรปฏิบัติตามผู้หญิงอเมริกัน ฉะนั้นรูปประโยคคำสั่งที่สั่งให้อาภายังคงปฏิบัติและยึดถือตามผู้หญิงอเมริกัน ซึ่งทำนองเห็นว่าไม่เหมาะไม่ควรก็เท่ากับเป็นการประชดอาภา นอกจากนี้ ทำนองก็รู้แน่ว่าการปฏิบัติตามผู้หญิงอเมริกันนั้นจะนำมาซึ่งผลเสีย ฉะนั้นรูปประโยคคำบอกเล่าที่ทำนองกล่าวที่มีเนื้อความเป็นการอวยพรอาภาให้มีความเจริญจากแนวปฏิบัติที่เธอยึดถือ จึงเท่ากับเป็นการประชดอาภาด้วยเช่นกัน

3) **รูปประโยคคำถาม**

ตัวอย่างที่ 19 บทสนทนาระหว่าง ด.ช. คีรี กับ ด.ช. มาโนช คีรีแกล้งรำพรรณ ซึ่งเป็นเพื่อนนักเรียนหญิง ด้วยการเอาร่มของเธอไปซ่อน เมื่อคีรีเห็นมาโนชมาช่วยรำพรรณก็ไม่พอใจ จึงได้กลั่นแกล้งทั้งมาโนช และรำพรรณ เมื่อมาโนชเห็นคีรีแกล้งจับแก้มรำพรรณจึงได้เข้าไปปัด

รำพรรณ "ฉันจะฟ้อง เธอจะทำอะไรนายมาโนช" รำพรรณพูดด้วยความโกรธจัด "รังแกคนอย่างร้ายกาจ เห็นเขานิ่งเสียละทำได้ทำเอา คนผี!"

คีรี "แน่! ปากจัดจริง!" คีรียกมือขึ้นจะจับแก้มรำพรรณเป็นเชิงสัพยอก แต่มาโนชได้ยกมือขึ้นปัดมือคีรีไว้ทัน "**นี่แกทะลึ่งอะไร?**" คีรีตวาดเสียงดัง และจ้องหน้ามาโนชเหมือนอย่างจะกินเลือดกินเนื้อ

รำพรรณ "เธอน่ะซีทะลึ่ง!" รำพรรณออกรับแทน

(ศรีบูรพา, 2536: 7)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะตำหนิการกระทำของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ คีรี กล่าวรูปประโยคดังกล่าวด้วยน้ำเสียง และสีหน้าที่แสดงความไม่พอใจมาโนช เมื่อคีรีจะแกล้งจับแก้มรำพรรณ แต่ถูกมาโนชเข้ามาปัด ฉะนั้นคีรีจึงไม่พอใจ ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่คีรีกล่าวจึงมีเจตนาที่จะปรามมาโนชเพื่อไม่ให้มาโนชเข้ามายุ่งเกี่ยวในเรื่องของตน

ตัวอย่างที่ 20 บทสนทนาระหว่าง พระยาไมตรีพิทักษ์ กับ มยุรี มยุรีกลับบ้านในเวลามืดค่ำ หลังจากที่ออกไปเที่ยวกับนายละออ จึงเป็นเหตุให้พระยาไมตรีพิทักษ์ ผู้เป็นพ่อ ไม่พอใจในการกระทำของบุตรสาว

พระยาไมตรีพิทักษ์ "**อะไรกลับจนค่ำมืดมยุรี** ไปคนเดียวควรจะกลับให้วันกว่านี้" เจ้าคุณพูดเสียงเชิงติเตียน

มยุรี "ก็แหม คุยกันสนุกนี่คะ! คุณลออจะมาส่งแล้ว แต่ลูกไม่ยอม ไม่อยากกวนเธอ ค่ำวันนี้ลูกจะไปดูหนังนะคะ"

พระยาไมตรีพิทักษ์ “เออ! กลับมาหยก ๆ พูดถึงไปอีกแล้ว นี่แน่ เลขานุการคนใหม่ที่พ่อบอกเจ้า”

(ดอกไม้สด,2517: 37- 38)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะตำหนิผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ พระยาไมตรีพิทักษ์ ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ มยุรี ว่าอะไรที่กลับบ้านจนมืดค่ำตามความหมายของรูปประโยคที่มีคำแสดงการถาม “อะไร” อยู่ นอกจากนี้ผู้ฟังหรือมยุรีเองก็เข้าใจเจตนาของพระยาไมตรีพิทักษ์ว่าไม่ได้มีเจตนาที่จะถามคำถามตน ดังนั้นมยุรีจึงไม่ได้ตอบการถามกลับไป

อย่างไรก็ตาม จากบทบรรยายของผู้เขียน ทำให้เราทราบได้ว่า พระยาไมตรีพิทักษ์กล่าวรูปประโยคนี้ด้วยน้ำเสียงเป็นเชิงติเตียน ซึ่งแสดงให้เห็นชัดเจนว่าพระยาไมตรีพิทักษ์ไม่พอใจในการกระทำของมยุรีผู้เป็นบุตรสาว

มยุรีกลับมาถึงบ้านในเวลามืดค่ำ หลังจากที่ออกไปเที่ยว ด้วยเหตุนี้พระยาไมตรีพิทักษ์จึงไม่พอใจการกระทำของมยุรี เพราะค่านิยมของคนไทยถือว่าผู้หญิงที่ยังไม่แต่งงานไม่ควรที่จะออกไปนอกบ้านในเวลากลางคืน เพราะอาจจะเกิดอันตรายขึ้นได้ และยิ่งมยุรีออกไป และกลับมาในเวลามืดค่ำแล้ว ยิ่งทำให้พระยาไมตรีพิทักษ์เป็นห่วง และไม่พอใจ ด้วยเหตุนี้ รูปประโยคคำถามที่พระยาไมตรีพิทักษ์กล่าวจึงมีเจตนาที่จะตำหนิการกระทำของมยุรี เพื่อให้เธอสำนึกผิดและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้น

ตัวอย่างที่ 21 บทสนทนาระหว่าง วันเพ็ญ กับ มนูญ ซึ่งเป็นคนรัก มนูญและวันเพ็ญปลีกตัวออกมาจากกลุ่มเพื่อนเพื่อมีเวลาอยู่ด้วยกันตามลำพัง ครั้นมนูญแจ้งให้วันเพ็ญรู้ถึงความสุขของเขาที่ได้อยู่ใกล้ชิดกับเธอ เธอจึงตำหนิมนูญที่ไม่ประพฤติตนเป็นคนดีให้มารดาของหล่อนเป็นที่พอใจ และไม่กีดกันความรักของคนทั้งคู่

พอเดินมาถึงกอเข็มซึ่งปลูกไว้ริมสระ มนูญสังเกตเห็นเป็นชัยภูมิอันดี ก็ชวนหล่อนหยุดยั้งแล้วก็นั่งลง

มนูญ “ถ้าฉันได้มานั่งอยู่ใกล้ๆ กับเธอในที่ที่ลับหูลับตามนุษย์และเงียบเชียบอย่างนี้ทุกวันทุกคืน ฉันคงมีความสุขมากกว่าใครในโลกทั้งหมด”

วันเพ็ญ “คุณก็ดีแต่พูดเท่านั้นแหละ เมื่ออยากได้รับความสุขอย่างนั้นอย่างนี้ **ทำไมถึงไม่ทำตัวให้ดีสักทีล่ะ**”

มนูญ “โธ่ เธอไม่เห็นใจฉันนะวันเพ็ญ ตลอดเวลาราวครึ่งปีที่ฉันได้มารักกับเธอนี่น่ะ ฉันได้เปลี่ยนไปไม่ใช่เล็กน้อยเลย”

วันเพ็ญ “ถึงอย่างไรเดี๋ยวนี้คุณแม่ก็ยังไม่ชอบคุณอยู่นั่นเอง”

(ศรีบูรพา, 2548: 55)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะตำหนิพฤติกรรมของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ มนูญ กล่าวอุทานแสดงความรู้สึกสลดใจต่อคำพูดของคนรัก ที่ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ วันเพ็ญ ฉะนั้นถ้อยคำของวันเพ็ญได้ทำร้ายจิตใจของมนูญ

แม้มนูญจะเป็นบุตรชายของเจ้าคุณมหศักดิ์มนตรี ผู้มีเกียรติและมั่งคั่งคนหนึ่ง แต่เขาก็เป็นคนที่ทุกคนเห็นว่าไม่เอาไหน ไม่ค่อยเอาใจใส่กับการเรียน และมักจะหาความสำราญกับสุราตามสถานบันเทิงอยู่เสมอ ด้วยเหตุนี้มารดาของวันเพ็ญจึงไม่พอใจมนูญ และไม่ชอบให้บุตรสาวข้องเกี่ยวกับเขา แต่ด้วยความรักคนทั้งคู่ก็ยังลักลอบมาพบกัน ครั้นเมื่อมนูญรำพันถึงความสุขของตนเองในเวลาที่อยู่ใกล้วันเพ็ญให้เธอฟัง วันเพ็ญก็รู้สึกไม่พอใจที่คนรักของเธอได้แต่พูดถึงความสุข แต่ไม่คิดที่จะประพฤติตัวให้ดีขึ้น ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่วันเพ็ญกล่าวจึงมีเจตนาที่จะตำหนิพฤติกรรมที่ไม่ดีของมนูญเพื่อให้เขาสำนึกและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีเพื่อที่มารดาของเธอจะได้ยินยอมให้เธอแต่งงานกับเขา

ตารางที่ 5 ตารางแสดงวัจนกรรมประเภทต่างๆ และรูปภาษาที่ปรากฏในนวนิยายไทยช่วงที่ 1

รูปประโยค / **วัจนกรรม**	**รูปประโยคบอกเล่า**	**รูปประโยคคำสั่ง**	**รูปประโยคคำถาม**	**รูปภาษาที่ปรากฏ**	**หมายเหตุ**
1. วัจนกรรมการขอร้อง	-	-	✓	**คำ** มักปรากฏคำว่า “หน่อย” “ช่วย” “โปรด” **กลุ่มคำ** มักปรากฏกลุ่มคำว่า“จะช่วย... ได้ไหม” “โปรด... ได้ไหม” “บ้างได้ไหม”	
2. วัจนกรรมการสั่ง	✓	-	-	**กลุ่มคำ** มักปรากฏกลุ่มคำว่า “บอกว่าให้...” ซึ่งใช้แสดงความต้องการของผู้พูดเพื่อให้ผู้ฟังทราบ	ประโยคที่มีคำกริยาบอกว่าและตามด้วยประโยคซึ่งทำหน้าที่เป็นนามนี้พระยาอุปกิตศิลปสาร (2546) เรียกว่าประโยคความซ้อนซึ่งกริยาหลักอยู่ที่คำว่า “บอก” ซึ่งมีความหมายว่า ก. พูดให้รู้,เล่าให้ฟัง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 611)

ตารางที่ 5 (ต่อ)

รูปประโยค / วัจนกรรม	รูปประโยคบอกเล่า	รูปประโยคคำสั่ง	รูปประโยคคำถาม	รูปภาษาที่ปรากฏ	หมายเหตุ
3. วัจนกรรมการบอกเล่า	-	-	-		
4. วัจนกรรมการถาม	✓	-	-	**คำ** ปรากฏคำว่า “กระมัง” และ “ซี” ซึ่งเป็นคำที่แสดงความหมายคาดคะเนของผู้พูด **กลุ่มคำ** ปรากฏกลุ่มคำว่า “เห็นจะ” “รู้สึกว่า” ซึ่งเป็นกลุ่มคำที่ใช้แสดงความคิดของผู้พูดเพื่อถามถึงความถูกต้องของข้อมูล **ทำนองเสียง** มีการใช้ทำนองเสียงขึ้น (rising intonation) ซึ่งเป็นทำนองเสียงของประโยคคำถาม	
5. วัจนกรรมการขอบคุณ	-	-	-		
6. วัจนกรรมการแนะนำ	-	-	-		

ตารางที่ 5 (ต่อ)

รูปประโยค / วัจนกรรม	รูปประโยคบอกเล่า	รูปประโยคคำสั่ง	รูปประโยคคำถาม	รูปภาษาที่ปรากฏ	หมายเหตุ
7. วัจนกรรมการเตือน	✓	-	✓	**กลุ่มคำ** ปรากฏกลุ่มคำว่า “จะ....อีกไม่ใช่หรือ” เพื่อบอกหรือแจ้งเหตุการณ์ในอนาคตที่จะเกิดขึ้น **รูปประโยค** มีการใช้รูปประโยคเพื่อบอกผลที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตซึ่งไม่ได้อยู่ในความสนใจของผู้ฟัง เช่น “5เหรียญ” เป็นการบอกผลในอนาคต ซึ่งในปริบทนี้คือการปรับเงินหากผู้ฟังกระทำสิ่งที่กำลังกระทำอยู่ในขณะนั้น	
8. วัจนกรรมการทักทาย	-	-	✓	กลุ่มคำ ปรากฏกลุ่มคำว่า “(ชื่อผู้ฟัง)ไม่ใช่หรือ”	
9. วัจนกรรมการแสดงความยินดี	-	-	-		
10. วัจนกรรมการสัญญา	-	-	-		
11. วัจนกรรมการขู่	-	-	-		

ตารางที่ 5 (ต่อ)

รูปประโยค / **วัจนกรรม**	**รูปประโยคบอกเล่า**	**รูปประโยคคำสั่ง**	**รูปประโยคคำถาม**	**รูปภาษาที่ปรากฏ**	**หมายเหตุ**
12. วัจนกรรมโต้แย้ง	-	-	✓	**คำ** ปรากฏคำว่า “ทำไม” “อะไร” “เมื่อไหร่” “อย่างไร” **กลุ่มคำ** ปรากฏกลุ่มคำว่า “ทำไมจะไม่” “ทำไมน่ะ” “เจียวหรือ” “เทียวหรือ” “ไม่ใช่หรือ” “ได้หรือ” นอกจากนี้มีการใช้กลุ่งคำ “ถ้าไม่” โดยใช้ “ถ้าไม่ (เงื่อนไข) + (ที่ไหนใคร) ผลที่ตามมา”	
13. วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ	-	-	✓	**คำ** ปรากฏคำว่า “เมื่อไร” แม้ว่าวัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบจะปรากฏคำแสดงการถามแต่ผู้พูดก็ไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบ แต่ต้องการระบายความไม่พอใจต่อบุคคลหรือสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ไม่ได้อยู่ในขณะที่ผู้พูดพูดเพื่อให้ผู้ฟังรับรู้	

ตารางที่ 5 (ต่อ)

รูปประโยค / วัจนกรรม	รูปประโยคบอกเล่า	รูปประโยคคำสั่ง	รูปประโยคคำถาม	รูปภาษาที่ปรากฏ	หมายเหตุ
14. วัจนกรรมการบริภาษ	✓	✓	✓	**คำ** ปรากฏคำว่า “อะไร” “หรือ” “เมื่อไร” “หรือ” “ทำไม” “สักที” “ล่ะ” “เถอะ” “ละย่ะ” “นี่” นอกจากนี้ยังปรากฏคำที่มีความหมายในทางบวก เช่น “จำเริญ” “วิเศษ” หรือคำกริยาที่ใช้อนุญาต เช่น “เชิญ...” **น้ำเสียง** มีการใช้น้ำเสียงแสดงความไม่พอใจ เช่น น้ำเสียงแข็ง ตวาดเสียงดัง เสียงเชิงติเตียน	
รวม 14	4	1	6		

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่าพบประเภทของวัจนกรรมอ้อม 8 วัจนกรรม คือ วัจนกรรมการขอร้อง วัจนกรรมการสั่ง วัจนกรรมการถาม วัจนกรรมการเตือน วัจนกรรมทักทาย วัจนกรรมโต้แย้ง วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ และวัจนกรรมการบริภาษ

วัจนกรรมการขอร้อง ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคคำถามเพียงรูปประโยคเดียว และมักจะปรากฏคำว่า “หน่อย” “ช่วย” และ“โปรด” แม้ว่าคำเหล่านี้จะเป็นคำแสดงเจตนาขอร้อง แต่ในตัวอย่างที่ปรากฏในนวนิยายไทยช่วงที่ 1 นี้มักปรากฏร่วมกับคำแสดงการถาม “ไหม” เช่น “คุณจะช่วยผมได้ไหม” “โปรดลองสักเพลงได้ไหม” “โปรดพูดให้ชัดเจนหน่อยได้ไหม” “เธอแวะไปหน่อยได้ไหม” บอกจากนี้ปรากฏกลุ่มคำว่า “บ้างได้ไหม” เช่น “คุณไปคราวนี้เขียนมาเล่าให้ผมฟังบ้างได้ไหม” อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะปรากฏคำแสดงการถามและในบางสถานการณ์ผู้ฟังอาจจะตอบรับหรือปฏิเสธกลับ แต่การที่ผู้พูดกล่าวรูปประโยคคำถามดังกล่าวนี้ก็เพื่อต้องการให้เกิดการกระทำจากผู้ฟังในอนาคต มิใช่ต้องการเพียงคำตอบรับหรือปฏิเสธเพียงอย่างเดียว ฉะนั้นรูปประโยคคำถามดังกล่าวจึงมีเจตนาที่จะขอร้องให้ผู้ฟังกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งในอนาคต

วัจนกรรมการสั่ง ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าเพียงรูปประโยคเดียว และปรากฏกลุ่มคำว่า “บอกว่าให้...” ซึ่งใช้แสดงความต้องการของผู้พูดเพื่อให้ผู้ฟังทราบ เช่น “บอกว่าให้วางกระเป๋าเสีย” อนึ่งรูปประโยคที่มีคำกริยา “บอกว่า” และตามด้วยประโยคซึ่งทำหน้าที่เป็นนามนี้พระยาอุปกิตศิลปสาร (2546) เรียกว่าประโยคความซ้อน ซึ่งกริยาหลักอยู่ที่คำว่า “บอก” ซึ่งคำว่า “บอก” นี้ ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 611) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ก. พูดให้รู้,เล่าให้ฟัง ดังนั้นรูปประโยคที่มีคำกริยาว่า “บอกว่า” นี้จึงเป็นรูปประโยคบอกเล่า

วัจนกรรมการถาม ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าเพียงรูปประโยคเดียว และมักปรากฏคำว่า “กระมัง” “ซี” ซึ่งเป็นคำที่ใช้ในรูปประโยคบอกเล่า แสดงความหมายคาดคะเน (นววรรณ พันธุเมธา, 2527) นอกจากนี้ยังปรากฏกลุ่มคำว่า “เห็นจะ” และ “รู้สึกว่า” ซึ่งเป็นกลุ่มคำที่ใช้แสดงความคิดของผู้พูด และมีความหมายคาดคะเนเช่นเดียวกับคำว่า “กระมัง” และ “ซี” ทั้งคำและกลุ่มคำดังกล่าวปรากฏร่วมกันได้ การที่ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่าโดยปรากฏคำหรือกลุ่มคำที่มีความหมายคาดคะเนก็เพื่อถามถึงความถูกต้องของข้อมูลที่ผู้พูดมีอยู่

วัจนกรรมการเตือน ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าและรูปประโยคคำถาม โดยปรากฏกลุ่มคำ “จะ....อีกไม่ใช่หรือ” เพื่อบอกหรือแจ้งเหตุการณ์ในอนาคตที่จะเกิดขึ้น ซึ่งไม่ได้อยู่ในความสนใจของผู้ฟัง เช่น “เราจะไปดูสวนสัตว์กันอีกไม่ใช่หรือ” นอกจากนี้ยังปรากฏการใช้รูปประโยคบอกเล่าเพื่อบอกผลที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตซึ่งไม่ได้อยู่ในความสนใจของผู้ฟัง เช่น “5เหรียญ” เป็นการบอกค่าปรับหากผู้ฟังกระทำสิ่งที่ห้ามไม่ให้กระทำ

วัจนกรรมการโต้แย้ง ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคคำถามเพียงรูปประโยคเดียว และมักปรากฏคำและกลุ่มคำที่แสดงการถาม ได้แก่ “ทำไม” “อะไร” “เมื่อไหร่” “อย่างไร” “ทำไมจะไม่” “ทำไมน่ะ” “เจียวหรือ” “เทียวหรือ” “ไม่ใช่หรือ” “ได้หรือ” แม้ในรูปประโยคจะมีคำหรือกลุ่มแสดงการถามเหล่านี้ แต่ผู้พูดก็ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง แต่มีเจตนาที่จะให้ผู้ฟังหยุดคิดและรู้ว่าผู้พูดมีความเห็นที่แตกต่างออกไป นอกจากนี้มีการใช้กลุ่งคำ “ถ้าไม่” โดยใช้ “ถ้าไม่ (เงื่อนไข) + (ที่ไหนใคร) ผลที่ตามมา” เช่น “ถ้าไม่มั่นคงหรือไม่เต็มหรือไม่ล้นปรี่อยู่อย่างนี้แล้วก็ที่ไหนใครเขาจะมานั่งปล่อยให้จับโน่นต้องนี่จนเนื้อตัวหรือซอกซ้ำเกือบจะทุกอย่างอยู่แล้วเล่า”

วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคคำถามเพียงรูปประโยคเดียว และปรากฏคำว่า “เมื่อไร” แม้ว่าวัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบจะปรากฏคำแสดงการถามแต่ผู้พูดก็ไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบ แต่ต้องการระบายความไม่พอใจต่อบุคคลหรือสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ไม่ได้อยู่ในขณะที่ผู้พูดพูดเพื่อให้ผู้ฟังรับรู้ เช่น “เมื่อไรจะออกมาเสียทีก็ไม่รู้”

วัจนกรรมการบริภาษ ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่า รูปประโยคคำสั่ง และรูปประโยคคำถาม โดยมักปรากฏคำแสดงการถาม “อะไร” “หรือ” “เมื่อไร” “หรือ” “ทำไม” แต่ผู้พูดก็ไม่ได้ต้องการคำตอบ เพียงแต่ต้องการบริภาษผู้ฟัง เช่น “นี่มันธุระของนายอำนวยหรือธุระของแก” นอกจากนี้ ยังปรากฏคำที่มีความหมายในทางบวก เช่น “จำเริญ” “วิเศษ” หรือคำกริยา “เชิญ ...” ที่ใช้อนุญาต เช่น “เชิญถือไปเถอะ คงจะจำเริญสักวันหนึ่ง” หรือ “วิเศษละย่ะ” แม้ผู้พูดจะใช้คำที่มีความหมายในทางบวกหรืออนุญาตให้ผู้ฟังกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งได้ แต่ผู้พูดก็มิได้หมายความตามรูปภาษาที่ปรากฏหรือยินยอมให้ผู้ฟังกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งได้ แต่ต้องการที่จะประชดประชันผู้ฟัง นอกจากนี้ปรากฏการใช้น้ำเสียงแสดงความไม่พอใจ เช่น น้ำเสียงแข็ง ตวาดเสียงดัง หรือเสียงเชิงติเตียน

อย่างไรก็ดี วัจนกรรมการบอกเล่า วัจนกรรมการขอบคุณ วัจนกรรมการแนะนำ วัจนกรรมการแสดงความยินดี วัจนกรรมการสัญญา และวัจนกรรมการขู่ ไม่ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในนวนิยายไทยช่วงที่ 1

2. นวนิยายไทยช่วงที่ 2 คือ ตั้งแต่ พ.ศ. 2476 ถึง พ.ศ. 2500

จากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบแบบเจาะจง (Purposive sampling) ทำให้ในช่วงนี้มีนวนิยายที่ใช้ในการวิเคราะห์จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ หญิงคนชั่ว บ้านทรายทอง ทางสายเปลี่ยว และดอกฟ้า ซึ่งปรากฏประเภทของวัจกรรมอ้อม 8 วัจนกรรม ได้แก่ วัจนกรรมการขอร้อง วัจนกรรมการสั่ง วัจนกรรมการถาม วัจนกรรมการแนะนำ วัจนกรรมการเตือน วัจนกรรมโต้แย้ง วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ และวัจนกรรมการบริภาษ ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละประเภทของวัจนกรรมดังนี้

2.1 **วัจนกรรมการขอร้อง** จากการวิเคราะห์นวนิยายไทยในช่วงที่ 2 ทั้ง 4 เรื่องพบวัจนกรรมขอร้อง ที่เป็นวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าเพียงรูปประโยคเดียว ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 บทสนทนาระหว่าง พจมาน กับ คุณนายพระอดุลธรรมพิชิต ผู้เป็นมารดา หลังจากงานศพของพระอดุลธรรมพิชิต คุณนายพระอดุลธรรมพิชิต หรือมารดาของพจมานก็ล้มป่วยด้วยโรคหัวใจ ซึ่งเป็นโรคประจำตัว พจมานจึงต้องการให้ท่านพักผ่อนมากๆ แต่เมื่อเห็นท่านกำลังจะลุกขึ้นมาด้วยท่าทางอิดโรย และอ่อนเพลีย เธอจึงขอร้องให้ท่านพักผ่อน

... เด็กหญิงรุ่นสาวกำลังเดินจากบานหน้าต่างซึ่งได้ยืนตะลึงจ้องเหม่อออกไปเป็นเวลานาน เข้าไปข้างในห้อง เมื่อเห็นคุณแม่ของเธอกำลังจะลุกขึ้นจากเตียงนอน ด้วยท่าทางอันอิดโรยและอ่อนเพลีย

พจมาน “คุณแม่ต้องการอะไรหรือคะ ทำไมไม่เรียกให้ลูกมาทำให้?”

มารดา “เปล่า ไม่ต้องการอะไรหรอก แม่ค่อยยังชั่วแล้ว ตั้งใจว่าจะลุกลงไปดูเขาเก็บข้าวเก็บของ เป็นห่วงจะไม่มีใครเก็บทำรู้เรื่อง”

พจมาน “คุณแม่ไม่ต้องห่วงหรอกค่ะ พจน์ต้องการให้คุณแม่นอนพักมากๆ คุณหลวงเวชสั่งไว้ว่าให้คุณแม่พัก ไม่ให้ทำงาน และความจริงงานข้างนอกก็เกือบจะไม่มีอะไรแล้ว

นอกจากเก็บของส่งของ ลุงพร้อมกับน้าหมัยเขาช่วยกันเก็บตั้งแต่เช้า คุณนายข้าหลวงยังกรุณาให้แม่แช่มมาช่วย" เดินเข้าไปนั่งลงบนเตียงใกล้ตัวคุณแม่ ลูกสาวขอร้องแกมอ้อนวอนเบาๆ ว่า "**พจน์อยากให้คุณแม่นอน ซีคะ**" แล้วมือน้อยๆ ทีแบบบางก็ค่อยๆ จับมารดาในท่าที่จะให้ท่านเอนตัวลงไปนอนดังเดิม "ไม่มีอะไรสำคัญอีกแล้วค่ะ ที่คุณแม่จะต้องลุกไปทำเอง คุณลุงหมอบอกลูกว่าโรคหัวใจจะไม่หายขาดได้ ถ้าคุณแม่คิดมากไม่ใช่หรือคะ"

(ก. สุรางคนางค์, 2530: 32- 33)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่าซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะขอร้องผู้ฟังให้กระทำตาม ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูดซึ่งในปริบทนี้คือ พจมาน มิได้เพียงต้องการให้ผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ มารดาของเธอ ทราบความปรารถนาของเธอที่ต้องการจะให้มารดานอนพักผ่อนเท่านั้น ดังปรากฏในเนื้อความของรูปประโยคบอกเล่านี้ แต่เธอยังพยายามที่จะให้มารดาของเธอกระทำตามความต้องการนั้นด้วย ดังที่ค่อยๆ ใช้มือจับมารดาให้เอนตัวลงนอน

อย่างไรก็ตาม อาจมีผู้เห็นว่าการที่พจมานใช้มือจับให้มารดาของตนเอนตัวลงนอนนั้นเท่ากับเป็นการบังคับ แต่ถึงอย่างไรมารดาก็ย่อมที่จะมีอำนาจเหนือกว่าบุตรสาว แม้ว่ามารดาของพจมานจะเป็นคนไม่ได้รับการศึกษา แต่ท่านก็มีวัยวุฒิ และมีประสบการณ์มากกว่า ส่วนพจมานเองก็ยังเป็นเด็ก แม้ว่าจะมีความเฉลียวฉลาด แต่สมัยก่อนคนไทยสั่งสอนบุตรธิดาให้เคารพเชื่อฟังบิดามารดา ด้วยเหตุนี้ รูปประโยคบอกเล่าที่พจมานกล่าวนี้จึงมีเจตนาที่จะขอร้องให้มารดาของตนนอนพักผ่อนแทนที่จะลุกขึ้นไปกระทำกิจอย่างอื่น

ตัวอย่างที่ 2 บทสนทนาระหว่าง ท่านหญิงสุภาวดี กับ เจ้าพงศ์แสน เจ้าพงศ์แสนพอใจม.ร.ว. แสงระวี ซึ่งเป็นหลานของท่านหญิงสุภาวดี แต่ม.ร.ว.แสงระวีก็มิได้แสดงท่าทาง หรือคำพูดใดๆ ให้เจ้าพงศ์แสนทราบความในใจของเธอเลยว่าพอใจท่านหรือไม่ ดังนั้นเจ้าพงศ์แสนจึงมาขอร้องให้ท่านหญิงสุภาวดีถามความในใจของม.ร.ว.แสงระวีจากท่านชายพงศ์ทิวา ซึ่งเป็นบิดาของม.ร.ว. แสงระวี

เมื่อคลายสงสัยเรื่องความสนิทชิดเชื้อของนายพรเลิศกับแสงระวีแล้ว เจ้าพงศ์แสนนิ่งเงียบไปสักครู่ ก่อนจะทูลถามเป็นเชิงปรึกษา

เจ้าพงศ์แสน "แล้วจะให้หม่อมรอไปอีกสักกี่วันกี่เดือน **วันนี้เย็นถ้าฝ่าบาทว่าง หม่อมเอารถมารับเสด็จไปทิวาเวศม์ด้วยกันก็จะดี**"

ท่านหญิงสุภาวดี "เย็นนี้ไม่ได้หรอกเจ้า ฉันมีธุระ มะรืนนี้ดีกว่า"

เจ้าพงศ์แสน "มะรืนนี้ หม่อมจะต้องขึ้นไปบ้าน" บ้านของเจ้าพงศ์แสนก็คือเชียงใหม่ "กว่าจะกลับหม่อมเข้าใจว่าเกือบอาทิตย์"

(ก. สุรางคนางค์, 2496: 113)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่า ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะขอร้องให้ผู้ฟังกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้ตน ดังจะเห็นได้จาก ผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ท่านหญิงสุภาวดีตอบปฏิเสธที่จะกระทำตามในวันและเวลาที่ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ เจ้าพงศ์แสนกล่าว เพราะหากเป็นรูปประโยคบอกเล่าที่ผู้พูดมีเจตนาเพียงแจ้งให้ทราบ ผู้ฟังก็ไม่จำเป็นต้องกล่าวตอบรับหรือปฏิเสธแต่อย่างใด นอกจากนี้ ภายหลังจากที่ผู้ฟัง หรือท่านหญิงสุภาวดีตอบปฏิเสธ ผู้พูดหรือเจ้าพงศ์แสนก็ยังคงยืนยันเจตนาของตนเองที่จะให้ท่านหญิงสุภาวดีกระทำตามที่ตนต้องการในวันและเวลาเดิม

เมื่อ ม.ร.ว.แสงระวีไม่ได้แสดงท่าที หรือคำพูดใดให้เจ้าพงศ์แสนได้ทราบความในใจของเธอว่าพอใจในตัวท่านหรือไม่ เจ้าพงศ์แสนจึงมาขอคำปรึกษาจากท่านหญิงสุภาวดี ป้าของ ม.ร.ว. แสงระวี แต่ท่านหญิงสุภาวดีก็ให้คำตอบไม่ได้ว่าม.ร.ว.แสงระวีรู้สึกอย่างไรต่อเจ้าพงศ์แสน ฉะนั้น เจ้าพงศ์แสนจึงต้องการให้ถามความรู้สึกของม.ร.ว.แสงระวีจากท่านชายพงศ์ทิวา ซึ่งเป็นบิดาของม.ร.ว.แสงระวี ดังปรากฏในบทสนทนาก่อนหน้านี้

ท่านหญิงสุภาวดี "อย่าเพิ่งใจร้อนซีเจ้า"

เจ้าพงศ์แสน "โธ่ ฝ่าบาท หม่อมทนอะไรทนได้ แต่ทนการให้รอไปก่อนมาเกือบเจ็ดวันแล้ว หม่อมแทบทนไม่ได้"

ท่านหญิงสุภาวดี "แล้วเจ้าจะให้ฉันทำยังไง"

เจ้าพงศ์แสน “ถ้าฝ่าบาทพบกับท่านชาย หม่อมคิดว่าคงทราบแน่ว่า คุณหญิงคิดยังไงในตัวกระหม่อม พอใจหรือไม่พอใจ คำเดียวเท่านั้นเอง”

(ก. สุรางคนางค์, 2496: 109)

ดังบทสนทนาที่กล่าวมานี้ ทำให้ทราบความต้องการของเจ้าพงศ์แสนที่ต้องการให้ท่านหญิงสุภาวดีไปพบท่านชายพงศ์ทิวา ผู้เป็นบิดาของม.ร.ว.แสงระวี เพื่อที่ถามความรู้สึกของม.ร.ว. แสงระวีจากท่าน ด้วยเหตุนี้การที่เจ้าพงศ์แสนใช้รูปประโยคบอกเล่าดังกล่าวซึ่งมีเนื้อความเป็นความต้องการของตนเองที่จะนำรถมารับท่านหญิงสุภาวดีให้ไปที่วังทิวาเวศม์กับตนเพื่อพบท่านชายพงศ์ทิวานั้น เท่ากับขอร้องให้ท่านหญิงสุภาวดีกระทำตามความต้องการของตน

2.2 **วัจนกรรมการสั่ง** จากการวิเคราะห์นวนิยายไทยในช่วงที่ 2 ทั้ง 4 เรื่องพบวัจนกรรมการสั่ง ที่เป็นวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคคำถามเพียงรูปประโยคเดียว ดังนี้

ตัวอย่างที่ 3 บทสนทนาระหว่าง ป้าตาด กับ หญิงขายบริการในสถานบริการของตน เมื่อวิทย์ ลูกค้าประจำของสถานขายบริการมาถึงนานแล้ว และไม่มีหญิงคนใดลงมาต้อนรับ ป้าตาด ซึ่งเป็นเจ้าของสถานบริการจึงสั่งให้ทุกคนที่ไม่ได้รับแขกลงมาต้อนรับวิทย์

วิทย์ “เอ๊ะ นี่หลานสาว ลูกสาวของป้าหายไปไหนกันหมดนะ ข้างบนมีแขกหรือยังไง ฉันมาเป็นนานสองนานไม่เห็นมีใครโผล่หน้าลงมาสักคน”

ป้าตาด “เขาอยู่ข้างบนค่ะ ดูเหมือนจะมีแขกก็แต่นางหวิน” ยายตาดเดินย้ายร่างอันอุ้ยอ้ายเข้าไปในห้องที่มีบันไดขึ้นไปชั้นบน และตะโกนร้องเรียกอย่างไม่เกรงอกเกรงใจว่า “นังเสริฐ นังมัย นังแล่ม นังสมร นังรื่น **มัวไปอยู่เสียที่ไหนโว้ย?** แขกเหรื่อมาเป็นนาน ไม่ต้องลงมา” แล้วเดินหอบกลับมานั่งที่เก้าอี้ “ดูเถอะค่ะ มันเป็นอย่างนี้แหละ เหนื่อยใจ อ้ายหนู เอาหนังสือไปอ่านห้องโน้น” ไล่ลูกชายให้ไปอ่านหนังสือที่อื่น

(ก. สุรางคนางค์, 2531: 16- 17)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถาม ที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะสั่งให้ผู้ฟังกระทำตามโดยเร็ว ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด

ซึ่งในปริบทนี้คือ ป้าตาด ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ หญิงขายบริการในสถานบริการของตนว่าพวกเธอเหล่านั้นอยู่ตรงส่วนใดของบ้าน เพราะเมื่อป้าตาดกล่าวถามเสร็จ เธอไม่ได้รอคำตอบ แต่กลับเดินมานั่ง และสนทนากับวิทย์

เมื่อวิทย์ ซึ่งเป็นลูกค้า มานั่งรอใช้บริการ และสนทนากับป้าตาดได้สักครู่ แต่ก็ยังไม่มีวี่แววของหญิงขายบริการคนใดลงมาต้อนรับ ดังนั้น ป้าตาดจึงได้ตะโกนเรียกหญิงขายบริการทุกคนให้ลงมาต้อนรับลูกค้า อย่างไรก็ตาม ป้าตาดเป็นเจ้าของสถานขายบริการ ฉะนั้นเธอจึงมีอำนาจเหนือหญิงขายบริการทุกคนที่เป็นเพียงลูกจ้าง ด้วยเหตุนี้ รูปประโยคคำถามที่ป้าตาดกล่าวจึงมีเจตนาที่สั่งให้หญิงขายบริการทุกคนไม่ว่าจะอยู่ส่วนใดในบ้าน ก็ต้องลงมาต้อนรับลูกค้าทันที

2.3 **วัจนกรรมการถาม** จากการวิเคราะห์นวนิยายไทยในช่วงที่ 2 ทั้ง 4 เรื่องพบวัจนกรรมการถาม ที่เป็นวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าเพียงรูปประโยคเดียว ดังนี้

ตัวอย่างที่ 4 บทสนทนาระหว่าง ม.ร.ว.แสงระวี กับ เจ้าพงศ์แสน เจ้าพงศ์แสนได้รับเชิญมาร่วมรับประทานอาหารค่ำจากท่านชายพงศ์ทิวา เพื่อให้ ม.ร.ว.แสงระวี บุตรสาวได้ทำความรู้จัก เพราะท่านต้องการให้แสงระวีแต่งงานกับเจ้าพงศ์แสน

เจ้าพงศ์แสนจ้องดูตาแสงระวี ซึ่งเธอก็ไม่หลบ แถมยิ้มหวานเสียอีก

ม.ร.ว.แสงระวี “เจ้าอิ่มแล้วหรือคะ **อาหารไม่ถูกรสนิยม**?”

เจ้าพงศ์แสน “อิ่มครับ แหม! ที่ไหนได้ ผมเจริญอาหารกว่าทุกวัน คุณหญิงคงไม่ทราบว่าคุณแม่ผมท่านเป็นข้าหลวงสมเด็จ แกงมัสมั่นไม่มีใครสู้”

(ก. สุรางคนางค์, 2496: 73)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่า ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะถามคำถามเพื่อให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จากท้ายประโยคมีเครื่องหมาย “ปรัศนี” หรือเครื่องหมายคำถาม นอกจากนี้ ผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือเจ้าพงศ์แสนกล่าวตอบกลับการถามของผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ม.ร.ว. แสงระวี

ในระหว่างการรับประทานอาหารที่วังของท่านชายพงศ์ทิวา ผู้พูด หรือ ม.ร.ว.แสงระวี คงจะเห็นผู้ฟัง หรือ เจ้าพงศ์แสนหยุดรับประทานอาหารทั้งๆ ที่บุคคลอื่นๆ ในโต๊ะยังคงรับประทานอาหารกันอยู่ ฉะนั้นเธอจึงได้ถามเพื่อความแน่ใจว่าเจ้าพงศ์แสนอิ่มแล้วใช่ไหมถึงได้หยุดรับประทาน อย่างไรก็ตามในฐานะที่ม.ร.ว.แสงระวีเป็นบุตรสาวของเจ้าของบ้าน ดังนั้นจำเป็นที่เธอจะต้องเอาใจใส่แขกผู้ซึ่งมาร่วมรับประทานอาหารที่บ้านของตน ด้วยเหตุนี้เมื่อม.ร.ว.แสงระวีเห็นเจ้าพงศ์แสนหยุดรับประทานอาหารแล้ว เธอจึงจำเป็นต้องถามเจ้าพงศ์แสน ผู้เป็นแขกถึงรสชาติของอาหารที่รับประทาน ดังนั้น รูปประโยคคำบอกเล่าที่ม.ร.วแสงระวีกล่าวจึงมีเจตนาที่จะถามคำถามเจ้าพงศ์แสนเพื่อให้ได้รับคำตอบเกี่ยวกับรสชาติของอาหารที่รับประทาน

อนึ่ง รูปประโยคบอกเล่าดังกล่าวมีเครื่องหมายปรัศนีกำกับให้ทราบเจตนาของผู้พูด แต่ในการสนทนากันจริง ๆ ผู้พูด และผู้ฟังไม่รู้ หรือกำหนดเครื่องหมายปรัศนี หรือเครื่องหมายคำถามลงไปในบทสนทนาเพื่อให้คู่สนทนาของตนเข้าใจได้ เพราะการสนทนากันนั้นเราใช้เสียง มิใช่ตัวอักษร หากแต่ในนวนิยายบทสนทนาของตัวละครถูกเลียนแบบจากบทสนทนาที่ใช้สื่อสารกัน ต่างกันแต่เพียงเสียงพูดนั้นถูกถ่ายทอดในรูปของตัวอักษร ดังนั้นจึงต้องใช้เครื่องหมายต่างๆ ประกอบการเขียนเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาได้ถูกต้อง ชัดเจน (กำชัย ทองหล่อ, 2545:174)

ฉะนั้นหากพิจารณารูปประโยคบอกเล่าที่ม.ร.ว.แสงระวีกล่าวตามเครื่องหมายปรัศนีที่ปรากฏ จะเห็นว่าเธอมีเจตนาที่ต้องการจะถามเจ้าพงศ์แสนซึ่งเป็นผู้ฟัง แต่สาเหตุที่ทำให้ในสถานการณ์ของการสนทนากันจริง ๆ เจ้าพงศ์แสนเข้าใจม.ร.ว.แสงระวีว่ามีเจตนาที่จะถามคำถามตน แม้ว่าในรูปประโยคบอกเล่าดังกล่าวจะไม่มีคำบอกการถาม และเครื่องหมายปรัศนี ก็เพราะม.ร.ว.แสงระวีใช้ทำนองเสียง ดังที่ กาญจนา นาคสกุล (2541: 164-165) ได้กล่าวถึง ทำนองเสียง (intonation) ว่าหมายถึง ระดับความสูงต่ำของเสียง ที่ปรากฏเป็นลักษณะของประโยคทั้งประโยค ทำนองเสียงไม่ใช่หน่วยเสียงซึ่งจะใช้เปลี่ยนแปลงความหมายของคำ แต่เป็นสิ่งสำคัญที่จะแสดงความหมายของประโยคหรือมาลา ว่าเป็นประโยคบอกเล่า ประโยคคำสั่ง ประโยคคำถาม ฯลฯ การที่ผู้พูดเปลี่ยนทำนองเสียงจะไม่ทำให้ความหมายของคำต่างไป แต่จะทำให้ความหมายของประโยคและเจตนาของผู้พูดเปลี่ยนไป

ดังนั้นกล่าวได้ว่าม.ร.ว.แสงระวีได้ใช้ทำนองเสียงทำให้รูปประโยคบอกเล่า ที่มีเจตนาบอก หรือแจ้งให้ทราบนั้นกลายเป็นรูปประโยคที่มีเจตนาถาม เนื่องจากเธอใช้ทำนองเสียง

โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำนองเสียงขึ้น (rising intonation) ซึ่งเป็นทำนองเสียงของประโยคคำถาม กล่าวคือ ทำนองเสียงที่ต้นประโยคมีระดับเสียงต่ำ ท้ายประโยคมีระดับเสียงสูง

2.4 **วัจนกรรมการแนะนำ** จากการวิเคราะห์นวนิยายไทยในช่วงที่ 2 ทั้ง 4 เรื่องพบวัจนกรรมการแนะนำ ที่เป็นวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคคำถามเพียงรูปประโยคเดียว ดังนี้

ตัวอย่างที่ 5 บทสนทนาระหว่าง ท่านหญิงสุภาวดี กับ เจ้าพงศ์แสน เจ้าพงศ์แสนพอใจม.ร.ว.แสงระวี ซึ่งเป็นหลานของท่านหญิงสุภาวดี แต่ม.ร.ว.แสงระวีก็มิได้แสดงท่าทาง หรือคำพูดใดๆ ให้เจ้าพงศ์แสนทราบความในใจของเธอเลยว่าพอใจท่านหรือไม่ ดังนั้นเจ้าพงศ์แสนจึงมาขอร้องให้ท่านหญิงสุภาวดีถามความในใจของม.ร.ว.แสงระวีจากท่านชายพงศ์ทิวา ซึ่งเป็นบิดาของม.ร.ว.แสงระวี

เมื่อคลายสงสัยเรื่องความสนิทชิดเชื้อของนายพรเลิศกับแสงระวีแล้ว เจ้าพงศ์แสนนิ่งเงียบไปสักครู่ ก่อนจะทูลถามเป็นเชิงปรึกษา

เจ้าพงศ์แสน “แล้วจะให้หม่อมรอไปอีกสักกี่วันกี่เดือน วันนี้เย็นถ้าฝ่าบาทว่างหม่อมเอารถมารับเสด็จไปทิวาเวศม์ด้วยกันก็จะดี”

ท่านหญิงสุภาวดี “เย็นนี้ไม่ได้หรอกเจ้า ฉันมีธุระ มะรืนนี้ดีกว่า”

เจ้าพงศ์แสน “มะรืนนี้ หม่อมจะต้องขึ้นไปบ้าน” บ้านของเจ้าพงศ์แสนก็คือเชียงใหม่ “กว่าจะกลับหม่อมเข้าใจว่าเกือบอาทิตย์”

ท่านหญิงสุภาวดี “ถ้าเจ้าอยากรู้เรื่องจริงๆ **ก็ทำไมไม่ถามพ่อเขาดู** นั่นแหละเร็วทันใจ หรือไม่ก็ถามเขาดูเลย เจ้ากล้าไหมล่ะ”

(ก. สุรางคนางค์, 2496: 113)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะแนะนำทางเลือกให้ผู้ฟังกระทำตาม ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ท่านหญิงสุภาวดี ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ เจ้าพงศ์แสน

เจ้าพงศ์แสนต้องการทราบความในใจของม.ร.ว.แสงระวีว่าพอใจตนเองหรือไม่ ดังนั้น เจ้าพงศ์แสนจึงมาขอร้องท่านหญิงสุภาวดีให้ไปที่วังทิวาเวศม์ เพื่อให้ท่านหญิงถามความรู้สึกของ ม.ร.ว.แสงระวี ผู้เป็นหลานสาวว่าคิดอย่างไรกับเจ้าพงศ์แสน แต่อย่างไรก็ตามท่านหญิงเสด็จไปไม่ได้ ฉะนั้นท่านจึงเสนอให้เจ้าพงศ์แสนไปถามกับท่านชายพงศ์ทิวา บิดาของม.ร.ว.แสงระวีแทน

ตามที่กล่าวมานี้ ท่านหญิงสุภาวดีจึงมีเจตนาที่จะเสนอให้เจ้าพงศ์แสนสนใจกระทำตาม และท่านก็เชื่อว่าการกระทำนั้นจะสนองความต้องการของเจ้าพงศ์แสนได้ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่ท่านหญิงสุภาวดีกล่าวจึงมีเจตนาที่จะแนะนำให้เจ้าพงศ์แสนสนใจกระทำตาม

ตัวอย่างที่ 6 บทสนทนาระหว่าง นิวัติชัย ซึ่งเป็นพี่ชาย กับ ม.ร.วแสงระวี เมื่อนิวัติชัยทราบจากท่านหญิงสุภาวดี ผู้เป็นมารดาว่า ม.ร.ว.แสงระวีจะแต่งงานในวันเดียวกันกับเขา นิวัติชัยจึงได้มาพบน้องสาวที่วัง

ได้ยินเสียงนิวัติชัยถามใครแจ้วๆ อยู่ที่หน้าตำหนัก แสงระวีรีบลุกขึ้นจากท่าที่นอนอยู่ตั้งใจว่าจะวิ่งออกไปต้อนรับพี่ชาย แต่ก็ไม่ทันนิวัติชัยเดินกุกๆ เข้ามา

นิวัติชัย “เป็นไง กำลังนอน?”

ม.ร.ว.แสงระวี “เอนหลังเล่นๆ มันเพลียและก้อเหนื่อย” ตอบพร้อมกับหลบสายตาอันคมของพี่ชาย “เรื่องเพื่อนเจ้าสาว หญิงกลัวว่า พี่นิวัติจะไม่เข้าใจ”

นิวัติชัย “อ่อ... เข้าใจดี ไม่มีอะไร และก้อเรียบร้อยแล้ว นี่น้องหญิง รู้ไม๊ว่าพี่เกือบช๊อคเมื่อได้ยินท่านแม่รับสั่งว่า น้องจะแต่งงานวันเดียว และเวลาเดียวกับพี่ ทำไม **ถ้ายังงั้นเราแต่งและรดน้ำทีเดียวกันเสียมิดีกว่าหรี?** ฮึ น้องสาว”

ม.ร.ว.แสงระวี แสงระวีพยายามหัวเราะ “ไม่ได้หรอกค่ะพี่นิวัติ เขาไม่ยอมความจริงเราไม่ได้เจตนา แต่ท่านเจ้าคุณที่วัดท่านบอกว่าเดือนนี้ทั้งเดือนมีฤกษ์ที่ดีที่สุดก็คือวันและเวลาเดียวกับที่จดให้ท่านป้ามา จากนั้นแล้วต้องไปอีกสองเดือนแน่ เขาต้องการให้เร็ว” หน้าแสงระวีเจื่อนนิดหน่อยเมื่อใช้ค่า “เขา” แทนชื่อนายโดม ผู้วิเศษคนนั้น “หญิงไม่อยากขัดใจเขา ก็เลยบอกว่าตามใจ”

(ก. สุรางคนางค์, 2496: 624- 626)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะแนะนำให้ผู้ฟังสนใจที่จะกระทำตาม ดังจะเห็นได้จาก เนื้อความของรูปประโยคที่ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ นิวัติชัย กล่าวเป็นการเสนอการกระทำในอนาคตเพื่อให้ผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ม.ร.วแสงระวี สนใจที่จะกระทำตาม กล่าวคือ นิวัติชัยพยายามเสนอให้ม.ร.วแสงระวีจัดงานแต่งงานของเธอพร้อมกันกับพิธีแต่งงานของตนเอง เพราะฉะนั้นรูปประโยคคำถามที่นิวัติชัยกล่าวจึงมิใช่เพียงแต่จะต้องการคำตอบแต่ต้องการที่จะให้ผู้ฟังหรือม.ร.ว.แสงระวีเห็นคล้อยและปฏิบัติตาม

เมื่อนิวัติชัย ผู้เป็นพี่ชายของม.ร.ว.แสงระวีทราบว่าน้องสาวจะแต่งงานในวัน และเวลาเดียวกับตน แต่ต่างฝ่ายจะแยกจัดพิธีแต่งงานกัน นิวัติชัยจึงแนะนำให้น้องสาวจัดพิธีแต่งงานพร้อมกันกับตนเอง ซึ่งคำแนะนำนี้ถือว่าเป็นการกระทำในอนาคตที่ผู้พูด หรือนิวัติชัยเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง หรือน้องสาว เพราะแม้ว่านิวัติชัยจะเป็นเพียงลูกพี่ลูกน้องกันกับม.ร.ว.แสงระวี แต่ทั้งสองก็สนิทสนมและรักใคร่ แม้แต่วิจิตราซึ่งเป็นคู่หมั้นของนิวัติชัยยังเคยเข้าใจผิดเพราะความสนิมสนมนี้ ดังปรากฏในบทสนทนาตอนหนึ่งว่า

วิจิตรา “ถ้าพูดไป ปุ๊ขอสารภาพว่าเคยเข้าใจว่า คุณชายมีอะไรกับคุณหญิงเสียอีก” คู่หมั้นสารภาพ

นิวัติชัย “ทำไมคิดอย่างนั้นหนอ”

วิจิตรา “เพราะว่าคำหนึ่งก็แสงสองคำก็แสง”

นิวัติชัย “โธ่! ก้อเราเป็นญาติสนิทกัน แม่ผมเป็นป้าเขา และท่านน้าของผมท่านก็ไม่ใคร่จะปล่อยให้แสงไปไหนหรือคุ้นเคยกับใคร นอกจากพวกญาติๆ เคยเรียนโรงเรียนเดียวกันตอนตัวเล็กๆ บางทีแสงเขามาค้างกะแม่ผมตอนแม่เขาตายใหม่ๆ เขาเรียกแม่ผมว่า ท่านแม่ใหม่ตามผมเหมือนกัน แสงเกือบเหมือนน้องในไส้ เวลาเขาจะไปงาน ขออนุญาตท่าน ท่านว่า ‘นิวัติเขาไปลูกจึงจะไปได้’ เขาก็ต้องมารั้งเอาผมไปด้วยมันเป็นยังงี้ เราจึงต้องไปไหนไปด้วยกัน...”

(ก. สุรางคนางค์, 2496: 54- 55)

จากบทสนทนาข้างต้น ทำให้เห็นความสัมพันธ์ของนิวัติชัย กับม.ร.ว.แสงระวี แม้ว่าเขาทั้งสองจะเป็นลูกพี่ลูกน้องกัน แต่นิวัติชัยก็รักและเอ็นดูม.ร.ว.แสงระวีดังน้องแท้ๆ ฉะนั้น การที่

นิวัติชัยแนะนำน้องสาวก็คงคำนึงถึงประโยชน์แก่น้องสาว ซึ่งประโยชน์อย่างหนึ่งก็คือ ญาติพี่น้องจะได้ไม่ต้องแยกกันไปงานใดงานหนึ่ง เพราะงานแต่งงานทั้งสองงานจัดขึ้นพร้อมกัน และในสถานที่เดียวกัน ด้วยเหตุนี้ รูปประโยคคำถามที่นิวัติชัยกล่าวจึงมีเจตนาที่จะพยายามเสนอให้ม.ร.ว.แสงระวีสนใจจัดงานพิธีแต่งงานพร้อมกัน

อนึ่ง แม้ว่าผู้พูดหรือนิวัติชัยจะเห็นว่าคำแนะนำที่ตนกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟังหรือม.ร.วแสงระวี แต่สำหรับ ม.ร.ว.แสงระวี คำแนะนำนั้นไม่เป็นประโยชน์ต่อเธอ เพราะม.ร.ว.แสงระวีปฏิเสธท่านหญิงสุภาวดี ป้าและมารดาของนิวัติชัย ที่จะแต่งงานกับเจ้าพงศ์แสน ซึ่งเป็นบุคคลที่ท่านหมายตาไว้ จนทำให้ท่านโกรธและตัดขาดกับเธอ ด้วยเหตุนี้หากนิวัติชัยและม.ร.ว.แสงระวีจัดงานแต่งงานร่วมกัน ม.ร.ว.แสงระวีก็จะเข้าหน้าท่านป้าได้ยาก ฉะนั้นโดม ซึ่งเป็นว่าที่เจ้าบ่าวของม.ร.ว.แสงระวีจึงต้องการให้งานแต่งงานของเขากับ ม.ร.ว.แสงระวีตรงกับวันและเวลาเดียวกับงานแต่งงานของนิวัติชัยและไม่มีพิธีรีตองอะไรมากเพื่อที่จะได้ไม่ยุ่งเกี่ยวกันกับงานแต่งงานของนิวัติชัย ซึ่งภายหลังม.ร.ว.แสงระวีก็เห็นด้วย อย่างไรก็ตามในปริบทนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์รูปประโยคคำถาม ซึ่งนิวัติชัยเป็นผู้กล่าว ฉะนั้นจึงควรที่จะคำนึงถึงเจตนาของผู้พูดหรือนิวัติชัย ที่มีเจตนาที่จะแนะนำการกระทำที่เป็นประโยชน์ให้แก่ผู้ฟังหรือม.ร.ว.แสงระวีจริง

2.5 **วัจนกรรมการเตือน** จากการวิเคราะห์นวนิยายไทยในช่วงที่ 2 ทั้ง 4 เรื่องพบวัจนกรรมการเตือน ที่เป็นวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคคำถามเพียงรูปประโยคเดียว ดังนี้

ตัวอย่างที่ 7 บทสนทนาระหว่าง พจมาน กับ คุณนายพระอดุลธรรมพิชิต ผู้เป็นมารดา หลังจากงานศพของพระอดุลธรรมพิชิต คุณนายพระอดุลธรรมพิชิต หรือมารดาของพจมานก็ล้มป่วยด้วยโรคหัวใจ ซึ่งเป็นโรคประจำตัว พจมานจึงต้องการให้ท่านพักผ่อนมากๆ แต่เมื่อเห็นท่านกำลังจะลุกขึ้นมาด้วยท่าทางอิดโรย และอ่อนเพลีย เธอจึงขอร้องให้ท่านพักผ่อน

... เด็กหญิงรุ่นสาวกำลังเดินจากบานหน้าต่างซึ่งได้ยืนตะลึงจ้องเหม่อออกไปเป็นเวลานาน เข้าไปข้างในห้อง เมื่อเห็นคุณแม่ของเธอกำลังจะลุกขึ้นจากเตียงนอนด้วยท่าทางอันอิดโรยและอ่อนเพลีย

พจมาน “คุณแม่ต้องการอะไรหรือคะ ทำไมไม่เรียกให้ลูกมาทำให้?”

มารดา “เปล่า ไม่ต้องการอะไรหรอก แม่ค่อยยังชั่วแล้ว ตั้งใจว่าจะลุกลงไปดูเขาเก็บข้าวเก็บของ เป็นห่วงจะไม่มีใครเก็บทำรู้เรื่อง”

พจมาน “คุณแม่ไม่ต้องห่วงหรอกค่ะ พจน์ต้องการให้คุณแม่นอนพักมากๆ คุณหลวงเวชสั่งไว้ว่าให้คุณแม่พัก ไม่ให้ทำงาน และความจริงงานข้างนอกก็เกือบจะไม่มีอะไรแล้ว นอกจากเก็บของส่งของ ลุงพร้อมกับน้าหมัยเขาช่วยกันเก็บตั้งแต่เช้า คุณนายข้าหลวงยังกรุณาให้แม่แช่มมาช่วย” เดินเข้าไปนั่งลงบนเตียงใกล้ตัวคุณแม่ ลูกสาวขอร้องแกมอ้อนวอนเบาๆ ว่า “พจน์อยากให้คุณแม่นอน ซีคะ” แล้วมือน้อยๆ ทีแบบบางก็ค่อยๆ จับมารดาในท่าที่จะให้ท่านเอนตัวลงไปนอนดังเดิม “ไม่มีอะไรสำคัญอีกแล้วค่ะ ที่คุณแม่จะต้องลุกไปทำเอง **คุณลุงหมอบอกลูกว่าโรคหัวใจจะไม่หายขาดได้ ถ้าคุณแม่คิดมากไม่ใช่หรือคะ**”

มารดาผู้มีสุขภาพทั้งจิตใจ และร่างกายไม่สู้สมบูรณ์นักเอนตัวลงพิงหมอนเพื่อจะตามใจลูกสาว น้ำตาคลอคลองเบ้าตาเมื่อลูกสาวจับมือของท่านมาบีบ “พจน์” ในเสียงที่เรียกลูกสาวนั้นคล้ายกับว่าแม่มีบางสิ่งบางอย่างที่อยากจะบอกลูก...

(ก. สุรางคนางค์, 2530: 32- 33)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะเตือนผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ พจมาน ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ มารดาของตน แต่ต้องการที่จะแจ้งเตือนเหตุการณ์ในอนาคตว่าหากมารดาของเธอคิดมากแล้ว โรคหัวใจที่เป็นอยู่นี้ก็จะไม่หายขาด ดังจะเห็นว่าเนื้อความของรูปประโยคเป็นการแจ้งเตือนผลที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต หากผู้ฟัง หรือมารดาของพจมานกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งนั้น

อย่างไรก็ดี อาจมีผู้เห็นว่ารูปประโยคคำถามนี้ผู้พูดหรือพจมานมีเจตนาที่จะแนะนำมารดา เพราะเมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นประโยชน์แก่ผู้ฟังหรือมารดาของเธอ แต่ด้วยเนื้อความของรูปประโยคคำถามนี้ไม่ใช่แนะนำเพราะว่ากล่าวอ้างคำกล่าวของแพทย์ว่า โรคหัวใจจะไม่หายขาดหากมารดาวิตกกังวล นอกจากนี้ปัญหาเรื่องสุขภาพไม่ได้อยู่ในความสนใจของมารดาของพจมาน เพราะนางพยายามที่จะลุกขึ้นไปทำงานโดยไม่คำนึงถึงสุขภาพ ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่พจมานกล่าวจึงมีเจตนาที่จะเตือนให้ระลึกถึงคำกล่าวของแพทย์ด้วย

ตัวอย่างที่ 8 บทสนทนาระหว่าง เจ้าคุณนรเวทย์วิจารณ์ กับ สุภาณี (จี๊ด) ซึ่งเป็นบุตรสาวคนเล็ก เมื่อเจ้าคุณนรเวทย์วิจารณ์รู้ว่ามาลิน ครูของสุภาณี เป็นเด็กกำพร้าพ่อและแม่มาตั้งแต่ยังเยาว์วัย จนทำให้ชีวิตในปัจจุบันต้องลำบากกว่าคนอื่น ท่านจึงได้ย้อนกลับมาดูสุภาณีบุตรสาว ซึ่งท่านได้เลี้ยงอย่างตามใจเรื่อยมา และเกิดความวิตกกังวลว่าหากไม่มีท่านแล้ว สุภาณีจะอยู่ได้อย่างไร

เจ้าคุณนั่งอยู่บนเก้าอี้สำราญ ลูกสาวนั่งที่พื้นห้องคางเกยไว้ข้างๆ เก้าอี้ ลูบผมอันสลวยดำของลูกท่าน ปรารถเบาๆ ว่า

เจ้าคุณนรเวทย์วิจารณ์ “น่าสงสารครูมาลินของจี๊ดนะ”

สุภาณี “ค่ะ จี๊ดก็สงสาร ไม่ใช่แต่เจ้าคุณคนเดียวหรอกค่ะ” สุภาณีสารภาพ

เจ้าคุณนรเวทย์วิจารณ์ “นั่นแหละ รู้จักสงสารเขา แล้วก็ต้องดูชีวิตเขาไว้เป็นตัวอย่าง จี๊ดไม่ใช่เด็กแล้วอายุสิบหกปี พ่อออดคิดไม่ได้ว่า ถ้าพ่อแม่ตายตั้งแต่ลูกๆ ยังเล็กๆ ลูกของพ่อคงจะต้องมีชีวิตลำบากว้าเหว่เหมือนครู ถูกไหมล่ะ พ่อว่า”

สุภาณี “ค่ะ” รับคำอ่อยๆ

เจ้าคุณนรเวทย์วิจารณ์ “เพราะฉะนั้นลูกต้องอดทน ต้องพยายามเรียนให้ดีมากกว่าเก่า สุภาษิตเขาว่าพ่อแม่ขยัน ลูกขี้เกียจทำอะไรไม่เป็น นั้นก็เป็นความจริง พ่อแม่รักลูกตามใจลูกยอมลำบาก รู้จักแต่ความสบาย **พ่อตายแล้วใครจะตามใจลูกหือ** จี๊ด”

สุภาณี “ก๊อคุณพี่ซิคะ พี่จ้อยก็ยังมีอีกคน” ตอบง่ายๆ “แต่คุณพ่อยังไม่เป็นไรหรอกค่ะ ใครๆ เขาว่าคุณพ่อยังหนุ่มแน่น คุณอาสมบัติยังล้อจี๊ดบ่อยๆ ว่า เมื่อไหร่จะหาแม่ใหม่มาให้เจ้าคุณซะที จี๊ดบอกคุณอาว่าให้เจ้าคุณหาเอง ท่านว่าหาเองระวังไม่ถูกกับลูกเลี้ยงนะ”

(ก. สุรางคนางค์, 2512: 56- 57)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถาม ที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของ วัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะเตือนผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก เรื่อง หรือเนื้อความที่ผู้พูดกล่าว ซึ่งในปริบทนี้คือ เจ้าคุณนรเวทย์วิจารณ์ เป็นเหตุการณ์ในอนาคต และผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ สุภาณี บุตรสาวคนเล็ก ไม่ได้สนใจ

เมื่อเจ้าคุณนรเวทย์วิจารณ์ได้พบครูมาลิน ซึ่งเป็นครูของสุภาณี และทราบถึงภูมิหลังของเธอที่ต้องกำพร้าบิดาและมารดามาตั้งแต่เยาว์วัย จนทำให้เธอต้องดำเนินชีวิตอย่างลำบากกว่าคนอื่นมาก ด้วยเหตุนี้เจ้าคุณนรเวทย์วิจารณ์จึงได้ย้อนกลับมาพิจารณาสุภาณี ซึ่งเป็นบุตรสาวที่ท่านเลี้ยงดูมาอย่างตามใจ ฉะนั้นท่านจึงเกรงว่า หากไม่มีท่านแล้ว สุภาณีคงจะดำเนินชีวิตต่อไปอย่างยากลำบาก เพราะจะไม่มีเจ้าคุณนรเวทย์วิจารณ์คอยตามใจและช่วยเหลือดังเช่นทุกวันนี้ ดังนั้นรูปประโยคคำถามที่เจ้าคุณนรเวทย์วิจารณ์ถามจึงมีเจตนาแจ้งเหตุการณ์ ซึ่งท่านเชื่อว่าอาจจะเกิดขึ้น เพื่อให้สุภาณี บุตรสาวได้ตระหนักถึงเหตุการณ์ที่ท่านกล่าวนี้

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผู้ฟังหรือสุภาณีจะกล่าวตอบการถาม แต่เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าคุณนรเวทย์วิจารณ์ทราบคำตอบของรูปประโยคคำถามนั้นดีแล้วว่าถ้าหากไม่มีท่านก็จะไม่มีใครคอยตามใจสุภาณี ฉะนั้นท่านจึงแนะนำให้สุภาณีขยันเรียนเพื่อที่ต่อไปภายหน้าท่านจากไปสุภาณีจะได้ดูแลตัวเธอเองได้ ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดจึงไม่มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบจากผู้ฟัง

2.6 **วัจนกรรมโต้แย้ง** จากการวิเคราะห์นวนิยายไทยในช่วงที่ 2 ทั้ง 4 เรื่องพบวัจนกรรมโต้แย้ง ที่เป็นวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคคำถามเพียงรูปประโยคเดียว ดังนี้

ตัวอย่างที่ 9 บทสนทนาระหว่าง วิทย์ กับ รื่น ซึ่งเป็นหญิงขายบริการ วิทย์พอใจรื่นมาก จนถึงกับพยายามหาหนทางที่จะพารื่นออกไปใช้ชีวิตคู่อยู่ด้วยกันอย่างสามีภรรยาทั่วไป แต่รื่นได้ห้ามไว้โดยให้เหตุผลว่าตนเป็นผู้หญิงชั่ว เพราะประกอบอาชีพขายบริการ ไม่คู่ควรกับวิทย์ ซึ่งเป็นลูกผู้ดีมีตระกูล

วิทย์ “อย่าปรักปรำตัวเองว่าชั่วเลยรื่น สำหรับฉันโดยเฉพาะเข้าใจว่าเธอดี เธอผิดกับคนอื่น” วิทย์ลูบไล้เส้นผมที่เกลือกอยู่กับตักของเขาอย่างสงสาร

รื่น “คุณเท่านั้นที่เห็นว่าดิฉันไม่ใช่หญิงชั่ว เพราะคุณรู้จักดิฉันพอ แต่คนอื่นเล่า ไม่มีใครเขาคิดให้ความยุติธรรมแก่ดิฉันเท่าคุณหรอกค่า มีแต่เขาจะรังเกียจว่ารื่นเป็นชั่วช้าสามานย์ แม้แต่จะเดินเฉียดหรือเข้าใกล้ก็จะทำให้เขาเสื่อมราศีเป็นอัปมงคล” รื่นพูดพลางเช็ดน้ำตาพลาง

วิทย์ “ถึงแม้เธอจะคิดว่าเธอชั่ว หรือคนอื่นจะว่าชั่วก็ตามใจเขา ฉันไม่เห็นแปลก **มีใครบ้างที่อยากจะเป็นคนชั่วโดยเห็นการค้าประเวณี เป็นของสนุกสนาน เป็นของที่ค้าขายกันได้** ลองถามแม่สมร แม่ประเสริฐก็คงจะได้ ถึงตัวเธอเองนี่ก็เถอะรื่น เธอเต็มใจที่จะอยู่ในที่นี้หรือ ก็เปล่า ล้วนแต่ความจำเป็นบีบคั้นให้มีอาชีพอย่างนี้ด้วยกันทั้งนั้น คนทุกคนต่างก็ทำหน้าที่ของตน ฉันก็ทำหน้าที่ของฉัน เธอก็ทำหน้าที่ของเธอ แล้วจะว่าใครดีใครชั่วอย่างไรได้” วิทย์พูดอย่างตรึกตรอง “ขึ้นมานั่งกับฉันบนนี้เถอะรื่น ฉันอยากเห็นหน้ารื่นเพื่อจะได้รู้ว่าเธอหยุดร้องไห้แล้ว”

(ก. สุรางคนางค์, 2531: 25- 26)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถาม ที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งความเชื่อของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ วิทย์ ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ รื่น เพราะวิทย์ไม่ได้เว้นช่วงของการสนทนาให้รื่นได้ตอบกลับการถาม นอกจากนี้ วิทย์ก็ไม่ได้คะยั้นคะยอให้รื่นตอบคำถามที่ตนถามแต่อย่างใดเลย

รื่นเชื่อว่าตัวเองเป็นผู้หญิงชั่ว เพราะประกอบอาชีพเป็นหญิงขายบริการ ฉะนั้นเธอจึงไม่คู่ควรกับวิทย์ ซึ่งเป็นลูกผู้ดีมีตระกูล แต่วิทย์ ซึ่งพอใจในตัวรื่นมาก ไม่เห็นด้วยที่รื่นจะคิดเช่นนั้น เขาไม่คิดว่ารื่นเป็นผู้หญิงชั่ว เพราะหากมีทางให้เลือก ผู้หญิงทุกคนก็คงจะไม่เลือกประกอบอาชีพขายบริการทางเพศ เพียงเพราะเห็นเป็นเรื่องสนุกหรือเป็นสิ่งที่ค้าขายกันได้ ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่วิทย์กล่าวจึงมีเจตนาที่จะโต้แย้งความคิดของรื่น เพื่อให้รื่นหยุดคิดพิจารณาถึงเหตุผลที่เขาได้กล่าวไปข้างต้น รวมทั้งให้รื่นรู้ว่าเขาไม่คิดว่ารื่นเป็นหญิงคนชั่วอย่างที่ใครๆ ประนาม

ตัวอย่างที่ 10 บทสนทนาระหว่าง หลวงเวชนิติเกษม กับ เผื่อน ซึ่งเป็นชาวบ้านที่มาขอยารักษาโรค สามีของเผื่อนท้องเสีย นางเผื่อนจึงมาขอยาแก้ท้องเสียกับหลวงเวชนิติเกษม แต่หลวงเวชนิติเกษมยังไม่ตื่น นกุล ซึ่งเป็นบุตรชายของหลวงเวชนิติเกษมจึงจะจ่ายยาให้แทน เผื่อนจึงไม่พอใจเพราะไม่ไว้ใจว่านกุลจะจ่ายยาให้ถูกหรือไม่ เมื่อนกุลทราบดังนั้นจึงเกิดมีปากเสียงกันขึ้น

นกุล “ไม่ใช่แต่เขาไม่เชื่อใจผมเท่านั้นนี่ครับคุณพ่อ เขาพูดก้าวร้าวไปถึงคุณแม่ของพจมานด้วย เขาว่าทีคุณแม่ของพจมานมารับดึกดื่นคุณพ่อยังต้องลุกไป เพราะนั่นเป็นคนมีเงิน ส่วนผัวของเขาถ่ายท้องสี่ห้าหน เพราะกินของแสลง” ผู้พูดทำเสียงเย้ยคล้ายจะดูถูกว่าเป็นคนไม่รู้จักระมัดระวังในการกินมากกว่าการแสดงเจตนาอย่างอื่น “จะให้คอยจนตื่นเขาว่าเราดูถูกคนครับคุณพ่อ”

ก้าวลงจากบันไดช้าๆ ทีละขั้น นายแพทย์พึมพำว่า

หลวงเวชนิติเกษม “ไม่ควรพูดอะไรเลย นอกจากธุระของหล่อน แม่เผื่อนน่ะคงจะไม่รู้กิจการหรือธุระของฉันมากไปกว่าฉันใช่ไหมยะ คุณนายท่านเป็นโรคหัวใจมานานแล้ว ตั้งแต่ก่อนท่านข้าหลวงจะเสีย **ไม่รีบไปได้หรือ** แต่ว่าผัวของเผื่อนน่ะคงจะไปกินของเลี้ยงเขาที่บ้านงานตั้งแต่วานเข้าไปมากซิ ฉันเห็นเขามีหน้าที่ช่วยแม่ครัวโขลกน้ำพริกขูดมะพร้าวอยู่ที่โรงครัว” ตบศีรษะลูกชายเป็นเชิงปลอบใจ เมื่อลงมาถึงที่ๆ เขายืนหน้าบึ้งอยู่ “อย่าถือสาแม่เผื่อนแกเลยลูก ช่วยหยิบยาแก้ท้องเสียให้แกไปสักสิบเม็ด” หันมาทางเผื่อนบอกว่า “ให้เขากินเสียครั้งละสองเม็ด ตัวร้อนมีไข้หรือเปล่า ถ่ายกี่ครั้งแล้ว”

(ก. สุรางคนางค์, 2530: 24- 25)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถาม ที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งข้อกล่าวหาของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ หลวงเวชนิติเกษม ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ เผื่อน เพราะหลวงเวชนิติเกษมไม่ได้เว้นช่วงของการสนทนาให้เผื่อนได้ตอบกลับการถาม อย่างไรก็ตาม ผู้ฟังหรือเผื่อนก็ไม่ได้ตอบคำถามแต่อย่างใด และหลวงเวชนิติเกษมก็ไม่กล่าวถามซ้ำ

เมื่อนกุลจะจ่ายแก้ยาท้องเสียให้เผื่อนเอง แทนที่จะไปปลุกหลวงเวชนิติเกษมให้มาจ่ายให้ตามที่เผื่อนต้องการ เธอจึงไม่ไว้ใจในตัวนกุลที่ยังเด็ก และเกิดมีปากเสียงกันขึ้นโดยเผื่อนกล่าวหาหลวงเวชนิติ บิดาของนกุลว่าเลือกรักษาเฉพาะคนรวย แต่กลับคนจนอย่างสามีเธอ และเธอไม่เอาใจใส่เท่าที่ควร จึงต้องให้เด็กอย่างนกุลมาจ่ายยา ฉะนั้นเมื่อหลวงเวชนิติเกษมทราบความจากนกุล บุตรชาย ท่านจึงได้ปฏิเสธข้อกล่าวนั้น เหตุเพราะคุณนายท่านข้าหลวงเป็นโรคหัวใจมานานแล้ว ซึ่งร้ายแรงกว่าโรคท้องเสียที่สามีของเผื่อนเป็นอยู่ ดังนั้นเมื่อมีคนมาตามให้ไปดูอาการ ท่านจึงจำเป็นต้องรีบไป เพราะถ้าช้าไปเพียงไม่กี่นาที คุณนายท่านข้าหลวงก็อาจ

เสียชีวิตโดยฉับพลันได้ ดังนั้น แม้ว่าจะดึกมากแล้วก็ตาม หลวงเวชนิติก็ต้องไปดูอาการ มิใช่เลือกรักษาตามฐานะอย่างที่เผื่อนเข้าใจไม่ ด้วยเหตุนี้รูปประโยคำถามที่หลวงเวชนิติเกษมกล่าวนี้จึงมีเจตนาที่จะเสนอความคิดแย้งข้อกล่าวหาของแม่เผื่อน เพื่อให้เธอหยุดคิด และเห็นด้วยกับท่านโดยมีเหตุผลข้างต้นสนับสนุนเรื่องที่กล่าว

ตัวอย่างที่ 11 บทสนทนาระหว่าง คุณหญิงมาลัย พิชิตรณชัย กับ มัลลิกา ซึ่งเป็นบุตรสาว คุณหญิงมาลัย พร้อมด้วยลูกๆ พากันไปชมภาพยนตร์ ในระหว่างชมมัลลิกาก็เหลือบไปเห็นครูมาลิน ซึ่งมาชมภาพยนตร์กับครอบครัวของครูสมสวาท ซึ่งเป็นเพื่อนที่โรงเรียน อันได้แก่ เจ้าคุณนรเวทย์วิจารณ์ ซึ่งเป็นบิดาของสมสวาท และสุภาณี ซึ่งเป็นน้องสาว

...ถึงเวลาสิบเก้านาฬิกาตรง จะลงมือฉายภาพยนตร์ข่าวแล้ว สุภาพสตรีที่นั่งข้างมารดา ก้มลงกระซิบเบาๆ แจ้งว่า

มัลลิกา “คุณแม่คะ นั่น—ทางซ้ายมือ แถวที่สามนับจากเราไปเกือบสุด มาลินเขามากับพวกเจ้าคุณนรเวทย์”

คุณหญิงมาลัย คุณหญิงมาลัย พิชิตรณชัยย้อนถามทันควันเพื่อให้แน่ใจว่า “พวกไหน”

มัลลิกา “พวกบ้านเจ้าคุณนรเวทย์ฯ ค่ะ คนถัดไปนั่นคงเป็นลูกสาวคนใหญ่ ที่นั่งต่อจากเจ้าคุณคงจะเป็นลูกสาวคนเล็ก และก้อนั่นเขาละ”

คุณหญิงมาลัย ใช่แน่หรือ นังนั่นเขาอยู่กับคุณหญิงอนุราช ทำไมจะมาดูหนังกะพวกเจ้าคุณนรเวทย์” มารดายังไม่แน่ใจว่าธิดาของท่านจะจำคนได้แม่นยำถึงเพียงนั้น

มัลลิกา “ใช่แน่ทีเดียวค่ะ หนูจำไม่ผิด” มัลลิการับรองอย่างแน่นแฟ้น ตาจับอยู่ที่เบื้องหลังของคณะเจ้าคุณนรเวทย์แทนที่จะสนใจกับภาพยนตร์ข่าวชุดนั้น “**ทำไมเขาจะมาด้วยกันไม่ได้** คุณแม่ก้อ ลูกสาวเขาเป็นครูสอนอยู่โรงเรียนเดียวกัน”

คุณหญิงมาลัย “คุณหญิงอนุราช เขาจะปล่อยให้มันไปไหนมาไหนกลางคืนกลางค่ำกะคนอื่นได้ยังไง เขาเจ้าระเบียบยังกะอะไรดี ฉันหมายความอย่างนั้นต่างหากล่ะยะ”

(ก. สุรางคนางค์, 2512: 96- 97)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถาม ที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตาม

เงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งความคิดของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ มัลลิกา ไม่เห็นด้วยกับความคิดของคุณหญิงมาลัย มารดา ที่ไม่เชื่อตนเองที่เห็นมาลินมาชมภาพยนตร์กับเจ้าคุณนรเวทย์วิจารณ์ เพราะมัลลิกาเชื่อว่าเป็นไปได้ที่มาลินจะมาชมภาพยนตร์กับเจ้าคุณนรเวทย์วิจารณ์ เพราะสมสวาท บุตรสาวของท่าน ก็เป็นครูอยู่ในโรงเรียนเดียวกับมาลิน

ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่มัลลิกากล่าวจึงมีเจตนาที่จะโต้แย้งความเชื่อของคุณหญิงมาลัยที่ไม่เชื่อสายตาของมัลลิกาที่เห็นมาลินมาดูภาพยนตร์กับเจ้าคุณนรเวทย์วิจารณ์ ซึ่งการแย้งในครั้งนี้ก็เพื่อให้คุณหญิงรู้ว่ามัลลิกาเชื่อว่าผู้หญิงที่เธอเห็นนั้นใช่มาลินจริงๆ ซึ่งเธอมาดูภาพยนตร์กับเจ้าคุณนรเวทย์ได้ก็เพราะลูกสาวของเจ้าคุณเป็นเพื่อนกับมาลิน

2.7 **วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ** จากการวิเคราะห์นวนิยายไทยในช่วงที่ 2 ทั้ง 4 เรื่องพบวัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ ที่เป็นวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าเพียงรูปประโยคเดียว ดังนี้

ตัวอย่างที่ 12 บทสนทนาระหว่าง หม่อมพรรณราย กับ ม.ร.ว. ภาวิณีจรัสเรือง ซึ่งเป็นบุตรสาวคนเล็ก หลังจากที่ ม.ร.ว. ภราดาพัฒน์ระพี ซึ่งเป็นบุตรชายกลับมาจากการไปดูงานที่ต่างประเทศ หม่อมพรรณารายก็ถูกบุตรชายตำหนิเรื่องที่หม่อมนำเงินส่วนกลางของตระกูลไปใช้จ่ายอย่างเกินจำเป็น และไม่เอาใจใส่ดูแลคนในบ้านให้เรียบร้อย แม้แต่พจมาน ซึ่งเป็นญาติแท้ๆ มาอาศัยอยู่และไม่สบายมาก หม่อมก็ไม่ทราบ

หม่อมพรรณราย “ทำไมจะไม่มี” หม่อมสะบัดเสียง “แรกทีเดียวเขาถามว่าในระหว่างที่เขาไปนอกสองปีนายพรรายงานว่าเราขอยืมเงินกองกลางเขาใช้ถึงสี่หมื่นนั้น บ้านช่องก็ไม่เห็นซ่อมแซม ชายน้อยก็ไม่เห็นดีขึ้น มีแต่ผอมลง การกินอยู่ที่หลับที่นอนยังกะลูกคนใช้ คุณตาก็มีแต่ทรุดหนัก ถนนหนทางในบ้าน ต้นหมากรากไม้ดูไม่ได้ โอ๊ย! จิปาถะ เขาพูดจาระไนเป็นข้อๆ ไปเลยทีเดียว เขาว่าเขามีส่วนที่จะต้องรู้ว่าสี่หมื่นสองปีเราทำอะไรให้เป็นประโยชน์บ้าง ฉันก็ว่าบ้านเราใหญ่การใช้จ่ายมากตามตัว เงินของเราไม่พอก็จำเป็นต้องเอากองกลางมาใช้ เรื่องชายน้อยก็มอบให้เป็นธุระของยายนม เรื่องคุณตาก็เป็นภาระของหญิงใหญ่ จะทรุดลงหรือหนักขึ้น

สุดความสามารถที่จะเป่าคาถาอาคมไว้ได้ มันเรื่องคนแก่ ไม่ใช่เท่านั้น ยังมีเรื่องที่น่าช้ำใจที่สุดก็คือเรื่องอีนั่น”

ม.ร.ว. ภาวิณีจรัสเรือง “ใครคะ เรื่องใครอีกล่ะ?”

หม่อมพรรณราย “อีพจมาน”

ม.ร.ว. ภาวิณีจรัสเรือง “อ้าว! นั่นมันเรื่องอะไรของพี่กลางเล่า ทำไมคะแม่ เขาว่ายังไง เขารู้หรือว่าอีนังเด็กนั่นเข้ามาอยู่ในบ้านเรา เอ๊ะ! ใครบอก พี่ใหญ่แน่แล้ว”

หม่อมพรรณราย เสียงสั่นด้วยความโกรธแค้น หม่อมพรรณรายเล่าว่า “เดี๋ยวนี้เขาไม่ได้อยู่บ้านเราแล้ว **เขาเสด็จไปนอนโรงพยาบาล เขาไม่สบายประชวรไข้** พ่อกลางเขาเป็นธุระเป็นหัวเรือใหญ่จัดการเอาไปโรงพยาบาล เราก็ไม่รู้ เรื่องอีนี่มากมายนัก เขาว่าเขาเพิ่งกลับบ้านไม่กี่วัน ต้องเป็นธุระดูแลคนในบ้านเจ็บไข้ พวกเราเป็นผู้หญิงเป็นแม่บ้านไม่ดูแลอะไรเสียเลย วันหนึ่งๆ ทำอะไรกันบ้าง”

(ก. สุรางคนางค์, 2530: 232- 233)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่าทั้ง 2 รูปประโยค คือ “*เขาเสด็จไปนอนโรงพยาบาล*” และ “*เขาไม่สบายประชวรไข้*” ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่าทั้ง 2 รูปประโยคนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะแสดงความรู้สึกในแง่ลบที่มีต่อบุคคลอื่นให้ผู้ฟังได้รับรู้ ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ หม่อมพรรณราย กล่าวรูปประโยคดังกล่าวด้วยน้ำเสียงที่แสดงถึงความไม่พอใจ อย่างไรก็ตามผู้พูด หรือหม่อมพรรณรายได้กล่าวถึงพจมาน ผู้เป็นหลานที่เธอไม่ชอบ แต่กลับใช้คำราชาศัพท์ ซึ่งเป็นคำที่ใช้สำหรับเจ้านายชั้นสูง ฉะนั้นจึงเท่ากับกล่าวประชดประชันพจมาน แต่พจมานมิได้อยู่ในสถานการณ์ขณะที่หม่อมพรรณรายกล่าว ด้วยเหตุนี้จึงไม่ถือว่ารูปประโยคบอกเล่าดังกล่าวเป็นการบริภาษ เพราะไม่ได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงใดๆ แก่ผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ม.ร.ว. ภาวิณีจรัสเรือง บุตรสาว แต่แสดงความรู้สึกไม่พอใจพจมานให้บุตรสาวได้รับรู้เท่านั้น

หม่อมพรรณรายไม่พอใจพจมานอยู่ก่อนหน้านี้แล้ว เพราะเชื่อว่าพจมานจะมาทวงสิทธิ์ในบ้านทรายทอง ฉะนั้นหม่อมพรรณรายจึงไม่ต้อนรับพจมานอย่างญาติคนหนึ่งและก็กล่าวบริภาษเธอเสมอ ประกอบกับพจมานกล้าที่จะตอบโต้กลับ จึงทำให้หม่อมพรรณรายไม่พอใจพจมานมากขึ้น อย่างไรก็ตามหลังจากที่ ม.ร.ว. ภราดาพัฒน์ระพี ซึ่งเป็นบุตรชายของหม่อม

พรรณรายเองกลับมา และได้ตำหนิหม่อมพรรณรายถึงความเรียบร้อยภายในบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องพจมาน ที่หม่อมพรรณรายไม่สนใจไยดี ปล่อยให้ป่วยอาการน่าเป็นห่วงจนต้องเข้าโรงพยาบาล หม่อมพรรณรายจึงยิ่งไม่พอใจพจมานยิ่งขึ้น

ด้วยเหตุนี้การที่หม่อมพรรณรายใช้คำราชาศัพท์คำว่า “เสด็จ” ซึ่งหมายความว่า ไป และคำว่า “ประชวร” ซึ่งหมายความว่า ป่วย ซึ่งเป็นคำสำหรับเจ้านายชั้นสูง จึงเท่ากับการยกย่องพจมาน แต่หม่อมพรรณรายไม่พอใจพจมาน ประกอบหม่อมพรรณรายไม่ได้กล่าวรูปประโยคบอกเล่านี้กับพจมาน ผู้เป็นสาเหตุที่ทำให้ไม่พอใจโดยตรง แต่กล่าวกับบุตรสาว ฉะนั้นรูปประโยคดังกล่าวจึงมีเจตนาแสดงความรู้สึกในแง่ลบที่เรื่องอาการป่วยของพจมานที่เหตุให้หม่อมพรรณรายถูกบุตรชายตำหนิ ซึ่งการแสดงความรู้สึกในแง่ลบครั้งนี้ก็เพื่อให้บุตรสาวได้รับรู้เท่านั้น

2.8 **วัจนกรรมการบริภาษ** จากการวิเคราะห์นวนิยายไทยในช่วงที่ 2 ทั้ง 4 เรื่องพบวัจนกรรมการบริภาษ ที่เป็นวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคทั้ง 3 รูปประโยค ได้แก่ รูปประโยคบอกเล่า รูปประโยคคำสั่ง และรูปประโยคคำถาม ดังนี้

1) **รูปประโยคบอกเล่า**

ตัวอย่างที่ 13 บทสนทนาระหว่าง ครูมาลิน กับ ครูดาระกา ซึ่งเป็นเพื่อนสนิท ครั้งหนึ่งมาลินและดาระกาได้ไปหาหมอดูเป็นเพื่อนครูประพิศ และหมอดูได้ทำนายครูมาลินว่าจะได้แต่งงานกับพ่อม่าย ครั้นต่อมาดาระกานำเรื่องดังกล่าวนี้ไปเล่าให้เพื่อนครูคนอื่นๆ ฟัง ประจวบกับในเวลานั้นมาลินเพิ่งจะกลับจากการไปค้างที่บ้านครูสมสวาท ซึ่งบิดาของครูสมสวาท หรือเจ้าคุณนรเวทย์วิจารณ์นั้นเป็นพ่อม่าย ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นที่มาของการคำวิพากษ์วิจารณ์ถึงครูมาลินในทางชู้สาวกับบิดาของครูสมสวาท ฉะนั้น เมื่อครูมาลินเห็นครูดาระกาเดินเข้ามาในห้อง และแสดงสีหน้าคล้ายจะติเตียน ครูมาลินจึงได้กล่าวประชดประชันกลับไป

ครูชิดชม “แล้วเธอจะหนีการแต่งงานพ้นหรือ”

ครูมาลิน “พ้นแน่นอน สำหรับเจ้าคุณพ่อพี่หวาท ไม่มีวันละที่คนอย่างดิฉันจะเชื่อหมอดู” มาลินเน้นถ้อยคำอย่างแน่นแฟ้น พลางดูกระเป๋าเดินทางจากโรงเรียนไปสู่ศรีราชา ทางสายเปลี่ยวที่อ้างว้าง

ดาระกากับกมลาเดินเข้ามาในห้อง ขณะที่มาลินกำลังหัวเราะโชคชะตาของตัวเธอเอง เป็นครูก็ไม่ชอบ เป็นขวัญใจของคนแก่ก็ไม่ชอบ น่าขันดี ดาระกาชำเลืองมองแว่บหนึ่งคล้ายจะบอกว่า “หมั่นไส้ ขวาง”

ครูมาลิน “เราจะเป็นแมว หรือจะเป็นสุนัข หรือจะเป็นเสือ มันอยู่ที่ตัวเราต่างหากนะคะ พี่อู๊ด ว่าแต่อยู่ทางนี้**ขอให้สบายกันเถอะ**” มาลินประชด “ถึงเดือนก็ไปรับเงินเอาไปส่งให้แม่ ไม่ต้องการอะไรมากไปกว่านั้น”

ดาระกา “อย่ามาว่าเรานะ ตัวของตัวน่ะอวดเก่ง บินไปให้รอดเสียก่อนเถอะ” ดาระกาเท้าสะเอวจีบปากว่า

ครูชิดชม “ฮื้อ ดาระกาก้อ” ชิดชมห้าม “คนเคยรักเคยชอบกัน”

(ก. สุรางคนางค์, 2512: 185- 186)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่า ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะประชดประชันผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก เมื่อผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ครูดาระกา ได้ฟังถ้อยคำที่ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ครูมาลิน กล่าว ก็รู้สึกไม่พอใจ และกล่าวตำหนิกลับไป เพราะหากรูปประโยคบอกเล่าดังกล่าว ผู้พูด หรือครูมาลินมีเจตนาเพียงแจ้งข้อมูล ผู้ฟัง หรือครูดาระกาก็คงจะไม่พอใจถึงกลับต้องตำหนิกลับ

ผู้พูด หรือครูมาลินไม่พอใจผู้ฟัง หรือครูดาระกาก่อนหน้าเหตุการณ์นี้ เนื่องจากครูดาระกานำคำทายของหมอดูไปเล่าให้ครูท่านอื่นๆ ฟังจนกลายเป็นคำวิพากษ์วิจารณ์ครูมาลินไปในทางชู้สาว และเป็นเหตุให้ครูมาลินต้องลาออกไปทำงานใหม่ที่ศรีราชา ดังนั้น เมื่อครูดาระกาเดินเข้ามาในห้อง ประกอบกับแสดงสีหน้าที่คล้ายกับจะตำหนิ ครูมาลินจึงได้กล่าวรูปประโยคบอกเล่า ซึ่งมีเนื้อความอวยพรให้ผู้ฟัง หรือครูดาระกาสุขสบาย ซึ่งตรงกันข้ามกับเจตนาที่แท้จริงของครูมาลินที่ไม่ต้องการที่จะอวยพรครูดาระกา ด้วยเหตุนี้ รูปประโยคบอกเล่าที่ครูมาลินกล่าวจึงมีเจตนาที่จะประชดประชันครูดาระกา เพื่อที่จะระบายความไม่พอใจ และทำร้ายจิตใจครูดาระกา

อย่างไรก็ตาม อาจมีผู้ตีความว่าครูมาลินมีเจตนาที่กล่าวอวยพรให้แก่ครูชิดชม ซึ่งอยู่ในเหตุการณ์ขณะนั้น และเป็นผู้ที่ไม่มีความขุ่นเคืองใดๆ กับครูมาลิน แต่เมื่อพิจารณาถ้อยคำต่อมาที่ครูมาลินกล่าว มันมีเนื้อความหมายถึงครูดาระกาโดยสิ้นเชิง เพราะครูดาระกา

จะต้องส่งเงินไปให้แม่ทุกๆ เดือน ฉะนั้น โดยเหตุผลที่กล่าวมา ครูมาลินจึงมีเจตนาที่จะกล่าวประชดประชันครูดาระกา

2) **รูปประโยคคำสั่ง**

ตัวอย่างที่ 14 บทสนทนาระหว่าง ป้าตาด กับ หญิงขายบริการในสถานบริการของตน เมื่อวิทย์ ลูกค้าประจำของสถานขายบริการมาถึงนานแล้ว และไม่มีหญิงคนใดลงมาต้อนรับป้าตาด ซึ่งเป็นเจ้าของสถานบริการจึงสั่งให้ทุกคนที่ไม่ได้รับแขกลงมาต้อนรับวิทย์

วิทย์ "เอ๊ะ นี่หลานสาว ลูกสาวของป้าหายไปไหนกันหมดนะ ข้างบนมีแขกหรือยังไง ฉันมาเป็นนานสองนานไม่เห็นมีใครโผล่หน้าลงมาสักคน"

ป้าตาด "เขาอยู่ข้างบนค่ะ ดูเหมือนจะมีแขกก็แต่นางหวิน" ยายตาดเดินย้ายร่างอันอุ้ยอ้ายเข้าไปในห้องที่มีบันไดขึ้นไปชั้นบน และตะโกนร้องเรียกอย่างไม่เกรงอกเกรงใจว่า "นังเสริฐ นังมัย นังแล่ม นังสมร นังรื่น มัวไปอยู่เสียที่ไหนโว้ย? แขกเหรื่อมาเป็นนาน **ไม่ต้องลงมา**" แล้วเดินหอบกลับมานั่งที่เก้าอี้ "ดูเถอะค่ะ มันเป็นอย่างนี้แหละ เหนื่อยใจ อ้ายหนู เอาหนังสือไปอ่านห้องโน้น" ไล่ลูกชายให้ไปอ่านหนังสือที่อื่น

(ก. สุรางคนางค์, 2531: 16- 17)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำสั่ง ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบังคับให้ทำ แต่ในรูปประโยคคำสั่งนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบังคับให้ผู้ฟังกระทำตาม ตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการสั่ง แต่ต้องการที่จะประชดประชันผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ป้าตาด ซึ่งเป็นเจ้าของสถานขายบริการ ย่อมที่จะต้องไม่พอใจ หากหญิงขายบริการ หรือลูกน้องของตนไม่ลงมาต้อนรับลูกค้า ในทันทีที่ลูกค้ามาถึง แต่จะต้องให้ลูกค้านั่งรออยู่นาน และในที่สุดก็ต้องถามหาหญิงขายบริการ เพราะหากลูกค้าไม่พอใจในสถานบริการแห่งนี้ ป้าตาด ซึ่งเป็นเจ้าของสถานขายบริการ ก็ย่อมสูญเสียรายได้ หรืออาจสูญเสียแขก ซึ่งน่าจะเป็นลูกค้าประจำต่อไปในอนาคต ฉะนั้น เมื่อลูกค้ามาถึง และนั่งรอใช้บริการ จึงเป็นไปไม่ได้ที่ป้าตาดจะสั่งมิให้หญิงขายบริการลงรับแขก แต่รูปประโยคคำสั่งดังกล่าวนั้นป้าตาดมีเจตนาที่จะพูดกระทบกระแทกแดกดันเพื่อตำหนิหญิงขายบริการทุกคนที่ไม่ลงมาต้อนรับลูกค้าทันทีที่มาถึง

3) **รูปประโยคคำถาม**

ตัวอย่างที่ 15 บทสนทนาระหว่าง ป้าตาด ซึ่งเป็นเจ้าของสถานขายบริการทางเพศ กับ รื่น ซึ่งเป็นหญิงขายบริการ เมื่อรื่นเชื่อว่าวิทย์ มีความรักให้กับเธออย่างแท้จริง เธอจึงไม่คิดที่จะปันเรือนร่างให้กับชายคนอื่นอีกต่อไป แต่การที่จะอาศัยอยู่ในบ้านของป้าตาดโดยไม่ได้ต้อนรับแขกย่อมเป็นไปไม่ได้ ครั้นเมื่อป้าตาดสั่งให้รื่นไปต้อนรับลูกค้าคนหนึ่งที่มีหน้าตา และรูปร่างที่น่ากลัว รื่นจึงได้แสดงกิริยาตกใจ ทำให้ลูกค้าไม่พอใจ ป้าตาดจึงไม่พอใจรื่นมาก แม้ว่ารื่นจะรับผิด แต่แกก็ยังตำหนิติเตียนรื่น

ป้าตาด ฟังคำรับผิดชอบเสียแต่ดีๆ โมโหโทสะค่อยบรรเทาลงได้นิดหน่อย แต่ยังไม่หายแค้น “เขาไม่ดีอย่างไร หล่อนถึงได้ไปทำกับเขาถึงเพียงนั้น เขาไม่สวยไม่งามพอให้เลือกหรือ ไม่เหมือนคนที่หล่อนรักอย่างนั้นซิ บอกแล้ว บอกแล้ว เมื่อก่อนจะลงไปว่าให้เอาอกเอาใจเขาไว้ เขามีเงิน วันหลังเขาจะได้ติดใจมาใหม่ แหม ทำเสียสะใจ ดัดจริตจะก้านหวาดกลัวราวกับว่าเขาเป็นยักษ์เป็นมาร **หล่อนอยู่บ้านนอกคอกนาไม่เคยพบผู้ชายอย่างนี้บ้างเรอะ** เคยพบแต่อ้ายที่อ้อนแอ้นเอวบางอย่างอ้ายแหวงยังงี้ อย่างคุณ-คนโปรดยังงี้ หมั่นไส้” เว้นทิ้งไว้ไม่กล่าวชื่อวิทย์ ถูไม้ถูมือตัวสั่น

รื่น “ไม่เคยเห็นจริงๆ ค่ะป้า รูปร่างหน้าตาอย่างนี้ แล้วยังไม่ทันอะไรก็กรากเข้ามาจับมือ” ตอบอย่างซื่อๆ ทำท่าขยะแขยง

(ก. สุรางคนางค์, 2531: 96- 97)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถาม ที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะประชดประชันผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ป้าตาด ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ รื่น แม้ว่าผู้ฟังหรือรื่นจะกล่าวตอบคำถาม แต่ก็ตอบกลับอย่างซื่อๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแท้จริงแล้วผู้พูด หรือป้าตาดมิได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟังหรือรื่นเลย แต่ด้วยความที่ผู้ฟังหรือรื่นเป็นคนตรง ฉะนั้นเมื่อเห็นผู้พูดหรือป้าตาดกล่าวรูปประโยคคำถาม ตนจึงได้กล่าวตอบคำถาม

เมื่อรื่นแสดงแสดงกิริยาตกใจจนลูกค้าไม่พอใจ โดยอ้างว่าหน้าตาและรูปร่างของลูกค้าคนนั้นน่ากลัวมาก ป้าตาด ซึ่งเป็นเจ้าของสถานขายบริการทางเพศ จึงไม่พอใจรื่น เพราะ

ถึงแม้ลูกค้าคนนั้นจะหน้าตาน่ากลัวจริง แต่เขาก็มีเงินมากพอที่จะจ่ายให้แก่ป้าตาด ดังนั้นป้าตาดจึงไม่พอใจรื่นอย่างมากในการที่เธอจะต้องสูญเสียรายได้และลูกค้าคนหนึ่งไป

อย่างไรก็ตาม บทบรรยายตอนหนึ่งได้กล่าวถึงลักษณะของลูกค้าคนนั้นไว้ว่า

"...มาจับอยู่ที่ใบหน้าของชายที่ป้าตาดคุยนักคุยหนาว่ามั่งมีเงินทอง ราวกับมีเกียรติยศเกียรติศักดิ์เสียมากมาย ดวงหน้าใหญ่อูม ขากรรไกรกว้าง นัยน์ตาลึก แสดงว่าเป็นคนมีปัญญา แต่ดุร้ายใจเหี้ยม ร่างกายกำยำล่ำสันผิวเนื้อหยาบ เขาหัวเราะดังก้องและแหบห้าว..."

(ก. สุรางคนางค์, 2531: 92)

จากบทบรรยายรูปลักษณ์ภายนอกของลูกค้าคนนั้นทำให้ทราบความคิดของป้าตาดว่า เธอเชื่อว่าร่างกายกำยำล่ำสันผิวเนื้อหยาบของลูกค้าคนนั้นคงไม่แตกต่างไปจากผู้ชายในถิ่นชนบท ที่ต้องประกอบอาชีพทำไร่ไถนา กรำแดดกรำฝน ฉะนั้น เมื่อรื่นเป็นหญิงสาวที่เติบโตและมาจากชนบทก็ย่อมที่ต้องได้พบเจอผู้ชายในลักษณะนี้ ดังนั้นรื่นจึงไม่ควรที่จะแสดงกิริยาตกใจเหมือนเพิ่งเคยพบเจอผู้ชายในลักษณะนี้เป็นครั้งแรก ด้วยเหตุนี้ รูปประโยคคำถามที่ป้าตาดกล่าวจึงมีเจตนาที่จะประชดประชันรื่นที่แสดงกิริยาตกใจจนลูกค้าไม่พอใจ เพื่อต้องการทำจะระบายความไม่พอใจ และให้รื่นสำนึกผิดที่ได้กระทำเช่นนั้น

ตัวอย่างที่ 16 บทสนทนาระหว่าง สุรพงศ์ กับ ละมุน เมื่อสุรพงศ์กลับมาศรีราชาอีกครั้งและพบว่าละมุน หญิงรับใช้ได้ค้นพบโฉนดที่ดินที่ศรีราชานี้ ซึ่งเป็นโฉนดทิพยา ภรรยาที่เสียชีวิตไปแล้วของสุรพงศ์ซ่อนไว้เพื่อมิให้สุพงศ์ครอบครองมันโดยมิชอบ เพราะแท้จริงแล้วมันควรจะต้องเป็นของสุรพันธุ์ น้องชายของเขา อย่างไรก็ตามละมุนก็ได้นำโฉนดนั้นไปมอบให้มาลินเพื่อเก็บไว้ให้สุรพันธุ์ เมื่อสุรพงศ์เห็นดังนั้นก็ไม่พอใจ

สุรพงศ์ "โฉนดใช่ไหม" สุรพงศ์เบิกตากว้างตื่นเต้นดีใจ เขานึกว่าพระมาช่วยเขาแท้ๆ โฉนดหาได้ ที่ดินแปลงนี้ก็ขายได้ บ้านพญาไทก็คงจะไม่สูญ แบมือ "ไหนขอให้ฉันเถอะ ขอให้ดูที"

มาลิน มาลินเอาเอกสารปึกนั้นออกมา แต่ค้านว่า “ยังให้คุณดูก่อนไม่ได้ เพราะคู่กับโฉนดมีจดหมายของท่านเจ้าคุณ” หยุดมองดูมาดของสุรพงศ์อย่างไม่ไว้ใจ “แม่มุนจ๋า แม่มุน ออกมานี่ซิ”

สุรพงศ์ “ฉันไม่ต้องการให้ใครเข้ามาในห้องนี้”

มาลิน “ไม่เป็นไรนี่คะ ดิฉันต้องการให้แม่มุนมาเล่าว่าพบเอกสารปึกนี้อย่างไรเท่านั้นเอง แม่มุน เข้ามาเถอะ” ความจริงมาลินสบตาละมุนเพื่อให้หล่อนรู้ว่า ยามนี้ต้องการใครสักคนเข้ามาอยู่เป็นเพื่อน ถ้าสุรพงศ์ใช้พลการแย่งเอาไปได้ ใครจะรู้ว่าเหตุการณ์อย่างไรได้เกิดขึ้น ดังนั้นละมุนจึงก้าวเข้ามาเงียบๆ เป็นบุคคลที่สาม

สุรพงศ์ “เธอไม่มีสิทธิ์จะกักกันเอกสารสิ่งนั้นไว้มาลิน เธอเป็นคนอื่น แกพบที่ไหนละมุน **ทำไมแกไม่เก็บไว้ให้ฉันซึ่งเป็นนายของแก** กลับเอาไปให้เขา” มองหน้ามาลิน “ซึ่งเป็นคนอื่นหือ **อีนี่มันบ้าหรือดี**”

มาลิน มาลินรีบตอบเสียก่อนว่า “ถ้าแม่มุนทำอย่างคุณว่า มันก็ไม่ถูกต้องซีคะ คนบ้านนี้ไม่ใคร่ชอบดูนายเล่นละครเหมือนคนบ้านพญาไท”

(ก. สุรางคนางค์, 2512: 801- 802)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามทั้ง 2 รูปประโยค ได้แก่ “*ทำไมแกไม่เก็บไว้ให้ฉันซึ่งเป็นนายของแก*” และ “*อีนี่มันบ้าหรือดี*” ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถาม ที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามทั้ง 2 รูปประโยคนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะตำหนิผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ สุรพงศ์ ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ละมุน เพราะสิ่งเดียวที่สุรพงศ์พยายามที่จะให้ได้มามากที่สุดในขณะนี้ก็คือ โฉนดที่ดินที่อยู่ในมือของมาลิน ฉะนั้นหากจะทราบเหตุผลที่ละมุนนำโฉนดไปมอบให้มาลิน หรือทราบว่าละมุนเป็นคนดี หรือบ้าก็ไม่มีสิ่งใดยืนยันว่าเขาจะได้โฉนดตามต้องการ

ละมุนพบโฉนดที่ดินที่ศรีราชาที่ทิพยา ภรรยาของสุรพงศ์นำไปซ่อนไว้ เธอนำไปมอบให้กับมาลินเพื่อที่จะคืนให้กับเจ้าของที่แท้จริง ซึ่งก็คือ สุรพันธุ์ แต่สุรพงศ์ ผู้เป็นพี่ ต้องการโฉนดที่ดินที่ศรีราชานี้ไปขายเพื่อนำเงินไปไถ่บ้านที่พญาไท ซึ่งเขานำไปจำนองเพราะการพนัน ฉะนั้นเมื่อสุรพงศ์เห็นละมุน หญิงรับใช้นำโฉนดไปมอบให้มาลิน ซึ่งเป็นคนนอก ที่ทิพยาจ้างให้มาสอนหนังสือให้แก่บุตรชาย ก็ย่อมไม่พอใจ เพราะแทนที่จะนำมาให้ตนเองซึ่งเป็นนายผู้ชาย กลับไป

ให้คนนอก ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่สุรพงศ์กล่าวจึงมีเจตนาที่จะตำหนิละมุนที่ทำลงไปเช่นนั้น ซึ่งสุรพงศ์เชื่อว่ากระทำผิด

ตัวอย่างที่ 17 บทสนทนาระหว่าง โดม กับ นายผ่อน ซึ่งเป็นคนรับใช้ในบ้านของเขา เมื่อโดมใช้ให้นายผ่อนไปซื้อน้ำแข็ง แต่นายผ่อนกลับปฏิเสธโดยอ้างว่าร้านเจ๊กที่ขายน้ำแข็งปิดแล้ว โดมจึงไม่พอใจ และเดินออกไปซื้อน้ำแข็งมาเอง

โดม "เจ้าผ่อนอยู่ไหน? ออกมานี่"

นายผ่อนค่อยๆ กระดืบออกมาจากห้องใน พอเห็นก้อนน้ำแข็งในมือนาย หน้าที่ซีดอยู่แล้วซีดลงไปอีก ตาหลบลงไปอยู่ที่พื้น

โดม "นี่อะไร ในมือนี่"

นายผ่อน "น้ำแข็งครับ" ตอบอ่อยๆ ราวกับจะขาดใจ

โดม "เมื่อกี้แกบอกว่า ร้านเจ๊กปิดหมดแล้วยังไง **แล้วนี่ทำไมฉันไปหามาได้**" โดมตวาด "หมอนี่ไม่มีน้ำใจเลย พูดซุ่ยๆ ไปยังงั้นเอง สันดานขี้เกียจสันหลังยาว มาเอาไปล้างใส่หม้อน้ำแข็ง"

พรเลิศเห็นกับตา พอเจ้านายผ่อนเอื้อมมือมารับก้อนน้ำแข็งจะนำเอาไปล้างตามคำสั่ง โดมก็ยกเท้าๆ ที่ยังไม่ได้ถอดรองเท้าเตะเผียะ...

(ก. สุรางคนางค์, 2496: 160- 161)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะตำหนิผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ โดม กล่าวรูปประโยคด้วยน้ำเสียงที่แสดงออกถึงความไม่พอใจ นอกจากนี้ ผู้พูด หรือโดมไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ นายผ่อน

นายผ่อนปฏิเสธที่จะไปซื้อน้ำแข็งให้โดมโดยอ้างเหตุผลว่าร้านขายน้ำแข็งปิดแล้ว ด้วยเหตุนี้โดมจึงไม่พอใจนายผ่อนมาก เนื่องจากนายผ่อนยังมิได้ออกไปซื้อ แต่ก็ปฏิเสธคำสั่งของโดมก่อนแล้ว ดังนั้นเมื่อโดมออกไปซื้อน้ำแข็งด้วยตนเองและกลับมาพร้อมกับสิ่งที่ต้องการ เขาก็ยิ่ง

ไม่พอใจนายผ่อนมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่โดมกล่าวจึงมีเจตนาที่จะระบายความไม่พึงพอใจที่มีต่อการกระทำของนายผ่อนเพื่อให้สำนึกในความผิดที่นายผ่อนได้กระทำ

ตารางที่ 6 ตารางแสดงวัจนกรรมประเภทต่างๆ และรูปภาษาที่ปรากฏในนวนิยายไทยช่วงที่ 2

รูปประโยค / วัจนกรรม	รูปประโยคบอกเล่า	รูปประโยคคำสั่ง	รูปประโยคคำถาม	รูปภาษาที่ปรากฏ	หมายเหตุ
1. วัจนกรรมการขอร้อง	✓	-	-	**คำ** ปรากฏคำว่า “อยาก” “ซี” ซึ่งคำว่า “อยาก” นั้น ใช้แสดงความต้องการของผู้พูดเพื่อให้ผู้ฟังทราบและกระทำตามความต้องการ นอกจากนี้มีการใช้คำว่า “ถ้า” โดยใช้ถ้า+เงื่อนไข+ผล+ก็จะดี เพื่อยื่นข้อเสนอสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ผู้ฟัง เพื่อที่ผู้ฟังจะกระทำตามคำขอร้องในประโยคต่อมาที่เป็นผล	
2. วัจนกรรมการสั่ง	-	-	✓	**คำ** ปรากฏคำว่า “ไหน”	
3. วัจนกรรมการบอกเล่า	-	-	-		
4. วัจนกรรมการถาม	✓	-	-	**ทำนองเสียง** มีการใช้ทำนองเสียงขึ้น (rising intonation) ซึ่งเป็นทำนองเสียงของประโยคคำถาม	
5. วัจนกรรมการขอบคุณ	-	-	-		

ตารางที่ 6 (ต่อ)

รูปประโยค / **วัจนกรรม**	**รูปประโยคบอกเล่า**	**รูปประโยคคำสั่ง**	**รูปประโยคคำถาม**	**รูปภาษาที่ปรากฏ**	**หมายเหตุ**
6. วัจนกรรมการแนะนำ	-	-	✓	**กลุ่มคำ** ปรากฏกลุ่มคำว่า “ทำไมไม่” “มิดีกว่ารึ”	
7. วัจนกรรมการเตือน	-	-	✓	**คำ** ปรากฏคำว่า “ใคร” **กลุ่มคำ** ปรากฏกลุ่มคำว่า “ไม่ใช่หรือ” แม้ว่าในวัจนกรรมการเตือนจะปรากฏคำและกลุ่มคำแสดงการถามแต่เนื้อความก็ยังคงเป็นการแจ้งเหตุการณ์ในอนาคตซึ่งไม่ได้อยู่ในความสนใจของผู้ฟัง	
8. วัจนกรรมการทักทาย	-	-	-		
9. วัจนกรรมการแสดงความยินดี	-	-	-		
10. วัจนกรรมการสัญญา	-	-	-		

ตารางที่ 6 (ต่อ)

รูปประโยค / วัจนกรรม	รูปประโยคบอกเล่า	รูปประโยคคำสั่ง	รูปประโยคคำถาม	รูปภาษาที่ปรากฏ	หมายเหตุ
11. วัจนกรรมการขู่	-	-	-		
12. วัจนกรรมโต้แย้ง	-	-	✓	**คำ** ปรากฏคำว่า “อะไร” “ทำไม” **กลุ่มคำ** ปรากฏกลุ่มคำว่า “ใครบ้าง” “ได้หรือ” “ไหมล่ะ” “ไม่เพราะ...หรอกเรอะ” “น่ะหรือ” “เมื่อไหร่ล่ะ” “ยังงี้น่ะหรือ” นอกจากนี้คำว่า “ทำไม” มักปรากฏร่วมกับคำปฏิเสธในรูปประโยค “ทำไม...ไม่ได้”	
13. วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ	✓	-	-	**คำ** ปรากฏการใช้คำไม่เหมาะสมกับระดับของบุคคล เช่น การใช้คำราชาศัพท์กับบุคคลสามัญทั่วไป **น้ำเสียง** มีการใช้น้ำเสียงแสดงความไม่พอใจ เช่น เสียงสั่นด้วยความโกรธแค้น	วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบนี้เป็นการแสดงความรู้สึกไม่พอใจหรือผิดหวังต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งบุคคลนั้นหรือสิ่งนั้น

ตารางที่ 6 (ต่อ)

รูปประโยค / วัจนกรรม	รูปประโยคบอกเล่า	รูปประโยคคำสั่ง	รูปประโยคคำถาม	รูปภาษาที่ปรากฏ	หมายเหตุ
					เป็นบุรุษที่ 3 หรือมิได้อยู่ในสถานการณ์ขณะที่ผู้พูดกล่าวแสดงความรู้สึกในแง่ลบ ซึ่งต่างจาก วัจนกรรมการบริภาษที่ผู้พูดจะกล่าวแสดงความไม่พอใจต่อบุคคลซึ่งผู้พูดไม่พอใจโดยตรง
14. วัจนกรรมการบริภาษ	✓	✓	✓	**คำ** ปรากฏคำว่า “เถอะ” “หรือ” “ทำไม” **กลุ่มคำ** ปรากฏกลุ่มคำว่า “บ้างเรอะ” **เนื้อความ** มีการใช้รูปประโยคที่มีเนื้อความในทางบวกเพื่อประชดประชันผู้ฟัง เช่น “ขอให้สบายกันเถอะ” หรือใช้รูปประโยคคำสั่งแต่มิได้มีเจตนาจะให้ผู้ฟังปฏิบัติตาม	

ตารางที่ 6 (ต่อ)

รูปประโยค / วัจนกรรม	รูปประโยคบอกเล่า	รูปประโยคคำสั่ง	รูปประโยคคำถาม	รูปภาษาที่ปรากฏ	หมายเหตุ
				เช่น “ไม่ต้องลงมา” นอกจากนี้มีการใช้รูปประโยคคำถามที่มีเนื้อความที่เป็นความผิดของผู้ฟัง เช่น “ทำไมแม่เผือดไม่บอกฉันเล่า” หรือกล่าวถึงผลเสียที่อาจเกิดขึ้นจากความผิดของผู้ฟัง เช่น “ถ้าเผื่อเกิดไม่สบายมาก ฉันมิต้องเสียลูกไปอีกคนหนึ่งหรือ” **น้ำเสียง** มีการใช้น้ำเสียงแสดงความไม่พอใจ เช่น ตวาดเสียงดัง	
รวม 14	4	1	5		

จากตารางที่ 6 แสดงให้เห็นว่าพบประเภทของวัจนกรรมอ้อม 8 วัจนกรรม คือ วัจนกรรการขอร้อง วัจนกรรมการสั่ง วัจนกรรมการถาม วัจนกรรมการแนะนำ วัจนกรรมการเตือน วัจนกรรมโต้แย้ง วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ และวัจนกรรมการบริภาษ

วัจนกรรมการขอร้อง ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าเพียงรูปประโยคเดียว และมักจะปรากฏคำว่า “อยาก” และ “ซี” โดยที่คำว่า “อยาก” นั้น ผู้พูดใช้แสดงความต้องการของผู้พูดเอง เพื่อให้ผู้ฟังทราบและกระทำตามความต้องการนั้น เช่น “พจน์อยากให้คุณแม่นอน” นอกจากนี้มีการใช้คำว่า “ถ้า” โดยใช้ ถ้า+เงื่อนไข+ผล+ก็จะดี เพื่อยื่นข้อเสนอสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ผู้ฟังเพื่อที่ผู้ฟังจะกระทำตามคำขอร้องในประโยคต่อมาที่เป็นผล เช่น “ถ้าฝ่าบาทว่าง หม่อมเอารถมารับเสด็จไปทิวาเวศม์ด้วยกันก็จะดี”

วัจนกรรมการสั่ง ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคคำถามเพียงรูปประโยคเดียว และปรากฏคำว่า “ไหน” แม้ว่าคำว่า “ไหน” จะเป็นคำแสดงการถาม แต่ผู้พูดก็ไม่ได้มีเจตนาถามเพื่อคำตอบ แต่ต้องการสั่ง เช่น “มัวไปอยู่เสียที่ไหนโว้ย” ตัวอย่างจะเห็นว่า “ไหน” ปรากฏคู่กับ “ที่” เป็นการถามถึงสถานที่ แต่ผู้พูดก็ไม่ได้ต้องการจะทราบที่อยู่ของผู้ฟัง แต่ต้องการสั่งให้ผู้ฟังละจากที่ที่อยู่ในขณะนั้นแล้วเดินมาหาผู้พูด

วัจนกรรมการถาม ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าเพียงรูปประโยคเดียว และปรากฏการใช้ทำนองเสียงขึ้น (rising intonation) ซึ่งเป็นทำนองเสียงของประโยคคำถาม อย่างไรก็ตามการใช้รูปประโยคบอกเล่าประกอบกับการใช้ทำนองเสียงขึ้นเพื่อเปลี่ยนเจตนาจากแจ้งเนื้อความให้ทราบเป็นการถามคำถามนั้น ผู้พูดจะต้องมีข้อมูลอยู่แล้วส่วนหนึ่ง แต่ไม่แน่ใจในความถูกต้องของข้อมูลนั้น ฉะนั้นผู้พูดจึงใช้ทำนองเสียงขึ้นถามคำถามเพื่อความถูกต้องของข้อมูลที่มีอยู่ เช่น ในระหว่างรับประทานอาหารผู้พูดเห็นผู้ฟังรับประทานอาหารได้น้อย ก็สันนิษฐานว่าอาจจะเป็นเพราะอาหารไม่อร่อย แต่ก็ไม่แน่ใจในความคิดของผู้พูดเอง ฉะนั้นจึงได้ใช้รูปประโยคบอกเล่าปรกอบทำนองเสียงสูงกล่าวถามว่า “อาหารไม่ถูกรสนิยม?”

วัจนกรรมการแนะนำ ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคคำถามเพียงรูปประโยคเดียว และปรากฏกลุ่มคำว่า “ทำไมไม่” และ “มิดีกว่ารึ” ซึ่งเป็นการเสนอทางเลือกให้แก่ผู้ฟังได้เลือก

ปฏิบัติ โดยเฉพาะกลุ่มคำว่า “มิดีกว่าวึ” นั้น แสดงให้เห็นว่าผู้พูดเชื่อว่าการกระทำนั้นเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง เช่น “ทำไมไม่ถามพ่อเขาดู” “ถ้ายังงั้นเราแต่งและรดน้ำทีเดียวกันเสียมิดีกว่าวึ”

วัจนกรรมการเตือน ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคคำถามเพียงรูปประโยคเดียว และมักปรากฏคำและกลุ่มคำที่แสดงการถาม ได้แก่ “ใคร” “ไม่ใช่หรือ” แม้ว่าคำหรือกลุ่มคำที่ปรากฏจะเป็นคำหรือกลุ่มคำที่แสดงการถาม แต่เนื้อความของรูปประโยคก็เป็นเหตุการณ์ในอนาคตที่ไม่ได้อยู่ในความสนใจของผู้ฟัง ซึ่งผู้พูดมีเจตนาที่จะแจ้งเตือนให้ผู้ฟัง เช่น “คุณลุงหมอบอกลูกว่าโรคหัวใจจะไม่หายขาดได้ถ้าคุณแม่คิดมากไม่ใช่หรือคะ” “พ่อตายแล้วใครจะตามใจลูกหือ”

วัจนกรรมการโต้แย้ง ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคคำถามเพียงรูปประโยคเดียว และมักปรากฏคำและกลุ่มคำที่แสดงการถาม ได้แก่ “อะไร” “ทำไม” “ใครบ้าง” “ได้หรือ” “ไหมล่ะ” “ไม่เพราะ...หรอกเรอะ” “น่ะหรือ” “เมื่อไหร่ล่ะ” “ยังงี้น่ะหรือ” โดยเฉพาะคำว่า “ทำไม” มักปรากฏร่วมกับคำปฏิเสธในรูปประโยค “ทำไม...ไม่ได้” เช่น “ทำไมเขาจะมาด้วยกันไม่ได้” อย่างไรก็ดีแม้ว่ารูปภาษาที่ปรากฏในวัจนกรรมโต้แย้งจะเป็นคำหรือกลุ่มคำแสดงการถาม แต่ผู้พูดก็ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง แต่มีเจตนาที่จะให้ผู้ฟังหยุดคิดและรู้ว่าผู้พูดมีความเห็นที่แตกต่างออกไป กระนั้นก็ตามเพื่อให้ฟังเข้าใจเจตนาของผู้พูดได้ถูกต้องผู้พูดมักจะให้เหตุผลประกอบทั้งก่อนหรือหลังที่กล่าวรูปประโยคคำถาม เช่น “คุณนายท่านเป็นโรคหัวใจมานานแล้วตั้งแต่ก่อนท่านข้าหลวงจะเสียไม่รีบไปได้หรือ” (เหตุผล+โต้แย้ง) “ทำไมเขาจะมาด้วยกันไม่ได้ ลูกสาวเขาเป็นครูสอนอยู่โรงเรียนเดียวกัน” (โต้แย้ง+เหตุผล)

วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าเพียงรูปประโยคเดียว และมีการใช้คำไม่เหมาะสมกับระดับของบุคคล โดยเฉพาะการใช้คำราชาศัพท์กับบุคคลสามัญทั่วไป เช่น “เขาเสด็จไปนอนโรงพยาบาล เขาไม่สบายประชวรไข้” นอกจากนี้มีการใช้น้ำเสียงแสดงความไม่พอใจ เช่น เสียงสั่นด้วยความโกรธแค้น

วัจนกรรมการบริภาษ ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่า รูปประโยคคำสั่ง และรูปประโยคคำถาม และปรากฏการใช้คำหรือกลุ่มคำว่า “เถอะ” “หรือ” “ทำไม” “บ้างเรอะ” แม้ว่าคำเหล่านี้จะเป็นคำแสดงการถาม แต่เมื่อพิจารณาเนื้อความของรูปประโยค มักมีความหมายไปในทางบวกเพื่อประชดประชันผู้ฟัง เช่น “ขอให้สบายกันเถอะ” หรือใช้รูปประโยคคำสั่งแต่มิได้มี

เจตนาจะให้ผู้ฟังปฏิบัติตาม เช่น “ไม่ต้องลงมา” นอกจากนี้มีการใช้รูปประโยคคำถามที่มีเนื้อความที่เป็นความผิดของผู้ฟัง เช่น “ทำไมแม่เผือดไม่บอกฉันเล่า” หรือกล่าวถึงผลเสียที่อาจเกิดขึ้นจากความผิดของผู้ฟัง เช่น “ถ้าเผื่อเกิดไม่สบายมาก ฉันมิต้องเสียลูกไปอีกคนหนึ่งหรือ” นอกจากนี้มีการใช้น้ำเสียงแสดงความไม่พอใจ เช่น น้ำเสียงดัง เสียงตวาด

อย่างไรก็ดี วัจนกรรมการบอกเล่า วัจนกรรมการขอบคุณ วัจนกรรมการทักทาย วัจนกรรมการแสดงความยินดี วัจนกรรมการสัญญา และวัจนกรรมการขู่ ไม่ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในนวนิยายไทยช่วงที่ 2

3. นวนิยายไทยช่วงที่ 3 คือ ตั้งแต่ พ.ศ. 2501 ถึง พ.ศ. 2516

จากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบแบบเจาะจง (Purposive sampling) ทำให้ในช่วงนี้มีนวนิยายที่ใช้ในการวิเคราะห์จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ เรือมนุษย์ เขาชื่อกานต์ และตะวันตกดิน ซึ่งปรากฏประเภทของวัจกรรมอ้อม 10 วัจนกรรม ได้แก่ วัจนกรรมการขอร้อง วัจนกรรมการสั่ง วัจนกรรมการบอกเล่า วัจนกรรมการถาม วัจนกรรมการแนะนำ วัจนกรรมการเตือน วัจนกรรมการสัญญา วัจนกรรมโต้แย้ง วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ และวัจนกรรมการบริภาษ ดังนี้

3.1 วัจนกรรมการขอร้อง จากการวิเคราะห์นวนิยายไทยในช่วงที่ 3 ทั้ง 3 เรื่องพบวัจนกรรมการขอร้อง ที่เป็นวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่า และรูปประโยคคำถาม ดังนี้

1) รูปประโยคบอกเล่า

ตัวอย่างที่ 1 บทสนทนาระหว่าง ชุดา กับ วีระ ซึ่งเป็นน้าเขย หลังจากที่ชุดาเลิกกับเดช ก็ได้มาอาศัยอยู่กับเฟื่องทอง ซึ่งเป็นน้า วันหนึ่งวีระ สามีของเฟื่องทองกำลังทานของว่างอยู่ ก็ได้ชวนชุดามารับประทานด้วยกัน ทั้งสองคนจึงได้สนทนาและสร้างความสัมพันธ์กันแม้ว่าวีระจะเป็นสามีของน้า ในที่สุดชุดาก็ได้ขอร้องให้วีระพาเธอไปทานข้าวกลางวันในวันพรุ่งนี้

ชุดา “โธ่! จะต้องมาคิดมากมายอะไรกัน เป็นชุละก็พี่เขยก็พี่เขยซี ไม่เห็นจะแปลก ถ้าชุรักเป็นโอ.เค...”

วีระ “ใจป้ำจริง”

ชุดา “ป้าเสมอค่ะ”

วีระ “ถ้าผู้หญิงทั้งโลกคิดอย่างชุก็จะดีหรอก”

ชุดา “นี่แหละน้า เขาว่าผู้ชาย! เห็นแก่ตัวท่าเดียว” ชุดาว่า พลางกระโดดขึ้นไปนั่งอยู่บนขอบเตียงอย่างว่องไว “จริง ๆ นะ ชุรู้ใจผู้ชายเสียจนกระทั่งไม่นึกแปลกไม่ว่าจะได้ยินใครพูดว่ายังไง อันที่จริง ยังสาวยังสวยเล่นตัวไว้ก่อนก็ดี ถ้าชุไม่มีจุดด่างดำอย่างฟ้าชุก็เห็นจะเล่นตัวเหมือนกัน”

วีระ “นั่งบนนี้ดีกว่า... ชุ น้าไม่ยักรู้ว่าชุนี่ร่าเริง แล้วก็คุยสนุก” วีระบอก พลางเลื่อนเก้าอี้ให้ “เห็นเก็บตัวเงี้ยบเงียบ... เงียบอยู่ได้ตั้งสิบวัน”

ชุดา “มากที่สุดสำหรับชุแล้วนะคะนั่น ตั้งแต่เกิดมาชุไม่เคยมีทุกข์อะไรกับใคร ถึงจะผิดหวัง เสียใจชั่วประเดี๋ยวประด๋าว สิบวันที่ชุเก็บตัว ไม่ได้ออกไปไหนเลย สระผมก็เดินไปสระร้านใกล้ ๆ บ้านนี่เอง แต่**พรุ่งนี้นึกอยากไปทานข้าวกลางวันตามร้าน แต่ไม่รู้จะไปกับใคร**”

วีระ “น้าไปเป็นเพื่อนก็ได้”

ชุดา “ฟ้าเขาจะว่าเอานะคะ” ชุดาติงด้วยแววหวาน

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 80- 82)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่าซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่าแต่อย่างใด แต่ต้องการที่จะขอร้องผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูดซึ่งในปริบทนี้คือ ชุดา ไม่ได้กล่าวปฏิเสธ หรือแสดงความเกรงใจต่อผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ วีระ ที่เป็นน้าเขย และอาวุโสกว่า แต่กลับแสดงแววตาพึงพอใจที่ หญิงแสดงต่อชายคนรัก นอกจากนี้แม้ชุดาจะกล่าวติงถึงเหตุผลไม่สมควรที่วีระจะออกไปทานข้าวกับตน แต่ก็เป็นเหตุผลของความหึงหวงของฟ้าทอง น้องภรรยาของวีระ ซึ่งพอใจวีระและวีระก็พอใจหล่อนเช่นกัน มากกว่าที่จะเป็นเหตุผลของความเหมาะสมของสถานะของน้าเขยกับหลานสาว

ชีวิตของชุดาไม่เคยขาดผู้ชาย ดังปรากฏในบทบรรยายที่ว่า “ชุดาเป็นผู้หญิงที่อยู่เฉยไม่ได้ หล่อนจะต้องมีผู้ชายสักคนหนึ่งเก็บไว้สำหรับโอ้โลมหยอกเอินให้เกิดอารมณ์หวามอยู่เสมอ รสชาติเผ็ดๆ มันๆ เป็นสิ่งจำเป็นของชีวิตหล่อน...” (กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 155) ฉะนั้นเธอจึงคิดที่จะให้วีระมาแทนที่สามีคนก่อนที่เธอเพิ่งเลิกลาไป แม้ว่าวีระจะเป็นสามีของน้าของเธอก็

ตาม ดังนั้นเมื่อการสนทนาระหว่างชุดากับวีระเป็นไปด้วยดี ชุดาจึงแสร้งบอกว่าไม่มีใครไปกินข้าวนอกบ้านกับเธอเพื่อเปิดโอกาสให้วีระได้สานความสัมพันธ์กับเธอต่อไปอีก ด้วยเหตุนี้รูปประโยคบอกเล่าที่ชุดากล่าวจึงมีเจตนาขอร้องให้วีระไปกินข้าวนอกบ้านกับเธอ

ตัวอย่างที่ 2 บทสนทนาระหว่าง ฑัณฑิกา กับ ทินกร ซึ่งเป็นบิดา ฑัณฑิกาได้รับโทรเลขจากสงขลาว่า มุนี เพื่อนชายประสบอุบัติเหตุ เธอจึงขออนุญาตทินกรไปเยี่ยมเพื่อนที่สงขลา

ฑัณฑิกาจึงลุกจากโต๊ะ ถือโทรเลขฉบับนั้นขึ้นลิฟท์ไปยังห้องทำงานของบิดา ทินกรเงยหน้าขึ้น เมื่อบุตรีก้าวเข้าไป เขาเลิกคิ้วนิดหนึ่งขณะที่หล่อนส่งโทรเลขให้เขา

ทินกร “อะไร”

ฑัณฑิกา “มุนีค่ะ เขารถคว่ำ คงบาดเจ็บมาก” น้ำเสียงของหล่อนค่อนข้างตื่นกลัว และร้อนรน

ทินกรอ่านข้อความในโทรเลขและส่งคืน ปลดแว่นตาจากดั้งจมูก วางลงบนโต๊ะ

ทินกร “แล้วจะทำยังไงล่ะ”

ฑัณฑิกา “**ฑัณฑิอยากไปเยี่ยมเขาสักหน่อยค่ะคุณพ่อ** เขาอุตส่าห์โทร.มาอย่างนี้ เราไม่ไปเขาจะหาว่าใจดำ และฑัณฑิก็ไม่สบายใจด้วย”

ทินกร “แล้วจะไปยังไง”

ฑัณฑิกา “หวิวเขาอาสาจะไปเป็นเพื่อน... แต่ก็ต้องรอถามคุณพ่อก่อนเผื่อคุณพ่อจะ... เอ้อ... ไม่อนุมัติ...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ข: 240)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่าซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะขอร้องผู้ฟังให้อนุญาตตนให้ไปเยี่ยมเพื่อนที่สงขลา ดังจะเห็นได้จาก จุดประสงค์ของผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ฑัณฑิกา ที่มาพบผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ทินกร เพื่อต้องการที่จะขออนุญาตไปเยี่ยมเพื่อนที่ประสบอุบัติเหตุที่สงขลา ซึ่งฑัณฑิกาเชื่อว่าการที่เธอจะได้ไปหรือไม่ได้ไปสงขลานั้นขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของทินกร บิดา ที่จะอนุญาตหรือไม่ ด้วยเหตุนี้การที่ฑัณฑิกาใช้รูปประโยคบอกเล่าโดยใช้คำว่า “อยาก” จึงไม่ได้มีเจตนาที่จะ

บอกความต้องการของเธอเองเท่านั้นแต่มีเจตนาที่จะขอร้องทินกรว่าให้อนุญาตเธอเพื่อไปเยี่ยมเพื่อนที่สงขลา ครั้นแล้วทินกรก็ถึงการเดินทาง ซึ่งเป็นการอนุญาตเธอให้เดินทางไปเยี่ยมเพื่อน

2) **รูปประโยคคำถาม**

ตัวอย่างที่ 3 บทสนทนาระหว่าง วิฐู กับ วจี พี่สาว วิฐูโทรศัพท์แจ้งวจีให้รู้ว่า เวศม์สามีของตนเสียชีวิตแล้ว และตอนนี้เธออยู่ที่โรงพยาบาล และต้องการให้วจีมาอยู่เป็นเพื่อนตนเอง

คุณวจีรีบก้าวพรวดถึงโทรศัพท์

วจี “ฮัลโหล”

มีเสียงผู้หญิงร้องไห้โฮผ่านเข้ามา

วิฐู “พี่จี... คุณเวศม์...”

วจี “คุณเวศม์เป็นอะไร” คุณวจีร้องสุดเสียงใจหายวาบ

วิฐู “คุณเวศม์เสียเสียแล้วค่ะ...”

วจี “วิฐู...” ฝ่ายพี่สาวตะโกน “เป็นความจริงหรือ นั่นเธออยู่ที่ไหน”

วฐู “โรงพยาบาลค่ะ... พี่จี... **พี่จีมานี่หน่อยได้ไหม**... ฐูไม่มีใคร”

วจี “ได้ซี... ได้... พี่จะรีบไปเดี๋ยวนี้แหละนะ”

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ข: 310)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะขอร้องผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ วิฐู ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ วจี แต่ต้องการให้ผู้ฟังหรือวจีมาหาเธอที่โรงพยาบาล เพราะขณะนี้เธอกำลังเสียใจที่สามีเสียชีวิตและไม่มีใครอยู่เป็นเพื่อนเธอเลย ดังนั้นเธอจึงต้องการให้วจีมาอยู่เป็นเพื่อน ซึ่งวจีเองก็ยินดีที่จะปฏิบัติตามคำขอร้องของวิฐู ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่วิฐูกล่าวจึงมีเจตนาที่จะขอร้องให้วจีมาอยู่เป็นเพื่อนเธอที่โรงพยาบาล

ตัวอย่างที่ 4 บทสนทนาระหว่าง โสวาร กับ ฑัณฑิกา โสรวารเกิดความรู้สึกรักฑัณฑิกา เมื่อรู้ว่าฑัณฑิกากำลังจะไปส่งไอยราเดินทางไปเริ่มต้นชีวิตใหม่ที่สถานีขนส่งสายเหนือ โสรวารจึงไม่พอใจ และขับรถสะกดรอยตามฑัณฑิกามาจนกระทั่งฑัณฑิกาส่งไอยรา

เรียบร้อยแล้วโสรวารก็ยังคงสะกดรอยตามจนในที่สุดฑัณฑิกาก็สังเกตเห็น และโสวารจึงได้บอกให้ฑัณฑิกาหยุดรถ และขอร้องให้เธอไปหาอะไรดื่มเป็นเพื่อนเขา

ฑัณฑิกาชะลอความเร็วของรถลงโดยไม่รู้สึก... และแล้วในที่สุดก็หยุดจอดต่อจากท้ายรถของเขา โสรวารเปิดประตูก้าวลงมา หญิงสาวจึงหมุนกระจกลง และถามว่า

ฑัณฑิกา “มีอะไรหรือคะ”

โสรวาร เขายิ้มเยื้อนนิด ๆ ด้วยสีหน้าที่ยังไม่ปรกตินัก “ครับ... มี...” เขาตอบออกไปโดยที่ยังไม่รู้ว่าตัวเอง ‘มี’ อะไรกันแน่ ตอบเพียงเพื่อจะให้หล่อนได้หยุดไม่หนีจากเขาไป พร้อมกันนั้นก็ส่งยิ้มข้ามไปยังทิวากรอย่างผูกมิตร เพราะรู้แน่ว่า หากจะทำให้หล่อนยินยอมได้ในบางขณะ น้องชายของหล่อนก็นับว่าเป็นบุคคลสำคัญพอควร “**ผมว่า เราไปหาอะไรนิด ๆ หน่อย ๆ ดื่มดีไหมฮะ**”

ฑัณฑิกา ฑัณฑิกานิ่งคิด และดูนาฬิกา “นี่ก็สี่ทุ่มแล้วนะคะ”

โสรวาร “มากับคุณวาคงไม่เป็นอะไรละมังฮะ หรือจะให้ผมโทรไปบอกคุณแม่ก็ได้”

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ข: 1440- 1441)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะขอร้องผู้ฟังให้ทำตามความต้องการของผู้พูด ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ โสรวาร ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ฑัณฑิกาว่าการไปหาอะไรดื่มนั้นดีหรือไม่อย่างไร แต่ต้องการให้ฑัณฑิกาไปนั่งดื่มเครื่องดื่มกับเขา

นอกจากนี้จะเห็นว่าแม้ฑัณฑิกาจะอ้างเหตุผลเรื่องเวลาเพื่อปฏิเสธโสรวาร แต่จะสังเกตเห็นว่าโสรวารก็พยายามให้เหตุผลเพื่อให้ฑัณฑิกาออกไปหาเครื่องดื่มดื่มกับตน ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่โสรวารกล่าวจึงมีเจตนาขอร้องฑัณฑิกาไปดื่มเครื่องดื่มกับตนมากกว่าที่จะต้องการคำตอบ

3.2 **วัจนกรรมการสั่ง** จากการวิเคราะห์นวนิยายไทยในช่วงที่ 3 ทั้ง 3 เรื่องพบวัจนกรรมการสั่ง ที่เป็นวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่า และรูปประโยคคำถาม ดังนี้

1) **รูปประโยคบอกเล่า**

ตัวอย่างที่ 5 บทสนทนาระหว่าง วิฐู กับ ผู้จัดการหอพัก วิฐูกลับมาจากเมืองนอกโดยไม่แจ้งให้ใครรู้ เพราะเธอต้องการที่จะมาดูให้เห็นกับตาว่าโสรวาร สามีลับๆ ของเธอนั้นนอกใจเธอหรือไม่ ดังนั้นเมื่อออกจากสนามบิน เธอจึงตรงไปยังหอพักแห่งหนึ่ง

หล่อนชำระเงินค่าโดยสารแล้ว คนขับก็ช่วยยกกระเป๋าลง คนงานประจำหอพักวิ่งเข้ามาขนเข้าไปข้างในอีกทีหนึ่ง ผู้จัดการหอพักต้อนรับหล่อนอย่างดี และให้ดูระเบียบการต่างๆ พร้อมทั้งอัตราค่าเช่าห้อง

วิฐู “ดิฉันขนของมาเลย เพราะคิดว่ายังไง ๆ ก็คงไม่ผิดหวัง”

ผู้จัดการหอพัก “ไม่ผิดหวังหรอกค่ะ เรามีห้องเหลือเฟือ”

วิฐู “**ดิฉันอยากได้ห้องเดี่ยว มีห้องน้ำเป็นสัดส่วน ไม่ปะปนกับคนอื่นค่ะ**... แปดร้อยห้าสิบบาทนี่แหละ”

ครู่ต่อมาหลังจากตามผู้จัดการขึ้นไปดูห้องจนเป็นที่พอใจแล้ว หล่อนจึงตกลงเช่าและชำระเงิน

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ข: 1480- 1481)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่าซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะสั่งให้ผู้ฟังกระทำตามความต้องการของตน ดังจะเห็นได้จาก การที่ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ วิฐู ได้รับการต้อนรับอย่างดีจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ผู้จัดการหอพัก ย่อมที่แสดงให้เห็นถึงอำนาจของวิฐู ซึ่งมีสถานะเป็นลูกค้า ซึ่งเหนือกว่าผู้จัดการหอพัก ฉะนั้น การที่วิฐูบอกถึงความต้องการของเธอจึงมิใช่เพียงต้องการให้ผู้จัดการรับรู้เพียงอย่างเดียว แต่ยังต้องการให้ผู้จัดการหอพักหาห้องพักให้ ด้วยเหตุนี้รูปประโยคบอกเล่าที่วิฐูกล่าวจึงมีเจตนาสั่งให้ผู้จัดการหอพักหาห้องในแบบที่เธอพอใจให้เธอ

2) **รูปประโยคคำถาม**

ตัวอย่างที่ 6 บทสนทนาระหว่าง เฟื่องทอง กับ ดัมพ์ เฟื่องทองญาติผู้พี่มาหาดัมพ์ที่ทำงานเพื่อชวนไปทานข้าว และสอบถามเกี่ยวกับเรื่องผู้หญิงคนใหม่ของเดช ซึ่งตอนนี้ได้เลิกกับชุดาหลานของตนไปแล้ว

ดัมพ์ "เปล่า ผมไม่ได้ว่ายังไง ผมก็อยู่เฉยๆ ยังงี้แหละ อีกหน่อยพี่เดชก็เข้าใจเอง... เรื่องของผัวเมียฮะ อีกหน่อยพี่เดชก็เข้าใจเอง... เราคนนอก เฉยๆ เสียก็แล้วกัน"

เฟื่องทอง เฟื่องทองทำทีพยักหน้า "พี่ก็ว่ายังงั้นแหละ... นี่เธอ **จะออกไปได้หรือยัง** เกือบเที่ยงแล้วนะ" เฟื่องทองยกข้อมือขึ้นดูนาฬิกา "ไปที่รถพี่ แล้วขากลับจะมาส่ง"

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 590)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะสั่งผู้ฟังให้กระทำตาม ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ เฟื่องทอง ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ดัมพ์ แม้แต่ดัมพ์เองก็เข้าใจเจตนาของเฟื่องทอง ดังนั้นเขาจึงไม่ตอบคำถามเฟื่องทอง

เฟื่องทองมาที่ทำงานของดัมพ์เพื่อชวนไปทานข้าว แต่เมื่อกล่าวชวนเสร็จทั้งคู่ก็ได้สนทนากันจนเวลาล่วงเลยไปสักครู่ ดัมพ์ก็ไม่มีทีท่าว่าจะลุกออกจากโต๊ะที่ทำงาน เฟื่องทองจึงได้ใช้รูปประโยคคำถามกล่าวถามเพื่อที่ดัมพ์จะได้ลุกออกไปที่รถเพื่อไปทานข้าวกับเธอ อนึ่งการออกไปรับประทานอาหารของคนทั้งสองในครั้งนี้ เฟื่องทองมีสถานภาพเป็นญาติผู้พี่ของดัมพ์ ฉะนั้นเฟื่องทองก็ย่อมมีอำนาจเหนือกว่าดัมพ์ ประกอบกับการรับประทานอาหารในครั้งนี้เฟื่องทองเป็นเจ้ามือเลี้ยงอาหารดัมพ์ ดังนั้นเธอจึงสั่งให้ดัมพ์กระทำตามความต้องของเธอได้ ซึ่งในปริบทนี้คือรีบออกไปรับประทานอาหาร ดังจะเห็นได้จากกิริยาท่าทางของเฟื่องทองที่ดูนาฬิกา และบอกเวลาในขณะนั้น ซึ่งแสดงว่าเร่งรีบและต้องการสั่งให้ดัมพ์รีบออกไปกับเธอโดยเร็ว ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่เฟื่องทองกล่าวจึงมีเจตนาที่จะสั่งให้ดัมรีบออกไปรับประทานข้าวกับเธอ

3.3 **วัจนกรรมการบอกเล่า** จากการวิเคราะห์นวนิยายไทยในช่วงที่ 3 ทั้ง 3 เรื่องพบวัจนกรรมการบอกเล่า ที่เป็นวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคคำถามเพียงรูปประโยคเดียว ดังนี้

ตัวอย่างที่ 7 บทสนทนาระหว่าง ร้อยตำรวจโทดำเกิง กับ หมอกานต์ ขณะที่ร้อยตำรวจโทดำเกิง และหมอกานต์กำลังพายเรือไปดื่มเหล้าที่บ้านนายย้ง ชาวจีนครึ่งไทย ที่มาทำธุรกิจค้าขายในหมู่บ้าน ร้อยตำรวจโทดำเกิงก็ได้เล่าถึงการทำงานของเจ้าหน้าตำรวจที่มาปฏิบัติหน้าที่ในชนบทให้หมอกานต์ฟัง

ร้อยตำรวจโทดำเกิง “เราต้องอยู่กับอันตรายรอบข้างอย่างนี้ ไหนจะโจรผู้ร้าย ไหนจะภัยธรรมชาติ ใครบ้างล่ะที่มาเห็นใจเรา” เขาพูดต่อว่า “ไอ้เพื่อนผมมันเล่าให้ฟังว่าออกบ้านนอกใหม่ ๆ ถ้าใครมาแจ้งความ มันก็ทำคดีให้ทุกราย แต่บ้านนอกน่ะหมอก็รู้ โจรผู้ร้ายมันชุกชุม ไอ้อย่างคดีขโมยควายนี่เป็นของประจำ แล้วมันจะจับผู้ร้ายได้ทุกรายหรือก็เปล่า หนัก ๆ เข้าเบื้องบนเขาก็ตำหนิลงมา ว่าโจรผู้ร้ายชุกชุม ตำรวจไม่มีสมรรถภาพ **เดี๋ยวนี้มันทำไงรู้ไหมหมอ**”

กานต์ไม่ได้พูดว่ากระไร เพราะรู้อยู่ว่าเขาต้องเล่าต่อ

ร้อยตำรวจโทดำเกิง “ใครไปแจ้งความ มันก็รับฟังไว้เท่านั้น ไม่ลงบันทึกประจำวันให้เสียประวัติตัวเอง”

หมอกานต์ “แล้วพวกชาวบ้านจะได้ใครเป็นที่พึ่ง เมื่อตำรวจไม่เอาเรื่อง”

(สุวรรณี สุคนธา, 2540: 201)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ร้อยตำรวจโทดำเกิง ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ หมอกานต์ เพราะเมื่อหมอกานต์เงียบไม่ตอบคำถาม ร้อยตำรวจโทดำเกิงก็ยังคงเล่าเรื่องของตนเองต่อไป อย่างไรก็ตาม แม้แต่หมอกานต์เองก็เข้าใจเจตนาของร้อยตำรวจโทดำเกิงว่า เขาไม่ได้มีเจตนาที่จะถามคำถามตน ฉะนั้นหมอกานต์จึงไม่ได้ตอบคำถาม แต่กลับเงียบและคอยฟังคำกล่าวของร้อยตำรวจโทดำเกิงต่อไป

ร้อยตำรวจโทดำเกิงเล่าเรื่องการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจในเขตชนบท ซึ่งต้องเผชิญกับอันตรายต่างๆ มากมาย โดยเฉพาะจำนวนคดีจากชาวบ้านที่มาแจ้งความ ซึ่งมีเป็นจำนวนมากจน

ตำรวจเองก็ปิดคดีไม่ได้ทุกคดี ท้ายที่สุดจึงต้องถูกหัวหน้างานตำหนิ ด้วยเหตุนี้ตำรวจในเขตชนบทจึงต้องหาทางแก้ไขปัญหานี้

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าร้อยตำรวจโทดำเกิงจะถามหมอกานต์ถึงวิธีการแก้ไขปัญหาของตำรวจในเขตชนบทตามที่เขาเล่าและหยุดไว้ แต่เขาก็ทราบดีว่าหมอกานต์จะต้องไม่รู้คำตอบ เพราะหมอกานต์ไม่ใช่คนในสายงานอาชีพนี้ และหมอกานต์เองก็เพิ่งจะย้ายเข้ามาอยู่ที่นี่ ฉะนั้นร้อยตำรวจโทดำเกิงจึงไม่ได้คาดหวังคำตอบจากหมอกานต์ แต่เขากลับเล่าเรื่องซึ่งเป็นคำตอบที่เขาถามให้หมอกานต์ฟังต่อไป ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่ร้อยตำรวจโทดำเกิงถามจึงมีเจตนาที่จะบอกหมอกานต์ว่าปัญหาที่เล่าให้ฟังนั้นมีทางแก้ไข เพื่อให้หมอกานต์สนใจ และต้องการที่ฟังเรื่องที่เขาจะเล่าต่อไปจนจบ

3.4 **วัจนกรรมการถาม** จากการวิเคราะห์นวนิยายไทยในช่วงที่ 3 ทั้ง 3 เรื่องพบวัจนกรรมการถาม ที่เป็นวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าเพียงรูปประโยคเดียว ดังนี้

ตัวอย่างที่ 8 บทสนทนาระหว่าง ดัมพ์ กับ พิมพ์รส หลานสะใภ้ พิมพ์รส และชัยพรมาชวนดัมพ์ออกไปทานอาหารกลางวัน เมื่อดัมพ์รู้ว่าพิมพ์รสเพิ่งกลับมาการเยี่ยมมธุรส ผู้เป็นแม่ที่โรงพยาบาล จึงได้ถามถึงมธุรส เพราะเขาไม่รู้เรื่องที่มธุรสกินยาฆ่าตัวตาย

พิมพ์รส “ไม่มีอะไรค่ะ เราไม่เยี่ยมคุณแม่มา เห็นว่าใกล้เที่ยงแล้ว พอดีคุณแม่ก็ยังหลับ เลยออกมาหาอะไรทานกันก่อน นึกถึงคุณอาด้วยค่ะ คุณพ่อเลยจะมาชวนคุณอาออกไปกับเรา ไม่ได้พบคุณอานานพอดูทีเดียว... เมื่อกี้พิมพ์โทร.ไปชวนอานิไว้แล้ว”

ดัมพ์ เขาสะดุ้งนิดหนึ่ง และแล้วโลหิตก็อดแล่นซ่านไปทั้งตัวไม่ได้ “อ้อ” เขาคราง เบา ๆ พลางเสยกนาฬิกาข้อมือขึ้นดู เพื่อซ่อนแสงบางอย่างจากดวงตา “จะไปกันเดี๋ยวนี้ หรืออีก 15 นาทีเที่ยง”

พิมพ์รส “คุณอาออกไปได้ไหมละคะ”

ดัมพ์ “ไปได้”

พิมพ์รส “งั้นก็ออกไปกันเถอะค่ะ” พิมพ์รสบอกอย่างสนิทสนม รู้สึกรักและนับถือชายหนุ่มผู้นี้ไม่ผิดอะไรกับอาแท้ ๆ ของหล่อนเอง”

ดัมพ์ “**ยังไม่ได้ถามเลยว่าคุณแม่เป็นอะไรไป**” เขาเอ่ยขึ้นหลังจากสะกดใจมิให้ตื่นเต้น อีกสักครู่ เขาก็จะได้พบสตรีที่เขาปรารถนาจะพบมาหลายสัปดาห์

พิมพ์รสเล่าให้ฟัง ดัมพ์ก็อดตกใจมิได้... ทำให้เขานึกถึงภาพของเด็กหญิงเกียวบนรถประจำทางวันนั้น...

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 770- 771)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่าซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่าแต่อย่างใด แต่ต้องการที่จะถามคำถามผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จากผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ดัมพ์ ไม่รู้มาก่อนว่ามธุรส มารดาของพิมพ์กินยาฆ่าตัวตายจนต้องเข้าโรงพยาบาล ดังนั้นเมื่อเขาทราบว่าพิมพ์เพิ่งกลับจากโรงพยาบาล ก็เป็นธรรมดาของคนรู้จักกันที่จะต้องถามว่ามธุรสเป็นอะไรไป นอกจากนี้ แม้แต่ผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ พิมพ์รส ก็เข้าใจเจตนาของดัมพ์ เพราะเมื่อดัมพ์กล่าวรูปประโยคบอกเล่านี้ พิมพ์รสก็ตอบกลับทันทีโดยเล่าถึงสาเหตุที่แม่ของเธอต้องเข้าโรงพยาบาล ด้วยเหตุนี้รูปประโยคบอกเล่าที่ดัมพ์กล่าวจึงมีเจตนาที่จะถามคำถามพิมพ์รสเกี่ยวกับสาเหตุที่มธุรสต้องเข้าโรงพยาบาล

ตัวอย่างที่ 9 บทสนทนาระหว่าง นาย ผู้ซึ่งมีอิทธิพลในวงราชการ กับ คุณหญิงศาวิกา ซึ่งเป็นภรรยาลับๆ ของนาย คุณหญิงศาวิกาเป็นภรรยาลับๆ ให้กับนายโดยแลกกับเงินและความก้าวหน้าของชนะ สามี และเป็นลูกน้องของนาย ซึ่งชนะเองก็รู้ และเป็นคนสนับสนุนให้เธอเป็นภรรยาลับ ๆ ของนาย ในระหว่างที่นายมาปฏิบัติราชการที่สงขลา คุณหญิงศาวิกา และสามีก็ได้ติดตามมาด้วย และคืนหนึ่งเธอก็ได้เข้าไปสนทนากับนายภายในห้องพัก ซึ่งเธอก็ได้พูดถึงความทุกข์ที่เธอได้รับจากการกระทำนี้

คุณหญิงศาวิกา “ดิฉันเคยคิดว่า ตัวเองจะต้องมาตกอยู่ในสภาพอย่างนี้หรอกค่ะท่าน” หล่อนเป็นผู้ทำลายความเงียบขึ้นก่อน “ความสุขน่ะหรือคะ... อย่าพูดถึงมันดีกว่า ดิฉันไม่เคยเห็นมนุษย์หน้าไหนมีความสุขจริงๆ สักคน ถึงท่านก็เถอะ... ท่านกล้าพูดได้เต็มปากหรือว่าท่านมีความสุขในเมื่อความสุขของท่านอยู่บนความทุกข์ของคนอื่น”

ประกายตาของ ‘นาย’ วาบขึ้นเล็กน้อย แสงไฟมัวๆ ซึ่งเปิดเท่าที่จำเป็น ช่วยให้ความคมระยับของมันส่องแสงกล้าขึ้น ขณะที่ผิวพรรณสีคร้ามถูกกลืนหายเข้าไปในความหม่นโดยรอบ เขาเลิกคิ้วน้อยๆ อย่างรำคาญใจ

นาย “ศาวิกา คุณก็รู้ว่าผมเหนื่อย ผมจะบริหารงานใหม่โดยไม่มีสิ่งหล่อเลี้ยงชีวิตไม่ได้ และสิ่งหล่อเลี้ยงชีวิตของผมก็ไม่จำเป็นจะต้องเหมือนใคร”

คุณหญิงศาวิกา “**ดิฉันไม่ทราบว่าในอดีตท่านเคยพ่ายแพ้ใครมาอย่างฉกาจฉกรรจ์หรือเปล่า**” หล่อนตั้งคำถาม

‘นาย’ มองหล่อน และเอนตัวพิงพนัก

นาย “ถ้าใครจะอิจฉาคุณเพราะรู้ว่าผมชอบคุณมาก ก็ปล่อยให้เขาไปเถอะนะ... ศาวิกา...” เขาพูดพลางระบายลมหายใจยาว “เพราะว่า เวลาผมอยู่กับคุณ ผมมีความสุขขึ้น นอกจากจะหยามน้ำหน้าเจ้านะได้แล้ว ผมยังได้เพื่อนคุยที่ถูกคอเป็นอันมาก คุณไม่เหมือนลายทองหรอก ขานั้นดีแต่วัยกับจริต เขาไม่เคยรู้อะไร ไม่เคยคิดอะไร ผมเกลียดคนที่มีแต่หัวกะโหลก และมันสมองที่มีราคาเพียงตือฮวนชามเดียว...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ข: 301)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่าซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะถามคำถามผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จากในเวลาต่อมาเมื่อผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ คุณหญิงศาวิกา เห็นว่าผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ นาย ยังไม่ตอบคำถาม เธอจึงได้กล่าวย้ำเจตนา ดังปรากฏในบทสนทนาที่คุณหญิงกล่าวย้ำเจตนาเพื่อขอคำตอบจากนายอีกครั้งว่า ‘ท่านยังไม่ได้ตอบดิฉันเลยว่า ในอดีตท่านเคยพ่ายแพ้ใครมาหรือ ท่านจึงได้คอยทีทำร้ายคนที่ท่านพอจะทำได้...’

นายพอใจที่จะมีความสัมพันธ์กับภรรยาของคนอื่นและถ้าสามีของภรรยาคนนั้นรับรู้ความเป็นไป และโกรธแค้น แต่ทำอะไรนายไม่ได้ นายก็จะยิ่งพอใจและมีความสุข เช่นเดียวกับศาวิกาที่สามี ซึ่งเป็นลูกน้องของนาย นำเธอมาให้นายเพื่อแลกกับเงินทองและความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ซึ่งศาวิกาเองก็เต็มใจ แต่เธอเชื่อว่านายจะต้องเคยแพ้ใครบางคน หรือถูกกระทำเช่นนี้มาก่อน จนถึงกับโกรธและเก็บความไม่พอใจนั้นมาระบาย ด้วยเหตุนี้คุณหญิงศาวิกาจึงได้ใช้

รูปประโยคบอกเล่าถามคำถามนายโดยประโยคบอกเล่านี้คำว่า “ไม่ทราบว่า” ซึ่งเป็นการบอกถึงความไม่รู้ของเธอเพื่อให้นายตอบกลับ

ตัวอย่างที่ 10 บทสนทนาระหว่าง วิฐู ซึ่งเป็นน้องของวจี กับ วจี และ ทินกร ซึ่งเป็นสามีของวจี ทินกรไม่พอใจที่วจี ภรรยาของตนรับเสื้อผ้าราคาแพงที่วิฐู ซึ่งเป็นน้องของเธอเองซื้อให้ เพราะทินกรนั้นเป็นคนเชื่อมั่นในตนเองสูง ไม่มีความทะเยอทะยานหรือเห็นแก่ผลประโยชน์ และที่สำคัญไม่ยอมอ่อนข้อให้กับผู้กระทำผิดซึ่งตรงกันข้ามกับวิฐู ดังนั้นเมื่อทินกรแสดงออกถึงความไม่พอใจในการกระทำของภรรยา วิฐูจึงกล่าวประชดว่าทินกร

วิฐู “ทำไมพี่ทินถึงเป็นคนช่างตัดอะไรได้ง่ายดายนักก็ไม่รู้... ประหลาดคน ไอ้นั่นก็ไม่เอา ไอ้นี่ก็ไม่เอา พระสงฆ์องค์เจ้าเดี๋ยวนี้ ยังกิเลสมากกว่าพี่ทินอีกนะจะบอกให้รู้”

ทินกร “ทำไมพี่จะไม่มีกิเลส แต่เป็นกิเลสคนละอย่างกับที่เขามีๆ กันอยู่นั่น เธอก็เลยเห็นไปว่าไม่มี...”

วิฐู “กิเลสอะไรคะ” วิฐูถาม และหันไปทางพี่สาว “**พี่จีคงจะอธิบายได้ดีกว่าละมัง**”

วจี คุณวจีพยักหน้า “ก็กิเลสแบบคนที่ไม่ได้ออกไปไหนน่ะซี เมื่อเค้นเอากับคนนอกบ้านไม่ได้ ก็ต้องมาเค้นเอากับคนในบ้าน... นึกเอาเองก็แล้วกัน ขี้เกียจพูด” แล้วคุณวจีก็หอบถุงเสื้อผ้า และของใช้กระจุกกระจิกที่เพิ่งซื้อมา เดินขึ้นบันไดไปชั้นบน

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ข: 471)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่าซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะถามเพื่อให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ วจี แสดงท่าทางพยักหน้าตอบรับการถามของผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ วิฐู

เมื่อทินกรกล่าวว่า กิเลสที่ตนเองมีแตกต่างจากกิเลสที่คนอื่น ๆ เขามีกัน วิฐูจึงต้องการจะรู้ว่ากิเลสที่ทินกรมีนั้นคือกิเลสประเภทไหน ดังนั้นเธอจึงถามคำถามในสิ่งที่เธออยากรู้ แต่เมื่อคิดได้ว่าวจี ซึ่งเป็นภรรยาของทินกรน่าจะตอบได้ดีกว่า เธอจึงได้ใช้รูปประโยคบอกเล่า ซึ่งมีคำบอกมาลา “กระมัง” ที่ใช้ในประโยคแจ้งให้ทราบ แสดงความหมายคาดคะเน บางทีก็มีคำว่า คง

เห็นจะ อาจจะ ซึ่งมีความหมายแสดงการคาดคะเนของผู้พูดปรากฏในประโยคด้วย (นววรรณ พันธุเมธา, 2527: 80)

ด้วยเหตุนี้ คำบอกมาลาที่ปรากฏในรูปประโยคบอกเล่าจึงแสดงถึงการคาดคะเน และความไม่แน่ใจของวิฐู ที่ว่าวจีจะอธิบายกิเลสที่ทินกรมีได้หรือ เพราะถ้าวิฐูรู้อยู่แล้วว่าวจีอธิบายถึงกิเลสได้ ผู้พูดหรือวิฐูก็น่าที่จะขอให้วจีอธิบายในประเด็นนี้ทันที แต่ในสถานการณ์จริงวิฐูกลับไม่ได้ใช้รูปประโยคคำสั่งสั่งให้วจีอธิบาย ดังนั้นรูปประโยคบอกเล่าที่วิฐูกล่าวจึงมีเจตนาที่จะถามวจีเพื่อให้ได้คำตอบรับยืนยันความไม่แน่ใจของวิฐูเองว่าวจีอธิบายเรื่องกิเลสของทินกร สามีได้

3.5 **วัจนกรรมการแนะนำ** จากการวิเคราะห์นวนิยายไทยในช่วงที่ 3 ทั้ง 3 เรื่องพบวัจนกรรมการแนะนำ ที่เป็นวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคคำสั่ง และรูปประโยคคำถาม ดังนี้

1) **รูปประโยคคำสั่ง**

ตัวอย่างที่ 11 บทสนทนาระหว่าง ภรรยาท่านรัฐมนตรี กับ เฟื่องทอง เฟื่องทองมาที่บ้านท่านรัฐมนตรี เพื่อที่จะให้รัฐมนตรี ซึ่งเป็นหัวหน้าของวีระ สามีของเธอ ให้ช่วยจัดการเรื่องที่สามีของเธอมีเมียน้อย ครั้นเมื่อมาถึงท่านรัฐมนตรีก็ไม่อยู่ เฟื่องทองจึงได้เล่าเรื่องราวให้ภรรยาท่านรัฐมนตรีฟังแทน

เฟื่องทอง “ขอความกรุณาคุณหญิงช่วยถ่ายทอดให้ท่าฟังด้วยนะคะ เรื่องมันเป็นอย่างนี้แหละค่ะ ดิฉันน่ะเจ็บใจจนร้าวระบมไปหมดแล้ว”

ภรรยาท่านรัฐมนตรี คุณหญิงก็ปลอบว่า “**สงบ ๆ หน่อยดีกว่าคุณเฟื่องทอง** อย่าไปเอะอะกับใครเขาเลย อายเขาเปล่า ๆ อันที่จริงน่ะ ก็ไม่ใช่ว่าจะมีแต่สามีของเราเท่านั้นหรอกนะที่นิยมกัน การมีบ้านเล็ก สามีใคร ๆ ก็ทั้งนั้นแหละ ผู้ชายน่ะพอเขาเป็นใหญ่เป็นโต กินดีอยู่ดีขึ้นมา เขาก็นึกถึงเรื่องนี้ก่อนแทบทุกคน เราทำเฉย ๆ เสียเขาก็ต้องกลับมาวันยังค่ำ... นะคะ เชื่อดิฉันเถอะ”

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 441)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำสั่ง ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบังคับให้ทำ แต่ในรูปประโยคคำสั่งนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบังคับให้ผู้ฟังกระทำตาม ตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการสั่ง แต่ต้องการที่จะให้คำแนะนำแก่ผู้ฟัง

อนึ่ง จะสังเกตเห็นว่าวัจนกรรมการแนะนำ และวัจนกรรมการสั่ง มีความคล้ายคลึงกัน แต่มีเงื่อนไขบางอย่างที่แยกวัจนกรรมทั้งสองออกจากกัน นั่นคือ ประเด็นแรก วัจกรรมการสั่งนั้นผู้พูดต้องมีอำนาจเหนือผู้ฟัง แม้ว่าในปริบทนี้ภรรยาท่านรัฐมนตรีจะมีอำนาจเหนือกว่าเฟื่องทอง แต่รูปประโยค ประกอบกับบทบรรยายที่แสดงเจตนาของภรรยาท่านรัฐมนตรีว่าต้องการที่จะปลอบเฟื่องทองนั้น ทำเฟื่องทองเลือกที่จะปฏิบัติ หรือไม่ก็ได้ ฉะนั้นรูปประโยคคำสั่งนี้ ภรรยาท่านรัฐมนตรีจึงไม่ได้มีเจตนาที่จะสั่งให้เฟื่องทองสงบสติอารมณ์ แต่แนะนำให้เฟื่องทองเลือกที่สงบหรือไม่ก็ได้

ประเด็นที่สอง วัจนกรรมการการแนะนำเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ผู้ฟัง ดังจะเห็นว่าเนื้อความของรูปประโยคที่ภรรยาท่านรัฐมนตรีกล่าวเป็นการกระทำที่ยังประโยชน์แก่เฟื่องทอง กล่าวคือ มีคำว่า “ดีกว่า” ซึ่งเป็นการเปรียบที่บ่งบอกถึงประโยชน์ที่เหนือกว่าสิ่งที่ผู้ฟังมี หรือกระทำอยู่ ซึ่งในปริบทนี้คือ การสงบสติอารมณ์ไม่ให้โกรธย่อมที่จะดีกว่าการไม่รู้จักระงับอารมณ์ ซึ่งจะยังผลเสียมาสู่เฟื่องทองเอง ด้วยเหตุนี้ รูปประโยคคำสั่งที่ภรรยาท่านรัฐมนตรีกล่าวนี้ จึงมีเจตนาที่จะแนะนำให้เฟื่องทองรู้จักสงบสติอารมณ์โกรธ เพราะเห็นว่าจะยังประโยชน์แก่เฟื่องทองมากกว่าการใช้อารมณ์แก้ไขปัญหา

2) รูปประโยคคำถาม

ตัวอย่างที่ 12 บทสนทนาระหว่าง สิรินทร์ กับ มธุรส มธุรสออกมาตอนรับเฟื่องทอง และสิรินทร์ เพื่อนของตนเองที่ระเบียงบ้านโดยที่เด็กหญิงเกียว เมียน้อยของเพลา สามีของตนออกมาเปิดประตูให้ เมื่อทั้งคู่เห็นเด็กหญิงเกียวก็แปลกใจ ประกอบกับเห็นสีหน้าของมธุรสที่ซีดเซียวก็ได้ให้คำแนะนำเพื่อน

เฟื่องทอง เป็นยังไงมายังไงถึงได้เอามาเลี้ยงอีกล่ะ คุณเพลากลับมาอยู่นี่แล้วเรอะ เธอดึงยังไงถึงเอากลับมาได้” เฟื่องทองรัว ‘ประทัด’ จนคนฟังตอบไม่ถูก “ไหนว่ามันท้อง

ไม่ใช่หรือ แล้วเกิดใจพระยังไงขึ้นมา นี่รู้ไหมว่าท่าทางมันมาดแม้นขึ้นกว่าเก่าเหลือเกินละ เหมือนกับว่ามันแน่เหมือนกัน... มีอะไรเกิดขึ้นมั่ง... เล่าไป... เล่าไป ไม่เห็นจะต้องปิดบังอะไรเลย เรามันรู้ถึงไส้ถึงพุงกันแล้ว เห็นเด็กบอกว่าเธอปิดเรื่องไม่สบาย ทำไมต้องปิด..."

สิรินทร์ สิรินทร์เหนี่ยวแขนเฟื่องทอง "ค่อย ๆ พูดก็ได้ย่ะ คุณเฟื่อง"

มธุรส มธุรสไม่ได้ตอบสักคำเดียว หล่อนเพียงแต่บอกเพื่อนว่า "นั่งลงก่อนเถอะ... นี่จะไปไหนกันคะ"

เฟื่องทอง "ก็มาหาเธอน่ะซี คิดถึงจะตาย คณะพรรคของเราคลาดกันได้ที่ไหน" เฟื่องทองบอก "ว่าแต่ว่าเป็นอะไร หน้าตาซีดเซียว"

มธุรส "ไม่สบาย"

สิรินทร์ "ใจหรือกาย" สิรินทร์ถาม "ถ้าใจละก็ แต่งตัวออกไปข้างนอกด้วยกัน เดี๋ยวก็หาย **ทำไมไม่เอาอย่างฉันมั่ง** ใครจะเป็นยังไงก็ไม่เห็นเป็นทุกข์"

เฟื่องทอง "จะทุกข์ทำไม ก็เขาเป็นเสียจนเราไม่ต้องทุกข์แล้ว" เฟื่องทองขัด

สิรินทร์ "แน่ละซียะ ไหนจะสู้ปลัดกระทรวงของเธอได้ล่ะ" สิรินทร์ตอบอย่างไม่สู้พอใจนัก "ยังดีอยู่หรอกหรือ"

เฟื่องทอง "ดีจะตาย..."

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 90- 91)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะแนะนำผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ สิรินทร์ ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ มธุรส

สิรินทร์เห็นมธุรสไม่สบายใจเรื่องสามีมีเมียน้อย สิรินทร์จึงแนะนำให้มธุรสปล่อยวางปัญหาเช่นเดียวกับเธอ เพราะสามีของสิรินทร์เองก็เจ้าชู้เหมือนกัน เธอจึงข่มใจไม่ให้เป็นทุกข์ อย่างไรก็ดี สิรินทร์เชื่อว่าหากมธุรสปฏิบัติตามก็จะเป็นประโยชน์ เพราะเธอเองปฏิบัติและเห็นผลมาแล้ว ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่สิรินทร์กล่าวจึงมีเจตนาแนะนำให้ให้มธุรสปล่อยวางปัญหาที่กำลังรุมเร้า

3.6 **วัจนกรรมการเตือน** จากการวิเคราะห์นวนิยายไทยในช่วงที่ 3 ทั้ง 3 เรื่องพบวัจนกรรมการเตือน ที่เป็นวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าเพียงรูปประโยคเดียว ดังนี้

ตัวอย่างที่ 13 บทสนทนาระหว่าง นิธิมา กับ ดัมพ์ ดัมพ์และนิธิมานั่งรับประทานอาหารอยู่ในร้านอาหาร เมื่ออาหารที่สั่งมาแล้ว นิธิมาเห็นดัมพ์ยังไม่แตะต้องอาหารที่สั่ง จึงได้เตือนให้ดัมพ์รับประทาน

คราวนี้นิธิมาไม่ตอบ หล่อนก้มหน้าเคี้ยวเนื้อตุ๋น ซึ่งค่อนข้างเปื่อย

นิธิมา “**คุณดัมพ์ยังไม่ได้แตะข้าวเลย**”

ดัมพ์ “ผมไม่ค่อยหิวนัก มันตื้อ ๆ ยังไงชอบกล” เขาตอบ แต่ก็ลงมือรับประทาน “คล้ายกับจะอิ่มแล้วยังงั้นแหละ”

นิธิมา “ไหนว่าเมื่อเช้าดื่มกาแฟไงคะ”

ดัมพ์ “ครับถึงยังงั้นผมก็อิ่ม... อิ่มอะไรก็ไม่ทราบ!”

นิธิมาอมยิ้ม ไม่ตอบ

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 231)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่าซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะเตือนผู้ฟังให้รับประทานอาหารที่อยู่ตรงหน้า ดังจะเห็นว่า เนื้อความของรูปประโยคที่ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ นิธิมากล่าว สัมพันธ์กันกับสถานการณ์ที่ผู้พูด หรือนิธิมา และผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ดัมพ์ กำลังนั่งอยู่ในร้านอาหาร ฉะนั้นเมื่อนิธิมากล่าวรูปประโยคบอกเล่านี้จึงไม่ได้ต้องการเพียงบอกให้ดัมพ์รู้เท่านั้นว่าเขายังไม่ได้กินข้าว แต่ต้องการเตือนว่าให้รับประทานข้าวได้แล้ว

นอกจากนี้ นิธิมายังเชื่อว่าดัมพ์ไม่สนใจที่จะรับประทานอาหาร เพราะเมื่อตนรับประทานเนื้อตุ๋นแล้ว ดัมพ์ก็ยังไม่แตะต้องข้าวเลย จนกระทั่งตนได้กล่าวรูปประโยคบอกเล่านี้ ดัมพ์จึงลงมือรับประทานอาหาร ด้วยเหตุนี้นิธิมาจึงมีเจตนาที่จะใช้รูปประโยคบอกเล่านี้เตือนดัมพ์ให้รับประทานอาหารที่สั่งมา

3.7 **วัจนกรรมการสัญญา** จากการวิเคราะห์นวนิยายไทยในช่วงที่ 3 ทั้ง 3 เรื่องพบวัจนกรรมการสัญญา ที่เป็นวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าเพียงรูปประโยคเดียว ดังนี้

ตัวอย่างที่ 14 บทสนทนาระหว่าง เดช กับ เฟื่องทอง เฟื่องทองมาหาเดชที่ทำงานเพื่อมาถามเดชเรื่องที่เขาเลิกกับชุดา หลานของตน แต่เมื่อพูดคุยกันไปได้สักครู่ เฟื่องทองก็เปลี่ยนใจมาเข้าข้างเดช ตำหนิว่าชุดาหลานของตนไม่ดี และจะช่วยเดชไกล่เกลี่ยเรื่องเงินที่ชุดาเรียกร้องจากเดชถึงหนึ่งแสนบาทให้ และยินดีที่จะช่วยให้เดชสมหวังกับนิธิมาหญิงคนใหม่ที่เดชสนใจ ซึ่งเป็นน้องสะใภ้ของมธุรส เพื่อนของเฟื่องทองนั่นเอง

เฟื่องทอง “จะให้ดิฉันช่วยไหมล่ะคะ ดิฉันช่วยได้นา” หล่อนบอกยิ้มๆ ทีเล่นทีจริง “ยิ่งผู้หญิงคนนั้น ดิฉันรู้จักด้วยละก้อ ช่วยได้แน่ๆ เลย”

เดช “เออ... จริงซี ผมลืมนึกถึงคุณเฟื่องนานแล้วด้วยซ้ำไป”

เฟื่องทอง “นี่ละ อยากปิดดิฉัน” เฟื่องทองติดตามเรื่องโดยเร็ว ตามวิสัยผู้ที่ว่องไวเสมอในการปะติดปะต่อ “ไม่งั้นก็สำเร็จไปนานแล้ว ดิฉันก็รู้ว่าผู้หญิงคนนั้นคือใคร”

สีหน้าของเดชกระดากนิดหนึ่ง เฟื่องทองจึงรวบรัดต่อไป

เฟื่องทอง “ดิฉันจะ ‘เดิน’ สายไหนก็ได้ทั้งนั้นแหละค่ะ ทางมธุรสก็สะดวก ทางคุณเพลาก็ไม่ยาก ทางเจ้าตัวเขาเองก็ไม่เหลืออย่ากว่าแรง เด็กคนนี้ดีค่ะ รับรองคุณเดชไม่ผิดหวังแน่ เก่งสารพัด เขาฝึกปรือกันมานานแล้ว” เฟื่องทอง ‘รุก’ เมื่อเห็นอีกฝ่ายหนึ่งยังอึกอัก “จะหาผู้หญิงดีๆ อย่างนี้ก็หายากเหมือนกัน เรื่องผู้ชายพายเรือก็ไม่มีเลย รับรองได้”

เดช “แต่อย่าลืมนะคุณเฟื่อง เด็กคนนี้ ‘ยาก’ มาก เขาไม่ใช่เด็กแบบเด็กสมัยนี้ ผมเองยังอึดอัด ไม่เคยกล้าพูดอะไรพล่อย ๆ เลย กลัวเสียผู้ใหญ่... แต่เอาเถอะ ถ้าคุณเฟื่องคิดว่าคุณจะช่วยผมสำเร็จ” เขาบอก “**ผมไม่ลืมคุณแน่**”

เฟื่องทอง “เป็นอันว่าดิฉันตกที่นั่งหาแม่บ้านให้คุณเดช” เฟื่องทองหัวเราะเบาๆ “ไขก๊อกคนเก่าออกจูงคนใหม่มาให้แทน”

เดช “ก็ไม่ใช่เรื่องประหลาดอะไรไม่ใช่หรือ” เดชถาม พลางเอนตัวลงพิงพนักอย่างสบายใจ

เฟื่องทอง “ขอต่อว่าสักหน่อยเถอะค่ะ ช่างปิดกันเสียจริงๆ ป่านนี้ดิฉันยังไม่ทราบเลยว่า ยายพิมพ์กับนิธิมาอยู่ไหน”

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 600- 602)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่าซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะสัญญา ดังจะเห็นได้ว่า เนื้อความของรูปประโยคที่ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ เดช กล่าวนั้นเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นในอนาคต เพราะมีคำสันธาน “ถ้า” เชื่อมรูปประโยคก่อนหน้านี้ กับรูปประโยคบอกเล่าให้คล้อยตามกัน กล่าวคือจะต้องเกิดเหตุการณ์หนึ่งก่อน ซึ่งในปริบทนี้คือ ผู้ฟัง หรือเฟื่องทองจะต้องช่วยให้เดชให้สมหวังกับผู้หญิงคนรักก่อน จึงจะเกิดเหตุการณ์ที่สองตามมานั่นคือ เดชจะไม่ลืมเฟื่องทอง ซึ่งไม่ลืมในปริบทนี้หมายถึง เดชจะไม่ลืมที่จะตอบความช่วยเหลือของเฟื่องทอง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเดชใช้รูปประโยคบอกเล่าแต่มีเจตนาที่จะสัญญาให้เกิดการกระทำที่เป็นประโยชน์แก่เฟื่องทองในอนาคต

อนึ่ง เมื่อพิจารณาเนื้อเรื่องที่ดำเนินต่อมาในเรื่องนี้ จะเห็นว่าเฟื่องทองได้ดำเนินการเจรจากับมธุรส เพื่อนของเธอเอง และเป็นพี่สะใภ้ของนิธิมา ผู้หญิงซึ่งเดชหมายปองให้เฟื่องทองดำเนินการให้ ฉะนั้น จะเห็นว่า เฟื่องทองก็เข้าใจเจตนาของเดชที่กล่าวรูปประโยคบอกเล่านี้ว่าไม่ได้ต้องการเพียงแค่ให้ทราบ หรือรู้ว่าเขาจะไม่ลืมเฟื่องทอง แต่เขาได้ให้สัญญาว่าจะตอบแทนความช่วยเหลือของเธออย่างแน่นอน นอกจากนี้ นอกจากนี้ เมื่อนิสัย และพฤติกรรมของเดช ตัวละครในเรื่อง จะเห็นว่า เขาเป็นคนที่ร่ำรวย เปลี่ยนภรรยาบ่อย แต่ถึงอย่างไร ลูกๆ ของเดชที่เกิดกับภรรยาไม่ว่าจะคนไหน เขาจะเลี้ยงดูส่งเสียเองหมดทุกคน ซึ่งแสดงให้เห็นเดชเป็นคนรับผิดชอบในสิ่งที่ได้กระทำ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเชื่อว่าเดชตั้งใจที่จะปฏิบัติตามข้อสัญญาที่ได้ให้ไว้แก่เฟื่องทองแน่นอน

3.8 **วัจนกรรมโต้แย้ง** จากการวิเคราะห์นวนิยายไทยในช่วงที่ 3 ทั้ง 3 เรื่องพบวัจนกรรมการโต้แย้ง ที่เป็นวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคทั้ง 3 รูปประโยค ได้แก่ รูปประโยคบอกเล่า รูปประโยคคำสั่ง และรูปประโยคคำถาม ดังนี้

1) **รูปประโยคบอกเล่า**

ตัวอย่างที่ 15 บทสนทนาระหว่าง ฑัณฑิกา กับ ทินกร ผู้เป็นพ่อ ทินกรไม่พอใจวจีภรรยาของตนที่ไม่ทำตนเป็นแม่บ้านเช่นที่เคยปฏิบัติมา แต่กลับออกไปสมาคมกับกลุ่มสังคม

ภายนอกบ้าน ทินกรจึงได้กล่าวแสดงความไม่พอใจในภรรยาที่ทำตัวเป็นเด็กให้ฑัณฑิกา ลูกสาวได้รับรู้

ฑัณฑิกา “คุณพ่อคะ” ฑัณฑิกาตอบ แต่ก็รู้สึกว่าขอบตาร้อนผ่าวด้วยความตีบตื้น มนุษย์ที่อยู่ด้วยกันมานาน จนแลเห็นกันอยู่อย่างถ่องแท้ ความถ่องแท้นั้น บางทีก็กลายเป็นดาบสองคม “คุณแม่น่ะรักและนับถือคุณพ่อมากนะคะแต่คุณแม่อาจกำลังแปลกใหม่กับเพื่อนฝูงกับน้ำฐู เพราะเขาพาคุณแม่ไปสะดวกสบาย พอดีคุณพ่อก็เคร่งครัด ไม่ยอมผ่อนตามคุณแม่ก็เลยฮึดขึ้นมา”

ทินกร “ไม่จริงหรอก ... เขาแก่แล้ว เขาไม่น่าทำตัวเป็นเด็ก”

ฑัณฑิกาไม่ตอบ แต่นึกในใจว่า บุรุษผู้ฉลาดด้วยความรู้และปัญญาด้านการงานนั้น ใช่ว่าจะมีปัญญารอบรู้ไปถึงความต้องการและชีวิตจิตใจของมนุษย์ก็หาไม่ โดยเฉพาะรู้และเข้าใจหัวใจของสตรีเพศที่ตนอยู่ร่วมด้วย สตรีเพศต่างหากที่จำเป็นต้องติดตามเพื่อความเข้าใจและเข้าถึงบุรุษ

ฑัณฑิกา “**ฑัณฑิว่า คนเรามีช่องว่างที่จะทำตัวเป็นอะไรก็ได้เสมอแหละค่ะ** ไม่จำกัดว่าถ้ามีอายุแล้วจะต้องทำอะไรตามอายุเสมอไป เหตุผลเป็นของดี แต่บางทีก็น่าเบื่อหน่ายคับใจ อารมณ์เป็นส่วนที่ปราศจากจารีต แต่เป็นความสุขของเจ้าของอารมณ์ที่สุด เพราะฉะนั้น ฑัณฑิเข้าใจคุณแม่ค่ะ เข้าใจดีว่าคุณแม่คิดอะไร รู้สึกยังไง ...”

ทินกร ทินกรตอบอย่างหงุดหงิดว่า “แล้วทำไมเราดึงแม่เรากลับไม่ได้ล่ะ”

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ข: 620- 621)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่าซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะเสนอความคิดของตนเองเพื่อโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ทินกร แสดงความไม่พอใจที่ ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ฑัณฑิกา กล่าวถ้อยคำที่มีเนื้อความขัดแย้งกับถ้อยคำ ซึ่งเป็นความเชื่อของตนก่อนหน้านั้น

ทินกรเชื่อว่าวจี ภรรยาของเขาอายุมากแล้วจึงไม่ควรที่จะมีพฤติกรรมเป็นเด็ก กล่าวคือวจีโกรธทินกร ฉะนั้นเธอจึงไม่เอาใจใส่ต่องานบ้านดังที่เคยกระทำ แต่กลับออกนอกบ้าน

ไปสังสรรค์สมาคมกับเพื่อนฝูง แต่ฑัณฑิกาไม่เห็นด้วยกับความคิดของทินกร บิดา เพราะคนเราแม้จะอายุเท่าไหร่ก็ตาม ก็อาจมีพฤติกรรมไม่สมกับวัยบ้างก็ได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับอารมณ์ของคนๆ นั้น ด้วยเหตุนี้รูปประโยคบอกเล่าที่ฑัณฑิกากล่าวจึงมีเจตนาแย้งความเชื่อของทินกรที่เชื่อว่าคนทุกคนต้องมีพฤติกรรมที่สมวัย เพื่อให้ทินกรรู้ว่าเธอเชื่อว่าคนเราอาจมีพฤติกรรมไม่สมวัยบ้างก็ได้

2) **รูปประโยคคำสั่ง**

ตัวอย่างที่ 16 บทสนทนาระหว่าง วิฐู กับ เวศม์ สามี เมื่อเวศม์กล่าวกับวิฐูถึงเรื่องที่จะสนับสนุนให้โสรวาร เลขานุการหนุ่มของเขาให้ได้แต่งงานกับฑัณฑิกา หลานสาวของวิฐู เธอก็ได้แย้งความคิดนี้ของสามีทัน

นายเวศม์ชี้แจงความคิดของเขาให้ภรรยาฟัง ตอนที่เขาและหล่อนเอนตัวลงนอนบนเตียงในความมืด

เวศม์ “ถ้ายายฑัณฑิรักนายโสละก็ เราจะดูหน้าอีตาพ่อที่หยิ่งนั่นเสียหน่อย”

วิฐู “**คอยเถอะ! ฑัณฑิน่ะหรือจะมารักคุณโส**”

เวศม์ “ทำไม”

วิฐู “คุณคิดว่าเขาโง่เสียเต็มประดาละมัง เขายิ่งหลีกห่างการเกี่ยวข้องกับเราอยู่ทุกขณะจิต เรื่องอะไรเขาจะมาสนใจคนที่อยู่ในบังคับบัญชาของเรา”

เวศม์ “คุณฐู” สามีลากเสียง “คุณคิดว่าไอ้เรื่องความรักนี่มันห้ามกันได้งั้นหรือ บทมันจะรักขึ้นมาละก็... ยิ่งกว่ารู้ว่าจะมาเป็นลูกน้องเสียอีก...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ข: 151- 152)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำสั่ง “*คอยเถอะ*” และ รูปประโยคคำถาม “*ฑัณฑิน่ะหรือจะมารักคุณโส*” ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบังคับให้ทำ และการถามที่ต้องการคำตอบ ตามลำดับ แต่ในรูปประโยคคำสั่งและรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบังคับให้ผู้ฟังกระทำตามและไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการสั่งและวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะแย้งความคิดของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้

คือ วิฐู ไม่ได้ต้องการให้ผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ เวศม์ คอยสิ่งที่เป็นความต้องการของเขาจริง ทั้งๆ ที่เธอรู้ดีว่าเขาต้องการให้สิ่งที่ต้องการนั้นเกิดขึ้นเร็วที่สุด

เวศม์ต้องการให้ฑัณฑิการักโสรวาร เลขานุการของเขา เพื่อจะได้ประชดพ่อของฑัณฑิกาที่รังเกียจบุคคลในวงสังคมเช่นเขา แต่วิฐูเห็นว่าความคิดของเวศม์เป็นไปไม่ได้ เพราะฑัณฑิกาไม่ชอบงานสังคม และเป็นคนจริงจังเช่นเดียวกับพ่อของเธอ ฉะนั้นจึงเป็นไปไม่ได้ที่ฑัณฑิกาจะมารักคนที่มีบุคลิกเช่นโสรวาร ซึ่งหน้าที่บังคับให้โสรวารต้องออกงานสังคมเสมอ ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำสั่งและรูปประโยคคำถามที่วิฐูกล่าวจึงมีเจตนาแย้งความคิดของเวศม์ที่ต้องการให้ฑัณฑิกา หลานสาวของเธอ รักเลขานุการของเขา เพื่อให้เวศม์รู้ว่าความต้องการของเขานั้นเป็นจริงไม่ได้

3) รูปประโยคคำถาม

ตัวอย่างที่ 17 บทสนทนาระหว่าง ดัมพ์ กับ ชัยพร ซึ่งเป็นหลานชาย ชัยพรตำหนิดัมพ์ ซึ่งเป็นอาที่ไม่ยอมบอกความจริงว่าพิมพ์รส ภรรยาของตนนั้นพักอยู่ที่ใด จนในที่สุดตนต้องสะกดรอยตามนิธิมา อาของพิมพ์รสมา

นิธิมา “อ้อ! คุณเอง ได้ยินแต่ชื่อ ไม่รู้จักตัวจริงเลย”

ชัยพร ชัยพรหัวเราะ และตอบอย่างคล่องว่า “ผมมาสมัครเป็นหลานคุณอาด้วยคนนะฮะ ได้คุณอาทีเดียว ผมถึงได้มานี่ถูก ผมน่ะรู้จักคุณอาก่อนคุณอารู้จักผมอีกฮะ”

นิธิมามองเขาอย่างงง ๆ ชัยพรจึงอธิบายการมาของเขาให้หล่อนฟัง

นิธิมา “อ้อ! มิน่าล่ะ”

ดัมพ์ ดัมพ์พยักพเยิดกับหล่อน พูดถึงหลานชายว่า “ผมก็นึกอยู่แล้วว่าวันหนึ่งมันจะต้องดั้นด้นมาจนได้ พุทโธ่! แบบนี้ไม่มาให้ตัดคอด้วยเอ้า!”

ชัยพร “คุณพ่อกับอาน่ะใจดำมาก จะบอกเราสักคำก็ไม่มี”

ดัมพ์ “**ใครกันแน่ที่ใจดำ ก็แกไม่ยอมรับผิดชอบเองไม่ใช่หรือ**”

ชัยพร ชัยพรหัวเราะเจื่อน ๆ “อาเฟื่องยุผม อาดัมพ์คงไม่รู้

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 461)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามทั้ง 2 รูปประโยค ได้แก่ “ใครกันแน่ที่ใจดำ” และ “ก็แกไม่ยอมรับผิดชอบเองไม่ใช่หรือ” ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคทั้ง 2 รูปประโยคนี้เป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามทั้ง 2 รูปประโยคนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จากผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ดัมพ์ ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ชัยพร เพราะดัมพ์รู้คำตอบของคำถามที่เขาถามดีอยู่แล้ว

ชัยพรไม่ยอมรับว่าเขาทำพิมพ์รสท้อง เดช พ่อของชัยพรจึงต้องรับอุปการะพิมพ์รสและลูก แต่มีข้อแม้ว่าไม่ให้ชัยพรกับพิมพ์รสพบกันอีกเพราะทั้งคู่ยังเด็กที่จะใช้ชีวิตคู่ด้วยกันและต้องการให้กลับไปเรียนให้จบ ฉะนั้นทุกคนจึงไม่บอกเรื่องของพิมพ์รสแก่ชัยพร ต่อมาเมื่อชัยพรแอบสะกดรอยตามอาของพิมพ์รสมาพบเธอได้ ชัยพรจึงตำหนิดัมพ์ อาของเขาที่ปิดบังเรื่องที่พ่อของเขารับอุปการะพิมพ์รส ดัมพ์ไม่เห็นด้วยที่ชัยพรจะมาตำหนิเขาว่าเป็นคนใจดำ เพราะโดยเนื้อแท้แล้วชัยพรต่างหากที่เป็นคนใจดำที่ปฏิเสธจะรับผิดชอบพิมพ์รสและคิดที่จะให้เธอไปทำแท้ง ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามทั้งสองรูปประโยคที่ดัมพ์กล่าวจึงมีเจตนาแย้งคำตำหนิของชัยพรที่กล่าวหาว่าเขาเป็นคนใจดำเพื่อให้ชัยพรรู้ว่าเขาไม่คิดว่าตนเองเป็นคนใจดำ ตรงกันข้ามชัยพรต่างหากที่เป็นคนใจดำและไม่รับผิดชอบในความผิดที่ได้ทำไป

ตัวอย่างที่ 18 บทสนทนาระหว่าง ดัมพ์ กับ พิมพ์รส หลานสะใภ้ ดัมพ์ กับนิธิมามาเยี่ยมพิมพ์รส พิมพ์รสจึงระบายความทุกข์ที่เกิดจากความเหงาที่ชัยพร สามีของตนจะต้องไปเรียนต่อที่เมืองนอกให้ดัมพ์ฟัง ดัมพ์ไม่เห็นด้วยว่าพิมพ์รสจะต้องเหงา เพราะขณะนี้เธอก็มีลูกที่เพิ่งเกิดเป็นเพื่อนอยู่แล้ว

พิมพ์รส “ตึกเล็กของอาดัมพ์ยังอยู่นะคะ คุณพ่อยังไม่อนุญาตให้ใครไปอยู่เลยแม้แต่เรา”

ดัมพ์ “ก็จะไปอยู่ทำไมเล่าให้ลำบาก เดือนหน้านายชัยเขาก็จะไปแล้ว”

พิมพ์รส พิมพ์รสหน้าสลดลง “พิมพ์คงเหงามาก”

ดัมพ์ “**มีลูกเป็นเพื่อนแล้วจะเหงาอะไร**” ดัมพ์พูด “อยู่ที่นี่สบายออก คนใช้ก็มีเยอะแยะ อยากทานอะไรก็สั่งแม่ครัว อยากไปไหนก็ไปได้ คนเลี้ยงลูกก็มี”

พิมพ์รส “ถ้าพิมพ์เหงามาก ๆ เห็นจะต้องไปหาอานิบ้างละ”

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 240)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะให้เหตุผลโต้แย้งความคิดของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จากผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ดัมพ์ ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ พิมพ์รส เพราะไม่ได้เว้นช่วงของการถามให้พิมพ์รสได้ตอบคำถาม อย่างไรก็ตาม พิมพ์รสก็เข้าใจดัมพ์ว่าไม่ได้มีเจตนาที่จะถาม ฉะนั้นเธอจึงไม่ตอบคำถาม

พิมพ์รสรำพันกับดัมพ์ว่าตนรู้สึกเหงา แต่ดัมพ์ไม่คิดว่าพิมพ์รสจะรู้สึกเหงา เพราะในเวลานี้เธอไม่ได้อยู่คนเดียวแล้วแต่มีลูกเป็นเพื่อน ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่ดัมพ์กล่าวจึงมีเจตนาแย้งความคิดของพิมพ์รสที่บอกว่าเธอรู้สึกเหงา เพื่อให้เธอรู้ว่าเขาไม่คิดว่าเธอจะเหงาเพราะมีลูกอยู่เป็นเพื่อนแล้ว

อนึ่ง เมื่อดัมพ์กล่าวแย้งจบ พิมพ์รสยังยืนยันความคิดเดิม แต่ก็ไม่ได้แย้งกลับ อาจเป็นเพราะดัมพ์อาวุโสกว่า หรือหาเหตุผลมาสนับสนุนความคิดของเธอเองไม่ได้ ฉะนั้นเธอจึงหันไปขอความเห็นใจจากนิธิมา อาของเธอ

ตัวอย่างที่ 19 บทสนทนาระหว่าง กู๋ กับ ไอยรา ซึ่งเป็นนายจ้าง กู๋บอกไอยรานายจ้าง ว่าจะไปซ่อมรถให้เพื่อนบ้าน เพราะเขาเคยช่วยเหลือครอบครัวของกู๋ แต่ไอยราไม่เชื่อว่าในปัจจุบันนี้จะมีคนดี ที่เอาใจใส่ และช่วยเหลือผู้อื่น

ไอยรา “จะไปไหนหรือเปล่าน่ะ”

กู๋ กู๋แหงนมองดูนาฬิกาเรือนใหญ่บนผนัง “ไปซี... ต้องไปช่วยแก้รถให้คนข้างบ้านแม่อีกหน่อย”

ไอยรา “ยังไม่เสร็จอีกหรือ เมื่อคืนก็ไป”

กู๋ “ยัง... คืนนี้ก็เสร็จละ”

ไอยรา “เขาให้ค่าจ้างเท่าไหร่”

กู๋ “ก็... นิดหน่อย... ช่วย ๆ กัน... เราขอต่อไฟใช้จากบ้านเขานี่นา เมียเขาก็เคยเอาเสื้อผ้ามาให้ลูกเรา เวลาเจ็บไข้ได้ป่วยก็เอาใจใส่”

ไอยรา “คนอย่างงั้นยังเหลืออยู่อีกเหรอ” ไอยราถามหมิ่น ๆ “เราเห็นมีแต่คนอยากได้หน้าทั้งนั้น พอลับตาคนเป็นอีกอย่าง”

กู๋ “**ทำไมจะไม่มี** คนเรามีดีก็ต้องมีชั่ว มีชั่วก็ต้องมีดีแหละน่า ใครซวยก็ไปเจอเอาคนเลว ใครเฮงก็ไปเจอเอาคนดี มันเป็นอย่างงี้ตังหาก เพราะยังงั้นจะไปเหมาว่าเขาเป็นอย่างนั้นเสียหมดไม่ได้”

ไอยราถอนใจยาว กู๋จึงลุกขึ้นยืน

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ข: 860- 861)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ กู๋ ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ไอยรา เพราะไม่ได้เว้นช่วงให้ไอยราตอบคำถาม

ไอยราไม่เชื่อว่าในปัจจุบันนี้จะมีคนดีที่เอาใจใส่และช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่ตกทุกข์ได้ยาก แต่กู๋มีความเห็นที่แตกต่างออกไปจากความเชื่อของไอยรา เขาเห็นว่าในสังคมก็ย่อมที่จะต้องมีทั้งคนดีและคนไม่ดี มิใช่มีแต่คนไม่ดีเพียงอย่างเดียวตามความเข้าใจของไอยรา เนื่องจากไอยรามักจะพบแต่คนไม่ดี ก็ย่อมอนุมานว่าคนทุกคนในสังคมเป็นคนไม่ดีทุกคน ด้วยเหตุนี้กู๋จึงได้ใช้รูปประโยคคำถามแย้งความเห็นของไอยราที่เชื่อว่าในสังคมมีแต่คนไม่ดี เพื่อให้เขารู้ว่ากู๋เชื่อว่าในสังคมมีทั้งคนดีและคนไม่ดี

3.9 **วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ** จากการวิเคราะห์นวนิยายไทยในช่วงที่ 3 ทั้ง 3 เรื่องพบวัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ ที่เป็นวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคคำถามเพียงรูปประโยคเดียว ดังนี้

ตัวอย่างที่ 20 บทสนทนาระหว่าง เพลา กับ นิธิมา ซึ่งเป็นน้องสาว นิธิมารับอาสาพิมพ์รส หลานสาว ว่าจะไปเล่าความจริงเรื่องที่พิมพ์รสตั้งครรภ์ให้เพลา ซึ่งเป็นพ่อ พร้อมทั้งจะเกลี่ยกล่อมให้ แต่เมื่อนิธิมาเล่าเรื่องให้เพลาฟังแล้ว เพลาก็ได้แต่กล่าวโทษมธุรส ซึ่งเป็นภรรยาของตนว่าไม่รู้จักดูแลบ้าน เลี้ยงลูกให้ดี

เพลา เขาส่ายหน้า พึมพำอย่างหมดแรงว่า “บ้านบ้า ๆ อยากจะเผาให้มันวอดไปเสียเลย แกเห็นว่าทุกวันนี้อะไรน่าอยู่มั่งในบ้านบ้า ๆ นี่”

นิธิมาอยากจะเถียงอีกว่า ‘บ้านน่ะไม่บ้าหรอกค่ะ แต่คนนั่นสิที่บ้า คนไม่รู้จักรักบ้าน ทำบ้านให้เป็นสวรรค์ มันก็เลยเป็นบ้านอย่างที่เห็น’

เพลา “เขาไปไหนของเขานะ” เพลาตั้งกระทู้เอากับหล่อนถึงพี่สะใภ้ “งานกินเงินเดือนจริง ๆ มีอยู่ไม่กี่ชั่วโมง นอกนั้นตะลอนไปไหน”

นิธิมา “ก็คงไปหลายแห่งค่ะ เพราะพี่รสเป็นกรรมการหลายที่ ทำไมพี่เพลาไม่ถามล่ะคะ”

เพลา “ขี้เกียจถาม” เขาส่ายหน้าอย่างละอา “เราเลิกถามอะไรมานานเต็มทีแล้ว พูดเท่าไหร่ก็ไม่รู้เรื่องกัน **เมื่อไหร่จะหมดเวรเสียทีก็ไม่รู้**”

นิธิมานิ่ง ไม่รู้เหมือนกันว่าการที่ชีวิตคู่ของคนทั้งสองผสมกันไม่ได้นั้น มันเป็นความผิดของใคร

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 21)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะแสดงความรู้สึกในแง่ลบให้ผู้ฟังได้รับรู้ ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทคือ เพลา ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ นิธิมา เพราะเมื่อผู้ฟัง หรือนิธิมานิ่งเงียบหลังจากที่เพลากล่าวจบ เขาก็ไม่ได้ถามซ้ำอีกครั้งเพื่อให้ได้คำตอบ นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจากเนื้อความของรูปประโยค ที่กล่าวถึงเรื่องหมดเวร หรือเรื่องความตาย ซึ่งในสถานการณ์นี้เนื้อความถามถึงเวลาที่เพลาจะเสียชีวิตหรือตายไปโดยที่ไม่ต้องมารับรู้ปัญหาต่างๆ ที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ ซึ่งผู้พูดหรือเพลาก็น่าจะรู้ดีว่าผู้ฟังหรือนิธิมาก็ไม่รู้คำตอบของรูปประโยคคำถามนี้ ฉะนั้นเพลาจึงไม่ได้มีเจตนาที่จะกล่าวรูปประโยคคำถามเพื่อต้องการคำตอบ

ชีวิตคู่ระหว่างเพลากับมธุรส ภรรยา ไม่ราบรื่นมานานแล้ว และทั้งคู่ก็ไม่คิดที่จะแก้ไข แต่ปล่อยให้เลยตามเลยโดยที่ต่างคนต่างอยู่ แม้แต่ลูกๆ ก็ไม่เคยสนใจ จนกระทั่งเกิดปัญหาขึ้นกับพิมพ์รส บุตรสาว เธอได้ตั้งท้องก่อนวัยอันสมควร ดังนั้นเพลาจึงผิดหวังต่อสภาพของครอบครัวที่มีปัญหาต่างๆ รุมเร้า ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่เพลากล่าวจึงมีเจตนาแสดงความรู้สึกผิดหวังต่อความล้มเหลวในชีวิตครอบครัวของเขาเพื่อให้นิธิมา น้องสาว ได้รับรู้

อย่างไรก็ดี จะเห็นว่าเพลาไม่ได้มีเจตนาที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ฟังหรือนิธิมาแต่อย่างใด เพราะเพลาแสดงความรู้สึกในแง่ลบต่อการกระทำของภรรยาและบุตรสาว ซึ่งเป็นบุคคลที่สามที่ไม่ได้อยู่ในสถานการณ์ในขณะที่กล่าวรูปประโยค ดังนั้นนิธิมาจึงเป็นเพียงผู้รับรู้ความรู้สึกผิดหวังของเพลาเท่านั้น

ตัวอย่างที่ 21 บทสนทนาระหว่าง พิมพ์รส กับ นิธิมา เมื่อพิมพ์รสทราบข่าวว่ามธุรสมารดาของตนกินยาฆ่าตัวตาย เพราะเกียว เมียน้อยของสามีได้ตั้งท้องแล้ว ก็ได้นั่งรถมาหาแม่ของตนที่บ้าน เมื่อเห็นสภาพของผู้เป็นแม่ พิมพ์รสก็ได้แสดงความรู้สึกในแง่ลบต่อการกระทำของมธุรส

มธุรสนอนอยู่กลางห้อง มีหมอนอิงหนุนอยู่ใต้ศีรษะ หล่อนยังอยู่ในชุดไปทำงานที่นิธิมาเห็นเมื่อตอนเย็น ฟองน้ำลายฟูมอยู่เต็มข้างปาก มีอาการทุรนทุรายเป็นระยะๆ ดวงหน้าขาวซีดขาวราวกับคนตาย นิธิมาจึงบอกพจนาว่า

นิธิมา “พจออกไปเรียกแท็กซี่มาเร็วเข้าเถอะ...รู้หรือเปล่าว่า คุณแม่กินยาอะไรเข้าไป”

มาลาทิพย์ “ไม่รู้” มาลาทิพย์สายหน้า “มีซองไอ้นี่ตกอยู่ข้างๆ คุณแม่ค่ะ”

แล้วเด็กหญิงก็หยิบซองเล็ก ๆ ส่งให้นิธิมา หล่อนรับมาดูแล้วก็ส่ายหน้า เพราะที่ซองระบุชื่อยาแก้โรคกระเพาะอาหาร ซึ่งผลิตในประเทศ ทำการโฆษณาอยู่ทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์ เวลาหล่อนผ่านไปซื้อยาคนขายก็เอาซองชนิดเดียวกันนี้ใส่ยามาให้

นิธิมา “ซองนี่ เขาโฆษณายาแก้โรคกรเพาะน่ะ” หล่อนบอกแล้วขยี้ทิ้ง

พิมพ์รส “**ทำไมคุณแม่คิดสั้นยังงี้ก็ไม่รู้**” พิมพ์รสพูดเสียงเครือ “นี่ถ้านังเกียวมันได้ข่าว มันมิหัวเราะเยาะตายหรือ...”

นิธิมา “คุณเดชไม่น่ามาเล่าเลย” นิธิมาถอนใจยาวพลางจับมือพี่สะใภ้

มาลาทิพย์ “เล่าเรื่องอะไรคะ” มาลาทิพย์ถาม

นิธิมา “เรื่องนังเกียวมันท้องน่ะซี” นิธิมาบอก

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 740- 741)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะแสดงความรู้สึกในแง่ลบต่อการกระทำของมธุรส ผู้เป็นแม่ ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ พิมพ์รส ไม่ได้ต้องรู้สาเหตุที่แม่กินยาฆ่าตัวตาย เพราะเธอรู้ดีสาเหตุแล้วว่าแม่เสียใจพ่อที่หนีไปอยู่กับเมียน้อย นอกจากนี้ น้ำเสียงของพิมพ์รสก็ไม่แจ่มใสในขณะที่พูด

เมื่อพิมพ์รสเห็นสภาพของแม่นอนหมดสติ เนื่องจากกินยาฆ่าตัวตาย เธอจึงรู้สึกผิดหวัง เพราะแม่ยอมแพ้ ไม่คิดที่จะเอาชนะเกียว เมียน้อยที่พ่อของเธอพาหนีไปอยู่ด้วยกัน หากเกียวรู้ข่าวนี้ก็จะยิ่งซ้ำเติมแม่ของเธอ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าพิมพ์รสจะไม่พอใจแม่ ที่ไม่เอาใจใส่ดูแลครอบครัว แต่แม่ก็เป็นผู้ให้กำเนิด เป็นคนในครอบครัว ส่วนเกียวเป็นคนนอกที่เข้ามาสร้างปัญหาให้มันเลวร้ายมากขึ้น ดังนั้นพิมพ์รสก็ย่อมที่จะเข้าข้าง และเห็นใจแม่ของเธอ ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่พิมพ์รสกล่าวจึงมีเจตนาแสดงความรู้สึกผิดหวังที่แม่ฆ่าตัวตายเพื่อหนีปัญหาครอบครัว เพื่อให้ผู้ฟังหรือนิธิได้รับรู้

อนึ่ง อาจมีผู้เห็นว่าพิมพ์รสกล่าวรูปประโยคคำถามนี้โดยเจตนาถามสาเหตุที่แม่ฆ่าตัวตาย แต่ต่อมานิธิมาได้กล่าวแสดงความรู้สึกผิดหวังเดช แต่ก็ไม่ได้พูดชัดเจนว่าเดชเป็นเล่าให้มธุรสฟังว่าเมียน้อยของสามีเธอตั้งท้องแล้ว ดังนั้นนิธิมาจึงไม่มีเจตนาที่จะตอบตอบคำถามพิมพ์รส แต่ต้องการจะแสดงความรู้สึกผิดหวังเดชที่การกระทำของเขาทำให้แม่ของพิมพ์รสต้องฆ่าตัวตาย นอกจากนี้ท้ายรูปประโยคคำถามที่พิมพ์รสกล่าวนี้ มีคำว่า “ก็ไม่รู้” ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าทำให้เจตนาของรูปประโยคเปลี่ยนไปเป็นบอกหรือแจ้งให้ทราบว่าเธอไม่รู้สาเหตุที่แม่เธอฆ่าตัวตาย มากกว่าที่ถามคำถามนิธิมา

ตัวอย่างที่ 22 บทสนทนาระหว่าง มธุรส กับ พิมพ์รส พิมพ์รสมาหามธุรสที่บ้านเพราะชัยพร สามีของเธอหายออกจากบ้านไปตั้งแต่เมื่อคืนนี้แล้ว

ทุกคนกำลังจะออกจากบ้านไปทำงาน ก็พอดีมีแท็กซี่คันหนึ่งแล่นมาจอดตรงหน้า ผู้ที่ก้าวลงมาคือ พิมพ์รส ริมฝีปากของหล่อนสั่น เมื่อเดินตรงไปเกาะปุ่มเชิงบันได ซึ่งบิดามารดายืนอยู่

พิมพ์รส “ชัยพรยังไม่กลับบ้านเลยค่ะ คุณแม่”

มธุรส มธุรสเบิกตาโต “อ้าว!” หล่อนอุทาน “เอ๊ะ! **ทำไมเป็นคนอย่างนี้นะ** อยู่บ้านเพื่อนหรือเปล่า”

พิมพ์รส “พิมพ์ก็โทร.ไปถามแล้วค่ะ ไม่มีใครทราบเลย”

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 811)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะแสดงความรู้สึกผิดหวังต่อการกระทำของชัยพร ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ มธุรส ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ พิมพ์รส

เมื่อมธุรสรู้ว่าชัยพร ลูกเขย ยังไม่กลับบ้านตั้งแต่เมื่อคืน ก็รู้สึกไม่พอใจต่อการกระทำของชัยพร จึงได้แสดงความรู้สึกที่ไม่พอใจนี้ให้ผู้ฟัง หรือพิมพ์รสได้รับรู้เท่านั้น เพราะมธุรสเองก็รู้ดีอยู่แล้วว่าครอบครัวของชัยพรเป็นอย่างไร และตัวชัยพรเองก็เป็นคนเหลวไหล ดังนั้นจึงไม่จำเป็นที่มธุรสจะต้องถามพิมพ์รสถึงสาเหตุของความเหลวไหลของลูกเขยกับพิมพ์รส นอกจากนี้จะสังเกตเห็นว่ารูปประโยคที่มธุรสกล่าวนั้นไม่ได้ต้องการให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างใดแก่ผู้ฟังหรือพิมพ์รส ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่มธุรสกล่าวจึงมีเจตนาที่จะแสดงความรู้สึกผิดหวังที่ชัยพรหายไปจากบ้านทั้งคืนเพื่อให้พิมพ์รสได้รู้

3.10 **วัจนกรรมการบริภาษ** จากการวิเคราะห์นวนิยายไทยในช่วงที่ 3 ทั้ง 3 เรื่องพบวัจนกรรมการบริภาษ ที่เป็นวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่า รูปประโยคคำสั่ง และรูปประโยคคำถาม ดังนี้

1) **รูปประโยคบอกเล่า**

ตัวอย่างที่ 23 บทสนทนาระหว่าง มธุรส กับ พิมพ์รส ซึ่งเป็นลูกสาว เดช กับดัมพ์ มาตกปัญหาที่พิมพ์รสตั้งท้องกับชัยพร ลูกชายของเขา มธุรสจึงจัดการบอกให้พิมพ์รสไปอาศัยอยู่กับเดชเพื่อหลบหน้าผู้คนในซอยนี้ พิมพ์รสปฏิเสธ หากนิธิมา ผู้เป็นอาสาวไม่ไปอยู่ด้วยกัน ดังนั้น มธุรสจึงไม่พอใจพิมพ์รส

มธุรส “พิมพ์...ลูกโตแล้วนะ ควรจะรู้เหตุผลมั่งว่าอะไรเป็นอะไร ควรไม่ควร ลูกก็รู้อยู่ว่าอานิไปไม่ได้ เราไม่มีใคร”

พิมพ์รส “ถ้าอานิไม่ไป พิมพ์ก็ไม่ไป” ลูกของหล่อนยังคงยืนยันอย่างดื้อดึง เดชยิ้ม นึกในใจว่า ‘ให้มันได้ยังงั้นซิน่า’

มธุรส “นี่แหละค่ะ ลูกของดิฉัน **เด็กดีที่สุดแห่งยุค**” มธุรสหันมาบอกกับเดช อย่างไม่รู้จะทำอะไรได้ หัวเราะแค่น ๆ เพียงโค้งปาก แต่แววตานั้น กร้าวขึ้นด้วยโทสะอันพลุ่งพล่านอยู่ภายใน “เพราะดื้อดันแบบนี้ถึงได้เป็นอย่างนี้”

พิมพ์รสทำหูทวนลม

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 218-221)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่าซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอกหรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่าแต่อย่างใด แต่ต้องการที่จะประชดประชันผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จากเนื้อความของถ้อยคำที่ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ มธุรส กล่าวชม ซึ่งขัดแย้งกันกับความรู้สึกของผู้พูด ซึ่งเต็มไปด้วยความโกรธผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ พิมพ์รส

มธุรสต้องการให้พิมพ์รสลูกสาวไปอยู่ในบ้านของเดช เพราะเดชมีฐานะร่ำรวย ซึ่งอาจทำให้เธอผู้เป็นแม่มีหน้ามีตาในสังคม แต่พิมพ์รสกลับปฏิเสธ หากนิธิมา อาสาวไม่ไปอยู่ด้วยกัน แต่มธุรสยอมรับเงื่อนไขของลูกสาวในครั้งนี้ไม่ได้ เพราะเธอต้องการช่วยเฟื่องทอง เพื่อนของเธอ กีดกันผู้หญิงทุกคนที่จะเข้าใกล้ดัมพ์น้องชายของเดช ซึ่งก็รวมถึงนิธิมาด้วย ด้วยเหตุนี้การที่พิมพ์รสตั้งเงื่อนไขให้นิธิมาไปอยู่ด้วย จึงทำให้มธุรสไม่พอใจมาก ฉะนั้นเมื่อผู้พูดหรือมธุรสไม่

พอใจผู้ฟังหรือพิมพ์รส รูปประโยคบอกเล่าที่มีเนื้อความเป็นไปในทางที่ดีหรือกล่าวชมจึงไม่ได้มีเจตนาตามความหมายของรูปประโยค แต่ต้องการที่จะประชดประชันผู้ฟังหรือพิมพ์รส

อย่างไรก็ตาม อาจเห็นว่ารูปประโยคนี้ผู้พูด หรือมธุรสมีเจตนาที่จะบอกเล่าให้เดชทราบเท่านั้น เพราะขณะที่มธุรสกล่าวนั้นได้หันหน้าไปกล่าวถ้อยคำกับเดช แต่การสนทนานี้เป็นการสนทนากลุ่มใหญ่ ที่คนหลายคนนั่งสนทนากัน ซึ่งรวมถึงพิมพ์รสด้วย นอกจากนี้มธุรสยังได้เคยกล่าวกับพิมพ์รสไว้ว่าไม่ชอบให้ใครขัดคำสั่งของตน ดังในบทสนทนาที่พิมพ์รสปฏิเสธการออกไปพบเพื่อนของมธุรส

พิมพ์รส “พิมพ์จะไปช่วยอานิฉีกเนื้อหวานค่ะ เดี๋ยวออกไปได้ไหมคะ”

มธุรส “อย่าขัดคำสั่งฉันหน่อยเลยน่ะ ฉันไม่ชอบ แกก็รู้อยู่แล้ว งานสักกะแบะมือ ทำเองไม่ได้ก็ไปตายเสียเถอะไป๊...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 162)

ดังจะเห็นว่ามธุรสเป็นคนที่ไม่ชอบให้ใครขัดใจ หรือปฏิเสธความต้องการของเธอ ฉะนั้นการที่พิมพ์รสดื้อดึงไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของตน จึงทำให้มธุรสไม่พอใจ และกล่าวประชดประชันในที่สุด

ตัวอย่างที่ 24 บทสนทนาระหว่าง เฟื่องทอง กับ สิรินทร์ หลังจากที่เฟื่องทองตอบรับคำขอร้องของมธุรสว่าจะช่วยพูดกับเดชเรื่องให้รับพิมพ์รสลูกสาวของมธุรส ซึ่งตั้งท้องกับชัยพร ลูกชายของเดช เข้าไปอยู่ในบ้านของเดช เมื่อมาพบกันอีกครั้งเฟื่องทองก็กล่าวกับมธุรสว่าเรื่องที่รับปากยังไม่สำเร็จ เพราะเดชไม่มีเวลาว่างให้เธอได้คุยให้ แต่สิรินทร์ซึ่งนั่งฟังอยู่ด้วยจึงได้กล่าวแย้งว่าที่ไม่สำเร็จนั้นเป็นเพราะ ชุดา หลานของเฟื่องทอง ซึ่งเป็นภรรยาคนใหม่ของเดชมากกว่า ที่คอยขัดขวาง

เฟื่องทอง “ว่าไง คุณรสเรื่องนั้นไปถึงไหนแล้ว”

มธุรส “อ้าว! ก็คุณเฟื่องเดินเรื่องไปถึงไหนแล้วล่ะคะ” มธุรสไม่มีคำตอบ เลยจำเป็นต้องย้อนถามโดยมิได้คิดว่าคำถามนั้นจะสะกิดใจเฟื่องทอง

สหายของหล่อนยิ้มหวานกลบเกลื่อน

เฟื่องทอง “โอ๊ย! เดินให้อยู่ทุกวันนี่ไงล่ะ แต่อย่างว่า คุณเดชไม่ค่อยจะว่างให้ฉันมีโอกาสได้เกลี่ยกล่อมนานๆ เสียเลย ได้แต่ปรารภกับชุดาเขาเท่านั้นเอง เขาก็แบ่งรับแบ่งสู้ไม่ค่อยจะพอใจนักหรอก”

มธุรส “เอ๊ะ! ทำไมไม่พอใจคะ”

สิรินทร์ “อ้าว! เขาจะพอใจได้ยังไงล่ะ” สิรินทร์ขัดขึ้น “เดี๋ยวลูกตาชัยพรออกมาอีกคน คุณเดชก็จะหันไปสนใจหลานเท่านั้นเอง”

เฟื่องทอง “คงไม่ใช่ยังงั้นหรอก” เฟื่องทองแก้ แต่ก็นึกไม่พอใจถ้อยคำของสิรินทร์อยู่ครามครัน “ชุดามันเด็กๆ คงไม่ทันคิดลึกซึ้งอะไรถึงขนาดนั้น”

สิรินทร์ “เด็กก็เด็กมีผัวแล้ว จะว่าเด็กเสียเหลือเกินยังไงได้ล่ะ” เพื่อนของหล่อนยังไม่ยอมแพ้ “เขาก็ต้องรู้จักหวงของที่เป็นของเขาเหมือนกัน คนเรานะ ถ้าขัดผลประโยชน์แล้ว มันไม่รู้หรอกว่าใครเป็นใคร”

เฟื่องทอง “ก็อาจจะมีมั่ง” เฟื่องทองพยักหน้าอย่างออมชอมเพราะรู้ดีว่าหล่อนยังไม่เคยเอาชนะสิรินทร์ได้ ถ้าจะพูดถึงความมั่งมีแล้ว ในกระบวนสามคน สิรินทร์มั่งคั่งที่สุด ค่าใช้จ่ายในบ้านนั้น เรื่องเงินพันไม่ต้องพูดถึง ลูก ๆ อยู่เมืองนอกทุกคน รถส่วนตัวของสิรินทร์เป็นรถใหม่เอี่ยมออกจากอู่ รุ่นล่าสุด ติดเครื่องปรับอากาศ มีคนขับพร้อม คนขับเงินเดือน 800 บาท จะต้องนั่งรอสิรินทร์เป็นชั่วโมง ไม่ว่าหล่อนจะแวะไปที่ไหน แม้กระทั่งร้านเสริมสวย พอใช้ได้ราว 1 ปี เมื่อรถรุ่นใหม่กว่านั้นไหลบ่าเข้ามาอีก สิรินทร์ก็ขายคันเก่าเปลี่ยนคันใหม่ เพราะสามีของเฟื่องทองเป็นเพียงผู้อำนวยการองค์การค้าแห่งหนึ่ง แม้จะมี ‘ทางได้’ พิเศษนอกเหนือไปจากเงินเดือน และเฟื่องทองมีผลประโยชน์จากสมบัติเก่าของหล่อนพอประมาณ แต่ทำอย่างไรก็แข่งรัศมีกับสิรินทร์ผู้เป็นภรรยาเจ้าของโรงแรมทันสมัยในพระมหานครไม่ได้

ถึงกระนั้น เฟื่องทองก็แอบรู้สึกว่าตนโชคดีกว่าสิรินทร์ตรงที่ว่า คุณวีระ ทมสิทธิ์ ผู้เป็นสามีไม่เจ้าชู้อย่างคุณนพคุณสามีของสิรินทร์ หล่อนเก็บสิรินทร์ไปนินทาเสมอ ทั้งกับมธุรส และคนอื่นๆ ว่า ‘สิรินทร์น่ะ ฉันไม่ถือหรอก แกถูกกดดันมาจากผัวก็เลยชอบมาระเบิดปึงๆ เอากับเพื่อนผู้หญิงแบบนั้นน่ะเสียชาติเกิด มีผัวกับเขาคนหนึ่ง ก็เอาชนะเขาไม่ได้ ต้องกลัวเขา ง้อเขาทุกฝีก้าว คำสั่งผัวยังกับคำสั่งของยมบาล สิรินทร์ต้องทำตามงกๆ เชียวละ น่าเวทนา!”

สิรินทร์ “ไม่ใช่มีมั่งละ มีมากเทียวแหละ” สิรินทร์ยังไม่ยอมหยุด หล่อนใช้ถ้อยคำของหล่อนระรานน้ำใจเพื่อนต่อไปอย่างขึงขัง แววตาเริ่มเกรี้ยวกราด เอาเป็นเอาตายขึ้นมาโดยไม่มีใครรู้ต้นสายปลายเหตุอีกตามเคย “คุณเฟื่อง คุณน่ะนึกว่าหลานสาวคุณคนนั้นจืดๆ

อยู่งั้นหรือ แม่ชุดาน่ะร้ายนะจะบอกให้รู้ ผู้หญิงน่ะลงว่าอายุ 22 แล้วยอมมีผัวแก่ขนาด 50 ได้ละก้อ ไม่ใช่ย่อยนักหรอก”

เฟื่องทองยิ้มๆ เก็บวาจาเผ็ดร้อนที่อยากตอบโต้ไว้ด้วยความอดทน หล่อนอยากจะย้อนนักว่า ‘ก็เพราะผู้หญิงขนาด 22 มันมักจะทำให้ผัวเธอหลงน่ะซีใช่ไหม เธอก็เลยจงเกลียดจงชังผู้หญิงวัยนี้’ แต่เท่าที่เฟื่องทองตอบก็คือ

เฟื่องทอง “ไอ้ย่อยน่ะ เขาคงไม่ย่อยหรอก ถึงเป็นหลานก็หลานห่างๆ ฉันไม่รู้น้ำจิตน้ำใจของเขาลึกซึ้งกว่าที่ใครๆ รู้เท่าไหร่ เห็นว่ามันลำบากนักก็เลยชักมาให้ได้ดีเท่านั้นเองโธ่! ไอ้เรามันคนขี้สงสารคนนี่คุณรินทร์ก็เห็นใครตกยากไม่ได้อยากช่วยใจจะขาด... อย่างคุณรสก็เหมือนกันเห็นเขาหน้าดำคล้ำเครียดเรื่องลูก ก็เลยอยากช่วยให้เรียบร้อยไปเสีย”

สิรินทร์ “แต่ก็ยังไม่เรียบ” สิรินทร์ดักคอ “ฉันว่าไม่เรียบแน่”

มธุรสเวลาอยู่กับสหายทั้งสอง ก็ต้องเป็นฝ่ายนิ่งฟังตามเคย ด้วยสำนึกว่าตนด้อยกว่าทุกด้าน จะพูดจะขัดแย้งสิ่งใดก็หาความมั่นใจในตนเองได้ยาก ฉะนั้นหล่อนก็เลยกลายเป็นคนกลางที่จะต้องไกล่เกลี่ยให้การตอบโต้ระหว่างสิรินทร์กับเฟื่องทองจบลงโดยเรียบร้อยเสมอ หล่อนกลายเป็น ‘กวาง’ ไปอย่างน่าอัศจรรย์ เมื่อมาอยู่ระหว่าง ‘เสือ’ กับ ‘สุนัขจิ้งจอก’

มธุรส “เอาเถอะ ถึงเรียบไม่เรียบ คุณเฟื่องก็ได้พยายามช่วยสุดความสามารถแล้ว ฉันไม่ว่าหรอก ของพรรค์นี้มันก็ต้องอยู่ที่ผู้ปกครองเขาสมัครใจเหมือนกัน” หล่อนตอบกย่างไม่เดือดร้อน เพราะในใจนั้นปิติอยู่ทุกวันว่า ต้นเดือนนี้เดชก็จะมารับพิมพ์รสไปอยู่บ้านที่เขาเช่าไว้ให้ และมีเงินเดือนกินใช้เดือนละ 3,000 บาท เด็กๆที่กำลังโศกเศร้าอย่างพิมพ์รสจะกินใช้สักแค่ไหน อย่างมากก็แค่ 1,500 บาท มธุรสกะแผนการอยู่ในใจสำหรับ 1,500 บาทที่เหลือ “เมียเขาไม่ยอม ตัวเขาจะไปยอมก็ดูยังไงอยู่ ผัวกันเมียกัน เขาก็ต้องเห็นกันดี เขาจะมาเห็นคนอื่นดีกว่าได้ยังไง”

เฟื่องทอง “ก็ไม่แน่” เฟื่องทองได้ทีที่จะทำเป็นเหน็บแนมสิรินทร์โดยชื่อ “**ผัวบางรายเห็นคนอื่นดีกว่าเมียมีถมไป ถ้าเมียพูดอะไรละก็เป็นไม่ยอมฟัง แต่คนอื่นพูดเป็นเชื่อทั้งนั้น**”

มธุรส “ก็ได้แก่ ‘ที่บ้าน’ ของฉันละซี” มธุรสตอบเลย “จะไปขึ้นม้าลงห้วย ไม่เคยถามถึง”

เฟื่องทอง “เขากลัวคุณน่ะซี” เฟื่องทองว่า “อย่างคุณเพลาน่ะ ใครเป็นเมียก็สบายแฮไปสักชาติหนึ่งเถอะ ไม่มีปากไม่มีเสียง แก่วัดแก่วาแบบนั้นคุณยังระแวงแคลงใจก็แย่

เต็มทีละ ในกระบวนพวกเรานี่คุณรสเขาโชคดีกว่าเพื่อน มีผัวดีเป็นศรีแก่ตัวนะ ผัวดีในที่นี้ฉันไม่ได้หมายถึงผัวรวยหรอก หมายถึงผัวที่ซื่อกับเรา ยอมยกเราเป็นหนึ่งเดียวน่ะ”

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 256- 262)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่าทั้ง 2 รูปประโยค ได้แก่ “ผัวบางรายเห็นคนอื่นดีกว่าเมียมีถมไป” กับ “ถ้าเมียพูดอะไรละก็เป็นไม่ยอมฟัง แต่คนอื่นพูดเป็นเชื่อทั้งนั้น” ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคทั้ง 2 รูปประโยคนี้เป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่าทั้ง 2 รูปประโยคนี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่าแต่อย่างใด แต่ต้องการที่จะเหน็บแนมผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จากบทบรรยายของผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่าผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ เฟื่องทอง มีเจตนาที่เหน็บแนมผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ สิรินทร์ นอกจากนี้จากบทสนทนาก่อนนี้ทำให้เห็นว่าสิรินทร์มักจะแย้งเฟื่องทองอยู่เสมอ จึงเป็นเหตุให้เฟื่องทองไม่พอใจ จึงได้กล่าวเหน็บแนมกลับ

แม้สิรินทร์เป็นเป็นคนที่ร่ำรวยที่สุดในกลุ่ม แต่ในด้านชีวิตครอบครัวแล้วเธอกลับล้มเหลว เพราะนพคุณ สามีของเธอเป็นคนเจ้าชู้ ดังนั้นเมื่อเฟื่องทองกล่าวถึงชุดา หลานสาวของตน ซึ่งมีอายุ 22 ปี และเป็นเมียน้อยของเดช สิรินทร์จึงรู้สึกไม่พอใจ เพราะสามีของเธอเองมักจะมีความสัมพันธ์กับเด็กอายุน้อยอย่างเดียวกันกับชุดา หลานของเฟื่องทอง ด้วยเหตุนี้เธอจึงได้ระบายความไม่พอใจที่เก็บกดมาจากบ้านนั้นกับเฟื่องทอง เฟื่องทองซึ่งรู้สาเหตุนี้มาก่อนแล้ว และไม่พอใจที่สิรินทร์กล่าวแย้งตนอยู่ตลอดเวลา เฟื่องทองจึงได้กล่าวเหน็บแนมสิรินทร์ด้วยการกล่าวถึงข้อเสียสามีของเธอที่เห็นบุคคลอื่นดีกว่าภรรยาของตนเองโดยไม่ได้เจาะจงถึงบุคคลใด แต่เมื่อตีความจากพฤติกรรมที่เฟื่องทองกล่าวจะเห็นว่าเป็นพฤติกรรมของนพคุณ สามีของสิรินทร์ ซึ่งมักจะเชื่อบุคคลคนอื่นมากกว่าสิรินทร์ ภรรยาของตนเอง

ถึงกระนั้นก็ดี มธุรส ซึ่งเป็นผู้ร่วมสนทนาอีกคน กลับเห็นว่ารูปประโยคที่เฟื่องทองกล่าวเหน็บแนมนั้นหมายความถึงสามีของตน แต่เมื่อพิจารณาจากนิสัยของเพลา สามีของมธุรสในตอนหนึ่งที่กล่าวว่า

‘... *พี่ชายของหล่อนนั้นเป็นบุคคลที่อาจเรียกได้ว่า หนอนหนังสือ หรือคนบ้างานบ้าวิชา แต่บ้าเฉพาะส่วนตัวของเขาเอง มิได้สนใจที่จะเคี่ยวเข็ญให้ลูก ๆ รักเรียนเหมือนเขา หรือ*

แม้แต่ครึ่งหนึ่งของเขา เมื่อเขากลับจากกระทรวง เขามักจะแวะตามวัด สนทนากับพระสงฆ์ซึ่งเขาสนิทสนม และถูกคอกันในเรื่องโหราศาสตร์ มีการผูกดวง และดูลายมือ กว่าจะถึงบ้านก็ค่ำมืด เมื่อถึงบ้านแล้วจะอาบน้ำ รับประทานอาหาร และอ่านหนังสือพิมพ์ ต่อจากนั้นก็ขึ้นห้องปิดประตูขังตัวเองอยู่ในห้องหนังสือ ซึ่งเขามีเป็นส่วนสัดจนดึกดื่น" (กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 15) และอีกตอนหนึ่งที่กล่าวว่า '*... แม้ปกติจะเป็นคนเงียบ ไม่ใคร่จะมีโทสจริตนอกจากเหลืออด มองดูเผินๆ คล้ายจะกลัวภรรยา และรักครอบครัว แต่ความจริงแล้วบิดาของหล่อนเป็นบุคคลที่อาจเรียกได้ว่าเก็บตัว ไม่สนใจกับผู้หนึ่งผู้ใด ไม่ว่าคนๆ นั้นจะเป็นคนสำคัญเพียงใด งานศพ งานแต่งงาน ไม่ว่าของใครทั้งนั้น เขาแทบจะไม่เคยย่างกรายไปแสดงตัว นอกเสียจากจะเกิดความจำเป็นจริงๆ หรือบุคคลนั้น 'ใหญ่' จริงๆ ซึ่งถ้าเขาไม่ไปก็จะน่าเกลียด และเป็นการกระทบกระเทือนตำแหน่งหน้าที่ทางราชการของเขา*' (กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 27)

จากข้อมูลข้างต้นทำให้ทราบว่าเพลาเป็นคนไม่ชอบสมาคม แต่เป็นคนมีความรู้ เพราะชอบอ่านหนังสือ และใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในห้องหนังสือ ดังนั้นด้วยนิสัยที่รักสันโดษ และมีความรู้ ประกอบกับหน้าที่การงานที่เป็นถึงนักวิชาการพิเศษประจำกระทรวง จึงทำให้กล่าวได้ว่าเขาน่าที่จะตัดสินใจอะไรด้วยตนเอง มากกว่าที่จะคล้อยความคิดของบุคคลอื่นในทุกๆ เรื่อง ดังนั้นรูปประโยคที่เฟื่องทองกล่าวจึงมิได้หมายถึงเพลา สามีของมธุรส นอกจากนี้ ในช่วงท้ายของการสนทนาเฟื่องทองก็ได้แก้ความเข้าใจผิดของมธุรสว่าเธอมิได้หมายความถึงเพลา สามีของมธุรส และได้กล่าวเหน็บแนมถึงเรื่องสามีมีเมียน้อย ซึ่งในบุคคลในกลุ่มทั้งสามคนนี้ สิรินทร์เป็นคนเดียวที่สามีมีเมียน้อย ด้วยเหตุนี้จึงสรุปได้ว่า รูปประโยคทั้ง 2 รูปประโยคที่เฟื่องทองกล่าวนั้นมีเจตนาที่จะทำร้ายจิตใจสิรินทร์ เนื่องมาจากสิรินทร์มักกล่าวแย้งเฟื่องทอง และตำหนิชุดาหลานของเธออยู่เสมอ จึงเป็นเหตุให้เธอไม่พอใจ

ตัวอย่างที่ 25 บทสนทนาระหว่าง หมอกานต์ กับ โตมร หลังจากที่หมอกานต์ได้รับโทรเลขว่าหฤทัย ภรรยา ประสบอุบัติเหตุในระหว่างทางกลับจากบางแสนกับโตมร อดีตคนรักสมัยเรียน หมอกานต์จึงเดินทางมากรุงเทพฯ เพื่อดูอาการของหฤทัย โตมร ซึ่งเชื่อว่าสาเหตุที่หฤทัยกลับมากรุงเทพฯ เพราะมีปัญหากับหมอกานต์ เขาจึงได้โทรศัพท์ไปหาหมอกานต์ที่โรงแรมที่หมอกานต์พักอยู่ในระหว่างที่มากรุงเทพฯ เพื่อบอกให้หมอกานต์เลิกกับหฤทัย

โตมร "ผมโทรฯ มาหาคุณตั้งหลายครั้ง เสมียนโรงแรมไม่ได้บอกหรือ"

กานต์นิ่ง

โตมร “ยังฟังอยู่หรือเปล่าครับ ผมขอโทษที่รบกวนคุณเวลาดึก”

หมอกานต์ “ดูเหมือนเราจะพบกันทุกวันที่โรงพยาบาล”

โตมร “ใช่แล้ว” โตมรตอบ “แต่ผมมีอะไรจะพูดกับหมอ”

หมอกานต์ “เชิญเลย” กานต์ตอบอย่างหงุดหงิด

โตมร “นี่มันดึกมากแล้ว” เสียงทางโน้นตอบมา

หมอกานต์ “แน่ละคุณ” กานต์กรอกเสียงลงไป “**ผมหลับไปแล้วด้วยซ้ำไป**”

โตมร “ผมขอโทษ” ทางโน้นพูดอ่อย ๆ เหมือนจะรับผิด “เมื่อไรคุณจะให้ผมพบ ไม่ใช่พบกันทุกวันอย่างที่โรงพยาบาล ผมอยากมีที่สักแห่งจะพูดจากับคุณ”

หมอกานต์ “คุณมีอะไรจะพูดกับผมอีกหรือ”

(สุวรรณี สุคนธา, 2540: 240- 241)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่า ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอกหรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะนำเสนอผลกระทบที่ได้รับจากการกระทำของผู้ฟังเพื่อใช้ตำหนิผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ทัศนคติที่ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ หมอกานต์ มีต่อผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ โตมร เป็นไปในทางที่ไม่ดี ดังปรากฏในผลัดการสนทนาก่อนหน้าที่หมอกานต์ตอบอนุญาตคำขอของโตมรอย่างไม่พอใจ ฉะนั้นหากทั้งคู่มีมิตรไมตรีที่ดีต่อกัน หมอกานต์คงจะไม่กล่าวตอบโตมรด้วยอารมณ์ดังกล่าว แต่จะต้องรักษาความสัมพันธ์ที่ดีของเขากับโตมรไว้ ด้วยเหตุนี้ การที่หมอกานต์กล่าวว่าเขาหลับไปแล้วในขณะโตมรโทรศัพท์มาหาเขานั้นก็เท่ากับต้องการที่จะตำหนิโตมรที่รบกวนเขา ฉะนั้นรูปประโยคบอกเล่าที่หมอกานต์กล่าวจึงมีเจตนาที่จะตำหนิโตมรเพื่อที่จะทำร้ายจิตใจโตมร

อย่างไรก็ตาม โตมรเองก็เข้าใจเจตนาของรูปประโยคบอกเล่าดังกล่าวว่าหมอกานต์มีเจตนาที่จะตำหนิเขา ดังจะเห็นได้จากเขาได้กล่าวขอโทษหมอกานต์ แม้กระนั้นจะสังเกตเห็นว่าในวัจนกรรมการบริภาษนี้ หมอกานต์ไม่ได้มีเจตนาที่จะให้โตมรสำนึกผิดที่เขาได้กระทำลงไป แต่ต้องการเพียงทำร้ายจิตใจของโตมรเท่านั้น เพราะหมอกานต์ไม่พอใจที่หฤทัย ซึ่งเป็นภรรยาของตนไปประสบอุบัติเหตุระหว่างไปเที่ยวกับโตมรที่บางแสน ด้วยเหตุนี้ถ้อยคำที่หมอ

กานต์กล่าวจึงมีเจตนาเพียงเจตนาเดียวคือมุ่งที่จะทำร้ายจิตใจโตมรให้สมกับความโกรธของตน ถึงแม้ว่าหมอกานต์จะไม่เคยแสดงอารมณ์ไม่พอใจในระหว่างที่ไปเยี่ยมหฤทัยที่โรงพยาบาลและก็พบโตมรในทุกครั้ง แต่เวลานี้เหมาะสมที่หมอกานต์จะได้นำข้อผิดพลาดของโตมรขึ้นมากล่าวตำหนิ

2) **รูปประโยคคำสั่ง**

ตัวอย่างที่ 26 บทสนทนาระหว่าง เฟื่องทอง กับ มธุรส เฟื่องทองขอร้องมธุรสให้ช่วยเดช ซึ่งเป็นญาติกับตน ให้สมหวังกับนิธิมา น้องสามีของมธุรสเพื่อที่ตนเองก็จะได้ผลประโยชน์จากการการช่วยเหลือเดชในครั้งนี้ด้วย แต่เมื่อมธุรสปฏิเสธ และกล่าวตำหนิเดช เฟื่องทองจึงไม่พอใจ

เฟื่องทอง “เอาเถอะ! เวลานี้จิตใจเธอยังไม่ดี แล้วเราค่อยพูดกันวันหลัง แต่ขอย้ำอีกทีนะว่า ถ้าเธอช่วยให้คุณเดชได้น้องผัวเธอ เธอก็จะได้รับผลผล็อยได้จากเรื่องนี้อีกแยะเทียว”

มธุรส “เห็นจะไม่ละ... ฉันเบื่อที่จะยุ่งกับเรื่องคนอื่นเต็มที” มธุรสยืนยันความตั้งใจของหล่อน “เมื่อเจ็บคราวนี้เห็นใจยายนิขึ้นอีกพอแรง ก็ได้เขาน่ะแหละช่วยเป็นธุระ เขากับคุณดัมพ์ดีใจหาย ดีจนเราไม่สามารถจะทำใจดำกับเขาอีกต่อไปได้ แล้วนี่ก็ได้เขาอีกน่ะแหละกลับมาอยู่ด้วย ช่วยดูแลอะไรต่าง ๆ”

เฟื่องทอง “เธอไม่กลัวคุณเดชแกเลิกให้เช่าบ้านนั้นหรือ” เฟื่องทองถาม

มธุรส “บ้านไหน”

เฟื่องทอง “ก็บ้านที่ยายพิมพ์อยู่น่ะซี”

มธุรส มธุรสอดหัวเราะไม่ได้ “ตามใจแกปะไร... ยายพิมพ์เป็นลูกสะใภ้แกนี่นา และนี่ก็กำลังจะคลอดมิคลอดแหล่อยู่แล้ว แกจะทำยังไงนั่นมันเป็นเรื่องของแก หลานในไส้ของแกเอง... อันที่จริงคุณเดชก็อายุปานนี้แล้ว หยุดหยุดตัณหาเสียบ้างปะไร”

เฟื่องทอง “อ้าว! ไหงพูดยังงั้นล่ะจ๊ะ คุณนาย” เฟื่องทองขบขัน “**แล้วถามสวามีของเธอซิว่า หยุดได้หรือเปล่า**”

มธุรส “เรื่องของคุณเพลากับคุณเดชไม่เหมือนกัน”

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 100- 101)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำสั่ง ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบังคับให้ทำ แต่ในรูปประโยคคำสั่งนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบังคับให้ผู้ฟังกระทำตาม ตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการสั่ง แต่ต้องการที่จะประชดประชันผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ เฟื่องทอง ไม่ได้มีเจตนาสั่งผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ มธุรส ให้ถามสามีของเธอเองว่าเลิกมีเมียน้อยได้หรือไม่ เพราะทั้งคู่ก็ทราบดีอยู่แล้วว่าขณะนี้เพลา สามีของมธุรสมีเมียน้อยแล้ว ฉะนั้นจึงไม่จำเป็นที่เฟื่องทองจะต้องไปสั่งให้มธุรสไปถาม แต่เฟื่องทองไม่พอใจมธุรสที่กล่าวตำหนิเดชว่าให้หยุดกามตัณหา และปฏิเสธที่จะช่วยพูดให้นิธิมายินยอมแต่งงานกับเดช ดังนั้น การกระทำในครั้งนี้ของมธุรสจึงส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ที่เฟื่องทองจะได้รับจากเดช ด้วยเหตุนี้ เฟื่องทองจึงไม่พอใจและได้ใช้รูปประโยคคำสั่งประชดประชันมธุรสถึงเพลาสามีของเธอที่หยุดกามตัณหาไม่ได้ จึงได้มีเมียน้อยมาสนองความต้องการเช่นเดียวกับเดช

ตัวอย่างที่ 27 บทสนทนาระหว่าง แม่ของหฤทัย กับ หฤทัย เมื่อหฤทัยตัดสินใจแต่งงานกับหมอกานต์ เธอจำเป็นต้องย้ายตามหมอกานต์ไปประจำอยู่ในชนบท ซึ่งห่างไกลกรุงเทพฯ แม่ของหฤทัยจึงไม่เห็นด้วย เธอพยายามพูดให้หฤทัยโน้มน้าวหมอกานต์ให้ขอย้ายกลับมาประจำที่กรุงเทพฯ แต่หฤทัยก็เห็นดีกับหมอกานต์ที่จะไปประจำอยู่ในชนบท

แม่ของหฤทัย “ถ้าเขาย้ายได้ก็ให้เขาย้ายเลย” มารดาของหล่อนบงการ “ลูกคงไม่อยากหมกตัวอยู่บ้านนอกนานนัก”

หฤทัย “แต่ที่นั่นคงสบายค่ะแม่” หล่อนแก้ “อย่างน้อยเราก็ไม่ต้องนั่งรถติดเป็นแถวยาวไปตามถนนอย่างในกรุงเทพฯ หมอเล่าให้ฟังว่า เราใช้เรือพายไปตามแม่น้ำ หน้านั้นน่ำน้ำท่วมค่ะ หมอเล่าว่าเราจะตกปลากันสนุกทีเดียว”

แม่ของหฤทัย “ฝันมาก” มารดาของหล่อนดุ “**ไปลองดูเถอะแล้วจะรู้ว่าไอ้ชีวิตบ้านนอกน่ะมันเป็นยังไง**”

หฤทัยนิ่ง

แม่ของหฤทัย “หนูน่ะแม่เลี้ยงมาทะนุถนอมเหมือนไข่ในหิน มดไม่ให้ไต่ไรไม่ให้ตอม” นางกระแทกเสียง “นี่ถ้าแม่รู้มาก่อนว่าหมอกานต์เขาจะอุตริถึงขนาดนี้ แม่ไม่ให้หนูแต่งงานกับเขาหรอก”

(สุวรรณี สุคนธา, 2540: 51- 52)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำสั่ง ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบังคับให้ทำ แต่ในรูปประโยคคำสั่งนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบังคับให้ผู้ฟังกระทำตาม ตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการสั่ง แต่ต้องการที่จะประชดประชันผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก เนื้อความของถ้อยคำที่ผู้พูดซึ่งในปริบทนี้คือ แม่ของหฤทัย ได้กล่าวก่อนหน้านั้นขัดแย้งกันกับเนื้อความในรูปประโยคคำสั่งนี้ กล่าวคือ ก่อนหน้านี้แม่ของหฤทัยพูดกับผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ หฤทัย ให้โน้มน้าวหมอกานต์ ให้ย้ายกลับมาประจำที่กรุงเทพฯ เพราะนางเป็นห่วง และไม่ต้องการให้หฤทัยไปใช้ชีวิตอยู่ในชนบทซึ่งทุรกันดาร แต่แล้วในผลัดการสนทนาต่อมาแม่ของหฤทัยกลับใช้รูปประโยคคำสั่งเชิญชวนให้หฤทัยกระทำสิ่งซึ่งตรงกันข้ามกับถ้อยคำที่นางพูดก่อนหน้านั้น กล่าวคือให้หฤทัยลองไปใช้ชีวิตอยู่กับหมอกานต์ในชนบท

การที่แม่ของหฤทัยกล่าวเช่นนี้ เพราะนางไม่พอใจที่หฤทัยที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งนางที่สั่งให้ไปโน้มน้าวหมอกานต์ให้ขอย้ายกลับมาประจำอยู่ในกรุงเทพฯ แทนการไปอยู่ในชนบท แต่หฤทัยกลับเห็นคล้อยตามไปกับหมอกานต์ สามีของตน และเห็นชีวิตในชนบทที่นางคิดว่าเป็นความลำบากเป็นเรื่องสนุก ด้วยเหตุนี้ แม่ของหฤทัยจึงใช้รูปประโยคคำสั่งกล่าวประชดประชันหฤทัย เพื่อให้หฤทัยรู้ว่านางไม่พอใจ และต้องการให้หฤทัยสำนึกผิด อย่างไรก็ตามจะเห็นว่าหฤทัยก็เข้าใจเจตนาของผู้พูด หรือแม่ของเธอว่านางรู้สึกไม่พอใจ ฉะนั้นเธอจึงนิ่งเงียบ และปล่อยให้นางพูดต่อไป

3) **รูปประโยคคำถาม**

ตัวอย่างที่ 28 บทสนทนาระหว่าง เพลา กับ เกียว เมียน้อย เพลานั่งรับประทานอาหารกับเกียวภายในบ้านเช่าหลังหนึ่ง ซึ่งเขาได้เช่าไว้อยู่ หลังจากที่เขาบอกหย่ากับมธุรส ภรรยา แต่เมื่อเห็นเกียวรับประทานอาหารไม่เรียบร้อย เพลาจึงได้ตำหนิเกียว

เพลา “ไม่มีแน่ละคำว่านาย ฉันปลดแอกให้เกียวแล้ว แต่ถึงยังไงก็ต้องเคารพเขาอยู่”

เกียว “แต่อย่ามาบอกให้หนูล้างพริกล้างมะนาวอีกเลย คนละบ้านแล้ว หนูไม่ชอบให้ใครมาบ่นว่ามาก ๆ ชั้นแต่พ่อแม่หนู หนูยังเถียงคอเป็นเอ็นเลย” เด็กหญิงกล่าวฉอดๆ “นั่นคุณผู้ชายอิ่มแล้วหรือคะ”

เขาพยักหน้า ดื่มน้ำ และสูบบุหรี่ ระหว่างนั้นก็มองดูเด็กหญิงเกียวรับประทานต่อ

เพลา “กินดี ๆ หน่อยเกียว **แกละมันติดนิสัยกินเสียงดัง**” เขาบอก “**เวลาเคี้ยวทำไมจะต้องอ้าปากสุดลูกหูลูกตางั้นด้วยล่ะ**”

เกียว “แหม!” หล่อนทำหน้าเง้างอด “คุณดุหนูเสียเรื่อยเชียว”

เพลา “ดุให้ดีน่ะ อยากเป็นนายกับเขาบ้าง ก็ต้องทำอะไรไม่ให้เขาดูถูกกิริยามารยาทเราก็ยังใช้ไม่ได้ เมื่อกี้เดินเฉียดคุณดัมพ์เขาไปยังงั้นน่าเกลียด”

เกียว “โอย... หนูเบื่อเหลือเกินไอ้เรื่องก้มหลัง”

เพลา “แต่มันเป็นวิสัยของผู้ดี” เพลาลงเสียงหนัก “อยากเป็นผู้ดีต้องก้มหลังเป็น คุกเข่า พับเพียบเป็น”

เกียว เด็กหญิงเกียวถอนใจยาว “แต่หนูไม่ใช่ผู้ดี”

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 490)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม 1 รูปประโยค ได้แก่ “*เวลาเคี้ยวทำไมจะต้องอ้าปากสุดลูกหูลูกตางั้นด้วยล่ะ*” และใช้รูปประโยคบอกเล่า 1 รูปประโยค ได้แก่ “*แกละมันติดนิสัยกินเสียงดัง*” แต่ในรูปประโยคคำถาม และรูปประโยคบอกเล่านี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม และไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่าแต่อย่างใด แต่ต้องการที่จะตำหนิผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ เพลา ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ เกียว แม้แต่เกียวเองก็ไม่คิดว่าเพลาจะถามคำถามตนแต่เข้าใจว่าเพลากำลังตำหนิตน นอกจากนี้เพลาก็ไม่ได้มีเจตนาที่จะบอกให้เกียวทราบว่าเกียวกินอาหารเสียงตามรูปประโยค แต่ต้องการที่จะตำหนิเกียวในเรื่องการรับประทานอาหาร จะเห็นได้ว่า ตัวเกียวเองก็รู้ว่าเพลาตำหนิจึงได้ทำหน้าไม่พอใจ

เกียวเติบโตมาจากชุมชนแออัดที่พ่อแม่ไม่ได้อบรมสั่งสอนลูกให้มีมารยาท แม้จะมาย้ายมาอยู่กับเพลา สามี เกียวก็แสดงกิริยาอาการต่างๆ อย่างที่เคยปฏิบัติมาจนเป็นนิสัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวลารับประทานอาหาร เธอกินอาหารเสียงดังและแสดงกิริยาท่าทางไม่เหมาะสม ฉะนั้นเพลา ซึ่งเป็นผู้ใหญ่กว่ามากและได้รับการอบรมกิริยามารยาทมาจึงไม่พอใจเกียว ด้วยเหตุนี้รูปประโยคบอกเล่าและรูปประโยคคำถามที่เพลากล่าวจึงมีเจตนาตำหนิเกียวที่ไม่มีกิริยาไม่เหมาะสมในระหว่างกินอาหารเพื่อให้เธอสำนึกผิดและปรับปรุงตัว

ตัวอย่างที่ 29 บทสนทนาระหว่าง หฤทัย กับ โตมร ก่อนที่หฤทัยจะตัดสินใจแต่งงานกับหมอกานต์ เธอได้มีโอกาสพบกับโตมร ซึ่งเป็นคนรักเก่า ในเวลานั้นโตมรตัดสินใจที่จะไปเที่ยวยุโรป แต่เขากลับอ้างว่าจะไปติดต่อธุรกิจ

โตมร "ผมไปธุระเกี่ยวกับการค้าด้วยน่ะ หฤทัย"

หฤทัย "คุณจะค้าขายอะไรไม่ทราบคะ **กลัวจะหมดตัวซ้ำไปหรือยังไง**"

โตมร "โธ่ เห็นผมทำอะไรเป็นเล่นไปได้นี่ ผมจะเข้าหุ้นกับเพื่อนตั้งบริษัทน้ำอัดลมขาย"

หฤทัย "ขายแข่งกับเขาหรือคะ เวลานี้น้ำในเมืองไทยมากจนไม่รู้จะกินยี่ห้ออะไรดีแล้ว"

(สุวรรณี สุคนธา, 2540: 39)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะประชดประชันผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จากผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ หฤทัย ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ โตมร แม้ว่าโตมรจะไม่ตอบกลับการถามของเธอก็ตาม อย่างไรก็ตาม โตมรเองก็เข้าใจเจตนาของผู้พูด หรือหฤทัยว่าเธอไม่ได้มีเจตนาที่จะถาม แต่มีเจตนาที่จะประชดประชันเขา ดังนั้นเขาจึงได้อุทานแสดงอารมณ์น้อยใจที่หฤทัยกล่าวประชดเขาเช่นนั้น

หฤทัยรู้ว่าโตมรเป็นหนุ่มเจ้าสำราญ ไม่จริงจังกับสิ่งใด แม้ว่าเธอกับเขาจะคบกันมาตั้งแต่สมัยเรียน แต่โตมรก็ไม่เคยแสดงให้เห็นชัดแจ้งว่าเขารักเธอ และจะแต่งงานกับเธอ ดังนั้นเมื่อโตมรบอกหฤทัยว่าเขาจะไปยุโรปเพื่อติดต่อธุรกิจ เธอจึงเห็นว่าอีกไม่นานโตมรก็คงที่จะเบื่อกับธุรกิจที่เขากำลังกระตือรือร้นอยู่ในขณะนี้ ซึ่งเธอเองก็ไม่พอใจพฤติกรรมนี้ของโตมร ด้วยเหตุนี้หฤทัยจึงใช้รูปประโยคคำถามกล่าวประชดประชันโตมร เพื่อให้เขารู้สึกสำนึก

อนึ่ง แม้ว่าหฤทัยจะไม่พอใจในพฤติกรรมของโตมรที่เป็นคนไม่จริงจังกับสิ่งใด แต่ความผิดนั้นก็ไม่ได้ส่งผลเสียแก่หฤทัยโดยตรง หรือมากมายจนหฤทัยจะต้องลุกขึ้นมาบริภาษโตมรอย่างรุนแรง ดังจะเห็นว่าหฤทัยกล่าวบริภาษโตมรไม่รุนแรง เพราะโตมรเองก็ไม่ได้รู้สึกโกรธ หรือไม่

พอใจในคำกล่าวของเธอ กลับกันทั้งคู่ก็ยังคงสนทนาต่อไปอย่างปกติ ฉะนั้นการกล่าวบริภาษที่หฤทัยกล่าวแก่โตมรจึงมิใช่การกล่าวที่มุ่งจะทำร้ายจิตใจโตมรอย่างรุนแรง แต่ก็ยังนับว่ามีเจตนาที่จะทำร้ายจิตใจแม้จะไม่รุนแรงจนโตมรรับฟังไม่ได้เลย

ตัวอย่างที่ 30 บทสนทนาระหว่าง วิฐู กับ เอื้อ ซึ่งเป็นคนรับใช้ เอื้อขึ้นมาเรียนให้วิฐูทราบว่านาย ผู้ซึ่งมีอำนาจในวงราชการมาเยี่ยม แต่เอื้อไม่ได้ให้เสียงก่อนที่จะเข้าไปเรียนให้วิฐูทราบ ดังนั้นวิฐูจึงตกใจกับการเข้ามาของเอื้อ

เงาของใครคนหนึ่งแว่บผ่านมา วิฐูสะดุ้งผวาเกือบจะหวีดร้องออกมาด้วยความตกใจ มือที่ทาบอกสั่นริก แต่พอก้มลงมองถนัดตาก็เอ็ดออกมาว่า

วิฐู “ต๊ายตาย... เอื้อ **แกทำไมมาเงียบเชียบแบบนี้นะ** ใจหายหมด”

เอื้อ เอื้อยิ้มจืด ๆ “ขอโทษด้วยค่ะ... หนูไม่ทราบว่าคุณผู้หญิงกำลัง... เอ้อ... มีแขกมาหาคุณผู้หญิงค่ะ หนูเชิญเข้ามาในห้องรับแขกแล้ว”

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ข: 411- 412)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะตำหนิผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ วิฐู ไม่พอใจกับการกระทำของผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ เอื้อ ที่เข้ามาพบเธอโดยไม่ส่งเสียงให้เธอรู้เสียก่อน จึงเป็นเหตุให้เธอตกใจ ด้วยเหตุนี้วิฐูจึงใช้รูปประโยคคำถามตำหนิเอื้อถึงการกระทำที่ไม่เหมาะสมเพื่อให้เอื้อสำนึกผิด แต่ไม่ได้ต้องการทราบสาเหตุที่เอื้อมาโดยไม่ส่งเสียงตามความหมายของรูปประโยค อย่างไรก็ดี ผู้ฟังหรือเอื้อก็เข้าใจเจตนาของวิฐูว่าต้องการตำหนิเธอ ฉะนั้นเธอจึงไม่ได้ตอบคำถาม แต่กลับแสดงสีหน้าสำนึกและกล่าวขอโทษวิฐู

ตารางที่ 7 ตารางแสดงวัจนกรรมประเภทต่างๆ และรูปภาษาที่ปรากฏในนวนิยายไทยช่วงที่ 3

รูปประโยค / วัจนกรรม	รูปประโยคบอกเล่า	รูปประโยคคำสั่ง	รูปประโยคคำถาม	รูปภาษาที่ปรากฏ	หมายเหตุ
1. วัจนกรรมการขอร้อง	✓	-	✓	**คำ** ปรากฏคำว่า “อยาก” “ช่วย” **กลุ่มคำ** ปรากฏกลุ่มคำว่า “นึกอยาก” “ได้ไหมล่ะ” “หน่อยได้ไหม” “ดีไหม”	
2. วัจนกรรมการสั่ง	✓	-	✓	**คำ** ปรากฏคำว่า “อยาก” **กลุ่มคำ** ปรากฏกลุ่มคำว่า “จะ...ได้หรือยัง”	แม้วัจนกรรมการขอร้องกับวัจนกรรมการสั่งจะปรากฏรูปภาษาเหมือนกันคือคำว่า “อยาก” เงื่อนไขที่ใช้แยกวัจนกรรมทั้งสองออกจากกันคือ วัจนกรรมการสั่งผู้พูดมีอำนาจเหนือผู้ฟัง

ตารางที่ 7 (ต่อ)

รูปประโยค / วัจนกรรม	รูปประโยคบอกเล่า	รูปประโยคคำสั่ง	รูปประโยคคำถาม	รูปภาษาที่ปรากฏ	หมายเหตุ
3. วัจนกรรมการบอกเล่า	-	-	✓	**กลุ่มคำ** ปรากฏกลุ่มคำว่า “รู้ไหม”	
4. วัจนกรรมการถาม	✓	-	-	**คำ** ปรากฏคำว่า “กระมัง” **กลุ่มคำ** ปรากฏกลุ่มคำว่า “ไม่ทราบว่า” ซึ่งใช้ถามความถูกต้องของข้อมูลที่ผู้พูดมีอยู่ นอกจากนี้ปรากฏกลุ่มคำว่า “ไม่ได้ถามเลยว่า...” ซึ่งมีเนื้อความกล่าวถึงเจตนาของผู้พูดในอดีตที่เคยคิดจะถามคำถามผู้ฟัง	
5. วัจนกรรมการขอบคุณ	-	-	-		
6. วัจนกรรมการแนะนำ	-	✓	✓	**กลุ่มคำ** ปรากฏกลุ่มคำว่า “ดีกว่า” “ทำไมไม่”	

ตารางที่ 7 (ต่อ)

รูปประโยค / วัจนกรรม	รูปประโยคบอกเล่า	รูปประโยคคำสั่ง	รูปประโยคคำถาม	รูปภาษาที่ปรากฏ	หมายเหตุ
7. วัจนกรรมการเตือน	✓	-	-	จากตัวอย่างที่ปรากฏในนวนิยายช่วงนี้สังเกตเห็นว่าเนื้อความของรูปประโยคมักเกี่ยวกับเหตุการณ์ในอนาคตที่ไม่ได้อยู่ในความสนใจของผู้ฟัง	
8. วัจนกรรมการทักทาย	-	-	-		
9. วัจนกรรมการแสดงความยินดี	-	-	-		
10. วัจนกรรมการสัญญา	✓	-	-	**คำ** ปรากฏคำว่า “แน่” **กลุ่มคำ** ปรากฏกลุ่มคำว่า “ไม่ลืม(ผู้ฟัง)”	
11. วัจนกรรมการขู่	-	-	-		
12. วัจนกรรมโต้แย้ง	✓	✓	✓	**คำ** ปรากฏคำว่า “หรือ” **กลุ่มคำ** ปรากฏกลุ่มคำว่า “จะ...ได้ยังไง” “หรือไง” “ยังไงอีก” “หรือเปล่าล่ะ” “ไม่ใช่หรือ” “ยังไงล่ะ” “ทำไมจะไม่..”	

ตารางที่ 7 (ต่อ)

รูปประโยค / วัจนกรรม	รูปประโยคบอกเล่า	รูปประโยคคำสั่ง	รูปประโยคคำถาม	รูปภาษาที่ปรากฏ	หมายเหตุ
				"ก็เรื่องอะไร" อย่างไรก็ดี ทั้งคำและกลุ่มคำที่แสดงการถามนั้นผู้พูดมักจะให้เหตุผลสนับสนุนการโต้แย้งทั้งก่อนและหลังกล่าวรูปประโยคที่มีคำแสดงการถาม **เนื้อความ** ประโยคที่มักมีเนื้อความเป็นเหตุเป็นผลเพื่อให้ผู้ฟังตระหนักและเห็นคล้อยตาม เช่น "เวลานี้น้ำในเมืองไทยมากจนไม่รู้จะกินยี่ห้ออะไรดีแล้ว" ผู้พูดไม่เห็นด้วยที่ผู้ฟังจะลงทุนเปิดบริษัทขายน้ำอัดลม ไม่ใช่บอกให้ผู้ฟังทราบว่าเพียงว่าตลาดในเมืองไทยมีน้ำอัดลมหลายยี่ห้อ	
13. วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ	-	-	✓	**คำ** ปรากฏคำว่า "เมื่อไหร่" "ทำไม" **กลุ่มคำ** ปรากฏกลุ่มคำว่า "ก็ไม่รู้" "ยังงี้" "อย่างนี้" **น้ำเสียง** มีการใช้น้ำเสียงแสดงความไม่พอใจ เช่น เสียงเครือ	

ตารางที่ 7 (ต่อ)

รูปประโยค / วัจนกรรม	รูปประโยคบอกเล่า	รูปประโยคคำสั่ง	รูปประโยคคำถาม	รูปภาษาที่ปรากฏ	หมายเหตุ
				นอกจากนี้ยังมีกลุ่มคำที่มีความหมายในทางลบ เช่น “หมดเวร” “คิดสั้น” “ยุ่งยาก” **น้ำเสียง** มีการใช้น้ำเสียงแสดงความไม่พอใจ	
14. วัจนกรรมการบริภาษ	✓	✓	✓	**กลุ่มคำ** ปรากฏกลุ่มคำว่า “ทำไมจะต้อง...” “ทำไมนะ” นอกจากนี้มีการใช้กลุ่มคำที่มีความหมายในทางบวก แต่ผู้พูดไม่ได้หมายความเช่นนั้น แต่ต้องการประชดประชัน เช่น “เด็กดีที่สุดแห่งยุค” “รวยจนเป็นเศรษฐี” “เชิญเถอะ...” **เนื้อความ** มักมีเนื้อความไม่เจาะจงถึงบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่แท้จริงแล้วต้องการเหน็บแนมผู้ฟัง เช่น “ผัวบางรายเห็นคนอื่นดีหว่าเมียมีถมไป...” หรือพูดกับอีกคนหนึ่งเพื่อกระทบกระแทกแดกดันอีกคนหนึ่ง เพราะการสนทนาจริงอาจมีผู้ฟังมากกว่าหนึ่งคนได้ หรือกล่าวถึงผลที่เกิดจากความผิดของผู้ฟัง เช่น ผู้ฟังโทรศัพท์มาหา	

ตารางที่ 7 (ต่อ)

รูปประโยค / วัจนกรรม	รูปประโยคบอกเล่า	รูปประโยคคำสั่ง	รูปประโยคคำถาม	รูปภาษาที่ปรากฏ	หมายเหตุ
				ผู้พูดในขณะที่ผู้พูดหลับแล้ว “ผมหลับไปแล้วด้วยซ้ำไป” **น้ำเสียง** มีการใช้น้ำเสียงแสดงความไม่พอใจ เช่น น้ำเสียงชัดถ้อยชัดคำ เน้นคำพูดแต่ละคำ	
รวม 14	7	3	7		

จากตารางที่ 7 แสดงให้เห็นว่าพบประเภทของวัจนกรรมอ้อม 10 วัจนกรรม คือ วัจนกรรมการขอร้อง วัจนกรรมการสั่ง วัจนกรรมการบอกเล่า วัจนกรรมการถาม วัจนกรรมการแนะนำ วัจนกรรมการเตือน วัจนกรรมการสัญญา วัจนกรรมโต้แย้ง วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ และวัจนกรรมการบริภาษ

วัจนกรรมการขอร้อง ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าและรูปประโยคคำถาม และมักจะปรากฏคำและกลุ่มคำว่า “ช่วย” “อยาก” “นึกอยาก” ซึ่งใช้แสดงความต้องการให้ผู้ฟังได้รับรู้ เช่น “ฑัณฑิอยากไปเยี่ยมเขาสักหน่อยค่ะคุณพ่อ” นอกจากนี้ยังปรากฏกลุ่มคำแสดงการถาม “ได้ไหมล่ะ” “หน่อยได้ไหม” “ดีไหม” อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะปรากฏคำแสดงการถามและในบางสถานการณ์ผู้ฟังอาจจะตอบรับหรือปฏิเสธกลับ แต่การที่ผู้พูดกล่าวรูปประโยคคำถามดังกล่าวนี้ก็เพื่อต้องการให้เกิดการกระทำจากผู้ฟังในอนาคต มิใช่ต้องการเพียงคำตอบรับหรือปฏิเสธเพียงอย่างเดียว ฉะนั้นรูปประโยคคำถามดังกล่าวจึงมีเจตนาที่จะขอร้องให้ผู้ฟังกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งในอนาคต เช่น “พี่จีมานี่หน่อยได้ไหม”

วัจนกรรมการสั่ง ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าและรูปประโยคคำถาม และปรากฏการใช้คำว่า “อยาก” ซึ่งใช้แสดงความต้องการให้ผู้ฟังได้รับรู้ แม้ว่าวัจนกรรมการสั่งกับวัจนกรรมการขอร้องจะปรากฏการใช้คำว่า “อยาก” เหมือนกัน แต่ทั้งสองวัจนกรรมนี้แยกจากกันโดยที่วัจนกรรมการสั่งผู้พูดมีอำนาจเหนือผู้ฟัง ฉะนั้นแม้รูปประโยคเดียวกันแต่กล่าวในสถานการณ์ที่ผู้พูดมีสถานภาพแตกต่างกัน ก็ย่อมที่จะแสดงเจตนาที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังปรากฏกลุ่มคำแสดงการถาม “จะ...ได้หรือยัง” อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะปรากฏคำแสดงการถาม แต่ผู้พูดก็ไม่ได้ต้องการเพียงคำตอบรับหรือปฏิเสธ แต่มีเจตนาที่จะสั่งให้ผู้ฟังกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งในอนาคต

วัจนกรรมการบอกเล่า ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคคำถามเพียงรูปประโยคเดียว และปรากฏกลุ่มคำว่า “รู้ไหม” ซึ่งเป็นกลุ่มคำแสดงการถาม แต่ผู้พูดก็ไม่ได้มีเจตนาที่จะถาม เพราะผู้พูดได้กล่าวตอบคำถามทันทีที่ถามคำถามจบ ซึ่งผู้วิจัยสันนิษฐานว่าผู้พูดต้องการที่จะดึงดูดให้ผู้ฟังสนใจที่จะฟังเรื่องราวที่ผู้พูดกำลังจะเล่านี้ต่อไป

วัจนกรรมการถาม ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าเพียงรูปประโยคเดียว และมักปรากฏคำว่า “กระมัง” ซึ่งเป็นคำที่ใช้ในรูปประโยคบอกเล่า แสดงความหมายคาดคะเน (นววรรณ พันธุเมธา, 2527) นอกจากนี้ยังปรากฏกลุ่มคำว่า “ไม่ทราบว่า” ซึ่งใช้ถามความถูกต้องของข้อมูลที่ผู้พูดมีอยู่ และมักปรากฏร่วมกับกลุ่มคำว่า “หรือเปล่า” เช่น “ดิฉันไม่ทราบว่าในอดีตท่านเคยพ่ายแพ้ใครมาอย่างฉกาจฉกรรจ์หรือเปล่า” อย่างไรก็ดี ประโยคที่มีคำกริยาว่า “ไม่ทราบว่า” และตามด้วยประโยคซึ่งทำหน้าที่เป็นนามนี้พระยาอุปกิตศิลปสาร (2546) เรียกว่าประโยคความซ้อน ซึ่งกริยาหลักอยู่ที่คำว่า “ไม่ทราบ” ซึ่งราชบัณฑิตยสถาน (2546: 504) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ก. รู้ ด้วยเหตุนี้ รูปประโยคบอกเล่าที่มีกลุ่มคำว่า “ไม่ทราบว่า” จึงกลุ่มคำที่ผู้พูดใช้แสดงความไม่รู้ และไม่แน่ใจในข้อมูลที่จะกล่าวต่อไปนี้ จึงต้องการคำตอบยืนยันความถูกต้องจากผู้ฟัง นอกจากนี้ยังปรากฏกลุ่มคำว่า “ไม่ได้ถามเลยว่า...” ซึ่งมีเนื้อความกล่าวถึงเจตนาของผู้พูดในอดีตที่เคยคิดจะถามคำถามผู้ฟัง

วัจนกรรมการแนะนำ ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคคำสั่งและรูปประโยคคำถาม โดยมักปรากฏปรากฏกลุ่มคำว่า “ดีกว่า” “ทำไมไม่” ซึ่งเป็นการเสนอทางเลือกให้แก่ผู้ฟังได้เลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะกลุ่มคำว่า “ดีกว่า” นั้น แสดงให้เห็นว่าผู้พูดเชื่อว่าการกระทำนั้นเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง เช่น “สงบๆ หน่อยดีกว่าคุณเฟื่องทอง” “ทำไมไม่เอาอย่างฉันมั่ง”

วัจนกรรมการเตือน ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าเพียงรูปประโยคเดียว และไม่ปรากฏคำหรือกลุ่มคำที่โดเด่น แต่เนื้อความของรูปประโยคเป็นเรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ไม่ได้อยู่ในความสนใจของผู้ฟัง

วัจนกรรมการสัญญา ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าเพียงรูปประโยคเดียว และมักปรากฏคำว่า “แน่” และกลุ่มคำว่า “(ผู้พูด) ไม่ลืม (ผู้ฟัง)” ซึ่งใช้เพื่อยืนยันสิ่งที่ได้ตกลงกันไว้นี้จะเกิดขึ้นในอนาคตอย่างแน่นอน

วัจนกรรมการโต้แย้ง ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่า รูปประโยคคำสั่ง และรูปประโยคคำถาม โดยเฉพาะรูปประโยคคำถามที่มักปรากฏคำและกลุ่มคำที่แสดงการถาม ได้แก่ “หรือ” “จะ...ได้ยังไง” “หรือไง” “ยังไงอีก” “หรือเปล่าล่ะ” “ไม่ใช่หรือ” “ยังไงล่ะ” “ทำไมจะไม่..” “ก็เรื่องอะไร” อย่างไรก็ดี ผู้พูดมักจะให้เหตุผลประกอบทั้งก่อนหรือหลังที่กล่าวรูปประโยคคำถาม

เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจเจตนาว่าผู้พูดไม่ได้ต้องการที่ถามคำถาม เช่น “มีลูกเป็นเพื่อนแล้ว จะเหงาอะไร” (เหตุผล+โต้แย้ง) “ฉันจะไปเฝ้าดูเขายังไงล่ะ นี่ก็ได้ข่าวว่าเขาไปกรุงเทพฯ” (โต้แย้ง+เหตุผล) นอกจากนี้ผู้พูดมักใช้รูปประโยคที่เป็นเหตุผลที่เมื่อพิจารณาแล้วขตรงกันข้ามกับความคิดของผู้ฟัง เช่น “เวลานี้น้ำในเมืองไทยมากจนไม่รู้จะกินยี่ห้ออะไรดีแล้ว” ผู้พูดไม่เห็นด้วยที่ผู้ฟังจะลงทุนเปิดบริษัทขายน้ำอัดลม ไม่ใช่บอกให้ผู้ฟังทราบว่าเพียงว่าตลาดในเมืองไทยมีน้ำอัดลมหลายยี่ห้อ

วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคคำถามเพียงรูปประโยคเดียว และมักปรากฏคำและกลุ่มคำว่า “เมื่อไหร่” “ทำไม” “ก็ไม่รู้” “ยังงี้” “อย่างนี้” นอกจากนี้ยังปรากฏกลุ่มคำที่มีความหมายในทางลบ เช่น “หมดเวร” “คิดสั้น” “ยุ่งยาก” และมีการใช้น้ำเสียงแสดงความไม่พอใจ เช่น เสียงเครือ

วัจนกรรมการบริภาษ ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่า รูปประโยคคำสั่ง และรูปประโยคคำถาม และมักปรากฏกลุ่มคำว่า “ทำไมจะต้อง...” “ทำไมนะ” โดยเฉพาะกลุ่มคำที่มีความหมายในทางบวก แต่ผู้พูดไม่ได้หมายความเช่นนั้น แต่ต้องการประชดประชัน เช่น “เด็กดีที่สุดแห่งยุค” “รวยจนเป็นเศรษฐี” “เชิญเถอะ...” นอกจากนี้เนื้อความของรูปประโยคมักกล่าวโดยไม่เจาะจงถึงบุคคลใดบุคคลหนึ่งแต่แท้จริงแล้วต้องการเหน็บแนมผู้ฟัง เช่น “ผัวบางรายเห็นคนอื่นดีหว่าเมียมีถมไป...” หรือพูดกับอีกคนหนึ่งเพื่อกระทบกระแทกแดกดันอีกคนหนึ่ง เพราะการสนทนาจริงอาจมีผู้ฟังมากกว่าหนึ่งคนได้ หรือกล่าวถึงผลที่เกิดจากความผิดของผู้ฟัง เช่น ผู้ฟังโทรศัพท์มาหา ผู้พูดในขณะที่ผู้พูดหลับแล้ว “ผมหลับไปแล้วด้วยซ้ำไป” อย่างไรก็ตามมีการใช้น้ำเสียงแสดงความไม่พอใจ เช่น น้ำเสียงชัดถ้อยชัดคำ เน้นคำพูดแต่ละคำ

อย่างไรก็ดี วัจนกรรมการขอบคุณ วัจนกรรมการทักทาย วัจนกรรมการแสดงความยินดี และวัจนกรรมการขู่ ไม่ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในนวนิยายไทยช่วงที่ 3

4. นวนิยายไทยช่วงที่ 4 คือ ตั้งแต่ พ.ศ. 2517 ถึง ปัจจุบัน

จากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบแบบเจาะจง (Purposive sampling) ทำให้ในช่วงนี้มีนวนิยายที่ใช้ในการวิเคราะห์จำนวน 9 เรื่อง ได้แก่ ลูกอีสาน คำพิพากษา ปูนปิดทอง ตลิ่งสูงซุงหนัก เจ้าจันทร์ผมหอมนิราศพระธาตุอินทร์แขวน เวลา ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน อมตะ และ

ช่างสำราญ ซึ่งปรากฏรูปแบบวัจกรรมอ้อม 9 วัจนกรรม ได้แก่ วัจนกรรมการขอร้อง วัจนกรรมการสั่ง วัจนกรรมการถาม วัจนกรรมการแนะนำ วัจนกรรมการเตือน วัจนกรรมการทักทาย วัจนกรรมโต้แย้ง วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ และวัจนกรรมการบริภาษ ดังนี้

4.1 **วัจนกรรมการขอร้อง** จากการวิเคราะห์นวนิยายไทยในช่วงที่ 4 ทั้ง 9 เรื่องพบวัจนกรรมการขอร้อง ที่เป็นวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่า และรูปประโยคคำถาม ดังนี้

1) **รูปประโยคบอกเล่า**

ตัวอย่างที่ 1 บทสนทนาระหว่าง คูน กับ พ่อของคูน คูนเห็นพ่อของตนกำลังเตรียมหน้าไม้เพื่อเตรียมตัวที่จะไปหาปลา จึงต้องการที่จะมีหน้าไม้เป็นของตนเองด้วยเช่นกัน

หน้าไม้ที่พ่อมีอยู่แล้วทำด้วยไม้ประดู่ ส่วนสายของมันทำด้วยเชือกปอป่าน คือพ่อเอาใยป่านมาฟั่นกันเข้าใหญ่เกือบเท่านิ้วก้อยของคูน ยามพ่อจะขึ้นสายหน้าไม้ พ่อเอาปลายขาหน้าไม้ข้างหนึ่งปักลงดิน เอาตีนซ้ายยันขาอีกข้างหนึ่ง พร้อมกับดึงโน้มเข้าหาตัวพ่อให้ขามันโก่ง แล้วพ่อก็เอานิ้วหัวแม่มือกับนิ้วชี้รูดหูสายเชือกให้เข้าอยู่ในเงี่ยงปลายสุดขาซึ่งปักไว้แล้ว แล้วสายหน้าไม้ก็จะดึงและขาหน้าไม้ก็จะโก่งเหมือนโครงว่าว

คูน “**ข้อยอยากได้หน้าไม้สักเล่ม**” คูนพูดขึ้นขณะพ่อเอาเศษขวดขูดขาหน้าไม้อยู่

พ่อของคูน “เออ แต่ต้องทำเอง ค่อยหัดทำ ให้ขึ้นชั้น ป. 4 ก่อน” พ่อว่า

คูน “ของลุงใหญ่มีบ่” คูนถาม

พ่อของคูน “มีคือกัน ลุงใหญ่ทำเองคือกัน” พ่อบอก

(คำพูน บุญทวี, 2538: 144)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่า ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะขอร้องผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ พ่อของคูน กล่าวย้ำอยู่เรื่อย ๆ ในทุกช่วงของการสนทนาถึงเรื่องการทำหน้าไม้ด้วยตนเอง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพ่อต้องการให้คูนทำหน้าไม้ด้วยตนเองมากกว่าที่จะขอร้องให้คนอื่นทำให้

คูนเห็นพ่อกำลังขึงหน้าไม้เพื่อเตรียมตัวจะไปหาปลา ก็ต้องการที่จะมีหน้าไม้เป็นของตนเองบ้าง จึงได้ขอร้องพ่อให้ทำหน้าไม้ให้ตนเองบ้าง แม้ว่ารูปประโยคที่คูนใช้จะเป็นรูปประโยคบอกเล่า ไม่ใช่รูปประโยคคำสั่ง แต่ในประโยคก็มีคำว่า “อยาก” ซึ่งมีเนื้อความที่บ่งบอกถึงความต้องการของคูน และเหตุที่คูนเลือกที่จะบอกความต้องการนี้กับพ่อของตนเพราะเชื่อว่าพ่อของตนคงจะตอบสนองความต้องการของตนเองให้ได้ด้วยการทำหน้าไม้ให้ นอกจากนี้จะเห็นว่าพ่อของคูนได้ปฏิเสธการทำหน้าไม้ให้ โดยกล่าวว่าให้คูนทำหน้าไม้เองเมื่อโตขึ้น และให้ให้เหตุผลเพื่อให้คูนเชื่ออีกว่าหน้าไม้นั้นต้องทำเองโดยอ้างถึงลุงใหญ่ ซึ่งก็ทำหน้าไม้ด้วยตนเอง ด้วยเหตุนี้รูปประโยคบอกเล่าที่คูนกล่าว จึงมีเจตนาที่จะขอร้องให้พ่อของตนทำหน้าไม้ให้ มากกว่าที่จะบอกความต้องการของตน

ตัวอย่างที่ 2 บทสนทนาระหว่าง คำงาย กับบุญฮาม หลังจากที่คำงายทำงานเป็นควาญช้างลากซุงให้กับพ่อเลี้ยงมานาน เขาก็ต้องการที่จะเปลี่ยนหน้าที่งานมาเป็นคนแกะสลัก จึงได้มาคุยกับบุญฮามซึ่งทำหน้าที่เป็นคนแกะสลักอยู่ก่อนแล้ว บุญฮามสอนคำงายแกะสลักลายง่ายๆ อยู่ไม่นาน เขาก็สามารถแกะขึ้นรูปเป็น และสลักเองทั้งชิ้น

คำงายขลุกอยู่กับงานอย่างจดจ่อ เขาเรียนรู้เร็ว หลังจากแกะลายง่ายๆ อยู่ไม่นาน เขาก็ขึ้นรูปเป็น และสลักลายเองทั้งชิ้น เขาทำหน้าที่ประจำในแผนกลายประดับโต๊ะ และเก้าอี้กับแผ่นผนัง

คำงาย “**ฉันอยากแกะรูปช้าง**” เขาพูดขณะมองดูช่างอีกแผนกกำลังก้มหน้าอยู่กับรูปสัตว์ต่างๆ

บุญฮาม “แกะลายประดับเถอะ” บุญฮามพูด “ตอนนี้แผ่นหนังไม่พอขาย”

(นิคม รายยวา, 2538: 40-41)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่าซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะขอร้องผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ คำงาย แกะสลักไม่เป็นมาแต่แรกเริ่ม แต่ต้องการที่จะหัดแกะเพื่อที่จะนำความรู้นี้ไปแกะช้างด้วยไม้ท่อนใหญ่ เพื่อนำไปแลกกับพลายสุดซึ่งเป็นช้างที่เติบโตมาพร้อมกับคำงายตั้งแต่ยังเด็ก แต่

พ่อของตนได้ขายมันให้กับพ่อเลี้ยง ด้วยเหตุนี้หลังจากที่คำงายขอร้องให้ผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ บุญฮาม สอนแกะลายง่ายๆ จนกระทั่งมีความชำนาญแล้ว ก็ต้องการที่จะแกะรูปสัตว์อื่นๆ โดยเฉพาะรูปช้าง ซึ่งเป็นความต้องการของตนตั้งแต่แรกเริ่มแล้ว ด้วยเหตุนี้การที่คำงายกล่าวประโยคบอกเล่าโดยใช้คำว่า “อยาก” นั้นมิได้มีเจตนาบอกให้บุญฮามทราบว่าเขาต้องการแกะสลักรูปช้าง แต่มีเจตนาขอร้องให้บุญฮามอนุญาตให้เขาแกะสลักรูปช้างมากกว่า เพื่อที่เขาจะได้เรียนรู้และนำความรู้นี้ไปแกะช้างด้วยไม้ที่เขามีอยู่ได้สำเร็จ

2) **รูปประโยคคำถาม**

ตัวอย่างที่ 3 บทสนทนาระหว่าง สองเมือง กับ แท้ ซึ่งเป็นอาของเขา สองเมืองรู้สึกไม่สบาย เนื่องจากเขาวิตกกังวลในเรื่องของบาลี ฉะนั้นโรคประจำตัวจึงกำเริบขึ้น สองเมืองจึงได้ขอร้องให้อาของเขานำขี้ผึ้งมาให้เพื่อบรรเทาอาการ

แท้ “เมืองหรือจ๊ะ ตื่นขึ้นมาทำไมตั้งแต่มืด”

สองเมือง “นี่ตีเท่าไหร่แล้วอา”

แท้ “ตีสี่”

อีกฝ่ายพยักหน้าเนิบๆ แต่ไม่ขยับตัว

สองเมือง “ผม... นอนไม่หลับ” เขาไม่ยอมบอกเธอว่าเขาไม่สบาย “**อามีขี้ผึ้งอะไรไหม** ร้อนๆ หน่อยก็ได้ จะทาขมับให้มัน...”

แท้ “ปวดหัวหรือจ๊ะ”

สองเมือง “เปล่าหรอกฮะ อา... นึกอยากได้กลิ่นอะไรแรงๆ เท่านั้นเอง”

อาเดินหายไปสักครู่ก็กลับมาอีก ส่งขวดหกเหลี่ยมเล็กๆ เตี้ยๆ ที่มีสีน้ำตาลแดงให้เขา สองเมืองจัดแจงทางที่ขมับและใต้จมูก กลิ่นซ่าๆ ช่วยให้เขาหายใจโล่ง แต่อารู้แล้วว่าเขาต้องไม่สบาย

เขาไม่สบายเป็นพักๆ ...อาการก็คือ แน่นขึ้นมาเหมือนกับไม่มีเหตุผลแต่ก็มี บางคราวแน่นมากจนถึงกับหอม

(กฤษณา อโศกสิน, 2547: 177)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะขอร้องให้ผู้ฟังกระทำสิ่งหนึ่งสิ่ใดให้แก่ตนเอง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ สองเมือง ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ แท้ เพราะหากสองเมืองต้องการคำตอบว่ามีขี้ผึ้งหรือไม่ เขาก็ต้องถามกลับซ้ำอีกครั้ง หลังจากที่กล่าวถามครั้งแรก แต่แท้ก็ไม่ได้ตอบกลับว่ามีหรือไม่ นอกจากนี้ หากสองเมืองต้องการจะไปหยิบขี้ผึ้งด้วยตนเอง เขาก็คงจะไม่นิ่งเฉยในขณะแท้เดินหายไป หรือกล่าวบอกแท้ว่าจะไปหยิบเอง ด้วยเหตุนี้ รูปประโยคคำถามที่สองเมืองกล่าวจึงมีเจตนาที่จะขอให้แท้หยิบขี้ผึ้งมาให้ตนเอง อย่างไรก็ตามจะเห็นว่าหลังจากที่สองเมืองกล่าวถาม แท้ก็เดินหายไป และกลับมาพร้อมด้วยขี้ผึ้งที่สองเมืองต้องการ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้ฟังเองก็เข้าใจเจตนาของผู้พูด

4.2 **วัจนกรรมการสั่ง** จากการวิเคราะห์นวนิยายไทยในช่วงที่ 4 ทั้ง 9 เรื่องพบวัจนกรรมการสั่ง ที่เป็นวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าเพียงรูปประโยคเดียว ดังนี้

ตัวอย่างที่ 4 บทสนทนาระหว่าง ครูใหญ่ กับ ฟัก หลังจากงานฌาปนกิจพ่อของฟัก ซึ่งไม่มีใครเลยในตำบลไปร่วมงาน ฟักก็ติดเหล้าอย่างหนัก และไม่เป็นอันทำงาน ประกอบกับฟักได้ทำร้ายร่างกายเด็กนักเรียนที่ไปตามเขามาเปิดประตูโรงเรียนด้วยแล้ว จึงทำให้ครูใหญ่เรียกตัวมาพบ

ครูใหญ่ “**เราประชุมกันแล้วว่าอยากจะให้แกลาออก**...” ครูใหญ่พูดเสียงเนิบ ๆ พลางมองบุหรี่ที่กำลังเคาะกับที่เขี่ย

ฟักไม่อยากเชื่อหูตัวเอง –กูจะต้องลาออก

ฟัก “เรื่องอะไรครับ ผมไม่รู้เรื่องเลย” เขาขยับเดินเข้ามาใกล้ คล้ายกับอยากฟังให้แน่ใจอีกครั้งหนึ่ง

ครูใหญ่ “ก็การกระทำของแกน่ะสิ ยังต้องให้ฉันจาระไนให้ฟังอีกหรือ” ครูใหญ่จ้องมองด้วยสายตาขุ่น ๆ

ฟัก “เรื่องกินเหล้าใช่มั้ยครับ” ฟักถามเสียงอ่อย

ครูใหญ่ “ก็เป็นเรื่องหนึ่งด้วย”

ฟัก “แต่ผม...ยังทำงานได้อยู่นี่ครับ”

ครูใหญ่ “เฮอะ... งานเรอะ?” ครูใหญ่พูดเครียด ๆ “ฉันไม่เห็นว่าวันนึง ๆ จะได้งานสักกี่มากน้อย รู้นะว่าแกชอบหลบไปกินเหล้า อย่านึกว่าจะมาตบตาคนอย่างฉันได้ ฉันเรียนสูงกว่าแก ปกครองคนมาหลายปี ถ้าไม่รู้ว่าคนในปกครองเป็นยังไง ฉันก็เห็นจะแย่เต็มทน” ครูใหญ่จุดบุหรี่แล้วคลึงเขี่ยบุหรี่เล่นกับที่เขี่ย ควันสีเทาลอยอ้อยส้อย “อยากฟังเหตุผลอีกมั้ย”

(ชาติ กอบจิตติ, 2547: 214)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่า ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะสั่งเพื่อให้ผู้ฟังปฏิบัติตาม ดังจะเห็นได้ว่า ผู้พูดซึ่งในปริบทนี้ คือ ครูใหญ่ มีสถานภาพที่สูงกว่าผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ฟัก ที่เป็นเพียงภารโรง ฉะนั้นครูใหญ่จึงมีอำนาจมากพอที่สั่งให้ฟักปฏิบัติตามความต้องการของตนได้

รูปประโยคบอกเล่าที่ครูใหญ่กล่าวนี้ไม่ได้มีเจตนาที่จะบอกให้ฟักรู้ว่า ความต้องการของที่ประชุมที่มีมติเห็นพ้องกันว่าให้ฟักลาออก แต่มีเจตนาที่จะสั่งให้ฟักยื่นใบลาออกเอง แม้ว่าจะเป็นมติของที่ประชุม มิใช่ความต้องการของครูใหญ่เพียงคนเดียว แต่ครูใหญ่ ซึ่งเป็นหนึ่งเสียงที่สำคัญ และเป็นผู้ปกครองสูงสุดของโรงเรียนแห่งนี้ ย่อมที่จะมีอำนาจตัดสินได้มากกว่าคนอื่นๆ นอกจากนี้จากถ้อยคำต่อมาซึ่งครูพูดถึงความผิดของฟักก็แสดงว่าครูใหญ่เห็นด้วยว่าฟักบกพร่องในหน้าที่การงานจริง จึงสมควรที่จะถูกไล่ออก ดังนั้น เมื่อครูใหญ่ ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดในโรงเรียนกล่าวแสดงความต้องการ จึงไม่ใช่เพียงต้องการให้ฟักรับรู้เพียงอย่างเดียว แต่ต้องการให้ฟักปฏิบัติตามรูปประโยคซึ่งแสดงความต้องการนี้ด้วย ด้วยเหตุนี้ รูปประโยคบอกเล่าที่ครูใหญ่กล่าวนี้จึงมีเจตนาที่สั่งให้ฟักลาออกจากตำแหน่งภารโรง

4.3 **วัจนกรรมการถาม** จากการวิเคราะห์นวนิยายไทยในช่วงที่ 4 ทั้ง 9 เรื่องพบวัจนกรรมการถาม ที่เป็นวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าเพียงรูปประโยคเดียว ดังนี้

ตัวอย่างที่ 5 บทสนทนาระหว่าง คูน กับ พ่อของคูน คูนไปจับพังพอนกับพ่อ ลุงเมฆและทิดจุ่น พ่อของคูนสั่งให้คูนกับลุงเมฆพาหมาไปเฝ้ารูพังพอนที่จอมปลวก ส่วนพ่อของคูนกับทิดจุ่นจะไปอีกด้านหนึ่ง ซึ่งถ้าพังพอนวิ่งมาทางคูน ก็เป็นหน้าที่ของคูนกับลุงเมฆที่จะจับมัน แต่คูนก็สงสัยอีกว่าถ้ามันวิ่งไปทางอื่น ตนจะทำอย่างไร ดังนั้นคูนจึงได้ถามคำถามพ่อของตน

ลุงเมฆบอกว่าที่ป่าละเมาะติดกับนาของลุงกาคือที่มีจอนฟอน หรือพังพอน แกไปเห็นรูพังพอนที่จอมปลวกกลางป่ามาแล้ว ต้องรีบไปในตอนเช้า เพราะพังพอนชอบออกหากินตอนเช้า ๆ ถ้าสาย ๆ มันจะเข้ารูหมด ขณะเดินไปพ่อของคูนก็สั่งว่า ให้คูนกับลุงเมฆพาหมาไปเฝ้าอยู่ที่รูพังพอนจอมปลวก ส่วนพ่อกับทิดจุ่นจะพาไอ้มอมไอ้แดงไล่กวดไปทางป่าอีกด้านหนึ่ง ถ้าพังพอนวิ่งไปทางรูก็เป็นหน้าที่ของลุงเมฆกับคูน

คูน “**ถ้ามันแล่นไปทางอื่นล่ะ**?” คูนถามพ่อ

พ่อของคูน “รูมันอยู่ไหนมันก็แล่นไปที่นั่น” พ่อบอก

(คำพูน บุญทวี, 2538: 105)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่า ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะถามคำถามผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ คูน ใช้คำสันธาน “ถ้า” ซึ่งเป็นคำสันธานที่เชื่อมเนื้อความเดียว สองเนื้อความเข้าด้วยกัน หรือเรียกว่าประโยคความรวม (พระยาอุปกิตศิลปสาร, 2546) แต่เนื้อความที่คูนกล่าวจริงในปริบทนี้มีเพียงเนื้อความเดียว ดังนั้นกล่าวได้ว่าคูนต้องการถามผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ พ่อของคูน ถึงเนื้อความอีกเนื้อความหนึ่งที่ขาดไป นอกจากนี้ผู้พูด หรือคูนใช้คำว่า “ล่ะ” ซึ่งเป็นคำบอกมาลาและสามารถใช้ในประโยคถามให้ตอบ ซึ่งผู้พูดต้องการทราบคำตอบ (นววรรณ พันธุเมธา, 2527: 78)

อนึ่ง แม้ว่านววรรณ จะกล่าวว่า คำว่า “ล่ะ” ที่ผู้พูดต้องการคำตอบนั้น จะต้องใช้ในประโยคคำถาม แต่ผู้วิจัยเห็นว่า ในประโยคความรวมที่มีคำเชื่อม “ถ้า” ซึ่งเป็นคำเชื่อมที่แบ่งรับและเนื้อความของประโยคมีเพียงเนื้อความเดียว คำว่า “ล่ะ” ก็สามารถบ่งชี้ถึงเนื้อความที่เป็นการถามได้เช่นเดียวกัน ตัวอย่างเช่น เมื่อเราตัดคำว่า “ล่ะ” ในถ้อยคำที่คูนกล่าวนี้ออกเป็น “ถ้ามันแล่นไปทางอื่น” จะเห็นว่าเนื้อความไม่ได้บ่งชี้ว่าเป็นการถาม นอกจากนี้ในประโยคความเดียวทั่วๆ ไป เมื่อมีคำว่า “ล่ะ” ก็อาจมีเนื้อความเป็นการถามได้เช่นกัน ดังเช่นในถ้อยคำเดียวกันนี้ที่คูนกล่าว ถ้าเราตัดคำเชื่อม “ถ้า” ออกเป็น “มันแล่นไปทางอื่นล่ะ” ผู้ฟัง หรือพ่อของคูนก็สามารถเข้าใจได้ว่าเนื้อความของถ้อยคำนี้เป็นการถาม เพราะเมื่อพิจารณาจากถ้อยคำก่อนหน้านี้ที่ตนสั่งให้คูนไปเฝ้าพังพอนที่จอมปลวก ซึ่งพ่อของคูนเชื่อว่ามันจะต้องผ่านมาทางนี้ แต่คูนกลับกล่าวไปในทางตรงกัน

ข้ามกับความคิดของพ่อของตน ย่อมแสดงให้เห็นว่าคูนต้องการทราบคำตอบจากความคิดของตน ซึ่งตรงข้ามกับความคิดของพ่อของตน ว่าพ่อจะคิดอย่างไร

ด้วยเหตุนี้จึงสรุปได้ว่า รูปประโยคบอกเล่าที่คูนกล่าวนั้นมีเจตนาที่จะถามคำถามพ่อของตนว่า ถ้าพังพอนวิ่งหนีไปทางอื่น จะให้ตนทำอย่างไร แม้ว่ารูปประโยคดังกล่าวไม่มีคำบอกการถาม แต่ผู้พูด หรือคูนก็ได้ใช้ คำว่า “ล่ะ” ซึ่งเป็นคำบอกมาลา และคำว่า “ถ้า” ซึ่งเป็นคำเชื่อมในประโยคความรวม แสดงความต้องการถามเพื่อคำตอบจากผู้ฟังได้

ตัวอย่างที่ 6 บทสนทนาระหว่าง เกลียว ซึ่งเป็นคนขับรถโดยสารจากตำบลเข้าไปในตัวจังหวัด กับ ฟัก นายเกลียวชวนฟักให้ไปเที่ยวโรงน้ำชาเปิดใหม่ในเมือง แต่ฟักปฏิเสธ เพราะตนนั้นก็ดื่มน้ำชาเป็นประจำอยู่แล้ว นายเกลียวได้ทีจึงถามเกี่ยวกับเรื่องการดื่มน้ำชาของฟัก

เกลียว “แล้วแกชอบกินน้ำชากันตอนไหน”

ฟัก “ว่างก็กิน ไม่แน่หรอก แต่ข้ากินทุกวันตอนก่อนนอน กินแล้วชุ่มคอดี” พอสิ้นเสียงฟักตอบ หนุ่มเกลียวถึงกับหัวเราะก้ากออกมา หัวเราะอยู่คนเดียวจนตัวสั่น คนอื่นที่ได้ฟังพลอยแอบยิ้มไปด้วยในความหมายสองแง่สองง่ามของไอ้ฟัก

เกลียว “ชุ่มคอ ชุ่มคอจริง ๆ เหรอะ ชุ่มคอแน่นะ” เกลียวยังคงหัวเราะอยู่

ฟัก “เอ๊อ แปลก ไม่เห็นจะน่าขำตรงไหน ก็ชุ่มคอจริงๆ น่ะสิ เอ็งนี่ท่าจะไม่เคยกินซะละมั้ง” ในน้ำเสียงของฟักนั้นเหมือนดูแคลนเกลียวอยู่กลายๆ

เกลียว “**งั้นวันวันหนึ่งแกก็กินกันหลายหนสิ** กับแม่เลี้ยงน่ะ”

ฟัก “เออ เอ็งถามทำไม” ฟักเริ่มรู้สึกว่ามันควรมีความหมายอันใดที่ผิดแผกออกไปจากเรื่องที่กำลังคุยกันอยู่

(ชาติ กอบจิตติ, 2547: 33)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่า ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะถามความถูกต้องของข้อมูลที่ได้ ดังจะเห็นได้จาก ผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ฟัก เข้าใจเจตนาของผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ เกลียว ว่าต้องการถามคำถาม ตนจึงได้ตอบรับการถามนั้น ด้วยคำว่า “เออ”

เกลียวต้องการรู้ว่าฟักกับแม่เลี้ยงดื่มน้ำชากันหลายครั้งจริงหรือไม่ โดยที่ตัวเกลียวเองก็มีคำตอบอยู่แล้วในใจว่าฟักกับแม่เลี้ยงจะต้องดื่มน้ำชากันหลายครั้ง ดังนั้นตนจึงใช้คำว่า “สิ” ลงท้ายประโยคบอกเล่า ซึ่งทำให้เนื้อความของรูปประโยคแฝงไปด้วยการคาดคะเนของผู้พูด หรือเกลียวด้วย ดังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ฟัง หรือฟักแสดงความคิดเห็นว่าความคิดของเกลียวนั้นถูกต้องหรือไม่ ซึ่งฟักก็ได้ตอบแสดงความเห็นกลับว่าความคิดของเกลียวนั้นถูกต้อง เขากับแม่เลี้ยงดื่มน้ำชากันหลายครั้งในแต่ละวันจริง

เป็นที่น่าสังเกตว่า ทั้งผู้พูด และผู้ฟังตีความสารที่แต่ละฝ่ายส่งมาต่างกัน กล่าวคือ เกลียวพูดถึงโรงน้ำชาในความหมายแฝง ซึ่งน่าจะหมายถึง สถานขายบริการทางเพศในจังหวัด ดังนั้นการดื่มน้ำชาในความหมายแฝงของเกลียวจึงหมายถึง การมีเพศสัมพันธ์กัน แต่ผู้ฟัง หรือฟักกลับตีความของโรงน้ำชา และการดื่มน้ำชา ตามความหมายของรูปคำ แต่อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนผลัดของการสนทนาก็คงดำเนินไปไม่ได้เป็นอุปสรรคที่จะทำให้ทั้งผู้พูด และผู้ฟังหยุดการสนทนาลง แม้ว่าผู้ฟังจะเริ่มเข้าใจความหมายแฝงที่ผู้พูดสื่อมาในตอนท้ายของการสนทนา แต่ผู้ฟังก็ยังตอบคำถามของรูปประโยคบอกเล่าที่ผู้พูดถามถึงความถูกต้องของข้อมูลที่ได้รับมา ด้วยเหตุนี้รูปประโยคบอกเล่าที่เกลียวกล่าวจึงมีเจตนาที่จะถามฟักถึงความถูกต้องของข้อมูล

ตัวอย่างที่ 7 บทสนทนาระหว่าง เสือย้อย กับ ร.ต.ต. ตุ้ย พันเข็ม ร.ต.ต. ตุ้ยได้รับคำสั่งจากพลตำรวจเอกพระโกมลพิพัฒน์ อธิบดีตำรวจให้ไปจับเป็นเสือย้อยมาให้โดยไม่คำนึงถึงวิธีการ เขาจึงได้เดินทางไปที่ชายแดนลาวตามข่าวกรองที่ได้รับมาจากอธิบดีตำรวจ เมื่อได้พบกับเสือย้อย ร.ต.ต. ตุ้ย ซึ่งในเวลานั้นอยู่ฝ่ายคณะราษฎร ก็ได้แสดงให้รู้ว่าตนรู้ว่า เสือย้อย คือ หลวงกฤษดาวินิจผู้ซึ่งอยู่ในแนวร่วมการทำรัฐประหารเมื่อปี 2476 ทั้งคู่โต้แย้งกันถึงเรื่องการทำรัฐประหารในปีนั้น หลังจากนั้นจึงดวลปืนกัน ผลปรากฏว่า ร.ต.ต. ตุ้ยเป็นฝ่ายแพ้เสือย้อยอีกครั้ง หลังจากการดวลปืนก็ได้เกิดเสียงปืนดังขึ้นในขณะที่เสือย้อยเดินจากไป แล้วร.ต.ต. ตุ้ยก็ได้บอกเสือย้อยว่าที่ตนต้องแก้แค้นไม่ใช่เพราะเสือย้อยสบประมาทตน แต่เป็นเพราะ เสือย้อยหรือหลวงกฤษดาวินิจเป็นผู้ที่ขับหัวรถจักรฮาร์โนแม็คเปล่า ๆ เข้าชนรถไฟที่บรรทุก ป.ต.อ. ซึ่งในขณะนั้นพ่อของ ร.ต.ต. ตุ้ย ก็เป็นทหารอยู่ในรถไปขบวนนั้นด้วย จึงเป็นเหตุให้พ่อของตนเสียชีวิตจากการทำรัฐประหารเมื่อปี 2476 แต่ในตอนท้าย ร.ต.ต. ตุ้ยก็ไม่ได้ยิงเสือ แต่กลับยิงงูเห่าดงแทนเพื่อช่วยชีวิตเสือย้อย

เสียงปืนดังสะท้อนไปทั่วหลืบเขา ร่างของเสือย้อยล้มกลิ้งลงมาจากเนิน ร.ต.ต. ตุ้ยวิ่งตรงเข้าไปหา ควันลอยกรุ่นออกมาจากปลายกระบอกปืน สายตาทั้งคู่ประสานกันสนิท เสือย้อยจ้องมองเขานิ่ง เขาเห็นรอยเลือดสีแดงข้นสาดกระจายอยู่บนหน้าอกของโจรหย่อมใหญ่ ริมฝีปากเสือย้อยแม้มแน่น

ร.ต.ต. ตุ้ย "คุณสงสัยไหมว่าทำไมผมถึงต้องแก้แค้น?" นายตำรวจถาม เสือร้ายไม่ตอบ "ผมไม่ได้แก้แค้นเพราะผมแพ้คุณ หรือเพราะคุณสบประมาทผมหรอก"

เสือย้อย "แล้ว... เพราะอะไร?"

ร.ต.ต. ตุ้ย "พ่อผมเป็นทหารคนหนึ่งที่ติดอยู่ในรถไฟที่บรรทุกป.ต.อ. ขบวนนั้น!"

ความเงียบแผ่ปกคลุมทั่วทุ่งร้าง เสียงเสือย้อยแหบแห้ง

เสือย้อย "**คุณมาดวลปืนกับผมก็เพื่อแก้แค้นแทนพ่อ ไม่ใช่เพื่อต้องการพิสูจน์ฝีมือตัวเอง**?"

ร.ต.ต. ตุ้ย นายตำรวจหนุ่มพยักหน้า "ฝีมือผมไม่มีทางเทียบคุณอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์อีก"

เสือย้อย "**เขาจมน้ำตาย?**" เสือย้อยกระซิบถาม

ร.ต.ต. ตุ้ย "ใช่"

(วินทร์ เลียววาริณ, 2540: 47-48)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่าทั้ง 2 ประโยค ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในประโยคบอกเล่าทั้ง 2 ประโยคนี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะถามถึงความถูกต้องของข้อมูลที่ผู้พูดมีอยู่ ดังจะเห็นได้จากการ ท้ายประโยคมีเครื่องหมาย "ปรัศนี" หรือเครื่องหมายคำถาม นอกจากนี้ผู้ฟังก็เข้าใจเจตนาของผู้พูดได้ดี จึงได้แสดงท่าทาง และตอบกลับคำถามที่ผู้พูดถาม

อนึ่ง ในการสนทนากันจริงๆ ผู้พูด และผู้ฟังไม่สามารถที่จะรู้ หรือกำหนดเครื่องหมายปรัศนี หรือเครื่องหมายคำถามลงไปในบทสนทนาเพื่อให้คู่สนทนาของตนเข้าใจได้ เพราะการสนทนากันนั้นเราใช้เสียง มิใช่ตัวอักษร หากแต่ในนวนิยายบทสนทนาของตัวละครถูกเลียนแบบจากบทสนทนาของคนจริงๆ ที่ใช้สื่อสารกัน ต่างกันแต่เพียงเสียงพูดนั้นถูกถ่ายทอดในรูปของ

ตัวอักษร ดังนั้นจึงต้องใช้เครื่องหมายต่างๆ ประกอบการเขียนเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาได้ถูกต้องชัดเจน (กำชัย ทองหล่อ, 2545:174)

ฉะนั้นหากพิจารณาถ้อยคำทั้ง 2 ถ้อยคำที่เสือย้อยกล่าวตามเครื่องหมายปรัศนีที่ปรากฏ จะเห็นว่าเสือย้อยมีเจตนาที่ต้องการจะถาม ร.ต.ต. ตุ้ย ซึ่งเป็นผู้ฟัง แต่สาเหตุที่ทำให้ในสถานการณ์ของการสนทนากันจริง ๆ ร.ต.ต. ตุ้ยเข้าใจเสือย้อยว่ามีเจตนาที่จะถามคำถามตน แม้ว่าในถ้อยคำทั้ง 2 ถ้อยคำจะไม่มีคำบอกการถาม และเครื่องหมายปรัศนี ก็เพราะเสือย้อยใช้ทำนองเสียง ดังที่ กาญจนา นาคสกุล (2541: 164-165) ได้กล่าวถึง ทำนองเสียง (intonation) ว่าหมายถึง ระดับความสูงต่ำของเสียง ที่ปรากฏเป็นลักษณะของประโยคทั้งประโยค ทำนองเสียงไม่ใช่หน่วยเสียงซึ่งจะใช้เปลี่ยนแปลงความหมายของคำ แต่เป็นสิ่งสำคัญที่จะแสดงความหมายของประโยค หรือมาลา ว่าเป็นประโยคบอกเล่า ประโยคคำสั่ง ประโยคคำถาม ฯลฯ การเปลี่ยนทำนองเสียงจะไม่ทำให้ความหมายของคำต่างไป แต่จะทำให้ความหมายของประโยคเปลี่ยนไป

ดังนั้นกล่าวได้ว่าเสือย้อยได้ใช้ทำนองเสียงทำให้รูปประโยคบอกเล่า ที่มีเจตนาบอกหรือแจ้งให้ทราบนั้นกลายเป็นรูปประโยคที่มีเจตนาถาม เนื่องจากเสือย้อยใช้ทำนองเสียงโดยเฉพาะอย่างยิ่งทำนองเสียงขึ้น (rising intonation) ซึ่งเป็นทำนองเสียงของประโยคคำถาม กล่าวคือ ทำนองเสียงที่ต้นประโยคมีระดับเสียงต่ำ ท้ายประโยคมีระดับเสียงสูง

4.4 **วัจนกรรมการแนะนำ** จากการวิเคราะห์นวนิยายไทยในช่วงที่ 4 ทั้ง 9 เรื่องพบวัจนกรรมการแนะนำ ที่เป็นวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคทั้ง 3 รูปประโยค คือ รูปประโยคบอกเล่า รูปประโยคคำสั่ง และรูปประโยคคำถาม ดังนี้

1) **รูปประโยคบอกเล่า**

ตัวอย่างที่ 8 บทสนทนาระหว่างอรชุนกับชีวัน หลังจากวันแรกที่อรชุนเข้ามาบำบัดจิตใจของชีวัน ในวันที่สองชีวันก็รู้สึกดีขึ้น อรชุนจึงได้อธิบายหลักธรรมในพระพุทธศาสนาให้ชีวันฟัง และได้แนะนำให้ชีวันนำเอาหลักธรรมนี้ไปปฏิบัติ

อรชุน “แต่ศาสนาเป็นเรื่องที่จะขจัดความคิดออกไป เพื่อให้เราอยู่กับปัจจุบันขณะ ที่เราฝึกสมาธิ ฝึกวิปัสสนา ก็เพื่อจะให้เราอยู่กับขณะปัจจุบัน เพื่อให้เราเห็นสิ่งทั้งหลายทั้งปวงตามที่มันเป็นจริง ความคิดนั้นเป็นมายาภาพ มันคิดไปในอดีต คิดไปในอนาคต ไม่อยู่กับปัจจุบัน มันจึงทำให้ชีวิตเราไม่มีอยู่จริง **ผมจึงอยากบอกแก่คุณว่า ไม่ต้องไปอิจฉาคนที่มีชีวิตยืนนาน หรือร่ำรวยด้วยยศถาบรรดาศักดิ์หรอกครับ** เพราะคนเหล่านั้นถึงจะมีชีวิต แต่ก็ได้ตายไปแล้ว ตายไปจากชีวิตในปัจจุบัน ตายไปจากชีวิตที่เป็นจริง” เขามองตาชีวัน “ดังนั้นชีวิตจะสั้นหรือยาวไม่สำคัญ มันแค่เรื่องสมมุติ ถ้าเขาโง่ ชีวิตยิ่งยาวนานยิ่งเป็นทุกข์ ยิ่งเป็นทุกข์ก็ยิ่งโง่ ชีวิตสั้นแต่ตระหนักรู้ทุกขณะจิตไม่ดีกว่าหรือ”

(วิมล ไทรนิ่มนวล, 2545: 112-113)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่าซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขวัจนกรรมการบอกเล่าแต่อย่างใด เพียงแต่ต้องการที่จะแนะนำผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จากถ้อยคำที่ผู้พูดกล่าว ซึ่งในปริบทนี้คือ อรชุน มีเนื้อความเป็นการกระทำในอนาคตของผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ชีวัน และการกระทำนั้นก็เป็นประโยชน์แก่ชีวัน

ชีวันมีความวิตกกังวลในเรื่องของความตาย แม้เขาจะยอมรับสภาพที่อยากจะตาย อรชุนจึงใช้ธรรมะรักษาอาการของเขา โดยคำแนะนำที่อรชุนกล่าวนี้ เป็นไปเพื่อให้ชีวันกระทำตาม คือ ไม่ต้องอิจฉาคนที่มีอายุยืนนาน หรือร่ำรวยกว่า เพราะท้ายที่สุดทุกคนก็ย่อมที่จะตายเช่นเดียวกัน ต่างกันตรงที่ว่าใครจะตายช้าหรือตายเร็ว หากชีวันปฏิบัติตาม ก็จะทำให้เขาหลุดพ้นจากความวิตกกังวลในสังขารของตนได้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อเขาในการยอมรับความจริง ด้วยเหตุผลนี้จึงสรุปได้ว่า อรชุนใช้รูปประโยคบอกเล่า แต่มีเจตนาที่แนะนำชีวันให้หลุดพ้นจากความทุกข์

อย่างไรก็ตามอาจมีผู้เห็นว่าถ้อยคำนี้เป็น “วัจนกรรมการบอกเล่า” เพราะมีคำว่า “อยากบอก” และ “วัจนกรรมการสั่ง” เพราะมีคำว่า “ต้อง” เป็นคำที่มีความหมายเป็นเชิงบังคับ แต่ผู้วิจัยเห็นว่าเนื้อความของถ้อยคำนี้เป็นการกระทำในอนาคต ดังที่กล่าวมาแล้ว และการกระทำในอนาคตนี้เป็นการกระทำที่ผู้พูดยังผลประโยชน์ให้เกิดแก่ผู้ฟังเป็นสำคัญ คือให้ชีวันหลุดจากความทุกข์ที่ยึดติดกับสังขาร นอกจากนี้ การกระทำในอนาคตที่อรชุนได้กล่าวก็ไม่ได้เป็นการบังคับ หรือ

เร่งรัดให้ชีวันต้องกระทำตาม และอรชุนก็ไม่ได้มีอำนาจเหนือชีวันแต่อย่างใด เพราะอรชุนก็เป็นเพียงนักจิตบำบัดที่ถูกจ้างมา ประกอบกับเขาทั้งสองอยู่ในวัยเดียวกันมีอายุเท่ากันเพราะเป็นมนุษย์โคลนนิ่งที่เกิดจากเซลล์ของพรหมินทร์ในเวลาเดียวกัน ดังนั้นอรชุนจึงไม่มีอำนาจที่จะสั่งชีวันได้ แต่เขาได้เปิดทางเลือกให้ชีวันมากกว่า ว่าจะปฏิบัติหรือไม่ก็ได้ แต่ถ้าปฏิบัติก็จะเป็นผลดี ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเห็นสมควรว่าถ้อยคำนี้ตรงตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการแนะนำมากกว่า

2) **รูปประโยคคำสั่ง**

ตัวอย่างที่ 9 บทสนทนาระหว่าง บุญฮาม กับคำงาย คำงาย ซึ่งเป็นควาญช้าง มาลากซุงที่โรงแกะสลักและสตัฟฟ์ไปที่ริมตลิ่ง เพื่อรอวันที่น้ำมาจึงจะผูกเป็นแพล่องทางใต้ เมื่อมาถึงที่โรงงานก็พบกับบุญฮามกำลังนั่งแกะสลักท่อนไม้อยู่

บุญฮาม “กลับมาแล้วรึ คำงาย” ชายคนที่กำลังนั่งแกะสลักท่อนไม้อยู่ถามขึ้น เขาวางค้อนและสิ่วในมือ มองดูควาญเหนี่ยวตัว ลงมาข้างล่าง “ไม่เห็นแกตั้งนาน จะไปลากซุงที่ไหนอีกหรือนี่”

คำงาย “จะมาลากที่นี่แหละ” คำงายตอบพลางขมวดปมกางเกงโซ่งให้กระชับ เขาเดินผ่านเด็กมอมแมมที่เล่นอยู่แถวนั้น แล้วตรงไปนั่งลงบนขอนไม้ข้างประตู

บุญฮาม “จริงรึ ไม่ต้องเข้าป่าแล้วซิ” ช่างแกะสลักพูดพร้อมกับมองไปยังที่รวมหมอน ห่างขอบตลิ่งออกไปราวสองสามร้อยวา เห็นท่อนซุงสลอนบนที่โล่ง “เยอะจังเลยนะ แกจะลากไปที่ไหน”

คำงาย “ลากไปริมตลิ่ง” ช่างแกะสลักทำหน้างง คำงายจึงพูดต่อว่า “เอาไปเรียงเตรียมไว้ พอน้ำมา ก็งัดลง ผูกเป็นแพล่องไปใต้”

บุญฮาม “**เอารถขนดีกว่า**”

คำงาย “รถมาไม่ได้ แกไม่รู้รึบุญฮามสะพานข้ามแก่งขาดไปแล้ว”

(นิคม รายยวา, 2538: 9)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำสั่ง ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบังคับให้ทำ แต่ในรูปประโยคคำสั่งนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบังคับให้ผู้ฟังกระทำตาม ตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการสั่ง แต่ต้องการที่จะให้คำแนะนำแก่ผู้ฟัง

อย่างไรก็ตามจะสังเกตเห็นว่าวัจนกรรมการแนะนำ และวัจนกรรมการสั่ง มีความคล้ายคลึงกัน แต่มีเงื่อนไขบางอย่างที่แยกวัจนกรรมทั้งสองออกจากกัน นั่นคือ ประเด็นแรก วัจกรรมการสั่งนั้นผู้พูดต้องมีอำนาจเหนือผู้ฟัง แต่ในบทสนทนานี้ ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ บุญฮาม เป็นเพียงคนงานแกะสลัก และผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ คำงาย ก็เป็นเพียงควาญช้าง ดังนั้นทั้งผู้พูดและผู้ฟังในปริบทนี้มีสถานะเท่าเทียมกัน ด้วยเหตุนี้บุญฮามจึงไม่มีอำนาจมากพอที่จะสั่งให้คำงายทำตามความต้องการของตนเองได้ เหนือสิ่งอื่นใดจะเห็นว่าเนื้อความของถ้อยคำที่บุญฮามพูดถึงก็ไม่ได้เป็นการบังคับให้คำงายต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด แต่ได้เปิดทางเลือกไว้ให้คำงาย ว่าจะปฏิบัติตามหรือไม่ก็ได้

ประเด็นที่สอง วัจนกรรมการการแนะนำ เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ผู้ฟัง ดังจะเห็นว่าเนื้อความของถ้อยคำที่บุญฮามกล่าวเป็นการกระทำที่ยังประโยชน์แก่คำงาย คือ มีคำว่า “ดีกว่า” ซึ่งเป็นการเปรียบที่บ่งบอกถึงประโยชน์ที่เหนือกว่าสิ่งที่ผู้ฟังมี หรือกระทำอยู่ ซึ่งในปริบทนี้คือ การขนซุงด้วยรถย่อมที่จะสะดวกสบายกว่าขนด้วยช้างแล้วล่องแพตามน้ำไป ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมานี้ จึงสรุปได้ว่า บุญฮามใช้รูปประโยคคำสั่งกระทำการแนะนำคำงายให้ใช้รถขนซุง เนื่องจากสะดวกสบายกว่าการขนด้วยช้างลากไปแล้วล่องไปตามน้ำ

3) **รูปประโยคคำถาม**

ตัวอย่างที่ 10 บทสนทนาระหว่าง บาลี กับ ทวี ซึ่งเป็นบิดาของสองเมือง ทวีโทรศัพท์มาหาสองเมือง เพราะรู้สึกเหงาจึงต้องการจะคุยกับบุตรชาย แต่สองเมืองไม่อยู่ไปธุระทางอีสาน บาลี ผู้เป็นภรรยาของสองเมือง จึงแนะนำให้ทวีมาเที่ยวที่บ้าน

ขณะนั้นหล่อนก็แว่วเสียงโทรศัพท์ จึงเปิดประตูออกมารับสาย บาลีออกประหลาดใจที่ได้ยินเสียงแหบๆ ของผู้ชาย

ทวี “นั่นใครพูด... นี่ทวีพูดนะ สองเมืองอยู่ไหม”

บาลี “ไม่อยู่ค่ะ ไปต่างจังหวัดค่ะ คุณพ่อหรือคะ”

ทวี “พ่อเอง อยากคุยกับสองเมืองเขา เมื่อไหร่เขาจะกลับล่ะ”

บาลี “อีกสองสามวันค่ะ”

ทวี “หนูว่างหรือ”

บาลี “ว่างค่ะ... คุณพ่อมีอะไรก็ใช้บาได้”

ทวี “ก็... ไม่มีอะไร เพียงแต่เหงาๆ”

บาลี “**คุณพ่อมาหาบาไหมล่ะคะ** มาค้างที่นี่มั่งก็ได้ ถ้าคุณอาไม่ว่า”

ทวี “งั้นหรือ”

บาลี “บาจะให้นายพัดไปรับดีไหมคะ เผื่อไงคุณพ่อจะได้คุยกับอามั่ง”

ทวี “ดีเหมือนกัน”

(กฤษณา อโศกสิน, 2547: 617)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะแนะนำการกระทำให้ผู้ฟังสนใจกระทำตาม ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ บาลี ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ทวี เพราะเธอต้องการให้ทวีลงมือปฏิบัติตามเนื้อความในรูปประโยคคำถามนี้มากกว่าที่จะต้องการคำตอบรับหรือปฏิเสธเพียงอย่างเดียว

เมื่อบาลีทราบว่าทวีเหงา และเล็งเห็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับทวีว่า หากเขามาที่บ้านของตน ก็จะได้พูดคุยกับแท้ ผู้เป็นน้องสาวของเขาเองเพื่อที่จะได้คลายความเหงาลงได้บ้าง ด้วยเหตุนี้ รูปประโยคคำถามที่บาลีกล่าวจึงมีเจตนาที่จะเสนอการกระทำ ซึ่งก็คือการมาเที่ยวบ้านของตนให้ทวีสนใจกระทำตาม อย่างไรก็ดีกหลังจากที่บาลีกล่าวแนะนำ ทวีก็เห็นว่าการไปบ้านของบาลีเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ฉะนั้นเขาจึงตอบรับที่จะปฏิบัติตามคำแนะนำนั้น

ตัวอย่างที่ 11 บทสนทนาระหว่างอรชุนกับชีวัน หลังจากวันแรกที่อรชุนเข้ามาบำบัดจิตใจของชีวัน ในวันที่สองชีวันก็รู้สึกดีขึ้น อรชุนจึงได้อธิบายหลักธรรมในพระพุทธศาสนาให้ชีวันฟัง และได้แนะนำให้ชีวันนำเอาหลักธรรมนี้ไปปฏิบัติ

อรชุน “แต่ศาสนาเป็นเรื่องที่จะขจัดความคิดออกไป เพื่อให้เราอยู่กับปัจจุบันขณะ ที่เราฝึกสมาธิ ฝึกวิปัสสนา ก็เพื่อจะให้เราอยู่กับขณะปัจจุบัน เพื่อให้เราเห็นสิ่งทั้งหลายทั้งปวงตามที่มันเป็นจริง ความคิดนั้นเป็นมายาภาพ มันคิดไปในอดีต คิดไปในอนาคต ไม่อยู่กับปัจจุบัน มันจึงทำให้ชีวิตเราไม่มีอยู่จริง ผมจึงอยากบอกแก่คุณว่า ไม่ต้องไปอิจฉาคนที่มีชีวิตยืน

นาน หรือร่ำรวยด้วยยศถาบรรดาศักดิ์หรอกครับ เพราะคนเหล่านั้นถึงจะมีชีวิต แต่ก็ได้ตายไปแล้ว ตายไปจากชีวิตในปัจจุบัน ตายไปจากชีวิตที่เป็นจริง" เขามองตาชีวัน "ดังนั้นชีวิตจะสั้นหรือยาวไม่สำคัญ มันแค่เรื่องสมมุติ ถ้าเขาโง่ ชีวิตยิ่งยาวนานยิ่งเป็นทุกข์ ยิ่งเป็นทุกข์ก็ยิ่งโง่ **ชีวิตสั้นแต่ตระหนักรู้ทุกขณะจิตไม่ดีกว่าหรือ**" เขาเอนหลังพิงพนักเก้าอี้ ปล่อยร่างกายผ่อนคลายตามสบาย แล้วพูดอย่างอารมณ์ดีว่า "ผมเคยมีอยู่เคสหนึ่ง..."

(วิมล ไทรนิ่มนวล, 2545: 112-113)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะแนะนำผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จากผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ อรชุน ไม่ได้พยายามที่จะหาคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ชีวัน นอกจากนี้ในประโยคคำถามนี้มีคำว่า "ดีกว่า" ซึ่งเป็นการพยายามที่จะเปรียบเทียบเพื่อให้ชีวันเห็นดีเห็นชอบไปด้วย กับการมีสติอยู่ทุกลมหายใจ ด้วยเหตุนี้อรชุนจึงใช้รูปประโยคคำถามแนะนำชีวันเพื่อให้เห็นและปฏิบัติตามข้อเสนอแนะ มากกว่าที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบ

4.5 **วัจนกรรมการเตือน** จากการวิเคราะห์นวนิยายไทยในช่วงที่ 4 ทั้ง 9 เรื่องพบวัจนกรรมการเตือน ที่เป็นวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคคำถามเพียงรูปประโยคเดียว ดังนี้

ตัวอย่างที่ 12 บทสนทนาระหว่าง ทวี กับ สองเมือง ซึ่งเป็นบุตรชาย สองเมืองเสนอความคิดเห็นที่จะประกันเรื่องรามกับยามปลอด ผู้เป็นเป็นน้องต่างมารดา แม้ว่าทั้งคู่จะถูกจับในข้อหาขโมยของในบ้านของเขาเอง

ภาพของปลอดกับเรืองรามทรมานใจเขาอย่างยิ่ง... ใครเลยจะนึกคิดว่าชั่วชีวิตนี้จะต้องมายืนดูลูกถึงสองคนนั่งเจ่าอยู่ในกรงขังบนสถานีตำรวจด้วยความผิดที่เป็นอาญา

สองเมือง "แต่น่าจะประกันนะฮะ ผมจะเอาเงินสดเป็นประกันแทนก็ได้ จะได้ไม่ต้องยุ่งยากกับโฉนด" เขาหัวเราะแล้งๆ "เพราะผมไม่มีแล้วฉนกโฉนดน่ะ จำนองธนาคารเกลี้ยงนานแล้ว"

ทวี "ประกันออกไปแล้วมันก็หนีไป **แล้วจะเอาอะไรกับมัน**" บิดาเตือนสติ "คนอย่างมัน ทำอะไรก็ทำได้"

สองเมือง “พ่อไม่อยากประกันจริงๆ หรือฮะ”

(กฤษณา อโศกสิน, 2547: 737)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะเตือนผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ทวี เล็งเห็นผลเสียที่จะเกิดขึ้นกับสองเมือง ถ้าหากว่าน้องทั้งสองของสองเมืองหนีไปหลังจากที่ได้รับการประกันตัวแล้ว สองเมืองก็จะไม่ได้รับประโยชน์ใดๆ เลย

อย่างไรก็ตาม อาจมีผู้เห็นว่าทวีมีเจตนาที่จะโต้แย้งความคิดของสองเมืองที่จะประกันตัวน้องทั้งสองคน แต่เงื่อนไขของวัจนกรรมการโต้แย้งเงื่อนไขหนึ่งกล่าวว่าผู้พูดจะต้องมีเหตุผลสนับสนุนเรื่องที่พูด ฉะนั้นเมื่อพิจารณาบทสนทนาข้างต้นจะเห็นว่าทวีไม่ได้กล่าวให้เหตุผลสนับสนุนความคิดที่เชื่อว่าลูกของตนเองทั้งสองคนจะหลบหนีในภายหลังจากที่ได้รับการประกันตัว ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่ทวีกล่าวนี้จึงเป็นเพียงการแจ้งเหตุการณ์ในอนาคตที่อาจจะเกิดขึ้นหากสองเมืองประกันตัวน้องทั้งสอง ฉะนั้นการที่ทวีกล่าวรูปประโยคคำถามนี้จึงมีเจตนาที่จะเตือนสองเมืองเพื่อให้เขาตระหนักและเล็งเห็นผลเสียดังที่กล่าวมา

4.6 **วัจนกรรมการทักทาย** จากการวิเคราะห์นวนิยายไทยในช่วงที่ 4 ทั้ง 9 เรื่องพบวัจนกรรมการทักทาย ที่เป็นวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคคำถามเพียงรูปประโยคเดียว ดังนี้

ตัวอย่างที่ 13 บทสนทนาระหว่าง บุญฮาม กับคำงาย คำงาย ซึ่งเป็นควาญช้าง มาลากซุงที่โรงแกะสลักและสตัฟฟ์ ไปที่ริมตลิ่งเพื่อรอวันที่น้ำมาจะได้ผูกเป็นแพล่องไปทางใต้ เมื่อมาถึงที่โรงงานก็พบกับบุญฮามกำลังนั่งแกะสลักท่อนไม้อยู่

บุญฮาม “**กลับมาแล้วรึ คำงาย**” ชายคนที่กำลังนั่งแกะสลักท่อนไม้อยู่ถามขึ้น เขาวางค้อนและสิ่วในมือ มองดูควาญเหนี่ยวตัว ลงมาข้างล่าง “ไม่เห็นแกตั้งนาน จะไปลากซุงที่ไหนอีกหรือนี่”

คำงาย “จะมาลากที่นี่แหละ” คำงายตอบพลางขมวดปมกางเกงโซ่งให้กระชับ เขาเดินผ่านเด็กมอมแมมที่เล่นอยู่แถวนั้น แล้วตรงไปนั่งลงบนขอนไม้ข้างประตู

บุญฮาม “จริงรึ ไม่ต้องเข้าป่าแล้วซิ” ช่างแกะสลักพูดพร้อมกับมองไปยังที่รวมหมอน ห่างขอบตลิ่งออกไปราวสองสามร้อยวา เห็นท่อนซุงสลอนบนที่โล่ง “เยอะจังเลยนะ แกจะลากไปที่ไหน”

คำงาย “ลากไปริมตลิ่ง” ช่างแกะสลักทำหน้างง คำงายจึงพูดต่อว่า “เอาไปเรียงเตรียมไว้ พอน้ำมา ก็งัดลง ผูกเป็นแพล่องไปใต้”

บุญฮาม “เอารถขนดีกว่า”

คำงาย “รถมาไม่ได้ แกไม่รู้รึบุญฮามสะพานข้ามแก่งขาดไปแล้ว”

คำงายเข้าไปดึงโซ่ที่กองอยู่ในโรงแกะสลักลากเสียงดังออกไปโยงเข้ากับช้าง

บุญฮาม “คนมัดจมูกซุงไปไหน” บุญฮามถาม “มันไม่มาช่วยแกรึ”

(นิคม รายยวา, 2538: 9)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะทักทายผู้ฟังมากกว่าที่จะมีเจตนาถามเพื่อต้องการคำตอบ ดังจะเห็นได้จากผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ บุญฮาม ไม่ได้พยายามให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ คำงาย นอกจากนี้จะเห็นว่าบุญฮามนั้นรู้คำตอบของคำถามที่ตนเองถามแล้ว คือ ขณะที่ถามคำถามบุญฮามก็ได้เห็นคำงายมาอยู่ที่โรงแกะสลักและสตัฟฟ์แล้ว ก็ย่อมที่จะสันนิษฐานได้แล้วว่าคำงายต้องกลับมาจากที่ใดที่หนึ่งแล้วหลังจากที่ห่างหายไปนาน ดังนั้นการพบกันในครั้งนี้จึงเป็นการพบกันเป็นครั้งแรกระหว่างบุญฮาม กับคำงาย หลังจากที่คำงายหายหน้าไปนาน ด้วยเหตุนี้ถ้อยคำที่บุญฮามกล่าวจึงเป็นถ้อยคำที่มีเจตนาที่จะทักทายคำงาย เพื่อแสดงมารยาทหลังจากที่ไม่ได้พบกันนาน มากกว่าที่จะมีเจตนาที่จะรู้คำตอบจากคำถามที่ถาม แม้กระนั้นคำงายซึ่งเป็นผู้ฟัง ก็ไม่ได้เข้าใจว่าถ้อยคำที่บุญฮามกล่าวนั้นเป็นการถาม เพราะไม่ได้ตอบกลับการถามของบุญฮาม

ตัวอย่างที่ 14 บทสนทนาระหว่างพรหมินทร์ กับศศิประภา ภรรยาของเขา ตอนเช้าเมื่อพรหมินทร์เดินลงมาชั้นล่าง เพื่อรับประทานอาหารเช้าก่อนออกไปทำงาน ก็พบศศิประภานั่งอยู่ที่โซฟาในห้องรับแขก

พรหมินทร์ เขาทักทายหล่อนด้วยเสียงที่จะให้เป็นปรกติ “**คุณทานอะไรหรือยัง**”

(วิมล ไทรนิ่มนวล, 2545: 9)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะทักทายกับผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จากคำบรรยายที่ผู้เขียนเขียนไว้ว่า “เขาทักทายหล่อนด้วยเสียงที่จะให้เป็นปรกติ” ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ พรหมินทร์ มีเจตนาที่จะทักทายผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ *ศศิประภา* มากกว่าที่จะถาม นอกจากนี้การสนทนาในปริบทนี้เกิดขึ้นในตอนเช้า พรหมินทร์ และ*ศศิประภา*เพิ่งจะพบหน้ากันในเช้าวันใหม่จึงต้องทักทายกัน

วาสนา บุญสม (2548: 161) กล่าวถึงภาษาที่ใช้ในวัฒนธรรมไทยที่เป็นคำทักทาย ว่า “คำทักทายเป็นคำที่ไม่ต้องการคำตอบ เช่น ไปไหนมา เป็นอย่างไร สวัสดี เพื่อแสดงความเป็นมิตรความรู้จักกัน”

ดังจะเห็นว่านอกจากคนไทยจะทักทายกันด้วยคำว่า “สวัสดี” แล้ว ในบางปริบทก็มักจะทักทายด้วยการถามถึงสารทุกข์สุกดิบ ความเป็นอยู่ เมื่อไม่ได้พบกันมานาน เช่น “สบายดีไหม” หรือ ถามถึงสถานที่ที่ผู้ฟังเพิ่งจะไปมา เมื่อพบกันข้างนอก เช่น “ไปไหน” เช่นเดียวกันหากพบกันในยามเช้านอกจากการกล่าวทักทายด้วยคำว่า “สวัสดี” แล้ว ผู้พูดยังทักทายถึงอาหารการกินว่า “ทานอะไรแล้วหรือยัง” ได้อีกด้วย

4.7 **วัจนกรรมโต้แย้ง** จากการวิเคราะห์นวนิยายไทยในช่วงที่ 4 ทั้ง 9 เรื่องพบวัจนกรรมโต้แย้ง ที่เป็นวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคทั้ง 3 รูปประโยค คือ รูปประโยคบอกเล่า รูปประโยคคำสั่ง และรูปประโยคคำถาม ดังนี้

1) **รูปประโยคบอกเล่า**

ตัวอย่างที่ 15 บทสนทนาระหว่าง คูน กับ พ่อของคูน คูนไปจับพังพอนกับพ่อ ลุงเมฆ และทิดจุ่น พ่อของคูนสั่งให้คูนกับลุงเมฆพาหมาไปเฝ้ารูพังพอนที่จอมปลวก ส่วนพ่อของคูน

กับทิดจุ่นจะไปอีกด้านหนึ่ง ซึ่งถ้าพังพอนวิ่งมาทางคูน ก็เป็นหน้าที่ของคูนกับลุงเมฆที่จะจับมัน แต่คูนก็สงสัยอีกว่าถ้ามันวิ่งไปทางอื่น ตนจะทำอย่างไร ดังนั้นคูนจึงได้ถามคำถามพ่อของตน

ลุงเมฆบอกว่าที่ป่าละเมาะติดกับนาของลุงกาคือที่มีจอนฟอน หรือพังพอน แกไปเห็นรูพังพอนที่จอมปลวกกลางป่ามาแล้ว ต้องรีบไปในตอนเช้า เพราะพังพอนชอบออกหากินตอนเช้า ๆ ถ้าสาย ๆ มันจะเข้ารูหมด ขณะเดินไปพ่อของคูนก็สั่งว่า ให้คูนกับลุงเมฆพาหมาไปเฝ้าอยู่ที่รูพังพอนจอมปลวก ส่วนพ่อกับทิดจุ่นจะพาไอ้มอมไอ้แดงไล่กวดไปทางป่าอีกด้านหนึ่ง ถ้าพังพอนวิ่งไปทางรูก็เป็นหน้าที่ของลุงเมฆกับคูน

คูน “ถ้ามันแล่นไปทางอื่นล่ะ?” คูนถามพ่อ

พ่อของคูน “**รูมันอยู่ไหนมันก็แล่นไปที่นั่น**” พ่อบอก

(คำพูน บุญทวี, 2538: 105)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่า ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะให้เหตุผลเพื่อโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จากเนื้อความของถ้อยคำที่ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ พ่อของคูน กล่าว ขัดแย้งกับความคิดก่อนหน้านั้นของผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ คูน

พ่อของคูนไม่เห็นด้วยกับความคิดของคูนที่ว่า พังพอนจะวิ่งหนีไปทางอื่น แทนที่จะวิ่งตรงมายังรู ซึ่งเป็นรังของมัน แต่พ่อของคูนก็ไม่ได้แย้งความคิดเห็นของคูนด้วยการกล่าวปฏิเสธโดยตรง แต่กลับให้ข้อมูลซึ่งเป็นเหตุผลที่แตกต่างไปจากความคิดของคูนว่า มันจะวิ่งหนีไปยังรู ซึ่งเป็นรังของมัน อย่างไรก็ตามจะเห็นว่า พ่อของคูนมีอายุมากกว่าคูน ซึ่งเป็นเพียงเด็กชั้นอนุบาล ดังนั้นย่อมที่จะมีประสบการณ์มากกว่า โดยเฉพาะประสบการณ์การจับพังพอน ดังจะเห็นว่าในเรื่องคูนมักจะชื่นชมพ่ออยู่เสมอว่ามีความรู้ในการงานต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้ เหตุผลที่พ่อของคูนใช้แย้งนั้นจึงเป็นการกล่าวถึงประสบการณ์ในการล่าพังพอนของตนที่มันมักจะหนีการล่ามาที่รูซึ่งเป็นรังของมันเสมอ แต่จะไม่หนีออกนอกเส้นทาง ซึ่งเป็นความคิดของคูนอย่างเด็ดขาด ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า รูปประโยคบอกเล่าที่พ่อของคูนกล่าวนั้นไม่ได้มีเจตนาที่บอกให้คูนทราบแต่ต้องการที่จะแย้งความคิดของคูน

ตัวอย่างที่ 16 บทสนทนาระหว่าง เจ้าจันท์ กับ เจ้าหล้าอินทะ ซึ่งเป็นคนรักของเจ้าจันท์มาตั้งแต่เด็ก หลังจากที่กรุงเทพฯ มีกฎหมายให้เจ้านายทางหัวเมืองทางเหนือต้องเสียภาษีและยกเลิกระบบทาส ทำให้อำนาจของเจ้าทางเหนือหมดลงเทียบเท่าสามัญชนธรรมดา ซึ่งรวมถึงเจ้าหล้าอินทะด้วย ดังนั้นเจ้าหล้าอินทะจึงบอกกับเจาจันท์ว่าตนจะไปทำงานป่าไม้กับคนต่างชาติเพื่อนำเงินนี้เป็นค่าเดินทางพาเจ้าจันท์ไปบูชาพระธาตุอินทร์แขวน

เจ้าหล้าอินทะ “มีขึ้นมันก็มีลง เจ้าจันท์น้องพี่” หน้าเรื่อใสหมดจดสดสะอาดของเจ้าพี่หมองลง “พระพุทธเจ้าก็สั่งสอนไว้แล้วว่า สัพเพ ธัมมา อนิจจาติ สรรพสิ่งตั้งขึ้นแล้วก็แตกสลายไปเป็นธรรมดา มีเกิดก็มีดับ มีรุ่งก็มีเสื่อม สำหรับพี่ พี่ปลงใจรับได้ บ่ติดที่เป็นเชื้อสายเจ้าใหญ่ยศ พี่จะเป็นลูกจ้างฝรั่งป่าไม้ มันชวนพี่”

เจ้าจันท์ “**เราเป็นเจ้านะ เจ้าพี่**”

เจ้าหล้าอินทะ “มันหนักนักเจ้าจันท์น้องพี่ เป็นเจ้าปลายเชื้อ เป็นแตงปลายเถา เงินทองบกพร่องบางเบาไปหมดแล้ว รายได้รายมีเคยได้เคยมีก็โดนริบไปหมด พี่จะกระทำเพียรเอาเจ้าจันท์น้องพี่ พี่จะพาน้องไปไหว้พระธาตุอินทร์แขวน ขอแต่น้องรอกพี่ก่อน พี่ไปเป็นเสมียนป่าไม้เพื่อเก็บเงินเก็บทอง”

(มาลา คำจันทร์, 2544: 65)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่าซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะให้ข้อมูลเพื่อแย้งความคิดของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ถ้อยคำของผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ เจ้าหล้าอินทะ ขัดแย้งกันกับถ้อยคำที่ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ เจ้าจันท์ กล่าว

หลังจากที่กรุงเทพฯ ออกกฎหมายให้เจ้านายหัวเมืองทางเหนือต้องเสียภาษี และยกเลิกระบบทาส ทำให้อำนาจของเจ้านายหัวเมืองทางเหนือหมดลง เทียบเท่าได้กับสามัญชนธรรมดา ซึ่งรวมถึงเจ้าหล้าอินทะด้วยที่ต้องกลายเป็นคนสามัญธรรมดา แม้แต่เงินทองที่เจ้าเคยมีบัดนี้ก็ร่อยหรอเหลือน้อยลง ดังนั้นเจ้าหล้าอินทะจึงต้องการที่จะไปทำงานเป็นเสมียนป่าไม้ให้กับชาวต่างชาติ เพื่อนำเงินนี้พาเจ้าจันท์ไปบูชาพระธาตุอินทร์แขวน แต่เจ้าจันท์ไม่เห็นด้วยกับความคิดของเจ้าหล้าอินทะ เนื่องจาก เจ้าหล้าอินทะเป็นชนชั้นสูง คือเป็นถึงเจ้าคนนายคน จึงไม่

เหมาะสมที่จะลดตัวลงมาเป็นลูกจ้างของชาวต่างชาติ ซึ่งตนเห็นว่าเป็นชนชั้นที่ต่ำกว่า ด้วยเหตุนี้เจ้าจันท์จึงใช้รูปประโยคบอกเล่าแย้งความคิดของเจ้าหล้าอินทะที่จะไปเป็นลูกจ้างชาวต่างชาติ โดยให้เหตุผลถึงความเหมาะสมทางชนชั้น

2) **รูปประโยคคำสั่ง**

ตัวอย่างที่ 17 บทสนทนาระหว่าง คำงาย กับบุญฮาม หลังจากที่คำงายทำงานเป็นควาญช้างลากซุงให้กับพ่อเลี้ยงมานาน เขาก็ต้องการที่จะเปลี่ยนหน้าที่งานมาเป็นคนแกะสลัก จึงได้มาคุยกับบุญฮามซึ่งทำหน้าที่เป็นคนแกะสลักอยู่ก่อนแล้ว บุญฮามสอนคำงายแกะสลักลายง่าย ๆ อยู่ไม่นานเขาก็สามารถแกะขึ้นรูปเป็น และสลักเองทั้งชิ้น

คำงายขลุกอยู่กับงานอย่างจดจ่อ เขาเรียนรู้เร็ว หลังจากแกะลายง่าย ๆ อยู่ไม่นานเขาก็ขึ้นรูปเป็น และสลักลายเองทั้งชิ้น เขาทำหน้าที่ประจำในแผนกลายประดับโต๊ะ และเก้าอี้กับแผ่นผนัง

คำงาย “ฉันอยากแกะรูปช้าง” เขาพูดขณะมองดูช่างอีกแผนกกำลังก้มหน้าอยู่กับรูปสัตว์ต่าง ๆ

บุญฮาม “**แกะลายประดับเถอะ**” บุญฮามพูด “ตอนนี้แผ่นหนังไม่พอขาย”

แล้วเขาก็สลักลายประดับ เดือนแล้วเดือนเล่างานเต็มมือ จนไม่มีเวลาที่จะทำรูปช้างอย่างที่อยาก แต่ในใจเขาคิดอยู่เสมอว่า ไม่มีอะไรยาก เขาเคยทำมาก่อนแล้ว

(นิคม รายยวา, 2538: 40-41)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำสั่ง ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบังคับให้ทำ แต่ในรูปประโยคคำสั่งนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบังคับให้ผู้ฟังกระทำตาม ตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการสั่ง แต่ต้องการที่จะให้เหตุผลเพื่อโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก เนื้อความถ้อยคำของทั้งผู้พูด และผู้ฟังขัดแย้งกัน แต่ผู้พูดก็ไม่ได้โต้แย้งโดยการปฏิเสธโดยตรง แต่กลับให้เหตุผลสนับสนุนความเชื่อของตนแทน

ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ บุญฮาม ไม่เห็นด้วยกับการที่ผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ คำงาย ขอร้องตนให้อนุญาตให้เขาแกะสลักรูปช้าง แต่บุญฮามก็ไม่ได้แย้งโดยการปฏิเสธคำงาย แต่กลับ

ให้เหตุผล เพื่ออธิบายความจริง หรือสถานการณ์ที่ถูกต้องให้คำงายเข้าใจ ซึ่งก็คือ ขณะนี้แผ่นหนังมีไม่พอขายจึงต้องการให้คำงายแกะแผ่นหนังก่อน

อนึ่งอาจจะเห็นว่าถ้อยคำนี้เป็น “วัจนกรรมการสั่ง” ตามรูปประโยคที่บุญฮามกล่าว เพราะบุญฮามทำงานในโรงแกะสลักและสตัฟฟ์ให้กับพ่อเลี้ยงมานานก่อนที่คำงายจะเข้ามาเป็นควาญช้าง จึงน่าที่จะมีอำนาจสั่งคำงายได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำงายได้เปลี่ยนหน้าที่จากควาญช้าง มาเป็นช่างแกะสลักโดยขอให้บุญฮามสอนการแกะสลักให้ด้วยแล้ว บุญฮามก็น่าที่จะสั่งให้คำงายปฏิบัติตามที่ตนต้องการได้ แต่เมื่อพิจารณาจากปริบทอื่น ๆ ที่ผ่านมาจะเห็นว่าทั้งบุญฮามและคำงายต่างสนิทสนมกัน ดังจะเห็นได้จากการพูดคุยกันนั้น พวกเขาใช้ภาษาที่ไม่แสดงถึงระดับชั้น หรือสถานะที่แสดงว่าใครมีสถานะสูงกว่าใคร แต่ถึงแม้จะอยู่ในสถานะเดียวกัน แต่ทั้งผู้พูดและผู้ฟังก็สามารถกล่าวแสดงวัจนกรรมการสั่งได้ต่อกันได้ แต่เหตุที่ผู้วิจัยเห็นว่าถ้อยคำนี้ไม่ใช่วัจนกรรมการสั่ง เพราะหลังจากที่บุญฮามกล่าวถ้อยคำนี้ จะเห็นว่าคำงายก็เข้าใจว่าบุญฮามปฏิเสธการขอร้องของตนที่จะให้แกะสลักช้าง ดังจะเห็นว่าคำงายก็ยังคงแกะสลักแผ่นหนัง กับลายประดับดังเดิม และไม่ได้สลักช้างตามที่ตนเองขอร้องบุญฮามแต่แรก ด้วยเหตุนี้จะเห็นว่าบุญฮามใช้รูปประโยคคำสั่ง แต่มีเจตนาที่จะโต้แย้งการข้อร้องของคำงายมากกว่าที่จะสั่ง

3) **รูประโยคคำถาม**

ตัวอย่างที่ 18 บทสนทนาระหว่าง สัปเหร่อไข่ กับ ฟัก ฟักเดินมาที่บ้านสัปเหร่อไข่เพื่อมาเล่าเรื่องที่ครูใหญ่โกงเงินของตนไป

ฟัก “ข้าถูกไอ้เหี้ยครูใหญ่โกงเงิน มันโกง!” ฟักละล่ำบอกเมื่อเจอหน้าลุงไข่ “... หมด... โกงข้าหมด หมดเลย...” เขาเซถลาก้นกระแทกลงกับแคร่ “มันหน้าด้านโกง”

สัปเหร่อไข่ “อะไรกันล่ะ” ลุงไข่กำลังหาหมัดให้ไอ้ขาว เมื่อฟักตั้งตัวได้ตรงแล้ว แกจึงตบไอ้ขาวเบา ๆ ไอ้ขาวกระโจนผลุงลงจากแคร่

ฟัก “ไอ้ครูใหญ่... มันโกงเงินข้า เงินที่ข้าฝากมันไว้...มันโกง!”

สัปเหร่อไข่ “เฮ่ย อย่าพูดดังไป... เดี๋ยวคนอื่นได้ยินเข้ามันจะไม่ดี”

ฟัก “เบาทำไม มันโกงข้าจริง ๆ นี่” น้ำเสียงเขาไปพอใจ

สัปเหร่อไข่ “**เขาจะโกงเอ็งทำไมวะ** เขารวยอยู่แล้ว เอ็งเบิกมาซื้อเหล้าหมดรึเปล่า รึว่าเอามาใช้อย่างอื่น นึกดูให้ดีซิ”

ฟัก “... นี่ นี่ลุงไม่เชื่อข้า” ฟักส่ายนิ้วชี้หน้าสัปเหร่อเปะปะ

(ชาติ กอบจิตติ, 2547: 258)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะแย้งความคิดของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ สัปเหร่อไข่ มีความคิดเดิมที่ตรงกันข้ามกับผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ฟัก นอกจากนี้ ผู้ฟังหรือฟักก็เข้าใจเจตนาที่ผู้พูด หรือสัปเหร่อไข่ต้องการจะแย้ง จึงได้กล่าวกลับไปว่าสัปเหร่อไข่ไม่เชื่อคำพูดของตน

ฟักบอกสัปเหร่อไข่ว่าครูใหญ่โกงเงินของตนไป แต่สัปเหร่อไข่มีความคิดเป็นเดิมอยู่แล้วว่า ไม่มีเหตุผลใดที่ครูใหญ่จะต้องโกงเงินของฟัก เพราะครูใหญ่เองก็มีฐานะร่ำรวย ดังนั้นตนจึงไม่เห็นด้วยกับความคิดของฟัก ด้วยเหตุนี้ ตนจึงกล่าวรูปประโยคคำถามแย้งความคิดของฟักเรื่องครูใหญ่โกงเงิน ว่าเหตุใดเขาต้องโกงเงินฟัก โดยให้เหตุผลเรื่องฐานะของครูใหญ่ที่ร่ำรวยอยู่แล้วนั้นสนับสนุนคำแย้งของตน นอกจากนี้สัปเหร่อยังได้ให้ข้อสังเกตเรื่องการนำเงินไปใช้อย่างอื่นซึ่งฟักอาจจะลืม ซึ่งเป็นข้อสังเกตที่ขัดแย้งกับความคิดของฟักโดยสิ้นเชิงที่เชื่อว่าครูใหญ่โกงเงินของตนไป ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จึงแสดงให้เห็นชัดว่า สัปเหร่อไข่ไม่เห็นด้วยกับความคิดของฟัก ดังนั้นตนจึงใช้รูปประโยคคำถามกล่าวแย้งเพื่อให้ฟักรู้ว่าตนมีความคิดเห็นที่แตกต่างออกไป

ตัวอย่างที่ 19 บทสนทนาระหว่าง สองเมือง กับ บาลี ซึ่งเป็นคนรัก สองเมืองรักบาลีมาก และต้องการให้บาลีย้ายมาอยู่กับตนเอง แต่บาลีเห็นว่าไม่สมควร เพราะสังคมที่ไม่นิยมให้ชายหญิงที่มิใช่สามีภรรยากันอยู่ร่วมกัน

สองเมือง “พี่ต้องการบาจริงๆ นะ อยานึกว่าล้อเล่น”

บาลีดันตัวขึ้นนิดหนึ่ง เพื่อจะบอกเขาว่า

บาลี “แต่เราเหมาะจะเป็นเพื่อนกันเท่านั้นแหละค่ะพี่เมือง ถ้าเราอยู่ด้วยกันแล้วพี่เมืองก็คงรู้หรอกว่าบามีข้อบกพร่องมาก”

สองเมือง “ก็ลองมาอยู่ก่อนซี... เธอจะพูดลอยๆ โดยไม่ลองก่อนมันไม่ได้” เขาทำเสียงขึงขัง

บาลี “พี่เมืองพูดยังกะว่าที่นี่เป็นเมืองนอกงั้นแหละ” บาลีหัวเราะ

สองเมือง อ้อ... **เธอนึกว่าไม่มีใครทำยังงั้นเลยในเมืองกรุงเทพฯ งั้นหรือ**” เขาปรายเสียงเยาะ

บาลี “อาจจะมี แต่คนที่รู้เห็นก็นินทาเอา บาไม่มีเพื่อนมากนักก็จริงหรอกค่ะ แต่ก็ไม่ใช่คนสิ้นไร้ไม้ตอกทีเดียวนัก”

(กฤษณา อโศกสิน, 2547: 193)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งข้อมูลของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก น้ำเสียงของผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ สองเมือง แสดงให้เห็นว่าเขามิได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ บาลี นอกจากนี้ด้วยหน้าที่การงานของสองเมืองที่เป็นนักธุรกิจย่อมที่จะต้องเข้าสังคมประกอบกับตัวเขาเองมักจะหาความสำราญกับหญิงสาวมากหน้าหลายตาอยู่เป็นประจำ ฉะนั้นสองเมืองต้องรู้คำตอบของคำถามที่ตนเองถามแล้ว เนื่องด้วยประสบการณ์ของตนเองดังที่กล่าวมา

เมื่อสองเมืองต้องการให้บาลีย้ายมาอยู่ที่บ้านของตนเอง เพื่อทดลองใช้ชีวิตคู่ร่วมกันว่าจะไปด้วยกันได้หรือไม่ ทั้งๆ ที่ทั้งสองคนยังไม่แต่งงานกัน บาลีจึงรู้สึกว่าสองเมืองมีความคิดแบบคนต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศแถบตะวันตก ที่ชายหญิงนิยมใช้ชีวิตคู่ร่วมกันก่อนที่จะแต่งงานกัน ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดา และไม่ถูกเพ่งเล็ง หรือตำหนิจากผู้ใหญ่ หากแต่ในสังคมไทยมีขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมแตกต่างกัน สังคมไทยไม่ยอมรับในเรื่องดังกล่าว หากชายหญิงที่มิได้แต่งงานกันอย่างถูกต้องตามประเพณีมาอาศัยอยู่ร่วมกัน ก็จะได้รับคำตำหนิจากสังคม

อย่างไรก็ตาม สองเมืองเห็นว่าแม้สังคมไทยจะมีกรอบประเพณีนี้อยู่ แต่ก็ใช่ว่าทุกคนจะกระทำตามแบบแผนนี้เสมอไป ชายหญิงบางคู่ก็ออกนอกกรอบประเพณีโดยใช้ชีวิตคู่อยู่

ด้วยกันโดยมิได้แต่งงานกันอย่างถูกต้องตามประเพณี ด้วยเหตุนี้ เมื่อบาลีกล่าวถึงความคิดของสองเมืองว่าไม่สมควรที่จะปฏิบัติตามในเมื่อตนยังอยู่ในสังคมไทย สองเมืองจึงได้ใช้รูปประโยคคำถามนี้กล่าวแย้งบาลีเพื่อให้เธอเชื่อและเห็นด้วยกับตนเอง

ตัวอย่างที่ 20 บทสนทนาระหว่าง คำงาย กับบุญฮาม คำงายใช้พลายสุดลากซุงซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากที่โรงแกะสลักและสตัฟฟ์ไปไว้ที่ริมตลิ่ง

คำงาย เขาปลดโซ่จากซุง แล้วไสช้างเข้าร่มฉำฉา “เดี๋ยวค่อยทำต่อ” เขาพูดขณะคลี่ผ้าขาวม้าจากหัวออกเช็ดเหงื่อบนใบหน้า

บุญฮาม “ถึงยี่สิบท่อนหรือยัง” บุญฮามถาม

คำงาย “ไม่รู้”

บุญฮาม “ไม่ได้นับรึ”

คำงาย “**นับทำไม** จะกี่ต้นก็ต้องลากจนหมดอยู่ดี” เขาพูดพลางเอามือคลำรอบเอว เหมือนพึ่งนึกอะไรขึ้นได้ แล้วดึงหัวตาขอช้างออกจากชายพก ยื่นให้บุญฮาม “ช่วยทำด้ามใหม่ให้อันซิ”

(นิคม รายยวา, 2538: 17-18)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ คำงาย ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ บุญฮาม เพราะหลังจากที่กล่าวถาม คำงายก็ได้ทำการกระทำอย่างอื่น และกล่าวถ้อยคำอื่น ซึ่งไม่เกี่ยวข้องอะไรกับถ้อยคำที่กล่าวก่อนหน้านั้น

คำงายไม่เห็นด้วยกับบุญฮามที่ถามถึงจำนวนซุงที่เขาลากได้ และคิดว่าเขาจะต้องนับซุงทุกท่อนที่ลากไปไว้ที่ริมตลิ่ง ดังนั้นคำงายจึงได้กล่าวประโยคคำถามถามกลับบุญฮามเพื่อให้รู้ว่าตนมีความคิดเห็นที่แตกต่างออกไป คือไม่จำเป็นต้องนับซุงที่ลากไปไว้ที่ริมตลิ่งแล้วว่ามีจำนวนกี่ท่อน เพราะคำงายรับจ้างลากทั้งหมด ไม่ใช่รับจ้างลากเพียงจำนวนใดจำนวนหนึ่ง ฉะนั้นถึงจะนับจำนวนท่อนซุงที่ลากไปแล้ว อย่างไรก็ตามก็ต้องลากซุงทั้งหมดอยู่ดี จึงไม่มีประโยชน์อะไรที่

จะต้องมานับจำนวนซุงที่ลากไปแล้ว ด้วยเหตุนี้คำงายใช้รูปประโยคคำถามโดยมีเจตนาที่จะโต้แย้งบุญฮามมากกว่าที่จะมีเจตนาถามเพื่อต้องการคำตอบ

4.8 **วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ** จากการวิเคราะห์นวนิยายไทยในช่วงที่ 4 ทั้ง 9 เรื่องพบวัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ ที่เป็นวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคคำสั่ง และรูปประโยคคำถามเพียงรูปประโยคเดียว ดังนี้

1) **รูปประโยคคำสั่ง**

ตัวอย่างที่ 21 บทสนทนาระหว่าง ท่านประธานในที่ประชุมด่วนฉุกเฉิน กรณีที่จอมพลป.พิบูลสงครามถูกจับเป็นตัวประกันในคดีกบฏแมนฮัตตัน กับ พ.ต.ต.ตุ้ย พันเข็ม หลังจากที่นายกรัฐมนตรีซึ่งในเวลานั้นคือ จอมพลป.พิบูลสงครามถูกทหารเรือจับเป็นตัวประกันอยู่บนเรือรบหลวงศรอยุธยา รัฐบาลจึงเปิดประชุมด่วนขึ้นโดยมีทหารและตำรวจชั้นผู้ใหญ่เข้าประชุม รวมทั้ง พ.ต.ต.ตุ้ย พันเข็ม ผู้ซึ่งเป็นนายตำรวจประจำตัวท่านนายกรัฐมนตรีก็ถูกเรียกให้ไปให้ข้อมูลบางอย่าง ภายในที่ประชุมท่านประธานในที่ประชุมมีความเห็นให้จู่โจมเรือรบเพื่อบุกชิงตัวท่านนายกรัฐมนตรีถึงแม้ว่าจะมีความเสี่ยง แต่ก็จะไม่ยอมให้กฎของคนหมู่มากอยู่เหนือกฎหมาย ถึงแม้จะต้องเสียสละท่านนายกรัฐมนตรีไปก็ตาม ทางด้าน พ.อ.อมร ไม่เห็นด้วย ท่านต้องการให้ทางฝ่ายรัฐบาลทำตามข้อเสนอของฝ่ายทหารเรือ เพื่อความปลอดภัยของท่านนายกรัฐมนตรี ด้วยเหตุนี้ทั้งสองจึงโต้แย้งกันอย่างรุนแรงในการประชุม

หลังจากที่เลิกประชุมท่านประธานในการประชุมได้มอบหมายงานให้ พ.ต.ต. ตุ้ย ไปเฝ้าดูกลุ่มคนที่อยู่ในรายชื่อ ซึ่งท่านเชื่อมั่นว่าฝ่ายกบฏจะติดต่อกลับมา ครั้น พ.ต.ต. ตุ้ย ถามถึงเรื่องการโต้งแย้งระหว่างท่านประธานกับ พ.อ. อมร ท่านประธานจึงชี้แจ้งให้ พ.ต.ต. ตุ้ยทราบ

พ.ต.ต. ตุ้ย "... ท่านครับ ทำไมพันเอกอมรพูดกับท่านแรงยังงี้"

ท่านประธาน ท่านประธานหัวเราะแผ่วเบา "เป็นแผนของมันน่ะซี ใครๆ ก็รู้ว่ามันเกลียดจอมพลป. ยิ่งกว่าอะไร แต่วันนี้กลับพูดเหมือนกับว่ารักท่านนายกฯ เหลือเกิน

พ.ต.ต. ตุ้ย "ผมไม่ค่อยเข้าใจ..."

ท่านประธาน "คุณไม่เคยรู้มาก่อนหรือว่าพันเอกอมรเคยเป็นคู่แค้นกับท่านนายกฯ มาก่อน? เขาอยากให้ท่าพ้นจากอำนาจเพื่อตัวเองจะได้เป็นใหญ่บ้าง"

พ.ต.ต. ตุ้ย "งั้นเขาน่าจะดีใจที่จอมพลป. ถูกจับ เพราะพูดกันตรงๆ แล้วโอกาสที่ท่านจะรอดกลับมาก็ไม่มากนัก เขาน่าจะยุให้เราส่งกำลังเข้าปราบกบฏอย่างเด็ดขาดมากกว่า"

ท่านประธาน "คุณไม่มีวันรู้ว่าจิตใจมนุษย์น่ะลึกซึ้งเลือดเย็นขนาดไหน! เขาต้องการยิงปืนนัดเดียวได้นกสองตัวต่างหาก เขารู้ว่ายังไงๆ โอกาสที่จอมพลป. จะรอดกลับมามีน้อยอยู่แล้ว ทำไมไม่ถือโอกาสนี้ยกยอท่านนายกฯ ซะเลย ผู้คนจะได้นับถือเขาว่าเขาจงรักภักดีต่อผู้บังคับบัญชาอย่างสูง อีกอย่างคือเขาแสดงความไม่เห็นด้วยอย่างรุนแรงที่ผมคิดใช้กำลังเข้าปราบกบฏ ก็เผื่อว่าจอมพลป. รอดตายเขาจะได้เครดิต แต่ถ้าจอมพลป. ตายไป เขาจะไม่รีรอเลยที่จะใช้จุดนี้โค่นผมลงโดยประกาศว่า ผมอยากให้ท่านายกฯ ตายเพื่อผมเองจะได้เป็นใหญ่เสียเอง หรือว่าผมต้องการแย่งอำนาจจากท่านจอมพลโดยสั่งทหารตำรวจขยี้ฝ่ายนั้นทั้งๆ ที่รู้ว่าท่านายกฯ อาจตายได้ เมื่อนั้นผมก็มีสิทธิ์ล้มไปด้วย เมื่อถึงตอนนั้นคุณคงจะนึกภาพออก เขาจะกลายเป็นวีรบุรุษทันที!"

พ.ต.ต. ตุ้ย "ลึกซึ้งมาก แต่ทำไมท่านถึงยังจะทำยังงี้อีก?"

ท่านประธาน "ก็เพราะผมรู้จักท่านายกฯ ดี ผมรู้ว่าท่านหนักแน่นพอในสถานการณ์แบบนี้ ท่านเป็นชายชาติทหาร ถ้าผมเป็นท่าน ท่านก็คงต้องทำอย่างเดียวกัน..." ผู้อาวุโสกว่าถอนหายใจยาว "...**ให้ตายเถอะ** สวรรค์เท่านั้นที่รู้ว่าท่าจะรอดหรือไม่"

(วินทร์ เลียววาริณ, 2540: 177)

ผู้พูดใช้ประโยคคำสั่ง ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบังคับให้ทำ แต่ในประโยคคำสั่งนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบังคับให้ผู้ฟังกระทำตาม ตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการสั่ง แต่ต้องการที่จะแสดงความรู้สึกในแง่ลบต่อเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง ดังจะเห็นได้จากผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ท่านประธาน ไม่ได้ต้องการให้เกิดความเปลี่ยนแปลงกับผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ พ.ต.ต. ตุ้ย นอกจากนี้จะเห็นว่าผู้พูด หรือท่าประธานได้แสดงอาการถอนหายใจยาว อาจกล่าวได้ว่าท่านกำลังรู้สึกกลุ้มอกกลุ้มใจอยู่

จากเหตุการณ์การจับนายกรัฐมนตรีเป็นตัวประกันทำให้มีการประชุมด่วนถึงการดำเนินการตอบโต้ฝ่ายกบฏ ซึ่งในสถานการณ์เช่นนี้ท่านประธานในการประชุม หรือผู้พูดในปริบท

นี้จึงควรที่จะเป็นผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจว่า จะรักษาเสถียรภาพของรัฐบาล หรือห่วงความปลอดภัยของท่านายกรัฐมนตรี อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าท่านประธานจะสนับสนุนให้มีการต่อสู้เพื่อรักษาเสถียรภาพของรัฐบาล โดยไม่คำนึงถึงความปลอดภัยของท่านายกรัฐมนตรี แต่จากบทสนทนาข้างตนทำให้ทราบว่า ท่านประธานผู้นี้มีความสนิทสนม และเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของท่านนายกรัฐมนตรีเป็นอย่างดี จนถึงกับรู้ถึงการตัดสินใจของท่านนายกรัฐมนตรี ในบทสนทนาที่ว่า "*...ผมรู้ว่าท่านหนักแน่นพอในสถานการณ์แบบนี้ ท่านเป็นชายชาติทหาร ถ้าผมเป็นท่าน ท่านก็คงต้องทำอย่างเดียวกัน...*" เท่าที่กล่าวมาจะเห็นว่า ด้วยความสนิทสนมกันระหว่างท่านประธานกับท่านายกรัฐมนตรี จึงทำให้ท่านประธานเกิดความรู้สึกเป็นห่วงต่อความปลอดภัยของท่านนายกรัฐมนตรี แม้ว่าการกระทำของท่านเอง คือ การสั่งตอบโต้ฝ่ายกบฏ อาจจะจะมีผลต่อชีวิตของนายกรัฐมนตรีก็ตาม ด้วยความกังวลและเป็นห่วงในความปลอดภัยนี้ ท่านประธานจึงได้กล่าวรูปประโยคคำสั่ง แต่มิได้มีเจตนาที่จะให้ใครตาย ตามความหมายของรูปประโยคที่ปรากฏ แต่มีเจตนาที่จะแสดงความรู้สึกในแง่ลบถึงสถานการณ์ที่ท่านายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นคนที่ท่านสนิทสนมและเข้าใจความรู้ กำลังตกอยู่ในอันตราย แม้แต่ตัวท่านประทานเองก็ไม่สามารถที่จะรู้ได้ว่านายกรัฐมนตรีนั้นจะปลอดภัยกลับมาหรือไม่ นอกจากสวรรค์เท่านั้นที่จะรู้

2) รูปประโยคคำถาม

ตัวอย่างที่ 22 บทสนทนาของ พล.ต.ต. ตุ้ย พันเข็ม ในวันที่ 11 ตุลาคม 2516 ประชาชน และนักศึกษาชุมนุมกันที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เรียกร้องให้รัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจรคืนอำนาจให้แก่ประชาชน ซึ่งเป็นวันเดียวกันกับที่ ร.ต.ต. สมาน ลูกน้องของพล.ต.ต. ตุ้ย ถูกฆาตกรรมที่ซอยข้างไปรษณีย์กลางบางรัก ภายในที่เกิดเหตุทรัพย์สินมีค่าของผู้ตายยังอยู่ครบ ยกเว้นกล้องถ่ายรูป หลังจากวันนั้น พล.ต.ต. ตุ้ยก็ได้รับจดหมาย ที่มีฟิล์มเน็กกาทีฟที่ยังไม่ผ่านการล้าง ซึ่งลูกน้องอีกนายหนึ่งของพล.ต.ต. ตุ้ยจำได้ว่าลายมือที่จ่าน่าซองนั้นเป็นลายมือของร.ต.ต. สมาน ซึ่งน่าจะส่งมาหลังจากที่รู้ว่าคนร้ายกำลังตามล่าตัวเขา หลังจากที่ล้างฟิล์มมาแล้ว พล.ต.ต. ตุ้ย และลูกน้องก็ได้ร่วมกันตั้งข้อสมมุติฐานเกี่ยวกับภาพของชายคนหนึ่งที่ปรากฏอยู่ใน 13 รูปสุดท้าย ว่าเกี่ยวกับการฆาตกรรม หรือการชุมนุมที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์หรือไม่ ภายในห้องทำงานของ พล.ต.ต. ตุ้ย

เมื่อลูกน้องออกจากห้องแล้ว นายพลตำรวจตรีเอนกายบนโซฟาตัวยาว หลับตาสูดลมหายใจเข้าเต็มปอดอย่างช้ามาก กลั้นลมหายใจนานเป็นสองเท่าของช่วงลมหายใจเข้า และค่อย ๆ ผ่อนลมหายใจออก นับเป็นจังหวะ นี่เป็นวิธีหายใจแบบโยคะ เขาทำเช่นนี้ทุกครั้งที่เครียด

พล.ต.ต. ตุ้ย "**การเมืองไทยทำไมมันยุ่งยังงี้ เมื่อไหร่มันจะเข้าระบบซักที?**" เขาบ่นกับตัวเอง นึกถึงเหตุการณ์วุ่นวายครั้งนี้อันเป็นผลที่เกิดจากคลื่นใต้น้ำซึ่งเริ่มก่อตัวมาตั้งแต่เมื่อสองปีก่อน...

(วินทร์ เลียววาริณ, 2540: 288-289)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามทั้ง 2 รูปประโยค ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคทั้งสองรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามทั้งสองรูปประโยคนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะแสดงความรู้สึกในแง่ลบ ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ พล.ต.ต. ตุ้ย ไม่ได้พยายามที่จะได้คำตอบจากใคร เพราะไม่มีใครอยู่ในสถานการณ์ขณะที่พล.ต.ต. ตุ้ยกล่าวถาม

พล.ต.ต. ตุ้ยได้รับมอบหมายให้ปราบจลาจลการชุมนุมของนักศึกษา และประชาชนที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เขาได้มอบหมายให้ ร.ต.ต. สมาน ลูกน้องของเขาไปหาข่าวและถ่ายภาพการชุมนุมกลับมารายงานเขา ต่อมาในวันที่ 11 ตุลาคม 2516 พล.ต.ต. ตุ้ย ก็ทราบข่าวการเสียชีวิตของ ร.ต.ต. สมานอันเนื่องมาจากการฆาตกรรม หลังจากนั้นในวันถัดมาเขาก็ได้รับจดหมาย ที่มีฟิล์มเน็กกาทีฟที่ยังไม่ผ่านการล้าง ซึ่งลูกน้องอีกนายหนึ่งของพล.ต.ต. ตุ้ยจำได้ว่าลายมือที่จ่าน่าซองนั้นเป็นลายมือของร.ต.ต. สมาน ซึ่งน่าจะส่งมาหลังจากที่รู้ว่าคนร้ายกำลังตามล่าตัวเขา เพราะในที่เกิดเหตุทรัพย์สินมีค่าของ ร.ต.ต. สมานยังอยู่ครบ ยกเว้นกล้องถ่ายรูป หลังจากที่ล้างฟิล์ม ก็ปรากฏรูปทั้งหมด 24รูป 11รูปแรกเป็นภาพการชุมนุมในตอนบ่ายของนักศึกษาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งไม่มีอะไรผิดปกติ แต่ 13 รูปหลังเป็นรูปของชายคนหนึ่งจากเครื่องแต่งกายของชายที่ปรากฏอยู่ในรูปนี้เองทำให้สันนิษฐานได้ว่า ชายผู้นี้เป็นพนักงานอยู่ในโรงงานผลิตเหล็กเส้นยูโรไทยสตีล ซึ่งเป็นโรงงานของรัฐมนตรีสุทินผู้ที่เป็นคนเดียวในคณะรัฐมนตรีที่สนับสนุนให้มีการชุมนุมที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับการตายของร.ต.ต. สมานต่าง ๆ นานา ว่าน่าจะเกี่ยวข้องกับประเด็นใดบ้าง แต่พล.ต.ต. ตุ้ยก็ยังหาข้อสรุปไม่ได้เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

เหตุที่กล่าวมาข้างต้นอันได้แก่ ความวุ่นวายทางการเมือง ที่ก่อให้เกิดการชุมนุมของนักศึกษา และประชาชนครั้งใหญ่ครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์การเมืองไทย และการฆาตกรรม ร.ต.ต. สมาน ที่น่าจะเป็นผลมาจากความวุ่นวายทางการเมือง ซึ่งพล.ต.ต. ตุ้ยยังหาข้อสรุปยังไม่ได้ ทำให้เขาเกิดความรู้สึกผิดหวัง หรือไม่พอใจกับสภาพการเมืองไทยที่แม้จะเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่ปี 2475 แต่คนไทยก็ยังกลับต่อสู้แย่งชิงอำนาจกันเอง แม้ในเวลานี้การชุมนุมเพื่อเรียกร้องอำนาจคืนแก่ประชาชนก็ยังคงดำเนินอยู่ และทำให้ชีวิตอีกหลายชีวิตต้องจบลง ดังนั้น พล.ต.ต. ตุ้ยจึงได้กล่าวรูปประโยคคำถามทั้งสองรูปประโยคนี้เพื่อแสดงความหดหู่ หรือผิดหวังกับเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับการเมืองไทยที่ตนเองต้องเผชิญอยู่

4.9 **วัจนกรรมการบริภาษ** จากการวิเคราะห์นวนิยายไทยในช่วงที่ 4 ทั้ง 9 เรื่องพบวัจนกรรมการบริภาษ ที่เป็นวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่า และรูปประโยคคำถามเพียงรูปประโยคเดียว ดังนี้

1) **รูปประโยคบอกเล่า**

ตัวอย่างที่ 23 บทสนทนาระหว่าง เพชรเรียง กับ สองเมือง ซึ่งเป็นเพื่อนกัน เพชรเรียงพอใจสองเมือง แม้ว่าสองเมืองจะรักบาลี เธอก็ยังคิดที่จะช่วงชิงเขามา วันหนึ่งเพชรเรียงมาชวนสองเมืองออกไปทานข้าวและจะพาไปเที่ยวต่อ แต่สองเมืองปฏิเสธที่จะไปเที่ยวต่อโดยอ้างเหตุผลว่าต้องการจะไปเยี่ยมนางลำพู ซึ่งเป็นผู้ที่เขานับถือเสมือนมารดาจริงๆ โดยหลังจากทานข้าวกับเธอเสร็จ เขาจะแวะที่ตลาดเก่าเพื่อซื้อปูไปฝากท่าน แต่เพชรเรียงไม่ยอมไปตลาดเก่าเพราะเธอเห็นว่าที่นั่นสกปรกและไม่ต้องการที่จะเข้าไป ฉะนั้นเธอจึงพาสองเมืองไปซื้อปูที่ซูปเปอร์มาร์เกต

เพชรเรียง “ยังไงๆ วันนี้ พี่เมืองต้องไปซูเปอร์มาร์เกต อย่าเอาเพชรไปทรมานที่ตลาดเก่าเลยค่ะ ขอร้อง เพชรทนอะไรพรรค์นั้นไม่ไหว”

แต่แล้ว หล่อนก็พาเขาไปผิดหวัง เพราะมีปูทะเลเหลืออยู่แค่สามตัว

เพชรเรียง “ซื้ออย่างอื่นก็ได้นี่ พี่เมือง ไส้กรอก ตับบด มีตโลฟ อะไรก็มีทั้งนั้น”

สองเมือง “พี่อยากได้ปู” เขายืนยันอย่างโกรธนิดๆ

เพชรเรียง “งั้นไปร้านอื่น กว้านเอาแต่ปู ร้านละสองสามตัวสักสิบร้าน!” หล่อนประชดเพราะเริ่มพาล

บ่ายนี้หล่อนไม่มีกำลังใจเอาเลย ดังนั้น เมื่ออีกสองสามร้านผ่านไปและไม่มีปู สองเมืองจึงบอกว่า

สองเมือง “พี่จะโทรฯ เรียกพัดละ จะไปดูที่ตลาดเก่าเอง” เขาบอกเมื่อแวะที่ตู้โทรศัพท์สาธารณะหน้าร้าน ไม่ฟังเสียงหล่อนกระแหนะกระแหน

เพชรเรียง “**ความจริงพี่เมืองน่าจะขับรถไปกว้านซื้อแถว ๆ ชายทะเล สักร้อยกิโลปะไร**”

เมื่อหล่อนเริ่มโกรธ เพชรเรียงก็เริ่มออกฤทธิ์ หล่อนเดินฉับๆ ไปยังรถหล่อนที่จอดอยู่บาทวิถีถัดไปนั้น ก้าวขึ้นนั่ง ขับไปทันที

(กฤษณา อโศกสิน, 2547: 536)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่า ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะประชดประชันการกระทำของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก เนื้อความของรูปประโยคบอกเล่าที่ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ เพชรเรียง ได้กล่าวนั้นเป็นการแนะนำ ในสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ สองเมือง กล่าวคือ เพชรเรียงทราบดีอยู่แล้วว่าสองเมืองจะต้องรีบไปหานางลำพู เพราะเขาได้ปฏิเสธที่จะไปเที่ยวต่อกับเธอ ฉะนั้นการที่เพชรเรียงแนะนำให้สองเมืองไปขับรถจากรุงเทพฯ ไปซื้อปูแถวชายทะเลจึงทำให้สองเมือง ที่กำลังรีบร้อนล่าช้าออกไปอีก นอกจากนี้ก็ไม่จำเป็นที่สองเมืองจะต้องซื้อปูเป็นจำนวนมากถึงหนึ่งร้อยกิโลกรัม เพราะบ้านของนางลำพูมีสมาชิกในครอบครัวเพียงห้าคน หากซื้อไปจริงก็คงจะเหลือรับประทาน

ด้วยเหตุนี้ เมื่อสองเมืองขัดใจเพชรเรียงหลายครั้ง ทั้งในส่วนที่ไม่ไปเที่ยวต่อกับเธอ และแย้งที่จะไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำของเธอที่ให้ซื้อของอย่างอื่นไปฝากนางลำพู เพชรเรียงจึงได้ใช้รูปประโยคบอกเล่า ซึ่งมีเนื้อความเป็นการแนะนำในสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์นี้ประชดประชันสองเมืองเพื่อระบายความไม่พอใจที่มีต่อการกระทำของเขา

ตัวอย่างที่ 24 บทสนทนาระหว่างยายนวล ยายจันทร์ และคนชราคนอื่นๆ ภายในห้องเดียวกัน ยายจันทร์ และยายนวลเป็นหญิงชราในสถานสงเคราะห์คนชรา วันหนึ่งยายจันทร์ทำเงินที่เก็บไว้ซื้อของใส่บาตรหายและเชื่อว่าจะต้องมีคนใดคนหนึ่งในห้องพักเดียวกันนี้ขโมยเงินของนางไป โดยเฉพาะยายบุญเรือน

ยายนวล “อย่าไปคิดมากเลยแม่ นึกว่าทำทานไปเถอะ ของอย่างนี้ ใครทำอะไรไว้มันก็ได้กับตัวเขาเองล่ะ”

ยายจันทร์ “อิฉันแปลกใจจริงๆ อยู่ด้วยกันแค่นี้ยังทำกันได้”

ยายนวล “ก็พวกที่เดินกระย่องกระแย่งทั้งหลายนี่แหละ ส่วนที่นอนอยู่สี่เตียงห้าเตียงนั่นคงไม่มีใครลุกขึ้นมาเอาหรอก” (หัวเราะ)

ยายนวลลุกขึ้นอย่างลำบาก เกาะขอบเตียงยืดตัวขึ้น แล้วค่อยๆ เดินกลับเตียง ระหว่างทางพูดขึ้นลอยๆ เสียงดัง

ยายนวล “**คนเราเดี๋ยวนี้มันไม่กลัวบาปกลัวกรรมกันแล้ว ไม่รู้เดี๋ยวนี้จิตใจมันทำด้วยอะไรกัน อยากให้ไฟประลัยกัลป์มันมาล้างโลกซะวันนี้พรุ่งนี้!**”

(ชาติ กอบจิตติ, 2537: 33)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่า ในประโยค “คนเราเดี๋ยวนี้มันไม่กลัวบาปกลัวกรรมกันแล้ว” และ “อยากให้ไปประลัยกัลป์มาล้างโลกซะวันนี้พรุ่งนี้” ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะกระแนะกระแหนผู้ฟัง

นอกจากนี้ในปริบทเดียวกัน ผู้พูดได้ใช้รูปประโยคคำถาม ในประโยค “ไม่รู้เดี๋ยวนี้จิตใจมันทำด้วยอะไรกัน” ดังจะเห็นว่ามีคำบอกการถามคือ คำว่า “อะไร” ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคคำถามนี้เป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะกระแนะกระแหนผู้ฟังเช่นเดียวกันกับรูปประโยคบอกเล่าทั้ง 2 รูปประโยคที่กล่าวมาแล้ว

เหตุที่ทั้ง 3 รูปประโยคนี้ผู้พูดมีเจตนาที่จะกระแนะกระแหนมากกว่าที่จะบอกเล่าหรือถามคำถามผู้ฟัง เพราะผู้พูด หรือยายนวลพูดถ้อยคำเหล่านั้นเสียงดังเพื่อต้องการให้ยายบุญ

เรือนซึ่งอยู่เตียงติดกับเตียงของยายจันทร์ได้ยิน เนื่องจากทั้งยายนวล และยายจันทร์เชื่อว่ายายบุญเรือนเป็นคนขโมยเงินไป

เหตุการณ์มีอยู่ว่ายายนวลแนะนำให้ยายจันทร์ค้นตู้ของคนทุกคนในห้องนี้ แต่ยายบุญเรือนเพียงคนเดียวที่แย้งว่าสิ่งที่หายนั้นเป็นเงิน ซึ่งโดยทั่วไปมีลักษณะที่เหมือนๆ กัน มิใช่สิ่งของที่มีความต่างกัน นอกเสียจากว่าจะมีใครจดตัวเลขบนธนบัตร และตัวยายบุญเรือนก็เชื่อว่าถ้ามีคนจดเลขบนธนบัตรทุกใบเพื่อป้องกันเงินหายจริง คนนั้นก็เป็นคนบ้า ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้ยายนวลไม่พอใจ เพราะตนก็เป็นคนหนึ่งที่จดตัวเลขของธนบัตรทุกใบของตนเพื่อป้องกันการขโมย ดังนั้นยายนวลจึงได้โต้แย้งกลับ และแสดงความไม่พอใจ ด้านยายจันทร์เมื่อเห็นเหตุการณ์นี้แล้ว ก็เชื่อแน่ว่ายายบุญเรือนจะต้องเป็นคนเอาเงินของตนไป

จากเหตุการณ์การโต้แย้งที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าทั้งยายนวล และยายจันทร์ไม่พอใจยายบุญเรือน กล่าวคือ ยายนวลไม่พอใจที่ยายบุญเรือนแย้งความเห็นในตรวจค้นทรัพย์สินและบริภาษวิธีการป้องกันการขโมยธนบัตร ซึ่งตนกระทำอยู่เป็นประจำ ส่วนยายจันทร์นั้นไม่พอใจยายบุญเรือนที่ไม่แสดงความบริสุทธิ์ใจโดยการให้ตรวจค้น แต่กลับแย้งความคิดของยายนวลซึ่งตนเห็นว่าเป็นความคิดที่ดี เพราะถ้าคนเราบริสุทธิ์ใจก็ควรที่ให้ตรวจค้นโดยดี ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ รูปประโยคทั้ง 3 รูปประโยคที่ยายนวลพูดจึงมีเจตนาที่จะกระแนะกระแหนยายบุญเรือน กล่าวคือในรูปประโยคยายนวลพูดถึงคนทั่วไป แต่ต้องการให้กระทบถึงยายบุญเรือนนั่นเอง

2) รูปประโยคคำถาม

ตัวอย่างที่ 25 บทสนทนาระหว่าง ครูใหญ่ กับ ฟัก หลังจากที่ลาออกจากตำแหน่งภารโรงของโรงเรียนประจำตำบล ฟักก็ไม่ได้ทำงานอะไรเป็นชิ้นเป็นอัน วันๆ ก็เอาแต่ดื่มเหล้า เมื่อไม่มีเงินซื้อเหล้า เขาจึงมาเบิกเงินกับครูใหญ่ ซึ่งเป็นเงินเดือนที่เขาฝากครูใหญ่ไว้เป็นประจำทุกเดือนก่อนที่เขาจะลาออกจากโรงเรียน เมื่อครูใหญ่ปฏิเสธว่าไม่รู้เรื่องเงินที่ฟักฝากไว้ ฟักจึงได้กล่าวว่าว่าครูใหญ่โกงเงินตนไป

ฟักใจสั่น เข่าอ่อน รู้สึกหมดหวังกับเงินของเขาที่ฝากไว้ แต่อีกใจยังคิดอยู่ว่า –ไม่จริง ไม่จริง เป็นไปไม่ได้ที่ครูใหญ่จะโกงกู

ฟัก “โธ่ อย่าล้อผมเล่นเลยครับครูใหญ่ เอามาให้ผมเถอะครับ ผมจะได้รีบกลับ” น้ำเสียงของฟักฟังคล้ายกับอ้อนวอนขอ

ครูใหญ่ “ฉันจะล้อแกเล่นทำไม เสียเวลาฉันด้วย” สีหน้า ครูใหญ่เคร่งขรึม

ฟักคิดว่ามันชักไม่ชอบมาพากลเสียแล้ว ครูใหญ่คงคิดไม่ซื่อกับเงินของเขาแน่

ฟัก “ครูจะโกงผมเรอะ” ฟักถามเสียงจริงจังขึ้นบ้าง

ครูใหญ่ “อ้าว... พูดให้สวยนะนายฟัก **ทำไมปากพล่อยอย่างนี้ล่ะ** ฉันบอกแล้วว่าฉันไม่เคยรับฝากเงินแกไว้ นี่ฉันเห็นว่าแกเมานะ ถึงได้ใจเย็นกับแกอยู่ เอาละ ถ้าไม่มีธุระอื่นก็ไปได้แล้ว ทีหลังอย่าเอาเรื่องบ้า ๆ อย่างนี้มาล้อฉันเล่นอีก ฉันไม่ชอบ จำเอาไว้!” ครูใหญ่ตอบเสียงเครียดหนักแน่น แววตาวาวขึ้นด้วยความโกรธ ราวกับว่าแกไม่พอใจที่ฟักเอาเรื่องเสื่อมเสียมาป้ายร้ายประวัติอันดีของแกให้มัวหมองลง

ครูใหญ่หันเดินกลับเข้าบ้าน ไม่ยอมฟังฟักพูดให้เสียเวลา

ฟักยืนงง งงจนไม่รู้ว่าตัวเองกำลังยืนอยู่ที่ไหน กำลังฝันหรือว่าเป็นความจริง

(ชาติ กอบจิตติ, 2547: 246- 247)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะตำหนิผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ครูใหญ่ ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ฟัก ด้วยการเว้นช่วงการสนทนาให้ผู้ฟัง หรือฟักตอบคำถาม นอกจากนี้จะเห็นว่าผู้พูด หรือครูใหญ่กล่าวถ้อยคำด้วยน้ำเสียง และแววตาที่แสดงถึงความไม่พอใจฟัก

รูปประโยคคำถามที่ครูใหญ่กล่าวมิได้มีเจตนาที่ถามฟักว่าทำไมฟักถึงปากพล่อยอย่างนี้ แต่ต้องการที่จะตำหนิฟัก ที่กระทำการกล่าวว่าตนโกงเงินของเขาไป อันเป็นการกระทำที่ทำให้ครูใหญ่ไม่พอใจจึงได้กล่าวตำหนิฟัก เพื่อระบายความไม่พอใจของตน และทำร้ายจิตใจฟักให้สำนึกผิด อย่างไรก็ตามในรูปประโยคนี้ปรากฏคำว่า “ปากพล่อย” อันหมายถึง พูดโดยไม่คำนึงว่าเป็นเรื่องจริงหรือไม่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 692) ซึ่งเป็นคำที่มักใช้บริภาษผู้อื่นที่มักพูดจาโดยไม่คิด ด้วยเหตุนี้รูปประโยคดังกล่าว ผู้พูด หรือครูใหญ่จึงมีเจตนาที่ตำหนิการกระทำของฟักที่พูดอะไรโดยไม่คิดให้ดีก่อนว่าเรื่องที่พูดนั้นมีมูลความจริงเพียงใด จึงได้มากล่าวหาตน

ตัวอย่างที่ 26 บทสนทนาระหว่าง สองเมือง กับ เรืองราม (เอื๊ยม) ซึ่งเป็นน้องสาวต่างมารดา เรื่องรามมาหาสองเมืองเพื่อขอความช่วยเหลือ เพราะเธอเพิ่งเลิกกับสามี งานก็ไม่มีทำ และยังต้องเลี้ยงลูกอีกสองคน แต่สองเมืองเบื่อหน่ายกับเรืองราม เพราะครั้งก่อนเขาก็เคยช่วยเหลือเรืองรามให้เข้าทำงานในบริษัทของเขา แต่เธอกลับโกงเงินของบริษัทแล้วหลบหนีไป

พอเห็นหน้าผู้บังเอิญมีความสัมพันธ์กันทางสายโลหิต สองเมืองถามว่า

สองเมือง “มีอะไรอีกหรือ เอื๊ยม”

น้องสาวเขาอึกอัก ทำหน้าเก้อ กว่าจะบอกเล่าถึงเรื่องราวคับขันต่างๆ ที่ประสบอยู่แรกๆ ก็ซุ่มเสียงชัดเจนฉาดฉาน แต่พอเล่าๆ ไปเสียงนั้นก็เริ่มเครือ ท้ายสุดเลยร้องไห้ สองเมืองมองดูหล่อนอย่างรำคาญ

สองเมือง “**ใจคอเรานี่ จะผิดหมดทั้งชีวิตเลยหรือไง**” “ผัวเรานี่ เราก็เลือกเองนะ ลูกเรานั่น เราก็ทำเอง **ก่อนเราจะทำอะไรเราเคยไตร่ตรองไหม** ฉันน่ะพยายามยกโทษให้เราทุกครั้ง... หาข้ออ้างนั่นนี่มาแก้ตัวแทน มาเวทนา แต่เราก็ยังทำเดือดร้อนไม่รู้จักแล้ว หางานทำให้ เราก็เบี้ยวซะ เล่าเอาฉันขายขี้หน้าคนทั้งสำนักงานจนแทบจะไม่อยากเอ่ยถึง อยากรู้นักว่าฉันน่ะเป็นขี้ข้าเราแต่ชาติไหน ถึงได้หาเรื่องวุ่นวายให้ไม่จบไม่สิ้น... แล้วนี่จะให้ฉันทำอะไรให้อีกล่ะ”

เรืองรามร้องไห้หนักขึ้น เกิดความรู้สึกว่าพี่ชายนั้นโหดร้าย

เรืองราม “เอื๊ยมไม่ขอความช่วยเหลือพี่เมืองก็ได้ ไม่ขอก็ได้!”

สองเมือง “นี่... เอื๊ยม... พี่น่ะนะอ่อนใจกับพวกเราเท่าไหร่ ทำไมไม่คิดมั่งที่พูดนี่ไม่ใช่ใจดำ... แต่อยากให้รู้สำนึกในแต่ละเรื่องที่เราทำลงไป...

(กฤษณา อโศกสิน, 2547: 377- 378)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามทั้ง 2 รูปประโยค คือ “*ใจคอเรานี่ จะผิดหมดทั้งชีวิตเลยหรือไง*” กับ “*ก่อนเราจะทำอะไรเคยไตร่ตรองไหม*” ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามทั้ง 2 รูปประโยคนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะตำหนิการกระทำในอดีตของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ สองเมือง ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ เรืองราม เนื่องจากสองเมืองไม่ได้เว้นช่วงให้เรืองรามได้ตอบคำถาม

อย่างไรก็ดี สองเมืองเองก็อาจจะคาดคะเนและรู้คำตอบของคำถามที่กล่าวถามนั้นดีอยู่แล้ว กล่าวคือ รูปประโยคคำถามแรกที่กล่าวถามว่า "*ใจคอเรานี่ จะผิดหมดทั้งชีวิตเลยหรือไง*" เรืองรามก็ต้องตอบว่า "ไม่" เพราะในเมื่อเธอมาขอความช่วยเหลือจากพี่ชาย เธอก็ต้องตอบให้สัญญาที่จะไม่กระทำผิดอีก ส่วนในประโยคคำถามที่สอง ที่กล่าวถามว่า "*ก่อนเราจะทำอะไรเคยไตร่ตรองไหม*" สองเมืองก็รู้คำตอบว่าเรืองรามไม่ได้คิดไตร่ตรองก่อนที่จะกระทำความผิด ฉะนั้นเธอจึงได้ผิดซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนต้องมาขอความช่วยเหลือจากสองเมืองในครั้งนี้

ด้วยเหตุนี้ ในรูปประโยคคำถามแรกที่สองเมืองกล่าวจึงมีเจตนาที่จะประชดประชันเรืองรามที่กระทำความผิดซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนสองเมืองเองต้องประชดไปว่าเธอคงจะกระทำผิดไปจนกระทั่งชั่วชีวิตของเธอ ส่วนในรูปประโยคคำถามที่สอง สองเมืองมีเจตนาที่จะตำหนิเรืองรามที่ไม่รู้จักคิดพิจารณาก่อนที่จะกระทำสิ่งนั้นลงไป ซึ่งทั้ง 2 รูปประโยคที่สองเมืองกล่าวบริภาษนี้ก็เพื่อระบายความความไม่พอใจ และให้เรืองรามสำนึกในความผิดที่ได้กระทำ

ตัวอย่างที่ 27 บทสนทนาระหว่าง ลำเจียก หัวหน้าแม่บ้านอาคารผู้ป่วย ในสถานสงเคราะห์คนชรา กับ ยายจันทร์ และยายบุญเรือน ยายจันทร์เชื่อว่ายายบุญเรือนที่อยู่เตียงติดกันขโมยเงินของตนไป จึงได้พูดจาเหน็บแนม ยายบุญเรือนไม่พอใจจึงรื้อข้าวของของตนภายในตู้ออกมาเสียงดัง จึงเป็นเหตุให้ลำเจียก ซึ่งเป็นหัวหน้าแม่บ้านเข้ามาดู ยายบุญเรือนจึงฟ้องลำเจียกที่ยายจันทร์กล่าวหาตนว่าขโมยเงินของแกไป

ลำเจียก "เงินยายแกหายเหรอ?"

อุบล "เรื่องนี้ไม่รู้ พูดลำบาก รู้แต่ว่าไอ้ที่งานมันช้าก็เพราะเรื่องนี้ล่ะ พูดกันไปพูดกันมา หนูต้องเสียเวลาค้นตู้ รื้อเตียง... ปวดหัว"

ยายบุญเรือน (ฟ้องลำเจียก) "คุณแม่ต้องจัดการให้ดิฉันนะคะ อยู่ ๆ จะมาหาว่าดิฉันเป็นคนลักขโมย ตระกูลดิฉันไม่เคยมีเรื่องเสียหายอย่างนี้"

ลำเจียก (อย่างรำคาญใจ) "**ทำไมยายสองคนนี่อยู่ด้วยกันดี ๆ เหมือนเตียงอื่น ๆ เขาบ้างไม่ได้เหรอ** ดูอย่างยายเอิบ ยายทับทิม หรือยายสอนกับยายนวลนั่นไม่เห็นเขาทะเลาะกันเลย... เอ้า ถ้ายายให้จัดการ ฉันก็จะจัดการให้ รอสักพักก่อน" (เสียงเธอสั่งด้วยอำนาจ) ทั้งคู่จึงสงบ

(ชาติ กอบจิตติ, 2537: 64- 65)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะตำหนิผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จากผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ลำเจียก พูดด้วยอารมณ์ที่ไม่พอใจในการกระทำของผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ยายจันทร์ กับยาบุญเรือน นอกจากนี้ผู้พูด หรือลำเจียกไม่ได้เว้นช่วงของการสนทนาให้ผู้ฟัง หรือยายจันทร์ กับยาบุญเรือน ตอบคำถาม

เมื่อยายบุญเรือนฟ้องลำเจียกว่ายายจันทร์กล่าวหาตนว่าเป็นคนขโมยเงินของแกไป ลำเจียกจึงได้ถามความจริงจากอุบลแม่บ้านอีกคนหนึ่ง ซึ่งเข้ามาปฏิบัติงานตั้งแต่เช้า แต่อุบลก็ให้คำตอบไม่ได้ว่าเงินของยายจันทร์ที่หายไปนั้นเป็นเพราะคนขโมยไป หรือยายจันทร์เป็นคนทำหายเอง ยิ่งไปกว่านั้นเหตุการณ์นี้เป็นต้นเหตุให้การทำงานของอุบลลูกน้องของลำเจียกต้องดำเนินไปอย่างล่าช้า ดังนั้นลำเจียกจึงไม่พอใจในการกระทำของยายทั้งสองคนที่ทะเลาะกัน และเป็นต้นเหตุให้คนอื่น ๆ เดือดร้อนไปด้วย แม้แต่ตนเองก็ต้องมาตัดสินเรื่องราวที่วุ่นวายนี้ ดังนั้นลำเจียกจึงได้ใช้รูปประโยคคำถามนี้ตำหนิยายจันทร์ และยายบุญเรือนที่ทะเลาะกัน ไม่เหมือนกับยายคนอื่น ๆ ที่อยู่ด้วยกันอย่างสงบเสงี่ยม

ตารางที่ 8 ตารางแสดงวัจนกรรมประเภทต่างๆ และรูปภาษาที่ปรากฏในนวนิยายช่วงที่ 4

รูปประโยค / วัจนกรรม	รูปประโยคบอกเล่า	รูปประโยคคำสั่ง	รูปประโยคคำถาม	รูปภาษาที่ปรากฏ	หมายเหตุ
1. วัจนกรรมการขอร้อง	✓	-	✓	**คำ** ปรากฏคำว่า “อยาก” และ“มี.....ไหม” ซึ่ง “มี...ไหม” นี้ ผู้พูดมักจะใช้บอกวัตถุประสงค์ในสิ่งที่ขอร้องนี้เพื่อที่ผู้ฟังจะได้เข้าใจเจตนาและกระทำตามที่ขอร้อง	
2. วัจนกรรมการสั่ง	✓	-	-	**คำ** ปรากฏคำว่า “อยาก”	
3. วัจนกรรมการบอกเล่า	-	-	-		
4. วัจนกรรมการถาม	✓	-	-	**คำ** ปรากฏคำว่า “ล่ะ” “สิ” “น่ะ” **รูปประโยค** มีการใช้รูปประโยคเงื่อนไขหรือประโยคความรวมที่มีคำสันธาน “ถ้า+เงื่อนไข+ผล” โดยผู้พูดจะเว้นผลเพื่อให้ผู้ฟังตอบ เช่น “ถ้ามันแล่นไปทางอื่นล่ะ” **ทำนองเสียง** มีการใช้ทำนองเสียงขึ้น (rising intonation) ซึ่งเป็นทำนองเสียงของประโยคคำถาม	

ตารางที่ 8 (ต่อ)

รูปประโยค / **วัจนกรรม**	**รูปประโยคบอกเล่า**	**รูปประโยคคำสั่ง**	**รูปประโยคคำถาม**	**รูปภาษาที่ปรากฏ**	**หมายเหตุ**
5. วัจนกรรมการขอบคุณ	-	-	-		
6. วัจนกรรมการแนะนำ	✓	✓	✓	**กลุ่มคำ** ปรากฏกลุ่มคำว่า “(ผู้พูด) จึงอยากบอกแก่ (ผู้ฟัง) ว่า...” “ดีกว่า” “ไหมล่ะ” “น่าจะ” “ไม่ดีกว่าหรือ”	
7. วัจนกรรมการเตือน	-	-	✓	คำ ปรากฏคำว่า “อะไร”	
8. วัจนกรรมการทักทาย	-	-	✓	**คำ** ปรากฏคำว่า “รึ” **กลุ่มคำ** ปรากฏกลุ่มคำว่า “หรือยัง”	
9. วัจนกรรมการแสดงความยินดี	-	-	-		
10. วัจนกรรมการสัญญา	-	-	-		
11. วัจนกรรมการขู่	-	-	-		

ตารางที่ 8 (ต่อ)

รูปประโยค / วัจนกรรม	รูปประโยคบอกเล่า	รูปประโยคคำสั่ง	รูปประโยคคำถาม	รูปภาษาที่ปรากฏ	หมายเหตุ
12. วัจนกรรมโต้แย้ง	✓	✓	✓	**คำ** ปรากฏคำว่า “ถ้า” “เถอะ” “ล่ะ” “น่ะ” “นะ” “ทำไม” “ไร” (อะไร) **กลุ่มคำ** ปรากฏกลุ่มคำว่า “ทำไมไม่” “ได้ไง” งั้นหรือ” ไม่ใช่เรอะ” “ไม่ใช่หรือ” “แล้วไง” “ใครบอกล่ะ...” “ไม่เห็นหรือไงว่า...” “ไม่...ได้อย่างไรล่ะ” “ไม่รู้รึ...”	
13. วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ	-	✓	✓	**คำ** ปรากฏคำว่า “เถอะ” “ทำไม” ยังงี้” และคำที่มีความหมายไปในทางลบ ได้แก่ “ตาย” “ยุ่ง”	
14. วัจนกรรมการบริภาษ	✓	-	✓	**คำ** ปรากฏคำว่า “ไหม” “ทำไม” “ล่ะ” “ไหน” “ทำมั้ย” “สิ” “หรอก” “รึ” **กลุ่มคำ** ปรากฏกลุ่มคำว่า “หรือไง” นอกจากนี้ยังปรากฏกลุ่มคำที่มีความหมายในทางลบ ได้แก่ “ไฟประลัยกัลป์” และคำที่มีความหมายในทางบวก ได้แก่ “เท่ดี”	

ตารางที่ 8 (ต่อ)

รูปประโยค / วัจนกรรม	รูปประโยคบอกเล่า	รูปประโยคคำสั่ง	รูปประโยคคำถาม	รูปภาษาที่ปรากฏ	หมายเหตุ
				โดยเฉพาะกลุ่มคำที่มีความหมายในทางบวกที่ผู้พูดไม่ได้หมายความตามรูปภาษาที่ปรากฏแต่ต้องการจะประชดประชันหรือเหน็บแนมผู้ฟัง **เนื้อความ** นอกจากนี้ยังปรากฏประโยคที่มีเนื้อความเป็นการแนะนำในสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง หรือพูดโดยไม่เจาะจงถึงผู้ใดผู้หนึ่งแต่เจตนาที่จะเหน็บแนมผู้ฟัง **น้ำเสียง** มีการใช้น้ำเสียงแสดงความไม่พอใจ เช่น เสียงดัง กระแทกน้ำเสียงออกมาชัดถ้อยชัดคำ น้ำเสียงเยาะหยัน เสียงกึ่งประชด เสียงกึ่งดุ	
รวม 14	6	3	7		

จากตารางที่ 8 แสดงให้เห็นว่าพบประเภทของวัจนกรรมอ้อม 9 วัจนกรรม คือ วัจนกรรมการขอร้อง วัจนกรรมการสั่ง วัจนกรรมการถาม วัจนกรรมการแนะนำ วัจนกรรมการเตือน วัจนกรรมทักทาย วัจนกรรมโต้แย้ง วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ และวัจนกรรมการบริภาษ

วัจนกรรมการขอร้อง ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าและรูปประโยคคำถาม และมักปรากฏคำและกลุ่มคำว่า “อยาก” และ “มี...ไหม” โดยเฉพาะกลุ่มคำว่า “มี...ไหม” ที่มีคำว่า “ไหม” แสดงการถาม แต่ผู้พูดไม่ได้ต้องการเพียงคำตอบรับหรือปฏิเสธ หากต้องการขอร้องให้ผู้ฟังกระทำตามคำขอร้องนั้น เช่น “อามีขี้ผึ้งอะไรไหม” ส่วนคำว่า “อยาก” นั้นใช้แสดงความต้องการของผู้พูดเพื่อให้ผู้ฟังกระทำตามความต้องการ

วัจนกรรมการสั่ง ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าเพียงรูปประโยคเดียว และมักปรากฏคำว่า “อยาก” ซึ่งใช้แสดงความต้องการของผู้พูดเพื่อให้ผู้ฟังกระทำตามความต้องการ แม้ว่าวัจนกรรมการสั่งกับวัจนกรรมการขอร้องจะปรากฏการใช้คำว่า “อยาก” เหมือนกัน แต่ทั้งสองวัจนกรรมนี้แยกจากกันโดยที่วัจนกรรมการสั่งผู้พูดมีอำนาจเหนือผู้ฟัง ฉะนั้นแม้รูปประโยคเดียวกันแต่กล่าวในสถานการณ์ที่ผู้พูดมีสถานภาพแตกต่างกัน ก็ย่อมที่จะแสดงเจตนาที่แตกต่างกัน

วัจนกรรมการถาม ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าเพียงรูปประโยคเดียว และมักปรากฏคำว่า “สิ” “น่ะ” “ล่ะ” ซึ่ง ซึ่งใช้ถามเมื่อเกิดความสงสัย (นววรรณ พันธุเมธา, 2527: 75-76) นอกจากนี้ปรากฏคำว่า “ถ้า” ซึ่งเป็นคำสันธานที่ใช้เชื่อมประโยคความเดียวสองประโยคที่มีเนื้อความแบ่งรับ (อุปกิตศิลปสาร, 2546: 107) แต่หากปรากฏในวัจนกรรมการถามเนื้อความหรือประโยคความเดียวอีกประโยคหนึ่งจะไม่ปรากฏ เช่น “ถ้ามันแล่นไปทางอื่นล่ะ” นอกจากนี้ยังมีการใช้ทำนองเสียงขึ้น (rising intonation) ซึ่งเป็นทำนองเสียงของประโยคคำถามเพื่อแสดงเจตนาถามด้วยการใช้รูปประโยคบอกเล่า

วัจนกรรมการแนะนำ ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่า รูปประโยคคำสั่ง และรูปประโยคคำถาม และมักปรากฏกลุ่มคำว่า “(ผู้พูด) จึงอยากบอกแก่ (ผู้ฟัง) ว่า...” “ดีกว่า” “ไหมล่ะ” “น่าจะ” “ไม่ดีกว่าหรือ” ซึ่งเป็นการเสนอทางเลือกให้แก่ผู้ฟังได้เลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะกลุ่มคำ

ว่า “ดีกว่า” นั้น แสดงให้เห็นว่าผู้พูดเชื่อว่าการกระทำนั้นเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง เช่น “เอารถขนดีกว่า” “ชีวิตสั้นแต่ตระหนักรู้ทุกขณะจิตไม่ดีกว่าหรือ”

วัจนกรรมการเตือน ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคคำถามเพียงรูปประโยคเดียว และปรากฏคำว่า “อะไร” แม้ว่า “อะไร” เป็นคำแสดงการถาม แต่เนื้อความที่ผู้พูดกล่าวเป็นเหตุการณ์ในอนาคตที่ไม่ได้อยู่ในความสนใจของผู้ฟังมาก่อน เช่น “แล้วจะเอาอะไรกับมัน” ผู้ฟังไม่คิดมาก่อนว่าถ้าประกันตัวน้องชายแล้วเขาหนีไป จะไปตามตัวหรือเอาเงินประกันคืนกับใคร ผู้พูดจึงได้กล่าวเตือนสติ

วัจนกรรมการทักทาย ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคคำถามเพียงรูปประโยคเดียว และปรากฏคำหรือกลุ่มคำว่า “รึ” และ “หรือยัง” นอกจากนี้เนื้อความของรูปประโยคที่แสดงเจตนาทักทายมักมีเนื้อความถามถึงความเป็นอยู่ของผู้ฟัง เนื่องจากผู้พูดกับผู้ฟังเพิ่งจะมาพบปะกัน เช่น “กลับมาแล้วรึ” ทักทายเกี่ยวกับการเดินทาง “คุณทานอะไรหรือยัง” ทักทายเกี่ยวกับอาหารการกิน

วัจนกรรมการโต้แย้ง ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่า รูปประโยคคำสั่ง และรูปประโยคคำถาม และมักปรากฏคำและกลุ่มคำว่า “ถ้า” “เถอะ” “ล่ะ” “น่ะ” “นะ” “ทำไม” “ไร” (อะไร) “ทำไมไม่” “ได้ไง” งั้นหรือ” ไม่ใช่เรอะ” “ไม่ใช่หรือ” “แล้วไง” “ใครบอกล่ะ...” “ไม่เห็นหรือไงว่า...” “ไม่...ได้อย่างไรล่ะ” “ไม่รู้รึ...” โดยเฉพาะคำและกลุ่มคำที่แสดงการถาม “ทำไม” “ไร” (อะไร) “ทำไมไม่” “ได้ไง” งั้นหรือ” ไม่ใช่เรอะ” “ไม่ใช่หรือ” “แล้วไง” “ใครบอกล่ะ...” “ไม่เห็นหรือไงว่า...” “ไม่...ได้อย่างไรล่ะ” “ไม่รู้รึ...” ที่ผู้พูดก็ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง แต่มีเจตนาที่จะให้ผู้ฟังหยุดคิดและรู้ว่าผู้พูดมีความเห็นที่แตกต่างออกไป กระนั้นก็ตามเพื่อให้ฟังเข้าใจเจตนาของผู้พูดได้ถูกต้องผู้พูดมักจะให้เหตุผลประกอบทั้งก่อนหรือหลังที่กล่าวรูปประโยคคำถาม เช่น “มันตายไปแล้ว จะเถียงกันไปทำไม” (เหตุผล+โต้แย้ง) “เขาจะโกงเอ็งทำไมวะ เขารวยอยู่แล้ว” (โต้แย้ง+เหตุผล)

วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคคำสั่ง และรูปประโยคบอกเล่า และมักปรากฏคำว่า “เถอะ” “ทำไม” ยังงี้” โดยเฉพาะคำที่มีความหมายไปในทางลบ ได้แก่ “ตาย” “ยุ่ง”

วัจนกรรมการบริภาษ ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่า และรูปประโยคคำถาม โดยมักปรากฏคำและกลุ่มคำว่า “ไหม” “ทำไม” “ล่ะ” “ไหน” “ทำมั้ย” “สิ” “หรอก” “รึ” “หรือไง” โดยเฉพาะคำหรือกลุ่มคำแสดงการถาม “ไหม” “ทำไม” “ไหน” “ทำมั้ย” “รึ” “หรือไง” ที่ผู้พูไม่ได้ต้องการคำตอบ แต่ต้องการบริภาษผู้ฟัง เช่น “ใจคอเรานี่จะผิดหมดทั้งชีวิตเลยหรือไง” นอกจากนี้ยังปรากฏกลุ่มคำที่มีความหมายในทางลบ ได้แก่ “ไฟประลัยกัลป์” และคำที่มีความหมายในทางบวก ได้แก่ “เท่ดี” “ชอบ” โดยเฉพาะกลุ่มคำที่มีความหมายในทางบวกที่ผู้พูดไม่ได้หมายความตามรูปภาษาที่ปรากฏแต่ต้องการจะประชดประชันหรือเหน็บแนมผู้ฟัง เช่น “ผมซักชอบคุณเสียแล้วสิ คุณหลวงช่างรู้ใจผมจริงๆ” อย่างไรก็ดียังปรากฏประโยคที่มีเนื้อความเป็นการแนะนำในสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง หรือพูดโดยไม่เจาะจงถึงผู้ใดผู้หนึ่งแต่เจตนาที่จะเหน็บแนมผู้ฟัง เช่น “ความจริงพี่เมืองน่าจะขับรถไปกว้านซื้อแถวๆ ชายทะเลสักร้อยกิโลปะไร” นอกจากนี้มีการใช้น้ำเสียงแสดงความรู้สึกไม่พอใจ เช่น เสียงดัง กระแทกน้ำเสียงออกมาชัดถ้อยชัดคำ น้ำเสียงเยาะหยัน เสียงกึ่งประชด เสียงกึ่งดุ

การวิเคราะห์เปรียบเทียบประเภทของวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในบทสนทนาในนวนิยายไทยต่างสมัยทั้ง 4 ช่วงเวลา

การวิเคราะห์เปรียบเทียบประเภทของวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในบทสนทนาในนวนิยายไทยต่างสมัยทั้ง 4 ช่วงเวลานั้น ผู้วิจัยได้เปรียบเทียบประเภทของวัจกรรมอ้อมกับรูปประโยคทั้ง 3 รูปประโยค คือ รูปประโยคบอกเล่า รูปประโยคคำสั่ง และรูปประโยคคำถาม รวมทั้งเปรียบเทียบรูปภาษาที่ปรากฏในแต่ละประเภทของวัจนกรรมในนวนิยายไทยต่างสมัย ซึ่งปรากฏผลดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 9 ตารางเปรียบเทียบประเภทวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในบทสนทนาในนวนิยายไทยต่างสมัย

วัจนกรรม	รูปประโยคบอกเล่า				รูปประโยคคำสั่ง				รูปประโยคคำถาม			
	นวนิยายช่วงที่ 1	นวนิยายช่วงที่ 2	นวนิยายช่วงที่ 3	นวนิยายช่วงที่ 4	นวนิยายช่วงที่ 1	นวนิยายช่วงที่ 2	นวนิยายช่วงที่ 3	นวนิยายช่วงที่ 4	นวนิยายช่วงที่ 1	นวนิยายช่วงที่ 2	นวนิยายช่วงที่ 3	นวนิยายช่วงที่ 4
ขอร้อง	-	✓	✓	✓	-	-	-	-	✓	-	✓	✓
สั่ง	✓	-	✓	✓	-	-	-	-	-	✓	✓	-
บอกเล่า	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	✓	-
ถาม	✓	✓	✓	✓	-	-	-	-	-	-	-	-
ขอบคุณ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
แนะนำ	-	-	-	✓	-	-	✓	✓	-	✓	✓	✓
เตือน	✓	-	✓	-	-	-	-	-	✓	✓	-	✓
ทักทาย	-	-	-	-	-	-	-	-	✓	-	-	✓
แสดงความยินดี	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
สัญญา	-	-	✓	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ขู่	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
โต้แย้ง	-	-	✓	✓	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ตารางที่ 9 (ต่อ)

วัจนกรรม	รูปประโยคบอกเล่า				รูปประโยคคำสั่ง				รูปประโยคคำถาม			
	นวนิยาย ช่วงที่ 1	นวนิยาย ช่วงที่ 2	นวนิยาย ช่วงที่ 3	นวนิยาย ช่วงที่ 4	นวนิยาย ช่วงที่ 1	นวนิยาย ช่วงที่ 2	นวนิยาย ช่วงที่ 3	นวนิยาย ช่วงที่ 4	นวนิยาย ช่วงที่ 1	นวนิยาย ช่วงที่ 2	นวนิยาย ช่วงที่ 3	นวนิยาย ช่วงที่ 4
แสดงความรู้สึกในแง่ลบ	-	✓	-	-	-	-	-	✓	✓	-	✓	✓
บริภาษ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓
รวม	4	4	7	6	1	1	3	3	6	5	7	7

จากตารางที่ 9 แสดงให้เห็นว่าพบประเภทวัจนกรรมอ้อม 11 วัจนกรรม คือ วัจนกรรมการขอร้อง วัจนกรรมการสั่ง วัจนกรรมการบอกเล่า วัจนกรรมการถาม วัจนกรรมการแนะนำ วัจนกรรมการเตือน วัจนกรรมการทักทาย วัจนกรรมสัญญา วัจนกรรมโต้แย้ง วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ และวัจนกรรมการบริภาษ แต่ไม่พบประเภทวัจนกรรมอ้อม 3 วัจนกรรม คือ วัจนกรรมการขอบคุณ วัจนกรรมการแสดงความยินดี และวัจนกรรมการขู่ ซึ่งมีรายละเอียดการเปรียบเทียบวัจนกรรมแต่ละประเภทในนวนิยายทั้ง 4 ช่วงเวลา ดังนี้

วัจนกรรมการขอร้องเป็นวัจนกรรมหนึ่งที่ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าและรูปประโยคคำถามเท่านั้น แต่ไม่ปรากฏกับรูปประโยคคำสั่งในนวนิยายทั้ง 4 ช่วงเวลาเลย อย่างไรก็ดีในนวนิยายไทยช่วงที่ 1 ปรากฏวัจนกรรมขอร้องในรูปประโยคคำถามแต่ไม่ปรากฏในรูปประโยคบอกเล่า ตรงกันข้ามกับนวนิยายในช่วงที่ 2 ที่ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าแต่ไม่ปรากฏในรูปประโยคคำถาม

วัจนกรรมการสั่งเป็นวัจนกรรมหนึ่งที่ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าและรูปประโยคคำถามเท่านั้นแต่ไม่ปรากฏกับรูปประโยคคำสั่ง ซึ่งเป็นรูปประโยคที่ใช้แสดงเจตนาสั่ง เพราะฉะนั้นวัจนกรรมอ้อมที่ใช้แสดงเจตนาสั่งนี้ปรากฏได้เฉพาะกับรูปประโยคบอกเล่าและรูปประโยคคำถามเท่านั้น อย่างไรก็ดีรูปประโยคบอกเล่าปรากฏวัจนกรรมอ้อมในนวนิยาย 3 ช่วงเวลา คือ นวนิยายช่วงที่ 1 นวนิยายช่วงที่ 3และนวนิยายช่วงที่ 4 ส่วนรูปประโยคคำสั่งปรากฏในนวนิยายเพียง 2 ช่วงเวลาคือ นวนิยายช่วงที่ 2และนวนิยายช่วงที่ 3

วัจนกรรมการบอกเล่าปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคคำถามเพียงรูปประโยคเดียวและในช่วงเวลาเดียวคือ ในนวนิยายไทยช่วงที่ 3 เท่านั้น

วัจนกรรมการถามปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าเพียงรูปประโยคเดียวและปรากฏในนวนิยายไทยทั้ง 4 ช่วงเวลา แต่ไม่ปรากฏกับรูปประโยคคำถามซึ่งเป็นรูปประโยคที่ใช้แสดงวัจนกรรมตรงในการถาม อย่างไรก็ตามแม้รูปประโยคคำสั่ง ซึ่งเป็นรูปประโยคที่ใช้แสดงวัจนกรรมตรงในการสั่งก็ไม่ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในการถามแต่อย่างใด

วัจนกรรมการขอบคุณเป็นวัจนกรรมหนึ่งที่ไม่ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคทั้ง 3 รูปประโยคคือ รูปประโยคบอกเล่า รูปประโยคคำสั่งและรูปประโยคคำถาม และไม่ปรากฏในนวนิยายทั้ง 4 ช่วงเวลา

วัจนกรรมการแนะนำปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคทั้ง 3 รูปประโยค คือ รูปประโยคบอกเล่า, รูปประโยคคำสั่ง และรูปประโยคคำถาม อย่างไรก็ดีรูปประโยคบอกเล่าปรากฏในช่วงเวลาเพียงช่วงเวลาเดียวคือ ในนวนิยายช่วงที่ 4 ในขณะที่รูปประโยคคำสั่งปรากฏทั้งในนวนิยายช่วงที่ 3 และนวนิยายช่วงที่ 4 ส่วนรูปประโยคคำถามปรากฏมากที่สุด คือทั้งในนวนิยายช่วงที่ 2 นวนิยายช่วงที่ 3 และนวนิยายช่วงที่ 4

วัจนกรรมการเตือนปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคเพียง 2 รูปประโยค คือ รูปประโยคบอกเล่าและรูปประโยคคำถาม รูปประโยคบอกเล่านั้นปรากฏวัจนกรรมอ้อมเฉพาะในนวนิยายช่วงที่ 1 และนวนิยายช่วงที่ 3 ส่วนรูปประโยคคำถามปรากฏวัจนกรรมอ้อมในนวนิยายช่วงที่ 1 นวนิยายช่วงที่ 2 และนวนิยายช่วงที่ 4 ยกเว้นนวนิยายช่วงที่ 3 ที่ไม่ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคคำถาม

วัจนกรรมการทักทายปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคคำถามเพียงรูปประโยคเดียว รวมทั้งปรากฏวัจนกรรมอ้อมในนวนิยายเพียง 2 ช่วงเวลาคือ นวนิยายช่วงที่ 1 และนวนิยายช่วงที่ 4 ส่วนรูปประโยคบอกเล่าและรูปประโยคคำสั่งไม่ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในนวนิยายทั้ง 4 ช่วงเวลา

วัจกรรมการแสดงความยินดีไม่ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคทั้ง 3 รูปประโยคคือ รูปประโยคบอกเล่า รูปประโยคคำสั่งและรูปประโยคคำถาม รวมทั้งไม่ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในนวนิยายทั้ง 4 ช่วงเวลา

วัจนกรรมการสัญญาปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าเพียงรูปประโยคเดียวและในช่วงเวลาเดียวคือ ในนวนิยายช่วงที่ 3 ส่วนรูปประโยคคำสั่งและรูปประโยคคำถามไม่ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในนวนิยายทั้ง 4 ช่วงเวลา

วัจนกรรมการขู่ไม่ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคทั้ง 3 รูปประโยคคือ รูปประโยคบอกเล่า รูปประโยคคำสั่งและรูปประโยคคำถาม รวมทั้งไม่ปรากฏวัจนกรรมอ้อมนี้ในนวนิยายทั้ง 4 ช่วงเวลา

วัจนกรรมโต้แย้งปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคทั้ง 3 รูปประโยคคือ รูปประโยคบอกเล่า รูปประโยคำสั่งและรูปประโยคคำถาม กระนั้นก็ดี รูปประโยคบอกเล่าและรูปประโยคคำสั่งปรากฏในนวนิยาย 2 ช่วงเวลาคือ นวนิยายช่วงที่ 3 และนวนิยายช่วงที่ 4 เหมือนกัน ส่วนรูปประโยคคำถามปรากฏในนวนิยายทั้ง 4 ช่วงเวลา

วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคทั้ง 3 รูปประโยคคือ รูปประโยคบอกเล่า รูปประโยคคำสั่งและรูปประโยคคำถาม ทางด้านรูปประโยคบอกเล่าปรากฏเฉพาะในนวนิยายช่วงที่ 2 เพียงช่วงเวลาเดียว ส่วนรูปประโยคคำสั่งปรากฏเฉพาะในนวนิยายช่วงที่ 4 เพียงช่วงเวลาเดียวเช่นกัน แต่รูปประโยคคำถามปรากฏในนวนิยาย 3 ช่วงเวลาคือ นวนิยายช่วงที่ 1 นวนิยายช่วงที่ 3 และนวนิยายช่วงที่ 4

วัจนกรรมการบริภาษปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคทั้ง 3 รูปประโยคคือ รูปประโยคบอกเล่า รูปประโยคคำสั่งและรูปประโยคคำถาม สำหรับรูปประโยคบอกเล่าและรูปประโยคคำถามปรากฏวัจนกรรมอ้อมในนวนิยายทั้ง 4 ช่วงเวลา แต่รูปประโยคคำสั่งปรากฏวัจนกรรมอ้อมในนวนิยายเพียง 3 ช่วงเวลาคือ นวนิยายช่วงที่ 1 นวนิยายช่วงที่ 2 และนวนิยายช่วงที่ 3

ตารางที่ 10 ตารางเปรียบเทียบรูปภาษาที่ปรากฏในวัจนกรรมแต่ละประเภท

ช่วงเวลา / **วัจนกรรม**	**นวนิยายช่วงที่** 1 (**พ.ศ.** 2444 **ถึง พ.ศ.** 2475)	**นวนิยายช่วง** 2 (**พ.ศ.** 2476 **ถึง พ.ศ.** 2500)	**นวนิยายช่วง** 3 (**พ.ศ.** 2501 **ถึง พ.ศ.** 2516)	**นวนิยายช่วง** 4 (**พ.ศ.** 2517 **ถึง ปัจจุบัน**)
1. วัจนกรรมการขอร้อง	1. มีการใช้คำแสดงเจตนาขอร้อง ได้แก่ “ช่วย” “โปรด” ร่วมกับคำแสดงการถาม เช่น “จะช่วย... ได้ไหม” “โปรด... ได้ไหม	1. มีการใช้คำกริยาว่า “อยาก”และคำลงท้าย “ซี” แสดงความต้องการของผู้พูด 2. มีการใช้คำว่า “ถ้า” โดยใช้ ถ้า+เงื่อนไข+ผล+ก็จะดี เพื่อยื่นข้อเสนอสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ผู้ฟังกระทำตาม	1. มีการใช้คำแสดงเจตนาขอร้อง “ช่วย” และคำกริยาแสดงความต้องการของผู้พูดว่า “อยาก” ร่วมกับกลุ่มคำแสดงการถาม “ได้ไหม”	1. มีการใช้คำกริยาว่า “อยาก” และมีการใช้คำแสดงการถาม “ไหม”
2. วัจนกรรมการสั่ง	1. มีการใช้กลุ่มคำว่า “บอกว่าให้...” แสดงความต้องการของผู้พูด	1. มีการใช้คำแสดงการถาม “ไหน”	1. มีการใช้คำว่า “อยาก” แสดงความต้องการของผู้พูด 2. มีการใช้คำแสดงหารถาม “หรือยัง”	1. มีการใช้คำว่า “อยาก” แสดงความต้องการของผู้พูด

ตางรางที่ 10 (ต่อ)

ช่วงเวลา / วัจนกรรม	**นวนิยายช่วงที่** 1 (**พ.ศ.** 2444 **ถึง พ.ศ.** 2475)	**นวนิยายช่วง** 2 (**พ.ศ.** 2476 **ถึง พ.ศ.** 2500)	**นวนิยายช่วง** 3 (**พ.ศ.** 2501 **ถึง พ.ศ.** 2516)	**นวนิยายช่วง** 4 (**พ.ศ.** 2517 **ถึง ปัจจุบัน**)
3. วัจนกรรมการบอกเล่า	-	-	1. มีการใช้กลุ่มคำแสดงการถาม “รู้ไหม”	-
4. วัจนกรรมการถาม	1. มีการใช้คำลงท้าย “กระมัง” และ “ซี” 2. มีการใช้กลุ่มคำ “เห็นจะ” “รู้สึกว่า” 3. มีการใช้ทำนองเสียงขึ้น (rising intonation)	1. มีการใช้ทำนองเสียงขึ้น (rising intonation)	1. มีการใช้คำลงท้าย “กระมัง” 2. มีการใช้กลุ่มคำ “ไม่ทราบว่า” ซึ่งใช้ถามความถูกต้องของข้อมูลที่ผู้พูดมีอยู่ 3. มีการใช้กลุ่มคำว่า “ไม่ได้ถามเลยว่า...” ซึ่งมีเนื้อความกล่าวถึงเจตนาของผู้พูดในอดีตที่เคยคิดจะถามคำถามผู้ฟัง	1. มีการใช้คำลงท้าย “ล่ะ” “สิ” “น่ะ” 2. มีการใช้คำ “ถ้า” ในประโยคเงื่อนไข 3. มีการใช้ทำนองเสียงขึ้น (rising intonation)

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ช่วงเวลา / วัจนกรรม	**นวนิยายช่วงที่** 1 (**พ.ศ.** 2444 **ถึง พ.ศ.** 2475)	**นวนิยายช่วง** 2 (**พ.ศ.** 2476 **ถึง พ.ศ.** 2500)	**นวนิยายช่วง** 3 (**พ.ศ.** 2501 **ถึง พ.ศ.** 2516)	**นวนิยายช่วง** 4 (**พ.ศ.** 2517 **ถึง ปัจจุบัน**)
5. วัจนกรรมการขอบคุณ	-	-	-	-
6. วัจนกรรมการแนะนำ	-	1. มีการใช้กลุ่มคำว่า “ทำไมไม่” “มิดีกว่ารึ”	1. มีการใช้กลุ่มคำว่า “ดีกว่า” “ทำไมไม่”	1. มีการใช้กลุ่มคำว่า “(ผู้พูด) จึงอยากบอกแก่ (ผู้ฟัง) ว่า...” “ดีกว่า” “ไหมล่ะ” “น่าจะ” “ไม่ดีกว่าหรือ”
7. วัจนกรรมการเตือน	1. มีการใช้กลุ่มคำว่า “จะ.... อีกไม่ใช่หรือ” 2. มีการใช้รูปประโยคที่มีเนื้อความเป็นผลที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต	1. มีการใช้คำว่า “ใคร” 2. มีการใช้กลุ่มคำว่า “ไม่ใช่หรือ”	1. มีการใช้เนื้อความของรูปประโยคมักเกี่ยวกับเหตุการณ์ในอนาคต	1. มีการใช้คำว่า “อะไร”

ตางรางที่ 10 (ต่อ)

ช่วงเวลา / วัจนกรรม	**นวนิยายช่วงที่** 1 (**พ.ศ.** 2444 **ถึง พ.ศ.** 2475)	**นวนิยายช่วง** 2 (**พ.ศ.** 2476 **ถึง พ.ศ.** 2500)	**นวนิยายช่วง** 3 (**พ.ศ.** 2501 **ถึง พ.ศ.** 2516)	**นวนิยายช่วง** 4 (**พ.ศ.** 2517 **ถึง ปัจจุบัน**)
8. วัจนกรรมการทักทาย	1. มีการใช้กลุ่มคำแสดงการถาม “(ชื่อผู้ฟัง)ไม่ใช่หรือ”	-	-	1. มีการใช้คำแสดงการถาม “รึ” 2. มีการใช้กลุ่มคำแสดงการถาม “หรือยัง”
9. วัจนกรรมการแสดงความยินดี	-	-	-	-
10. วัจนกรรมการสัญญา	-	-	1. มีการใช้คำว่า “แน่” 2. มีการใช้กลุ่มคำว่า “ไม่ลืม(ผู้ฟัง)”	-
11. วัจนกรรมการขู่	-	-	-	-

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ช่วงเวลา / วัจนกรรม	**นวนิยายช่วงที่** 1 (**พ.ศ.** 2444 **ถึง พ.ศ.** 2475)	**นวนิยายช่วง** 2 (**พ.ศ.** 2476 **ถึง พ.ศ.** 2500)	**นวนิยายช่วง** 3 (**พ.ศ.** 2501 **ถึง พ.ศ.** 2516)	**นวนิยายช่วง** 4 (**พ.ศ.** 2517 **ถึง ปัจจุบัน**)
12. วัจนกรรมโต้แย้ง	1. มีการใช้คำแสดงการถาม “ทำไม” “อะไร” “เมื่อไหร่” “อย่างไร” 2. มีการใช้กลุ่มคำแสดงการถาม “ทำไมจะไม่” “ทำไมน่ะ” “เจียวหรือ” “เทียวหรือ” “ไม่ใช่หรือ” “ได้หรือ” 3. มีการใช้กลุ่มคำ “ถ้าไม่”	1. มีการใช้คำแสดงการถาม “อะไร” “ทำไม” 2. มีการใช้กลุ่มคำแสดงการถาม “ใครบ้าง” “ได้หรือ” “ไหมล่ะ” “ไม่เพราะ...หรอกเรอะ” “น่ะหรือ” “เมื่อไหร่ล่ะ” “ยังงี้น่ะหรือ” “ทำไม...ไม่ได้”	1. มีการใช้คำแสดงการถาม “หรือ” 2. มีการใช้กลุ่มคำแสดงการถาม “จะ...ได้ยังไง” “หรือไง” “ยังไงอีก” “หรือเปล่าล่ะ” “ไม่ใช่หรือ” “ยังไงล่ะ” “ทำไมจะไม่..” “ก็เรื่องอะไร” 3. มีการใช้รูปประโยคที่มีเนื้อความเป็นเหตุเป็นผลเพื่อให้ผู้ฟังตระหนักและเห็นคล้อยตาม	1. มีการใช้คำลงท้าย “เถอะ” “ล่ะ” “น่ะ” “นะ” 2. มีการใช้คำแสดงการถาม “ทำไม” “ไร” (อะไร) 3. มีการใช้กลุ่มคำแสดงการถาม กลุ่มคำว่า “ทำไมไม่” “ได้ไง” งั้นหรือ” ไม่ใช่เรอะ” “ไม่ใช่หรือ” “แล้วไง” “ใครบอกล่ะ...” “ไม่เห็นหรือไงว่า ...” “ไม่...ได้อย่างไรล่ะ” “ไม่รู้รึ...”

ตางรางที่ 10 (ต่อ)

ช่วงเวลา / วัจนกรรม	**นวนิยายช่วงที่** 1 (**พ.ศ.** 2444 **ถึง พ.ศ.** 2475)	**นวนิยายช่วง** 2 (**พ.ศ.** 2476 **ถึง พ.ศ.** 2500)	**นวนิยายช่วง** 3 (**พ.ศ.** 2501 **ถึง พ.ศ.** 2516)	**นวนิยายช่วง** 4 (**พ.ศ.** 2517 **ถึง ปัจจุบัน**)
13. วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ	1. มีการใช้คำว่า “เมื่อไร”	1. มีการใช้คำไม่เหมาะสมกับระดับของบุคคล 2. มีการใช้น้ำเสียงแสดงความไม่พอใจ เช่น เสียงสั่นด้วยความโกรธแค้น	1. มีการใช้คำแสดงการถาม “เมื่อไหร่” “ทำไม” 2. มีการใช้กลุ่มคำว่า “ก็ไม่รู้” 3. มีการใช้น้ำเสียงแสดงความไม่พอใจ เช่น เสียงเครือ	1. มีการใช้คำลงท้าย “เถอะ” 2. มีการใช้คำแสดงการถาม “ทำไม” 3. มีการใช้คำที่มีความหมายไปในทางลบ
14. วัจนกรรมการบริภาษ	1. มีการใช้คำลงท้าย “สักที” “ล่ะ” “เถอะ” “ละย่ะ” “นี่” 2. มีการใช้คำแสดงการถาม “อะไร” “หรือ” “เมื่อไร” “หรือ” “ทำไม” 3. มีการใช้คำที่มีความหมายในทางบวก	1. มีการใช้คำลงท้าย “เถอะ” 2. มีการใช้กลุ่มคำแสดงการถาม “บ้างเรอะ” (บ้างหรือไม่) 3. มีการใช้รูปประโยคที่มีเนื้อความในทางบวก	1. มีการใช้กลุ่มคำแสดงการถาม “ทำไมจะต้อง...” “ทำไมนะ” 2. มีการใช้กลุ่มคำที่มีความหมายในทางบวก 3. มีการใช้เนื้อความไม่เจาะจงถึงบุคคลใดบุคคล	1. มีการใช้คำลงท้าย “ล่ะ” “สิ” “หรอก” 2. มีการใช้คำแสดงการถาม “ไหม” “ทำไม” “ไหน” “ทำมั้ย” “รึ” 3. มีการใช้กลุ่มคำแสดงการถาม “หรือไง”

ตางรางที่ 10 (ต่อ)

ช่วงเวลา / วัจนกรรม	**นวนิยายช่วงที่** 1 (**พ.ศ.** 2444 **ถึง พ.ศ.** 2475)	**นวนิยายช่วง** 2 (**พ.ศ.** 2476 **ถึง พ.ศ.** 2500)	**นวนิยายช่วง** 3 (**พ.ศ.** 2501 **ถึง พ.ศ.** 2516)	**นวนิยายช่วง** 4 (**พ.ศ.** 2517 **ถึง ปัจจุบัน**)
	4. มีการใช้คำกริยาที่ใช้อนุญาต 5. มีการใช้น้ำเสียงแสดงความไม่พอใจ เช่น น้ำเสียงแข็ง ตวาดเสียงดัง เสียงเชิงติเตียน	4. มีการใช้รูปประโยคคำสั่งแต่มิได้มีเจตนาจะให้ผู้ฟังปฏิบัติตาม 5. มีการใช้มีการใช้รูปประโยคคำถามที่มีเนื้อความที่เป็นความผิดของผู้ฟัง 6. มีการใช้รูปประโยคที่มีเนื้อความเป็นผลเสียที่อาจเกิดขึ้นจากความผิดของผู้ฟัง 7. มีการใช้น้ำเสียงแสดงความไม่พอใจ เช่น ตวาดเสียงดัง	หนึ่งแต่แท้จริงแล้วต้องการเหน็บแนมผู้ฟัง 4. มีการพูดกับอีกคนหนึ่งเพื่อกระทบกระแทกแดกดันอีกคนหนึ่ง 5. มีการใช้รูปประโยคที่มีเนื้อความเป็นผลเสียที่อาจเกิดขึ้นจากความผิดของผู้ฟัง 6. มีการใช้น้ำเสียงแสดงความไม่พอใจ เช่น น้ำเสียงชัดถ้อยชัดคำ เน้นคำพูดแต่ละคำ	4. มีการใช้กลุ่มคำที่มีความหมายในทางลบ 5. มีการใช้คำที่มีความหมายในทางบวก 6. มีการใช้รุปประโยคประโยคที่มีเนื้อความเป็นการแนะนำในสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง 7. มีการใช้น้ำเสียงแสดงความไม่พอใจ เช่น เสียงดังกระแทกน้ำเสียงออกมาชัดถ้อยชัดคำ น้ำเสียงเยาะหยันเสียงกึ่งประชด เสียงกึ่งดุ

จากตารางที่ 10 ตารางเปรียบเทียบรูปภาษาที่ปรากฏในวัจนกรรมแต่ละประเภทในนวนิยายไทยต่างสมัย ทำให้เห็นว่าในประเภทของวัจนกรรมเดียวกันหรือต่างประเภทกัน มีการใช้รูปภาษาที่เหมือนกันและต่างกันในประเด็นต่างๆ ดังนี้

วัจนกรรมการขอร้อง ปรากฏการใช้คำแสดงการถามในนวนิยายเพียง 3 ช่วงเวลาคือในนวนิยายช่วงที่ 1 ช่วงที่ 3 และช่วงที่ 4 โดยคำแสดงการถามที่ปรากฏคำว่า “ไหม” และมักปรากฏร่วมกับคำแสดงเจตนาขอร้องคำว่า “ช่วย” “โปรด” อย่างไรก็ดี แม้ว่าในนวนิยายช่วงที่ 2 จะไม่ปรากฏคำแสดงการถาม แต่ก็ปรากฏคำกริยาคำว่า “อยาก” ซึ่งผู้พูดใช้แสดงความต้องการของผู้พูดเอง เช่นเดียวกับในช่วงเวลาที่ 4 ที่ปรากฏคำกริยาคำว่า “อยาก” ด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ในช่วงที่ 2 เพียงช่วงเวลาเดียวที่มีการใช้คำว่า “ถ้า” แสดงเงื่อนไข และผลดีที่ตามมาเพื่อยื่นขอเสนอสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ผู้ฟังกระทำตาม

วัจนกรรมการสั่ง ปรากฏการใช้คำว่า “อยาก” ในนวนิยายช่วงที่ 3 และช่วงที่ 4 เช่นเดียวกับในวัจนกรรมการขอร้องที่ปรากฏการใช้คำว่า “อยาก” แสดงความต้องการของผู้พูดเพื่อให้ผู้ฟังได้รับรู้และกระทำตามความต้องการนั้น แต่ทั้งสองวัจนกรรมนี้ก็แยกจากกันโดยเงื่อนไขที่ว่าวัจนกรรมการสั่งผู้พูดต้องมีอำนาจเหนือผู้ฟัง นอกจากนี้ในนวนิยายช่วงที่ 1 ปรากฏการใช้กลุ่มคำว่า “บอกว่า” เพื่อแจ้งความต้องการของผู้พูด และในนวนิยายช่วงที่ 2 และช่วงที่ 3 ปรากฏคำแสดงการถามคำว่า “ไหน” และ “หรือยัง” ตามลำดับ

วัจนกรรมการบอกเล่า ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในนวนิยายช่วงที่ 3 เพียงช่วงเวลาเดียว โดยปรากฏการใช้กลุ่มคำแสดงการถามว่า “รู้ไหม”

วัจนกรรมการถาม ปรากฏการใช้คำลงท้าย “กระมัง” “ล่ะ” “สิ” “ซี” “น่ะ” ในนวนิยายช่วงที่ 1 ช่วงที่ 3 และช่วงที่ 4 นอกจากนี้ยังปรากฏการใช้ทำนองเสียงขึ้น (rising intonation) ซึ่งเป็นทำนองเสียงของประโยคคำถาม ในนวนิยายช่วงที่ 1 ช่วงที่ 2 และช่วงที 4 อย่างไรก็ดี ในนวนิยายช่วงที่ 1 และช่วงที่ 3 ปรากฏการใช้กลุ่มคำ “เห็นจะ” “รู้สึกว่า” “ไม่ทราบว่า” แสดงความคาดคะเนของผู้พูดเพื่อให้ผู้ฟังยืนยันความถูกต้อง และในนวนิยายช่วงที่ 4 เพียงช่วงเดียวที่ปรากฏการใช้คำว่า “ถ้า” ในประโยคเงื่อนไขเพื่อแสดงเจตนาถาม

วัจนกรรมการแนะนำ ปรากฏการใช้คำแสดงการถาม “ร๊” (หรือ) “หรือ” “ทำไม” “ไหม” ในนวนิยายช่วงที่ 2 ช่วงที่ 3 และช่วงที่ 4 แต่ในนวนิยายช่วงที่ 1 ไม่ปรากฏวัจนกรรมการแนะนำ กระนั้นก็ดีคำแสดงการถามในวัจนกรรมการแนะนำมักปรากฏร่วมกับคำว่า “ดีกว่า” เพื่อให้ผู้ฟังตระหนักถึงสิ่งที่แนะนำว่าเป็นประโยชน์

วัจนกรรมการเตือน ในนวนิยายช่วงที่ 1 ช่วงที่ 2 และช่วงที่ 4 ปรากฏการใช้คำแสดงการถาม “ไม่ใช่หรือ” “ใคร” “อะไร” อย่างไรก็ตาม แม้ในนวนิยายช่วงที่ 3 จะไม่ปรากฏการซ้ำคแสดงการถาม แต่ก็มีการเนื้อความของรูปประโยคเกี่ยวกับเหตุการณ์ในอนาคต เช่นเดียวกับในนวนิยายช่วงที่ 1 ที่เนื้อความของรูปประโยคที่กล่าวเป็นเรื่องของผลที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

วัจนกรรมการทักทาย ปรากฏการใช้คำ และกลุ่มคำแสดงการถาม “(ชื่อผู้ฟัง) ไม่ใช่หรือ” “ร๊” “หรือยัง” ในนวนิยายช่วงที่ 1 และช่วงที่ 4 เท่านั้น แต่ในนวนิยายช่วงที่ 2 และช่วงที่ 3 ไม่ปรากฏวัจนกรรมการทักทาย

วัจนกรรมการสัญญา ปรากฏการใช้คำและกลุ่มคำว่า “แน่” และ “ไม่ลืม (ผู้ฟัง)” เพื่อยืนยันคำพูด ในนวนิยายช่วงที่ 3 เพียงช่วงเวลาเดียว เพราะในช่วงเวลาอื่นไม่ปรากฏวัจนกรรมการสัญญา

วัจนกรรมการโต้แย้ง ในนวนิยายทั้ง 4 ช่วงเวลา ปรากฏการใช้คำและกลุ่มคำแสดงการถาม ทำไม” “อะไร” “ไร” (อะไร) “เมื่อไหร่” “อย่างไร” “หรือ” “ทำไมจะไม่” “ทำไมน่ะ” “เจียวหรือ” “เทียวหรือ” “ไม่ใช่หรือ” “ได้หรือ” “ไหมล่ะ” “ไม่เพราะ...หรอกเรอะ” “น่ะหรือ” “เมื่อไหร่ล่ะ” “ยังงี้น่ะหรือ” “ทำไม...ไม่ได้” “จะ...ได้ยังไง” “หรือไง” “ยังไงอีก” “หรือเปล่าล่ะ” “ไม่ใช่หรือ” “ยังไงล่ะ” “ทำไมจะไม่..” “ก็เรื่องอะไร” “ทำไมไม่” “ได้ไง” งั้นหรือ” ไม่ใช่เรอะ” “ไม่ใช่หรือ” “แล้วไง” “ใครบอกล่ะ...” “ไม่เห็นหรือไงว่า...” “ไม่...ได้อย่างไรล่ะ” “ไม่รู้ร๊...” แสดงเจตนาโต้แย้ง นอกจากนี้ยังปรากฏการใช้คำลงท้าย “เถอะ” “ล่ะ” “น่ะ” “นะ” ในนวนิยายช่วงที่ 4 เพียงช่วงเวลาเดียว และปรากฏการใช้กลุ่มคำ “ถ้าไม่” ในนวนิยายช่วงที่ 1 เพียงช่วงเวลาเดียวเช่นกัน

วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ ปรากฏการใช้คำแสดงการถาม “เมื่อไร” “เมื่อไหร่” “ทำไม” “ทำไม” ในนวนิยายช่วงที่ 1 ช่วงที่ 3 และช่วงที่ 4 ส่วนในนวนิยายช่วงที่ 2 ปรากฏการใช้

คำไม่เหมาะสมกับระดับบุคคล นอกจากนี้ ในนวนิยายช่วงที่ 3 ปรากฏการใช้กลุ่มคำ “ก็ไม่รู้” และในนวนิยายช่วงที่ 4 ปรากฏการใช้คำที่มีความหมายไปในทางลบเพียงช่วงเวลาเดียว อย่างไรก็ดี ในนวนิยายช่วงที่ 2 และช่วงที่ 3 ปรากฏการใช้น้ำเสียงแสดงความไม่พอใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือบุคคลที่ 3 เช่น น้ำเสียงสั่นด้วยความโกรธแค้น หรือเสียงเครือ

วัจนกรรมการบริภาษ เป็นวัจนกรรมที่มีการใช้รูปภาษาที่หลากหลายในการแสดงเจตนาบริภาษทางอ้อม โดยที่ในนวนิยายทุกช่วงเวลาปรากฏการใช้คำและกลุ่มคำแสดงการถาม “อะไร” “หรือ” “ไหม” “ริ” “หรือไง” “บ้างเรอะ” (บ้างหรือไม่) “เมื่อไร” “ทำไม” “ทำมั้ย” “ทำไมจะต้อง...” “ทำไมนะ” “ไหน” รวมทั้งมีการใช้คำที่มีความหมายในทางบวก แต่มิได้หมายความตามรูปภาษาที่ปรากฏ แต่มีรูปภาษาบางรูปที่ปรากฏเฉพาะช่วงนวนิยาย ได้แก่ ในนวนิยายช่วงที่ 1 ปรากฏการใช้คำกริยาที่ใช้อนุญาต แต่ผู้พูดไม่ได้หมายความตามรูปภาษาที่ปรากฏ

ในนวนิยายช่วงที่ 2 ปรากฏการใช้รูปประโยคคำสั่ง แต่ไม่ได้หมายความตามรูปภาษาที่ปรากฏ หรือมีการใช้รูปประโยคคำถามที่มีเนื้อความที่เป็นความผิดของผู้ฟัง หรือผลเสียที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคต เช่นเดียวกับในนวนิยายช่วงที่ 3 ที่มีการใช้รูปประโยคคำถามที่มีเนื้อความที่เป็นความผิดของผู้ฟัง และมีการใช้เนื้อความไม่เจาะจงถึงบุคคลใดบุคคลหนึ่งแต่แท้จริงแล้วต้องการเหน็บแนมผู้ฟัง ส่วนในนวนิยายช่วงที่ 4 เพียงช่วงเวลาเดียวที่ปรากฏการใช้รูปประโยคประโยคที่มีเนื้อความเป็นการแนะนำในสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง อย่างไรก็ดี ในนวนิยายทั้ง 4 ช่วงเวลาปรากฏการใช้น้ำเสียงแสดงความไม่พอใจ

อย่างไรก็ตาม จะสังเกตเห็นว่าปรากฏการใช้คำหรือกลุ่มคำแสดงการถามในเกือบทุกวัจนกรรม ได้แก่ วัจนกรรมการขอร้อง วัจนกรรมการสั่ง วัจนกรรมการบอกเล่า วัจนกรรมการแนะนำ วัจนกรรมการเตือน วัจนกรรมการทักทาย วัจนกรรมโต้แย้ง วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ และวัจนกรรมการบริภาษ แต่ไม่ในวัจนกรรมการถามจะไม่ปรากฏการใช้คำหรือกลุ่มคำแสดงการถาม แต่มักปรากฏการใช้คำลงท้ายหรือทำนองเสียงขึ้น

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบวัจนกรรมอ้อมในบทสนทนาในนวนิยายไทยต่างสมัย: ตามแนววัจนปฏิบัติศาสตร์” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเภทและความหมายของวัจนกรรมอ้อม รวมทั้งเปรียบเทียบประเภทวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในบทสนทนาในนวนิยายต่างสมัย โดยเก็บข้อมูลจากนวนิยายไทยจำนวน 24 เรื่อง

การศึกษาในครั้งนี้จำแนกผลการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน คือ การศึกษาประเภทและความหมายของวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในบทสนทนาในนวนิยายต่างสมัย และการเปรียบเทียบประเภทวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในบทสนทนาในนวนิยายต่างสมัย ดังมีรายละเอียดดังนี้

1. การศึกษาประเภทและความหมายของวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในบทสนทนาในนวนิยายไทยต่างสมัยทั้ง 4 ช่วงเวลา ซึ่งสรุปรายละเอียดได้ดังนี้

1.1 จากการศึกษาประเภทและความหมายของวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในนวนิยายไทยช่วงที่ 1 คือ ตั้งแต่พ.ศ. 2444 ถึง พ.ศ. 2475 จำนวน 8 เรื่อง พบประเภทวัจนกรรมอ้อมจำนวน 8 วัจนกรรม คือ

1.1.1 วัจนกรรมการขอร้อง จากการศึกษานวนิยายไทยในช่วงที่ 1 พบวัจนกรรมการขอร้องในชนิดของรูปประโยคที่เป็นวัจนกรรมอ้อมเพียง 1 รูปประโยค คือ รูปประโยคคำถาม

1.1.2 วัจนกรรมการสั่ง จากการศึกษานวนิยายไทยในช่วงที่ 1 พบวัจนกรรมการสั่งในชนิดของรูปประโยคที่เป็นวัจนกรรมอ้อมเพียง 1 รูปประโยค คือ รูปประโยคบอกเล่า

1.1.3 วัจนกรรมการถาม จากการศึกษานวนิยายไทยในช่วงที่ 1 พบวัจนกรรมการถามในชนิดของรูปประโยคที่เป็นวัจนกรรมอ้อมเพียง 1 รูปประโยค คือ รูปประโยคบอกเล่า

1.1.4 วัจนกรรมการเตือน จากการศึกษานวนิยายไทยในช่วงที่ 1 พบวัจนกรรมการเตือนในชนิดของรูปประโยคที่เป็นวัจนกรรมอ้อม 2 รูปประโยค คือ รูปประโยคบอกเล่าและรูปประโยคคำถาม

1.1.5 วัจนกรรมการทักทาย จากการศึกษานวนิยายไทยในช่วงที่ 1 พบวัจนกรรมการทักทายในชนิดของรูปประโยคที่เป็นวัจนกรรมอ้อมเพียง 1 รูปประโยค คือ รูปประโยคคำถาม

1.1.6 วัจนกรรมโต้แย้ง จากการศึกษานวนิยายไทยในช่วงที่ 1 พบวัจนกรรมโต้แย้งในชนิดของรูปประโยคที่เป็นวัจนกรรมอ้อมเพียง 1 รูปประโยค คือ รูปประโยคคำถาม

1.1.7 วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ จากการศึกษานวนิยายไทยในช่วงที่ 1 พบวัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบในชนิดของรูปประโยคที่เป็นวัจนกรรมอ้อมเพียง 1 รูปประโยค คือ รูปประโยคคำถาม

1.1.8 วัจนกรรมการบริภาษ จากการศึกษานวนิยายไทยในช่วงที่ 1 พบวัจนกรรมการบริภาษในชนิดของรูปประโยคที่เป็นวัจนกรรมอ้อม 3 รูปประโยค คือ รูปประโยคบอกเล่า, รูปประโยคคำสั่ง และรูปประโยคคำถาม

1.2 จากการศึกษาประเภทและความหมายของวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในนวนิยายไทยช่วงที่ 2 คือ ตั้งแต่พ.ศ. 2476 ถึง พ.ศ. 2500 จำนวน 4 เรื่อง พบประเภทวัจนกรรมอ้อมจำนวน 8 วัจนกรรม คือ

1.2.1 วัจนกรรมการขอร้อง จากการศึกษานวนิยายไทยในช่วงที่ 2 พบวัจนกรรมการขอร้องในชนิดของรูปประโยคที่เป็นวัจนกรรมอ้อมเพียง 1 รูปประโยค คือ รูปประโยคบอกเล่า

1.2.2 วัจนกรรมการสั่ง จากการศึกษานวนิยายไทยในช่วงที่ 2 พบวัจนกรรมการสั่งในชนิดของรูปประโยคที่เป็นวัจนกรรมอ้อมเพียง 1 รูปประโยค คือ รูปประโยคคำถาม

1.2.3 วัจนกรรมการถาม จากการศึกษานวนิยายไทยในช่วงที่ 2 พบวัจนกรรมการถามในชนิดของรูปประโยคที่เป็นวัจนกรรมอ้อมเพียง 1 รูปประโยค คือ รูปประโยคบอกเล่า

1.2.4 วัจนกรรมการแนะนำ จากการศึกษานวนิยายไทยในช่วงที่ 2 พบวัจนกรรมการแนะนำในชนิดของรูปประโยคที่เป็นวัจนกรรมอ้อมเพียง 1 รูปประโยค คือ รูปประโยคคำถาม

1.2.5 วัจนกรรมการเตือน จากการศึกษานวนิยายไทยในช่วงที่ 2 พบวัจนกรรมการเตือนในชนิดของรูปประโยคที่เป็นวัจนกรรมอ้อมเพียง 1 รูปประโยค คือ รูปประโยคคำถาม

1.2.6 วัจนกรรมโต้แย้ง จากการศึกษานวนิยายไทยในช่วงที่ 2 พบวัจนกรรมโต้แย้งในชนิดของรูปประโยคที่เป็นวัจนกรรมอ้อมเพียง 1 รูปประโยค คือ รูปประโยคคำถาม

1.2.7 วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ จากการศึกษานวนิยายไทยในช่วงที่ 2 พบวัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบในชนิดของรูปประโยคที่เป็นวัจนกรรมอ้อมเพียง 1 รูปประโยค คือ รูปประโยคบอกเล่า

1.2.8 วัจนกรรมการบริภาษ จากการศึกษานวนิยายไทยในช่วงที่ 2 พบวัจนกรรมการบริภาษในชนิดของรูปประโยคที่เป็นวัจนกรรมอ้อม 3 รูปประโยค คือ รูปประโยคบอกเล่า, รูปประโยคคำสั่งและรูปประโยคคำถาม

1.3 จากการศึกษาประเภทและความหมายของวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในนวนิยายไทยช่วงที่ 3 คือ ตั้งแต่พ.ศ. 2501 ถึง พ.ศ. 2516 จำนวน 3 เรื่อง พบประเภทวัจนกรรมอ้อมจำนวน 10 วัจนกรรม คือ

1.3.1 วัจนกรรมการขอร้อง จากการศึกษานวนิยายไทยในช่วงที่ 3 พบวัจนกรรมการขอร้องในชนิดของรูปประโยคที่เป็นวัจนกรรมอ้อม 2 รูปประโยค คือ รูปประโยคบอกเล่าและรูปประโยคคำถาม

1.3.2 วัจนกรรมการสั่ง จากการศึกษานวนิยายไทยในช่วงที่ 3 พบวัจนกรรมการสั่งในชนิดของรูปประโยคที่เป็นวัจนกรรมอ้อม 2 รูปประโยค คือ รูปประโยคบอกเล่าและรูปประโยคคำถาม

1.3.3 วัจนกรรมการบอกเล่า จากการศึกษานวนิยายไทยในช่วงที่ 3 พบวัจนกรรมการบอกเล่าในชนิดของรูปประโยคที่เป็นวัจนกรรมอ้อมเพียง 1 รูปประโยค คือ รูปประโยคคำถาม

1.3.4 วัจนกรรมการถาม จากการศึกษานวนิยายไทยในช่วงที่ 3 พบวัจนกรรมการถามในชนิดของรูปประโยคที่เป็นวัจนกรรมอ้อมเพียง 1 รูปประโยค คือ รูปประโยคบอกเล่า

1.3.5 วัจนกรรมการแนะนำ จากการศึกษานวนิยายไทยในช่วงที่ 3 พบวัจนกรรมการแนะนำในชนิดของรูปประโยคที่เป็นวัจนกรรมอ้อม 2 รูปประโยค คือ รูปประโยคคำสั่งและรูปประโยคคำถาม

1.3.6 วัจนกรรมการเตือน จากการศึกษานวนิยายไทยในช่วงที่ 3 พบวัจนกรรมการเตือนในชนิดของรูปประโยคที่เป็นวัจนกรรมอ้อมเพียง 1 รูปประโยค คือ รูปประโยคบอกเล่า

1.3.7 วัจนกรรมการสัญญา จากการศึกษานวนิยายไทยในช่วงที่ 3 พบวัจนกรรมการสัญญาในชนิดของรูปประโยคที่เป็นวัจนกรรมอ้อมเพียง 1 รูปประโยค คือ รูปประโยคบอกเล่า

1.3.8 วัจนกรรมโต้แย้ง จากการศึกษานวนิยายไทยในช่วงที่ 3 พบวัจนกรรมโต้แย้งในชนิดของรูปประโยคที่เป็นวัจนกรรมอ้อม 3 รูปประโยค คือ รูปประโยคบอกเล่า, รูปประโยคคำสั่งและรูปประโยคคำถาม

1.3.9 วัจนกรรมการการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ จากการศึกษานวนิยายไทยในช่วงที่ 3 พบวัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบในชนิดของรูปประโยคที่เป็นวัจนกรรมอ้อมเพียง 1 รูปประโยค คือ รูปประโยคคำถาม

1.3.10 วัจนกรรมการบริภาษ จากการศึกษานวนิยายไทยในช่วงที่ 3 พบวัจนกรรมการบริภาษในชนิดของรูปประโยคที่เป็นวัจนกรรมอ้อม 3 รูปประโยค คือ รูปประโยคบอกเล่า, รูปประโยคคำสั่งและรูปประโยคคำถาม

1.4 จากการศึกษาประเภทและความหมายของวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในนวนิยายไทยช่วงที่ 4 คือ ตั้งแต่พ.ศ. 2517 ถึง ปัจจุบัน จำนวน 9 เรื่อง พบประเภทวัจนกรรมอ้อมจำนวน 9 วัจนกรรม คือ

1.4.1 วัจนกรรมการขอร้อง จากการศึกษานวนิยายไทยในช่วงที่ 4 พบวัจนกรรมการขอร้องในชนิดของรูปประโยคที่เป็นวัจนกรรมอ้อม 2 รูปประโยค คือ รูปประโยคบอกเล่าและรูปประโยคคำถาม

1.4.2 วัจนกรรมการสั่ง จากการศึกษานวนิยายไทยในช่วงที่ 4 พบวัจนกรรมการสั่งในชนิดของรูปประโยคที่เป็นวัจนกรรมอ้อมเพียง 1 รูปประโยค คือ รูปประโยคบอกเล่า

1.4.3 วัจนกรรมการถาม จากการศึกษานวนิยายไทยในช่วงที่ 4 พบวัจนกรรมการถามในชนิดของรูปประโยคที่เป็นวัจนกรรมอ้อมเพียง 1 รูปประโยค คือ รูปประโยคบอกเล่า

1.4.4 วัจนกรรมการแนะนำ จากการศึกษานวนิยายไทยในช่วงที่ 4 พบวัจนกรรมการแนะนำในชนิดของรูปประโยคที่เป็นวัจนกรรมอ้อม 3 รูปประโยค คือ รูปประโยคบอกเล่า, รูปประโยคคำสั่งและรูปประโยคคำถาม

1.4.5 วัจนกรรมการเตือน จากการศึกษานวนิยายไทยในช่วงที่ 4 พบวัจนกรรมการเตือนในชนิดของรูปประโยคที่เป็นวัจนกรรมอ้อมเพียง 1 รูปประโยค คือ รูปประโยคคำถาม

1.4.6 วัจนกรรมการทักทาย จากการศึกษานวนิยายไทยในช่วงที่ 4 พบวัจนกรรมการทักทายในชนิดของรูปประโยคที่เป็นวัจนกรรมอ้อมเพียง 1 รูปประโยค คือ รูปประโยคคำถาม

1.4.7 วัจนกรรมโต้แย้ง จากการศึกษานวนิยายไทยในช่วงที่ 4 พบวัจนกรรมโต้แย้งในชนิดของรูปประโยคที่เป็นวัจนกรรมอ้อม 3 รูปประโยค คือ รูปประโยคบอกเล่า, รูปประโยคคำสั่งและรูปประโยคคำถาม

1.4.8 วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ จากการศึกษานวนิยายไทยในช่วงที่ 4 พบวัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบในชนิดของรูปประโยคที่เป็นวัจนกรรมอ้อม 2 รูปประโยค คือ รูปประโยคคำสั่งและรูปประโยคคำถาม

1.4.9 วัจนกรรมการบริภาษ จากการศึกษานวนิยายไทยในช่วงที่ 4 พบวัจนกรรมการบริภาษในชนิดของรูปประโยคที่เป็นวัจนกรรมอ้อม 2 รูปประโยค คือ รูปประโยคบอกเล่าและรูปประโยคคำถาม

2. การศึกษาเปรียบเทียบประเภทวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในบทสนทนาในนวนิยายไทยต่างสมัย

ผลจากการศึกษาประเภทและความหมายของวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในบทสนทนาในนวนิยายไทยต่างสมัยทั้ง 4 ช่วงเวลาพบว่า วัจนกรรมการบริภาษเป็นวัจนกรรมที่ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคทั้ง 3 รูปประโยคคือ รูปประโยคบอกเล่า รูปประโยคคำสั่งและรูปประโยคคำถามและปรากฏในนวนิยายทั้ง 4 ช่วงเวลา ยกเว้นรูปประโยคคำสั่งในนวนิยายช่วงที่ 4 ที่ไม่ปรากฏวัจนกรรมการบริภาษ

นอกจากนี้วัจนกรรมโต้แย้ง วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ และวัจนกรรมการแนะนำเป็นวัจนกรรมหนึ่งที่ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคทั้ง 3 รูปประโยคคือ รูปประโยคบอกเล่า รูปประโยคคำสั่งและรูปประโยคคำถาม แต่ไม่ปรากฏในนวนิยายบางช่วงเวลา กล่าวคือวัจนกรรมโต้แย้งปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าและรูปประโยคคำสั่งในนวนิยายช่วงที่ 3กับนวนิยายช่วงที่ 4 และปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคคำถามในนวนิยายช่วงที่ 1- 4 สำหรับวัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบนี้ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าในนวนิยายช่วงที่ 2 รวมทั้งปรากฏในรูปประโยคคำสั่งในนวนิยายช่วงที่ 4 และรูปประโยคคำถามในนวนิยายช่วงที่ 1 ช่วงที่ 3 และช่วงที่ 4 ส่วนวัจนกรรมการแนะนำปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าในนวนิยายช่วงที่ 4 รวมทั้งปรากฏในรูปประโยคคำสั่งในนวนิยายช่วงที่ 3 และช่วงที่ 4 และรูปประโยคคำถามที่ปรากฏในนวนิยายช่วงที่ 2- 4

ในขณะที่วัจนกรรมการขอร้อง วัจนกรรมการสั่งและวัจนกรรมการเตือนปรากฏวัจนกรรมอ้อมเฉพาะในรูปประโยคบอกเล่าและรูปประโยคคำถามเท่านั้น โดยวัจนกรรมการขอร้องปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าในนวนิยายช่วงที่ 2- 4 และรูปประโยคคำถามในนวนิยายช่วงที่ 1 ช่วงที่ 3และช่วงที่ 4 ด้านวัจนกรรมการสั่งปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าในนวนิยายช่วงที่ 1 ช่วงที่ 3และช่วงที่ 4 และรูปประโยคคำถามในนวนิยายช่วงที่ 2กับช่วงที่ 3 ส่วนวัจนกรรมการเตือนกรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าในนวนิยายช่วงที่ 1กับช่วงที่ 3 และในรูปประโยคคำถามในนวนิยายช่วงที่ 1 ช่วงที่ 2 และช่วงที่ 4

อย่างไรก็ตามวัจนกรรมการบอกเล่า วัจนกรรมการทักทาย วัจนกรรมการสัญญาและวัจนกรรมการถามปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบางรูปและในนวนิยายบางช่วงเวลาเท่านั้น กล่าวคือวัจนกรรมการบอกเล่าปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคคำถามเพียงรูปประโยคเดียวในนวนิยายช่วงที่ 3 ส่วนวัจนกรรมการทักทายปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคคำถามเพียงรูปประโยคเดียวเช่นกันแต่ปรากฏในนวนิยาย 2 ช่วงเวลาคือ นวนิยายช่วงที่ 2กับช่วงที่ 4 ด้านวัจนกรรมการสัญญาปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าเพียงรูปประโยคเดียวและในนวนิยายช่วงที่ 3 เพียงช่วงเวลาเดียวเช่นกัน และวัจนกรรมการถามปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าเพียงรูปประโยคเดียวแต่ปรากฏในนวนิยายทั้ง 4 ช่วงเวลา

สุดท้ายวัจนกรรมการขอบคุณ วัจนกรรมการแสดงความยินดี และวัจนกรรมการขู่ไม่ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคทั้ง 3 รูประโยคในนวนิยายทั้ง 4 ช่วงเวลา

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเปรียบเทียบวัจนกรรมอ้อมในบทสนทนาในนวนิยายไทยต่างสมัย: ตามแนววัจนปฏิบัติศาสตร์ จะสังเกตเห็นว่าพบวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคคำถามมากที่สุดในนวนิยายช่วงที่ 1- 4 โดยเฉพาะวัจนกรรมการบริภาษและวัจนกรรมโต้แย้ง ซึ่งเป็นวัจนกรรมที่ทำให้ผู้ฟังรู้สึกเสียหน้าและอาจนำมาซึ่งความไม่พอใจระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังหากผู้พูดใช้วัจนกรรมตรงสื่อเจตนาทั้ง 2 เจตนานี้ แม้งานวิจัยนี้ไม่ได้เก็บข้อมูลจากบทสนทนาจริง แต่บทสนทนาในนวนิยายก็เปรียบเสมือนถ้อยภาษาที่สื่อสารจริงที่ผู้ประพันธ์ได้กลั่นกรองเพื่อให้นวนิยายนั้นสมจริง ดังนั้นการใช้วัจนกรรมการบริภาษและวัจนกรรมโต้แย้งอ้อมมาก ทำให้เห็นว่าคนไทยไม่ว่าจะในอดีตหรือปัจจุบันคำนึงถึงความสุภาพ ดังที่บราวน์และเลวินสัน (Brown and Levinson, 1994) กล่าวถึงการ

ใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ที่ไม่ต้องการคำตอบจากผู้ฟังว่าเป็นการสื่อสารเพื่อความสุภาพโดยอ้อมวิธีหนึ่ง ในกรณีที่ผู้พูดไม่ต้องการที่จะละเมิดสิทธิของผู้อื่นหรือรักษาไว้ซึ่งความสุภาพ นอกจากนี้นวนิยายที่ดี โครงเรื่องจะต้องประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ พฤติกรรมและความขัดแย้งที่มีความสำคัญ รวมทั้งการต่อสู้ดิ้นรนและอุปสรรค ฉะนั้นจึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้มีวัจนกรรมการโต้แย้งและวัจนกรรมการบริภาษเป็นจำนวนมาก

กล่าวได้ว่าการใช้วัจนกรรมอ้อมเป็นไปเพื่อความสุภาพโดยเฉพาะในสถานการณ์ที่อาจจะก่อให้เกิดความบาดหมางระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง ดังเช่น วัจนกรรมการบริภาษ และวัจนกรรมโต้แย้งที่ผู้พูดมีเจตนาที่จะทำร้ายจิตใจ และเสนอความคิดไม่เห็นด้วยกับผู้ฟังตามลำดับ แม้ว่าการใช้วัจนกรรมอ้อมกับวัจนกรรมดังกล่าวนี้จะทำให้สถานการณ์ดีขึ้นกล่าวคือ ผู้ฟังไม่บริภาษตอบหรือเห็นคล้อยตามผู้พูดในที่สุด แต่บางในครั้งผู้ฟังก็ไม่คำนึงถึงความสุภาพที่ผู้พูดมีให้และกล่าวบริภาษหรือโต้แย้งกลับ โดยเฉพาะเมื่อผู้ฟังเป็นผู้ที่อาวุโสกว่า นอกจากนี้การกล่าวบริภาษทางอ้อมโดยเฉพาะการเปรียบย่อมทำร้ายจิตใจผู้ฟังได้รุนแรงเท่ากับการบริภาษโดยตรง นั่นย่อมแสดงให้เห็นว่าในบางวัจนกรรมโดยเฉพาะวัจนกรรมการบริภาษ ผู้พูดไม่คำนึงถึงความสุภาพมากเท่ากับวัจนกรรมอื่นๆ แต่มุ่งที่จะให้ประสบผลสำเร็จในการทำร้ายจิตใจผู้ฟัง ถึงอย่างไรผลการวิจัยนี้ก็สอดคล้องกับผลการวิจัยของดียู ศรีนราวัฒน์ (2544) ที่ศึกษาเรื่อง “กลวิธีสื่อสารด้วยการพูดอ้อมของคนไทย”

กระนั้นก็ดี น่าสังเกตว่า วัจนกรรมขอบคุณและวัจนกรรมการแสดงความยินดี ซึ่งเป็นวัจนกรรมที่แสดงถึงความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังนั้น ไม่ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในนวนิยายทั้ง 4 ช่วงเวลา ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความสุภาพของดังที่บราวน์และเลวินสัน (Brown and Levinson, 1994) ที่กล่าวว่าหากผู้พูดเชื่อว่าการกระทำจะไม่ก่อให้เกิดการเสียหน้า[7] หรือก่อให้เกิดการเสียหน้าน้อยที่สุด หรือเนื่องจากเป็นสถานการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ฟังเพียงพอที่จะไม่ต้องคำนึงถึงหน้าของผู้ฟัง ผู้พูดก็จะทำสิ่งที่ต้องการด้วยกลวิธีความสุภาพ คือ ใช้ภาษาอย่างตรงประเด็น (bald on record) ห้วน สั้น ไม่มีการอ้อมค้อม ดังนั้น ทั้งวัจนกรรมการขอบคุณและวัจนกรรมการแสดงความยินดี ต่างก็เป็นวัจนกรรมที่เป็นประโยชน์หรือผลดีต่อผู้ฟัง รวมถึงเป็นผลดีต่อหน้าของผู้ฟัง ฉะนั้นจึงไม่จำเป็นที่ผู้พูดจะต้องกล่าวขอบคุณหรือกล่าวแสดงความยินดีทางอ้อม

[7] หน้า หมายถึง ภาพพจน์ทางสังคมซึ่งแต่ละคนต้องการ โดยแบ่งเป็นหน้าด้านลบ และหน้าด้านบวก

อย่างไรก็ตาม วัจนกรรมการขู่ ซึ่งเป็นวัจนกรรมที่ก่อให้เกิดการเสียหน้าและไม่เป็นผลดีต่อผู้ฟังนั้น ไม่ปรากฏในรูปของวัจนกรรมอ้อมเลย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการขู่เป็นเจตนาของผู้พูดที่ต้องการให้ผู้ฟังเกรงกลัวตนเอง ฉะนั้นผู้พูดจึงต้องใช้ภาษาที่ตรงไปตรงมาเพื่อสื่อให้ผู้ฟังเข้าใจเจตนาของตนเองได้แจ่มแจ้งที่สุด เพราะหากใช้วัจนกรรมอ้อม ผู้ฟังอาจตีความเจตนาเป็นอย่างอื่น นอกจากนี้ วัจนกรรมการบอกเล่าก็เป็นอีกวัจนกรรมหนึ่งที่แทบจะไม่ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคใดเลย ยกเว้นรูปประโยคคำถามในช่วงเวลาเดียวคือในนวนิยายช่วงที่ 3 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากวัจนกรรมการบอกเล่าเป็นวัจนกรรมที่ผู้พูดมีเจตนาที่จะบอกหรือแจ้งให้ผู้ฟังรู้ในเรื่องราวเท่านั้น ไม่ใช่วัจนกรรมที่ก่อให้เกิดการเสียหน้าหรือเป็นผลเสียต่อผู้ฟัง ฉะนั้นผู้พูดจึงไม่ใช้วัจนกรรมอ้อมในการบอกเล่าเรื่องราว แต่จากตัวอย่างวัจกรรมบอกเล่าที่ปรากฏเป็นวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคคำถาม ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นบอกเพื่อการดึงดูดความสนใจของผู้ฟังให้สนใจติดตามเรื่องราวต่อไปจนจบ

ถึงกระนั้นก็ดี งานวิจัยในครั้งนี้พบว่าบทบรรยายของผู้ประพันธ์มีความสำคัญที่จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวได้ชัดเจนยิ่งขึ้นรวมทั้งได้อรรถรสจากการอ่าน ทำให้นวนิยายมีความสมจริงมากยิ่งขึ้น เพราะบทบรรยายในนวนิยายเปรียบเสมือนปริบทแวดล้อมอื่นๆ (context) ในสถานการณ์การสนทนาจริง ที่ผู้อ่านต้องใช้ทั้งบทบรรยายและบทสนทนาตีความเพื่อที่จะเข้าใจเจตนาของตัวละครได้ถูกต้อง นอกจากนี้วัจนกรรมการถามที่ปรากฏวัจนกรรมอ้อมในรูปประโยคบอกเล่าเป็นอีกข้อสังเกตหนึ่งที่ทำให้ทราบว่าผู้ประพันธ์มีความสังเกต เพราะในสถานการณ์การสนทนาจริง การถามคำถามผู้ฟังไม่จำเป็นต้องรูปประโยคคำถามที่มีคำแสดงการถาม แต่ผู้พูดอาจใช้รูปประโยคบอกเล่าประกอบกับบทบรรยายน้ำเสียง (intonation) ของตัวละคร ซึ่งจะทำให้นวนิยายมีความสมจริง อย่างไรก็ตามแม้ว่าในช่วงที่ 1 คือ พ.ศ. 2444 ถึง พ.ศ. 2475 นวนิยายจะเพิ่งเผยแพร่ในสังคมไทยและเพิ่งจะมีนักประพันธ์ใหม่ แต่นักประพันธ์ก็คำนึงถึงความสมจริงของบทสนทนา ดังปรากฏจำนวนประเภทของวัจนกรรมที่ใกล้เคียงกับนวนิยายในช่วงเวลาต่อๆ มา

ข้อเสนอแนะ

1. การวิจัยในครั้งนี้ศึกษาเฉพาะประเภทและความหมายของวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในนวนิยายไทยต่างสมัยเท่านั้น ฉะนั้นจึงควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการใช้ภาษาในวัจนกรรมอ้อมแต่ละประเภทในนวนิยายไทยต่างสมัย

2. การวิจัยในครั้งนี้ศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะนวนิยายต่างสมัยทั้ง 4 ช่วงเวลาตามการแบ่งของสายทิพย์ นุกูลกิจ (2543) ฉะนั้นจึงควรมีการศึกษาเปรียบเทียบประเภทของวัจนกรรมอ้อมในนวนิยายแต่ประเภท รวมทั้งหาความถี่วัจนกรรมอ้อมแต่ละประเภทที่ปรากฏในนวนิยายแต่ละประเภท

3. จากการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่าในภาษาไทย ทำนองเสียง (intonation) ทำให้ความหมายของประโยคเปลี่ยนไป ฉะนั้นจึงควรศึกษาเรื่องทำนองเสียง รวมทั้งปริบทต่างๆ ที่อาจเป็นปัจจัยให้ผู้พูดใช้ทำนองเสียงนั้นๆ เพื่อสื่อเจตนาต่างๆ เช่น สถานภาพ เพศ เป็นต้น

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

ก. สุรางคนางค์ (นามแฝง). 2496. **ดอกฟ้า**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา.

_____. 2512. **ทางสายเปลี่ยว**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา.

_____. 2530. **บ้านทรายทอง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา.

_____. 253. **หญิงคนชั่ว**. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮ้าส์.

กฤษณา อโศกสิน (นามแฝง). 2516ก. **เรือมนุษย์**. 2 เล่ม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผดุงศึกษา.

_____. 2516ข. **ตะวันตกดิน**. 3 เล่ม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น.

_____. 2547. **ปูนปิดทอง**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดับเบิ้ลนายน์.

กาญจนา นาคสกุล. 2541. **ระบบเสียงภาษาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กำชัย ทองหล่อ. 2545. **หลักภาษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: อมรการพิมพ์.

กุหลาบ มัลลิกะมาส. 2519. **วรรณกรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

คำพูน บุญทวี. 2538. **ลูกอีสาน**. กรุงเทพมหานคร: หจก.บรรณกิจเทรดดิ้ง.

คุณบรรจบ พันธุเมธา. 2544. **ลักษณะภาษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เจือ สตะเวทิน. 2521. **ประวัตินวนิยายไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณกิจ.

_____. 2518ก. **วรรณคดีวิจารณ์**. กรุงเทพมหานคร: สุทธิสารการพิมพ์.

_____. 2518ข. **คำบรรยายภาษาไทยขั้นสูงของชุมนุมภาษาไทยของคุรุสภา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาพระสุเมรุ.

ชาติ กอบจิตติ. 2537. **เวลา**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พี.เอ.ลีฟวิ่ง จำกัด.

_____. 2547. **คำพิพากษา**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พี.เอ.ลีฟวิ่ง จำกัด.

ดอกไม้สด (นามแฝง). 2513. **ความผิดครั้งแรก**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แพร่พิทยา.

_____. 2517. **ศัตรูของเจ้าหล่อน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา.

_____. 2536. **กรรมเก่า**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณกิจ.

ดียู ศรีนราวัฒน์. 2542. "วิธีสื่อสารด้วยการพูดอ้อมของคนไทย." **วารสารภาษาและภาษาศาสตร์** 17 (2): 26- 39

เดือนวาด พิมวนา. 2546. **ช่างสำราญ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สามัญชน.

ตรีศิลป์ บุญขจร. 2525. **นวนิยายไทยในรอบทศวรรษ: ข้อสังเกตบางประการ**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการคำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

เถกิง พันธุ์เถกิงอมร. 2541. **นวนิยายและเรื่องสั้น: การศึกษาเชิงวิเคราะห์และวิจารณ์**. สงขลา: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสงขลา.

ธนาคารไทยพาณิชย์. 2542. **สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ เล่ม** 5. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สยามเพรส แมเนวเม้นส์ จำกัด.

ธีรนุช โชคสุวณิช. 2533. **การศึกษาประโยค 3 ชนิดในภาษาไทยกับเจตนาของผู้พูดในนวนิยาย "โซ่สังคม" ของทมยันตี**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นววรรณ พันธุเมธา. 2527. **ไวยากรณ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองสาสน์การพิมพ์.

นิคม รายยวา. 2538. **ตลิ่งสูง ซุงหนัก**. กรุงเทพมหานคร: นำอักษรการพิมพ์.

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. 2539. **แว่นวรรณกรรม**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด.

_____. 2522. **วิเคราะห์รสวรรณคดีไทย**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

บุณยมานพพานิชย์, หลวง. 2530. **คุณถึก**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า.

ประทีป เหมือนนิล. 2542. **100 นักประพันธ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร: สุวีรอยาสาส์น.

ประภาศ วัชราภรณ์. 2543. **สุภาพบุรุษนักประพันธ์**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทดับเบิ้ลนายน์พริ้นติ้ง จำกัด.

ปราณี กุลละวณิชย์ และคณะ. 2540. **ภาษาทัศนา**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เปลื้อง ณ นคร. 2514. **คำบรรยายวิชาการประพันธ์และหนังสือพิมพ์**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.

พิณทิพย์ ทวยเจริญ. 2547. **ภาพรวมของการศึกษาสัทศาสตร์และภาษาศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มาลา คำจันทร์ (นามแฝง). 2544. **เจ้าจันทร์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

ราตรี ธันวารชร. 2616. **ลักษณะของคำไวยากรณ์ในภาษาไทย**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วรนุช กรองทอง. 2547. **กลวิธีและหน้าที่ทางการสื่อสารด้วยการพูดประชดในการอภิปรายทางการเมืองไทย**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วรพร ได้สกุลชู. 2547. **การใช้ประโยคคำถามในวัจนกรรมอ้อม**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วนิดา บำรุงไทย. 2544. **ศาสตร์และศิลป์แห่งนวนิยาย**. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

วาสนา บุญสม. 2548. **ศิลปวัฒนธรรมไทยสายใยจากอดีต**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปิรามิด.

วินทร์ เลียววาริณ. 2540. **ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า.

วิภา กงกะนันทน์. 2540. **กำเนิดนวนิยายในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า.

วิมล ไทรนิ่มนวล. 2545. **อมตะ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยามประเทศ.

วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์. 2526. **ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ: วัฒนาการภาษาไทยและภาษาอังกฤษ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิสันต์ สุขวิสิทธิ์. 2547. **วัจนกรรมการบริภาษในภาษาไทย**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สายทิพย์ นุกูลกิจ. 2543. **วรรณกรรมไทยปัจจุบัน**. กรุงเทพมหานคร: แมสโปรดักส์ จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2542. **ชั่วชีวิตหนึ่ง ก.สุรางคนางค์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

สิทธา พินิจภูวดล และ นิตยา กาญจนะวรรณ. 2520. **ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดวงกมล.

สุธาสินี สิทธิเกษร. 2544. "วัจนปฏิบัติศาสตร์กับการตีความวัจนกรรมโดยอนุมานจากมุมมองของผู้ฟัง." **วารสารวรรณวิทัศน์** 1 (1): 30- 39

สุพรรณี วราทร. 2519. **ประวัติการประพันธ์นวนิยายไทย**. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์.

สุภาสินี โพธิวิทย์. 2547. **กลวิธีการแสดงความเห็นโต้แย้งในภาษาไทย**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุวรรณี สุคนธา (นามแฝง). 2540. **เขาชื่อกานต์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สามัคคีสาร (ดอกหญ้า).

ศรีบูรพา (นามแฝง). 2510. **มารมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผดุงศึกษา.

_____. 2533. **ปราบพยศ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า.

_____. 2536. **ลูกผู้ชาย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า.

_____. 2548ก. **ผจญบาป**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.

_____. 2548ข. **หัวใจปรารถนา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2540. **ภาษาไทยกับการปรับเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัญชลี สิงห์น้อย. 2549. "วัจนปฏิบัติศาสตร์และคำนามประสมไทย." ใน กฤษดาวรรณ หงศ์ลดารมภ์ และ จันทิมา เอียมานนท์. (บรรณาธิการ). **พลวัตของภาษาไทยปัจจุบัน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 3-21.

อุปกิตศิลปสาร , พระยา. 2546. **หลักภาษาไทย (อักขรวิธี วจีวิภาค วากยสัมพันธ์ ฉันทลักษณ์)**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

Austin, J. L. 1992. **How To Do Things With Words**. Oxford: Oxford University Press.

Brown, P. and L. C. Stephen. 1994. **Politeness: some universal in language usage**. Newcastle: Cambridge University Press.

Fotion, N. 1995. “Pragmatics.” In T. Honderich. (ed.). **The Oxford Companion to Philosophy**. Oxford: Oxford University Press, p. 10.

Lycan, W. 1995. “Philosophy of Language.” In R. Audi. (ed.). **The Cambridge Dictionary of Philosophy**. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 586-589.

Mey, J. L. 2002. **Pragmatics: An Introduction**. Oxford: Blackwell.

Parker, F. 1946. **Linguistics for Non- Linguists**. Louisiana: Louisiana State University.

Rohrberger, M. 1968. **An Introduction to Literature**. New York: Random House.

Searle, J. R. 1992. **Speech acts: an essay in the philosophy of language**. London: Cambridge Alden and University Press.

Yule, G. 1996. **Pragmatics**. Oxford: Oxford University Press.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

การวิเคราะห์ประเภทและความหมายของวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในนวนิยายไทยช่วงที่ 1 (พ.ศ. 2444 ถึง พ.ศ. 2475)

การวิเคราะห์ประเภทและความหมายของวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในนวนิยายไทยช่วงที่ 1 (พ.ศ. 2444 ถึง พ.ศ. 2475)

จากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ทำให้ในช่วงนี้มีนวนิยายที่ใช้ในการวิเคราะห์จำนวน 8 เรื่อง ได้แก่ ลูกผู้ชาย มารมนุษย์ หัวใจปรารถนา ปราบพยศ ศัตรูของเจ้าหล่อน ความผิดครั้งแรก กรรมเก่า และผจญบาป ซึ่งปรากฏประเภทของวัจกรรมอ้อม 8 วัจนกรรม ได้แก่ วัจนกรรมการขอร้อง วัจนกรรมการสั่ง วัจนกรรมการถาม วัจนกรรมการเตือน วัจนกรรมการทักทาย วัจนกรรมโต้แย้ง วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ และวัจนกรรมการบริภาษ

อย่างไรก็ตาม จากการนำเสนอผลการวิเคราะห์ประเภทและความหมายของวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในนวนิยายไทยช่วงที่ 1 ในบทที่ 4 นั้นมีผลการวิจัยบางส่วนของบางวัจนกรรมที่ปรากฏเป็นจำนวนมาก ได้แก่ วัจนกรรมการขอร้อง วัจนกรรมการถาม วัจนกรรมโต้แย้ง และวัจนกรรมการบริภาษที่ไม่ได้เสนอตัวอย่างทุกตัวอย่างที่ปรากฏ ฉะนั้นผู้วิจัยจึงได้นำผลการวิเคราะห์ดังกล่าวนี้มานำเสนอในภาคผนวก ก ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละประเภทของวัจนกรรมดังนี้

1. **วัจนกรรมการขอร้อง**

ตัวอย่างที่ 1 บทสนทนาระหว่าง ประสม กับ มยุรี ซึ่งเป็นบุตรสาวของพระยาไมตรีพิทักษ์ นายจ้างของประสม เมื่อประสมไปช่วยมยุรีให้รอดพ้นจากการถูกข่มขืนจากนายละออได้สำเร็จ มยุรีก็แปลกใจที่ประสมรู้ และตามไปที่บ้านละออได้อย่างถูกต้อง แต่ประสมก็ไม่ยอมบอกความจริงแก่มยุรี เขากล่าวเพียงแต่ว่าไว้วันหลังจะเล่าให้ฟัง และเขาก็มีเรื่องต่าง ๆ มากมายที่จะเล่าให้เธอฟัง ฉะนั้นในเช้าวันถัดมา มยุรีจึงตื่นแต่เช้าตรู่เพื่อไปถามถึงเรื่องที่ประสมจะเล่าให้เธอฟังว่าเป็นเรื่องอะไร ประสมจึงได้ถามเธอถึงเรื่องคู่หมั้นของเธอว่าเธอจะแต่งงานกับเขาหรือไม่ มยุรีไม่ยอมตอบ ประสมจึงเข้าใจว่ามยุรีเกลียดคู่หมั้นของเธอ แต่เธอก็ยังยืนยันว่าเธอไม่ได้เกลียดคู่หมั้นของเธอ เพราะขณะนี้เธอได้รักนายประสม ผู้ที่ช่วยเธอในทุก ๆ ครั้งที่เธอมีอันตราย โดยที่เธอไม่รู้เลยว่าประสมนั้นก็คือประสงค์ ที่เป็นคู่หมั้นของเธอปลอมตัวมา ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ประสมแปลกใจมยุรีว่าเหตุใดเธอจึงไม่ยอมแต่งงานกับคู่หมั้นในเมื่อเธอก็ไม่ได้เกลียดเขา

ประสม “ผมไม่เข้าใจอะไรคุณเลย” เขาว่า

มยุรี “แน่ละ จะเข้าใจได้หรือ?” มยุรีร้องแล้วสะอื้นต่อไป

ประสม “ให้ดิ้นตายซี! โอ ขอโทษ ไม่ควรกล่าวคำเช่นนี้ต่อหน้าคุณ แต่ผมไม่สามารถเข้าใจความคิดของคุณได้ **โปรดพูดให้ชัดเจนหน่อยได้ไหม** คุณโกรธคู่หมั้นด้วยเรื่องไร?”

มยุรี “ไม่พูด” มยุรีเอ็ด “ธุระอะไรจะพูดให้เสียปาก นายประสมเป็นผู้แทนของเขารึ?”

(ดอกไม้สด,2517: 222)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะขอร้องผู้ฟังให้กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อผู้พูด ดังจะเห็นได้จากผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ประสม ต้องการให้ผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ มยุรี กระทำบางสิ่งบางอย่างที่เป็นการกระทำในอนาคตเพื่อเขา กล่าวคือประสมต้องการให้มยุรีพูดให้ชัดเจนว่าเหตุใดเธอจึงโกรธประสงค์คู่หมั้นของเธอ ซึ่งประสมเองก็แน่ใจว่ามยุรีตอบได้

นอกจากนี้จะสังเกตเห็นว่าประสมใช้คำว่า “โปรด” ซึ่งเป็นคำใช้ประกอบหน้ากริยาเพื่อแสดงความขอร้องอย่างสุภาพ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 721) ด้วยเหตุนี้ รูปประโยคคำถามที่ประสมกล่าวจึงมีเจตนาที่จะขอร้องให้มยุรีพูดถึงเหตุผลที่เธอโกรธเกลียดประสงค์ คู่หมั้นของเธอเอง

อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้พูด หรือประสมใช้รูปประโยคคำถาม เพื่อแสดงเจตนาขอร้อง ก็เท่ากับให้ทางเลือกแก่มยุรีปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตามคำขอร้องก็ได้ ซึ่งในปริบทนี้มยุรีกล่าวปฏิเสธคำขอร้องที่ประสมต้องการ

ตัวอย่างที่ 2 บทสนทนาระหว่าง วไล กับ เจริญ ซึ่งเป็นเพื่อน เมื่อเจริญ ซึ่งเป็นญาติกับหลวงปราโมทย์กำลังจะทำบุญบ้าน และมีการเลี้ยงอาหารแขกผู้มาร่วมงาน หลวงปราโมทย์ ที่พอใจในตัววไล และทราบดีว่าเจริญเป็นเพื่อนกับวไล จึงขอร้องให้เจริญชวนวไลมาร่วมงานทำบุญนี้ด้วย แต่ถ้าวไลเห็นว่าหากพ่อและแม่ของเธอไม่ไปงานนี้ด้วยกัน เธอคงไม่ได้ไปร่วมงานด้วยเช่นกัน

ดังนั้นเจริญจึงแก้ปัญหาด้วยการให้วไลชวนสม ซึ่งเป็นพี่สาวของวไลไปด้วย แต่วไลก็ไม่กล้าพอที่จะชวนพี่สาวไปด้วยกัน ฉะนั้นเธอจึงขอร้องให้เจริญไปชวนพี่สาวให้

อมรา “ไปไหนคะ” อมราถามขึ้น

วไล “เจริญเชิญกินข้าวเย็นวันอาทิตย์” วไลตอบแทน “แต่ฉันจะไปกับใครเล่า คุณพ่อกับคุณแม่ไม่ไปด้วย”

เจริญ “ก็คุณสมยังไงล่ะ”

วไล “อ้อจริงนะ ต้องให้คุณพี่มารับ **เธอแวะไปหน่อยได้ไหม** บอกว่าเธอวานมารับเราอีกทีหนึ่ง ฉันไม่กล้าไปบอกเองกำลังกลัว”

พูดไปแล้ววไลทำหน้าจ๋อย เหมือนเด็กที่ทำผิดแล้วเสียใจในความผิด ลักษณะเช่นนี้ทำให้หล่อนน่าเอ็นดูขึ้นอีก เจริญรู้สึกเกิดความรู้สึกวิตกแทนเพื่อนขึ้นมาทันที

เจริญ “มีเรื่องอะไรขึ้นรึ?” หล่อนรีบถาม แต่ในทันใดนั้นเอง วไลสลัดความเงื่องหงอยออกทิ้งเสีย ขยับท่าอย่างไม่เอาใจใส่ ขณะที่พูดว่า

วไล “เปล่า ไม่มีอะไรสำคัญ กลัวไปอย่างงั้นเอง...เอน้องอมรา ต๊ายตาย นี่นายแม้นยังรออยู่รึ เราลืมบอกให้แกกลับ”

(ดอกไม้สด, 2513: 43)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถาม ที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะขอร้องผู้ฟังให้กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูดซึ่งในปริบทนี้คือ วไล ขัดเคืองกับสม ซึ่งเป็นพี่สาวอยู่ก่อนแล้ว ในเรื่องที่วไลให้ความหวังแก่คนขับรถของชิด ผู้เป็นน้าสาวที่ปีนัง จนถึงกลับต้องตามมาขอความรักจากวไลที่กรุงเทพฯ เมื่อสมทราบเรื่อง เธอจึงไม่พอใจวไล วไลรู้ดีว่าพี่สาวโกรธ และไม่พอใจตน ดังนั้นตนจึงไม่กล้าที่จะไปขอร้องให้พี่สาวไปร่วมงานเลี้ยงที่บ้านเจริญ ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่วไลกล่าวจึงมีเจตนาที่จะขอร้องให้ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ เจริญไปชวนสม ซึ่งเป็นพี่สาวของตนให้ไปร่วมงานเลี้ยง และให้เจริญบอกสมให้แวะมารับตนเองด้วย

ตัวอย่างที่ 3 บทสนทนาระหว่าง วไล กับ หลวงทยานเวหาศ ซึ่งเป็นนายทหารผู้ใหญ่แห่งโรงเรียนกองบินในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ หลังจากงานแต่งงานระหว่างหลวงปราโมทย์กับวไล เขาทั้งสอง

พากันไปเที่ยวที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ วันหนึ่งหลวงปราโมทย์พาวไลไปเที่ยวชมกองบิน โดยได้หลวงทยานเวหาศ ซึ่งเป็นเพื่อนกับพระยาศรีศุภเวท ซึ่งเป็นบิดาของหลวงปราโมทย์ พาเที่ยวชมเรือบินเป็นอย่างดี แต่เมื่อไปถึงเรือบินลำหนึ่งที่นายทหารกำลังเตรียมจะบินขึ้น วไลจึงได้ขอโดยสารไปด้วย

วไลพิศดูเรือบินลำนั้นอย่างทึ่ง ครั้นแล้วหล่อนหันมาทางนายทหารผู้ใหญ่ และเอ่ยถามอย่างอ่อนหวาน

วไล "เรือลำนี้กำลังเตรียมจะขึ้นบินไม่ใช่หรือคะ?"

หลวงทยานเวหาศผงกศีรษะรับ

วไล "**ให้ดิฉันไปด้วยคนได้ไหมคะ?**"

ท่านนายพันตรีอึ้ง หลวงปราโมทย์มองดูอย่างตกใจ

วไล "ได้ไหมคะ" หล่อนถามซ้ำ ยิ้มอย่างแช่มช้อยที่สุด พร้อมกับใช้สายตา อันเป็นประกายมองดูผู้ฟังเชิงวิงวอนจนทำให้ท่านใจอ่อนลงทันที จึงหันมองหน้าหลวงปราโมทย์เป็นเชิงหารือ

(ดอกไม้สด, 2513: 187- 188)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถาม ที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะขอร้องผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก เนื้อความของถ้อยคำที่ผู้พูดซึ่งในปริบทนี้คือ วไล กล่าวเป็นการกระทำในอนาคตของผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ หลวงทยานเวหาศจะอนุญาตเธอให้โดยสารไปกับเรือบินลำนี้ได้หรือไม่ นอกจากนี้ผู้พูดหรือวไลพยายามใช้กิริยา และสายตาเชิงวิงวอนที่จะให้ผู้ฟัง หรือหลวงทยานเวหาศกระทำตามคำพูดของเธอ

เมื่อวไลรู้ว่าเรือบินลำนี้เตรียมที่จะขึ้นบิน เธอจึงต้องการที่จะโดยสารไปด้วย แต่เรือบินลำนี้มิใช่ของเธอ หรือของสามีเธอ ฉะนั้นเธอจึงไม่มีอำนาจ หรือมีสิทธิ์ที่จะโดยสาร แต่เธอก็เชื่อว่าหลวงทยานเวหาจะอนุญาตให้เธอโดยสารเรือบินลำนี้ได้ ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่วไลกล่าวจึงมีเจตนาที่จะขอร้องหลวงทยานเวหาศให้อนุญาตเธอโดยสารไปกับเรือบินลำที่จะกำลังขึ้นบินนั้น

2. **วัจนกรรมการถาม**

ตัวอย่างที่ 4 บทสนทนาระหว่าง วไล กับ หลวงปราโมทย์ เมื่อหลวงปราโมทย์เห็นวไลกำลังจับดอกกล้วยไม้ ซึ่งทางร้านน้ำชาแห่งหนึ่งในเมืองปีนังปลูกไว้ประดับร้าน เขาก็ได้กล่าวเตือนเธอเพราะหากดอกกล้วยไม้ดอกนั้นร่วง หรือเสียหายไป เธอจะต้องจ่ายเงินเป็นค่าเสียหายถึง 5 เหรียญ

หลวงปราโมทย์ "5 เหรียญ!"

มือเรียวเล็กที่กำลังลูบคลำดอกกล้วยไม้ดินหยุดนิ่ง เจ้าของมือหันหน้าไปมองดูผู้พูดแล้วย้อนถาม

วไล "ค่าดมน่ะหรือคะ?"

หลวงปราโมทย์ "มิได้ แต่ถ้าหากดอกไม้นั้นเผอิญติดมือคุณมา คุณจะต้องถูกปรับ 5 เหรียญ"

วไล "**คุณหลวงเห็นจะเคยโดนมาแล้ว**?"

หลวงปราโมทย์ "เปล่า เพราะผมไม่ค่อยยุ่งกับดอกไม้นัก คุณนายกำจัดทุรพ่ายท่านปรารภกลัวคุณจะไม่ทราบ ผมจึงมาเตือน"

(ดอกไม้สด, 2513: 1)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่า ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะตั้งคำถาม เพื่อต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ท้ายประโยคมีเครื่องหมาย "ปรัศนี" หรือเครื่องหมายคำถาม

นอกจากนี้เมื่อพิจารณารูปประโยคบอกเล่าดังกล่าวจะเห็นคำว่า "เห็นจะ" ที่มีความหมายเช่นเดียวกับ คำว่า "คงจะ" ซึ่งเป็นคำบอกลักษณะคาดคะเน ดังนั้น จึงชี้ให้เห็นว่า เนื้อความของรูปประโยคที่ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ วไล กล่าวนั้น เป็นเพียงการคาดคะเน ซึ่งตนเองก็ไม่แน่ใจว่าผู้ฟังซึ่งในปริบทนี้คือ หลวงปราโมทย์ เคยถูกปรับในกรณีที่เด็ดดอกไม้ของทางร้านหรือไม่ แต่เมื่อหลวง

ปราโมทย์กล่าวเตือนเธอ เธอก็คิดว่าเขาคงจะเคยถูกปรับมาแล้ว จึงมีประสบการณ์มากล่าวเตือนผู้อื่น

อนึ่ง ในการสนทนากันจริง ๆ ผู้พูด และผู้ฟังไม่รู้ หรือกำหนดเครื่องหมายปรัศนี หรือเครื่องหมายคำถามลงไปในบทสนทนาเพื่อให้คู่สนทนาของตนเข้าใจได้ เพราะการสนทนากันนั้นคู่สนทนาใช้เสียง มิใช่ตัวอักษร หากแต่ในนวนิยายบทสนทนาของตัวละครถูกเลียนแบบจากบทสนทนาของผู้คนจริง ๆ ที่ใช้สื่อสารกัน ต่างกันแต่เพียงเสียงพูดนั้นถ่ายทอดในรูปของตัวอักษร ดังนั้นจึงต้องใช้เครื่องหมายต่าง ๆ ประกอบการเขียนเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาได้ถูกต้อง ชัดเจน (กำชัย ทองหล่อ, 2545:174)

ฉะนั้น แม้ว่าในสถานการณ์จริงของการสนทนาจะไม่มีเครื่องหมายปรัศนี หรือเครื่องหมายคำถามบอกเจตนาของผู้พูด หรือวไล ที่ต้องการถามคำถามเพื่อให้ได้คำตอบยืนยันความถูกต้องของข้อมูลจาก แต่ผู้ฟัง หรือหลวงปราโมทย์ ก็เข้าใจเจตนาของวไลได้ว่าต้องการถาม ดังที่หลวงปราโมทย์ได้กล่าวตอบปฏิเสธกลับการถาม เหตุสำคัญที่ทำให้หลวงปราโมทย์เข้าใจเจตนาของวไลได้เป็นเพราะว่า วไลใช้ทำนองเสียง ดังที่ กาญจนา นาคสกุล (2541: 164-165) ได้กล่าวถึง ทำนองเสียง (intonation) ว่าหมายถึง ระดับความสูงต่ำของเสียง ที่ปรากฏเป็นลักษณะของประโยคทั้งประโยค ทำนองเสียงไม่ใช่หน่วยเสียงซึ่งจะใช้เปลี่ยนแปลงความหมายของคำ แต่เป็นสิ่งสำคัญที่จะแสดงความหมายของประโยค หรือมาลา ว่าเป็นประโยคบอกเล่า ประโยคคำสั่ง ประโยคคำถาม ฯลฯ การที่ผู้พูดเปลี่ยนทำนองเสียงจะไม่ทำให้ความหมายของคำต่างไป แต่จะทำให้ความหมายของประโยค และเจตนาของผู้พูดเปลี่ยนไป

ดังนั้นกล่าวได้ว่า วไลได้ใช้ทำนองเสียงทำให้รูปประโยคบอกเล่า ที่มีเจตนาบอก หรือแจ้งให้ทราบนั้นกลายเป็นรูปประโยคที่มีเจตนาถาม เนื่องจากวไลใช้ทำนองเสียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำนองเสียงขึ้น (rising intonation) ซึ่งเป็นทำนองเสียงของประโยคคำถาม กล่าวคือ ทำนองเสียงที่ต้นประโยคมีระดับเสียงต่ำ ท้ายประโยคมีระดับเสียงสูง

ตัวอย่างที่ 5 บทสนทนาระหว่าง หลวงปราโมทย์ กับ วไล หลังจากที่หลวงปราโมทย์ได้ให้พ่อและแม่ของมาดำเนินการสู่ขอวไล เขาก็ได้ไปมาหาสู่กันกับบ้านพระยาธรรมสาส์นโสภณ ซึ่งเป็นพ่อ

ของวไล ทำให้เขาสังเกตเห็นความไม่พอใจของอมรา น้องสาวของวไล ที่ไม่เห็นด้วยกับการเลือกคู่ครองของพี่สาวในครั้งนี้

...บางคราวหลวงปราโมทย์เคยนึกสงสัยว่าอมราคงชังน้ำหน้าเขา แต่เขาก็ไม่เก็บเอามาเป็นอารมณ์ เมื่อหญิงที่เขารักๆ เขาแล้ว หญิงอื่นหมื่นแสนจะเกลียดชังเขาก็จะแปลกอะไรถึงกระนั้นคราวหนึ่ง เขายังเคยเอ่ยถามวไลด้วยเรื่องนี้

หลวงปราโมทย์ "**ผมรู้สึกว่าคุณอมราแกไม่ชอบหน้าผมเลย ไม่เห็นเคยปราศรัยด้วยสักที**"

วไลทำหน้านิ่วเกือบจะรับว่าจริง และห้ามเขาว่าอย่าไปเก็บเอามานึกให้เสียเวลาอยู่แล้ว แต่ความเป็นพี่ ถึงจะโกรธน้อง มักไม่เลยไปถึงต้องเกลียดด้วย จึงยั้งปากไว้ตอบว่า

วไล "พิโธ่! เอาอะไรกับน้องอมราคะ แกนึกถึงแต่หนังสือเท่านั้น ไม่มีเวลาพูดกับใคร"

(ดอกไม้สด, 2513: 150- 151)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่า ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะถามคำถามผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จากคำว่า "รู้สึก" ที่แสดงให้เห็นว่าผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ หลวงปราโมทย์ ไม่แน่ใจความถูกต้องของข้อมูล ฉะนั้นเขาจึงต้องการการยืนยันความถูกต้องจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ วไล

อมราซึ่งเป็นน้องสาวมักจะแสดงกิริยาที่ทำให้หลวงปราโมทย์เข้าใจว่าเธอไม่พอใจเขา ดังที่ปรากฏในบทบรรยายตอนหนึ่งในนวนิยายที่ว่า

"...นับตั้งแต่หลวงปราโมทย์ได้ทำตัวเป็นแขกประจำบ้านเป็นเวลาเดือนเศษ เขาไม่มีโอกาสที่จะได้พูดเล่นกับอมราเลยสักครั้ง เมื่อเริ่มพูดทีไรเขามักจะถูกหล่อนขัดคอหรือขับหน้าจนหน้าชาเกือบทุกที นอกจากนั้นยกเว้นเวลารับประทานอาหาร ซึ่งจำเป็นหล่อนจะต้องร่วมวงกับเขาแล้ว หล่อนเป็นไม่ยอมที่จะร่วมวงสนทนากับเขาเลย..."

(ดอกไม้สด, 2513: 150)

อย่างไรก็ดี แม้ว่าหลวงปราโมทย์ กับอมราจะไม่เคยมีเรื่องขุ่นเคืองกันมาก่อน แต่อมราก็ไม่พอใจที่วไล ซึ่งเป็นพี่สาวจะต้องแต่งงานกับคนซึ่งเธอเชื่อว่าเขาไม่ดีพอ ฉะนั้นพฤติกรรมที่เธอแสดงจึงเป็นที่แปลกใจ และสงสัยแก่หลวงปราโมทย์ แต่เมื่อประมวลเวลาที่ผ่านมาเขากับอมราก็ไม่เคยมีเรื่องไม่พอใจกันดังที่กล่าวแล้ว ด้วยเหตุนี้รูปประโยคบอกเล่าที่หลวงปราโมทย์กล่าวจึงมีเจตนาที่จะถามคำถามวไล เพื่อให้ได้คำตอบยืนยันความถูกต้อง

3. **วัจนกรรมโต้แย้ง**

ตัวอย่างที่ 6 บทสนทนาระหว่าง อาภา กับ ทำนอง ซึ่งเป็นพี่ชาย อาภา และทำนอง กล่าวเหน็บแนมกันไปมา จนในที่สุดอาภากล่าวเปรียบพี่ชายของเธอ ที่พูดจาไม่ดีว่าเหมือนงูเห่า

อาภา “ไม่ถึงกับชำนาญหรอกค่ะ อาศัยที่เมื่อเด็กๆ อยู่เมืองนี้ได้ยินได้ฟังชาวบ้านเขาเล่าให้ฟังบ้าง กับเมื่อโตๆ ได้มาเที่ยวเวลาหยุดเทอมสองสามคราว คนชำนาญนั่งอยู่นี่ไงล่ะคะ เมื่อเล็กๆ ซนเป็นจอมประภาคารบนเกาะแรดนั่นแหละค่ะ พี่ทำนองปีนเขาขึ้นไปดูตั้งแต่อายุ 13- 14 ขวบ กลับไปคุยอวดดิฉันใหญ่ ดิฉันบอกคุณพ่อ คุณพ่อเลยเฆี่ยนเสียหลายที”

พูดแล้วหล่อนหันมาทางพี่ชายเป็นเชิงเยาะเย้ย แต่ทำนองกลับทำเป็นไม่รู้ไม่ชี้ ควักบุหรี่กระป๋องขึ้นมาจุดสูบแล้วโยนไปให้นายแหลมกับบุญเกิดเด็กคนใช้ซึ่งนั่งอยู่ตอนท้ายเรือคนละมวน

อาภา “จำได้ไหมล่ะคะ?” หล่อนเป็นฝ่ายยั่วบ้าง

ทำนอง “ต้องไปจำเอาแก้วอะไร ไม่ใช่ว่าอาภาหัดปากบอนแต่เมื่อเด็กๆ นิสัยอย่างนี้มีประจำตัวผู้หญิงตลอดชาติจะฟังกันเมื่อไหร่เป็นได้เมื่อนั้น”

อาภา “ยังกับงูเห่า” พูดเสียงสะบัดๆ

ทำนอง “ชะ เอาไปเปรียบกับงูเห่า ไม่เห็นมันจะเข้าหลักเข้าเกณฑ์อะไร”

อาภา “**ทำไมจะไม่เข้า**” หันมาทำตาขุ่น “งูเห่าชอบพ่นพิษเสมอ ใครเข้าใกล้ไม่ได้”

ทำนอง “น่าหัวร่อ พึ่งเคยได้ยินอาภาประจานตัวเอง”

อาภา “แน่ะ ว่าเขาประจานตัว- ประจานยังไงคะ?”

(ศรีบูรพา, 2536: 60- 61)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งความเห็นของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ อาภา ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ทำนอง เพราะเมื่อทำนองไม่ตอบกลับการถามถึงเหตุผลของความเห็นของตน อาภาก็ไม่ได้ถามกลับซ้ำอีกครั้งเพื่อให้ได้คำตอบ

ทำนองไม่เห็นด้วยที่อาภาจะเปรียบเขาเหมือนกับงูเห่า แต่อาภาเห็นสมควรที่กล่าวเปรียบเช่นนั้น เพราะทำนองมักจะใช้วาจาเหน็บแนม ทำร้ายจิตใจให้เธอขุ่นเคืองอยู่เสมอๆ ซึ่งก็เหมือนกับงูเห่าที่ใช้พิษที่ปากของมันทำร้ายผู้ที่เข้าใกล้มัน ด้วยเหตุผลนี้ รูปประโยคคำถามที่อาภากล่าวจึงมีเจตนาที่จะโต้แย้งคำโต้แย้งของทำนองก่อนหน้านี้ไม่ไม่เห็นด้วยกับการเปรียบนี้ของเธอ เพื่อให้ทำนองหยุดคิด และรู้ว่าถึงอย่างไรเธอก็ยังเชื่อว่าการทำนองเปรียบเหมือนกับงูเป็นสิ่งที่เหมาะสมแล้ว

ตัวอย่างที่ 7 บทสนทนาระหว่าง ขุนศรีบุรีรักษ์ กับ อำนวย ซึ่งเป็นภรรยาของตนเอง อำนวยเล่าเรื่องที่มารดาของตนวิตกกังวลเกี่ยวกับหลวงโกศล ผู้เป็นบุตรชายยังไม่มีภรรยา ขุนศรีบุรีรักษ์จึงคิดจะช่วยให้หลวงโกศลได้รู้จักกับนางสาวเรณู ซึ่งเป็นญาติห่างๆ กับตน แต่อำนวยเห็นว่าจะไม่สำเร็จเพราะคุณหญิงสุนทรภาณี มารดาของเรณู คงจะได้หมายตาชายหนุ่มผู้ที่จะมาเป็นบุตรเขยไว้แล้ว

อำนวย “คุณจะใช้ใครเป็นเครื่องยาสำหรับจะให้คุณพี่กิน” ภรรยาถามด้วยความทึ่ง

ขุนศรีบุรีรักษ์ “แม่เรณู ลูกสาวคุณหญิงสุนทรภาณี ซึ่งเป็นญาติห่างๆ ของฉัน”

อำนวย “แหม! คุณเรณูก็ดีน่ะซีคะ” อำนวยร้องด้วยความลิงโลด “แต่บางทีคุณหญิงท่านจะเก็บไว้ให้แต่งกับคนใหญ่ๆ โตๆ กระมัง?”

ขุนศรีบุรีรักษ์ “อ๋อ! ข้อนี้เธอม่ต้องวิตก” ขุนศรีอธิบายต่อไป “แม่เรณูมีความเคารพนับถือฉันอยู่ และอีกประการหนึ่งเจ้าคุณพ่อของแกก็เสียนานแล้ว **คุณหญิงจะไปเลือกคนใหญ่คนโตกะแมวที่ไหน** เวลานี้ฐานะของแกก็ไม่ใช่จะมั่งมีจนล้นฟ้า ถึงเป็นคุณหญิงถ้าไม่มีเจ้าคุณอยู่เป็นคู่ รัศมีก็ไม่แวววาวจนถึงกับเข้าใกล้นัยน์ตาชักพร่าเมื่อไหร่ ผู้ชายอย่างหลวงโกศลก็ไม่ใช่เลว จะว่าพอใช้ก็พูดได้เต็มปาก หรือว่าค่อนข้างดี หรือบางทีดีมากก็อาจจะเป็นได้ ถ้าคุณหญิงไม่ยิ้มรับเขยเช่นหลวงโกศล ในชีวิตของแกก็เห็นจะหมดโอกาสที่จะได้ยิ้มงามๆ เช่นนี้เป็น

แน่ ฉันกล้ารับรองได้ว่า ถ้าหลวงโกศลชอบแม่เรณู ความเรียบร้อยจะต้องมีตั้ง 99 เปอร์เซ็นต์ ถ้าบังเอิญอ้ายอีกเปอร์เซ็นต์เดียวที่เหลือเกิดจะนำความไม่เรียบร้อยมาสู่ นั่นนับเป็นกรรมของหลวงโกศล”

อำนวย “และนับเป็นข้อแก้ตัวของคุณด้วย” หล่อนต่อและอมยิ้ม

(ศรีบูรพา, 2510: 12- 13)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งความคิดของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ขุนศรีบุรีรักษ์ ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ อำนวย เพราะขุนศรีบุรีรักษ์ไม่ได้เว้นช่วงของการสนทนาให้ผู้ฟัง หรืออำนวยได้ตอบกลับการถาม

เมื่ออำนวยรู้ว่าขุนศรีบุรีรักษ์จะแนะนำเรณู ผู้เป็นญาติห่างๆ ของเขาให้รู้จักกับพี่ชายของเธอ อำนวยจึงเชื่อว่าคุณหญิงสุนทรภาณี ผู้เป็นแม่ของเรณูคงไม่ยินยอม เพราะนางคงพอใจที่จะเห็นเรณูได้แต่งงานงานกับคนมีฐานะมากกว่าพี่ชายเธอ ดังจะเห็นได้จากรูปประโยคบอกเล่า “*แต่บางทีคุณหญิงท่านจะเก็บไว้ให้แต่งกับคนใหญ่ๆ โตๆ กระมัง?*” เพราะถ้าเธอไม่มีความคิดว่าคุณหญิงสุนทรภาณีสงวนลูกสาวไว้แต่งงานกับคนมีฐานะ เธอคงจะไม่กล่าวประโยคนี้เพื่อคาดคะเน และใช้ถามความคิดเห็นขุนศรีบุรีรักษ์ อย่างไรก็ดีขุนศรีบุรีรักษ์ก็เข้าใจและไม่เห็นด้วยกับความคิดของอำนวย เพราะเมื่อเสียสามี ผู้เป็นเสาหลักของครอบครัวไปแล้ว คุณหญิงสุนทรภาณีก็ไม่ได้รับการยกย่องสรรเสริญจากคนในสังคมดังเดิม ฉะนั้นจึงเป็นการยากที่คุณหญิงสุนทรภาณีจะมีโอกาสได้เลือกสรรชายที่มีฐานะสูงส่งมาเป็นลูกเขยดังที่อำนวยคิด ด้วยเหตุนี้ รูปประโยคคำถามที่ขุนบุรีรักษ์กล่าวจึงมีเจตนาที่จะแย้งความเชื่อของอำนวย เพื่อให้เธอหยุดคิดถึงความเป็นไปได้ของเหตุผลที่เขากล่าวข้างต้น รวมทั้งรู้ว่าเขาเชื่อว่าคุณหญิงสุนทรภาณีจะเปิดโอกาสให้พี่ชายของอำนวยได้รู้จักกับเรณู

ตัวอย่างที่ 8 บทสนทนาระหว่าง แม้น กับ ประยูร ซึ่งเป็นคนรัก ระหว่างที่ประยูรและแม้นแอบมาพบกัน ประยูรก็ได้กล่าวถึงความรักที่ตนเองมีต่อแม้น และยืนยันเป็นมั่นว่าความรักของเขานี้จะไม่เปลี่ยนแปลงไป หลังจากนั้นประยูรก็ต้องการให้แม้นยืนยันความมั่นคงที่เธอมีต่อเขาด้วยเช่นกัน

แม้น “ช่างพูดเหลือเกิน ขอบใจละค่ะ ขอให้หวานเสมอต้นเสมอปลายไปเถอะนะ” เสียงแม้นพูด “ถ้าขึ้นทางหนึ่ง แล้วกลับเลี่ยงไปลงเสียอีกทางหนึ่ง ดิฉันเป็นอกแตกแน่”

ประยูร “ระแวงอะไรอย่างนั้นยอดรัก เชื่อเถิดว่าฉันไม่ใช่คนชนิดที่ปากอย่างหนึ่งใจอย่างหนึ่งดอก ว่ารักแล้วก็จะสงวนน้ำคำไว้จนวันตาย ส่วนเธอเถอะแม่แม้น ใจคอยังจะมั่นคงเท่ากับฉันฉะนี้แหละหรือ?”

แม้น “แหม! พูดจายกยอตัวเองสำคัญนัก ช่างถามได้ ราวกับว่าหัวใจดิฉันน่ะยังไม่เต็มไปด้วยความรัก ความซื่อสัตย์ ฯลฯ ต่อเธอ โถ **ถ้าไม่มั่นคง หรือไม่เต็ม หรือไม่ล้นปรี่อยู่ฉะนี้แล้วก็ที่ไหนใครเขาจะมานั่งปล่อยให้จับโน่นต้องนี่จนเนื้อตัวหรือชอกช้ำเกือบจะทุกสิ่งทุกอย่างอยู่แล้วเล่า**”

พูดพลางหล่อนเอนศีรษะซบลงบนทรวงอกของชายชู้รัก...

(ศรีบูรพา, 2510: 48- 49)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งการถามของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ แม้น ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ประยูร เพราะหลังจากที่กล่าวจบ แม้นก็มิได้รอคำตอบจากประยูรแต่อย่างใด แต่กลับแสดงกิริยาด้วยการซบอกประยูร ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความรัก

เมื่อประยูรกล่าวถามแม้นถึงเรื่องความมั่นคงในความรักของแม้นที่มีต่อเขา แม้นจึงไม่เห็นด้วยกับการถามคำถามนี้ เพราะการแสดงออกของแม้นย่อมประจักษ์แก่ตาประยูรถึงความรักที่เธอมีต่อเขาได้เป็นอย่างดีแล้ว กล่าวคือหากแม้นไม่ได้รักประยูรก็คงจะไม่ยินยอมให้ประยูรถูกเนื้อต้องตัวหล่อนเป็นอันขาด ซึ่งไม่ว่าผู้หญิงคนใดก็คิดเช่นเดียวกับตนเอง ด้วยเหตุนี้ รูปประโยคคำถามที่แม้นกล่าวจึงมีเจตนาที่จะเสนอความคิดแย้งการกล่าวถามของประยูรเพื่อให้เขารู้ว่าเธอมีความคิดว่าประยูรไม่สมควร และไม่จำเป็นต้องถามคำถามนั้นแก่เธอ

ตัวอย่างที่ 9 บทสนทนาระหว่าง ลัดดา กับ พระอารีอดิศัย ซึ่งเป็นสามี หลังจากที่หลวงโกศล ผู้เป็นเพื่อนสนิทของพระอารีอดิศัยไปดูงานที่ต่างประเทศเป็นเวลา 1 ปี พระอดิศัยก็ได้แวะเวียนไป

หาเรณู ผู้เป็นคนรักของเพื่อนอยู่สม่ำเสมอไม่ได้ขาด จึงเป็นเหตุให้ลัดดาไม่พอใจ จนกระทั่งคืนหนึ่ง ขณะที่พระอารีอดิศัยกลับมาจากบ้านของเรณู ลัดดาจึงได้กล่าวแสดงความไม่พอใจต่อสามี

พระอารีอดิศัย "นี่เธอคงเข้าใจว่าที่ฉันไปบ้านคุณหญิงสุนทรภาณีบ่อยๆ นั้น ก็เพราะหลงรักแม่เรณูกระมัง?" พระอารีย้อนถาม

ลัดดา "จะให้ดิฉันต้องตอบแทนคุณด้วยหรือคะ ถ้าไม่ใช่เพราะหลงรักแม่เรณูแล้ว คุณจะต้องไปทำไม?"

พระอารีอดิศัย "เธอควรจะรู้ว่าหลวงโกศลเขาฝากฝังแม่เรณูให้ฉันช่วยดูแล และที่ฉันไปบ้านแม่เรณูก็เพื่อจะปฏิบัติตามคำสั่งของเพื่อน"

หล่อนนึกอยากจะหัวเราะเยาะถ้อยคำของสามีออกมาให้ก้องห้อง

ลัดดา "คุณพูดเหมือนกับว่าแม่เรณูเป็นเด็กๆ แลไม่มีพ่อแม่เป็นผู้ปกครอง ถึงโดยหลวงโกศลจะสั่งเสียคุณไว้จริงก็จะต้องดูแลกันกระไรหนักหนา อาทิตย์หนึ่งสองอาทิตย์ไปเยี่ยมเยียนถามทุกข์สุขสักครั้งสักคราวก็คงจะพอ **ทำไมจึงจะต้องไปดูแลกันทุกวันทุกคืน** ส่วนภรรยาซึ่งนอนกินแต่น้ำตาอยู่ทางบ้านสิ คุณหาเมตตาเท่าแม่เรณูไม่"

พระอารีรู้สึกวาบหัวใจ เพราะความเยือกเย็นแห่งน้ำคำของหล่อน ในที่สุดแข็งใจตอบแก้เกี้ยวออกมาว่า

พระอารีอดิศัย "เธอต้องการจะให้ผัวคอยเฝ้าดูแลเธออยู่กับบ้านโดยไม่ต้องไปไหนมาไหนบ้างเสียเลยเช่นนั้นหรือ? เธอประสงค์ให้ฉันทำหน้าที่อย่างสุนัขกระมัง แม่ลัดดา?"

(ศรีบูรพา, 2510: 131- 132)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งคำแก้ตัวของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ลัดดา ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ พระอารีอดิศัย เพราะลัดดาเองก็รู้สาเหตุที่พระอารีอดิศัยไปบ้านเรณูอยู่เป็นประจำดีแล้ว

เมื่อพระอารีอดิศัยแก้ตัวกับลัดดา ผู้เป็นภรรยา ว่าสาเหตุที่ทำให้ตนเองต้องไปหาเรณูทุกวัน ก็เพราะหลวงโกศล ผู้เป็นเพื่อนสนิทได้ฝากฝังไว้ให้ช่วยดูแล แต่ลัดดาไม่เชื่อคำแก้ตัวของสามี เธอเห็นว่าเรณูไม่ใช่เด็กเล็กๆ ที่พระอารีอดิศัยจำเป็นต้องเอาใจใส่มาก จนถึงกับต้องแวะเวียนไป

เยี่ยมเยียนทุกวัน แม้ว่าหลวงโกศลจะฝากฝังเรณูไว้กับพระอารีอดิศัยก็จริง แต่การกระทำดังกล่าวแสดงการเอาใจใส่ที่มากเกินไปเมื่อเทียบกับความเอาใจใส่ที่พระอารีอดิศัยควรจะมีต่อลัดดา ผู้เป็นภรรยา ด้วยเหตุผลที่ลัดดากล่าวนี้ จึงทำให้สรุปได้ว่ารูปประโยคคำถามที่เธอกล่าวนี้จึงมีเจตนาที่จะเสนอความคิดแย้งเพื่อให้พระอารีอดิศัยรู้ว่าเธอไม่เห็นด้วยต่อการกระทำครั้งนี้และเห็นว่าคำแก้ตัวนั้นไม่สมเหตุผล

ตัวอย่างที่ 10 บทสนทนาระหว่าง พระอารีอดิศัย กับ แม้น ซึ่งเป็นสาวใช้ภายในบ้าน เมื่อเรณู ผู้เป็นภรรยารู้ความจริงว่าพระอารีอดิศัย ผู้เป็นสามี ใช้กลโกงเพื่อให้ได้ตัวเธอมาเป็นภรรยา เธอจึงไม่พอใจ และเฉยเมยตอบกลับไป พระอารีอดิศัยจึงคิดที่จะหย่ากับเธอ และคิดที่จะแต่งงานใหม่กับนางสาวแม้น ผู้เป็นหญิงรับใช้ในบ้าน ด้วยเหตุนี้ พระอารีอดิศัยจึงได้เรียกแม้นเข้ามาพูดคุยด้วย

พระอารีอดิศัย “หมู่นี้ฉันไม่มีความสุขเลย” พระอารีพูดต่อไป “เป็นเหตุเพราะเลือกภรรยาผิด แม้นรู้ไหมว่าแม่เรณูน่ะเขาไม่มีความรักใคร่ฉันเลย”

แม้น “ดิฉันไม่ทราบหรอกค่ะ”

พระอารีอดิศัย “ฉันกลุ้มใจเพราะเมียคนนี้มาก อยากจะเลิกร้างกันเสีย แม้นเห็นว่าจะเป็นการสมควรไหม?”

แม้น “มันเป็นเรื่องส่วนตัวของใต้เท้านี่คะ ดิฉันเป็นเสมอเพียงคนใช้ออกความเห็นด้วยไม่ได้ดอกค่ะ”

พระอารีอดิศัย “อย่าพูดถ่อมตัวให้เกินไป คนเราทุกคนต่างมีมันสมองด้วยกันทั้งสิ้น จะเป็นคนใช้หรือเป็นเทวดาก็มีสิทธิ์ที่จะออกความเห็นได้เท่ากัน ใครจะยกตัวว่าวิเศษกว่าใครนั้นไม่ได้ การถือยศถือศักดิ์ และถือตระกูลรุนชาติ เดี๋ยวนี้เป็นของพ้นสมัยเสียแล้ว แม้นก็มิใช่ว่าเป็นเด็กๆ มีอายุถึง 19 ปีแล้ว **เพียงแต่ออกความเห็นเท่านั้นจะเป็นการเกินหน้าเกินตาไปเทียวหรือ?** คนเรานั้นเขานับถือกันที่สติปัญญา และน้ำใสใจคอต่างหาก ไม่ใช่นับถือกันที่ความเป็นเทวดา แม้นเห็นว่าฉันควรจะจัดการกับแม่เรณูอย่างใดก็จงช่วยแนะนำบ้าง”

หล่อนรู้สึกมีความตื่นเต้นงงงวยยิ่งขึ้น

แม้น “ขอประทานโทษค่ะ สำหรับเรื่องนี้ดิฉันเห็นจะตอบไม่ได้”

(ศรีบูรพา, 2510: 198- 199)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งคำปฏิเสธของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ พระอารีอดิศัย ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ แม้น เพราะพระอารีอดิศัยไม่ได้เว้นช่วงให้แม้นได้ตอบคำถาม แต่กลับพูดต่อเนื่องไป

เมื่อแม้นปฏิเสธที่จะตอบคำถามของพระอารีอดิศัยโดยอ้างความไม่เหมาะสมที่เธอเองเป็นคนรับใช้เป็นเหตุผลในการปฏิเสธที่ตอบคำถามที่เป็นเรื่องส่วนตัวของพระอารีอดิศัยนั้น พระอารีอดิศัยไม่เห็นควรที่แม้นจะปฏิเสธไม่ตอบกลับการถามในครั้งนี้ เพราะแม้ว่าแม้นจะเป็นคนนอก แต่เธอก็มีสิทธิ์ที่จะแสดงความคิดเห็นได้ ประกอบกับเธอก็เป็นผู้ใหญ่แล้ว ย่อมมีความคิดความอ่านที่จะแสดงออกซึ่งความเห็นส่วนตัวได้ ฉะนั้นพระอารีจึงเชื่อว่า แม้แม้นจะเป็นคนรับใช้ แต่เธอก็มีสิทธิ์ที่จะแสดงความคิดเห็นในคำถามที่พระอารีอดิศัยถาม ดังนั้นรูปประโยคคำถามที่พระอารีกล่าวนี้จึงมีเจตนาที่จะพยายามเสนอความคิดแย้งแม้นที่ปฏิเสธการแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่พระอารีอดิศัยถาม รวมทั้งให้แม้นเห็นคล้อยตามว่าเธอแสดงความเห็นในคำถามนี้ได้เพื่อที่แม้นจะได้แสดงความคิดเห็นจริง

ตัวอย่างที่ 11 บทสนทนาระหว่าง น้อย ซึ่งเป็นสาวใช้ กับ วารี ซึ่งเป็นนายสาว ระหว่างที่นั่งเรือกลับจากเกาะสีชัง คณะเดินทางได้ผ่านมาถึงช่องแคบระหว่างเกาะมะขามและเกาะโลงผี ซึ่งเชื่อกันว่ามีฉลามชุกชุม วารี ซึ่งเป็นหนึ่งในคณะเดินทางได้เอ่ยถึงเรื่องนี้ จึงทำให้น้อย ซึ่งเป็นสาวใช้ต้องขอร้องมิให้เธอพูด

วารี “พ่อทะนง ที่นี่ไม่ใช่หรือคะที่เขาว่าปลาฉลามชุมนัก?”

นายทนง ลักษณะบุตรมองไปทางใต้ก๋ง เห็นแกจ้องดูวารีอย่างไม่พอใจ

ทนง “จุ๊! จุ๊!” ทะนงพูดเบาๆ “อย่าเอ่ยชื่อปลาฉลาม มาทะเลเขาถือกัน”

วารี “ใครเขาถือก็ช่างเขาปะไรคะ ดิฉันไม่ถือนี่” วารีตอบอย่างสนุกสนาน “ถ้าเราอยู่บนเรือจะกลัวอะไรนี่กับปลาฉลาม ถูกไหมจ๊ะแม่ละม่อม”

ยังมิทันที่สหายของหล่อนจะตอบ น้อยก็ชิงพูดขึ้นเสียก่อน

น้อย “โธ่ คุณนี่แหละ คนยิ่งกลัวๆ อยู่ก็อย่าพูดเลยค่ะ เชื่อคุณทนงเถอะ”

วารี “ขี้ขลาดไม่เข้าเรื่อง” นางสาววารีพูดเสียงดุๆ แต่แววตาสุกปลั่งเต็มไปด้วยความร่าเริง “อย่าปอดไปหน่อยเลยแม่น้อย ถ้าเรือของเราไม่ล่ม **มันจะมาทำอะไรเราได้นะ**”

น้อย “เขากลัวกันที่เรือมันจะล่มน่ะซีคะ โธ่ ลมก็แรง ลูกคลื่นก็ออกก้อนโตๆ” น้อยหันมาทางทนง จับแขนของเธอสั่นเบาๆ ด้วยความเผลอสติ “น่ากลัวนะคะ คุณทะนง”

(ศรีบูรพา, 2548ข: 24- 25)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งคำขอร้องของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ วารี ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ น้อย เพราะหลังจากที่วารีกล่าวรูปประโยคจบ น้อยก็ไม่ได้ตอบคำถาม วารีเองก็ไม่ถามกลับซ้ำ หากวารีต้องการคำตอบจริง ก็ควรที่จะถามซ้ำอีกครั้ง

เมื่อน้อยขอร้องให้วารีหยุดพูดเรื่องปลาฉลามในขณะที่เดินทางโดยเรือ เพราะคนไทยเชื่อว่าหากเดินทางทางน้ำ ก็ห้ามมิให้พูดถึงสิ่งที่จะเป็นอันตราย เนื่องจากอาจเกิดอันตรายตามที่พูดได้ แต่วารีไม่เห็นด้วยกับความเชื่อนี้ และไม่จำเป็นต้องทำตามคำขอร้องของน้อย เพราะหากเธอและน้อยยังคงอยู่ในเรือและเรือไม่ล่ม ปลาฉลามหรือสัตว์น้ำใดๆก็ทำอันตรายไม่ได้ ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่วารีกล่าวนี้จึงมีเจตนาที่จะพยายามเสนอความคิดแย้งคำขอร้องของน้อยที่ให้เธอหยุดพูดเรื่องปลาฉลาม เพื่อให้น้อยรู้ว่าปลาฉลามจะทำอันตรายใครไม่ได้ ตราบใดที่ยังอยู่บนเรือ อย่างไรก็ดี ต่อมาน้อยก็ได้แก้ความเข้าใจผิดว่าเธอไม่ได้กลัวฉลามจะมาทำร้ายขณะที่อยู่บนเรือ แต่กลัวว่ามันจะมาทำร้ายเมื่อเรือล่มต่างหาก

ตัวอย่างที่ 12 บทสนทนาระหว่าง ยาใจ กับ ยวนใจ ซึ่งเป็นพี่สาว ยวนใจเห็นว่าเธอคงจะเตรียมตัวไปงานเลี้ยงของสมศักดิ์ไม่ทัน เพราะเหลือเวลาอีก 2 ชั่วโมง แต่เธอยังไม่แต่งตัวเลย แต่ยาใจเห็นว่าเวลาเท่านั้นก็มากพอแล้วสำหรับที่จะเตรียมตัวไปงานเลี้ยงเพราะเขาเชิญเราไปงานแต่งงาน มิใช่เชิญไปงานเพื่อประกวดการแต่กายที่ยวนใจจะต้องพิถีพิถันเรื่องนี้ด้วยการใช้เวลามากกว่าที่เหลืออยู่นี้

ยวนใจ “ตายจริง! เกือบ 5 โมงแล้ว ผมเผ้าก็ยังไม่ได้แต่ง เสื้อแสงก็ยังไม่ได้เลือก เราเห็นจะไปไม่ทันกำหนดของเขาเป็นแน่”

ยาใจ “ทันถมไปค่ะ เรามีเวลาอีกตั้ง 2 ชั่วโมง แต่งตัวเสียสัก 40 นาที ก็เสร็จ”

ยวนใจ “พูดอย่างน้องน่ะซี เพียงลองเครื่องแต่งตัวกว่าจะได้ชุดที่เหมาะก็กินเวลาเข้าไปตั้งครึ่งชั่วโมงแล้ว งานสโมสรที่เขาเชิญแขกมากๆ เช่นคราวนี้ การแต่งกายเป็นของที่ต้องระวังอย่างกวดขัน น้องจะทำประมาทนักไม่ได้ หน่อยจะต้องเสียใจกลับมา”

ยาใจ “**สมศักดิ์เชิญเราไปเพื่อการรื่นเริง- - เพื่ออวยพรในการสมรสของเธอไม่ใช่หรือคะ?**” ยาใจค้านอย่างสงบเสงี่ยม “**คุณสมศักดิ์ไม่ได้เชิญเราไปเพื่อประกวดการแต่งกายหรือเพื่อทรมานใจพวกแขก- - เช่นนั้นไม่ใช่หรือคะ?**”

ยวนใจ “นี่น้องพูดตามความรู้สึกของคุณสมศักดิ์ แต่สำหรับผู้ที่ได้รับเชิญเขาย่อมมีความรู้สึกเป็นพิเศษอีกหลายอย่าง เขาไปทั้งเพื่อการรื่นเริง- - เพื่ออวยพรให้แก่คุณสมศักดิ์- - เพื่อการประกวดการแต่งกายและรูปโฉม- - และในที่สุดเพื่อความเป็นที่หนึ่งในชุมชนนั้น”

ยาใจส่ายหน้าช้าๆ แล้วกล่าวว่า

ยาใจ “ถ้าบรรดาผู้ที่ได้รับเชิญต่างพากันรู้สึกเช่นนี้ ฉันคงไม่มีความเพลิดเพลินกี่มากน้อย ออกท้อใจจริงๆ ไม่นึกอยากไปเสียแล้ว”

(ศรีบูรพา, 2533: 73)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามทั้ง 2 รูปประโยค คือ “*สมศักดิ์เชิญเราไปเพื่อการรื่นเริง- - เพื่ออวยพรในการสมรสของเธอไม่ใช่หรือคะ?*” และ “*คุณสมศักดิ์ไม่ได้เชิญเราไปเพื่อประกวดการแต่งกายหรือเพื่อทรมานใจพวกแขก- - เช่นนั้นไม่ใช่หรือคะ?*” ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งความคิดของผู้ฟัง ซึ่งผู้พูดไม่เห็นด้วย

ยวนใจเชื่อว่าการแต่งตัวไปงานแต่งงานของสมศักดิ์นั้นจะต้องพิถีพิถันมาก จนต้องใช้เวลามากกว่า 2 ชั่วโมง แต่ยาใจ น้องสาวไม่เห็นด้วย เพราะเวลาที่เหลืออยู่ 2 ชั่วโมงก่อนงานจะเริ่มนั้นเพียงพอที่จะให้พี่สาวแต่งตัวไปทันเวลางาน เพราะจุดประสงค์ของการไปงานแต่งงานคือไปอวยพรคู่บ่าวสาว ฉะนั้นจึงไม่จำเป็นต้องพิถีพิถันเรื่องการแต่งกายให้เหมือนกับว่าจะไปประกวดเครื่องแต่งกาย ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่ยาใจกล่าวนี้จึงมีเจตนาที่จะเสนอความคิดแย้งยวนใจที่ให้

ความสำคัญกับการแต่งตัวมากเกินไป รวมทั้งต้องการให้ยวนใจรู้ว่าเธอไม่เห็นด้วยกับความพิถีพิถันอันเกินควรในการแต่งตัวของยวนใจเพียงเพื่อจะไปอวยพรงานแต่งงานของเพื่อน

ตัวอย่างที่ 13 บทสนทนาระหว่าง มยุรี กับ ประภา เพื่อนของเธอ มยุรี และประสมได้รับเชิญจากหลวงประเสริฐสัมพันธ์ ซึ่งเป็นพี่ชายของประภาให้ไปรับประทานอาหารที่บ้านใหม่ ครั้นรับประทานออาหารเสร็จ ทุกคนก็ได้มานั่งพูดคุยกันในห้องรับแขก ซึ่งช่วงหนึ่งของการสนทนาก็ได้คุยกันถึงเรื่องเครื่องดนตรี โดยประสมได้ขอร้องให้ประภานั้นเล่นเปียโนให้ฟัง

เวลาผ่านไปเกือบชั่วโมง การรับประทานจึงเสร็จลง พากันกลับมายังห้องรับแขก มยุรีถามหลวงประเสริฐฯ เมื่อแลเห็นปีอาโนอันใหญ่

มยุรี “คุณหลวงเล่นปีอาโนได้หรือคะ?”

หลวงประเสริฐสัมพันธ์ “ตายละไม่ได้สักอย่างเดียว ขึ้นชื่อว่าดนตรี แต่แปลกไหมเธอฉันชอบเต้นรำ ประภาแน่ะเล่นได้ แล้วเธอเองล่ะ?”

มยุรี “ได้เหมือนกันค่ะ แต่ไม่ดี”

ประสมเดินไปที่ประภานั่งอยู่ มือถือบุหรี่ไขว้ไว้เบื้องหลังเขาน้อมศีรษะลงพูดอย่างอ่อนหวาน

ประสม “โปรดลองสักเพลงได้ไหม?”

ประภา ประภาเอียงอาย หล่อนตอบ “ต๊าย ดิฉันเล่นไม่เก่งหรอกค่ะ มยุรีแน่ะ...”

มยุรี “อือ **ได้หรือ** เธอเป็นเจ้าของบ้าน” มยุรีค้าน

หลวงประเสริฐสัมพันธ์ “ถูกของมยุรี” ประเสริฐเสริม “เอาหน่อยน่าน้อง อย่าอายเลยกันเองทั้งนั้น”

ประภา “โธ่ คุณพี่คะ ล้วนแต่น้ำเค็มกันทั้งนั้น จะให้น้องขยายเปิ่นเดี๋ยวหัวเราะเยาะกันตาย”

(ดอกไม้สด,2517: 156- 157)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะกล่าวแย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทคือ มยุรี

ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ประภา แม้แต่ประภาเองก็เข้าใจเจตนาของมยุรีว่าเธอไม่ได้มีเจตนาที่จะถามคำถามตน ฉะนั้นประภาจึงไม่ได้ตอบคำถาม

เมื่อประสมขอร้องให้ประภาเล่นเปียให้ฟัง แต่ประภากลับแสดงกิริยาเขินอายและกล่าวถ่อมตัวว่าเล่นเปียโนไม่เก่งเท่ากับมยุรีเพื่อให้มยุรีเล่นแทน มยุรีจึงไม่เห็นด้วยกับคำกล่าวของประภาที่จะให้เธอเป็นฝ่ายเล่นเปียโน เพราะประภาเป็นเจ้าของบ้านก็ควรที่จะเล่นให้ประสมและมยุรีซึ่งเป็นแขกได้ฟัง ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่มยุรีกล่าวจึงมีเจตนาที่จะแย้งความคิดของประภาที่จะให้ตนเองเล่นเปียโนเนื่องจากเห็นว่าตนมีความสามารถมากกว่า ซึ่งการกล่าวแย้งในครั้งนี้ก็เพื่อให้ประภารู้ว่าไม่เหมาะสมที่จะให้เธอซึ่งเป็นแขกของประภาเล่นเปียโน

ตัวอย่างที่ 14 บทสนทนาระหว่าง อมรา ซึ่งเป็นน้องสาวของวไล กับ หลวงนฤบาลบรรเทิง ในงานเลี้ยงอาหารค่ำที่บ้านของเจริญ หลวงนฤบาลบรรเทิง ซึ่งพอใจในตัววไลมานานแล้ว ได้ชวนวไลสนทนาในระหว่างรับประทานอาหาร แต่วไลวางตัวขรึม และไม่เปิดโอกาสให้หลวงนฤบาลบันเทิงได้สร้างความสัพันธ์ด้วย หลวงนฤบาลบันเทิงจึงเกิดอาการประหม่า จึงเป็นเหตุให้เพื่อนๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอมรารู้สึกขบขันในกิริยาอาการนั้น ฉะนั้นเขาจึงได้ต่อว่าเพื่อนๆ โดยเฉพาะอมราที่ไม่ช่วยเหลือเขาให้ได้ใกล้ชิดกับวไล

หลวงนฤบาลบรรเทิง “เฮ้ย! อ้ายเราก็ดีแต่คอยขับกันเท่านั้นแหละ ไม่เห็นช่วยกันบ้างเลย” หลวงนฤบาลบันเทิงพูดด้วยความรู้สึกฉุนขึ้นบ้างแล้ว

หลวงศัลยกิจปรีชา “ช่วยยังไง ก็แกไม่ช่วยตัวของแกเองเสียเลยนี่” เพื่อนของเขาเถียง “เขานั่งอยู่ข้างๆ แท้ๆ ไม่ชวนเขาพูดสักคำ”

หลวงนฤบาลบรรเทิง “ก็บอกแล้วว่ากลัวๆ แต่เข้าใกล้ยังขนลุก!”

อีกครั้งหนึ่งทุกคนพากันหัวเราะ อมราชอบใจมากกว่าเพื่อน หัวเราะอยู่นานไม่รู้จักแล้ว หลวงนฤบาลมองดูหล่อนแล้วว่า

หลวงนฤบาลบรรเทิง “คุณดีแต่หัวเราะเยาะผมเท่านั้น ไม่เห็นช่วยผมสักที”

อมรายิ่งหัวเราะมากขึ้น เมื่อหยุดแล้วหล่อนหันไปมองดูทางวงดนตรีแล้วจึงพูดว่า

อมรา “**ก็จะให้ดิฉันช่วยยังไงล่ะคะ** คุณหลวงออกทำเป่นอะไรก็ไม่รู้ คุณพี่วไลยิ่งไม่ชอบคนเป่นอยู่ ก้อคุณหลวงไม่รู้จักประจบประแจงเสียเลยนี่ เมื่อรับประทานข้าวเหมือนกันแหละ นิ่งเฉยอยู่ได้ จะพูดอะไรก็ไม่พูดเข้า หัวเราะหน่อยยอนิดก็จะถูกใจเท่านั้น”

สม “นี่ฟังๆ ฟังแม่แก่!” สมพูดพลางหัวเราะ

พระผดุง “ช่างสอนเสียด้วยนะ หัวเราะหน่อยยอนิด!” พระผดุงพูดอย่างเห็นขัน

หลวงศัลยกิจ “ไปซิคุณหลวง เขานั่งอยู่นั่นแน่ะ ไปยอให้เขาร้องเพลงสักเพลงก็จะเป็นไร” หลวงศัลยกิจเสริม

(ดอกไม้สด, 2513: 53- 54)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถาม ที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ อมรา ไม่ต้องการคำตอบจากคำถามที่ตนเองกล่าวถาม เพราะแม้ว่าผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ หลวงนฤบาลบรรเทิงจะไม่ตอบคำถาม อมราก็ไม่ได้ถามคำถามนั้นกลับอีกครั้ง

เมื่อหลวงนฤบาลบันเทิงกล่าวตำหนิอมราที่ไม่ช่วยเหลือให้ความสัมพันธ์ของเขากับวไล ซึ่งเป็นพี่สาวของเธอก้าวหน้าไปในทางที่ดีเท่าที่ควร แต่กลับหัวเราะเยาะอาการประหม่าของเขา ที่แสดงให้ประจักษ์แก่วไล และบุคคลอื่นๆ ภายในงานรวมทั้งอมราเอง อมราจึงไม่เห็นด้วยที่หลวงนฤบาลบันเทิงจะตำหนิว่าเธอไม่ช่วยเหลือ เพราะอมรารู้ดีว่าวไลไม่ชอบผู้ชายที่มักจะแสดงอาการประหม่าและไม่ประจบประแจง ซึ่งอาการเหล่านี้หลวงนฤบาลบันเทิงแสดงให้วไลประจักษ์แก่สายตาแล้ว จึงยากที่อมราจะช่วยให้วไลมองหลวงนฤบาลบรรเทิงในทางที่ดี ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่อมรากล่าวจึงมีเจตนาที่จะโต้แย้งข้อตำหนิหรือข้อกล่าวหาที่หลวงนฤบาลบันเทิงกล่าวว่าเธอ เพื่อให้หลวงนฤบาลบรรเทิงรู้ว่าเธอไม่ได้นิ่งนอนใจที่จะช่วยเหลือเขา แต่มันไม่มีวิธีการใดที่จะช่วยได้ เพราะหลวงนฤบาลบรรเทิงเองที่ทำให้วไลมองเขาในทางลบก่อนที่จะมีโอกาสได้สานสัมพันธ์กัน

ตัวอย่างที่ 15 บทสนทนาระหว่าง อมรา ซึ่งเป็นน้องสาว กับ วไล ซึ่งเป็นพี่สาว เมื่ออมรารู้ว่าวไลตอบตกลงที่จะแต่งงานกับหลวงปราโมทย์ อมราจึงไม่เห็นด้วย เพราะเธอเห็นว่าหลวงปราโมทย์มีภรรยาแล้ว แม้ว่าจะไม่ใช้ภรรยาที่ได้ตกแต่งกันตามประเพณี แต่ก็แสดงให้อมราเห็นว่าหลวงปราโมทย์นั้นเป็นคนเจ้าชู้

อมรา “คุณพี่คะ คุณพี่ก็รู้แล้วไม่ใช่หรือว่าหลวงปราโมทย์น่ะเขามีเมียแล้ว?” อมราตั้งปัญหา

วไล “แต่ไม่ใช่เมียแต่ง!”

อมรา “**แต่งหรือไม่แต่ง มันผิดอะไรกัน** ถึงอย่างไรคุณพี่ก็ได้ชื่อว่าแย่งเขา”

วไล “น้องอมรา! อย่าลืมว่าเธอเป็นน้องฉันไม่ใช่แม่นะ” วไลพูดเรียบๆ แต่เสียงสั่นด้วยฤทธิ์โทสะ

อมรา “ถ้าเป็นแม่” อมราตอบทันที “ก็ไม่ต้องมาพูดซักถามให้เสียเวลา เพราะว่าแม่จะไม่อยากให้ลูกสาวกับใครก็จะไม่ให้ได้ นี่เพราะเป็นแต่เพียงน้องก็ได้แต่เตือน ไม่อยากให้ใครเขาขึ้นชื่อว่ามีพี่สาวเที่ยวแย่งอะไรต่ออะไรของเขา”

(ดอกไม้สด, 2513: 127)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถาม ที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ อมรา ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากรูปประโยคที่กล่าวถาม เพราะแม้ว่าผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ วไล จะไม่ได้กล่าวตอบกลับการถาม อมราก็ไม่ได้กล่าวถามซ้ำ

นอกจากนี้ ผู้ฟังหรือวไลเองก็เข้าใจเจตนาของผู้พูด หรืออมราดีว่าไม่ได้มีเจตนาถาม ฉะนั้น วไลจึงไม่ได้ตอบกลับการถามของอมรา ถึงกระนั้น การที่วไลพูดด้วยน้ำเสียงสั่นด้วยความโกรธหลังจากที่อมราพูดจบนั้น ทำให้ทราบว่าถ้อยคำที่อมรากล่าว ซึ่งรวมถึงรูปประโยคคำถามนี้น่าจะมีเนื้อความที่เป็นไปในทางไม่ดี มากกว่าที่จะเน้นเพื่อการถามที่ต้องการคำตอบ

เมื่อวไลต้องการที่จะแต่งงานกับหลวงปราโมทย์ แม้ว่าเขาจะมีผู้หญิงที่อยู่กินด้วยกันมาก่อนแล้ว แต่เธอก็เห็นว่าผู้หญิงคนนั้นเป็นเพียงหญิงที่มีความสัมพันธ์กันทางพฤตินัยเท่านั้น และไม่ได้ตกแต่งตามประเพณีโดยผู้ใหญ่เห็นชอบ เป็นเพียงการหนีตามกันมาเท่านั้น ดั้งนั้นหากผู้ใหญ่ทั้งฝ่ายของหลวงปราโมทย์ และฝ่ายของวไลยินยอมให้หลวงปราโมทย์และเธอแต่งงานกัน วไลก็มิใช่ผู้หญิงที่จะแย่งสามีของใคร แต่อมราไม่เห็นด้วยกับความคิดของวไล แม้ว่าผู้หญิงคนนั้นจะไม่ได้แต่งงานกับหลวงปราโมทย์ตามประเพณี แต่ก็ได้มาอยู่กินกัน ใช้ชีวิตร่วมกัน ซึ่งก็ไม่ต่างไปจากการแต่งงานที่ถูกต้องตามประเพณีที่ท้ายที่สุดทั้งสองคนก็ต้องมาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน ด้วยเหตุนี้

รูปประโยคคำถามที่อมรากล่าวนี้จึงมีเจตนาที่จะโต้แย้งความคิดของวไลที่เชื่อว่าผู้หญิงที่อยู่กินกับหลวงปราโมทย์คนปัจจุบันไม่ใช่ “ภรรยา” เพราะไม่ได้แต่งงานกันอย่างถูกต้องตามประเพณีและกฎหมาย ซึ่งการกล่าวแย้งในครั้งนี้ก็เพื่อวไลจะได้รู้ว่าเธอเชื่อว่าผู้หญิงที่อยู่กินกับหลวงปราโมทย์คนปัจจุบันเป็นภรรยาของหลวงปราโมทย์ แม้จะไม่ได้แต่งงานกันอย่างถูกต้องตามประเพณีและกฎหมายแต่เขาทั้งสองคนก็อยู่กินด้วยกันมาก่อนที่วไลจะรู้จักกับหลวงปราโมทย์

อนึ่ง จะเห็นว่าเมื่ออมรา ซึ่งเป็นน้องสาวของวไล กล่าวโต้แย้งความคิดของวไล วไลจึงไม่พอใจดังจะเห็นได้จากน้ำเสียงที่พูดนั้นสั่นด้วยความโกรธ ดังนั้นจึงทำให้เห็นว่าสังคมไทย ผู้อ่อนอวุโสกว่าไม่ควรโต้แย้งผู้ที่อวุโสกว่า

ตัวอย่างที่ 16 บทสนทนาระหว่าง อมรา กับ พระผดุงพานิชกิจ ซึ่งเป็นพี่เขยของอมรา ในงานศพของคุณหญิงเพี้ยน ซึ่งเป็นมารดาของอมรา มีเพื่อนฝูงมาช่วยงาน หนึ่งในนั้นคือ หลวงนฤบาลบรรเทิง หรือพจน์ ที่มาช่วยอมราต่อก้านดอกพุดอยู่จนดึกดื่น จนพระผดุงพานิชกิจ ซึ่งเป็นพี่เขยล้อเลียนอมราว่าที่หลวงนฤบาลบรรเทิงอยู่ช่วยอมราต่อก้านดอกพุดจนดึกก็เพราะกลัวอมรานั่นเอง

หลวงนฤบาลบรรเทิง “ผมจะรับเป็นผู้ช่วยเอง” หลวงนฤบาลเอ่ยขึ้น “ถ้าหากคุณอมราจะยอมยกให้ผมพ้นจากหน้าที่ตัดก้านดอกพุด”

สม “อุ๊ยตาย!” สมเอ่ยขึ้น “คุณพี่ ดูน้องอมราเอาหน้าที่อะไรมายกให้คูณหลวงนฤบาลก็ไม่รู้”

พระผดุงพานิชกิจ พระผดุงหัวเราะ “หน้าที่ตั้งแต่เมื่อคืนวานติดมาจนถึงคืนนี้เทียวหรือ?” หันไปทางหลวงศัลยกิจแล้วว่า “เมื่อคืนนี้แกไม่มาดูนี่ น้องอมราขู่เจ้าพจน์เสียหงอเลยนั่งตัดก้านดอกพุดอยู่จนดึก”

อมรา “**ขู่เมื่อไหร่คะ!**” อมราค้าน “อ้อนวอนต่างหาก ออดจนใจอ่อน ผู้ชายกลัวผู้หญิงขู่มีบ้างหรือ?”

นางศัลยกิจ “จะร้อยตาข่ายกันอีกหรือ?” นางศัลยกิจถามวไล

วไล “ร้อยอะไรกันอีกเล่า” วไลพูดเบาๆ พลางหัวเราะ “มีออกพร้อมกันแล้วทุกอย่าง พูดสนุกๆ ไปอย่างงั้นเอง”

(ดอกไม้สด, 2513: 289)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถาม ที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งข้อมูลของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ อมรา ไม่ได้ต้องการคำตอบจากคำถามที่ตนเองกล่าวถาม แม้กระนั้น ผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ พระผดุงพานิชกิจ ก็ไม่ได้กล่าวตอบการถามของอมราว่าเมื่อไรที่อมราใช้คำพูดขู่หลวงนฤบาลบรรเทิงตามที่พระผดุงได้กล่าวหาอมรา

พระผดุงกล่าวหาว่าอมราขู่หลวงนฤบาลบรรเทิงให้ช่วยต่อก้านดอกพุดจนดึกเมื่อคืนวานนี้ แต่อมราเชื่อว่าเธอเองไม่ได้ขู่เข็ญให้หลวงนฤบาลบันเทิงกระทำ แต่เป็นการข้อร้อง อ้อนวอนให้กระทำต่างหาก ดังจะเห็นได้จากถ้อยคำต่อมาที่อมราใช้เป็นเหตุผลสนับสนุนการกล่าวแย้ง ซึ่งมีเนื้อความขัดแย้งกับถ้อยคำที่พระผดุงพานิชกิจกล่าว ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่อมรากล่าว จึงมีเจตนาที่จะโต้แย้งพระผดุงพานิชกิจเพื่อปฏิเสธว่าเธอไม่ได้ขู่หลวงนฤบาลบรรเทิง

ตัวอย่างที่ 17 บทสนทนาระหว่าง อำนวย กับ ประมวล ซึ่งเป็นน้องสาว ค่ำวันหนึ่งครอบครัวศุภวิทย์ได้กลับบ้านมาพร้อมหน้าพร้อมตากันที่ห้องรับประทานอาหาร ได้แก่ พระยาศรีศุภเวท คุณหญิงศรีศุภเวท ซึ่งเป็นบิดา และมารดา รวมทั้งหลวงปราโมทย์ บุตรชายคนแรก อำนวย บุตรชายคนรอง และประมวล บุตรสาว แต่แล้วเมื่อคุณหญิงศรีศุภเวทได้กล่าวกล่าวตำหนิอำนวยที่กลับกลับบ้านดึกๆ อยู่เสมอๆ จนผู้เป็นบิดา มารดาไม่ได้พบหน้ามาหลายวัน รวมทั้งประมวลน้องสาวก็ยืนยันในข้อกล่าวหาของมารดา อำนวยจึงได้กล่าวโต้แย้งกลับ

คุณหญิงศรีศุภเวท “ใครจะมีวิธีการอย่างไหนสำหรับอะไรก็ช่างเถอะ แต่วิธีหายไปแต่เช้าแล้วไม่กลับจนดึกนี่เต็มที ส่วนคนอยู่บ้านก็ร้อนใจ ลูกจะไปเป็นอะไรที่ไหนก็ไม่รู้”

อำนวยเงยหน้าขึ้นมองดูมารดา อาการยิ้มปรากฏขึ้นที่ริมฝีปาก เกือบๆ จะเป็นยิ้มหยันคำพูดนั้น แต่เขารีบฝืนให้เป็นไปเสียอย่างอื่น และพูดเรียบๆ ว่า

อำนวย “โดยมากผมกลับถึงบ้านไม่เกิน 2 ยามเลย แต่ผมเห็นคุณแม่ปิดประตูนอนแล้วทุกคืน น้อยหนที่ผมจะกลับดึกกว่านั้น”

พระยาศรีศุภเวท “ก็พ่อนอนดึกๆ เสมอ ทำไมไม่เคยพบแก?” เจ้าคุณศรีถาม

อำนวย “ก็คุณพ่ออ่านหนังสือนี่ครับ ผมไม่มีธุระอะไรจึงไม่เข้าไปรบกวน”

พระยาศรีศุภเวท “เอ! เราจนเขาแฮะ... ยังไง น้องๆ ว่าอย่างไร?”

ประมวล “ลูกก็นอนพร้อมๆ กับคุณพ่อแหละค่ะ แต่ไม่เห็นคุณอำนวยสักคืน” ประมวลตอบ

น้ำเสียงเรื่อยๆ แสดงความไม่ตั้งใจจับผิดของเจ้าคุณทำให้อำนวยฟื้นดีขึ้นเล็กน้อย เมื่อน้องสาวพูดจบ เขาจึงพูดด้วยน้ำเสียงมีหัวเราะแกม

อำนวย “หล่อนไม่นอน แต่หล่อนไม่อยู่เสียบ้าง หรืออยู่ก็ปิดประตูใส่กลอนอยู่ในห้องของหล่อน **หล่อนจะเห็นฉันได้อย่างไร**”

หลวงปราโมทย์ “รวมความว่าอำนวยไปเที่ยวเสมอ แต่กลับบ้านไม่เกิน 2 ยาม ก็ดีอยู่แล้วนี่ครับคุณแม่ ผมแต่ก่อนยิ่งกว่าอำนวยเป็นไหนๆ”

(ดอกไม้สด, 2513: 606- 607)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถาม ที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งข้อกล่าวหาของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ อำนวย ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ประมวล เพราะอำนวยก็รู้ดีอยู่แล้วว่าหากประมวลอยู่แต่ในห้องนอนของเธอ ก็คงจะไม่เห็นตนเองในเวลาที่กลับมาที่บ้าน

เมื่อประมวลกล่าวว่าเธอมักจะนอนดึกอยู่เสมอ พร้อมกับเจ้าพระยาศรีศุภเวท ผู้เป็นบิดา แต่ก็ไม่เคยพบอำนวยกลับเข้าบ้านมาเลย ฉะนั้นประมวลจึงเข้าใจว่าอำนวยกลับบ้านดึกดื่นเสมอ แต่อำนวยรู้ดีว่าตนเองไม่ได้เป็นเช่นนั้น แต่เพราะประมวลมักจะอยู่แต่ในห้องของเธอในเวลาที่เขากลับบ้าน ดังนั้นประมวลจึงไม่มีโอกาสได้พบกับอำนวยในเวลาที่เขากลับมาถึงบ้าน ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่อำนวยกล่าวจึงมีเจตนาที่จะโต้แย้งข้อกล่าวหาของประมวลที่คิดว่าเขากลับบ้านดึกดื่นเพื่อให้ประมวลได้หยุดคิดพิจารณาถึงเหตุผลข้างต้นของอำนวย รวมทั้งรู้ว่าอำนวยเองไม่ได้กลับบ้านดึกดื่นดังที่ประมวลเข้าใจ

อย่างไรก็ตาม หลังจากที่อำนวยกล่าวโต้แย้งประมวลจบ ก็ไม่มีผู้ฟังคนใดกล่าวตั้งคำถามหรือกล่าวหาเขาอีกว่าไปเที่ยวจนกลับบ้านดึก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคำกล่าวแย้งของอำนวยที่ใช้เหตุผลสนับสนุนนั้น ทำให้ผู้ฟังเชื่อ และเห็นคล้อยตามไปกับเขาได้

ตัวอย่างที่ 18 บทสนทนาระหว่าง พระยาศรีศุภเวท กับ คุณหญิงศรีศุภเวท ผู้เป็นภรรยา เมื่อพระยาศรีศุภเวท และคุณหญิงศรีศุภเวท ผู้เป็นบิดามารดา แจ้งให้อำนวยรู้ว่าท่านทั้งสองได้หาผู้หญิงที่จะให้มาแต่งงานกับเขาได้แล้ว อำนวยจึงขอผัดผ่อนเรื่องงานแต่งงานออกไปก่อน เพื่อที่ตนจะได้บวชทดแทนบุญคุณบิดาและมารดา ครั้นคุณหญิงศรีศุภเวทได้ยินดังนั้นจึงตามใจบุตรชายให้เลื่อนการดูตัว และการแต่งงานออกไปก่อน เพราะท่านเองเป็นผู้ที่ศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก

พออำนวยออกจากห้องยังไม่ทันลับตัว เจ้าคุณศรีก็หัวเราะขึ้นด้วยเสียงอันดังแล้วว่า

พระยาศรีศุภเวท “ไอ้อำนวยมันจะหนีหอไปหาวัด แม่ก็โง้ โง่!”

คุณหญิงศรีศุภเวท “**จะโง่ทำไม?**” คุณหญิงหันไปหาท่านทันที “คุณกินข้าว ดิฉันก็กินข้าวนะ ไม่ใช่ว่าดิฉันกินแกลบ แต่เขาว่าจะบวชก็ยอมให้เขาบวชไม่ดีหรือ บุญก็ได้ แล้วมันก็ต้องสึก **จะบวชไปจนตายเมื่อไหร่ล่ะ** พอสึกแล้วเราจับมัดเสียก็แล้วกัน จะหนีไปไหนพ้น”

พระยาศรีศุภเวท “ย่ะ ดีละ ฉันจะคอยดู” เจ้าคุณพูดพลางหัวเราะอย่างมั่นใจ

(ดอกไม้สด, 2513: 661)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามทั้ง 2 รูปประโยค ได้แก่ “จะโง่ทำไม” และ “จะบวชไปจนตายเมื่อไหร่ล่ะ” ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถาม ที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามทั้ง 2 รูปประโยคนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งถ้อยคำตำหนิของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ คุณหญิงศรีศุภเวทไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ พระยาศรีศุภเวท แม้กระนั้นผู้ฟังหรือพระยาศรีศุภเวทเองก็เข้าใจเจตนาของคุณหญิงศรีศุภเวท ฉะนั้นจึงไม่ได้ตอบคำถามแต่อย่างใด

เมื่อคุณหญิงศรีศุภเวท ผู้เป็นมารดา เห็นชอบให้อำนวย บุตรชาย ลาไปบวชก่อนที่กลับมาแต่งงานกับหญิงสาวที่คุณหญิงเลือกไว้ พระยาศรีศุภเวทจึงกล่าวตำหนิคุณหญิงศรีศุภเวท ภรรยาว่าโง่ เพราะตนเองรู้ดีว่าอำนวยไม่ได้ต้องการจะลาบวชเพียงอย่างเดียว แต่ยังต้องการที่จะยืดเวลาออกไปเพื่อที่เขาจะได้หาวิธีการที่จะได้แต่งงานกับหญิงคนรัก ซึ่งเป็นคนที่เขาเลือกเอง

อย่างไรก็ตาม คุณหญิงศรีศุภเวทไม่เห็นด้วยกับถ้อยคำตำหนิของสามี เพราะเมื่ออำนวยบวชแล้วก็ใช่ว่าจะไม่สึกออกมา นอกจากนี้คุณหญิงยังจะได้รับประโยชน์ กล่าวคือได้รับผลบุญจากการที่ลูกชายหรืออำนวยบวชให้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่าคุณหญิงศรีศุภเวทได้คิดถี่ถ้วนก่อนที่จะตัดสินใจให้อำนวยบวช มิใช่ว่าเธอไม่ได้คิด ดังที่พระยาศรีศุภเวทกล่าวตำหนิเธอว่าโง่ ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่เธอกล่าวจึงมีเจตนาที่จะโต้แย้งถ้อยคำตำหนิของพระยาศรีศุภเวทเพื่อให้เขาหยุดคิดถึงเหตุผลข้างต้นที่เธอกล่าว รวมทั้งรู้ว่าเธอไม่ได้โง่ดังที่พระยาศรีศุภเวทเข้าใจ

ตัวอย่างที่ 19 บทสนทนาระหว่าง พงศ์ กับ นุช ซึ่งเป็นหลานสาว พงศ์มารับนุชออกไปเที่ยว แต่รถเคลื่อนที่ออกจากบ้าน พงศ์ก็สังเกตเห็นว่าอัมพร ซึ่งเป็นพี่สาวของนุชไม่ได้มาด้วย พงศ์จึงได้ถามนุชถึงอัมพร

เมื่อรถเคลื่อนที่แล้ว พงศ์จึงได้ถามถึงอัมพร

นุช “อัมพรไม่มา บอกว่าไม่สบาย” นุชตอบแล้วพูดต่อไปเป็นเชิงปรารภ “ตั้งแต่กลับมาสยามยังไม่เคยออกจากบ้านไปไหนเลย จนกระทั่งซื้อของของตัวก็ให้คุณแม่ซื้อแปลกไหม? นุชเห็นแปลก”

พงศ์ “**จะแปลกอะไร** ก็แกไม่ชอบเที่ยว ไม่เหมือนนุชนี่”

นุช “จริง!” นุชพูดอ่อย ๆ “นุชเป็น... เอ้อ... too fond of pleasure อัมพรบอกกับนุชว่าอย่างนั้น แต่นุชคิดว่าอัมพร take life too seriously… and เอ้อ เขาบอกกับนุชว่าเขาจะไม่แต่งงานตลอดชีวิต เขาไม่เคยรักใคร She has never been in love!!!”

(ดอกไม้สด,2536: 19)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถาม ที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ พงศ์ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ นุช กล่าวคือ พงศ์ไม่ได้เว้นช่วงของการถามไว้ให้นุชได้กล่าวตอบ แต่เขากลับเป็นฝ่ายสนทนาต่อไป นอกจากนี้ ผู้ฟัง หรือนุช ก็เข้าใจเจตนาของพงศ์ว่ามิได้มีเจตนาที่จะถามคำถามเธอ ฉะนั้นเธอจึงไม่ได้ตอบคำถาม

เมื่อนุชเล่าเรื่องอัมพร ซึ่งเป็นพี่สาวของตนให้พงศ์ฟังว่า ตั้งแต่ที่กลับมาถึงเมืองไทย อัมพรไม่เคยออกจากบ้านไปไหนเลย แม้แต่ซื้อของใช้ของตนเองก็ตาม ยังต้องให้คุณหญิงรัตนวาทีเป็นผู้จัดหาให้ ซึ่งนุชเองคิดว่าพฤติกรรมของพี่สาวนั้นแปลกประหลาด แต่พงศ์ไม่คิดว่าพฤติกรรมของอัมพรจะแปลกประหลาด เพราะเขารู้ดีว่าอัมพรไม่ชอบเที่ยวเตร่ หรือแม้แต่สังสรรค์ เธอมักจะเป็นคนเก็บตัว ซึ่งผิดกับนุช น้องสาวที่ชอบเที่ยว และเข้ากลุ่มทางสังคมเพื่อสังสรรค์ ฉะนั้นเมื่อนิสัยของอัมพรเป็นคนเก็บตัว พฤติกรรมของเธอก็ย่อมที่จะต้องสอดคล้องกับนิสัยคือ ไม่ชอบเที่ยวเตร่ที่ไหน ซึ่งถือว่าไม่แปลกแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่พงศ์กล่าวจึงมีเจตนาที่จะโต้แย้งความคิดของนุชที่ว่าพฤติกรรมของอัมพรแปลก เพื่อที่นุชจะได้รู้ความคิดของเขาว่าพฤติกรรมของอัมพรที่ไม่ออกไปเที่ยวที่ไหนนั้นไม่แปลก เพราะอัมพรเป็นคนชอบเก็บตัวอยู่กับบ้าน

ตัวอย่างที่ 20 บทสนทนาระหว่าง มนูญ กับ มนัส ซึ่งเป็นพี่ชาย เมื่อมนูญดื่มเหล้าเมากลับมาบ้านทั้งๆ ที่ให้สัญญากับมารดาแล้วว่าจะไม่ดื่มมันอีก มนัส ซึ่งเป็นพี่ชายจึงได้ตำหนิน้อง แต่มนูญก็ได้อ้างว่าหลวงวิเทศฯ ผู้เป็นเพื่อนที่เป็นผู้ใหญ่กว่าตนชักชวน ตนซึ่งเป็นผู้น้อยก็ไม่อาจขัดผู้ใหญ่อย่างหลวงวิเทศฯ ได้

มนูญ “ผมเสียเพื่อนเขาไม่ได้”

มนัส “แต่เธอเสียถ้อยคำ เสียคุณแม่ เสียพี่ และเสียน้องสาวของเธอได้นะ” มนัสพูดด้วยเสียงแค้นๆ “โธ่! มนูญเอ๋ย เมื่อไหร่เธอจึงจะเป็นนายตัวของเธอได้สักที”

มนูญ มนูญ คุปตวสุ เงยหน้าขึ้นมองดูพี่ชายอย่างเศร้าๆ “ผมได้ใช้ความพยายามที่จะทำตัวให้เป็นที่ถูกใจคุณแม่ คุณพี่ และน้องมณฑาอยู่เสมอ ก่อนจะออกจากบ้านวันนี้ ผมก็ได้ตกลงใจอย่างแน่นอนแล้วว่าจะไม่กินมันแม้แต่จิบเดียว แต่หลวงวิเทศฯเขาว่า โอมาคัยยาม และสุนทรภู่ซึ่งเป็นนักเลงเหล้าอย่างเก่งกาจก็ยังเป็นนักปราชญ์ได้ เพราะคำของหลวงวิเทศฯ นี้ผมจึงไม่ปฏิเสธเขา”

มนัส “เหล้าไม่ได้ทำให้โอมาคัยยามและสุนทรภู่เป็นปราชญ์ขึ้นดอก มนูญเอ๋ย ที่ถูกบางทีมันจะทำให้โอมาคัยยามไม่ได้ถึงสวรรค์นิพพานอย่างพระพุทธเจ้า และสุนทรภู่ไม่ได้เป็นเช็กสเปียร์ขึ้นต่างหาก” มนัสนั่งลงบนเก้าอี้ตรงหน้าน้องชาย แล้วพูดสืบไปว่า “ธรรมดาผลส้มในตระกร้าใบหนึ่งๆ นั้นมันไม่ดีไปทั้งหมด หากเธออยากกินให้เป็นความอร่อยแก่ลิ้น ก็จงเลือกหยิบเอาแต่ผลที่น่ารับประทานเถิด ถ้าเธอจะเอาอย่างศรีปราชญ์ ก็จงเอาอย่างในทางที่จะเป็นปฏิภาณกวี สามารถแต่งโครงอันไพเราะได้โดยฉับพลัน แต่การซึ่งศรีปราชญ์แต่งโครงเกี้ยวพระ

สนมพระนารายณ์จนถูกเนรเทศ และจนที่สุดถูกประหารชีวิตโดยพระเจ้าพระยานครฯ นั้นก็ไม่ใช่สิ่งซึ่งเธอควรจะเอาอย่างศรีปราชญ์เลย และการซึ่งฟอนเบธมานน์ฮอลล์เวกได้เป็นประมุขแห่งกองทัพบกเยอรมันขึ้นนั้น ไม่ใช่เพราะท่านผู้นี้สูบบุหรี่ซิกาแร็ตถึงวันละ 120 มวนดอก"

มนูญ "ผมยังหนุ่มอยู่นะครับคุณพี่" น้องชายตอบ "ผมไม่สามารถจะรู้ถึงความผิดความถูกได้ทุกอย่างไป เมื่อหลวงวิเทศฯ ซึ่งเป็นผู้ใหญ่กว่าผมเขาชี้แจงดังนั้น **ผมจะขัดเขาได้อย่างไร**"

มนัส "หลวงวิเทศฯ เป็นผู้ใหญ่หรือ?" เธอถาม

มนูญ "ครับ เขามีอายุ 34 ปี แก่กว่าผมถึง 10 ปี"

(ศรีบูรพา, 2548: 6- 7)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งคำตำหนิของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ มนูญ ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ มนัส

เมื่อมนัส ผู้เป็นพี่ชายกล่าวตำหนิมนูญ ผู้เป็นน้องชายในเรื่องที่เมากลับมาบ้านทั้งๆ ที่ให้สัญญาไว้กับมารดาแล้วว่าจะไม่ดื่ม มนูญจึงได้อ้างเหตุที่หลวงวิเทศฯ ซึ่งเป็นผู้ใหญ่กว่าชักชวนให้ดื่ม ตนเองก็เห็นว่าไม่กระทำตามไม่ได้ เพราะท่านเป็นผู้ใหญ่กว่าตน เมื่อท่านแนะนำหรือชักชวนก็ควรกระทำตาม

อนึ่ง มีสำนวนไทยที่ว่า "เดินตามหลังผู้ใหญ่หมาไม่กัด" หมายถึง ประพฤติตามอย่างผู้ใหญ่ย่อมปลอดภัย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 415) จากสำนวนไทยดังกล่าวจะเห็นว่าคนไทยมีความเชื่อว่า หากเราประพฤติ หรือปฏิบัติตามผู้ใหญ่ย่อมที่จะเกิดผลดีแก่เราเอง แม้ว่าเราอาจไม่เห็นด้วยกับความคิดของท่านบ้าง แต่เราก็มิอาจจะขัด เพราะสังคมไทยให้ความเคารพนับถือผู้ใหญ่ ซึ่งท่านมีประสบการณ์มากกว่าเรา มนูญก็จำต้องกระทำตามผู้ใหญ่อย่างหลวงวิเทศฯ ในเมื่อท่านชักชวนและโน้มน้าวให้เขาดื่มสุรา เขาก็มิอาจขัดได้ ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่มนูญกล่าวจึงมีเจตนาที่จะเสนอความคิดแย้งคำตำหนิของมนัสที่ต่อว่าเขาว่าไม่รู้จักปฏิเสธคำชักชวนของเพื่อน เพื่อให้มนัสรู้ว่าไม่ใช่เขาปฏิเสธไม่เป็น แต่ในสถานการณ์นั้นเขาปฏิเสธไม่ได้ เพราะไม่เหมาะสมที่จะปฏิเสธคำชักชวนของหลวงวิเทศฯ ซึ่งเป็นผู้ใหญ่กว่า

4. **วัจนกรรมการบริภาษ**

ตัวอย่างที่ 21 บทสนทนาระหว่าง อมรา กับ วไล ซึ่งเป็นพี่สาว เมื่อวไลทนต่อความเจ้าชู้ของหลวงปราโมทย์ สามีไม่ไหว เธอจึงได้ตัดสินใจหย่าขาดกับสามี และพาลูกกลับมาอยู่ที่บ้านของบิดา ครั้นตลอดระยะเวลาที่วไลแยกทางกับหลวงปราโมทย์ อารมณ์ของวไลก็ไม่เป็นปกติอย่าเดิม เธอมักจะระบายอารมณ์ ที่ไม่พอใจในสามีกับลูกของเธอ ซึ่งยังเล็ก และไม่รู้ภาษาอยู่เสมอ จนกระทั้งเธอส่งหนังสือหย่าไปให้หลวงปราโมทย์เซ็น แต่เขากลับไม่เซ็นให้ และกลับบอกว่าให้วไลเป็นอิสระ ฉะนั้นวไลจึงได้ระบายอารมณ์โกรธนั้นออกมาจนอมราต้องเขามาตำหนิ

อมรา “ถึงแม้หลวงปราโมทย์หรือใครก็ตาม เห็นกิริยาของคุณพี่เมื่อตะกี้นี้ เขาอาจเข้าใจผิด คิดไปว่าคุณพี่ยังอาลัยหลวงปราโมทย์อยู่ก็ได้ ซึ่งแท้จริงใครๆ รวมทั้งตัวคุณพี่เองก็ต้องเห็นอยู่แล้วว่าเขาเป็นคนมีความดีต่ำกว่าราคาความรักของคุณพี่มากนัก แต่ถ้าแม้ว่าคุณพี่ยังตัดใจไม่ขาด น้องหมายความว่า ถ้าคุณพี่ยังนึกถึงความหลังซึ่งผู้หญิงทุกคนต้องนึกไม่มากก็น้อย คืออย่างไรๆ เขาก็เป็นพ่อของลูก ดังนี้แล้วเราทุกคนจะช่วยกันคิดผ่อนผันมิให้เรื่องยืดเยื้อต่อไป เพื่อว่าคุณพี่จะสบายใจขึ้น”

วไล “นี่มิพากันนึกว่าฉันเป็นบ้า เพราะเสียหลวงปราโมทย์ละซี!” วไลเอ่ยขึ้นเปรยๆ และยังคงหันข้างให้อมราอยู่

อมรา “หามิได้ค่ะ” อมราปฏิเสธด้วยน้ำเสียงเรียบราบที่สุด ทั้งที่รู้อยู่ใจว่าคำดักคอของวไลนั้นตรงกับความจริงเพียงใด “แต่น้องเคยสงสัยว่าคุณพี่จะนึกถึงความหลังมากไป เพราะทุกวันนี้ กิริยาอาการของคุณพี่ผิดไปจากเมื่อก่อนเป็นอันมาก นี่น้องพูดตามตรง ใครๆ ตลอดจนคุณพ่อก็ออกปาก คุณพี่ไม่รับประทานไม่นอน เฝ้าแต่ฮึดฮัด ตลอดจนลูกชายคุณพี่ก็ไม่มองหน้า นี่ก็เห็นจะเป็นเพราะเกลียดพ่อน่ะแหละ ถึงได้เลยเกลียดมาถึงลูก แต่โถ่! คุณพี่คะ คุณพี่จะไปลงโทษแกอย่างนั้นกระได้ **แกเลือกพ่อได้เองเมื่อไร** สงสารแกอ็อก ที่น้องพูดนี้ด้วยความตั้งใจดีแท้ๆ ขอคุณพี่โปรดตรองดูเถอะค่ะว่าผิดหรือถูก และต่อไปคุณพี่ควรทำอย่างไรจึงจะสมกับที่เกิดมาเป็นหญิงมีตระกูล”

ในยามโทสะ อมรามักเผลอสติลืมตัวและกล่าวถ้อยคำอันให้โทษแก่ตัวเองโดยไม่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น แต่ในยามที่หัวใจของหล่อนมีแต่ความสมเพชปรานี อมรา่อมมีสติบริบูรณ์สามารถเฟ้นถ้อยคำถูกต้องแก่กาลเทศะได้เป็นอย่างดี...

(ดอกไม้สด, 2513: 594- 595)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถาม ที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะตำหนิผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ อมรา ไม่ได้ต้องการคำตอบจากคำถาม เพราะอมราไม่ได้เว้นช่วงของการสนทนาเพื่อให้ผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ วไลได้ตอบคำถาม

อย่างไรก็ตาม ผู้พูดหรืออมราได้กล่าวถึงพฤติกรรมของผู้ฟังหรือวไล ที่ทำให้ตนไม่พอใจ และเชื่อว่าการที่กระทำของวไลนั้นไม่ถูกต้อง เพราะเธอโกรธหลวงปราโมทย์ผู้เป็นสามี แต่กลับมาระบายความไม่พอใจกับลูก ทั้งๆ ที่เด็กเลือกบุคคลผู้เป็นพ่อไม่ได้ ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่อมรากล่าวจึงมีเจตนาที่จะทำร้ายจิตใจวไล เพื่อให้ตระหนัก และสำนึกในความผิดที่เธอมาระบายความโกรธสามีกับลูกของเธอเอง

ตัวอย่างที่ 22 บทสนทนาระหว่าง พระยาธรรมสาส์นโสภณ กับ ยศ ซึ่งเป็นบุตรชาย เมื่ออำนวยรู้ความในใจของอมรา ซึ่งเป็นบุตรสาวของพระยาธรรมสาส์นโสภณ ว่ามีใจให้แก่ตนเองเช่นเดียวกับตน อำนวยจึงตัดสินใจที่จะมาขออมรากับพระยาธรรมสาส์นโสภณ เนื่องจากพระยาศรีศุภเวท กับคุณหญิงศรีศุภเวท ซึ่งเป็นบิดาและมารดาของอำนวยไม่เห็นด้วยที่เขาจะแต่งงานกับอมราเหตุเพราะวไลซึ่งเป็นบุตรสาวของพระยาธรรมสาส์นโสภณนั้นได้หย่าขาดกับหลวงปราโมทย์ บุตรชายของพระยาศรีศุภเวท ดังนั้น จึงทำให้ทั้งสองตระกูลไม่พอใจซึ่งกันและกัน และการมาของอำนวยในครั้งนี้ก็ทำให้เขาเองกล้าๆ กลัวๆ จนไม่กล้าจะกล่าวถ้อยคำใด

พระยาธรรมสาส์นนั่งขัดสมาธิอยู่บนพรม อำนวยเดินเข้าไปในห้อง หยุดนั่งพับเพียบอยู่ในที่ห่างจากพรมราว 3 ศอก แล้วก้มลงกราบอย่างงดงาม

พระยาธรรมสาส์นโสภณ “มีธุระอะไรหรือนายอำนวย?” เจ้าคุณถามด้วยเสียงชาเย็น

อำนวย “มีขอรับ” อำนวยตอบค่อนข้างเบา เจ้าคุณจ้องดูเขาเหมือนจะบอกว่าท่านคอยฟังอยู่แล้ว ตีสีหน้าบึ้งตึงของท่าน ทำให้ชายหนุ่มสะทกสะท้านจนพูดไม่ออก ยศซึ่งนั่งชันเข่าพิงฝาผนังห้องมองดูเพื่อนอยู่ เห็นดังนั้นจึงพูดขึ้นว่า

ยศ “พูดซี อำนวย”

คิ้วของเจ้าคุณขมวดเข้าหากัน หันไปมองดูเขาด้วยความไม่พอใจ แล้วท่านหันกลับมาดูผู้เป็นแขกเห็นนั่งก้มหน้าก็เดาได้ว่าคงมีเรื่องสำคัญสักอย่างหนึ่ง ทั้งที่อยากรู้เป็นที่สุด ท่านก็ยังนิ่งเสียไม่ปริปากพูด

ยศ “อำนวยเขามาขอความกรุณาคุณพ่อครับ” ยศเอ่ยขึ้นด้วยทนความอัดใจอยู่ไม่ได้ “เขาไม่เห็นใครเป็นที่พึ่งอีกแล้ว เห็นแต่คุณพ่อคนเดียวจะช่วยเขาได้”

พระยาธรรมสาส์นโสภณ “**นี่มันธุระของนายอำนวยหรือธุระของแก**” พระยาธรรมสาส์นขัดอย่างฉุนเฉียว

ยศ “ธุระของอำนวยครับ” ยศตอบโดยเร็ว “ก็เขาไม่พูดนี่... พูดซิอำนวย บ้าจริง!” คำสุดท้ายยศพึมพำในลำคอ

(ดอกไม้สด, 2513: 803- 804)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถาม ที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะตำหนิผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ พระยาธรรมสาส์นโสภณ กล่าวรูปประโยคด้วยอารมณ์ฉุนเฉียว ซึ่งแสดงถึงความไม่พอใจผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ยศ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ายศจะกล่าวตอบรูปประโยคคำถามที่พระยาธรรมสาส์นโสภณกล่าวถาม แต่เมื่อพิจารณาเหตุการณ์ก่อนหน้านั้นที่ยศมารายงานพระยาธรรมสาส์นโสภณว่าอำนวยมาขอพบ เพราะมีธุระสำคัญ ครั้นเมื่ออำนวยเข้ามาพบพระยาธรรมสาส์นโสภณ ท่านก็ได้ถามถึงธุระที่อำนวยต้องการจะคุยกับท่าน ฉะนั้น แสดงให้เห็นว่าตัวพระยาธรรมสาส์นโสภณทราบดีอยู่แล้วว่าผู้ที่มีธุระจะคุยกับตนเองนั้นคือ อำนวย มิใช่ ยศ แต่การที่ยศ พูดกล่าวแทรกในขณะที่ท่านรอฟังถ้อยคำจากอำนวยอยู่นั้น ย่อมเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสม ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่พระยาธรรมสาส์นโสภณกล่าวจึงมีเจตนาที่จะตำหนิยศเพื่อให้สำนึกในความผิดในพฤติกรรมที่กล่าวแทรกในขณะที่ท่านกำลังสนทนากับอำนวยผู้เป็นแขก

ตัวอย่างที่ 23 บทสนทนาระหว่าง คุณหญิงรัตนวาที กับ พงศ์ ซึ่งเป็นน้องชายต่างมารดา พงศ์มาเยี่ยมคุณหญิงรัตนวาที หลังจากที่ทราบว่าคุณหญิง และบุตรสาวทั้งสองคนของท่านกลับมาจาก

ประเทศอังกฤษแล้ว เมื่อมาครู่ใหญ่ และเห็นแขกที่มาสนทนาอยู่ก่อนแล้วทยอยกันกลับ เขาจึงแสดงกิริยาท่าทางเตรียมตัวจะกลับ

ครั้นได้สนทนากันถึงเรื่องทั่วไป จนพระอาทิตย์จวนจะลับขอบฟ้า หลวงดำรงฯ ก็ลุกขึ้นลา นายแสวงกับนายสุนทรก็ลุกขึ้นตามกัน นุชส่งมือให้คนทั้ง 3 ด้วยท่าทางที่เป็นธรรมดาที่สุด เช่นเดียวกับว่าหล่อนอยู่ในประเทศที่ใช้การจับมือเป็นธรรมเนียม และเมื่อมือของหล่อนอยู่ในมือของสุนทร ผู้ที่มองดูอยู่อาจสังเกตได้ว่าเขาทั้ง 2 บีบมือกันนานกว่าปกติเล็กน้อย และนุชได้พูดด้วยเสียงเบา ๆ ว่า

นุช “Come again”

ชายหนุ่มผู้นั้น ใช้สายตารับคำเชิญของหล่อนแทนคำตอบแล้วก็ออกจากห้องไป หันกลับมาเห็นพงศ์กำลังจะเตรียมตัวกลับด้วยเหมือนกัน นุชก็กดตัวเขาให้นั่งลงดังเก่าพร้อมกับพูดว่า

นุช “You can’t go now, uncle พงศ์ คุณแม่ต้องไม่อนุญาต”

คุณหญิงรัตนวาที “**อะไรจะกลับแต่ป่านนี้**” คุณหญิงว่า “นั่งลงเถอะ เล่าอะไร ๆ ให้พี่ฟังบ้าง”

ชายหนุ่มเลื่อนตัวเข้าในเก้าอี้ นุชก็นั่งลงบนพนักข้างตัวเขานั่นเอง

(ดอกไม้สด,2536: 7)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถาม ที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะตำหนิผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ คุณหญิงรัตนวาที ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ พงศ์ นอกจากนี้ ผู้ฟัง หรือ พงศ์เองก็เข้าใจเจตนาของคุณหญิงรัตนวาทีว่ามิได้มีเจตนาที่ถามคำถาม ดังนั้นเขาจึงมิได้ตอบกลับการถามกลับไป

เมื่อคุณหญิงรัตนวาทีเห็นว่าพงศ์ น้องชายเตรียมตัวที่ลาเธอกลับ เธอจึงรู้สึกไม่พอใจในการกระทำของพงศ์ เพราะเธอต้องการให้น้องชายอยู่พูดคุยกับเธอต่อไปอีก และเมื่อพิจารณาเวลาในขณะนั้นเธอก็เห็นว่ายังพอมีเวลาพูดคุยกันต่อไปได้อีก ด้วยเหตุนี้ รูปประโยคคำถามที่คุณหญิงรัตนวาทีกล่าวจึงมีเจตนาที่จะตำหนิพงศ์ เพื่อให้พงศ์เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม จากที่เตรียมตัวจะลากลับ ให้กลับนั่งลงเพื่อสนทนากับเธอต่อไป

ภาคผนวก ข

การวิเคราะห์ประเภทและความหมายของวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในนวนิยายไทยช่วงที่ 2

(พ.ศ. 2476 ถึง พ.ศ. 2500)

การวิเคราะห์ประเภทและความหมายของวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในนวนิยายไทยช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2476 ถึง พ.ศ. 2500)

จากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบแบบเจาะจง (Purposive sampling) ทำให้ในช่วงนี้มีนวนิยายที่ใช้ในการวิเคราะห์จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ หญิงคนชั่ว บ้านทรายทอง ทางสายเปลี่ยว และดอกฟ้า ซึ่งปรากฏประเภทของวัจกรรมอ้อม 8 วัจนกรรม ได้แก่ วัจนกรรมการขอร้อง วัจนกรรมการสั่ง วัจนกรรมการถาม วัจนกรรมการแนะนำ วัจนกรรมการเตือน วัจนกรรมโต้แย้ง วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ และวัจนกรรมการบริภาษ

อย่างไรก็ตาม จากการนำเสนอผลการวิเคราะห์ประเภทและความหมายของวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในนวนิยายไทยช่วงที่ 2 ในบทที่ 4 นั้นมีผลการวิจัยบางส่วนของบางวัจนกรรมที่ปรากฏเป็นจำนวนมาก คือ วัจนกรรมโต้แย้ง ที่ไม่ได้เสนอตัวอย่างทุกตัวอย่างที่ปรากฏ ฉะนั้นผู้วิจัยจึงได้นำผลการวิเคราะห์ดังกล่าวนี้มานำเสนอในภาคผนวก ข ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

วัจนกรรมโต้แย้ง

ตัวอย่างที่ 1 บทสนทนาระหว่าง ฟื้น กับ หวาน ซึ่งเป็นเพื่อนบ้านกันในท้องถิ่นเทพราช หลังจากทำบุญที่วัดเนื่องในวันสงกรานต์ ฟื้นก็ได้มาหวานไปเล่นไพ่ที่บ้านนายเพิ่ม แต่หวานได้แสร้งตอบปฏิเสธไปว่าเธอจะไปเล่นที่บ้านลุงเหงี่ยม

ฟื้น “แม่หวานยะ แม่หวาน”

หันมาทำหน้าตาเฉย แต่ในใจรู้สึกอายที่เห็นเขากำลังทำท่ายิ้มๆ มองมาดูที่ตัว หวานถามว่า

หวาน “เรียกฉันว่ากระไร?”

ฟื้น “กลับไปนี่เจ้าเพิ่มเขาจะติดไพ่ ขายังขาดไม่ครบ เชิญแม่หวานหน่อยนะยะ” ฟื้นชวน “ป้าอิ่มก็ได้ เล่นไพ่ไหมป้า?” ฟื้นพลอยชวนยายอิ่มด้วย

ยายอิ่ม ยายอิ่มออกตัว “ข้าหูตาไม่เห็นแล้ว ให้อีหนูเขาเล่นเถอะ”

‘อีหนู’ ทำอิดเอื้อนในที หล่อนแสร้งตอบว่า

หวาน “บ้านลุงเหงี่ยมเขาชวนฉันไว้แล้วนี่”

ฟื้น “เฮ้ย **เล่นไพ่บ้านน้าเหงี่ยมมันจะสนุกอะไร** เล่นกะคนแก่ๆ หงำเงอะมาเล่นที่บ้านเจ้าเพิ่มดีกว่านะ ใกล้บ้านด้วย นะแม่หวานนะ” ฟื้นว่า

เพิ่ม ยังไม่ทันตอบ เพิ่มก็สอดขึ้นทันที “หวานน่า ตรุษที สงกรานต์ที ช่วยกันต้มชาวกรุงเทพฯ เสียให้ตกเรือทีเถอะพวกเรา” แล้วพ่อพวกหนุ่มๆ ก็พากันฮาครืน

(ก. สุรางคนางค์, 2531: 41)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถาม ที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งถ้อยคำของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ฟื้น ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ หวาน เพราะแม้ว่าหวานจะไม่ได้กล่าวตอบกลับการถาม ฟื้นเองก็ไม่คิดที่จะถามกลับอีกครั้ง

เมื่อฟื้นมาชวนหวานไปเล่นไพ่ที่บ้านของนายเพิ่ม แต่หวานกลับปฏิเสธเพราะเหตุว่าได้นัดกับลุงเหงี่ยมไว้ก่อนแล้ว ฟื้นจึงไม่เห็นด้วยที่หวานจะไปเล่นไพ่ที่บ้านลุงเหงี่ยม เพราะวงไพ่ที่บ้านลุงมีแต่คนแก่ๆ แต่หวานยังเป็นสาวรุ่น ฉะนั้นถ้าหากไปจริงก็อาจไม่สนุกเท่ากับเล่นกับคนวัยเดียวกัน ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่ฟื้นกล่าวจึงมีเจตนาที่จะแย้งคำปฏิเสธของหวาน เพื่อให้หวานหยุดคิดพิจารณาถึงข้อดีข้อเสียของไปเล่นไพ่ที่บ้านน้าเหงี่ยมและบ้านของเพิ่ม รวมทั้งให้รื่นไม่ไปเล่นไพ่ที่บ้านลุงเหงี่ยม

ตัวอย่างที่ 2 บทสนทนาระหว่าง รื่น กับ สมร ซึ่งเคยเป็นเพื่อนในสถานขายบริการทางเพศเดียวกัน เมื่อรื่น และสมรย้ายจากสถานขายบริการทางเพศมาเช่าบ้านอยู่ด้วยกัน โดยสมรรับหน้าที่ออกไปทำงานขายบริการทางเพศ และให้รื่นอยู่ดูแลลูกที่บ้าน ครั้นวันหนึ่งสมรกลับมาเห็นรื่นหิ้วถังปี๊บไปรองน้ำมาใช้ในบ้านก็รู้สึกไม่พอใจรื่นที่ไม่จ้างเจ๊กให้มาทำแทน

วันหนึ่ง สมรกลับจากธุระ ถึงบ้านไม่พบรื่น นอกจากหลานนอนคว่ำตะครุบตุ๊กตาอยู่ที่หน้าเตียง ประตูห้องเปิดไว้ทั้งสองบาน มีรอยน้ำเลอะเทอะตั้งแต่หน้าประตูเข้าไปจนหลังบ้าน เดินออกมาชะเง้อดูที่ประปาหัวถนน เห็นรื่นกำลังเอาปี๊บรองน้ำจากก๊อกอยู่ทีเดียว ยืนคอยอยู่จนรื่นหิ้วปี๊บน้ำมาถึงหน้าห้อง วางปี๊บพักเหนื่อย สมรจึงว่า

สมร “โธ่ รื่นไปตักทำไม จ้างเจ๊กมันตักก็แล้วกันนี่นา”

รื่น "**จ้างทำไมให้เสียสตางค์** ก๊อกประปาอยู่แค่นี้ มันจะเอาสองหาบสามสตางค์ เก็บเอาสตางค์ไว้ซื้อขนมเสียดีกว่า" รื่นหัวเราะอย่างกับว่าปี๊บน้ำที่หิ้วมานั้นไม่ใช่ของหนักหนาอะไรนัก พอจะทำได้

สมร "มันจะหมดเปลืองกี่มากน้อย กะค่าจ้างตักน้ำ ใช้กันสองสามคน ทำไปหิ้วปี๊บหนักๆ เข้าเถอะ ประเดี๋ยวจะกลับเป็นอะไรไปอีกก็ไม่รู้ เพิ่งจะออกลูกมาใหม่ๆ ยังไม่ทันหายสนิทดี" สมรดุพลางมองตามรื่นที่หิ้วปี๊บเอวอ่อนเข้าไปเทน้ำลงตุ่มข้างในที่นอกชานครัว

(ก. สุรางคนางค์, 2531: 128- 129)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถาม ที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งคำแนะนำของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ รื่น ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ สมร

เมื่อสมรเห็นรื่นใช้ปี๊บตักน้ำจากหัวมุมถนนมาใส่ตุ่มในบ้านไว้ใช้ก็รู้สึกไม่พอใจ เพราะรื่นเพิ่งจะคลอดลูก เธอจึงกลัวว่ารื่นจะได้รับอันตราย ฉะนั้นสมรจึงได้กล่าวตำหนิรื่น และแนะนำให้รื่นจ้างคนจีนที่รับจ้างแบกหามให้มาช่วยตักน้ำแทน แต่รื่นไม่เห็นด้วยกับสมร เพราะขณะนี้เธอเองก็ไม่ได้มีราย และยังต้องใช้เงินที่สมรหามาได้จ่ายค่าเช่าห้อง และประทังชีวิตไปวันๆ ดังนั้นงานอะไรที่เธอทำได้ เธอก็จะทำเพื่อประหยัดรายจ่าย ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่รื่นกล่าวจึงมีเจตนาที่จะแย้งคำแนะนำของสมรที่บอกให้รื่นจ้างคนจีนให้มาหาบน้ำให้ เพื่อให้สมรรู้ว่าตนเองมีความคิดที่แตกต่างออกไป

ตัวอย่างที่ 3 บทสนทนาระหว่าง ม.ร.ว. ภาวิณีจรัสเรือง กับ พจมาน ม.ร.ว. ภาวิณีจรัสเรือง ทักทายพจมานขณะกลับเข้าบ้านทรายทอง และยังเข้าใจว่านกุล ผู้ชายที่กำลังสนทนากับพจมานนั้นเป็นคนรักของเธอ พจมานจึงแก้ความเข้าใจผิดของ ม.ร.ว. ภาวิณีจรัสเรือง แต่ ม.ร.ว. ภาวิณีจรัสเรืองก็ไม่เชื่อ

ม.ร.ว. ภาวิณีจรัสเรือง "อ้อ คนนี้หรือที่ชื่อนกุล คนรักของตัวสวยนี่ นะคะท่าน" ภาวิณีมองดูนกุลซึ่งยังคงยืนอยู่ที่นั่น แล้วหันไปทำเป็นบอกกล่าวกับท่านต้อม

พจมาน พจมานหัวเราะค้านทันทีว่า “เพื่อนเล่นกันมาตั้งแต่เล็กต่างหากคะคุณหญิงเล็ก ไม่ใช่คนรัก”

ม.ร.ว. ภาวิณีจรัสเรือง “แน้!” ภาวิณีทำเป็นขึ้นเสียงสูง ยกนิ้วขึ้นชี้หน้าคล้ายจะเชิงเมตตาปราณี “**มีอย่างที่ไหน ไม่ใช่คนรักจะจับมือถือแขน** เขาเห็นด้วยตานี่น๊า รักกันก็รับเสียตรงๆ จะได้ช่วยเหลือเพราะเห็นใจ จริงไหม? สุทธิพงศ์ สวยสมกันออกจะตาย”

คราวนี้พจมานกัดริมฝีปาก เอื้อมมือไปจับมือสุทธิพงศ์ ซึ่งวางอยู่ตรงประตูรถ

พจมาน “ถ้าเช่นนั้นพจจับมือคุณสุทธิพงศ์ ก็รักกับคุณสุทธิพงศ์อีกซินะคะ” แล้วก็หัวเราะ

(ก. สุรางคนางค์, 2530: 448- 449)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งคำแก้ความเข้าใจผิดของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูดซึ่งในปริบทนี้คือ ม.ร.ว. ภาวิณีจรัสเรือง ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ พจมาน เพราะเธอเชื่ออยู่แล้วว่าหากชายหญิงจับมือกันก็ย่อมที่จะต้องเป็นคนรักกัน ไม่มีชายหญิงใดที่จับมือกันแล้วแต่ไม่ใช่คนรักกัน ด้วยเหตุนี้เมื่อพจมานแก้ความเข้าใจผิดของม.ร.ว. ภาวิณีจรัสเรืองที่ว่านกุลเป็นคนรักของเธอว่าไม่ใช่คนรัก แต่เป็นเพื่อน ม.ร.ว. ภาวิณีจรัสเรืองจึงได้ใช้รูปประโยคคำถามแย้งคำปฏิเสธของพจมานเพื่อให้พจมานรู้ว่าเธอเชื่อว่านกุลเป็นคนรักของพจมาน

ตัวอย่างที่ 4 บทสนทนาระหว่าง ม.ร.ว. ภาระดีสว่างวัฒน์ กับ หม่อมพรรณราย ผู้เป็นมารดา ม.ร.ว. ภาวิณีจรัสเรือง ผู้เป็นน้องสาวกล่าวหาว่าม.ร.ว. ภาระดีสว่างวัฒน์เป็นต้นเหตุให้หม่อมเจ้าอเนกนพรัตน์ถ้อนหมั้นด้วยการสนับสนุนพจมานแทน ม.ร.ว. ภาระดีสว่างวัฒน์โกรธมาก เธอขว้างหนังสือที่อยู่ใกล้มือ ทำให้น้องสาวร้องด้วยความตกใจ เมื่อหม่อมพรรณรายมาถึงเพราะเสียงร้องของบุตรสาว ก็ได้ไต่ถามสาเหตุของเรื่อง แต่ก็ไม่มีใครให้ความกระจ่าง หม่อมพรรณรายจึงไม่พอใจโดยเฉพาะม.ร.ว. ภาระดีสว่างวัฒน์ ผู้เป็นบุตรสาวคนโต

หม่อมพรรณราย “อุ๊ย! รำคาญ ถามคนโน้นก็ไม่พูดกลัวดอกพิกุลจะร่วง ถามคนนี้ก็เอาแต่ร้องไห้ อย่าไปธุระกับเขาเลย ปล่อยเขาเถอะ” พูดกับน้องสาว แต่หันมาชำเลืองค้อนลูกสาวคนใหญ่ซึ่งยืนกัดกรามแน่นอยู่ข้างหน้าต่าง “ถึงคราวที่บ้านเราจะมีอันเป็น จะ

หาความเบิกบานใจสักนิดก็ไม่มี มีแต่เข่นเขี้ยวเคี้ยวฟันเข้าหากัน ไม่มีความเกรงอกเกรงใจพ่อแม่พี่ป้าน้าอาแม้แต่สักเท่าเล็บมือ นับประสาอะไร แม่ยังอยู่ทั้งคนอย่างนี้ นี่ถ้าแม่ตายแล้ว จะอาศัยพึ่งพาอะไรกันได้ ถ้าไม่ใช่ตัวเข้ามายุ่งกับน้องแล้วจะเกิดร้องกรีดกราดทำไมกันเล่า”

ภาระดีคอตั้งเชิด หันขวับมามองดูหม่อมแม่อย่างน้อยใจและแค้นใจ ริมฝีปากเม้มกัดไว้แน่น เพื่อมิให้ตัวเธอเองพูดอะไรออกไปแต่สักคำเดียว ‘ถึงพูดก็หามีใครจะเข้าข้างเราไม่’ เธอคิด ก้าวเท้าเดินผ่านหน้ามารดาจะไปห้องเธอทางประตูเดิมที่เข้ามาเมื่อกี้ ด้วยความรู้สึกที่ว่า ‘ปล่อยให้เขาพูดกันดีกว่า’ แต่ทันที่ได้ยินหม่อมแม่เปรยว่า

หม่อมพรรณราย “เห็นไหม น้องเห็นกิริยาอาการที่หยิ่งจองหองของหลานสาวเธอไหม! เขาจะพูดกับแม่เขาก็ยังไม่อยากพูด”

ม.ร.ว. ภาระดีสว่างวัฒน์ ภาระดีหันกลับทันที มือคว้าบานประตูไว้พลางสวนคำว่า “**มีประโยชน์อะไรที่จะให้ลูกพูด** ในเมื่อคุณแม่ไม่เคยให้ความยุติธรรมแก่ลูกเลย ไม่ว่าอะไรหญิงเล็กเป็นฝ่ายถูกก่อนเสมอ ถามหญิงเล็กเขาซิคะ เขาว่าอย่างไรก็อย่างนั้นก็แล้วกัน ลูกไม่ใช่คนสำคัญของบ้าน ลูกเพียงแค่กาฝากเกาะอยู่กับตึกเก่าๆ เท่านั้นเอง...”

(ก. สุรางคนางค์, 2530: 536- 537)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งคำตำหนิของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ม.ร.ว. ภาระดีสว่างวัฒน์ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ หม่อมพรรณราย เพราะเธอไม่ได้เว้นช่วงสนทนาไว้ให้อีกฝ่ายได้ตอบคำถาม

เมื่อหม่อมพรรณรายตำหนิม.ร.ว.ภาระดีสว่างวัฒน์ว่าหยิงจองหองจนไม่อยากจะพูดบอกสาเหตุของการทะเลาะกันกับน้องสาว ม.ร.ว.ภาระดีสว่างวัฒน์จึงไม่เห็นด้วยที่จะว่าเธอจองหอง เพราะแม้ว่าเธอจะพูดอะไรไป หม่อมพรรณรายก็จะเข้าข้างม.ร.ว. ภาวิณีจรัสเรือง น้องคนเล็กเสมอ ฉะนั้นถึงแม้ม.ร.ว.ภาระดีสว่างวัฒน์จะกล่าวถ้อยคำที่มีเหตุผล หรือถูกต้องอย่างไรก็ตาม เธอก็ผิดอยู่ดีในสายตาของหม่อมพรรณรายที่เห็นว่าน้องสาวคนเล็กเป็นคนโปรด ด้วยเหตุนี้ รูปประโยคคำถามที่ม.ร.ว.ภาระดีสว่างวัฒน์กล่าวนี้จึงมีเจตนาที่จะแย้งคำตำหนิของหม่อมพรรณรายเพื่อให้หม่อมพรรณรายรู้ว่าเธอไม่เห็นด้วยกับคำตำหนินั้น

ตัวอย่างที่ 5 บทสนทนาระหว่าง มาโนช กับ คุณหญิงมาลัย มาโนชพาครอบครัวไปชมภาพยนตร์ ซึ่งก็ได้พบกับมาลิน ซึ่งเป็นน้องสาวต่างมารดากัน ทำให้มาโนชต้องเข้าไปทักทายกับมาลิน จึงเป็นเหตุให้มาลัย ผู้เป็นมารดา และมัลลิกา ผู้เป็นน้องสาวไม่พอใจ เพราะทั้งสองคนไม่ชอบมาลิน ซึ่งเป็นบุตรสาวของอนุภรรยา และย่อมที่จะไม่พอใจหากรู้ว่ามาลินมีความเป็นไปในทางที่เจริญขึ้น ดังเช่นในเวลาที่มาลินมาคบหาสมาคมกับผู้มีกียรติดังเจ้าคุณนรเวทย์และครอบครัวของท่าน

มาโนช “มาลินโตขึ้นเยอะทีเดียว”

ลัดดา ลัดดาไม่รู้อิโหน่อิเหน่พลอยเสริมว่า “สวยนะคะขาวด้วย ดาชอบผู้หญิงขาวๆ มีเค้าคล้ายคุณโนชตรงหน้าผาก”

มัลลิกา มัลลิการู้สึกขวางทั้งพี่ชายพี่สะใภ้ เพราะเธอผิวดำกว่าใครๆ ทุกคน “ไม่รู้มัวไปพูดอะไรกะเขา พี่โนชน่ะ”

คุณหญิงมาลัย “บอกว่าเถอะ แม่น่ะเวียนหัวจนจะเป็นลม เหม็นตัวคน กลิ่นบุหรี่ออกจะตาย ซ้ำแม่เตือนแล้วว่าอย่าไปทำเป็นสนใจกะมัน มันจะเป็นคนใหญ่คนโตไป ไปพูดอะไรกับมันอยู่ตั้งน้านนาน”

มาโนชนึกขบขันในใจยิ่งกว่าขบขันในท่าทีของดาราภาพยนตร์ที่ดูมาเมื่อครู่ เขาหยุดทักกับมาลินเพียงอึกใจเดียว คุณแม่ท่านบ่นได้ว่าเขาไปพูดตั้งนาน แต่เขาก็รู้ว่า มารดาของเขาอยากรู้เรื่องมาลินแทบจะขาดใจตายด้วยซ้ำไป

มาโนช “ผมถามเขาว่าอยู่ที่ไหน **มันน่าขันไหมล่ะครับถ้าเราจะไม่ทักเขาเสียเลย** เจ้าคุณนรเวทย์ก็เพื่อนของคุณพ่อ เขาพักที่บ้านเจ้าคุณในระหว่างโรงเรียนปิดเทอม ใครๆ เขารู้ว่าเราเป็นอะไรกับมาลิน เราไม่ทักทายก็น่าเกลียด”

คุณหญิงมาลัย “ไม่เห็นจะน่าเกลียดอะไร เขารู้กันทั้งบ้านทั้งเมืองว่าเราไม่ถูกกะมัน เราไม่ชอบมัน” คุณหญิงสะบัดเสียงพูดพาลอึดอัดบ่นว่า “รีบไปเร็วๆ เถอะหิวแล้วก็อึดอัด รู้ยังงี้เอารถคันใหญ่ออกก็จะดี”

(ก. สุรางคนางค์, 2512: 104- 106)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถาม ที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งคำตำหนิของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ มาโนช ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ คุณหญิงมาลัย มารดา แม้

กระนั้น ผู้ฟัง หรือคุณหญิงมาลัย ก็ไม่ได้ตอบคำถามของมาโนชว่าหากมาโนชไม่ได้เข้าไปทักทายมาลิน ซึ่งเป็นน้องสาวต่างมารดานั้น จะน่าขบขันหรือไม่

หลังจากที่ชมภาพยนตร์และกำลังจะกลับบ้าน มาโนชได้พบกับมาลิน น้องสาวต่างมารดา เขาจึงได้เข้าไปทักทายเธอ แต่คุณหญิงมาลัย มารดา ไม่ชอบมาลิน เพราะมารดาของมาลิน น้องสาวของคุณหญิงมาลัย เป็นอนุภรรยาของเจ้าคุณพิชิตรณชัย สามีของท่าน ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาคุณหญิงมาลัยจึงตัดขาดมาลินออกจากสกุลพิชิตรณชัยและพอใจที่จะให้ร้ายมาลิน ด้วยเหตุนี้คุณหญิงมาลัยจึงไม่พอใจเมื่อเห็นมาโนชเข้าไปทักทายมาลิน ฉะนั้นท่านจึงตำหนิบุตรชายที่กระทำการเช่นนั้นทั้งๆ ที่ท่านได้เตือนแล้ว

อย่างไรก็ตาม มาโนชไม่เห็นด้วยกับคำกล่าวตำหนิของมารดาที่กล่าวตำหนิที่ตนไปทักทายมาลิน เพราะมาลินไม่ได้มาชมภาพยนตร์เพียงคนดียว แต่เธอมากับครอบครัวของเจ้าคุณนรเวทย์วิจารณ์ ซึ่งเป็นเพื่อนกับเจ้าคุณพิชิตรณชัย บิดาของตนเอง ฉะนั้นมาโนชจึงเห็นว่าไม่สมควร หากตนจะไม่เข้าไปทักทายมาลิน เพราะเจ้าคุณนรเวทย์วิจารณ์ย่อมที่จะทราบความสัมพันธ์ในครอบครัวพิชิตรณชัยเป็นอย่างดี ด้วยเหตุนี้ มาโนชจึงได้ใช้รูปประโยคคำถามกล่าวโต้แย้งคุณหญิงมาลัยที่กล่าวตำหนิตนเองเพื่อให้ท่านหยุดคิด และทราบว่าตนมีความคิดเห็นที่แตกต่างออกว่า หากคนในสกุลเดียวกันพบกันไม่ทักทายกันก็จะไม่เหมาะสมหากคนภายนอกได้พบเห็น โดยเฉพาะคนภายนอกที่รู้ความเป็นไปในครอบครัวนี้เป็นอย่างดีอย่างเจ้าคุณนรเวทย์วิจารณ์

ตัวอย่างที่ 6 บทสนทนาระหว่าง มณี กับ นางเยี่ยม ซึ่งเป็นป้า มณีเป็นภรรยาลับๆ ของสุรพงศ์ เมื่อเธอรู้ว่าสุรพงศ์พอใจในตัวมาลิน และกำลังหาทางจะแต่งงานกัน มณีจึงคิดที่จะกำจัดมาลิน แต่ก็ล้มเหลว แม้แต่นางเยี่ยม ผู้เป็นป้าของเธอ ก็ล้มเลิกความตั้งใจที่จะช่วย เพราะเห็นว่าแม้แต่สุรพงศ์ก็ยอมรับมาลินให้มาอยู่ที่บ้านพญาไท ฉะนั้นจึงทำให้มณีไม่พอใจ

บัดนี้ มาลิน พิชิตรณชัย เป็นตัวศัตรูสำคัญของหล่อน โดยไม่คิดไม่ฝัน ซ้ำเป็นศัตรูที่จู่โจมตีถึงอาณาเขตอย่างกะทันหัน ภาพที่มีการจับมือถือแขนตรงบันไดเป็นภาพที่แสลงใจและที่ป้าเยี่ยมค้านความคิดของหล่อนมันก็มีทางเป็นไปได้เหมือนกัน หล่อนไม่ได้ประโยชน์เลย หมดมาลิน ไม่มี

มาลินก็ต้องมีคนอื่นเรียงหน้าเข้ามาอีก เพราะใครๆ ก็รู้ว่า สุรพงศ์ ศิริราชวาจา เดี๋ยวนี้ไม่มีอะไรเป็นพันธะแล้วเป็นพ่อม่ายทรงเครื่อง ซึ่งหญิงทุกคนต้องการจะแต่งงานด้วย

มณี "แล้วจะทำยังไง เรื่องมันกลายเป็นก้างติดคออยู่อย่างนี้ จะล้วงออก คอก็เจ็บ และทิ้งไว้ไม่ล้วง มันก็เจ็บ หัวอกอีมณีเหมือนจะแตกตาย"

ผู้ที่มีสกุลสูง ได้รับการอบรมดี การศึกษาดี แม้ในยามทุกข์ ย่อมระงับใจให้เยือกเย็นเป็นปกติได้ แต่หากผู้นั้นอ่อนการอบรม อ่อนศักดิ์สกุล อ่อนสติปัญญา มักหนีไม่พ้นการเอะอะโครมครามทุรนทุรายใจ

นางเยี่ยมชำเลืองดูกริยา กึ่งบ้ากึ่งเสียสติของหลานสาว

นางเยี่ยม "ตามใจเอ็ง มันเรื่องของเอ็งข้าไม่ได้เป็นอะไรกะคุณผู้ชาย"

มณี "นั่นซิ ฉันก็ทายแล้วว่าป้าต้องพูดยังงี้เวลาอีมณีเข้าตาจน ป้าก็ว่าตัวใครตัวมัน เวลาอีมณีขึ้นหม้อชาตาดี สังขะญาติพากันหน้าเป็นเหม ล้วนรุมกินรุมแทะ **ไม่เพราะอีมณีหรอกเรอะที่มีกินมีใช้ มีที่มุดหัวนอนสบายอย่างนี้** ป้าคนเดียวยังไม่พอ เอานังเสมมาอีกคน อีมณีก็ไม่ว่า"

นางเยี่ยม นางเยี่ยมโบกมือห้าม "หยุดลำเลิกบุญคุณเสียทีเถอะว้า ข้าอาบน้ำร้อนมาก่อนเอ็ง ข้ารู้ เอ็งจะอยู่ยังไงบ้านนี้ ถ้าเอ็งไม่มีพวกพ้อง ตามลำพังเอ็งกะลูกคงถูกเขาเฉดหัวเสียนานแล้ว ที่เอ็งเลี้ยงพวกข้าไว้ก็เพราะเรื่องของเอ็งด้วย..."

(ก. สุรางคนางค์, 2512: 616- 617)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถาม ที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ มณี ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ นางเยี่ยม นอกจากนี้ผู้ฟัง หรือนางเยี่ยมก็เข้าใจเจตนาของมณีว่ามิได้ต้องการที่จะถามคำถาม ฉะนั้นเธอจึงไม่ได้ตอบกลับคำถามของมณี

เมื่อนางเยี่ยมกล่าวว่าจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับปัญหาครอบครัวของมณี ที่สามีกำลังจะแต่งงานกับผู้หญิงคนอื่น โดยให้เหตุผลว่าเป็นปัญหาของมณีเองและตนเองก็ไม่ได้มีความสัมพันธ์ใดกับสามีของเธอ มณีจึงไม่เห็นด้วยกับนางเยี่ยม เพราะนางเยี่ยมก็ได้มาขออาศัยในยามที่ตนเองมีความเจริญก้าวหน้า ฉะนั้นเมื่อตนเองมีปัญหานางเยี่ยมก็ต้องร่วมแก้ไขปัญหานี้ด้วย ด้วยเหตุนี้รูป

ประโยคคำถามที่มณีกล่าวจึงมีเจตนาที่จะโต้แย้งเหตุผลข้างต้นที่นางเยี่ยมใช้ปฏิเสธที่จะช่วยเหลือมณี เพื่อที่จะให้นางเยี่ยมรู้ว่าปัญหาของเธอก็คือปัญหาของนางเยี่ยมด้วยเช่นกัน

ตัวอย่างที่ 7 บทสนทนาระหว่าง ตาอุ่น ซึ่งเป็นคนขับรถของทิพยา กับมณี ซึ่งเป็นภรรยาลับๆ ของสุรพงศ์ ขณะที่ตาอุ่นกำลังขนของใส่รถเพื่อเดินทางกลับไปบ้านที่ศรีราชา มณี ซึ่งเดินลงมาจากตึกได้พูดประชดประชันตาอุ่น เพราะตาอุ่นเข้าข้างมาลิน ซึ่งเป็นคนที่สุรพงศ์พอใจและต้องการจะแต่งงานด้วย

มณี “ทำไมจะกลับวันนี้จริงๆ เรอะ ตาอุ่น” มณีถามยิ้มๆ ขณะเชงอดูของในรถ “แหม ขนซื้ออะไรไปกันใหญ่โต จอบ เสียม เขาเอาเงินที่ไหนจ่ายซ้อกันนะ”

ตามอุ่นมองดูหญิงสาวซึ่งมาทำท่าใหญ่ถามด้วยสำเนียงวางโต อย่างสังเวชมากกว่าเกลียดชัง ‘คางคกยางหัวไม่ตกแล้วไม่สบายใจ’ แกนึกในใจ แต่ไม่ได้พูด

มณี “คงจะคิดร่ำรวยกันใหญ่ ยังไงๆ เป็นเศรษฐีกันแล้ว อย่าลืมอีมณีเสียนะ”

ตาอุ่น “**ถ้าคิดจะรวยจริง ๆ อย่างว่า จะต้องไปเสียเงินซื้อจอบทำไมให้ป่วยการ เดี๋ยวนี้เขามีวิธีร่ำรวยกันโดยไม่ต้องลงทุนก็ยังได้ เพียงลงแรงนิดหน่อย**”

มณี “แหมตาอุ่นนี่ รู้จักกันมานานแล้วเพิ่งเห็นพูดจาสมเป็นผู้หลักผู้ใหญ่วันนี้เอง ใครล่ะไอ้ที่มีวิธีร่ำรวยโดยไม่ต้องลงทุน นางครูมาลินของตาอุ่นใช่ไหม มีวิธีหาผัวง่ายนัก”

ตาอุ่น “คุณมาลิน ยิ่งนับว่าเป็นบุญของเธอทุนก็ไม่ต้องลง แรงก็ไม่ต้องลง อยู่เฉยๆ มีคนมาลงทุนลงแรงให้เสร็จ” แกพูดเอื่อยๆ

มณี “เอ๊ะ! ฉันไม่เข้าใจ” มณีทำหน้านิ่วคิ้วขมวดคิด

(ก. สุรางคนางค์, 2512: 736- 738)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามที่ว่า “*ถ้าคิดจะรวยจริงๆ อย่างว่า จะต้องไปเสียเงินซื้อจอบทำไมให้ป่วยการ*” ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถาม ที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ตาอุ่น ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ มณี อย่างไรก็ตาม มณีเองก็เข้าใจเจตนาของตาอุ่น ฉะนั้นเธอจึงมิได้ตอบคำถาม

เมื่อมณีเห็นตาอุ่นกำลังขนเครื่องมือทางการเกษตรที่ซื้อมาเพื่อจะไปทำไร่ทำสวนที่ศรีราชาตามความต้องการของมาลิน มณีจึงประชดประชันมาลินว่าคงจะหาวิธีรวยจากการทำการเกษตร แต่ตาอุ่นไม่คิดว่ามาลินจะหวังร่ำรวยด้วยอาชีพนี้ เพราะอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่ต้องใช้แรงงาน และเหนื่อยยากลำบาก หากมาลินคิดจะรวยจริงก็คงตอบรับที่จะแต่งงานกับเศรษฐีอย่างสุรพงศ์ไปแล้ว ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่ตาอุ่นกล่าวจึงมีเจตนาที่จะแย้งความคิดของมณีเพื่อให้มณีหยุดคิดถึงเหตุผลข้างต้นและรู้ว่าตนเองไม่คิดว่ามาลินจะคิดที่จะร่ำรวยจากอาชีพเกษตรกรรมที่ศรีราชานี้

อย่างไรก็ตาม รูปประโยคบอกเล่าที่ผู้พูด หรือตาอุ่นกล่าวต่อมาว่า "*เดี๋ยวนี้เขามีวิธีร่ำรวยกันโดยไม่ต้องลงทุนก็ยังได้ เพียงลงแรงนิดหน่อย*" ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ตาอุ่นไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้มณีทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะเหน็บแนมมณี ดังจะเห็นได้จากพฤติกรรมของบุคคลในเนื้อความของรูปประโยคบอกเล่าดังกล่าวนั้นคือมณี เนื่องจากเริ่มแรกมณีเป็นเพียงหญิงรับใช้ในบ้านของสุรพงศ์ แต่ต่อมาเธอก็ไขว่คว้าความก้าวหน้าให้กับตนเองด้วยการยอมเป็นเมียน้อยของสุรพงศ์ ด้วยเหตุนี้แม้ว่ารูปประโยคบอกเล่าตาอุ่นจะใช้คำสรรพนามว่า "เขา" ซึ่งเป็นสรรพนามบุรุษที่ 3 และมิได้ชี้เฉพาะถึงใคร แต่เมื่อพิจารณาเนื้อความและเหตุการณ์ความสัมพันธ์ของตัวละครในเรื่อง ก็ทำให้ทราบว่าตาอุ่นมีเจตนาที่จะเหน็บแนมมณีที่ยอมเสียตัวเป็นเมียน้อยของเขาเพื่อแลกกับความสบาย

ตัวอย่างที่ 8 บทสนทนาระหว่าง ขุนทำนุ ซึ่งเป็นทนายประจำตระกูลของทิพยา กับ สุรพงศ์ ซึ่งเป็นสามีของทิพยา หลังจากที่ทิพยาเสียชีวิต มรดกทุกอย่างจึงตกเป็นพงศ์ทิพย์ บุตรชายของเธอกับสุรพงศ์ แต่สุรพงศ์ ผู้เป็นสามีกลับมิได้อะไรเลย ครั้นเมื่อสุรพงศ์ต้องการเงินมาไถ่บ้านพญาไท ซึ่งเป็นบ้านที่ได้รับมรดกมาจากบิดา แต่ได้นำไปจำนองไว้จากการเล่นการพนัน สุรพงศ์จึงได้ไปขอยืมเงินของทิพยาจากขุนทำนุ แต่ก็ถูกปฏิเสธจากขุนทำนุ

สุรพงศ์ "ถ้าอย่างนั้น ให้ผมอ้อนวอนท่านขุนให้จ่ายเงินเมียผมให้แก่ผม เพื่อเป็นการกู้หน้า กู้เกียรติ โดยนึกถึงเด็กพงศ์ทิพย์ จะไม่มีบ้านอยู่เมื่อโตขึ้น" แม้ว่าเข้าตาจน เสือร้ายก็ยังวางโตเจรจาโอ่อ่าอยู่อย่างเดิม

ขุนทำนุ “นั้นเป็นทางที่ถูก แต่ผมก็เสียใจ ที่ผมจะเรียนคุณว่าเรามีเงินสดไม่ถึง ไม่ถึงจริงๆ ครับ”

สุรพงศ์ หน้าซีด ผิดหวัง “มันจะเป็นไปได้เชียวหรือ”

ขุนทำนุ “**ทำไมจะไม่ได้** ในเมื่อคุณเป็นสามีของผู้ตายก็จริง แต่ไม่เคยทำอะไรให้เงินงอกเงยเลยแม้แต่สตางค์เดียว” พูดอย่างไม่เกรงใจ “บ้านนี้ คุณเคยบอกว่าจะโอนให้เป็นชื่อคุณหนู คุณทิพยาไถ่ให้เพื่อแลกกับบ้านเชิงผา คุณก็โอ้เอ้เรื่อยมา...”

(ก. สุรางคนางค์, 2512: 752- 753)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถาม ที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ขุนทำนุ ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ สุรพงศ์ เพราะขุนทำนุไม่ได้เว้นช่วงสนทนาให้สุรพงศ์ตอบคำถาม นอกจากนี้สุรพงศ์ก็ไม่ได้ตอบกลับคำถามของขุนทำนุ

เมื่อขุนทำนุปฏิเสธจะให้สุรพงศ์ยืมเงินมรดกของทิพยาโดยให้เหตุผลว่าไม่มีเงิน แต่สุรพงศ์ก็ยังคงถามคำถาม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเขาไม่เชื่อว่าทิพยา ภรรยาของเขาไม่มีเงินพอที่จะให้เขายืม ฉะนั้นขุนทำนุจึงได้กล่าวโต้แย้งกลับโดยให้เหตุผลว่าการที่เงินมรดกมีไม่พอให้สุรพงศ์ยืมนั้นก็เพราะบัญชีเงินมรดกมีแต่รายจ่าย ไม่เคยมีรายรับ สุรพงศ์เองก็ไม่เคยทำให้เงินมรดกเพิ่มขึ้นเลย ฉะนั้นจึงไม่มีเงินเพียงพอให้สุรพงศ์ยืม ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่ขุนทำนุกล่าวจึงมีเจตนาที่จะโต้แย้งสุรพงศ์เพื่อให้หยุดคิดถึงเหตุผลและรู้ว่าเมื่อไม่มีรายรับ มีแต่รายจ่าย จึงเป็นไปได้ที่จะไม่มีเงินให้เขายืม

ตัวอย่างที่ 9 บทสนทนาระหว่าง ม.ร.ว. แสงระวี กับ แวว ซึ่งเป็นพี่เลี้ยง ม.ร.ว. แสงระวีใช้แววให้โทรศัพท์ไปลางานให้ตนเอง แต่แววเห็นว่า ม.ร.ว. แสงระวีไม่ควรที่จะลางาน เพราะเพิ่งจะเข้าไปทำได้ไม่กี่วัน

ม.ร.ว. แสงระวี “ประเดี๋ยวแววช่วยโทร.บอกคุณมณีที่ที่ทำงานให้ฉันด้วย ให้เขาช่วยลางานให้สักวันนะแววนะ”

แวว “ไปทำงานไม่กี่วัน ลาเขาหยุดจะดีหรือคะคุณหญิง” แววเตือน

ม.ร.ว. แสงระวี “โธ่ แวว **จะให้ฉันไปทั้งๆ ตาบวมยังงี้น่ะหรือ**” คุณหญิงของหล่อนทำตาแดงอีกแล้ว “ช่างไม่มีใครเห็นใจฉันเลย”

แวว “ถามว่าร้องไห้ทำไม ใครทำอะไรให้เสียหายก็เปล่า แล้วร้องไห้อยู่ได้จนจนตาบวมต้องลาหยุดงาน กลับว่าไม่มีใครเห็นใจ...”

(ก. สุรางคนางค์, 2496: 368- 369)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งคำเตือนของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ม.ร.ว. แสงระวีไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ แวว เพราะแม้ว่าแววจะไม่ได้ตอบกลับการถาม ม.ร.ว. แสงระวีก็มิได้ถามซ้ำอีก

แววกล่าวเตือนม.ร.ว. แสงระวีที่เธอจะหยุดงาน เพราะม.ร.ว. แสงระวีเพิ่งจะเข้าไปทำงานที่ธนาคารได้ไม่กี่วัน ฉะนั้นหากเธอลาหยุดจริงก็จะไม่เหมาะสม แต่ม.ร.ว. แสงระวีไม่เห็นด้วยกับแวว เนื่องจากตาของเธอบวม หากไปทำงานตามที่แววเตือนก็คงจะดูไม่งาม

อย่างไรก็ตาม ม.ร.ว. แสงระวีเป็นเจ้านายของแวว ดังนั้นเธอจึงตัดสินใจที่จะไปหรือไม่ไปทำงานเองได้ ด้วยเหตุนี้จึงไม่จำเป็นที่เธอจะต้องถามความเห็นของแววว่าเธอจะต้องไปทำงานทั้งที่ตายังบวมอยู่หรือไม่ แต่ด้วยรูปประโยคคำถามนี้ ม.ร.ว. แสงระวีมีเจตนาแย้งคำเตือนของแววที่ไม่ต้องการให้เธอหยุดงาน เพื่อที่แววจะได้หยุดคิดถึงเหตุผลที่ตาเธอบวม และรู้ว่าถึงอย่างไรวันนี้เธอก็จะไม่ไปทำงาน

ตัวอย่างที่ 10 บทสนทนาระหว่าง โดม กับ ท่านหญิงสุภาวดี ผู้เป็นป้าของ ม.ร.ว. แสงระวี ท่านหญิงสุภาวดีเข้าใจว่าโดมได้ล่วงเกินม.ร.ว. สุภาวดี ผู้เป็นหลาน ฉะนั้นท่านจึงบังคับให้หลานของท่านแต่งงานกับเจ้าพงศ์แสน ผู้ซึ่งท่านพอใจและหมายไว้จะให้แต่งงานด้วย แต่เมื่อโดม ซึ่งมาแก้ความเข้าใจผิดในเรื่องดังกล่าวว่าไม่ได้เป็นไปอย่างที่ท่านหญิงสุภาวดีเข้าใจ ทราบท่านหญิงต้องการให้หลานของท่านแต่งงานกับเจ้าพงศ์แสนเพื่อป้องกันความเสื่อมเสียที่ถูกตนเองล่วงเกิน โดมจึงไม่พอใจและไม่เห็นด้วยกับความคิดของท่านหญิง

ม.ร.ว. แสงระวี “ท่านพ่อคะ ไหนท่านพ่อรับสั่งกับแสงแล้วยังไงล่ะคะวาจะไม่บังคับแสง ท่านป้ารับสั่งว่าท่านพ่อทรงเห็นด้วยว่า ลูกจะต้องแต่งงานกับเจ้า ลูกไม่ได้รักเขา ลูกจะไม่แต่งงานกับเขา ถ้าท่านพ่อบังคับลูก ลูกจะกราบลาท่านพ่อ”

ท่านชายพงศ์ทิวา “แสง พ่อ...เอ้อ...นี่... พ่อควรจะพูดยังไงดี”

ท่านรับสั่งได้เท่านั้นพลางคว้าตัวลูกเข้ามากอดไว้กับอุระทอดเนตรสบกับสายตาของโดมซึ่งนั่งตัวแข็งอยู่เหมือนกัน เขาไม่เคยเห็นผู้หญิงร้องไห้มากอย่างนี้

ท่านชายพงศ์ทิวา “มันเป็นเรื่องเข้าใจผิดกัน แต่เมื่อคุณโดมได้ทำให้เราเข้าใจถูกแล้ว ลูกของพ่อก็ไม่ต้อง...ไม่ต้อง”

โดม “หมายความว่า” โดมเปล่งเสียงแห้งๆ ออกมาขณะที่ท่านหญิงสุภาวดีเสด็จตามเข้ามาข้างใน

ท่านชายพงศ์ทิวา “หมายความว่า ถ้าคุณล่วงเกินลูกผมจริงดังที่เราเข้าใจก็จำเป็นที่จะต้องรีบแต่งงานให้กับเจ้าพงศ์แสนเพื่อกันความอื้อฉาว เจ้าพี่ท่านแนะเช่นนั้น” น้ำเสียงของท่านชายบอกชัดว่าละอายพระทัยเป็นที่สุด

โดมนั่งตัวตรง เขามองดูท่านหญิงอย่างแค้นเคืองก่อนที่จะทูลท่านชายชัดถ้อยชัดคำว่า

โดม “ถ้าหม่อมล่วงเกินคุณแสงระวีจริง คุณแสงระวีก็ต้องแต่งงานกับหม่อมเป็นของหม่อมซี **จะเป็นของคนอื่นได้หรือ?** หม่อมไม่ยอมเล่นดูถูกกันนี่”

แสงระวีแทบไม่เชื่อหูตัวเองว่าได้ยินเช่นนั้น เธอจ้องดูเขา แต่เขาก็ไม่มองดูหน้าเธอเลย

(ก. สุรางคนางค์, 2496: 456- 458)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งความคิดของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ โดม ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ท่านหญิงสุภาวดี เพราะจากถ้อยคำที่ว่า “*ถ้าหม่อมล่วงเกินคุณแสงระวีจริง คุณแสงระวีก็ต้องแต่งงานกับหม่อมเป็นของหม่อมซี*” เป็นเหตุผลที่ทำให้ทราบความคิดที่ขัดแย้งกับความคิดของท่านหญิงสุภาวดีที่จะให้ม.ร.ว. แสงระวีแต่งงานกับเจ้าพงศ์แสน ฉะนั้นโดมจึงมิได้ต้องการที่ถามเพื่อต้องการคำตอบแต่อย่างใด

ท่านหญิงสุภาวดีต้องการให้ม.ร.ว.แสงระวีแต่งงานกับเจ้าพงศ์แสนเพื่อป้องกันความเสื่อมเสียอันเกิดจากโดมเป็นต้นเหตุ เนื่องจากเห็นว่าโดมไม่เหมาะสมด้วยชาติตระกูลและฐานะ แต่โดม

ไม่เห็นด้วยกับท่านหญิงสุภาวดี เพราะเขาล่วงเกินม.ร.ว.แสงระวี เขาจึงต้องรับผิดชอบ ด้วยเหตุนี้ รูปประโยครูปประโยคคำถามที่โดมกล่าวจึงมีเจตนาที่แย้งความคิดของท่านหญิงสุภาวดีที่จะให้ม.ร.ว.แสงระวีแต่งงานกับเจ้าพงศ์แสน เพื่อที่ท่านหญิงจะได้รู้ว่าเขาต้องการที่จะรับผิดชอบด้วยการแต่งงานกับม.ร.ว.แสงระวี

อนึ่ง แม้ว่าในบทสนทนาผู้ประพันธ์จะบรรยายว่าโดมสนทนากับท่านชายพงศ์ทิวา ผู้เป็นบิดาของ ม.ร.ว.แสงระวี แต่เพื่อพิจารณาจากบทสนทนาของท่านชายพงศ์ทิวาก่อนหน้านี้ทำให้ทราบว่า ความคิดที่จะให้ ม.ร.ว.แสงระวีแต่งงานกับบุคคลอื่นเพื่อป้องกันความเสื่อมเสียจากการถูกล่วงเกินจากโดมนั้นเป็นความคิดของท่านหญิงสุภาวดี ซึ่งท่านชายพงศ์ทิวาเองก็ไม่ใคร่จะเห็นด้วยเช่นเดียวกัน ดังปรากฏในนำเสียงของท่านชายในบทสนทนาข้างต้น นอกจากนี้ ในขณะที่โดมกล่าวรูปประโยคคำถามนี้ ท่านหญิงสุภาวดีก็อยู่ในสถานการณ์นี้ด้วย และก่อนที่โดมจะกล่าวถ้อยคำใดๆ เขาก็ได้มองดูท่านหญิงด้วยความไม่พอใจ ดังปรากฏในบทบรรยายข้างต้น แม้ว่าในสถานการณ์นี้จะมีผู้ร่วมสนทนาสนทนาหลายคน แต่จากข้อมูลข้างต้นจึงทำให้สรุปได้ว่า ผู้พูดในปริบทนี้ หรือโดมมีเจตนาที่กล่าวโต้แย้งผู้ฟังเพียงคนเดียว คือ ท่านหญิงสุภาวดี มากกว่าที่จะกล่าวโต้แย้งท่านชายพงศ์ทิวา เพราะท่านหญิงสุภาวดีเป็นเจ้าของความคิดที่ผู้พูดหรือโดมไม่เห็นด้วย

ตัวอย่างที่ 11 บทสนทนาระหว่าง โดม กับ ม.ร.ว. แสงระวี เมื่อม.ร.ว. แสงระวี กับโดมตกลงที่จะแต่งงานกัน โดมจึงได้มาหาม.ร.ว. แสงระวีที่วังของเธอเพื่อถามถึงการตระเตรียมงานแต่งงาน

ม.ร.ว. แสงระวี “แต่นี่ ฉันจะอยู่กับคุณให้ได้เป็นไรเป็นกัน คุณจะต้องทำตามขนบธรรมเนียมประเพณีให้ถูกต้อง ให้เป็นสิริมงคลแก่ตัวคุณเองด้วย ให้น้ำมนต์ล้างความเลวที่คุณว่าเรามีมากด้วยกันนั้นให้มันเบาบางลง”

โดม “ว่ามา มีอะไรอีกบ้างที่จะต้องทำ” โดมว่า

ม.ร.ว. แสงระวี “ปล่อยแขนฉันก่อนซีคะ แหม! บีบจนปวด” แสงระวีน้ำตาคลอ

โดม “ขอโทษ” มือทั้งสองข้างตกลง เมื่อพึมพำเสียงอ่อยๆ ของหญิงสาวทำให้ใจอันแกร่งเบาบางความกระด้างได้อย่างประหลาด “เป็นอันว่าต้องมีพิธีรีตองบ้าง แต่อย่าให้มากนัก ให้สั้นที่สุดและเร็วที่สุดด้วย”

ม.ร.ว. แสงระวี “คุณต้องเฝ้าท่านพ่อคืนนี้ ทูลให้ท่านทรงทราบว่าคุณต้องการอะไร”

โดม "ฉันจะแต่งงานกับคุณนี่นะ **แต่งกะท่านพ่อเมื่อไหร่ล่ะ ทำไมจะต้องไปทูลว่าต้องการอะไร**"

ม.ร.ว. แสงระวี "ฉันรู้หรอกว่าคุณต้องการแต่ตัวฉันไปเป็นเมียทาสของคุณเท่านั้น ทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นระเบียบเป็นประเพณีคุณไม่ต้องการ แต่ฉันจะยอมไม่ได้ ฉันจะไม่ยอมไปอยู่ที่บ้านคุณทำนองเดียวกับผู้หญิงอื่นๆ ที่เคยไปอยู่รวมกับคุณ" แสงระวีเน้น "ฉันต้องดีกว่าต้องเหนือกว่า ไม่งั้นชีวิตคุณก็เลวลงเท่าเก่าๆ ไม่ดีกว่าเก่า"

(ก. สุรางคนางค์, 2496: 600- 601)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามทั้ง 2 รูปประโยค ได้แก่ "*แต่งกะท่านพ่อเมื่อไหร่ล่ะ*" และ "*ทำไมจะต้องไปทูลว่าต้องการอะไร*" ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถาม ที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามทั้ง 2 รูปประโยคนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งความคิดของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ โดม ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ม.ร.ว. แสงระวี เพราะโดมไม่ได้ถามคำถามซ้ำอีกครั้ง เมื่อไม่ได้คำตอบจากม.ร.ว.แสงระวี นอกจากนี้ม.ร.ว.แสงระวีก็เข้าใจเจตนาของโดมว่าไม่ได้ต้องการถามคำถาม ฉะนั้นเธอจึงไม่ได้ตอบคำถาม แต่ได้ตอบแสดงความน้อยใจในถ้อยคำที่โดมกล่าว

ม.ร.ว.แสงระวีต้องการจะไปทูลท่านชายพงศ์ทิวา บิดา ให้ทราบว่าโดมต้องการให้มีพิธีรีตองอะไรบ้างในวันงานแต่งงานของเธอกับเขา แต่โดมไม่เห็นด้วย เพราะจะรบกวนท่าน นอกจากนี้งานแต่งงานนี้เป็นงานแต่งงานของเขากับม.ร.ว.แสงระวี ฉะนั้นจึงไม่จำเป็นต้องทูลบิดาของม.ร.ว.แสงระวี ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามทั้งสองรูปประโยคที่โดมกล่าวจึงมีเจตนาแย้งเพื่อไม่ให้ม.ร.ว.แสงระวีไปทูลบิดาเพื่อให้จัดเตรียมงานแต่งงานตามที่โดมต้องการ

อย่างไรก็ตาม โดมต้องการที่จะป้องกันตนเองไม่ให้เป็นที่ครหาว่ามาหลอกลวงธิดาของหม่อมเจ้า ดังปรากฏในบทสนทนาก่อนหน้านั้นระหว่างโดมกับพรเลิศ ซึ่งเป็นเพื่อนสนิท

พรเลิศ "คุณนี่ชอบกลผมดูดูเหมือนไม่เข้าใจ ผู้หญิงจะแต่งงานด้วย ควรจะดีใจตื่นเต้น นี่กลับซึมๆ พิลึก ยังงี้ถ้าผมเป็นคุณหญิงผมเสียใจแย่" แล้วจับตามองดูโดม ซึ่งเอามือไพล่หลังเดินวนไปวนมาอย่างใช้ความคิด 'ไม่รู้พี่แกคิดอะไรแฮะ' เขานึกในใจ

โดม “นั่น ผมนึกแล้วว่าทุกคนที่ยังไม่เข้าใจผมดี ต้องว่าอย่างคุณ จะได้ลูกสาวหม่อมเจ้ามาเป็นเมียทั้งทีต้องเบ่งหน่อย อีกไม่ช้าพรรคพวกมันต้องว่าไอ้หมอโดมคิดต้มลูกสาวหม่อมเจ้าเข้าให้แล้ว”

พรเลิศ “บ๊า! คุณคิดมากเป็นผู้หญิงเชียวนี่ ให้มันว่าช่างหัวมันปะไร”

โดม “ถ้าผมเป็นเจ้าพงศ์แสน ผมก็ไม่ต้องคิดมาก นี่เป็นนายโดมนะคุณนะ ความจริงไอ้เรื่องแต่งงานไม่ได้คิดเลียเป็นความสัตย์ คุณก้อรู้ อยากไกลเรื่องเมียนีร้อยโยชน์ ทั้งเข็ดทั้งเอือมระอา ทั้งอะไรๆ ร้อยแปด...”

(ก. สุรางคนางค์, 2496: 557- 558)

จากตัวอย่างบทสนทนาข้างต้น เห็นว่าโดมวิตกกังวลเรื่องงานแต่งงาน เกรงว่าจะเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องฐานะที่แตกต่าง ดังที่โดมได้เปรียบเทียบตนเองกับเจ้าพงศ์แสน ซึ่งเป็นเศรษฐีทางเหนือว่าหากเขาร่ำรวยได้อย่างเจ้าพงศ์แสน เขาคงไม่ต้องมาวิตกกังวลเช่นนี้ ด้วยเหตุนี้โดมจึงไม่ต้องการไปทูลให้ท่านชายพงศ์ทิวาเรื่องการจัดงานแต่งงาน เพราะจะรบกวนและเป็นที่ครหาในภายหลัง ในที่สุดทั้งโดมและม.ร.ว.แสงระวีก็เตรียมงานแต่งงานกันเอง

ตัวอย่างที่ 12บทสนทนาระหว่าง ม.ร.ว. แสงระวี กับ โดม สามี โดมเห็น ม.ร.ว. แสงระวีนั่งสงบนิ่ง เขาจึงคิดว่าเธอคงไม่พอใจเขาที่กลับบ้านดึก และไม่พาเธอเฝ้าท่านชายพงศ์ทิวา ผู้เป็นบิดาตามที่สัญญาไว้ แต่ ม.ร.ว. แสงระวีก็ปฏิเสธ และไม่ยอมบอกถึงความคับข้องใจที่เกิดขึ้น ทำให้โดมต้องแนะนำให้เธอรู้จักถามเขาถึงสาเหตุถึงการกระทำที่เขาเชื่อว่าผิด

อาการที่สงบนิ่งอยู่ในอ้อมแขนซ้ายของเขานั้น โดมนึกเดาเอาได้ว่าเธอคงจะมีอะไรผิดปกติ

โดม “แสงคงโกรธที่โดมลืมเรื่องไปกินข้าวกับท่านใช่ไหม ขอโทษทีราวนี้โดมจะไม่ลืมอีก”

เกิดเป็นคนถ้ารู้จักแต่เพียงค่อนว่าเท่านั้นก็จะไม่น่ารัก ปากปากเดียวกันรู้จักอวดจองหองขณะถึงเวลาที่ควรขอโทษก็ต้องขอโทษเป็น

ม.ร.ว. แสงระวี “เปล่า ไม่ได้โกรธ” เธอตอบเบาๆ

โดม เขาแนบแก้มของเขากับผมของเธอ พึมพำทำนองเดียวกันว่า “ทีหลังถ้าโดมกลับช้า ถามซินะว่าทำไมถึงกลับบ้านช้านัก แสงคอยและก้อจะบอกให้รู้หมดเลยว่าไปไหนมาบ้าง”

ม.ร.ว. แสงระวี “**ทำไมจะต้องให้ถาม**” แสงระวีรีบยันตัวขึ้นมองดูหน้าผู้พูด “ไม่เห็นจะต้องถาม แสงจะไปไหนมาไหนท่านพ่อยังไม่เคยถามสักทีว่าลูกไปไหนมา เราโตแล้ว และถ้าอยากจะให้รู้ก็ต้องบอกเอง แต่ก็ไม่อยากรู้”

โดม “ถ้าเช่นนั้นมีอะไรที่กังวลอยู่ โดมรู้นะจะ บอกให้”

(ก. สุรางคนางค์, 2496: 793- 794)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งความคิดของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ม.ร.ว.แสงระวี ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ โดม เพราะหากม.ร.ว.แสงระวีไม่ได้เว้นช่วงของการสนทนาให้โดมได้ตอบคำถาม แต่ได้กล่าวถ้อยคำอื่น ซึ่งมีเนื้อความปฏิเสธที่จะกระทำตามคำแนะนำ นอกจากนี้ผู้ฟังหรือโดมก็เข้าใจเจตนาของผู้พูด หรือม.ร.ว.ม.ร.ว. แสงระวี แสงระวี ฉะนั้นเขาจึงไม่ได้ตอบคำถามเช่นกัน

โดมเชื่อว่าที่ม.ร.ว.แสงระวีนิ่งเฉยนั้นเป็นเพราะโกรธที่เขากลับบ้านดึกและไม่รักษาสัญญาที่จะพาเธอไปรับประทานอาหารค่ำที่วังของท่านชายพงศ์ทิวา บิดาของเธอ แม้ว่าม.ร.ว. แสงระวีจะปฏิเสธแล้วว่ามิได้โกรธ แต่โดมไม่เชื่อ ดังนั้นเขาจึงแนะนำให้เธอซักไซ้เขาเมื่อเวลาเขากลับบ้านดึกได้ แต่ม.ร.ว.แสงระวีไม่เห็นด้วยที่จะต้องกระทำเช่นนั้น เพราะเธอเชื่อว่าทั้งเธอเองและโดมก็โตเป็นผู้ใหญ่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องมาถามคำถามเหมือนเด็กๆ และถ้าโดมต้องการให้เธอรู้อะไร โดมจะต้องบอกเธอเอง ซึ่งเหตุผลดังกล่าวนี้ปรากฏในถ้อยคำต่อมาหลังจากที่เธอกล่าวโต้แย้ง ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่ม.ร.ว.แสงระวีกล่าวจึงมีเจตนาแย้งคำแนะนำของโดมเพื่อให้โดมรู้ว่าเธอไม่เห็นด้วยที่จะถามคำถามโดมทุกครั้งที่เขากลับบ้านดึก

ภาคผนวก ค

การวิเคราะห์ประเภทและความหมายของวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในนวนิยายช่วงที่ 3

(พ.ศ. 2501 ถึง พ.ศ. 2516)

การวิเคราะห์ประเภทและความหมายของวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในนวนิยายไทยช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2501 ถึง พ.ศ. 2516)

จากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบแบบเจาะจง (Purposive sampling) ทำให้ในช่วงนี้มีนวนิยายที่ใช้ในการวิเคราะห์จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ เรือมนุษย์ เขาชื่อกานต์ และตะวันตกดิน ซึ่งปรากฏประเภทของวัจกรรมอ้อม 10 วัจนกรรม ได้แก่ วัจนกรรมการขอร้อง วัจนกรรมการสั่ง วัจนกรรมการบอกเล่า วัจนกรรมการถาม วัจนกรรมการแนะนำ วัจนกรรมการเตือน วัจนกรรมการสัญญา วัจนกรรมโต้แย้ง วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ และวัจนกรรมการบริภาษ

อย่างไรก็ตาม จากการนำเสนอผลการวิเคราะห์ประเภทและความหมายของวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในนวนิยายไทยช่วงที่ 3 ในบทที่ 4 นั้นมีผลการวิจัยบางส่วนของบางวัจนกรรมที่ปรากฏเป็นจำนวนมาก ได้แก่ วัจนกรรมโต้แย้ง และวัจนกรรมการบริภาษที่ไม่ได้เสนอตัวอย่างทุกตัวอย่างที่ปรากฏ ฉะนั้นผู้วิจัยจึงได้นำผลการวิเคราะห์ดังกล่าวนี้มานำเสนอในภาคผนวก ค ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละประเภทของวัจนกรรมดังนี้

1. **วัจนกรรมโต้แย้ง**

ตัวอย่างที่ 1 บทสนทนาระหว่าง เพลา กับ มธุรส ภรรยา มธุรสเสียใจ และผิดหวังกับชีวิตคู่ที่ล้มเหลวของตน เพราะเพลา สามีของเธอ มีเมียน้อย และพากันเข้ามาอยู่ในบ้านเดียวกับเธอ

มธุรส “ฉันเบื่อโลกนี้เต็มที” หล่อนเอ่ยขึ้น ขณะเขากำลังหวีผม “ไม่รู้จะทำยังไงถึงจะหนีพ้น”

เพลา “ทุกคนหนีไม่พ้นทั้งนั้น จนกว่าจะสิ้นลม เธอคิดว่าฉันไม่เบื่องั้นหรือ”

มธุรส “**คุณมีเมียสาว คุณจะเบื่อได้ยังไง**”

เพลา “ไอ้การมีเมียอย่างเดียว มันไม่ช่วยให้อะไรดีขึ้นหรอก”

มธุรส “ก็ช่วยให้ความรักมันดีขึ้นไง”

เพลา “ความรัก? หมดสมัยจะพูดถึงแล้ว”

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 421)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามทั้ง 2 รูปประโยค ได้แก่ “*เธอคิดว่าฉันไม่เบื่องั้นหรือ*” และ “*คุณมีเมียสาว คุณจะเบื่อได้ยังไง*” นอกจากนี้ผู้พูดยังได้ใช้รูปประโยคบอกเล่า ได้แก่ “*ก็ช่วยให้ความรักมันดีขึ้นไง*” ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ และเป็นการบอกหรือแจ้งให้ทราบตามลำดับ แต่ในรูปประโยคคำถาม และรูปประโยคบอกเล่านี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม และไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะโต้แย้งผู้ฟัง

รูปประโยคคำถามแรก “*เธอคิดว่าฉันไม่เบื่องั้นหรือ*” ผู้พูดในปริบทนี้คือ เพลา และผู้ฟังในปริบทนี้คือ มธุรส มธุรสกล่าวว่าเธอรู้สึกเบื่อโลก ซึ่งพิจารณาจากเหตุผลที่ปรากฏในเรื่องก็จะทราบว่าเพลาสามีของเธอ หรือผู้ฟังในปริบทนี้มีเมียน้อย ซึ่งทำให้เธอเป็นทุกข์อยู่ในขณะนี้ แต่เพลาไม่เห็นด้วยกับมธุรสที่คิดว่าเธอเท่านั้นที่มีความเบื่อ เพราะแม้เพลาจะสร้างปัญหาด้วยการมีเมียน้อยที่เป็นสาเหตุให้มธุรสต้องเบื่อโลก แต่ปัญหานี้ก็เกิดจากการกระทำของมธุรสด้วยที่ไม่สนใจครอบครัว และเพลาเองก็ไม่ได้มีความสุข เพราะเกียว เมียน้อยก็เป็นเด็กเอาแต่ใจ เมื่อมาอยู่ร่วมกันในบ้านของมธุรส เขาจึงทำตัวให้เป็นกลางได้ลำบาก ซึ่งเป็นเหตุให้ภรรยาทั้งสองไม่พอใจซึ่งกันและกัน ดังนั้น เพลาก็รู้สึกเบื่อไม่น้อยไปกว่ามธุรส ด้วยเหตุนี้เขาจึงใช้รูปประโยคคำถามโต้แย้งมธุรส เพื่อให้เธอหยุดคิด และรู้ว่าเขามีความเห็นที่แตกต่างไปจากเธอในเรื่องความเบื่อว่าไม่ใช่มธุรสเพียงคนเดียวเท่านั้นที่เบื่อ แต่เขาก็เบื่อชีวิตด้วยเช่นกัน

รูปประโยคคำถามที่สอง “คุณมีเมียสาวคุณจะเบื่อได้ยังไง” ผู้พูดในปริบทนี้คือ มธุรส และผู้ฟังในปริบทนี้คือ เพลา เมื่อเพลากล่าวแย้งมธุรสว่าไม่เพียงแต่เธอเท่านั้นที่จะรู้สึกเบื่อโลก แต่เขาเองก็รู้สึกเช่นเดียวกัน มธุรสจึงไม่เชื่อถ้อยคำที่เพลากล่าวนี้ โดยเธอได้ให้เหตุผลสนับสนุนความไม่เห็นด้วยของเธอว่า เพราะเพลามีภรรยาคนใหม่ และภรรยาคนนั้นก็ยังเด็ก ดังนั้นเพลาจึงไม่น่าที่จะรู้สึกเบื่อโลกดังเช่นเธอที่จะต้องประสบปัญหาสามีอย่างเพลามีเมียน้อย ดังนั้น เธอจึงได้ใช้รูปประโยคคำถามนี้แย้งคำพูดของเพลาก่อนหน้านั้น เพื่อให้เพลาได้หยุดคิดว่าเขารู้สึกเบื่อจริงหรือไม่ และรู้ว่าเธอมีความเห็นที่แตกต่างออกไปว่าไม่เชื่อว่าเพลาจะรู้สึกเช่นนั้น

รูปประโยคบอกเล่า “ก็ช่วยให้ความรักมันดีขึ้นไง” ผู้พูดในปริบทนี้คือ มธุรส และผู้ฟังในปริบทนี้คือ เพลา เมื่อเพลากล่าวแย้งว่าการมีภรรยาที่ยังสาวมันไม่ได้ช่วยให้รู้สึกดีขึ้น มธุรส ซึ่งเชื่อถึงอย่างไรการมีภรรยาที่อายุน้อยกว่าก็ยังช่วยให้เพลามีความรักที่ดีขึ้นกว่าการใช้ชีวิตคู่อยู่กับตัว

เธอเอง ด้วยเหตุนี้ รูปประโยคบอกเล่าที่มธุรสกล่าวจึงมีเจตนาที่ใช้เป็นเหตุผลโต้แย้งความคิดของเพลา ที่เชื่อว่าการมีภรรยาที่อายุน้อยไม่ได้ช่วยให้รู้สึกดีขึ้น ซึ่งเธอเองกลับเห็นตรงกันข้าม เพราะจะช่วยให้เพลามีความรัก และรู้สึกดีกว่าการที่จะต้องอยู่กับคนเพียงคนเดียวนั้นก็คือมธุรสเอง

ตัวอย่างที่ 2 บทสนทนาระหว่าง หฤทัย กับ โตมร ก่อนที่หฤทัยจะตัดสินใจแต่งงานกับหมอกานต์ เธอได้มีโอกาสพบกับโตมร ซึ่งเป็นคนรักเก่า ในเวลานั้นโตมรตัดสินใจที่จะไปเที่ยวยุโรป แต่เขากลับอ้างว่าจะไปติดต่อธุรกิจการตั้งบริษัทขายน้ำอัดลม

โตมร “ผมไปธุระเกี่ยวกับการค้าด้วยน่ะ หฤทัย”

หฤทัย “คุณจะค้าขายอะไรไม่ทราบคะ กลัวจะหมดตัวข้าไปหรือยังไง”

โตมร “โธ่ เห็นผมทำอะไรเป็นเล่นไปได้นี่ ผมจะเข้าหุ้นกับเพื่อนตั้งบริษัทน้ำอัดลมขาย”

หฤทัย “**ขายแข่งกับเขาหรือคะ เวลานี้น้ำในเมืองไทยมากจนไม่รู้จะกินยี่ห้ออะไรดีแล้ว**”

โตมร “เถอะน่า” เขาทำเสียงแข็ง “หฤทัยไม่รู้อะไร คนไทยเห่อของใหม่ไม่รู้หรือ”

(สุวรรณี สุคนธา, 2540: 39)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามในรูปประโยคที่ว่า “ขายแข่งกับเขาหรือคะ” และรูปประโยคบอกเล่าในรูปประโยคที่ว่า “เวลานี้น้ำในเมืองไทยมากจนไม่รู้จะกินยี่ห้ออะไรดีแล้ว” ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคคำถามและรูปประโยคบอกเล่าเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ และเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบตามลำดับ แต่ในรูปประโยคคำถาม และรูปประโยคบอกเล่านี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม และไม่ได้มีเจตนาที่จะบอกหรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะให้ข้อมูลเพื่อโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ โตมร กล่าวแย้งกลับผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ หฤทัย ด้วยน้ำเสียงที่แข็ง และไม่เห็นด้วยกับคำกล่าวของหฤทัย

แม้ว่าโตมรจะอ้างว่าการที่เขาไปยุโรปก็เพื่อติดต่อธุรกิจก่อนที่จะกลับมาตั้งบริษัทขายน้ำอัดลม แต่หฤทัยก็ยังคงไม่เห็นด้วยกับโตมรที่เขาจะทำธุรกิจนี้โดยเธอได้ให้ข้อมูลว่าปัจจุบันประเทศไทยมีบริษัทขายน้ำอัดลมมากมาย หากบริษัทของโตมรเกิดขึ้นก็ย่อมที่จะมีคู่แข่งทางธุรกิจ

มาก ด้วยเหตุนี้หฤทัยจึงใช้รูปประโยคคำถามกล่าวแย้งความคิดของโตมรที่จะตั้งบริษัทน้ำอัดลม เพื่อให้โตมรหยุดคิดและรู้ว่าเธอมีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ที่แตกต่างออกไป กระนั้นเธอยังได้ใช้รูปประโยคบอกเล่าโต้แย้ง เพื่อเป็นเหตุผลสนับสนุนรูปประโยคคำถามที่เธอใช้แย้งก่อนหน้านี้ให้มีน้ำหนักและน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

ตัวอย่างที่ 3 บทสนทนาระหว่าง เพลา กับ มธุรส ผู้เป็นภรรยา เมื่อเพลาเล่าเรื่องที่พิมพ์รส ซึ่งเป็นบุตรสาว ตั้งครรภ์ให้มธุรสฟัง มธุรสก็โกรธพิมพ์รสมาก และจะไปต่อว่าบุตรสาว แต่เพลาขัดขว้างไว้ ทั้งคู่จึงโต้แย้งกันว่าความผิดครั้งนี้เป็นเพราะใครที่ไม่ดูแลเอาใจใส่ลูก

เพลาปล่อยมือ แต่รีบวิ่งไปกดปุ่มล็อคที่ประตูพร้อมกับยืนขวางไว้ เมื่อเห็นภรรยาหน้าขาวจนเขียวด้วยโทสจริต

เพลา “ใจเย็น ๆ หน่อยได้ไหม มธุรส”

มธุรส “ไม่เย็น” หล่อนแผดเสียงลั่นห้อง “ถึงขนาดนี้แล้ว เย็นไม่ได้แล้ว”

เพลา “เสียงของเธอน่ะ ช่วยประจานลูกอย่างวิเศษทีเดียว” เขาว่าอย่างรำคาญ “เธอโกรธ ฉันไม่ติ แต่ถ้าเธอแผดขึ้นไปอย่างนั้น เธอเป็นแม่ที่ใช้ไม่ได้”

มธุรส “อ้อ! คุณเป็นพ่อที่ใช้ได้งั้นซี”

เพลา “แล้วเธอล่ะ **เป็นแม่ที่วิเศษหรือไง**” เขาย้อนถาม “เธอสักแต่ว่าเบ่งมันออกมา แล้วเธอเคยดูแลเอาใจใส่มันมั่งไหม”

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 41)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งความคิดของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ เพลา ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ มธุรส เพราะเพลามีเหตุผลที่ทำให้ตัวเขาเองเชื่อว่ามธุรสเป็นไม่ได้เป็นแม่ที่ดี ฉะนั้นจึงไม่จำเป็นที่เพลาจะต้องกล่าวถามมธุรสเพื่อให้ได้คำตอบอีก

เมื่อมธุรสโวยวายบุตรสาวที่ทำผิดด้วยการตั้งครรภ์ก่อนที่จะเรียนจบ เพลาจึงได้กล่าวตำหนิมธุรสว่าเป็นแม่ที่ไม่ดี เพราะแทนที่จะใช้เหตุผลพูดกันดีๆ แต่กลับใช้อารมณ์แก้ไขปัญหา

ฉะนั้นมธุรสจึงได้กล่าวตำหนิกลับว่าเพลาไม่เป็นพ่อที่ดีเช่นกัน ด้วยเหตุนี้เพลาจึงได้แย้งกลับว่ามธุรสก็ไม่ได้เป็นแม่ที่วิเศษ นอกจากให้กำเนิดลูกแล้ว มธุรสก็ไม่เคยเอาใจใส่หรือดูแลลูกๆ เลย จนทำให้เกิดปัญหาครอบครัว ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่เพลากล่าวจึงมีเจตนาโต้แย้งคำตำหนิของมธุรสที่ต่อว่าเขาเป็นพ่อที่ไม่ดีเพื่อให้มธุรสรู้ว่าเธอเองก็เป็นแม่ที่ไม่ดีเช่นกัน

ตัวอย่างที่ 4 บทสนทนาระหว่าง ชัยพร กับ เพลา และดัมพ์ เมื่อเพลารู้ว่าพิมพ์รส ลูกสาวของตนตั้งครรภ์กับชัยพร ก็ได้ขับรถไปที่บ้านของชัยพร และได้พบกับดัมพ์ ซึ่งเป็นอาของชัยพร ดัมพ์จึงเรียกตัวชัยพรลงสอบถามความจริง

เด็กหนุ่มคนหนึ่งเดินโผล่เข้ามา... เพียงมองปราดเดียว ก็รู้ได้ว่าเขาเป็นคนกล้องแกล้งลักษณะเจ้าชู้หยิบโหย่ง

ดัมพ์ “นี่คุณเพลา” อาของเขาบอกพลางพยักหน้าให้นั่ง เด็กหนุ่มทำท่าฉงนเล็กน้อย แต่แล้วสีหน้าก็เผือดลงถนัดใจ เมื่อดัมพ์กล่าวต่อไปว่า “เป็นคุณพ่อของชื่ออะไรนะครับลูกสาวคุณ”

เพลา “พิมพ์รส กัลยานพ” เพลาตอบพลางรับไหว้เด็กหนุ่มนาม ชัยพร พงษ์สุภาพ ผู้ซึ่งบัดนี้กำอนาคตของบุตรีเขาไว้ทุกประตู “หวังว่าคุณคงรู้จักเขาดีนะ”

ชัยพร “ครับ” ชัยพรตอบเสียงแห้งลงถนัดใจ

ดัมพ์ “มีคำกล่าวหาน่ากลัวรอแกอยู่นะ ชัย” ดัมพ์หันไปตาเขียวกับหลานชาย “แกทำเด็กคนนั้นท้องจริงหรือเปล่า... รับออกมาตรง ๆ อย่างลูกผู้ชาย...”

ชัยพร “ไม่รู้ ผมไม่เห็น” เด็กหนุ่มปฏิเสธปากคอสั่น “เราเป็นเพียงเพื่อนกันเท่านั้น... พิมพ์รสเป็นคนไว เขาเสียกับใคร **ผมจะไปรู้ยังไง**”

เพลาฟังแล้ว แสนจะปวดร้าวไปทุกขุมขน

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 61)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะแย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก เนื้อความของประโยคที่ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ชัยพร กล่าว และเหตุผลที่สนับสนุนก่อนหน้านั้นล้วนแต่ขัดแย้งกันกับข้อกล่าวหาที่ผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ดัมพ์ แจ้งให้ชัยพรทราบ

ชัยพรไม่ได้ต้องการถามคำถามดัมพ์ว่าเขาจะรู้ว่าพิมพ์รสตั้งครรภ์ได้อย่างไร (ยังไง) แต่ต้องการที่จะโต้แย้งข้อกล่าวหาที่เพลาแจ้งให้ดัมพ์ทราบว่าชัยพร หลานชายของเขาทำพิมพ์รส ลูกสาวของตนท้อง โดยชัยพรได้ให้เหตุผลก่อนการโต้แย้งว่า พิมพ์รสเป็นผู้หญิงสำส่อนและใจง่ายกับผู้ชาย ดังนั้นเธออาจะท้องกับใครก็ได้ ซึ่งตัวชัยพรเองก็ไม่รู้เช่นกัน ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่ชัยพรกล่าวนี้จึงมีเจตนาที่จะโต้แย้งข้อกล่าวหาของเพลาที่กล่าวหาว่าเขาทำลูกสาวเพลาท้อง เพื่อให้เพลารู้ว่าเขาไม่ได้ทำ

ตัวอย่างที่ 5 บทสนทนาระหว่าง ดัมพ์ และ เดช ซึ่งเป็นพี่ชาย หลังจากที่ดัมพ์ และเดชไปพบครอบครัวของพิมพ์รส เพื่อเจรจาถึงเรื่องการตั้งท้องของพิมพ์รส ซึ่งชัยพรลูกชายของเดชเป็นพ่อของเด็กในท้อง เดชก็ได้วางแผนที่จะเช่าบ้านให้พิมพ์รส และนิธิมา อาของพิมพ์รสไปอาศัยอยู่ในช่วงที่ตั้งท้อง

เดช “ไอ้จำเป็นน่ะ ใคร ๆ มันก็ไม่จำเป็น แต่เมื่อมันสนุกดี ทำชีวิตให้มันมีชีวาก็น่าจะ...เออ... ว่าแต่นางสาวคนนั้นเถอะ พี่มีแผนจะเช่าบ้านให้ลูกสะใภ้อยู่แล้วให้...”

ดัมพ์ “ผมเข้าใจแล้ว พูดกันตามตรงก็เช่าให้นิธิมาอยู่นั่นแหละ”

เดช “เขาจะยอมไปหรือไม่ ยังเป็นปัญหา”

ดัมพ์ “คงต้องยอม เพราะยายพี่สะใภ้ก็ต้องการประโยชน์จากพี่เดชอยู่เหมือนกันนี่ ขืนไม่ไป เด็กไม่ยอมไป ยายมธุรสก็อดได้หน้าได้ตา”

เดช “อ้อ! มันได้หน้าแค่นี้เอง”

ดัมพ์ “อ้าว! **เป็นลูกสะใภ้ของนักธุรกิจใหญ่จะเอายังไงอีก** ดีกว่าไปดองกับครอบครัวกระจอกงอกง่อยเป็นไหน ๆ ถึงนายชัยจะไม่ค่อยดี เลี้ยงลูกเขาไม่ได้ แต่ก็มีพ่อซึ่งยื่นมืออุปการะอยู่ **ใครจะไม่เอา**”

เดช “เอา... เอากะเขาหน่อย” เดชพึมพำ

ดัมพ์ “ว่าแต่ว่า ไอ้เรื่องเช่าบ้านนี่จะไปไม่รอดละซีฮะ”

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 231)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามทั้ง 2 รูปประโยค ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามทั้ง 2 รูปประโยคนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อ

ต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จากผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ดัมพ์ ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ เดช แม้กระนั้นหลังจากที่ดัมพ์ถามคำถามแล้ว เดชก็เข้าใจว่าดัมพ์ไม่ได้มีเจตนาถามคำถาม เขาจึงไม่ได้ตอบคำถาม

เดชคิดว่าการที่มธุรสต้องการให้พิมพ์รส ลูกสาวของเธอที่ตั้งท้องกับชัยพร ลูกชายของเขามาอยู่ที่บ้านของเขาก็เพราะต้องการมีหน้ามีตามีชื่อเสียงในสังคมเท่านั้น แต่ดัมพ์ น้องชายของเดชไม่เห็นด้วยกับเดช เพราะถึงอย่างไรเมื่อได้มาเกี่ยวดองเป็นเครือญาติเดียวกันกับเดช เจ้าของธุรกิจซึ่งมีฐานะร่ำรวย เดชก็ต้องอุปการะลูกสาวของมธุรสและมธุรสด้วย ฉะนั้นมธุรสจะได้รับประโยชน์มากกว่าเพียงแค่ชื่อเสียงทางสังคมอย่างที่เดชเข้าใจด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามทั้ง 2 รูปประโยคจึงมีเจตนาแย้งเดชเพื่อให้เดชรู้ว่าไม่มีใครที่จะปฏิเสธการเป็นลูกสะใภ้ของเดช เพราะได้ชื่อเสียงและได้รับการอุปการะจากเดช ผู้มีฐานะร่ำรวย

ตัวอย่างที่ 6 บทสนทนาระหว่าง เดช กับ นิธิมา เดชมารับนิธิมาไปทานอาหารกลางวัน และคุยกันถึงเรื่องที่จะให้พิมพ์รส ซึ่งตั้งท้องกับชัยพร ลูกชายของเขา ย้ายไปอยู่ที่บ้านเช่า ซึ่งเขาจะเช่าให้และจ่างเงินค่าเลี้ยงดูให้ด้วย โดยที่นิธิมาจะต้องย้ายไปอยู่กับหลานสาวด้วย

เดช “ผมอยากจะพูดเรื่องหนูพิมพ์นั่นแหละ เรามาปรึกษากันดูแล้วเห็นว่า ถ้าจะพาแกเข้าบ้าน แกอาจจะอึดอัดเรื่องที่อยู่ เพราะบนตึกใหญ่ก็อยู่กันหลายคน ลำพังลูก ๆ ของผมก็ 5 คนเข้าไปแล้ว เดี๋ยวจะไม่สบายใจผมก็เลย...” เขายิ้มนิด ๆ “จะเตรียมหาบ้านเช่าไว้ให้ ยังไง ๆ คุณนิก็ต้องไปอยู่กับหลาน เพราะไม่มีใคร เลยมาถามความสมัครใจเสียก่อนว่าจะไปไหม”

นิธิมา “พี่รสคงไม่ยอมให้ดิฉันไปหรอกค่ะ เพราะไปแล้วก็ไม่มีคนดูแลบ้าน”

เดช เดชถอนใจยาว “**ก็ทุกวันนี้ คุณดูแลบ้านทั้งวันหรือเปล่าล่ะ** ก็เปล่าทั้งเพ”

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 251)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ เดช

ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ นิธิมา เพราะเขาตอบคำถามเองทันทีหลังจากที่ถามคำถาม

เดชเสนอให้นิธิไปอยู่กับพิมพ์รส หลานสาวของเธอที่บ้านเช่า ซึ่งเขาจะเช่าให้ แต่เธอกลับปฏิเสธโดยให้เหตุผลว่าไม่มีใครดูแลบ้าน เดชไม่เห็นด้วยกับเหตุผลที่เธออ้างนี้ เพราะเขารู้มาจากดัมพ์ น้องชายของตนว่า นิธิมาไม่ได้ทำงานบ้านตลอดเวลา เธอทำงานบริษัททุกวันจันทร์ – วันศุกร์ ส่วนวันเสาร์ และวันอาทิตย์จึงจะอยู่รับใช้มธุรส พี่สะใภ้ ดังบทสนทนาตอนหนึ่งซึ่ง ดัมพ์ได้รับฟังเรื่องของนิธิมาจากพิมพ์รสหลานสาว

พิมพ์รส “ส่วนอานิก็ไม่มีสิทธิ์อะไรค่ะ คุณพ่อเลี้ยงมาตั้งแต่ 10 ขวบ ต้องอยู่ในอาณัติคุณแม่ทุกอย่าง พิมพ์เชื่อว่าจิตใจอานิก็ไม่ดีไปกว่าพิมพ์เท่าไหร่เลย ชั่วแต่ว่าอามีสติยับยั้งมากกว่าพิมพ์เท่านั้น...”

ดัมพ์ “แต่งงานไปเสียคงสบาย”

พิมพ์รส “แต่งงานหรือคะ” พิมพ์รสหัวเราะเบา ๆ พลางส่ายหน้า “อานิไม่เคยมีแฟนเลยค่ะ คุณอาเชื่อไหม อายุตั้ง 23 แล้ว สวยก็สวย ดีก็ดี แต่ไม่มีแฟน น่าแปลกนะคะ”

ดัมพ์ “คงไม่แปลกนัก ถ้าคุณอามีสภาพอย่างหนูเล่า ไปถึงที่ทำงานก็ก้มหน้าทำงาน นายก็เข้มงวด กลับมาถึงบ้านก็ต้องทำงาน แถมพี่สะใภ้ก็เข้มงวดอีก วันหยุดก็ไปไหนไม่ได้ ... น่าเห็นใจจริง ๆ”

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 138)

ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่เดชกล่าวจึงมีเจตนาแย้งการปฏิเสธของนิธิมา เพื่อให้เธอรู้ว่าเขาเชื่อว่าแม้นิธิมาจะไม่ย้ายไปอยู่กับหลานสาว นิธิมาก็ไม่มีเวลาดูแลบ้านอยู่ดี

ตัวอย่างที่ 7 บทสนทนาระหว่าง เดช กับ ชุดา ซึ่งเป็นภรรยา เมื่อเดชบอกชุดาว่า เขาได้สนับสนุนให้น้องสาวของเฟื่องทองให้กับดัมพ์แต่งงานกัน ชุดา ซึ่งเป็นภรรยาของเดชจึงไม่พอใจ เพราะจริง ๆ แล้วชุดาก็แอบพอใจดัมพ์อยู่เช่นเดียวกัน ดังนั้นเธอจึงได้ได้แย้งเดชถึงความไม่เหมาะสมของคนทั้งคู่

เดช “เฮ่ย! อย่าไปถือแกเลยน่า ชุน่า” เขาไกล่เกลี่ย “เราก็รู้อยู่แล้วว่า คุณเฟื่องแกปากม้าแค่ไหนฉันเห็นแกมานะจะเอานายดัมพ์ให้ได้ก็รำคาญใจ เมื่อกี้ก็เลยสนับสนุนให้หมดเรื่องหมดราว”

ชุดา ชุดาทำตาโต “สนับสนุนยังไงคะ”

เดช “ก็ให้ยายฟ้าทองกับนายดัมพ์เขาลงโรงกันเสียไงล่ะ”

ชุดา สีหน้าของหล่อนเผือดไปเล็กน้อย “ไม่เห็นสมกันเลย” หล่อนว่า

เดช “**เอาอะไรมาวัด ว่าสมหรือไม่สม**” เดชเปิดประตูรถให้ภรรยาเข้าไปนั่ง แล้วตัวเขาจึงเดินอ้อมไปยังที่ของเขา “ผัวเมียบางคู่ไม่น่าจะอยู่ด้วยกันถึงปี แต่ก็อยู่กันจนตาย ตรงกันข้ามกับบางคู่ น่าจะอยู่ด้วยกันจนตายแต่อยู่ไม่ถึงปี ของพรรค์นี้มันไม่แน่ อย่างฉันกับชุก็เหมือนกัน ไม่น่าจะอยู่ด้วยกันถึง 6 เดือน แต่ก็อยู่มาตั้ง 3- 4 ปีแล้ว และก็คงจะอยู่ด้วยกันต่อไปอีกไม่มีกำหนด”

ชุดา “ถ้าหากว่า คุฯยังต้องการชุอยู่” หล่อนเพ้อด้วยอารมณ์ว้าเหว่ “ถ้าชุแน่ใจว่า คุณไม่ต้องการชุเมื่อไหร่ ชุก็จะไป...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 420- 421)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ เดช ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ชุดา กล่าวคือหลังจากที่เดชกล่าวถามจบ ชุดาก็ไม่ได้ตอบคำถามของเดช เดชเองก็ไม่ได้ถามซ้ำอีกครั้ง แต่กลับให้เหตุผลซึ่งเป็นความคิดของตนเอง และเมื่อพิจารณาเนื้อความก็ขัดแย้งกับความคิดของผู้ฟังหรือชุดา

ชุดาคิดว่าดัมพ์ น้องของเดช ไม่เหมาะสมกับฟ้าทอง ผู้หญิงที่มาชื่นชอบดัมพ์ แต่เดชไม่เห็นด้วยกับเธอ เพราะชีวิตคู่นั้นเป็นเรื่องของคนสองคนและเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน ไม่มีเครื่องชี้วัดว่าชีวิตคู่ของใครจะล้มเหลวหรือไม่ล้มเหลวหากแต่งงานกันไปแล้ว ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่เดชกล่าวจึงมีเจตนาแย้งความคิดที่เชื่อว่าดัมพ์ไม่เหมาะกับฟ้าทอง เพื่อให้เธอรู้ว่าไม่มีใครจะรู้หรือตัดสินได้ว่าใครเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมกับใคร

ตัวอย่างที่ 8 บทสนทนาระหว่าง เดช กับ เฟื่องทอง เฟื่องทองมาหาเดชที่ทำงานเพื่อมาถามเดชเรื่องที่เขาเลิกกับชุดา หลานของตน แต่เมื่อพูดคุยกันไปได้สักครู่ เฟื่องทองก็เปลี่ยนใจมาเข้าข้างเดช ตำหนิว่าชุดาหลานของตนไม่ดี และจะช่วยเดชไกล่เกลี่ยเรื่องเงินที่ชุดาเรียกร้องจากเดชถึงหนึ่งแสนบาทให้ และยินดีที่จะช่วยให้เดชสมหวังกับนิธิมา หญิงคนใหม่ที่เดชสนใจ ซึ่งเป็นน้องสะใภ้ของมธุรส เพื่อนของเฟื่องทองเอง

เฟื่องทอง “จะให้ดิฉันช่วยไหมล่ะคะ ดิฉันช่วยได้นา” หล่อนบอกยิ้ม ๆ ทีเล่นทีจริง “ยิ่งผู้หญิงคนนั้น ดิฉันรู้จักด้วยละก้อ ช่วยได้แน่ ๆ เลย”

เดช “เออ... จริงซี ผมลืมนึกถึงคุณเฟื่องนานแล้วด้วยซ้ำไป”

เฟื่องทอง “นี่ละ อยากปิดดิฉัน” เฟื่องทองติดตามเรื่องโดยเร็ว ตามวิสัยผู้ที่ว่องไวเสมอในการปะติดปะต่อ “ไม่งั้นก็สำเร็จไปนานแล้ว ดิฉันก็รู้ว่าผู้หญิงคนนั้นคือใคร”

สีหน้าของเดชกระดากนิดหนึ่ง เฟื่องทองจึงรวบรัดต่อไป

เฟื่องทอง “ดิฉันจะ ‘เดิน’ สายไหนก็ได้ทั้งนั้นแหละค่ะ ทางมธุรสก็สะดวก ทางคุณเพลาก็ไม่ยาก ทางเจ้าตัวเขาเองก็ไม่เหลืออย่ากว่าแรง เด็กคนนี้ดีค่ะ รับรองคุณเดชไม่ผิดหวังแน่ เก่งสารพัด เขาฝึกปรือกันมานานแล้ว” เฟื่องทอง ‘รุก’ เมื่อเห็นอีกฝ่ายหนึ่งยังอึกอัก “จะหาผู้หญิงดี ๆ อย่างนี้ก็หายากเหมือนกัน เรื่องผู้ชายพายเรือก็ไม่มีเลย รับรองได้”

เดช “แต่อย่าลืมนะคุณเฟื่อง เด็กคนนี้ ‘ยาก’ มาก เขาไม่ใช่เด็กแบบเด็กสมัยนี้ ผมเองยังอึดอัด ไม่เคยกล้าพูดอะไรพล่อย ๆ เลย กลัวเสียผู้ใหญ่... แต่เอาเถอะ ถ้าคุณเฟื่องคิดว่าคุณจะช่วยผมสำเร็จ” เขาบอก “ผมไม่ลืมคุณแน่”

เฟื่องทอง “เป็นอันว่าดิฉันตกที่นั่งหาแม่บ้านให้คุณเดช” เฟื่องทองหัวเราะเบา ๆ “ไขก๊อกคนเก่าออกจูงคนใหม่มาให้แทน”

เดช “**ก็ไม่ใช่เรื่องประหลาดอะไรไม่ใช่หรือ**” เดชถาม พลางเอนตัวลงพิงพนักอย่างสบายใจ

เฟื่องทอง “ขอต่อว่าสักหน่อยเถอะค่ะ ช่างปิดกันเสียจริง ๆ ป่านนี้ดิฉันยังไม่ทราบเลยว่า ยายพิมพ์กับนิธิมาอยู่ไหน”

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 600- 602)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไข

ของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จากผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ เดช ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ เฟื่องทอง เพราะเขาไม่กระตือรือร้นที่จะรู้คำตอบ แต่กลับเอนตัวลงพิงพนักอย่างสบายใจ แม้แต่เฟื่องทองก็เข้าใจว่าเดชไม่ได้ถามคำถาม ฉะนั้นเธอจึงไม่ตอบคำถาม

เฟื่องทองแปลกใจที่เธอต้องมาตกอยู่ในฐานะคนจัดการเรื่องเลิกราและจัดหาผู้หญิงคนใหม่ให้กับเดช ซึ่งถ้อยคำที่เธอกล่าวทำให้เดชเข้าใจว่าเฟื่องทองคิดว่าเธอไม่เคยทำงานเช่นนี้มาก่อน ฉะนั้นเดชจึงไม่เห็นด้วยกับเฟื่องทอง เพราะภรรยาคนล่าสุดที่เดชกำลังจะเลิกก็เป็นหลานของเฟื่องทองที่จัดหามาให้ อย่างไรก็ดีเฟื่องทองก็ได้รับเงินเป็นค่าตอบแทนเสมอตั้งแต่ครั้งที่พาหลานสาวมาให้เดชและครั้งนี้ก็เช่นเดียวไม่ว่าจะจัดการเรื่องเลิกราหรือหาผู้หญิงคนใหม่มาให้เฟื่องทองก็จะได้ค่าตอบแทน นอกจากนี้เฟื่องทองก็รู้ดีว่าเดชเจ้าชู้และเปลี่ยนภรรยาบ่อย ฉะนั้นจึงไม่แปลกหากเขาจะเลิกกับหลานของเฟื่องทองและให้เธอจัดหาผู้หญิงคนใหม่ ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่เดชกล่าวจึงมีเจตนาแย้งความคิดของเฟื่องทองเพื่อให้เธอรู้ว่าเป็นเรื่องปกติที่เขาเปลี่ยนภรรยาบ่อยและเธอจะต้องทำหน้าที่หาผู้หญิงคนใหม่ให้เขา

ตัวอย่างที่ 9 บทสนทนาระหว่าง พิมพ์รส หลานสาว กับ นิธิมา ซึ่งเป็นอา เมื่อพิมพ์รสรู้ว่าเดชซื้อแหวนเพชรให้นิธิมา และนิธิมาเองก็ไม่ยอมรับมัน เพราะรู้แน่ว่าเดชหวังจะได้เธอไปเป็นภรรยาคนใหม่ แต่พิมพ์รสไม่เห็นด้วยกับการกระทำของนิธิมาที่จะไม่รับแหวนวงนั้น

พิมพ์รส “อ้าว! คุณลุงเดชกลับไปแล้วหรือคะ” เด็กสาวถาม พลางมองตาของนิธิมาไปยังห่อนั้น “อะไรคะ อานิ” หล่อนถาม แล้วเดินเข้าไปใกล้ วางถาดน้ำส้มลงก่อน แล้วจึงหยิบกล่องแหวนขึ้นมา “พิมพ์ดูได้ไหมคะ”

นิธิมา “ดูเถอะ” นิธิมาพยักหน้า

พิมพ์รสจึงแก้กระดาษ และเปิดฝาออกดู พอแลเห็นแสงเพชรจรัสตา หล่อนก็อุทานออกมาอย่างตื่นเต้น

พิมพ์รส “ต๊ายตาย! สวยจัง!”

นิธิมามองดูหินราคาสูงนั้นอย่างเฉยเมย

พิมพ์รส “ใครให้คะอานิ คุณลุงเดชหรือคะ”

นิธิมา “คุณเดชซื้อมา แต่อาไม่รับหรอก” นิธิมาตอบ

พิมพ์รส “ตายละ! ของดี ๆ ยังงี้ เกิดแล้วตายอีกสิบชาติก็หาใส่ไม่ได้ อานิปฏิเสธทำไมคะ” พิมพ์รสท้วงอย่างเด็ก ๆ ที่ยังไม่ทันคิดไตร่ตรองถึงผลได้ผลเสียในการที่จะ ‘รับ’ สิ่งใดจากผู้ใด

นิธิมา “**ก็เรื่องอะไรเราจะไปรับล่ะ รับเพื่ออะไร**”

พิมพ์รส “ก็... ก็เขาให้ เราก็รับ **เขาอยากให้เราทำไมล่ะ**”

นิธิมา “คนเราน่ะอยากจะ ‘ได้’ ด้วยกันทั้งนั้นแหละ ยิ่งเพชรเม็ดโต ๆ ยังงี้ยิ่งอยากได้ แต่ถาการได้นั้นทำให้เราต้อง ‘เสีย’ ละก็อย่าดีกว่า!”

พิมพ์รส “เสียอะไรคะ”

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 620- 621)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามทั้ง 3 รูปประโยค ได้แก่ “*ก็เรื่องอะไรเราจะไปรับล่ะ*” “*รับเพื่ออะไร*” และ “*เขาอยากให้เราทำไมล่ะ*” ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคทั้ง 3 รูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามทั้ง 3 รูปประโยคนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งผู้ฟัง

รูปประโยคำถาม 2 รูปประโยคำถามแรก ได้แก่ “*ก็เรื่องอะไรเราจะไปรับล่ะ*” “*รับเพื่ออะไร*” และ “*เขาอยากให้เราทำไมล่ะ*” ผู้พูดในปริบทนี้คือ นิธิมา ซึ่งรู้คำตอบของคำถามที่ตนถามดีอยู่แล้วว่าไม่มีเหตุผลที่จะรับแหวนเพชรจากเดช เพราะเธอกับเขาไม่ได้มีความสัมพันธ์กันจนถึงกับให้ของมีค่าเช่นนี้ แต่ผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ พิมพ์รส หลานสาวต้องการให้นิธิมารับแหวนไว้ นิธิมาจึงไม่เห็นด้วยกับหลานสาว ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามทั้งสองรูปประโยคที่นิธิมากล่าวจึงมีเจตนาแย้งคำแย้งของหลานสาวที่ของการให้รับแหวนจากเดช เพื่อให้หลานสาวรู้ว่าเธอจะไม่รับแหวนจากเดช เพราะไม่มีเหตุผลที่เธอจะรับมันไว้ เนื่องจากทั้งเธอและเดชไม่ได้มีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้งถึงกับต้องซื้อของมีค่าให้

อย่างไรก็ตาม เมื่อนิธิมากล่าวแย้งแล้ว พิมพ์รสก็ยังคงยืนยันความคิดเดิมที่เห็นว่านิธิมาควรรับแหวนจากเดช เพราะเมื่อเดชมีเจตนาที่จะให้ นิธิมาก็ควรตอบสนองด้วยการรับแหวนไว้ ด้วยเหตุนี้ รูปประโยคคำถามว่า “*เขาอยากให้เราทำไมล่ะ*” ที่พิมพ์รสกล่าวจึงมีเจตนาแย้งนิธิมาที่ยังคงยืนกรานไม่รับแหวนจากเดชเพื่อให้นิธิมารู้ว่าตนเองเชื่อว่าหากเดชมีเจตนาที่ให้แหวน นิธิมาก็ควรตอบสนองด้วยการรับไว้

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากรูปประโยคคำถามที่พิมพ์รสกล่าวจะเห็นว่ามีคำบอกมาลาคือคำว่า “ล่ะ” ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าคำว่า “ล่ะ” นี้มีส่วนทำให้รูปประโยคคำถามมีเจตนาที่แตกต่างกันออกไป เช่น เมื่อเราตัดคำบอกมาลาออกเป็น “เขาอยากให้เราทำไม” ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือพิมพ์รส มีเจตนาที่จะถามคำถามนิธิมามากกว่า รูปประโยคคำถามเดียวกันนี้ แต่มีคำบอกมาลาอยู่ เพราะเมื่อมีคำบอกมาลาอยู่เป็น “เขาอยากให้เราทำไมล่ะ” รูปประโยคจะสื่อว่าพิมพ์รสมีเจตนาที่จะแย้งมากกว่า นอกจากนี้ นิธิมามีสถานภาพเป็นอาของพิมพ์รส ฉะนั้นย่อมที่จะเป็นผู้ใหญ่กว่า ซึ่งคำบอกมาลา “ล่ะ” นี้ไม่เหมาะที่จะใช้สนทนากับผู้ที่อาวุโสกว่า ถ้ายิ่งเป็นการขอร้องให้ผู้ฟังที่มีสถานภาพสูงกว่ากระทำบางสิ่งบางอย่างให้ด้วยก็จะไม่เหมาะสม ซึ่งในปริบทนี้หากพิมพ์รสต้องการให้นิธิมาตอบคำถามโดยลงท้ายประโยคด้วยคำบอกมาลา “ล่ะ” ก็จะไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง

ตัวอย่างที่ 10 บทสนทนาระหว่าง มธุรส กับ นิธิมา ซึ่งเป็นน้องสะใภ้ มธุรสมาหานิธิมาที่บ้านเช่าเพราะเฟื่องทอง ขอร้องให้มาทาบทามนิธิมาให้ไปเป็นภรรยาของเดช แม้มธุรสจะไม่ชอบน้องสะใภ้คนนี้ แต่เฟื่องทองก็ให้เหตุผลว่า หากนิธิมาได้มาเป็นภรรยาของเดช ตัวมธุรสเองก็จะได้หน้าในสังคม และพิมพ์รสลูกสาวของเธอก็จะได้เป็นลูกสะใภ้ที่ถูกต้องตามกฎหมายของเดช และได้รับการอุปการะต่อไป และไม่นานเดชก็จะต้องเลิกกับนิธิมาเหมือนผู้หญิงคนอื่น ๆ ที่ผ่านมา แล้วตอนนั้นมธุรสก็จะได้เยอะเย้ยน้องสะใภ้คนนี้ได้สมใจ ดังนั้นเมื่อมาถึงที่บ้าน มธุรสก็เห็นแหวนเพชร และเมื่อรู้ว่านิธิมาปฏิเสธที่จะรับมัน เธอก็ไม่เห็นด้วยกับการกระทำนั้น

หล่อนพูดพลางนั่งลงที่เก้าอี้รับแขก แต่นัยน์ตาบังเอิญเหลือบไปเห็นกล่องแหวน และกระดาษวางทิ้งอยู่ หล่อนก็ถามอย่างตื่นเต้นว่า

มธุรส “นั่นกล่องแหวนของใคร”

พิมพ์รส พิมพ์รสจึงยื่นนิ้วให้ดู “คุณเดชให้อานิค่ะ”

นิธิมา “พูดให้หมดเนื้อความซี พิมพ์” นิธิมาบอก

มธุรส “ไหน... ขอดูซิ” มธุรสยื่นมือออกไป พิมพ์รสก็รูดแหวนจากนิ้วของหล่อนให้มารดา “กี่กะรัต นี่”

พิมพ์รส “4 กะรัตค่ะ” เด็กสาวตอบ

มธุรส “ดูกลางคืนไม่รู้เรื่อง แต่ถ้าคุณเดชซื้อละก็ของดีแน่... ราคาเท่าไหร่ รู้ไหม”

นิธิมา “ไม่ทราบค่ะ และนิก็คิดจะเอาไปคืนเขาด้วย”

มธุรส “อ้าว! **เอาไปคืนทำไม** ตายละ!” มธุรสร้องเสียงหลง “คุณเดชน่ะ เขารักเรา รู้ตัวไหม”

นิธิมา “โธ่! พี่รสเชื่อเขาด้วยหรือคะ”

มธุรส “**เรื่องอะไรจะไม่เชื่อล่ะ**” มธุรสว่า “ฉันน่ะโง่อยู่เสียตั้งนาน จนได้คุยกับคุณเฟื่องเมื่อวานนี้นั่นแหละถึงได้รู้ว่าที่เขาเช่าบ้านเช่าช่องให้ยายพิมพ์อยู่เสียดิบดียังงี้ ก็เพราะเขาหวังตัวเธอ คุณเฟื่องเองเขาก็เชียร์”

นิธิมา “ก็แล้วญาติเขาล่ะคะ”

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 631- 632)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามทั้ง 2 รูปประโยค ได้แก่ “*เอาไปคืนทำไม*” และ “*เรื่องอะไรจะไม่เชื่อล่ะ*” ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคทั้ง 2 รูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามทั้ง 2 รูปประโยคนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งผู้ฟัง ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ มธุรส ไม่ได้ต้องการคำตอบ แม้ว่าผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ นิธิมาจะไม่ตอบคำถาม เธอก็ไม่ได้ถามคำถามซ้ำอีกครั้ง

มธุรสไม่เห็นด้วยที่นิธิมาจะเอาแหวนที่เดชให้ไปคืน เพราะเธอเชื่อว่าเดชรักนิธิมาจริง ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่มธุรสกล่าวว่า “*เอาไปคืนทำไม*” จึงมีเจตนาแย้งความคิดของนิธิมาเพื่อให้รู้ว่านิธิมาควรจะรับแหวนเพื่อตอบรับความรักของเดช

อย่างไรก็ดี นิธิมายังคงยืนยันความคิดเดิมที่จะคืนแหวน เพราะเธอไม่เชื่อว่าเดชจะรักเธอจริง แต่มธุรสก็ยังคงยืนกรานให้นิธิมารับแหวน เธอเชื่อว่าเดชรักนิธิมาจริงเพราะเดชได้ปฏิบัติกับคนในครอบครัวของนิธิมาเป็นอย่างดี รวมทั้งอุปการะหลานสาวของนิธิมา ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่มธุรสกล่าวว่า “เรื่องอะไรจะไม่เชื่อล่ะ” จึงมีเจตนาแย้งความคิดของนิธิมาที่เชื่อว่าเดชไม่ได้รักนิธิมาจริง เพื่อให้นิธิมารู้ว่าตนเองเชื่อว่าเดชรักนิธิมาจริง

ตัวอย่างที่ 11 บทสนทนาระหว่าง ชัยพร กับ เดช ซึ่งเป็นพ่อ เดชปฏิเสธชัยพรที่จะเลี้ยงดูพิมพ์รสลูกสะใภ้ ซึ่งได้ตั้งท้องกับชัยพร ลูกชาย โดยให้เหตุผลว่าพ่อแม่ของพิมพ์รสก็มี พวกเขาสามารถ

เลี้ยงหลานได้ดีเช่นเดียวกัน ชัยพรไม่เห็นว่าพ่อแม่ของพิมพ์รสจะเลี้ยงเมีย และลูกของตนได้ เพราะฐานะของคนทั้งสองนั้นไม่ได้ร่ำรวยเหมือนเดชพ่อของตน และชีวิตคู่ของพวกเขาก็ล้มเหลว

ชัยพร "คุณพ่อ... คุณพ่อฮะ... พิมพ์คลอดแล้ว ผู้ชายด้วยฮะ"

เดชชะงักนิ่งอึดใจหนึ่ง... และแล้วก็ระงับความตื่นเต้นไว้ได้อย่างรวดเร็ว เขาแสร้งหันไปยังกระจกอย่างทองไม่รู้ร้อน แต่ความจริงหัวใจกำลังเต้นโครมครามอยู่เหมือนกัน

ชัยพร "คุณพ่อไม่ดีใจหรือฮะ คุณพ่อ" เขาถามพรางกระโดดหย็องแหย่ง "คุณพ่อเป็นปู่แล้ว ลูกชายผมเป็นทายาทของพงษ์สุภาพ..."

เดช "เรื่องอะไรของฉันด้วยล่ะ" เขาทำเสียงชาเย็น

ชัยพร "อ้าว!" ชัยพรร้องอย่างผิดหวัง "ไหงงั้นล่ะ"

เดช "แกอย่ามาใช้ไอ้ศัพท์บ้า ๆ แสลงหูให้ฉันได้ยินหน่อยเลย" เขาหยิบเสื้อนอก และก้าวออกประตูมีลูกชายตามหลังมาติด ๆ

ชัยพร "คุณพ่อฮะ... หลานของคุณพ่อนะ" ชัยพรเร้าอยู่ข้างหลังลงบันไดตามบิดาไปข้างล่าง

เดช "ตายายเขาก็มีนี่"

ชัยพร "โธ่! **ก็ตายายเขามีอะไรล่ะ** คุณพ่อก็รู้อยู่แล้ว กัดกันวันยังค่ำ ขืนพิมพ์ต้องกลับไปอยู่กะพ่อแม่ละก็ ลูกผมก็เหลือแต่ก้างหรอก อีตาพ่อน่ะ ดันไปได้คนใช้เป็นเมียท้องโตอะลึ่งฉึ่งอยู่อีกคนนั่นแน่ะ แล้วถ้าลูกมันออกมา มันมิข่มลูกผมแย่เรอะ"

เดช เดชทำใจแข็ง ตอบว่า "ก็ให้มันข่มไปซี ของมันข่มกันได้นี่วะ

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 111- 112)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ชัยพร ไม่ได้เว้นช่วงของการถามให้ผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ เดช ตอบคำถาม นอกจากนี้ ชัยพรก็รู้คำตอบของคำถามที่ตนเองกล่าวถามดีอยู่แล้ว

ชัยพรรู้ว่าพ่อแม่ของพิมพ์รสไม่ได้มีฐานะร่ำรวย เพราะพ่อก็เป็นเพียงนักวิชาการพิเศษ ส่วนแม่ก็เป็นข้าราชการในสถานทูต และยังต้องเลี้ยงน้องของพิมพ์รส ซึ่งอยู่ในวัยเรียนอีกสองคน

นอกจากนี้พ่อของพิมพ์รสก็เพิ่งจะได้ภรรยาคนใหม่ ซึ่งกำลังตั้งท้อง ฉะนั้น หากพิมพ์รส และลูกของเขาต้องไปอยู่ในการดูแลของพ่อและแม่ของเธอเอง เขาก็เชื่อว่าลูกของเขาจะต้องลำบาก เพราะทั้งพ่อและแม่ของพิมพ์รสไม่มีความมั่นคงทางการเงินที่จะอำนวยความสะดวกให้ลูกของเขาได้ดีไปกว่าเดช พ่อของเขาเอง ซึ่งมีฐานะร่ำรวย และเป็นเจ้าของธุรกิจ

ด้วยเหตุนี้เมื่อเดชบอกให้พ่อแม่ของพิมพ์รสรับพิมพ์รส ภรรยาและลูกของชัยพรไปเลี้ยง เขาจึงไม่เห็นด้วย ดังนั้นชัยพรได้ใช้รูปประโยคคำถามแย้งความคิดเห็นของเดช เพื่อให้เดชหยุดคิด และรู้ว่าเขามีความคิดที่แตกต่างออกไป โดยประเด็นความคิดเห็นที่แตกต่างนี้ ชัยพรได้กล่าวหลังจากที่กล่าวแย้งด้วยรูปประโยคคำถาม ซึ่งเป็นเหตุผลที่สนับสนุนการแย้งเพื่อให้เดชเห็นคล้อยตาม

ตัวอย่างที่ 12 บทสนทนาระหว่าง เพลา กับ มธุรส ซึ่งเป็นภรรยา เพลากำลังจะพาเกียว ซึ่งเป็นเมียน้อยไปตลาดนัดที่สนามหลวง ก่อนที่จะกลับมารับมธุรสไปงานทำบุญครบหนึ่งเดือนของหลาชายที่บ้านของเดช ดังนั้น มธุรสจึงไม่พอใจ

มธุรส “ทำไมจะต้องไปวันนี้ด้วย”

เพลา “ก็วันนี้วันอาทิตย์ มีตลาดนัดที่สนามหลวง”

มธุรส “ก็รู้ละ วันเสาร์ทำไมไม่ไป เขามีทั้งเสาร์อาทิตย์”

เพลา “ไม่รู้หรือ มันจะไปวันนี้นี่”

มธุรส “แล้วคุณต้องตามใจมันด้วยหรือคะ” หล่อนถามเสียงแหลม

เพลา เพลามองดูหน้าตายู่ยี่ ผมเผ้ายุ่งเหยิงของภรรยาหลวงนิดหนึ่ง และตัดบทสั้น ๆ ว่า “**ตามใจมันหน่อยไม่ได้หรือ** ทั้งอาทิตย์มันก็ไม่ได้ไปไหน ยังไง ๆ ฉันก็รับรองว่าต้องมาให้ทันสิบโมงแน่”

แล้วเขาก็ลงบันได มีมธุรสตามมาติด ๆ พยายามระงับอำนาจโทสจริตซึ่งพลุ่งขึ้นมาขณะนั้นอย่างเต็มที่

มธุรส “หนอย! นอนกันทั้งคืนยังไม่พอ ต้องพากันออกไปควงวันเสาร์วันอาทิตย์เดี๋ยวแม่เอาเลือดหัวออกเสียทั้งไอ้แก่อีสาวนี่!” หล่อนบริภาษเสียงหลงอยู่ในใจเพียงเท่านั้น ส่วนนอกใจนั้นแลเห็นได้ชัดเพียงผิวหน้าที่ขาวจัด และริมฝีปากอันสั่นระริก

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 341)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ เพลา ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ มธุรส เพราะเพลาเดินลงบันไดไปโดยไม่รอฟังคำตอบจากมธุรส

เกียวพยายามขัดขวางไม่ให้เพลาพามธุรสไปงานทำบุญหลานชาย จึงขอให้เพลาพาเธอไปตลาดนัด มธุรสไม่พอใจและไม่เห็นควรที่เพลาจะต้องตามใจเกียว แต่เพลาไม่เห็นด้วยกับมธุรส เพราะเกียวก็เป็นเมียของเขาคนหนึ่ง แม้จะเป็นเมียน้อย แต่ตลอดทั้งอาทิตย์ เขาก็ไม่ได้พาเกียวออกไปเที่ยวที่ไหน และที่สำคัญเพลาก็ได้สัญญาแล้วว่าจะกลับมาให้ทันเวลานัดกับมธุรส ด้วยเหตุนี้ รูปประโยคคำถามที่เพลากล่าวจึงมีเจตนาแย้งความคิดของมธุรสที่ไม่ต้องการให้เขาตามใจเกียว เพื่อให้มธุรสรู้ว่าเขาเห็นสมควรที่จะตามใจและพาเกียวไปตลาดนัด

อย่างไรก็ตาม อาจมีผู้เห็นว่ารูปประโยคคำถามนี้เป็นวัจนกรรมการขอร้อง โดยที่เพลาขอร้องมธุรสให้เขาตามใจและพาเกียวไปตลาดนัด กระนั้นก็ดี เพลากลับมาอยู่กับมธุรส เพราะเห็นใจเธอที่เคยฆ่าตัวตายครั้งเมื่อเขาหนีไปอยู่กับเกียว ฉะนั้นเพลาจึงมีอำนาจที่จะตัดสินใจเหนือกว่ามธุรส ดังจะเห็นว่าตอนท้ายของบทสนทนา แม้มธุรสจะโกรธแต่ก็บริภาษไม่ได้ นอกจากนี้ พึงสังเกตว่า ก่อนเพลาจะกล่าวแย้ง มธุรสถามเพลาด้วยน้ำเสียงแสดงความไม่พอใจ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเธอไม่เห็นด้วยที่เพลาจะออกไปกับเกียวมากกว่าที่ให้เพลาตอบคำถาม ดังนั้นเพลาจึงต้องการที่จะยุติการสนทนา เขาจึงกล่าวรูปประโยคคำถามนี้ประกอบกับเหตุผลข้างต้นที่อธิบายไว้ แล้วเดินจากไปโดยไม่รอคำตอบ ดังที่ได้กล่าวมานี้ เพลากล่าวรูปประโยคคำถามโดยมีเจตนาโต้แย้งมธุรส

ตัวอย่างที่ 13 บทสนทนาระหว่าง เพลา กับ มธุรส *ภรรยา* มธุรสเสียใจ และผิดหวังกับชีวิตคู่ที่ล้มเหลวของตน เพราะเพลา สามีของเธอ มีเมียน้อย และพากันเข้ามาอยู่ในบ้านเดียวกับเธอ

มธุรส “ฉันเบื่อโลกนี้เต็มที” หล่อนเอ่ยขึ้น ขณะเขากำลังหวีผม “ไม่รู้จะทำยังไงถึงจะหนีพ้น”

เพลา “ทุกคนหนีไม่พ้นทั้งนั้น จนกว่าจะสิ้นลม เธอคิดว่าฉันไม่เบื่องั้นหรือ”

มธุรส "**คุณมีเมียสาว คุณจะเบื่อได้ยังไง**"

เพลา "ไอ้การมีเมียอย่างเดียว มันไม่ช่วยให้อะไรดีขึ้นหรอก"

มธุรส "ก็ช่วยให้ความรักมันดีขึ้นไง"

เพลา "ความรัก? หมดสมัยจะพูดถึงแล้ว"

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 421)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามทั้ง 2 รูปประโยค ได้แก่ "*เธอคิดว่าฉันไม่เบื่องั้นหรือ*" และ "*คุณมีเมียสาว คุณจะเบื่อได้ยังไง*" นอกจากนี้ผู้พูดยังได้ใช้รูปประโยคบอกเล่า ได้แก่ "*ก็ช่วยให้ความรักมันดีขึ้นไง*" ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ และเป็นการบอกหรือแจ้งให้ทราบตามลำดับ แต่ในรูปประโยคคำถาม และรูปประโยคบอกเล่านี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม และไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะโต้แย้งผู้ฟัง

รูปประโยคคำถามแรก "*เธอคิดว่าฉันไม่เบื่องั้นหรือ*" ผู้พูดในปริบทนี้คือ เพลา และผู้ฟังในปริบทนี้คือ มธุรส มธุรสกล่าวว่าเธอรู้สึกเบื่อโลก ซึ่งพิจารณาจากเหตุผลที่ปรากฏในเรื่องก็จะทราบว่าเพลาสามีของเธอ หรือผู้ฟังในปริบทนี้มีเมียน้อย ซึ่งทำให้เธอเป็นทุกข์อยู่ในขณะนี้ แต่เพลาไม่เห็นด้วยกับมธุรสที่คิดว่าเธอเท่านั้นที่มีความเบื่อ เพราะแม้เพลาจะสร้างปัญหาด้วยการมีเมียน้อยที่เป็นสาเหตุให้มธุรสต้องเบื่อโลก แต่ปัญหานี้ก็เกิดจากการกระทำของมธุรสด้วยที่ไม่สนใจครอบครัว และเพลาเองก็ไม่ได้มีความสุข เพราะเกียว เมียน้อยก็เป็นเด็กเอาแต่ใจ เมื่อมาอยู่ร่วมกันในบ้านของมธุรส เขาจึงทำตัวให้เป็นกลางได้ลำบาก ซึ่งเป็นเหตุให้ภรรยาทั้งสองไม่พอใจซึ่งกันและกัน ดังนั้น เพลาก็รู้สึกเบื่อไม่น้อยไปกว่ามธุรส ด้วยเหตุนี้เขาจึงใช้รูปประโยคคำถามโต้แย้งมธุรส เพื่อให้เธอหยุดคิด และรู้ว่าเขามีความเห็นที่แตกต่างไปจากเธอในเรื่องความเบื่อว่าไม่ใช่มธุรสเพียงคนเดียวเท่านั้นที่เบื่อ แต่เขาก็เบื่อชีวิตด้วยเช่นกัน

รูปประโยคคำถามที่สอง "คุณมีเมียสาวคุณจะเบื่อได้ยังไง" ผู้พูดในปริบทนี้คือ มธุรส และผู้ฟังในปริบทนี้คือ เพลา เมื่อเพลากล่าวแย้งมธุรสว่าไม่เพียงแต่เธอเท่านั้นที่จะรู้สึกเบื่อโลก แต่เขาเองก็รู้สึกเช่นเดียวกัน มธุรสจึงไม่เชื่อถ้อยคำที่เพลากล่าวนี้ โดยเธอได้ให้เหตุผลสนับสนุนความไม่เห็นด้วยของเธอว่า เพราะเพลามีภรรยาคนใหม่ และภรรยาคนนั้นก็ยังเด็ก ดังนั้นเพลาจึงไม่น่าที่จะรู้สึกเบื่อโลกดังเช่นเธอที่จะต้องประสบปัญหาสามีอย่างเพลามีเมียน้อย ดังนั้น เธอจึงได้ใช้รูป

ประโยคคำถามนี้แย้งคำพูดของเพลาก่อนหน้านั้น เพื่อให้เพลาได้หยุดคิดว่าเขารู้สึกเบื่อจริงหรือไม่ และรู้ว่าเธอมีความเห็นที่แตกต่างออกไปว่าไม่เชื่อว่าเพลาจะรู้สึกเช่นนั้น

รูปประโยคบอกเล่า “ก็ช่วยให้ความรักมันดีขึ้นไง” ผู้พูดในปริบทนี้คือ มธุรส และผู้ฟังในปริบทนี้คือ เพลา เมื่อเพลากล่าวแย้งว่าการมีภรรยาที่ยังสาวมันไม่ได้ช่วยให้รู้สึกดีขึ้น มธุรส ซึ่งเชื่อถึงอย่างไรการมีภรรยาที่อายุน้อยกว่าก็ยังช่วยให้เพลามีความรักที่ดีขึ้นกว่าการใช้ชีวิตคู่อยู่กับตัวเธอเอง ด้วยเหตุนี้ รูปประโยคบอกเล่าที่มธุรสกล่าวจึงมีเจตนาที่ใช้เป็นเหตุผลโต้แย้งความคิดของเพลา ที่เชื่อว่าการมีภรรยาที่อายุน้อยไม่ได้ช่วยให้รู้สึกดีขึ้น ซึ่งเธอเองกลับเห็นตรงกันข้าม เพราะจะช่วยให้เพลามีความรัก และรู้สึกดีกว่าการที่จะต้องอยู่กับคนเพียงคนเดียวนั้นก็คือมธุรสเอง

ตัวอย่างที่ 14 บทสนทนาระหว่าง หฤทัย กับ โตมร ก่อนที่หฤทัยจะตัดสินใจแต่งงานกับหมอกานต์ เธอได้มีโอกาสพบกับโตมร ซึ่งเป็นคนรักเก่า ในเวลานั้นโตมรตัดสินใจที่จะไปเที่ยวยุโรป แต่เขากลับอ้างว่าจะไปติดต่อธุรกิจการตั้งบริษัทขายน้ำอัดลม

โตมร “ผมไปธุระเกี่ยวกับการค้าด้วยน่ะ หฤทัย”

หฤทัย “คุณจะค้าขายอะไรไม่ทราบคะ กลัวจะหมดตัวซ้าไปหรือยังไง”

โตมร “โธ่ เห็นผมทำอะไรเป็นเล่นไปได้นี่ ผมจะเข้าหุ้นกับเพื่อนตั้งบริษัทน้ำอัดลมขาย”

หฤทัย “**ขายแข่งกับเขาหรือคะ เวลานี้น้ำในเมืองไทยมากจนไม่รู้จะกินยี่ห้ออะไรดีแล้ว**”

โตมร “เถอะน่า” เขาทำเสียงแข็ง “หฤทัยไม่รู้อะไร คนไทยเห่อของใหม่ไม่รู้หรือ”

(สุวรรณี สุคนธา, 2540: 39)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามในรูปประโยคที่ว่า “ขายแข่งกับเขาหรือคะ” และรูปประโยคบอกเล่าในรูปประโยคที่ว่า “เวลานี้น้ำในเมืองไทยมากจนไม่รู้จะกินยี่ห้ออะไรดีแล้ว” ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคคำถามและรูปประโยคบอกเล่าเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ และเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบตามลำดับ แต่ในรูปประโยคคำถาม และรูปประโยคบอกเล่านี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม และไม่ได้มีเจตนาที่จะบอกหรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะให้ข้อมูลเพื่อโต้แย้ง

ผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ โตมร กล่าวแย้งกลับผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ หฤทัย ด้วยน้ำเสียงที่แข็ง และไม่เห็นด้วยกับคำกล่าวของหฤทัย

แม้ว่าโตมรจะอ้างว่าการที่เขาไปยุโรปก็เพื่อติดต่อธุรกิจก่อนที่จะกลับมาตั้งบริษัทขายน้ำอัดลม แต่หฤทัยก็ยังคงไม่เห็นด้วยกับโตมรที่เขาจะทำธุรกิจนี้โดยเธอได้ให้ข้อมูลว่าปัจจุบันประเทศไทยมีบริษัทขายน้ำอัดลมมากมาย หากบริษัทของโตมรเกิดขึ้นก็ย่อมที่จะมีคู่แข็งทางธุรกิจมาก ด้วยเหตุนี้หฤทัยจึงใช้รูปประโยคคำถามกล่าวแย้งความคิดของโตมรที่จะตั้งบริษัทน้ำอัดลมเพื่อให้โตมรหยุดคิดและรู้ว่าเธอมีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ที่แตกต่างออกไป กระนั้นเธอยังได้ใช้รูปประโยคบอกเล่าโต้แย้ง เพื่อเป็นเหตุผลสนับสนุนรูปประโยคคำถามที่เธอใช้แย้งก่อนหน้านี้ให้มีน้ำหนักและน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

ตัวอย่างที่ 15 บทสนทนาระหว่าง หฤทัย กับ หมอกานต์ หลังจากแต่งงานกัน หฤทัยย้ายตามหมอกานต์มาประจำอยู่ที่สาธารณสุขในเขตชนบทแห่งหนึ่ง เช้าวันแรกที่มาถึง หฤทัยและหมอกานต์พากันออกมาซื้อของที่ตลาด โดยเฉพาะปลา ซึ่งเป็นสินค้าที่มีขายทุกวัน จนหมอกานต์ต้องกล่าวกับหฤทัยผู้ที่จะซื้อปลากลับไปเก็บไว้หลายตัวว่า ที่นี่มีปลามากจนแทบจะเอาสวิงช้อนตักเอาในแม่น้ำได้

หฤทัย “ฉันจะซื้อปลามาก ๆ เผื่อวันหลัง”

หมอกานต์ “ไม่ต้องหรอก ที่นี่มีขายทุกวัน เรากินอาหารสดจ๊ะ ไม่ใช่ของในตู้เย็นแช่จนแข็งอย่างคนกรุงเทพฯ ผักเท่านั้นที่ไม่สู้จะสดนัก แต่ก็สด...”

หฤทัย “มากกว่าที่กรุงเทพฯ” หล่อนขัด “ค่ะ ที่นี่ดีกว่ากรุงเทพฯหลายอย่าง แต่ก็มีอีกหลายอย่างที่สู้ในกรุงไม่ได้ เช่น ความสะอาด” หล่อนหันไปทางแม่ค้าซึ่งไม่เป็นอันขายของนอกจากหันมาจ้องหล่อนอย่างเอาจริงเอาจัง หล่อนซื้อปลาได้ตัวหนึ่ง “เมื่อเด็ก ๆ นะคะ คุณแม่ชอบให้กินปลา บอกว่ากินปลาแล้วฉลาด จริงหรือเปล่าคะหมอ”

หมอกานต์ “จริงมั้ง” เขาตอบแบ่งรับแบ่งสู้ “ถ้าชอบก็ดีที่นี่มีปลามาก จนแทบจะว่าเอาสวิงช้อนลงไปในแม่น้ำยกขึ้นมาก็ได้แล้ว”

หฤทัย “จริงหรือคะ”

หมอกานต์ “เขาว่ากันอย่างนั้น อาจจะจริงก็ได้”

หฤทัย “ไม่จริงหรอกค่ะ **ถ้าอย่างงั้นจะมีคนเอามาขายทำไม เอาสวิงตักเอาในน้ำไม่ดีหรือ**”

หมอกานต์ “คงหมายถึงปลาตัวเล็ก ๆ กระมัง เออ ถ้าหฤทัยชอบปลาอย่างนี้ก็ดี จะทำเบ็ดให้ตกปลาอันหนึ่ง”

(สุวรรณี สุคนธา, 2540: 90)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะให้ข้อมูลเพื่อโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ หฤทัย ไม่ได้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ หมอกานต์ แต่เธอไม่เห็นด้วยกับหมอกานต์ที่กล่าวว่าที่นี่มีปลามากถึงกับใช้สวิงช้อนตักขึ้นมากินได้ เพราะหากเป็นดังที่หมอกานต์กล่าวจริง ชาวบ้านที่นี่คงไม่ต้องมาขายปลาเลี้ยงชีวิตไปวันๆ เนื่องจากทุกครอบครัวต่างจับปลากินเองได้ด้วยเหตุนี้เองรูปประโยคคำถามที่หฤทัยกล่าวจึงมีเจตนาโต้แย้งหมอกานต์เพื่อให้เขารู้ว่าเธอไม่เชื่อคำพูดของเขาที่ว่าที่นี่มีปลามากจนถึงกับใช้สวิงช้อนตักขึ้นมากินได้

ตัวอย่างที่ 16 บทสนทนาระหว่าง นายเชิด ซึ่งเป็นลูกน้องของนายอำเภอ กับ นายอำเภอ เมื่อครั้งที่นายเชิดพานายวัน ซึ่งถูกทำร้ายภายในบ่อนของนายอำเภอมาให้หมอกานต์รักษานั้น นายเชิดได้เผลอบอกหมอกานต์ไปว่าตนเป็นลูกน้องของนายอำเภอ จึงทำให้หมอกานต์รู้ว่านายอำเภอเปิดบ่อนการพนันผิดกฎหมาย เมื่อนายอำเภอรู้เรื่องนี้ ประกอบกับไม่พอใจนิสัยของหมอกานต์ที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างตรงไปตรงมา จึงทำให้นายอำเภอหวาดระแวงหมอกานต์ว่าจะนำเรื่องบ่อนการพนันเถื่อนนี้ไปบอกผู้ใหญ่ซึ่งเป็นหัวหน้าในสายของตน ดังนั้นนายอำเภอจึงสั่งให้นายเชิดไปคอยสังเกตพฤติกรรมของหมอกานต์อย่างไม่ให้คลาดสายตา

นายอำเภอ นายอำเภอเดินวนเวียนไปมา “มึงคอยจับตาดูไอ้หมอกานต์ให้ดี ถ้าเรื่องรั่วไหลไม่มีใครนอกจากมัน”

นายเชิด “**ฉันจะไปเฝ้าดูเขายังไงล่ะ**” นายเชิดย้อน “นี่ก็ได้ข่าวว่าเขาไปกรุงเทพฯ”

นายอำเภอ “กูรู้แล้ว อ่านหนังสือพิมพ์อยู่ทุกวัน มัวแต่ทำงาน อีเมียแรดไปมีชู้!” นายเชิดนิ่ง

นายอำเภอ “มันอวดดีหลายอย่าง” นายอำเภอพูดต่อไปด้วยโทสะ

(สุวรรณี สุคนธา, 2540: 251)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งคำสั่งของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ นายเชิด ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ นายอำเภอ แม้ว่านายอำเภอจะไม่ตอบการถาม นายเชิดก็ไม่ได้ถามกลับไปอีกเพื่อที่จะให้ได้คำตอบ นอกจากนี้นายเชิดก็ไม่ได้เว้นช่วงของการถามให้นายอำเภอตอบ แต่กลับพูดต่อไป

นายอำเภอสั่งให้นายเชิดไปเฝ้าดูพฤติกรรมของหมอกานต์ แต่นายเชิดเชื่อว่าตนไม่สามารถกระทำตามคำสั่งของนายอำเภอได้ทุกเวลา ด้วยเหตุนี้นายเชิดจึงได้ใช้รูปประโยคคำถามกล่าวแย้งคำสั่งของนายอำเภอ เพื่อให้นายอำเภอรู้ว่าตนเองทำตามคำสั่งไม่ได้ จากนั้นนายเชิดจึงได้ให้เหตุผลสนับสนุนการแย้งว่าเป็นเพราะ หมอกานต์ไม่ได้อยู่ที่ในอำเภอ แต่เดินทางไปกรุงเทพฯ แล้ว ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่นอกเหนือสายตาของตนที่จะเฝ้าดูได้ ฉะนั้นถ้อยคำที่นายเชิดกล่าวนี้จึงเป็นเหตุผลที่ใช้สนับสนุนการปฏิเสธคำสั่งของนายอำเภอเพื่อให้การแย้งของตนในครั้งนี้มีน้ำหนัก และน่าเชื่อถือ

ตัวอย่างที่ 17 บทสนทนาระหว่าง วิฐู กับ เวศม์ สามี เมื่อเวศม์กล่าวกับวิฐูถึงเรื่องที่จะสนับสนุนให้โสรวาร เลขานุการหนุ่มของเขาให้ได้แต่งงานกับฑัณฑิกา หลานสาวของวิฐู เธอก็ได้แย้งความคิดนี้ของสามีทัน

นายเวศม์ชี้แจงความคิดของเขาให้ภรรยาฟัง ตอนที่เขาและหล่อนเอนตัวลงนอนบนเตียงในความมืด

เวศม์ “ถ้ายายฑัณฑิรักนายโสละก็ เราจะดูหน้าอีตาพ่อที่หยิ่งนั่นเสียหน่อย”

วิฐู “**คอยเถอะ! ฑัณฑิน่ะหรือจะมารักคุณโส**”

เวศม์ “ทำไม”

วิฐู “คุณคิดว่าเขาโง่เสียเต็มประดาละมัง เขายิ่งหลีกห่างการเกี่ยวข้องกับเราอยู่ทุกขณะจิต เรื่องอะไรเขาจะมาสนใจคนที่อยู่ในบังคับบัญชาของเรา”

เวศม์ “คุณธู” สามีลากเสียง “คุณคิดว่าไอ้เรื่องความรักนี่มันห้ามกันได้งั้นหรือ บทมันจะรักขึ้นมาละก็... ยิ่งกว่ารู้ว่าจะมาเป็นลูกน้องเสียอีก...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ข: 151- 152)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำสั่ง “*คอยเถอะ*” และ รูปประโยคคำถาม “*ทัณฑิน่ะหรือจะมารักคุณโส*” ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบังคับให้ทำ และการถามที่ต้องการคำตอบตามลำดับ แต่ในรูปประโยคคำสั่งและรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบังคับให้ผู้ฟังกระทำตามและไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการสั่งและวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะแย้งความคิดของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ วิฐู ไม่ได้ต้องการให้ผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ เวศม์ คอยสิ่งที่เป็นความต้องการของเขาจริง ทั้งๆ ที่เธอรู้ดีว่าเขาต้องการให้สิ่งที่ต้องการนั้นเกิดขึ้นเร็วที่สุด

เวศม์ต้องการให้ทัณฑิการักโสรวาร เลขานุการของเขา เพื่อจะได้ประชดพ่อของฑัณฑิกาที่รังเกียจบุคคลในวงสังคมเช่นเขา แต่วิฐูเห็นว่าความคิดของเวศม์เป็นไปไม่ได้ เพราะฑัณฑิกาไม่ชอบงานสังคม และเป็นคนจริงจังเช่นเดียวกับพ่อของเธอ ฉะนั้นจึงเป็นไปไม่ได้ที่ฑัณฑิกาจะมารักคนที่มีบุคลิกเช่นโสรวาร ซึ่งหน้าที่บังคับให้โสรวารต้องออกงานสังคมเสมอ ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำสั่งและรูปประโยคคำถามที่วิฐูกล่าวจึงมีเจตนาแย้งความคิดของเวศม์ที่ต้องการให้ฑัณฑิกาหลานสาวของเธอ รักเลขานุการของเขา เพื่อให้เวศม์รู้ว่าความต้องการของเขานั้นเป็นจริงไม่ได้

ตัวอย่างที่ 18 บทสนทนาระหว่าง ฑัณฑิกา หลานสาวของเวศม์ กับ โสรวาร เลขานุการของเวศม์ โสรวารเล่าเรื่องส่วนตัวให้ฑัณฑิกาฟังขณะที่เธอกำลังเดินเล่นในยามเช้า เมื่อฑัณฑิกาต้องการที่จะฟังเรื่องของเขา โสรวารจึงคิดว่าเธอสนใจเรื่องราวนั้น

ฑัณฑิกาไม่คิดที่จะขัดจังหวะเขาเลย หากแต่ปล่อยให้เขาพูด และพูด ระบายความกดดันซึ่งอาจจะสะสมมาเป็นเวลานานนับปี

โสรวาร “เคยหยิ่ง เคยทะนง เคยคิดว่า จะไม่มีวันยอมก้มหัวใครในชาตินี้... แต่แล้ว... ผมก็ทำไม่ได้... เพราะคนเราไม่ได้คิดเพียงให้อยู่ได้เท่านั้น แต่คิดเลยไปถึงอยู่ดีอีกด้วย...” เขาถอนใจยาว นิ่งไปอึดใจหนึ่ง และมองหน้าหล่อน ฑัณฑิกาก็มองหน้าเขา ต่างคนต่างเงียบ

โสรวาร “ขอโทษที่พูดมาก” เขาเอ่ยขึ้นเบา ๆ

ฑัณฑิกา “พูดเถอะค่ะ... ถ้าช่วยให้คุณสบายใจ”

โสรวาร “ขอบคุณที่กรุณาฟัง...”

ฑัณฑิกา “ดิฉันอยากฟังค่ะ”

โสรวาร “คงไม่ใช่เพราะสนใจหรอกนะฮะ”

ฑัณฑิกา “**การที่เราพยายามฟังเรื่องราวของใครบางคน อาจทำให้เราเข้าใจเขาดีขึ้น และความเข้าใจดีก็เป็นการดีกว่าความเข้าใจผิดไม่ใช่หรือคะ**”

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ข: 401)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะให้เหตุผลเพื่อโต้แย้งความเชื่อของผู้ฟัง

โสรวารเชื่อว่าฑัณฑิกาสนใจเรื่องส่วนตัวของเขา เพราะเธอต้องการจะฟัง แต่ฑัณฑิกาไม่เห็นด้วย เพราะเธอฟังเรื่องส่วนตัวของโสรวารก็เพื่อจะได้เข้าใจเขาดีขึ้น ซึ่งเป็นการดีกว่าที่จะเข้าใจผิดไปโดยที่ไม่เคยได้รู้เรื่องส่วนตัวของเขาเลย แต่เป็นการตัดสินจากตัวเธอเองและคำบอกเล่าจากบุคคลอื่น ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่ฑัณฑิกากล่าวจึงมีเจตนาแย้งความเชื่อของโสรวารที่คิดว่าเธอสนใจเรื่องส่วนตัวของเขา เพื่อให้เขารู้ว่าเธอไม่ได้สนใจ แต่ต้องการจะฟังเพื่อเข้าใจตัวตนและสิ่งที่โสรวารเป็นเท่านั้น

ตัวอย่างที่ 19 บทสนทนาระหว่าง ทินกร พี่เขย กับ วิฐู ทินกรไม่พอใจที่วจี ภรรยาของตนรับเสื้อผ้าราคาแพงที่วิฐู ซึ่งเป็นน้องของเธอเองซื้อให้ เพราะทินกรนั้นเป็นคนเชื่อมั่นในตนเองสูง ไม่มีความทะเยอทะยาน หรือเห็นแก่ผลประโยชน์ และที่สำคัญไม่ยอมอ่อนข้อให้กับผู้กระทำผิด ซึ่งตรงกันข้ามกับวิฐู ดังนั้นเมื่อทินกรแสดงออกถึงความไม่พอใจในการกระทำของภรรยา วิฐูจึงกล่าวประชดว่าทินกร

วิฐู “ทำไมพี่ทินถึงเป็นคนช่างตัดอะไรได้ง่ายดายนักก็ไม่รู้... ประหลาดคน ไอ้นั่นก็ไม่เอา ไอ้นี่ก็ไม่เอา พระสงฆ์องค์เจ้าเดี๋ยวนี้ ยังกิเลสมากกว่าพี่ทินอีกนะจะบอกให้รู้”

ทินกร “**ทำไมพี่จะไม่มีกิเลส** แต่เป็นกิเลสคนละอย่างกับที่เขามี ๆ กันอยู่นั่นเธอก็เลยเห็นไปว่าไม่มี...”

วิฐู “กิเลสอะไรคะ” วิฐูถาม และหันไปทางพี่สาว “พี่จีคงจะอธิบายได้ดีกว่าละมัง”

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ข: 471)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ทินกร ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ วิฐู โดยการเว้นช่วงของการถามเพื่อให้วิฐูได้ตอบ แม้แต่วิฐูเองก็เข้าใจเจตนาของทินกรว่าไม่ได้ต้องการถาม ฉะนั้นเธอจึงไม่ได้ตอบกลับการถามไป

ทินกรไม่เห็นด้วยที่วิฐูกล่าวว่าเขาไม่มีกิเลสและระงับความต้องการของเขาเองได้ เพราะถึงอย่างไรเขาก็ยังคงมีกิเลสอยู่ ไม่ใช่ไม่มีกิเลสอย่างที่วิฐูเข้าใจ แต่กิเลสที่เขามีนั้นเป็นกิเลสที่แตกต่างไปจากคนอื่น เพราะฉะนั้นวิฐูจึงเห็นว่าเขาไม่มีกิเลส ด้วยเหตุนี้ทินกรจึงใช้รูปประโยคคำถามแย้งความคิดของวิฐูที่คิดว่าเขาไม่มีกิเลส เพื่อให้วิฐูรู้ว่าเขาก็มีกิเลสแต่เป็นกิเลสคนละอย่างกัน

ตัวอย่างที่ 20 บทสนทนาระหว่าง วจี กับ ฑัณฑิกา ลูกสาว ทินกร ผู้เป็นสามีทะเลาะกับวจี ผู้เป็นภรรยา โดยมีสาเหตุมาจากวจีเริ่มที่จะออกสมาคมกับเพื่อนฝูงบ่อยครั้งขึ้น แทนที่จะเป็นแม่ศรีเรือนคอยดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้าน ทั้งสองไม่พูดคุยกัน จนในที่สุดทินกรซื้อรถคันใหม่ฑัณฑิกาบุตรสาวที่ต้องการจะให้วจี ผู้เป็นแม่คืนดีกับทินกร ผู้เป็นพ่อ เธอจึงได้บอกแม่ของตนว่าถึงสาเหตุที่พ่อเปลี่ยนรถใหม่เพราะต้องการเอาใจวจี ผู้เป็นภรรยานั่นเอง

คุณวจีรู้สึกว่าระยะนี้ทินกรอารมณ์ดีขึ้น เพราะกำลังเห่อรถใหม่เต็มที่ เป็นรถติดเครื่องปรับอากาศ แม้จะใช้แล้วก็ตาม แต่ยังใหม่และอยู่ในสภาพดีมากสำหรับราคาของมัน ทิวากรถึงกับพาเพื่อนสองคนมาสมทบความเห่อนั้นด้วย ส่วนฑัณฑิกาบอกกับเธอว่า

ฑัณฑิกา “รถคันนี้ถูกมากนะคะ คุณแม่ ใครเห็น ใครก็ว่าถูก ถูกมากสำหรับยุคขึ้นภาษี แต่อะไรก็ไม่ดีเท่าคุณพ่อได้มีของใหม่สำหรับสนใจ”

วจี คุณวจีเห็นด้วย “ของใหม่ ๆ ทำให้คนอารมณ์ดี”

ฑัณฑิกา “คุณพ่ออารมณ์ดีเสียคน ใคร ๆ ก็พลอยอารมณ์ดีไปด้วย”

วจี “งั้นซี... ดูแต่แม่ยังพลอยเบิกบานเลยเห็นไหม”

ฑัณฑิกา “แต่ฑัณฑิคิดว่า...” หล่อนกระซิบกระซาบยิ้ม ๆ “คุณพ่อตัดสินใจซื้อเพื่อจะเอาใจแม่”

วจี “**เรื่องอะไรเขาจะมาเอาใจแม่**”

ฑัณฑิกา “โธ่! คุณแม่ก็... ไม่รู้จักใจคุณพ่อ... คุณพ่อน่ะเป็นจำพวกปากแข็งเท่านั้นเอง ใจจริงแล้ว ก็ไม่แข็งอะไรนักหนาดอกค่ะ... สำหรับคุณแม่น่ะนะคะ ฑัณฑิสงสารคุณพ่อ... เพราะคุณพ่อไม่มีใครอีกแล้วจริง ๆ ...”

อารมณ์ของคุณวจีเองก็ดีขึ้น... ทำให้ฑัณฑิการู้สึกว่า คนทุกคนไม่ว่าใคร ต้องการความใหม่ และต้องการการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ข: 870- 872)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ วจี ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ฑัณฑิกา แม้แต่ฑัณฑิกาเองก็เข้าใจเจตนาของวจีว่าเธอไม่ได้ต้องการถามเพื่อต้องการคำตอบว่าเหตุใดทินกรจึงต้องมาเอาใจเธอ แต่วจีต้องการแย้งความคิดของฑัณฑิกา ฉะนั้นจะเห็นว่าฑัณฑิกาได้อุทาน “*โธ่*” ซึ่งแสดงถึงความผิดหวังที่วจีไม่คล้อยตามความคิดของตนเอง

ฑัณฑิกาบอกวจี มารดาของเธอ ว่าทินกร บิดาของเธอซื้อรถใหม่เพราะต้องการจะเอาใจวจี แต่วจีไม่เชื่อเพราะไม่มีเหตุผลที่ทินกรจะซื้อรถใหม่เพื่อเอาใจเธอ วจีรู้นิสัยของทินกรว่าเขาไม่ใช่คนที่จะเอาใจใคร แต่พอใจที่จะให้คนอื่นเอาใจเขา ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่วจีกล่าวจึงมีเจตนาแย้งฑัณฑิกาที่เชื่อว่าทินกรจะซื้อรถใหม่เพื่อเอาใจวจี เพื่อให้ฑัณฑิการู้ว่าทินกรไม่ได้ซื้อรถเพื่อต้องการเอาใจวจี

ตัวอย่างที่ 21 บทสนทนาระหว่าง นาย ผู้ซึ่งมีอิทธิพลในวงราชการ กับ ทรงศรี ภรรยาของนายทหารนอกราชการ ทรงศรีมาพบนายเพื่อให้นายช่วยเหลือธุรกิจของสามีตนมิให้ล้มละลาย แต่เธอก็ขลาด ๆ กลัว ๆ แม้ว่าศาวิกาเพื่อนผู้แนะนำ และพาเธอมาพบกับนายจะพูดอย่างไรก็ตาม

ศาวิกา “ทรงศรีเขาขี้ขลาดค่ะ เขากลัวท่าน”

นาย “กลัวผม” นายคราง “โธ่เอ๋ย! กลัวทำไมกัน”

ทรงศรี “เขาว่าท่านน่าเกรงขาม”

นาย “เอาละซี... ก็มากลัวผมเสียอย่างงี้ เลยไม่ต้องวิสาสะกันละ... จะคุยเรื่องงานการ ทุกข์สุขอะไรของคุณมั่ง มั่วกลัวเกรงกัน ก็เลยจะคุยกันไม่นาน...”

ศาวิกา “ดิฉันก็ว่าเขาเรื่อย บอกว่าท่านใจดีเขาก็ยังกลัวอยู่นั่นเอง”

ทรงศรี ภรรยานายทหารนอกราชการยิ้มขลาด ๆ “ดิฉันเกรงใจค่ะ”

นาย “**ต้องเกรงอกเกรงใจอะไร**” นายว่า “ผมซีต้องเกรงใจคุณที่มาช่วยเป็นเพื่อนคุยตอนนี้!”

ผู้ฟังดูเหมือนจะไม่ทันรู้สึกถึงน้ำหนักลงท้าย จึงได้แต่ยิ้ม

ศาวิกา “บอกให้มาค้างที่บ้านด้วยกันก็ไม่เอา” ศาวิกาพูดเป็นเชิงฟ้อง “ไม่รู้ว่าเกรงใจอะไร”

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ข: 1340- 1341)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ นาย ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ทรงศรี แม้แต่ทรงศรีเองก็ไม่ได้เข้าใจเจตนาของนายว่าต้องการถามคำถาม ฉะนั้นเธอจึงไม่ได้ตอบคำถาม

ทรงศรีเกรงใจนายที่จะให้นายช่วยเหลือ แต่นายไม่เห็นด้วยที่ทรงศรีเกรงใจเขา เพราะเขาเองไม่ได้เป็นฝ่ายช่วยเหลือทรงศรีเพียงฝ่ายเดียว แต่ทรงศรีก็เป็นฝ่ายช่วยเหลือเขาด้วยเช่นกัน คือมีความสัมพันธ์กับเขา แม้ว่านายจะพูดว่าให้ทรงศรีมาเป็นเพื่อนคุยกับเขาก็ตาม ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่นายกล่าวจึงมีเจตนาแย้งทรงศรีที่เกรงใจเขา เพื่อให้เธอรู้ว่าเธอไม่จำเป็นต้องเกรงใจเขา

ตัวอย่างที่ 22 บทสนทนาระหว่าง ทิวากร น้องชายของฑัณฑิกา กับ ไอยรา ซึ่งเป็นสามีลับ ๆ ของคุณ เมื่อคุณผิดคำสัญญาที่จะให้ไอยราไปเริ่มต้นชีวิตใหม่กับผู้หญิงที่เขารัก ไอยราจึงตั้งใจจะหนี

คุณไป แต่ก่อนที่เขาจะออกเดินทางไปในคืนนี้ เขาจึงต้องการพบฑัณฑิกา ผู้หญิงที่เขาหลงรักอยู่ฝ่ายเดียว ดังนั้นเขาจึงมาขอให้ทิวากรช่วยนัดฑัณฑิกาให้มาพบเขา

ไอยรา “คุณพี่ว่าไงมั่ง”

ทิวากร “เดี๋ยวมาฮะ...”

ไอยรา “กำลังทำอะไรอยู่ แล้วคุณวาบอกคุณพี่ว่ายังไง”

ทิวากร “บอกว่า... ผมจะรอส่งเพื่อนไปต่างจังหวัดอยากให้พี่ฑัณฑิออกมากินข้าวเย็นกับผม แต่ไม่ต้องเอาคุณพ่อคุณแม่พ่วงมาด้วย ขากลับผมจะได้มีรถกลับ”

ไอยรา “ไม่ซักหรอกหรือว่าเพื่อนชื่ออะไร”

ทิวากร “ไม่ซักหรอกฮะ...”

ไอยรา “ถ้าเผื่อคุณพ่อคุณแม่จะออกมาด้วยล่ะ”

ทิวากร “รับรองว่าไม่มาแน่... **ใครจะมานั่งแกล่วคอยส่งคนไปไหนดึก ๆ ล่ะฮะ** ยิ่งเป็นผู้ใหญ่ขนาดนั้นยิ่งไม่มีทาง...”

ไอยรา “ที่ผมไม่อยากให้คุณพ่อคุณแม่ออกมา เพราะยังไม่อยากให้ท่านทราบเรื่องผม”

ทิวากร “ถ้าพี่ไอยไม่อยากบอก ก็ไม่ต้องบอก” ทิวากรตอบรับอย่างง่าย ๆ

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ข: 1370- 1371)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ทิวากร ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ไอยรา และในขณะเดียวกันไอยราก็ไม่ได้เข้าใจเจตนาของทิวากรว่าต้องการถามคำถาม ฉะนั้นเขาจึงไม่ได้ตอบคำถาม

ไอยราขอร้องให้ทิวากรนัดฑัณฑิกา พี่สาวออกมาพบก่อนที่เขาจะออกเดินทางไปเริ่มต้นชีวิตใหม่ที่ทางเหนือ แต่เขาเกรงว่าบิดาและมารดาของฑัณฑิกาจะติดตามออกมาด้วย แต่ทิวากรไม่คิดเช่นนั้น เพราะตนได้บอกได้บอกฑัณฑิกาไปว่าจะอยู่รอส่งเพื่อนขึ้นรถในเวลาดึกด้วย ฉะนั้นจึงเป็นไปไม่ได้ที่พ่อและแม่ ซึ่งเป็นผู้ใหญ่มากแล้ว จะให้ความสำคัญต่อการเดินทางของเพื่อนของลูกจนกระทั่งอยู่รอส่งขึ้นรถจนดึก ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่ทิวากรกล่าวจึงมีเจตนาแย้งไอยรา

ที่เชื่อว่าพ่อและแม่ของทิวากรจะมาส่งเขา เพื่อให้ไอยรารู้ว่าทินวากรคิดว่าพ่อและแม่จะไม่มาส่งไอยรา

ตัวอย่างที่ 23 บทสนทนาระหว่าง ทินกร ผู้เป็นพ่อ กับ ฑัณฑิกา ลูกสาว เมื่อทินกรสังเกตเห็นพฤติกรรมของฑัณฑิกาเปลี่ยนแปลงไป จึงได้ถามเธอ ฑัณฑิกาจึงได้เล่าให้ทินกรฟังว่าเธอรักโสรวาร ผู้ชายซึ่งเธอเชื่อว่าเป็นคนไม่ดี และเธอก็ไม่ควรที่จะรักเขาได้เลย

ทินกร “เอาละ... ทีนี้พ่อพอจะแลเห็นเมฆฝนของลูกถนัดขึ้น... แต่ขอถามอีกคำเถอะนะว่า คนคนนี้ไม่ใช่เพื่อนร่วมงาน”

ฑัณฑิกา “ไม่ใช่ค่ะ”

ทินกร คราวนี้ทินกรถอนใจยาว และหนัก... “พ่อเริ่มกลุ้มขึ้นมามั่งแล้วละซี...”

ฑัณฑิกา “คุณพ่อคะ” ฑัณฑิกาพูดแผ่ว ๆ “ลูกเสียใจค่ะ”

ทินกร “ไม่ต้องเสียใจ...” บิดาตบหลังมือเบา ๆ “มนุษย์เราเกิดมาแล้วก็ต้องเกลือกกลั้วต่อสู้กับรัก โลภ โกรธ หลง... **เราจะไม่รักใครเลยได้ยังไง ไม่โกรธ ไม่เกลียด ไม่โลภ ไม่หลงเลยได้ยังไง**... ทุกคนยังคงเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่ได้ทั้งนั้น ตราบเท่าที่เขายังไม่เกิดอารมณ์เหล่านั้น...”

ฑัณฑิกา “ความเสียใจของฑัณฑิอยู่ตรงที่ว่า ลูกได้เกิดอารมณ์กับคนที่ลูกเองก็คิดว่าไม่ควร”

ทินกร “พ่อก็เสียใจ... แต่ก็ไม่ได้ลงโทษลูกเลย...”

ฑัณฑิกา “คุณพ่อ!” ฑัณฑิกาฟุบหน้าลงกับบ่าของบิดา

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ข: 1501)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งความคิดของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ทินกร ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ฑัณฑิกา แม้แต่ฑัณฑิกาเองก็เข้าใจเจตนาของทินกรว่าไม่ได้ต้องการถามคำถาม ฉะนั้นเธอจึงไม่ได้ตอบคำถาม

ฑัณฑิการู้สึกผิดที่รักคนไม่ดีอย่างโสรวาร แต่ทินกร บิดา ไม่เห็นว่าฑัณฑิกาผิด เพราะทุกคนที่เกิดมาต้องมีอารมณ์ความรู้สึกทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็น รัก โลภ โกรธ หลง ไม่มีใครปฏิเสธหรือยับยั้งไม่ให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกนี้ได้แม้แต่ฑัณฑิกาเองก็ตาม ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่ทินกรกล่าวจึงมีเจตนาแย้งฑัณฑิกาเพื่อให้รู้ว่าเธอไม่ผิดที่รักโสรวารแม้ว่าเขาจะเป็นคนไม่ดี

2. **วัจนกรรมการบริภาษ**

ตัวอย่างที่ 24 บทสนทนาระหว่าง พิมพ์รส กับ ชัยพร ชัยพรนัดพิมพ์รสออกมาคุยเรื่องการทำแท้งลูกของเขาทั้งสองซึ่งเกิดขึ้นเพราะความไม่ตั้งใจ หลังจากที่พิมพ์รสตอบตกลงว่าจะทำแท้ง ชัยพรก็ได้เสนอความช่วยเหลืออื่น ๆ ให้เธออีก แต่พิมพ์รสก็ได้ปฏิเสธ และกล่าวเหน็บแนมกลับไป

พิมพ์รส “จะเอาออกเมื่อไหร่” เด็กสาวถามสั้น ๆ อย่างเด็ดเดี่ยว “ฉันเองก็อยากเอาก้อนเลือดบ้า ๆ ก้อนนี้ออกเหมือนกัน จะคิดเสียว่าถ่ายยา”

ชัยพร “อย่าให้ผู้ใหญ่รู้เป็นอันขาด”

พิมพ์รส “อ๋อ! ไม่ต้องวิตกหรอกเรื่องนั้น” พิมพ์รสตอบหัวใจของหล่อนเองนั้นมีแต่ความเจ็บแค้นอย่างเดียว ยิ่งได้มาเห็นท่าทางที่หมดเยื่อใยของเขาเข้าด้วยพิมพ์รสก็ตัดสินใจได้ว่า ทำอย่างไรเสียหล่อนก็จะต้องทำลายก้อนเลือดก้อนนี้ให้ได้ “นัดมาก็แล้วกันว่าจะให้ฉันไปที่ไหน เมื่อไหร่”

ชัยพร “เอายังงี้ดีกว่า อาทิตย์นี้เรามาพบกันที่ร้านนี้แหละ ตอน 10 โมงจะได้ไหม ถ้าเช้าเกินไปนักฉันตื่นไม่ไหว”

พิมพ์รส “เมื่อไหร่ก็ได้ ไม่ต้องถาม”

ชัยพร “ถ้างั้นดีละ 10 โมงเช้า เราพบกันที่นี่ก่อนแล้วเราค่อยไปที่บ้านนั้น เป็นบ้านอยู่ในซอยลึก เขามีอาชีพทางนี้โดยเฉพาะ ทำมานานแล้ว ชำนาญเป็นพิเศษ ไม่ต้องกลัว ไม่มีอันตรายอะไรหรอก”

พิมพ์รส “ตกลง”

ชัยพร “ขอบใจที่เธอใจกว้าง หลังจากนั้นจะให้ฉันช่วยเหลืออะไรบ้างก็จะช่วย”

พิมพ์รส “ไม่จำเป็น” แววตาของหล่อนเป็นประกายกล้าอย่างชิงชังรังเกียจ “**ฉันช่วยตัวเองได้เพราะรู้จักโลกดีแล้ว อย่างน้อย ๆ ก็ดีขึ้นกว่าเดิมมาก**”

ชัยพรทำเป็นไม่สนใจถ้อยคำเปรียบเปรยของเด็กสาว เขาลุกขึ้นชำระเงินแล้วเดินลิ่วออกไปจากร้าน ปล่อยให้พิมพ์รสเดินตามมา

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 131)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่าซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่าแต่อย่างใด แต่ต้องการที่จะเหน็บแนมผู้ฟัง ดังจะเห็นว่าผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ พิมพ์รส กล่าวถ้อยคำด้วยแววตาแสดงถึงความไม่พอใจในตัวผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ชัยพร

พิมพ์รสไม่พอใจชัยพรที่ไม่ยอมรับเด็กในท้องว่าเป็นลูกของเขา ดังปรากฏในบทสนทนาตอนหนึ่ง ซึ่งพิมพ์รสได้พูดกับนิธิมา อาสาวไว้ว่า “...พิมพ์คงจะด้านชาต่อผู้ชายทุกคน ผิดคราวนี้พิมพ์ได้บทเรียนราคาแพงจากน้ำใจของเขาอย่างที่สุด ไม่นึกเลยว่าเขาจะปฏิเสธอย่างหน้าตาเฉยแบบนั้น” (กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 10) จากบทสนทนานี้ทำให้เห็นว่าพิมพ์รสรู้สึกไม่พอใจชัยพรมากที่ไม่ยอมรับเด็กในท้องเป็นลูก ซึ่งทำให้เธอตระหนักว่าเมื่อมีปัญหาชายคนรักที่คิดจะฝากชีวิตก็ช่วยเหลือเธอไม่ได้ ผิดกับเมื่อยามที่รักกัน ดังนั้นการที่พิมพ์รสกล่าวว่ารู้จักโลกดีแล้ว ก็เท่ากับว่าเธอหมายความถึงความผิดของชัยพรที่ไม่ยอมรับเด็กในท้องเป็นลูก ซึ่งทำให้เธอเข้าใจจิตใจคนโดยเฉพาะผู้ชายได้ดียิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้รูปประโยคบอกเล่าที่พิมพ์รสกล่าวจึงมีเจตนาที่จะเหน็บแนมชัยพร

ตัวอย่างที่ 25 บทสนทนาระหว่าง ดัมพ์ กับ ชุดา พี่สะใภ้ ชุดาเล่าปัญหาของชัยพร ลูกเลี้ยงที่ไปมีเรื่องชกต่อยในผับ และทำผู้หญิงท้อง ให้เดช ผู้เป็นสามี ฟังหลังกลับจากไปติดต่อธุรกิจที่เมืองนอก จึงทำเดชโกรธลูกชายมาก ดัมพ์เห็นว่าชุดาไม่ควรที่จะเล่าปัญหาเหล่านี้ให้พี่ชายของตนฟังก่อน เพราะยังไงตนเองก็ได้แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าไปบ้างแล้ว

ชุดา “คุณเดชทำอะไรคะ”

ดัมพ์ “หลับกระมัง”

ชุดา “ชุไม่กล้าเข้าไป เห็นอารมณ์ไม่ดี” หล่อนบอก ดวงตามีแววหวานทอดมายังเขาอย่างมีไมตรี... ความจริงหล่อนเป็นคนสวยเอาการเหมือนกัน จมูกโด่งงาม ตาคมลึก คิ้ว

ยาว ผิวพรรณหมดจด หากว่าหล่อนจะทำตาหลุกหลิกให้น้อยลง จำกัดจริตจะก้านให้สงบเสงี่ยมขึ้น

เพราะดัมพ์เห็นว่า ผู้หญิงที่พราวจริต และพยายามแสดงออกซึ่งเสน่ห์ทางเพศมากเกินต้องการนั้น 'ไม่สวย'

ดัมพ์ "ปล่อยให้นอนนาน ๆ เถอะ คงเหนื่อยมาก บวกกับโกรธเข้าไปอีกเลยไปกันใหญ่ **อันที่จริงคุณยังไม่ควรพูดเรื่องนี้กับเขาหรอก รอให้หลับสักงีบ หรือพักผ่อนให้หายเหนื่อยเสียก่อน ค่อยพูดจะดีกว่า**" เขาตำหนิ "ผมเองก็ไม่คิดจะเล่าให้เขาฟัง คืนนี้หรือพรุ่งนี้ก็ได้ ไหน ๆ เราก็ประกันนายชัยออกมาได้แล้ว"

ชุดา "อ้าว! ไม่เล่าทันทีก็ไม่ทันการซีคะ เผื่อคุณเดชจะได้วิ่งเต้นได้มั่งล่ะ"

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 201-202)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่าซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่าแต่อย่างใด แต่ต้องการที่จะให้เหตุผลเพื่อตำหนิผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ดัมพ์ ใช้คำว่า "ไม่ควร" ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการกระทำในอดีตของผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ชุดา นั้น ไม่เหมาะสม หรือไม่ถูกต้อง นอกจากนี้ผู้เขียนได้เสริมเจตนาของตัวละครไว้ว่ามีเจตนาตำหนิ

ดัมพ์ไม่พอใจชุดาที่เล่าความผิดของชัยพรให้เดช พ่อของชัยพร ฟังตั้งแต่ที่สนามบิน โดยไม่ให้เดชได้พักผ่อน หลังจากเหนื่อยล้าจากการทำงานที่ต่างประเทศ เพราะเมื่อความเหน็ดเหนื่อยรวมกับความโกรธลูกชาย ก็ย่อมที่จะไม่เป็นผลดีทั้งต่อตัวของเดชเองที่ต้องแก้ไขปัญหาทั้งๆ ที่เหน็ดเหนื่อยจากการทำงาน และกับตัวของชัยพรเอง ที่ต้องเผชิญกับความโกรธอย่างรุนแรงของพ่อ นอกจากนี้ดัมพ์ยังได้เสริมความคิดของเขาว่าถ้าเป็นตัวเขาเอง เขาก็จะไม่ทำดังที่ชุดาทำเพื่อให้ชุดารู้ว่าเธอผิดและเขาก็ไม่พอใจ

อย่างไรก็ตามในบทสนทนาต่อมาดัมพ์ก็ได้พูดเรื่องนี้อีกหลังจากที่ชุดาแย้งเขาว่าเขาต้องการหาเรื่องเธอ ซึ่งดัมพ์ได้กล่าวว่า "... เมียแบบเก่าๆ ละก้อเขาถือนัก ผัวก้าวเข้าบ้านกำลังเหนื่อยๆ เขาจะไม่เล่าเรื่องร้ายๆ ให้ฟังเป็นอันขาด ต่อเมื่ออาบน้ำกินข้าวอิ่มหมีพีมันพออารมณ์เย็นแล้วเขาจึงค่อยๆ เล่า" (กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 202) ดังจะเห็นว่า ดัมพ์ ไม่พอใจชุดาที่ชุดาเล่า

เรื่องความผิดของชัยพรในเวลาที่ไม่เหมาะสม ด้วยเหตุนี้จึงสรุปได้ว่า รูปประโยคบอกเล่าที่ดัมพ์กล่าวนั้นมีเจตนาตำหนิการชุดาที่นำปัญหาของลูกเลี้ยงไปเล่าให้เดชฟังในเวลาที่ไม่เหมาะสม

ตัวอย่างที่ 26 บทสนทนาระหว่าง เพลา กับ มธุรส ซึ่งเป็นภรรยา เพลา กับมธุรสมาส่งพิมพ์รส ลูกสาว และนิธิมา น้องสาวของเพลาที่บ้านเช่าหลังหนึ่ง ซึ่งเดชเช่าให้พิมพ์รสอยู่ในช่วงที่ตั้งท้องกับชัยพรลูกชายของเขา ก่อนที่จะกลับเพลาได้กล่าวลาดัมพ์ น้องชายของเดช พิมพ์รส และนิธิมา

เพลา “ผมเห็นจะต้องกลับเสียที”

ดัมพ์ “ทำไมรีบกลับล่ะฮะ วันนี้วันหยุดแท้ ๆ” ดัมพ์ถาม

เพลา “ครับ... ต้องรีบ เพราะผมมีธุระนิดหน่อย” และหันไปทางพิมพ์รส “พ่อกลับละ สองคนนี่อยู่กับพี่เขาก่อนซี เย็น ๆ ค่อยกลับ ยายนิดูหลานด้วยนะ **ทีนี้เห็นจะสบายละซี เป็นอิสระแก่ตัว**”

เขาเหน็บแนมภรรยาในที ทำให้สีหน้าของมธุรสต้องถูกบังคับให้เรียบร้อยอย่างยากเย็น และแล้วเขาก็ออกไปขึ้นรถ และขับออกไปอย่างไม่ยินดียินร้าย

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 281)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่าซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่าแต่อย่างใด แต่ต้องการที่จะเหน็บแนมผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จากบทบรรยายของผู้เขียนได้แจ้งให้รู้เจตนาของผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้ คือ เพลา ว่ามีเจตนาที่จะเหน็บแนมผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้ คือ มธุรส ส่วนผู้ฟัง หรือมธุรสก็เข้าใจเจตนาของเพลา และไม่พอใจ แต่แสดงอารมณ์โกรธไม่ได้

นิธิมา น้องสาวของเพลา มาอยู่กับเพลา และมธุรส ซึ่งเป็นพี่สะใภ้ตั้งแต่อายุ 10 ขวบ หลังจากที่พ่อ และแม่ของเธอเสียชีวิต โดยมีคำสั่งให้ให้เพลา ซึ่งเป็นพี่ชายคนโตเป็นผู้รับภาระเลี้ยงดู ซึ่งสร้างความไม่พอใจแก่มธุรส ดังนั้น ตลอดระยะเวลา 13 ปี ที่ผ่านมานิธิมาจึงต้องอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของมธุรส และถูกข่มเหงน้ำใจอยู่ตลอดเวลา ฉะนั้นเมื่อเพลาเห็นว่านิธิมาจะได้ออกมาใช้ชีวิตในบ้านใหม่ที่ไม่มีมธุรสตามมาบังคับ และข่มเหงแล้ว ตนจึงได้พูดรูปประโยคบอกเล่า 2 รูปประโยคดังกล่าวที่มีเนื้อความแสดงความยินดีกับนิธิมา แต่เจตนานั้นต้องการที่จะเหน็บ

แนมการกระทำของมธุรส ซึ่งเพลาเองก็ไม่พอใจ เพราะนอกจากมธุรสจะข่มเหงนิธิมา น้องสะใภ้แล้ว เธอยังมักที่จะข่มเหงและบังคับเพลาด้วย ดังปรากฏในบทบรรยายตอนหนึ่งที่พิมพ์รส ลูกสาวของมธุรส รู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับนิสัยของมธุรสที่ชอบข่มเหงสมาชิกในครอบครัวว่า

'... *หล่อนยังรู้สึกต่อไปอีกว่ามารดาของหล่อนที่หล่อนคิดว่าร้าย ร้ายเหลือเกินกับลูก กับผัว กับคนใช้นั้น พอมาอยู่กับเพื่อนทั้งสองนี้ดูกลายเป็นคนโง่ ซื่อไปถนัดใจ เพื่อนจะพูดอะไรก็นิ่งฟัง พยักพเยิดเอออออด้วยสำนึกว่าเขามั่งมีกว่า สิรินทร์มีสามีเป็นเศรษฐี เจ้าของโรงแรมใหญ่ ส่วนเฟื่องทองมีสามีเป็นปลัดกระทรวง และทั้งหล่อนเองก็ร่ำรวยมาตั้งแต่ดั้งเดิม คนที่ชอบข่มใครต่อใครในบ้าน วางอำนาจกราดเกรี้ยวอย่างหงุดหงิด เสียอารมณ์ แท้ที่จริงใช้บ้านเป็นทางออกในการระบายอารมณ์ที่อักแน่นมาจากเพื่อนฝูง เพราะตนไม่อาจจะ "เสียงดัง" ได้อย่างคนอื่นนั่นเอง*' (กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 168- 169)

ด้วยเหตุนี้จึงสรุปได้ว่า รูปประโยคบอกเล่าที่เพลากล่าวนี้มีเจตนาที่จะเหน็บแนมมธุรส เพื่อทำร้ายจิตใจเธอที่มักจะข่มเหงบุคคลในครอบครัว ซึ่งรวมถึงนิธิมาและเพลาเอง

ตัวอย่างที่ 27 บทสนทนาระหว่าง เพลา กับ เกียว เมียน้อย เพลานั่งรับประทานอาหารกับเกียวภายในบ้านเช่าหลังหนึ่ง ซึ่งเขาได้เช่าไว้อยู่ หลังจากที่เขาบอกหย่ากับมธุรส ภรรยา แต่เมื่อเห็นเกียวรับประทานอาหารไม่เรียบร้อย เพลาจึงได้ตำหนิเกียว

เพลา "ไม่มีแน่ละคำว่านาย ฉันปลดแอกให้เกียวแล้ว แต่ถึงยังไงก็ต้องเคารพเขาอยู่"

เกียว "แต่อย่ามาบอกให้หนูล้างพริกล้างมะนาวอีกเลย คนละบ้านแล้ว หนูไม่ชอบให้ใครมาบ่นว่ามาก ๆ ชั้นแต่พ่อแม่หนู หนูยังเถียงคอเป็นเอ็นเลย" เด็กหญิงกล่าวฉอด ๆ "นั่นคุณผู้ชายอิ่มแล้วหรือคะ"

เขาพยักหน้า ดื่มน้ำ และสูบบุหรี่ ระหว่างนั้นก็มองดูเด็กหญิงเกียวรับประทานต่อ

เพลา "กินดี ๆ หน่อยเกียว **แกละมันติดนิสัยกินเสียงดัง**" เขาบอก "**เวลาเคี้ยวทำไมจะต้องอ้าปากสุดลูกหูลูกตาวั้นด้วยล่ะ**"

เกียว "แหม!" หล่อนทำหน้าเง้างอด "คุณดุหนูเสียเรื่อยเชียว"

เพลา “ดุให้ดีน่ะ อยากเป็นนายกับเขาบ้าง ก็ต้องทำอะไรไม่ให้เขาดูถูกกิริยามารยาทเราก็ยังใช้ไม่ได้ เมื่อกี้เดินเฉียดคุณดัมพ์เขาไปยังงั้นน่าเกลียด”

เกียว “โอย... หนูเบื่อเหลือเกินไอ้เรื่องก้มหลัง”

เพลา “แต่มันเป็นวิสัยของผู้ดี” เพลาลงเสียงหนัก “อยากเป็นผู้ดีต้องก้มหลังเป็น คุกเข่า พับเพียบเป็น”

เกียว เด็กหญิงเกียวถอนใจยาว “แต่หนูไม่ใช่ผู้ดี”

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 490)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม 1 รูปประโยค ได้แก่ “*เวลาเคี้ยวทำไมจะต้องอ้าปากสุดลูกหูลูกตางั้นด้วยล่ะ*” และใช้รูปประโยคบอกเล่า 1 รูปประโยค ได้แก่ “*แกละมันติดนิสัยกินเสียงดัง*” แต่ในรูปประโยคคำถาม และรูปประโยคบอกเล่านี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม และไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่าแต่อย่างใด แต่ต้องการที่จะตำหนิผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ เพลา ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ เกียว แม้แต่เกียวเองก็ไม่คิดว่าเพลาจะถามคำถามตนแต่เข้าใจว่าเพลากำลังตำหนิตน นอกจากนี้เพลาก็ไม่ได้มีเจตนาที่จะบอกให้เกียวทราบว่าเกียวกินอาหารเสียงตามรูปประโยค แต่ต้องการที่จะตำหนิเกียวในเรื่องการรับประทานอาหาร จะเห็นได้ว่า ตัวเกียวเองก็รู้ว่าเพลาตำหนิจึงได้ทำหน้าไม่พอใจ

เกียวเติบโตมาจากชุมชนแออัดที่พ่อแม่ไม่ได้อบรมสั่งสอนลูกให้มีมารยาท แม้จะมาย้ายมาอยู่กับเพลา สามี เกียวก็แสดงกิริยาอาการต่างๆ อย่างที่เคยปฏิบัติมาจนเป็นนิสัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวลารับประทานอาหาร เธอกินอาหารเสียงดังและแสดงกิริยาท่าทางไม่เหมาะสม ฉะนั้นเพลา ซึ่งเป็นผู้ใหญ่กว่ามากและได้รับการอบรมกิริยามารยาทมาจึงไม่พอใจเกียว ด้วยเหตุนี้รูปประโยคบอกเล่าและรูปประโยคคำถามที่เพลากล่าวจึงมีเจตนาตำหนิเกียวที่ไม่มีกิริยาไม่เหมาะสมในระหว่างกินอาหารเพื่อให้เธอสำนึกผิดและปรับปรุงตัว

ตัวอย่างที่ 28 บทสนทนาระหว่าง หฤทัย กับ โตมร ก่อนที่หฤทัยจะตัดสินใจแต่งงานกับหมอกานต์ เธอได้มีโอกาสพบกับโตมร ซึ่งเป็นคนรักเก่า ในเวลานั้นโตมรตัดสินใจที่จะไปเที่ยวยุโรป แต่เขากลับอ้างว่าจะไปติดต่อธุรกิจการตั้งบริษัทขายน้ำอัดลม ถึงกระนั้นเขาก็ได้ชวนหฤทัยให้ไปกับเขาด้วย แต่หฤทัยปฏิเสธที่จะไปโดยอ้างเรื่องงาน

โตมร “ผมไปที่อเมริกาก่อน แล้วกลับมาเที่ยวยุโรปด้วย เพื่อนผมไปเรียนที่นั่นที่นี่หลายประเทศ ผมกะจะแวะไปเยี่ยมแล้วเที่ยวด้วย หฤทัยจะไปกับผมไหมล่ะ”

หฤทัย หล่อนไม่รีรอเลยที่จะปฏิเสธ “ฉันไม่ใช่ลูกเศรษฐีอย่างคุณ อีกอย่างหนึ่งถ้าฉันไป งานเขาไม่ได้คอยนี่”

โตมร “ปัดโธ่เอ๋ย ห่วงแต่กะอีงานโรงแรม หาทำใหม่ที่ไหนก็ได้”

หฤทัย “ฉันไม่ค่อยอยากหางานทำใหม่บ่อย ๆ หรอกค่ะ โตมร” หล่อนพูดเสียงจริงจัง

โตมร “คนเก่งภาษาอย่างคุณ ทำงานที่ไหนก็ได้”

หฤทัย “แต่ฉันกำลังเรียนงานอยู่ค่ะ งานนี้เป็นงานที่ฉันชอบ และเขาก็ให้เงินดีไม่น้อย”

โตมร “**อีกหน่อยคงเก็บเงินได้รวยจนเป็นเศรษฐี**” โตมรประชด

หฤทัย “ก็ฉันรู้ค่าของเงินนี่คะ” หล่อนไม่เดือดร้อนกับคำพูดของเขา

(สุวรรณี สุคนธา, 2540: 39- 40)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่า ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะประชดประชันผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ โตมร ไม่ต้องการให้ผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ หฤทัย สนใจกับงานโรงแรมที่เธอกำลังทำอยู่ แต่ต้องการให้เธอไปเที่ยวยุโรปกับตนมากกว่า แต่เมื่อหฤทัยปฏิเสธเพราะเห็นว่างานสำคัญกว่า โตมรจึงไม่พอใจ ฉะนั้นจึงไม่มีเหตุให้โตมต้องชมหฤทัยตามความหมายของรูปประโยคบอกเล่านี้

นอกจากนี้ ในบทบรรยายของผู้เขียนก็ได้กล่าวถึงอารมณ์ของผู้ฟังหรือหฤทัยว่าไม่ได้รู้สึกเดือดร้อนต่อคำพูดของโตมร ด้วยเหตุนี้จึงสรุปได้ว่ารูปประโยคบอกเล่าที่โตมรกล่าว มีเจตนาที่จะประชดประชัน เพื่อที่จะทำร้ายจิตใจหฤทัยที่ให้ความสำคัญกับงานและปฏิเสธการไปเที่ยวยุโรปกับเขา

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผู้ฟังหรือหฤทัยจะไม่รู้สึกเดือดร้อนกับถ้อยคำของโตมร แต่เมื่อพิจารณาเจตนาที่แท้จริงของโตมรแล้ว เขามีเจตนาที่จะบริภาษหฤทัย เพียงแต่เขาไม่ได้ต้องการให้

การบริภาษในครั้งนี้ทำร้ายจิตใจของหฤทัยอย่างรุนแรง เพียงแต่ต้องการให้หฤทัยรู้ว่าเขาไม่พอใจที่หฤทัยเห็นงานสำคัญกว่าเขาจึงได้ปฏิเสธที่จะไปเที่ยวกับเขา

ตัวอย่างที่ 29 บทสนทนาระหว่าง โสรวาร ซึ่งเป็นเลขานุการของนายเวศม์ แมนทรวง ผู้อำนายการองค์การ กับ วิฐู แมนทรวง ซึ่งเป็นภรรยาของนายเวศม์ หลังจากที่นายเวศม์เสียชีวิตลงอย่างกะทันหัน โสรวารก็ได้มีความสัมพันธ์อย่างลับๆ กับวิฐูเพื่อต้องการใช้เธอเป็นบันไดก้าวไปสู่ความสำเร็จในหน้าที่การงาน ในระหว่างการมาตรวจงานทางเหนือของนาย ผู้ซึ่งมีอิทธิพลในวงราชการ โสรวารได้รับคำสั่งจากนายให้เข้าร่วมประชุมด้วย ฉะนั้นโสรวารจึงให้วิฐู ซึ่งติดตามมาด้วยรอเขาที่โรงแรม จึงเป็นเหตุให้วิฐูไม่พอใจโสรวาร

โสรวาร “เดี๋ยวผมไปส่งคุณที่โรงแรมแล้ว ขอปลีกตัวไปฟังประชุมสักหน่อยนะ คุณอยู่ที่ห้องก่อน”

วิฐู “เขาให้ไปฟังหรือ” หล่อนถามอย่างแปลกใจ “เป็นการประชุมเฉพาะเรื่องของเขาไม่ใช่หรือ”

โสรวาร “เข้าไปได้... จริงอยู่หรอก ประชุมเฉพาะข้าราชการบริหารในจังหวัด แต่ก็ไปนั่งฟังอยู่หลัง ๆ ได้ ‘นาย’ สั่งให้ผมไป”

วิฐู “อ้อ”

โสรวาร “พอเลิกประชุมแล้ว ผมจะกลับไปรับที่โรงแรม คุณรออยู่นั่นแล้วกัน”

วิฐู “ทำไมจะต้องถึงเลิกด้วยคะ ฟังพอหอมปากหอมคอก็พอแล้ว”

โสรวาร เขาชักสีหน้าว่ารำคาญนิด ๆ “**คุณวิฐูไม่สนใจเรื่องวิชาการเสียมั่งเลย** ... ผมน่ะเห็นว่าผู้หญิงไทย เมียข้าราชการไม่ว่าระดับกรุงเทพฯ หรือระดับบ้านนอกยังขาดความสนใจเรื่องชาติบ้านเมืองอยู่มาก... เรามักจะสนใจแต่เรื่องเหลวไหลต่าง ๆ ... อย่างคุณเป็นคนมีการศึกษาแม้จะไม่จบปริญญาหรืออะไร ก็ดีกว่าเมียข้าราชการอีกหลาย ๆ คน เพราะฉะนั้นคุณวิฐูต้องเป็นอีกอย่าง ไม่ใช่อย่างคนอื่น ๆ ผมอยากเห็นคุณมีค่า” เขาทอดเสียงสละสลวยเหมือนตบหัวแล้วลูบหลัง

แรกทีเดียววิฐูนึกโกรธ รู้สึกว่าผู้ชายคนนี้ออกจะสั่งสอนหล่อนมากเกินไป แต่น้ำเสียงบั้นปลายของเขาจบลงอย่างสวยงาม จนทำให้อารมณ์ของผู้ฟังต้องเปลี่ยนไปอีก

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ข: 940- 941)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่าซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอกหรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอกหรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะตำหนิผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ โสรวาร กล่าวรูปประโยคด้วยสีหน้าที่แสดงความไม่พอใจ นอกจากนี้ ผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ วิฐู ก็รับรู้ถึงเจตนาที่ต้องการตำหนิของโสรวาร จึงได้รู้สึกไม่พอใจเช่นกัน แม้ว่าจะเป็นช่วงเวลาหนึ่งก็ตาม

เมื่อโสรวารบอกวิฐูว่าจะมารับเธอภายหลังจากเลิกประชุม วิฐูจึงไม่พอใจและถามเหตุผลที่โสรวารจะต้องอยู่ประชุมจนกระทั่งเลิกประชุม โสรวารจึงไม่พอใจที่วิฐูซักไซ้และไม่มีเหตุ เพราะเขาเป็นข้าราชการ และขณะนี้ก็ต้องไปประชุมในหน้าที่ วิฐูควรจะเข้าใจ ถ้าหากวิฐูต้องการที่จะเป็นภรรยาของเขา เธอก็ควรจะสนใจเรื่องการบ้านการเมืองซึ่งเกี่ยวข้องกับหน้าที่การงานของเขา ไม่ใช่ปฏิเสธและต้องการให้สามีรีบกลับบ้านมาอยู่กับเธออย่างเดียว ด้วยเหตุนี้รูปประโยคที่โสรวารกล่าวจึงมีเจตนาตำหนิวิฐูที่ซักไซ้อย่างไม่มีเหตุผล

ตัวอย่างที่ 30 บทสนทนาระหว่าง ไอยรา กับ คุณ แม่หม้าย ซึ่งเป็น ผู้อุปถัมภ์ไอยรามาตั้งแต่เด็กและต่อมาได้กลายเป็นภรรยาลับ ๆ ของไอยรา คุณได้แสดงความหึงหวงไอยราด้วยการบอกเขาว่าจะตามมาคุมไอยราที่ทำงานในจังหวัดกาญจนบุรี จึงทำให้ไอยรา ผู้ซึ่งเก็บความน้อยเนื้อต่ำใจไว้ภายในใจในเรื่องที่ตนต้องเป็นสามีของหญิงวัยสูงอายุอย่างคุณนั้น ไม่พอใจ

ไอยรา “ผมจะตั้งใจทำงาน”

คุณ “ดีแล้ว… ไอยจะมีเงินใช้มากกว่าทำอยู่หลายเท่าตัว ข้อสำคัญคือเราจะต้องคุมแจที่สุด ผ่านตาไปไม่ได้เลย มีคนเขาเคยล้มมาแล้วเพราะไม่คุม”

ไอยรา “ทุกอย่างแหละฮะ คุณ เจ้าของต้องคุมเองทั้งนั้น ถ้าไม่คุมเมื่อไหร่เรื่องรั่วไหลไม่ต้องพูดถึง”

คุณ “ฉันจะไป ๆ มา ๆ ให้บ่อยที่สุด คุมงานด้วย คุมเธอด้วย” ประโยคท้าย ‘คุณ’ พูดกึ่งสัพยอก

เขาหัวเราะ พยายามจะให้ขบขัน แต่ในใจนั้นเกินกว่าจะนึกสนุก ธรรมชาติของมนุษย์นี่แสนแปลก แม้จะกินดีอยู่ดี มีงานทำ มีเงินใช้ แต่ถ้างานหรือเงินนั้นเป็นงานและเงินใต้บังคับบัญชาของผู้อื่นเสียอย่างเดียว ความผาสุกจะลดระดับลงไปกว่าที่ควรจะถึงครึ่ง เวลาสบายใจเขาอาจจะ

มองข้ามไปเสียได้ แต่เมื่อถึงเวลาอารมณ์หงุดหงิด และเกิดการคุ้ยเขี่ยหาข้อเปรียบเทียบระหว่างตนเองและคนอื่น ไอยรารู้สึกโกรธอย่างช่วยไม่ได้

ไอยรา “**เชิญเถอะฮะ ถ้าทำแล้วจะช่วยให้คุณมีความสุข**!”

คุณ “โกรธละซี”

ไอยรา “ทำไมต้องโกรธ ในเมื่อเป็นสิทธิของคุณ”

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ข: 670- 671)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำสั่ง ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบังคับให้ทำ แต่ในรูปประโยคคำสั่งนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบังคับให้ผู้ฟังกระทำตาม ตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการสั่ง แต่ต้องการที่จะประชดประชันผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ไอยรา กระทำอาการที่ตรงข้ามกับความรู้สึกของเขาเอง กล่าวคือ ไอยราไม่ได้ตลกขบขันไปกับคำพูดของผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ คุณ แต่ก็ต้องแสดงอาการขบขันออกมา ฉะนั้นรูปประโยคที่ไอยรากล่าวตอบกลับผู้ฟังหรือคุณก็ย่อมที่จะตรงกันข้ามกับความต้องการของเขาจริง ๆ นอกจากนี้ ผู้ฟังหรือคุณก็รู้ว่าไอยราไม่พอใจคำพูดของเธอเช่นกัน

เมื่อคุณบอกกับไอยราว่าจะไปมาระหว่างกรุงเทพฯ กับ กาญจนบุรี เพื่อควบคุมงานและไอยราไม่ให้ไปข้องเกี่ยวกับผู้หญิงคนอื่น ไอยราจึงรู้สึกไม่พอใจคุณที่กล่าวถ้อยคำหึงหวงเขา เพราะเขาเองนั้นก็รู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจที่ต้องทำตามคำสั่งของคุณอยู่ตลอดเวลา แม้ว่าคุณจะให้ความสะดวกสบายในเรื่องต่างๆ แก่เขาก็ตาม ดังนั้น เมื่อคุณแสดงอำนาจเป็นเจ้าของเขา ไอยราจึงไม่พอใจในคำพูดของคุณที่กล่าวว่าจะมาควบคุมเขา ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำสั่งที่ไอยรากล่าวจึงมีเจตนาที่ต้องประชดประชันคุณ ด้วยการกล่าวถ้อยคำที่ตรงกันข้ามกับความรู้สึกของตนเอง ซึ่งในปริบทนี้ไอยราไม่ต้องการให้คุณมาควบคุมเขา แต่ก็ได้กล่าวเชื้อเชิญให้คุณมาควบคุม

ตัวอย่างที่ 31 บทสนทนาระหว่าง ดัมพ์ กับ ชุดา ซึ่งเป็นพี่สะใภ้ ชุดามาหาดัมพ์ที่ห้องนั่งเล่น และได้ถามดัมพ์ถึงเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างดัมพ์ กับฟ้าทอง ซึ่งเป็นน้องสาวของเฟื่องทอง

ชุดา “คุณดัมพ์คะ” ชุดาเซ้าซี้ต่อไปด้วยเสียงวอน “ทานเงาะซีคะ”

ดัมพ์ “สำหรับผม น้ำในตู้เย็นก็พอแล้ว”

ชุดา “แหม! เล่นตัวจริงนะ น่าเกลียดจัง ผู้ชายอะไรเล่นตัวดิก บทบาทก็มีมากที่หนึ่ง”

ดัมพ์ ดัมพ์ยิ้มนิด ๆ อย่างนึกขัน “สมัยนี้เป็นสมัยผู้ชายเล่นตัว” เขาตอบ

ชุดา “อ้อ! เพิ่งรู้ มิน่าล่ะ น้าเฟื่องถึงได้บ่นอุบเลย”

เขาไม่ถามว่าเฟื่องทองบ่นว่าอย่างไร

ชุดา “ไม่อยากรู้มั่งหรือคะ”

ดัมพ์ “ไม่อยาก”

ชุดา “แหม! ให้มันได้อย่างงี้ซีน่ะ” หล่อนค้อนอย่างหวาน ๆ “นี่แน่ะค่ะเขาบ่นว่าสัมพันธไมตรีระหว่างคุณดัมพ์กับน้องสาวเขาน่ะ ทำไมเดินช้านัก ค่อย ๆ เขยิบยังกะเต่าคลานจนยายฟ้าเขาก็ชักจะอายเสียแล้ว”

ดัมพ์ “ก็น่าจะเป็นยังงั้น”

ชุดา “คุณดัมพ์ไม่สนใจเขามั่งเลยหรือ ถามจริง ๆ เถอะ” หล่อนคะยั้นคะยอถาม และเตรียมพร้อมที่จะยิ้มอย่างพึงพอใจ

ดัมพ์ “เอ... คุณนี่ก็ **จะมาถามผมทำไมนะ** จะสนใจหรือไม่สนใจก็เรื่องของผม” เขาตอบ

ชุดา “เจ้าประคู้ณ! ผู้ชายแบบนี้ขอให้ไปพบผู้หญิงร้าย ๆ คงจะสมใจ”

ดัมพ์ “เฮอ... คนอย่างผมไม่พบหรอก ผู้หญิงร้าย ๆ”

(กฤษณา อโศกสิน, 2516 ก: 400- 401)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะตำหนิผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ดัมพ์ ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ชุดา แม้ว่าชุดาจะไม่ตอบคำถามดัมพ์ก็ไม่ถามคำถามซ้ำอีกครั้ง

ชุดา พี่สะใภ้ของดัมพ์ ถามเขาถึงเรื่องความสัมพันธ์ของเขากับฟ้าทอง ผู้หญิงที่มาชื่นชอบเขา ดัมพ์จึงไม่พอใจที่พี่สะใภ้ถามเรื่องส่วนตัวของเขาและแสดงอาการพอใจดัมพ์ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าชุดาจะเป็นพี่สะใภ้ของดัมพ์ แต่ด้วยวัยแล้วเธออายุเท่าๆ กับหลานๆ ของดัมพ์ นอกจากนี้ดัมพ์ก็รู้ว่าชุดากำลังจะนอกใจพี่ชายของเขาโดยพยายามจะมีความสัมพันธ์กับเขา ฉะนั้นดัมพ์จึง

ทำทุกวิถีทางเพื่อไม่ให้เกิดความเสื่อมเสีย ดังเช่นในเวลานี้ที่ชุดาถามดัมพ์ถึงผู้หญิงที่มาชื่นชอบเขาจนดัมพ์จึงแปลกใจและรู้สึกไม่พอใจที่เธอกล้าถามคำถามที่เป็นเรื่องส่วนตัวของเขา ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่ดัมพ์กล่าวจึงมีเจตนาตำหนิชุดาที่ละลาบละล้วงเรื่องส่วนตัวของเขา

ภาคผนวก ง

การวิเคราะห์ประเภทและความหมายของวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในนวนิยายช่วงที่ 4

(พ.ศ. 2517 ถึง ปัจจุบัน)

การวิเคราะห์ประเภทและความหมายของวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในนวนิยายไทยช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2517 ถึง ปัจจุบัน)

จากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบแบบเจาะจง (Purposive sampling) ทำให้ในช่วงนี้มีนวนิยายที่ใช้ในการวิเคราะห์จำนวน 9 เรื่อง ได้แก่ ลูกอีสาน คำพิพากษา ปูนปิดทอง ตลิ่งสูงซุงหนัก เจ้าจันทร์ผมหอมนิราศพระธาตุอินทร์แขวน เวลา ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน อมตะ และช่างสำราญ ซึ่งปรากฏรูปแบบวัจกรรมอ้อม 9 วัจนกรรม ได้แก่ วัจนกรรมการขอร้อง วัจนกรรมการสั่ง วัจนกรรมการถาม วัจนกรรมการแนะนำ วัจนกรรมการเตือน วัจนกรรมการทักทาย วัจนกรรมโต้แย้ง วัจนกรรมการแสดงความรู้สึกในแง่ลบ และวัจนกรรมการบริภาษ

อย่างไรก็ตาม จากการนำเสนอผลการวิเคราะห์ประเภทและความหมายของวัจนกรรมอ้อมที่ปรากฏในนวนิยายไทยช่วงที่ 4 ในบทที่ 4 นั้นมีผลการวิจัยบางส่วนของบางวัจนกรรมที่ปรากฏเป็นจำนวนมาก ได้แก่ วัจนกรรมการถาม วัจนกรรมการแนะนำ วัจนกรรมโต้แย้ง และวัจนกรรมการบริภาษที่ไม่ได้เสนอตัวอย่างทุกตัวอย่างที่ปรากฏ ฉะนั้นผู้วิจัยจึงได้นำผลการวิเคราะห์ดังกล่าวนี้มานำเสนอในภาคผนวก ง ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละประเภทของวัจนกรรมดังนี้

1. วัจนกรรมการถาม

ตัวอย่างที่ 1 บทสนทนาระหว่าง เสือย้อย กับจ่าตุ้ย (ร.ต.ต. ตุ้ย พันเข็ม เมื่อครั้งที่ยังเป็นจ่าตุ้ย) จ่าตุ้ยได้ทราบข่าวว่ากลุ่มโจรเสือย้อยได้เข้าปล้นที่บ้านบางพระ ตนจึงตัดสินใจไปดักรอเสือย้อยคนเดียวที่ตรงปากถ้ำแห่งหนึ่ง

จ่าตุ้ย “หยุดอยู่ตรงนั้นแหละ...ทิ้งปืนแล้วค่อย ๆ หันกลับมา มึงถูกจับแล้ว”

เสือย้อยทิ้งปืนลงบนพื้นขณะที่ผมโผล่ออกมาจากเงามืดหลังต้นไม้ใหญ่ และดึงกุญแจมือขึ้นมา

เสือย้อย “**จ่าตุ้ย?**” เขาเอ่ยขึ้นเรียบ ๆ

จ่าตุ้ย “ใช่ กูเอง”

เสือย้อย “**จ่าตุ้ยคนที่ดับเสือทมกับเสือแหวงคนนั้น?**”

จ่าตุ้ย “ใช่”

(วินทร์ เลียววาริณ, 2540: 31-32)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่าทั้ง 2 ประโยค ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในประโยคบอกเล่าทั้ง 2 ประโยคนี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะถามถึงความถูกต้องของข้อมูลที่ผู้พูดมีอยู่ ดังจะเห็นได้จากการ ท้ายประโยคมีเครื่องหมาย “ปรัศนี” หรือเครื่องหมายคำถาม

อนึ่ง ในการสนทนากันจริง ๆ ผู้พูด และผู้ฟังไม่สามารถที่จะรู้ หรือกำหนดเครื่องหมายปรัศนี หรือเครื่องหมายคำถามลงไปในบทสนทนาเพื่อให้คู่สนทนาของตนเข้าใจได้ เพราะการสนทนากันนั้นเราใช้เสียง มิใช่ตัวอักษร หากแต่ในนวนิยายบทสนทนาของตัวละครถูกเลียนแบบจากบทสนทนาของคนจริง ๆ ที่ใช้สื่อสารกัน ต่างกันแต่เพียงเสียงพูดนั้นถูกถ่ายทอดในรูปของตัวอักษร ดังนั้นจึงต้องใช้เครื่องหมายต่าง ๆ ประกอบการเขียนเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาได้ถูกต้องชัดเจน (กำชัย ทองหล่อ, 2545:174)

ฉะนั้นหากพิจารณาถ้อยคำทั้ง 2 ถ้อยคำที่เสือย้อยกล่าวตามเครื่องหมายปรัศนีที่ปรากฏจะเห็นว่าเสือย้อยมีเจตนาที่ต้องการจะถามจ่าตุ้ยซึ่งเป็นผู้ฟัง แต่สาเหตุที่ทำให้ในสถานการณ์ของการสนทนากันจริง ๆ จ่าตุ้ยเข้าใจเสือย้อยว่ามีเจตนาที่จะถามคำถามตน แม้ว่าในถ้อยคำทั้ง 2 ถ้อยคำจะไม่มีคำบอกการถาม และเครื่องหมายปรัศนี ก็เพราะเสือย้อยใช้ทำนองเสียง ดังที่กาญจนา นาคสกุล (2541: 164-165) ได้กล่าวถึง ทำนองเสียง (intonation) ว่าหมายถึง ระดับความสูงต่ำของเสียง ที่ปรากฏเป็นลักษณะของประโยคทั้งประโยค ทำนองเสียงไม่ใช่หน่วยเสียงซึ่งจะใช้เปลี่ยนแปลงความหมายของคำ แต่เป็นสิ่งสำคัญที่จะแสดงความหมายของประโยค หรือมาลา ว่าเป็นประโยคบอกเล่า ประโยคคำสั่ง ประโยคคำถาม ฯลฯ การเปลี่ยนทำนองเสียงจะไม่ทำให้ความหมายของคำต่างไป แต่จะทำให้ความหมายของประโยคเปลี่ยนไป

ดังนั้นกล่าวได้ว่าเสือย้อยได้ใช้ทำนองเสียงทำให้รูปประโยคบอกเล่า ที่มีเจตนาบอก หรือแจ้งให้ทราบนั้นกลายเป็นรูปประโยคที่มีเจตนาถาม เนื่องจากเสือย้อยใช้ทำนองเสียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำนองเสียงขึ้น (rising intonation) ซึ่งเป็นทำนองเสียงของประโยคคำถาม กล่าวคือทำนองเสียงที่ต้นประโยคมีระดับเสียงต่ำ ท้ายประโยคมีระดับเสียงสูง

ตัวอย่างที่ 2 บทสนทนาระหว่าง อิสรา กับหลวงกฤษดาวินิจ หรือเสือย้อย ในปี 2488 เป็นช่วงเวลาของสงครามโลกครั้งที่สอง ที่ไทยได้ประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตรไปแล้วในปี 2485 แต่สัญญาฉบับนั้นถือเป็นโมฆะ ทำให้ไทยรอดพ้นจากการเป็นอาชญากรสงคราม เนื่องจากในวันที่มีการลงนามสัญญา ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์คือ นายปรีดี พนมยงค์ ไม่ได้อยู่ในพระนคร การประกาศสงครามในเวลานั้นสร้างความไม่พอใจแก่คนไทยส่วนใหญ่ แต่ก็ทำให้เกิดการรวมกลุ่มใต้ดินครั้งใหญ่ที่สุดจากคนไทยทั้งภายในและภายนอกประเทศ เพื่อขับไล่ญี่ปุ่นออกจากประเทศ ซึ่งการรวมกลุ่มในครั้งนี้เรียกว่า “ขบวนการเสรีไทย”

หลังจากที่หลวงกฤษดาวินิจหลบหนีจากคุกที่เกาะตะรุเตา ก็ได้ข้ามไปที่ลังกาวี และได้ขอลี้ภัยไปอยู่ที่ปีนังหนึ่งปี ก่อนที่จะข้ามไปอินเดีย และได้เข้าร่วมกับขบวนการเสรีไทยนอกประเทศ ครั้งนี้หลวงกฤษดาวินิจได้รับมอบให้นำจดหมายมาส่งให้ “รู้ธ” หัวหน้าใหญ่ในขบวนการเสรีไทย ซึ่งระหว่างทางเขาจะต้องพบกับชายคนหนึ่งซึ่งเป็นคนหนึ่งในขบวนการเสรีไทย นั่นก็คือ อิสรา แต่อิสราทรยศ ด้วยการพาหลวงกฤษดาวินิจไปส่งให้ทหารญี่ปุ่น และบังคับให้หลวงกฤษดาวินิจมอบจดหมาย และบอกความจริงให้รู้ว่าใครคือ รู้ธ

หลวงกฤษดาวินิจ “หลังจากนั้นมึงก็เลยกลายเป็นต้นอ้อที่โอนอ่อนไปตามแรงพายุ แต่ไม่เคยอยู่ฝ่ายแพ้... แม้ว่าจะต้องเป็นฝ่ายที่เป็นศัตรูกับคนทั้งโลก”

อิสรา คนขายชาติเลิกคิ้ว “ถูกต้อง การเมืองมันสอนผมยังงั้น! ใครจะประกาศสงครามกับใครก็ช่างแม่มันปะไร ผมไม่สนใจ ใครอยากจะเป็นเจ้าโลกก็เรื่องมัน ผมยืนอยู่ตรงกลางคอยดูอย่างเดียวก็พอ”

หลวงกฤษดาวินิจ “แล้วก็คอยฉวยโอกาส!”

อิสรา “ใช่”

หลวงกฤษดาวินิจ “**แม้ว่าเราจะต้องแพ้สงคราม?**”

อิสรา “ใช่อีกนั่นแหละ! สงครามก็เหมือนการพนัน มีฝ่ายแพ้มีฝ่ายชนะ แต่อย่างว่า ผมก็ไม่สนใจนักหรอกว่าใครจะชนะ...”

หลวงกฤษดาวินิจ “...เพราะมึงจะอยู่กับฝ่ายที่ชนะเสมอ”

อิสรา อิสรายิ้ม “แหม! ผมซักชอบคุณเสียแล้วสิ คุณหลวงช่างรู้ใจผมจริง ๆ”

(วินทร์ เลียววาริณ, 2540: 114)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่า ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะถามคำถามผู้ฟังเพื่อยืนยันถึงความถูกต้องของข้อมูลที่ผู้พูดมีอยู่ ดังจะเห็นได้จากการ ท้ายประโยคมีเครื่องหมาย “ปรัศนี” หรือเครื่องหมายคำถาม นอกจากนี้จะเห็นว่าผู้ฟังตอบรับคำถามของผู้พูด

อนึ่ง ในการสนทนากันจริง ๆ ผู้พูด และผู้ฟังไม่สามารถที่จะรู้ หรือกำหนดเครื่องหมายปรัศนี หรือเครื่องหมายคำถามลงไปในบทสนทนาเพื่อให้คู่สนทนาของตนเข้าใจได้ เพราะการสนทนากันนั้นเราใช้เสียง มิใช่ตัวอักษร หากแต่ในนวนิยายบทสนทนาของตัวละครถูกเลียนแบบจากบทสนทนาของคนจริง ๆ ที่ใช้สื่อสารกัน ต่างกันแต่เพียงเสียงพูดนั้นถูกถ่ายทอดในรูปของตัวอักษร ดังนั้นจึงต้องใช้เครื่องหมายต่าง ๆ ประกอบการเขียนเพื่อให้อ่านได้ถูกต้อง และช่วยให้เข้าใจความหมายชัดเจนยิ่งขึ้น (กำชัย ทองหล่อ, 2545:174)

ฉะนั้นหากพิจารณาถ้อยคำ ที่หลวงกฤษดาวินิจกล่าว ซึ่งมีเครื่องหมายปรัศนีปรากฏอยู่ท้ายประโยค จะเห็นว่าหลวงกฤษดาวินิจมีเจตนาที่ต้องการจะถามอิสรา ซึ่งเป็นผู้ฟัง แต่สาเหตุที่ทำให้ในการสนทนากันจริง ๆ อิสราเข้าใจหลวงกฤษดาวินิจว่ามีเจตนาที่จะถามคำถามตน แม้ว่าในถ้อยคำทั้ง 2 ถ้อยคำจะไม่มีคำบอกการถาม และเครื่องหมายปรัศนี ก็เพราะหลวงกฤษดาวินิจใช้ทำนองเสียง ดังที่ กาญจนา นาคสกุล (2541: 164-165) ได้กล่าวถึง ทำนองเสียง (intonation) ว่าหมายถึง ระดับความสูงต่ำของเสียง ที่ปรากฏเป็นลักษณะของประโยคทั้งประโยค ทำนองเสียงไม่ใช่หน่วยเสียงซึ่งจะใช้เปลี่ยนแปลงความหมายของคำ แต่เป็นสิ่งสำคัญที่จะแสดงความหมายของประโยค หรือมาลา ว่าเป็นประโยคบอกเล่า ประโยคคำสั่ง ประโยคคำถาม ฯลฯ การเปลี่ยนทำนองเสียงจะไม่ทำให้ความหมายของคำต่างไป แต่จะทำให้ความหมายของประโยคเปลี่ยนไป

ดังนั้นกล่าวได้ว่าหลวงกฤษดาวินิจได้ใช้ทำนองเสียงทำให้รูปประโยคบอกเล่า ที่มีเจตนาบอก หรือแจ้งให้ทราบนั้นกลายเป็นรูปประโยคที่มีเจตนาถาม เนื่องจากหลวงกฤษดาวินิจใช้ทำนองเสียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำนองเสียงขึ้น (rising intonation) ซึ่งเป็นทำนองเสียงของประโยคคำถาม กล่าวคือ ทำนองเสียงที่ต้นประโยคมีระดับเสียงต่ำ ท้ายประโยคมีระดับเสียงสูง

ตัวอย่างที่ 3 บทสนทนาระหว่าง กำพล กับ สมเดชเพื่อร่วมชั้น กำพลไปหาหอยลายที่บ้านสมเดช หลังจากที่เลิกหาหอยและกลับมาที่บ้านของสมเดช กำพลจึงรู้ว่าพ่อของสมเดชพิการช่วยเหลือตัวเองไม่ได้

สมเดช และแม่วิ่งขึ้นบ้าน กำพลปีนบันไดตามขึ้นไปดูแม่ของสมเดชถอดกางเกงให้ชายคนหนึ่งดันร่างเขาให้ลุกนั่ง สอดมือเข้าใต้รักแร้ทั้งสองข้างแล้วออกแรงยก สมเดชรีบสอดโถนั่งขี้เข้าใต้ก้นชายคนนั้น แล้วตาขวาง ๆ ของชายผู้กำลังนั่งขี้ก็แลมาสบกำพล กำพลสะดุ้ง รีบลงบันได เดินหิ้วห่อข้าวไปใต้ร่มมะพร้าวหน้าหาด อีกครู่ สมเดชถือจานข้าวตามมา

กำพล “นั่นพ่อแกเหรอ” กำพลถาม

สมเดชพยักหน้าเงียบ ๆ ก้มหน้ากินข้าว

กำพล “เดินไม่ได้เหรอ”

สมเดชพยักหน้าอีก

กำพล “**งั้นก็หาปลาไม่ได้สิ**”

สมเดชพยักหน้า

(เดือนวาด พิมวนา, 2546: 225)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่าซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในประโยคบอกเล่านี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะถามย้ำเพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูลที่ตนมีอยู่จากผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ สมเดช เข้าใจเจตนาของผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ กำพล ว่ามีเจตนาที่ต้องการจะถามคำถาม ตนจึงได้พยักหน้า ซึ่งเป็นอาการตอบรับอีกฝ่ายหนึ่ง

เมื่อสมเดชตอบรับคำถามที่กำพลถามว่าพ่อของสมเดชเดินไม่ได้หรือ กำพลจึงอนุมานจากการที่พ่อสมเดชเดินไม่ได้ว่าจะต้องออกหาปลาไม่ได้เช่นกัน แต่ตนก็ไม่แน่ใจในความคิดนี้ของตน ตนจึงได้ใช้ประโยคบอกเล่า โดยมีคำว่า “สิ” ลงท้ายประโยค ซึ่งทำให้เนื้อความของรูปประโยคแฝงไปด้วยการคาดคะเนของผู้พูด หรือกำพลด้วย ดังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ฟัง หรือสมเดชแสดงความคิดเห็นว่าความคิดของกำพลนั้นถูกต้องหรือไม่ ด้วยเหตุนี้รูปประโยคบอกเล่าที่กำพลกล่าวจึงมีเจตนาที่จะถามสมเดชถึงความถูกต้องของข้อมูลที่ตนมีอยู่

2. **วัจนกรรมการแนะนำ**

ตัวอย่างที่ 4 บทสนทนาระหว่าง มะจัน กับคำงาย พ่อเลี้ยงสั่งคนให้ไปตามคำงายมาเป็นควาญของพลายสุด ซึ่งเป็นช้างที่เติบโตมาพร้อมกับเขา ก่อนที่พ่อจะขายให้กับพ่อเลี้ยงไป จึงทำให้คำงายรู้อึกอักและลังเลมาก

คำงาย "ฉันจะไปดีไหม" เขาถามมะจัน

มะจัน "**อยู่ตีเหล็กบ้านเราดีกว่า**" มะจันพูด "หรือว่าไม่ชอบ"

คำงาย "ชอบ"

มะจัน "แล้วจะไปทำไม อยู่นี่หน้าฝนเราจะได้ช่วยกันทำนาด้วย"

(นิคม รายยวา, 2538: 161)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำสั่ง ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบังคับให้ทำ แต่ในรูปประโยคคำสั่งนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบังคับให้ผู้ฟังกระทำตาม ตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการสั่ง แต่ต้องการที่จะให้คำแนะนำแก่ผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ มะจัน ได้เสนอการกระทำให้ผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ คำงาย ปฏิบัติ เพราะเชื่อว่าหากคำงายปฏิบัติตามแล้วก็จะเกิดผลดี หรือเป็นประโยชน์แก่ตัวคำงายเอง โดยมีคำว่า "ดีกว่า" เป็นตัวบ่งบอกอยู่

อนึ่ง แม้ว่าวัจนกรรมการแนะนำจะคล้ายคลึงกับวัจนกรรมการสั่งดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว แต่ก็มีเงื่อนไขบางข้อที่แยกวัจนกรรมทั้งสองวัจนกรรมนี้ให้ต่างกัน เหตุผลที่ถ้อยคำนี้เป็นวัจนกรรมการแนะนำมากกว่าที่จะเป็นวัจนกรรมการสั่ง กล่าวคือ มะจัน หรือผู้พูดไม่ได้กล่าวถ้อยคำที่เป็นการบังคับให้คำงาย หรือผู้ฟัง "ต้อง" กระทำตาม คำงายมีสิทธิที่จะตัดสินใจว่าตนเองจะกระทำตามที่มะจันแนะนำ หรือไม่ก็ได้ แต่หากเป็นวัจนกรรมการสั่งผู้ฟังจะถูกผู้ฟังบีบบังคับให้ทำ เนื่องจากผู้พูดมีอำนาจเหนือผู้ฟัง แต่ในปริบทนี้มะจัน ซึ่งมีสถานภาพเป็นภรรยาของคำงายก็ไม่มีอำนาจเหนือกว่าคำงาย (จากการการพิจารณาในปริบทอื่น ๆ ผู้วิจัยเห็นว่าทั้งมะจัน และคำงายต่างเคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ดังนั้นจึงไม่มีใครที่มีอำนาจเหนือกว่ากัน)

นอกจากนี้ เนื้อความของถ้อยคำที่มะจนกล่าวนี้ก็เป็นไปเพื่อประโยชน์ของคำงายมากกว่า กล่าวคืองานตีเหล็กอยู่กับบ้านเป็นงานที่เหนื่อยน้อยกว่าการเป็นควาญช้างลากซุงกลางแดด

ประกอบตัวคำงายเองก็อายุมากขึ้นแล้ว ดังนั้นการทำงานตีเหล็กอยู่ที่บ้านน่าจะทำให้คำงายสบายกว่าออกไปทำงานนอกบ้าน ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ มะจันจึงใช้รูปประโยคคำสั่งแนะนำให้คำงายทำงานอยู่ที่บ้าน

ตัวอย่างที่ 5 บทสนทนาระหว่าง กลุ่มตำรวจด้วยกัน ในปี 2500 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ทำการปฏิวัติคณะรัฐบาลของจอมพลป. พิบูลสงคราม จึงทำให้จอมพลป. ต้องหนีไปเขมร ระหว่างการหลบหนี จอมพลป. ได้วางแผนให้ พ.ต.ท. ตุ้ย ร.ต.ท. ประยุทธ และนายทหารคนหนึ่งซึ่งมีหน้าตาคล้านจอมพลป. ล่อตำรวจไปทางอำเภอไพลิน ส่วนตนเองได้เดินทางไปตราดเพื่อไปลงเรือหนีไปเกาะกงได้สำเร็จ ส่วนทางพ.ต.ท. ตุ้ยนั้นถูก ร.ต.ท. ประยุทธทรยศและถูกตำรวจจับกุมพร้อมกับท่านจอมพลป. ตัวปลอม

พ.ต.ท. ตุ้ย “ประยุทธ มึง...ทรยศ...”

ร.ต.ท. ประยุทธ “ผมจำเป็นต้องทำอย่างนี้”

พ.ต.ท. ตุ้ย “เพื่ออะไร”

ร.ต.ท. ประยุทธ “ฝ่ายตรงข้ามสัญญาจะตอบแทนผมเต็มที่ ถ้าสามารถนำคุณทั้งสองไปได้”

พ.ต.ท. ตุ้ย “รวมทั้งการเลื่อนตำแหน่งด้วยรึ?”

ลูกน้องเขาไม่ตอบคำ นายพันโทยิ้มเหี้ยมเกรียมเมื่ออาวุธของเขาถูกปลดออกไป ขณะที่จอมพลป. ยังยืนแน่นิ่งอย่างเยือกเย็น พ.ต.ท. ตุ้ยจ้องหน้าลูกน้องทรยศ

พ.ต.ท. ตุ้ย “มึงอ้างว่าปวดท้องจะเข้าห้องน้ำแล้วแอบไปโทรศัพท์หาพวกนั้นที่ปั๊มน้ำมันใช่ไหม?”

ร.ต.ท. ประยุทธ “ใช่” ลูกน้องตอบก้มหน้า

ตำรวจ 1 นายตำรวจคนหนึ่งเดินไปหยุดตรงหน้าอดีตนายกรัฐมนตรี “ท่านจอมพลป.?”

จอมพลป. “ใช่ ผมเอง”

ตำรวจ 1 “เราได้รับคำสั่งให้นำท่านกับพวกกลับพระนคร”

จอมพลป. จอมพลป. ยืดอก น้ำเสียงเคร่งขรึม “ด้วยความยินดี!”

ผู้ต้องหาการเมืองที่เพิ่งถูกจับได้ถูกจับได้ถูกเชิญให้ขึ้นรถจี๊พคันหนึ่ง คนทั้งสองสบตากันก่อนขึ้นไปนั่งอย่างเงียบเฉย นายตำรวจสองนายก้าวขึ้นมาประกบข้าง ตำรวจนายหนึ่งมองหน้าเขา

ตำรวจ 1 "แน่ะ! ยศพันตำรวจโทซะด้วย"

ตำรวจ 2 เสียงตำรวจอีกนายกระซิบกับเพื่อนขึ้นว่า "อย่าไปสนใจมันเลย **มาคิดดูดีกว่าว่างานนี้เราจะได้คนละกี่ขั้น**"

(วินทร์ เลียววาริณ, 2540: 217)

ผู้พูดใช้ประโยคคำสั่ง ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบังคับให้ทำ แต่ในประโยคคำสั่งนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบังคับให้ผู้ฟังกระทำตาม ตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการสั่ง แต่ต้องการที่จะให้คำแนะนำแก่ผู้ฟัง

ข้อสำคัญที่พึงสังเกต ก็คือ วัจนกรรมการสั่ง และวัจนกรรมการแนะนำ มีความคล้ายคลึงกัน แต่มีเงื่อนไขบางอย่างที่แยกวัจนกรรมทั้งสองออกจากกัน นั่นคือ ประเด็นแรก วัจกรรมการสั่งนั้นผู้พูดต้องมีอำนาจเหนือผู้ฟัง แต่ในบทสนทนานี้ ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ตำรวจ 2 กับ ผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ตำรวจ 1 มีสถานะที่เทียบเท่ากัน คือ มีสถานะเป็นเพื่อนกัน ฉะนั้นผู้พูด หรือตำรวจ 2 จึงไม่มีอำนาจเหนือผู้ฟัง หรือตำรวจ 1 มากพอที่จะออกคำสั่งให้ตำรวจ 1 ปฏิบัติตามคำสั่งของตนได้ นอกจากนี้ จะเห็นได้ว่าถ้อยคำที่ตำรวจ 2 กล่าวนั้นก็ไม่ได้เป็นการบังคับให้ตำรวจ 1 กระทำตาม ตำรวจ 1 สามารถที่จะตัดสินใจเองได้ว่าจะกระทำตามหรือไม่ ซึ่งในปริบทนี้คือ การคิดคำนวนถึงตำแน่งที่จะได้รับหลังจากที่ปฏิบัติหน้าที่นี้เสร็จสิ้น

ประเด็นที่สอง วัจนกรรมการการแนะนำ เป็นไปเพื่อผลประโยชน์แก่ผู้ฟัง ดังจะเห็นว่าเนื้อความของถ้อยคำที่ตำรวจ 2 เป็นการกล่าวถึงการกระทำที่ยังประโยชน์แก่ตำรวจ 1 คือ มีคำว่า "ดีกว่า" ซึ่งเป็นการเปรียบที่บ่งบอกถึงประโยชน์ที่เหนือกว่าสิ่งที่ผู้ฟังมี หรือกระทำอยู่ ซึ่งในปริบทนี้คือ เอาเวลาไปคิดถึงเรื่องตำแหน่ง หรือยศที่จะได้รับหลังจากจับกุมตัวกบฏการเมืองได้ ย่อมที่จะสร้างความเพลิดเพลินใจมากกว่าการที่จะต้องมาเอาใจใส่ หรือสนใจในตัวกบฏการเมืองที่ไม่มีประโยชน์อะไรแล้ว เนื่องจากจับตัวได้แล้ว ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาจึงสรุปได้ว่า ตำรวจ 2 ได้ใช้รูปประโยคคำสั่งกระทำการแนะนำ มากกว่าที่จะมีเจตนาสั่ง หรือบังคับให้ตำรวจ 1 กระทำตามความต้องการของตน

ตัวอย่างที่ 6 ระหว่างอรชุน กับพรหมินทร์ และโปรเฟสเซอร์ พรหมินทร์เชื่อว่าความรู้สึกนึกคิดของคนเราอยู่ที่สมองตามหลักวิทยาศาสตร์ แต่อรชุนเชื่อว่าความรู้สึกนึกคิดของคนเราอยู่ที่จิตตามหลักพระพุทธศาสนา อรชุนได้โต้แย้ง และให้เหตุผลต่าง ๆ เพื่อที่จะให้พรหมินทร์เห็นคล้อยตาม แต่ก็ไม่เป็นผล ดังนั้นในเมื่อพรหมินทร์เชื่อว่าความรู้สึกนึกคิดของคนเราอยู่ที่สมอง อรชุนจึงได้แนะนำให้พรหมินทร์ เปลี่ยนถ่ายสมองเพียงอย่างเดียว แทนที่จะเปลี่ยนถ่ายอวัยวะทีละส่วนให้ยุ่งยาก แต่โปรเฟสเซอร์กับไม่เห็นด้วย เพราะอวัยวะบางส่วนของชีวันมนุษย์โคลนนิ่งที่จะใช้เป็นอะไหล่เสื่อมสภาพไปแล้ว

โปรเฟสเซอร์ “เราตรวจเช็กร่างกายเขาทุกเดือน” โปรเฟสเซอร์พูดขึ้น “พบว่าอวัยวะหลายชิ้นของเขาไม่สมบูรณ์นัก โดยเฉพาะอวัยวะภายใน อย่างเช่น กระเพาะกับลำไส้ ทุกวันนี้เขาเป็นโรคกระเพาะและลำไส้อ่อน ๆ ถุงน้ำดีก็ไม่ดีเท่าที่ควร ด้วยเหตุนี้ เราจึงต้องเปลี่ยนถ่ายไปเป็นระยะ และเลือกเอาเฉพาะอวัยวะที่สมบูรณ์ที่สุดของเขา ส่วนที่ขาดไปนั้นเราจะหาเอาจากที่อื่น”

อรชุน “ถ้าอย่างนั้น...**ผมว่าอันดับแรก ท่านน่าจะเปลี่ยนถ่ายอวัยวะที่สมบูรณ์ให้เขาก่อน ใช่ไหมครับ** เมื่ออวัยวะทุกส่วนของเขาสมบูรณ์หมดแล้ว ท่านก็เปลี่ยนถ่ายสมองเขาท่านไปแทนที่สมองของเขา”

โปรเฟสเซอร์ “โอ้...ไม่เลวครับ” น้ำเสียงโปรเฟสเซอร์ชื่นชม “ขอบคุณครับสำหรับคำเสนอแนะที่มีค่า ผมกับบอสจะพิจารณาดูครับ”

(วิมล ไทรนิ่มนวล, 2545: 161)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะแนะนำผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ อรชุน ไม่ได้ต้องการจะหาคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ พรหมินทร์ และโปรเฟสเซอร์ ด้านพรหมินทร์และโปรเฟสเซอร์ ซึ่งเป็นผู้ฟัง ก็ไม่ได้แปลเจตนาของถ้อยคำนั้นเป็นการถาม แต่กลับเข้าใจว่าอรชุนมีเจตนาที่จะแนะนำตน ดังจะเห็นจากโปรเฟสเซอร์แสดงความชื่นชม และขอบคุณในคำแนะนำนั้น

เมื่อพรหมินทร์เชื่อว่าความรู้สึกของคนเราอยู่ที่สมอง อรชุนจึงได้แนะนำให้พรหมินทร์เปลี่ยนถ่ายเฉพาะสมองกับชีวัน แต่หากอวัยวะส่วนใดของชีวันชำรุด ก็ให้เปลี่ยนอวัยวะที่ดีให้ชีวัน

ก่อน แล้วจึงเปลี่ยนถ่ายสมอง ซึ่งจะเห็นว่าเนื้อความของถ้อยคำที่อรชุนกล่าวแนะนำนั้น เป็นการกระทำที่แนะนำให้พรหมินทร์กระทำในอนาคต และเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของพรหมินทร์ เพราะไม่ต้องทำการผ่าตัดหลายครั้ง ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า อรชุนใช้รูปประโยคคำถามแนะนำให้พรหมินทร์เปลี่ยนถ่ายอวัยวะในส่วนที่ดีให้กลับชีวัน ก่อนที่เปลี่ยนถ่ายสมอง เพื่อไม่ให้ต้องมีการผ่าตัดหลายครั้งให้พรหมินทร์ต้องเจ็บตัว

3. **วัจนกรรมโต้แย้ง**

ตัวอย่างที่ 7 บทสนทนาระหว่าง เจ้าจันท์ กับ ฟองคำ ซึ่งเป็นหญิงคนรับใช้ ระหว่างการเดินทางเพื่อไปบูชาพระธาตุอินทร์แขวน ซึ่งเป็นพระธาตุประจำปีเกิดที่อยู่ในเขตพม่า ใกล้เมืองเชียงใหม่ ฟองคำ ซึ่งเป็นหญิงคนรับใช้ของเจ้าจันท์ ได้พูดถึงความไม่เหมาะสมที่เจ้าจันท์จะลดตัวไปแต่งงานกับพ่อเลี้ยง ซึ่งเป็นชาวปะหล่องต่องสู่[8]

ฟองคำ “ชาวปะหล่องต่องสู่มันใจยักษ์ใจมารเหมือนกันไปหมด เจ้าจันท์” นางพี่เลี้ยงมันว่า “เขาฝูงนี้สืบเชื้อสายมาจากผียักษ์ร้ายเฝ้าห้วย มันบ่อยู่บ้านเมือง ซุกอยู่รูห้วยกินซากกินศพ มันบ่ใช่คนในศาสนาพระพุทธเจ้าเรานี้ บ่สมควรแท้นัก เจ้าจันท์จะลดตัวไปเป็นเมียมัน”

เหมือนคนมีแผลในอก นางพี่เลี้ยงมันมาทิ่มแผลก็เลยเจ็บอก เจ้าจันท์ผ่อนลมหายใจยาวช้า ยกมือลูบหน้าเรียกขวัญหัวตกหาย ใจตกแตกสลายแต่เมื่อวันขึ้นช้าง หัวใจเจ้าแตกม้างแต่เมื่อจำใจจากมาเมื่อวันนั้นแล้ว

ลมหัวรุ่งยังหนาวบาดหน้าบาดเนื้ออยู่ ไกลไปโพ้นมีเสียงฟานโขก มีเสียงเสือโฮกแล้วร้างห่างหาย เจ้าจันท์สะกดกลั้นอาดูรพูนพอกได้แล้ว จึงตอบคำพี่เลี้ยงไปว่า

เจ้าจันท์ “**เกิดเป็นหญิง การเรื่องลูกเรื่องผัวสุดแล้วที่พ่อแม่ พี่เฮย**”

ฟองคำ “แต่มันเป็นปะหล่องต่องสู่ ชาติเชื้อผียักษ์ห้วยคอขาวใส่ห่วง ยิ่งกว่านั้นมันมีเมียแล้ว”

(มาลา คำจันทร์, 2544: 25)

---

[8] ปะหล่อง (Palong) เป็นชนเผ่าที่อพยพจากพม่าเข้ามาสู่ไทยเมื่อประมาณปี 2527 เรียกตัวเองว่า ดาละอั้ง (Da-ang, ra-ang, ta- ang) ต่องสู้ ต่องสู่ หรือ ต่องซุ่ เป็นกลุ่มชนที่อยู่กระจัดกระจายในตอนเหนือของประเทศพม่า

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่าซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะให้ข้อมูลเพื่อแย้งความคิดของผู้ฟัง

นางฟองคำเชื่อว่าเจ้าจันท์ ซึ่งเป็นเจ้าหญิงล้านนาไม่สมควรที่จะลดตัวลงมาแต่งงานกับพ่อเลี้ยง ซึ่งเป็นเพียงชนเผ่าในพม่าที่อพยพมาทำการค้าในประเทศไทย แต่เจ้าจันท์ไม่เห็นด้วยกับความคิดของฟองคำ เพราะการแต่งงานเป็นเรื่องของพ่อแม่ที่จะจัดการเลือกคู่ที่เหมาะสมให้กับลูก ดังนั้นเมื่อพ่อและแม่เห็นว่าเจ้าจันท์ควรที่จะแต่งงานกับพ่อเลี้ยง ตนก็ต้องยอมทำตาม ด้วยเหตุนี้เจ้าจันท์จึงใช้รูปประโยคเล่าแย้งความคิดของฟองคำ โดยให้เหตุผลเรื่องที่พ่อและแม่เป็นผู้ที่จะต้องพิจารณาเลือกคู่ครองให้กับตน

อย่างไรก็ตามอาจเห็นว่ารูปประโยคนี้เป็นวัจนกรรมบอกเล่า กล่าวคือผู้พูด หรือเจ้าจันท์มีเจตนาที่จะบอกเล่าให้ฟองคำรู้ถึงสาเหตุที่ตนจะต้องแต่งงานกับพ่อเลี้ยง แต่เมื่อพิจารณาถ้อยคำก่อนหน้านั้นที่ฟองคำกล่าว คือนางไม่เห็นด้วยกับการที่เจ้าจันท์จะต้องแต่งงานกับพ่อเลี้ยง แม้แต่ตัวเจ้าจันท์เองก็ไม่ต้องการที่จะแต่งงานเช่นเดียวกัน แต่ฟองคำไม่ได้คำนึงถึงว่าพ่อแม่นั้นมีส่วนสำคัญในการเลือกคู่ครองของลูก ดังปรากฏในสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ (ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542: 2578) เรื่อง การแต่งงาน ไว้ว่า “*หนุ่มสาวชาวล้านนาโดยปกติจะมีอิสระในการเลือกคู่ครอง หรือเลือกผัวเลือกเมียของตน ยกเว้นในกรณีที่พ่อแม่สาวบางคนที่มีสถานภาพทางสังคมชั้นสูง หรือมีฐานะร่ำรวย พ่อแม่มักจะมองหาผัวไว้ให้ลูกสาว ถึงแม้ว่าลูกสาวจะไม่เห็นด้วยก็ตาม พ่อแม่ก็จะบังคับให้ตกลงจนได้*” ดังจะเห็นว่า การแต่งงานมิได้ขึ้นอยู่กับความพอใจของเจ้าจันท์ หรือสถานภาพของฝ่ายชาย เพียงอย่างเดียว แต่ยังต้องคำนึงถึงความเห็นชอบจากพ่อและแม่ด้วย ด้วยเหตุนี้เมื่อฟองคำคำนึงถึงเฉพาะเชื้อชาติเพียงอย่างเดียว เจ้าจันท์จึงกล่าวแย้งด้วยรูประโยคดังกล่าวเพื่อให้เหตุผลว่า พ่อแม่เท่านั้นที่มีส่วนสำคัญในการตัดสินใจว่าควรจะแต่งงานกับใคร

ตัวอย่างที่ 8 บทสนทนาระหว่าง ทิดฮาด กับ แม่ของคูน ขณะที่คูนกับแม่ของตนมาที่ร้านขายของชำของชาวญวนก็ได้พบกับทิดฮาดที่มารับจ้างขุดส้วมให้กับชาวญวน ทิดฮาดจึงบอกให้คูนกลับไปบอกพ่อของคูนว่าให้ขุดส้วมไว้ใช้ในบ้านบ้าง

ทิดฮาดขี้เมาประจำบ้านคนหนึ่งที่เคยไปคุยกับพ่อกำลังถือจอบขุดดินอยู่ใกล้ ๆ หนุ่มญวนจนเหงื่อไหล พอคูนขยับจะเข้าไปถาม ทิดฮาดก็ตวาดเอาว่า

ทิดฮาด “ถอยออกไปเด็กน้อยคูน จอบจะถูกหัวแตก เขาว่าหมามึงไล่พังพอนเก่งกัดงูเห่างูสิงก็เก่ง”

คูน คูนตอบทันควันแล้วพูดต่อ “พ่อผมหัดให้มันเก่งทุกตัว ว่าแต่ทิดฮาดมาขุดดินทำไม?”

หนุ่มคนญวน “จะปลูกมะเขือพริก ทำสวนครัวน่ะเด็กน้อย” หนุ่มญวนว่า

คูน “จะเอาน้ำไหนมารดมัน?” คูนสงสัย

หนุ่มคนญวน “ต้องไปหามาให้ได้ซิ”

ทิดฮาด “นี่มึงมาช่วยกูขุดได้ไหม?” ทิดฮาดถามคูน

คูน “ขุดทำไม?”

ทิดฮาด “ขุดทำส้วมถ่ายน่ะซิ กลับไปเรือนบอกพ่อมึงขุดทำส้วมเสียบ้าง”

คูนมองตาแม่ แม่จึงตอบแทนว่า

แม่ของคูน “ทีทิดฮาดล่ะ **ทำไมไม่ทำบ้าง** เห็นวิ่งไปนอกบ้านตอนเช้า ๆ ทุกวัน”

มีเสียงฮาครืนดังขึ้น ทิดฮาดจึงขุดดินต่อไป

(คำพูน บุญทวี, 2538: 24-25)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ แม่ของคูน ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ทิดฮาด เพราะหลังจากแม่ของคูนถามคำถามจบ ทิดฮาดก็ไม่ได้มีทีท่าว่าจะตอบคำถาม แต่กลับหยุดการสนทนาและกลับไปทำงานของตนตามเดิมโดยที่แม่ของคูนก็ไม่ได้คะยั้นคะยอที่จะให้ได้คำตอบกลับ

ทิดฮาดสั่งให้คูนกลับไปบอกพ่อของคูนเองว่าให้ขุดส้วมไว้ใช้ในบ้าน แม่ของคูนไม่เห็นด้วยกับทิดฮาดที่จะมาสั่งให้สามีของตนขุดส้วมไว้ใช้ โดยได้ให้เหตุผลสนับสนุนการกล่าวโต้แย้งของตนว่า ในเมื่อทิดฮาดเองซึ่งรับจ้างขุดส้วมให้กับบ้านต่าง ๆ นั้นก็ไม่มีส้วมไว้ใช้ที่บ้าน แต่ยังต้องออกไปขับถ่ายในป่าเหมือนกัน ด้วยเหตุนี้จึงไม่สมควรที่ทิดฮาดจะมาสั่ง หรือสอนให้พ่อของคูนขุดส้วมไว้ใช้ เพราะคนสั่งสอนเองก็ยังไม่กระทำตามความคิดของตนที่เห็นว่าดี แล้วจะให้ผู้อื่นกระทำตามได้

อย่างไร ด้วยเหตุนี้ รูปประโยคคำถามที่แม่ของคูนถามจึงมีเจตนาที่จะโต้แย้ง เพื่อให้ทิดฮาดหยุดคิด และรู้ว่าตนเองมีความคิดที่แตกต่างออกไป

ตัวอย่างที่ 9 บทสนทนาระหว่าง ป้าที่อยู่บ้านคุ้มเหนือ กับจันดี จันดีถามป้าที่อยู่บ้านคุ้มเหนือทั้งสองคนที่มานั่งคุยอยู่ที่บ้านของคูนว่าเพิ่งจะแต่งงานใหม่หรือ ซึ่งป้าทั้งสองไม่เห็นด้วยกับความคิดของจันดีที่คิดว่าตนเพิ่งจะแต่งงานใหม่ เพราะตนเองนั้นก็แก่มากแล้ว

คูนกลับมาก็เห็นป้า 2-3 คน มานั่งพูดอยู่กับแม่บนแคร่ใต้ถุนเรือน คนหนึ่งชื่อป้าแข อีก 2 คนอยู่บ้านคุ้มเหนือ ทั้ง 3 คนมีผิวหนังค่อนข้างเหี่ยวยานซีดเซียว และฟันดำมะเมื่อม แต่ป้าอยู่บ้านคุ้มเหนือ มีผมบางหน้าผากตีบ และมีเส้นด้ายผูกข้อมือคนละข้าง จันดีเดินกัดก้อนข้าวเหนียวมากับอึ่งย่าง ถามป้าทั้ง 2 ว่าพากันแต่งงานใหม่ใช่ไหม จึงผูกข้อต่อมือ ป้าคนที่มีหน้าผากตีบก็พูดขึ้นว่า

ป้า “ฮ่วย ลูกบักเข้มเอ๊ย **กูแก่แล้วสิเอาผัวจังได๋** กูบ่สำบายกินข้าวบ่ได้เจ็บหลังเจ็บเอวมาหลายมื้อแล้ว”

จันดี จันดีก็พูดว่า “นั่นหละ อย่ากินแต่ข้าวกับปลาแดกนัก เอาเงินเอาคำไปซื้อปลาข่อยกินซะ สิได้อ้วนพี”

(คำพูน บุญทวี, 2538: 299)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะให้เหตุผลเพื่อโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ป้าคนที่มีหน้าผากตีบ ใช้รูปประโยคคำถามโดยมีคำบอกการถามคือคำว่า “จังได๋” หรือ “อย่างไร” แต่ผู้พูด หรือป้า ก็ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ จันดี

ป้าไม่เห็นด้วยกับความคิดของจันดีที่คิดว่าป้าทั้งสองที่มาจากบ้านคุ้มเหนือนั้นเพิ่งจะแต่งงานใหม่ เพราะตนเองก็มีอายุมากแล้ว ดังนั้น ป้าจึงได้ใช้รูปประโยคคำถามกล่าวแย้งความคิดของจันดีเพื่อให้จันดีรู้ว่าตนมีความคิดเห็นที่แตกต่างออกไป กล่าวคือ ไม่เห็นด้วยว่าจะแต่งงานใหม่ได้ตามที่จันดีคิด เพราะตนอายุมากแล้ว นอกจากนี้ป้าก็ยังได้ให้เหตุผลที่ตนเองต้องผูกข้อมือซึ่งทำให้จันดีเข้าใจผิดว่าเป็น เพราะตนเองไม่สบาย

ตัวอย่างที่ 10 บทสนทนาระหว่าง ครูมานิตย์ กับครูปรีชา และครูกิตติ ตอนเย็นขณะที่ครูทั้งสามคนกำลังอาบน้ำกัน ก็ได้พูดคุยกันถึงเรื่อง สุนัข ที่นายฟักฆ่าตายเมื่อตอนกลางวันว่าจะเป็นสุนัขบ้าหรือไม่ ซึ่งครูปรีชาเชื่อว่ามันไม่ได้เป็นสุนัขบ้า แต่ครูกิตติกลับเห็นตรงกันข้าม ทั้งคู่จึงได้โต้แย้งกัน

ครูปรีชา "... ไม่บ้าหรอก" เสียงครูปรีชากำลังพูดอยู่ "เชื่อเราเถอะ หมาบ้ามันไม่กินอาหารหรอก"

ครูกิตติ "แต่ท่าทางมันยังกะบ้านะ" ครูกิตติบิดกางเกงในให้สะเด็ดน้ำ

ครูปรีชา "อาจจะเป็นโรคอื่นก็ได้ หมาน้ำลายยืดเยอะแยะไป หมาที่บ้านก็เคยอาการเหมือนอย่างนี้ ชักน้ำลายยืดเหมือนกันเลย ไม่กัดหมาตัวอื่นด้วย พ่อเขาเลยยิงตาย ตัดหัวไปให้สถานเสาวภาตรวจ ปรากฏว่าไม่บ้า พ่อเราเสียใจใหญ่ หมาดีเสียด้วยตัวนั้น"

ครูมานิตย์ "ช่างมันเถอะน่า มันตายไปแล้ว **จะเถียงกันไปทำไม**" ครูมานิตย์ปรามขึ้น

ครูปรีชา "เปล่า ไม่ได้เถียง พูดให้กันฟัง" ครูปรีชาว่า

(ชาติ กอบจิตติ, 2547: 89)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ครูมานิตย์ ไม่ได้มีเจตนาที่จะถาม แต่ต้องการที่ปรามไม่ให้ครูปรีชา กับครูกิตติโต้แย้งกัน ดังคำบรรยายที่ปรากฏในเรื่อง

ครูมานิตย์ไม่เห็นด้วยกับการที่ครูปรีชา และครูกิตติโต้แย้งกันถึงเรื่องสุนัขที่โรงเรียนว่าเป็นบ้า หรือไม่ เพราะถึงยังไงมันก็ถูกฟักฆ่าตายไปแล้ว ดังนั้นตนจึงใช้เหตุผลนี้สนับสนุนการแย้งของตนที่ว่า ไม่มีประโยชน์อันใดที่จะแย้งกันเรื่องสุนัขที่ตายไปแล้วว่ามันบ้า หรือไม่ เพราะมันได้ตายไปแล้ว และไม่สามารถที่จะลุกขึ้นมาทำอันตรายใครได้อีก ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่ครูมานิตย์กล่าวนี้จึงมีเจตนาที่จะแสดงถึงความคิดเห็นของตนเพื่อให้ครูปรีชา และครูกิตติหยุดคิดว่าตนเองมีความคิดเห็นที่ต่างออกไป

ตัวอย่างที่ 11 บทสนทนาระหว่าง สองเมือง กับ แท้ ซึ่งเป็นอา เมื่อแท้รู้ว่าเรืองราม ผู้เป็นหลาน ขโมยแจกันของสองเมืองไปขาย เธอก็แนะนำให้สองเมืองให้เงินเรืองรามไปจำนวนหนึ่ง พร้อมทั้งไล่ให้เธอออกไปจากบ้าน

แท้ "เมืองต้องอุทิศเงินช่วยอีกสักก้อน" อาบอก "หรือไม่ก็หางานให้เขาทำ ไม่งั้นออกไปจากนี่แล้วก็กลายเป็นคนเร่ร่อน บ้านก็ไม่มีจะอยู่"

สองเมือง "เงินก้อน?" สองเมืองทวนคำ "**อาคิดว่ามันจะทาระนาไปได้กี่น้ำ**"

แท้ "เอ้า... งั้นก็หางานให้มัน"

สองเมือง "งานอะไรล่ะฮะที่เหมาะกับคนพวกนี้..." เขานิ่วหน้าด้วยความจนใจ "ไม่ใช่ว่าไม่เคยหา หาจนเข็ดแล้ว"

แท้ อย่าหางานที่เกี่ยวกับการเงินซีจ๊ะ"

(กฤษณา อโศกสิน, 2547: 609)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งคำแนะนำของผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ สองเมือง ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ แท้ นอกจากนี้ผู้ฟังหรือแท้ก็ไม่ได้ตอบกลับการถามแต่อย่างใด

เมื่อแท้แนะนำให้สองเมืองให้เงินเรืองรามจำนวนหนึ่งเพื่อให้ออกไปจากบ้าน เพราะไม่ไว้ใจเรืองรามจะนัดนายยามปลอด ผู้เป็นน้องมาขโมยของในบ้านอีกเมื่อไหร่ แต่สองเมืองไม่เห็นด้วย เพราะเชื่อว่าหากให้เงินไปแล้ว พอเงินหมดเรืองรามก็ต้องกลับมาขอพึ่งตนเองอีก ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ ด้วยเหตุนี้ รูปประโยคคำถามที่สองเมืองกล่าวจึงมีเจตนาที่จะแย้งคำแนะนำของแท้เพื่อให้แท้หยุดคิด และรู้ว่าตนเองมีความคิดเห็นที่แตกต่างออกไป

อย่างไรก็ตาม หลังจากที่สองเมืองกล่าวแย้งแล้ว แท้ก็เห็นคล้อยตามกับสองเมืองว่าเงินไม่ช่วยให้เรืองรามดีขึ้น ฉะนั้นเธอจึงเสนอให้สองเมืองหางานให้เรืองราม เพื่อที่เธอจะได้รู้จักทำงานหาเงินใช้ด้วยตนเอง แทนที่จะมาพึ่งพาอาศัยสองเมือง

ตัวอย่างที่ 12 บทสนทนาระหว่าง บุญฮาม กับคำงาย คำงาย ซึ่งเป็นควาญช้าง มาลากซุงที่โรงแกะสลักและสตัฟฟ์ไปที่ริมตลิ่ง เพื่อรอวันที่น้ำมา จะได้ผูกเป็นแพล่องไปทางใต้ เมื่อมาถึงที่โรงงานก็พบกับบุญฮามกำลังนั่งแกะสลักท่อนไม้อยู่

บุญฮาม “กลับมาแล้วรึ คำงาย” ชายคนที่กำลังนั่งแกะสลักท่อนไม้อยู่ถามขึ้น เขาวางค้อนและสิ่วในมือ มองดูควาญเหนี่ยวตัว ลงมาข้างล่าง “ไม่เห็นแกตั้งนาน จะไปลากซุงที่ไหนอีกหรือนี่”

คำงาย “จะมาลากที่นี่แหละ” คำงายตอบพลางขมวดปมกางเกงโซ่งให้กระชับ เขาเดินผ่านเด็กมอมแมมที่เล่นอยู่แถวนั้น แล้วตรงไปนั่งลงบนขอนไม้ข้างประตู

บุญฮาม “จริงรึ ไม่ต้องเข้าป่าแล้วซิ” ช่างแกะสลักพูดพร้อมกับมองไปยังที่รวมหมอน ห่างขอบตลิ่งออกไปราวสองสามร้อยวา เห็นท่อนซุงสลอนบนที่โล่ง “เยอะจังเลยนะ แกจะลากไปที่ไหน”

คำงาย “ลากไปริมตลิ่ง” ช่างแกะสลักทำหน้างง คำงายจึงพูดต่อว่า “เอาไปเรียงเตรียมไว้ พอน้ำมา ก็งัดลง ผูกเป็นแพล่องไปใต้”

บุญฮาม “เอารถขนดีกว่า”

คำงาย “รถมาไม่ได้ **แกไม่รู้รึบุญฮามสะพานข้ามแก่งขาดไปแล้ว**”

คำงายเข้าไปดึงโซ่ที่กองอยู่ในโรงแกะสลักลากเสียงดังออกไปโยงเข้ากับช้าง

บุญฮาม “คนมัดจมูกซุงไปไหน” บุญฮามถาม “มันไม่มาช่วยแกรึ”

(นิคม รายยวา, 2538: 9)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะแสดงข้อมูลของตนเองเพื่อโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูดซึ่งในปริบทนี้คือ คำงาย ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากคำถามที่ถาม เพราะหลังจากที่กล่าวถาม ผู้ฟังซึ่งในปริบทนี้คือ บุญฮาม ก็ไม่ได้ตอบคำถามที่ตนถาม แต่คำงายก็ไม่กระตือรือร้นที่รู้คำตอบจากบุญฮาม

บุญฮามแนะนำให้คำงายขนซุงด้วยรถ เพราะสะดวกกว่าที่จะใช้ช้างลากซุง แล้วจึงผูกเป็นแพล่องไปตามน้ำ แต่คำงายรู้อยู่แล้วว่าสะพานข้ามแก่งที่อยู่ในเส้นทางเดินรถที่จะลงไปทางใต้นั้นขาด จึงไม่เห็นด้วยกับบุญฮามที่จะให้เขาใช้รถขนซุงลงไปทางใต้ได้ ดังนั้นคำงายจึงได้กล่าวประโยคคำถามนี้เพื่อให้บุญฮามรู้ว่าตนมีความคิดเห็นที่แตกต่างออกไป และให้บุญฮามหยุดคิดเรื่องสะพานข้ามแก่งขาด และรถก็ไม่สามารถผ่านไปได้ อย่างไรก็ตาม บุญฮามก็ไม่ได้ตอบว่าตนรู้หรือไม่รู้ในสิ่งที่คำงายรู้ว่าสะพานข้ามแก่งขาด

ตัวอย่างที่ 13 บทสนทนาระหว่าง พ่อของคำงาย กับคำงาย ในวันงานสนุก พลายสุดทำตัวไม่เป็นที่พอใจแก่พ่อของคำงาย กล่าวคือ เมื่อมีการชักเย่อคนกับช้าง พลายสุดกับลากคนทั้งกลุ่มถูลู่ถูกังจนหมดสนุก ซึ่งไม่เหมือนกับช้างเชือกอื่นที่คนเป็นฝ่ายลากช้างได้สำเร็จ และพอมาถึงการสั่งช้างให้นั่งเก้าอี้ชูงวงให้เหมือนคน ช้างเชือกอื่นทำได้สวยงาม แต่พลายสุดกลับชนเก้าอี้ แล้วเข้าประจันหน้ากับคนออกคำสั่ง ร้องแปร๋น ๆ เสียงดังจนคนทั้งสนามแตกตื่น

พ่อของคำงาย “แกทำฉันขายหน้า” พ่อของคำงายเข้าไปพูดกับมัน เมื่อเห็นพ่อเลี้ยงไม่พอใจ “เก้าอี้แค่นี้ก็ไม่ยอมนั่ง”

คำงาย “ถ้าเป็นฉัน ฉันก็ไม่นั่ง” คำงายบอกพ่อขณะกินข้าวเย็นอยู่นอกชานบ้าน

พ่อของคำงาย “**นั่งแค่นี้จะเป็นไร** ตัวอื่นยังทำได้”

คำงาย “ไม่เห็นเข้าท่าเลย”

(นิคม รายยวา, 2538: 32)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จากผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ พ่อของคำงาย ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ คำงาย นอกจากนี้จะเห็นว่าคำงาย ซึ่งเป็นผู้ฟังก็ไม่ได้เข้าใจว่าถ้อยคำที่พ่อของตนกล่าวนั้นเป็นการถาม ดังนั้นตนจึงไม่ได้กล่าวถ้อยคำที่มีเนื้อความเป็นการตอบกลับรูปประโยคคำถามนั้น

พ่อของคำงายไม่พอใจที่พลายสุดไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง คือนั่งลงบนเก้าอี้ชูงวงให้เหมือนคน ดังนั้นจึงให้ตำหนิพลายสุดว่าทำให้ตนต้องขายหน้า คำงายไม่พอใจ และไม่เห็นด้วยกับพ่อจึงได้

กล่าวแย้งว่าถ้าเป็นตนเองก็คงไม่นั่งเช่นกัน ด้วยเหตุนี้พ่อของคำงายจึงได้ใช้รูปประโยคกล่าวแย้ง เพราะไม่เห็นด้วยกับความเชื่อของลูกชายของตน โดยให้เหตุผลว่าสนับสนุนการแย้งของตนว่า ช้างเชือกอื่นยังทำตามคำสั่ง คือนั่งบนเก้าอี้ได้เป็นอย่างดี แต่ทำไม่พลายสุดถึงทำไม่ได้ ดังนั้นการที่พ่อของคำงายกล่าวถ้อยคำที่มีรูปประโยคเป็นการถามนั้น มีเจตนาที่จะให้คำงายหยุดคิด และรู้ว่าตนมีความคิดเห็นที่แตกต่างออกไปในเรื่องของระดับความสามารถของพลายสุด กับช้างเชือกอื่นๆ

ตัวอย่างที่ 14 บทสนทนาระหว่าง คำงาย กับบุญฮาม ในระหว่างที่คำงายพักเหนื่อยจากการลากซุงไปไว้ที่ริมตลิ่ง เขาก็ได้คุยกับบุญฮามถึงเรื่องการล่องแพซุงลงไปทางใต้ของเขาทั้งสองเมื่อครั้งก่อน

บุญฮาม “นี่แกยังไม่ลืมมันอีกรึ” บุญฮามถาม เขาทั้งสองกำลังนั่งคุยกันอยู่ในโรงแกะสลัก เกี่ยวกับเรื่องการล่องแพเมื่อนานมาแล้ว

คำงาย “**ฉันจะลืมได้ไง**” คำงายตอบ แล้วทั้งสองก็หัวเราะสนุกสนาน “แกยังดูฝนแม่นอยู่รึเปล่า” คำงายถามก่อนผละไปขึ้นช้าง

บุญฮาม “ถามทำไมรึ”

(นิคม รายยวา, 2538: 58)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ คำงาย ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ บุญฮาม กล่าวคือ หลังจากที่คำงายกล่าวถ้อยคำจบ ทั้งคำงาย และบุญฮามต่างก็หัวเราะ บุญฮามเองก็ไม่คิดว่าถ้อยคำที่คำงายกล่าวเป็นการถาม ฉะนั้นจึงไม่ตอบกลับการถามของคำงาย ส่วนคำงายเองก็ไม่ได้กระตือรือร้นที่จะให้ได้คำตอบ แต่กลับถามคำถามในประเด็นอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่คุยก่อนหน้านั้นแทน

ทั้งคำงาย และบุญฮามคุยกันถึงเรื่องการล่องแพเมื่อนานมาแล้ว ซึ่งบุญฮามก็ไม่แน่ใจว่าคำงายจะจำเหตุการณ์ในครั้งนั้นได้หรือไม่ เพราะมันผ่านมานานแล้ว จึงได้ถามโดยใช้คำบอกการถาม “รึ” ซึ่งกร่อนเสียงมาจากคำว่า “หรือ” แต่คำงายเชื่อว่าเหตุการณ์ในครั้งนั้น เป็นเหตุการณ์ที่น่าประทับใจที่จะไม่มีวันลืม ซึ่งแตกต่างจากความเชื่อของบุญฮามที่เชื่อว่าคำงายอาจจะลืม

หรือไม่ก็ได้ ดังนั้นคำงายจึงได้ใช้รูปประโยคคำถามกล่าวแย้ง เพื่อให้บุญฮามหยุดคิด และให้รู้ว่าตนมีความเชื่อที่แตกต่างจากบุญฮามในเรื่องเหตุการณ์การล่องแพลงไปทางใต้ ซึ่งยังคงอยู่ในความทรงจำของเขา

ตัวอย่างที่ 15 บทสนทนาระหว่าง คำงาย กับ แอ ลูกชายของคำงาย แอร้องจะขี่ช้าง คำงายจึงตัดก้านกล้วยมาทำเป็นช้างให้แอขี่เล่น

คำงาย “นี่แหละช้าง ขี่เลย” เขาบอก

ลูกชายเขายืนงง สักครู่จึงค่อย ๆ ยื่นมือออกรับแล้วโยนทิ้ง

แอ “มันไม่เหมือนช้าง” แกว่า พร้อมกับกระทืบเท้าร้องไห้เสียงดัง

คำงาย “**ทำไมไม่เหมือน**” คำงายยืนมองลูกชาย “แอ ดูซิ มีหางด้วย นี่ไง” เขาหยิบก้านกล้วยขึ้นมา ชี้ให้ดูใบเขียวที่ติดอยู่ตรงปลาย

แอ “ไม่เอา” แกร้อง

(นิคม รายยวา, 2538: 64-65)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ คำงาย ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ แอ แต่กลับให้เหตุผลสนับสนุนคำแย้งของตนที่มีความเชื่อที่แตกต่างจากผู้ฟัง ให้มีความน่าเชื่อถือขึ้นไปอีก

แอรบเร้าคำงายให้หาช้างมาให้ตนขี่ คำงายจึงตัดก้านกล้วยมาทำเป็นช้างให้ขี่แทน แต่ถูกแอปฏิเสธว่าไม่เหมือนช้างจริงๆ แม้คำงายจะรู้ว่าช้างก้านกล้วยไม่เหมือนช้างจริงๆ แต่เขาก็ต้องแสดงความเห็นในทางที่ตรงกันข้ามกับแอเพราะเขาไม่ต้องการให้แอรบเร้าจะเอาช้างจริงๆ เนื่องจาก ตนไม่มีความสามารถที่จะหาช้างจริงๆ มาให้แอขี่ได้ ด้วยเหตุนี้ คำงายจึงใช้รูปประโยคคำถามโต้แย้ง เพื่อให้แอหยุดคิด และรู้ว่าตนมีความคิดเห็นที่แตกต่างออกไป นอกจากนี้คำงายยังได้ให้เหตุผลสนับสนุนว่าช้างก้านกล้วยก็มีอวัยวะต่างๆ ที่เหมือนช้างจริงๆ เพื่อให้ผู้ฟัง หรือแอคล้อยตาม

อนึ่ง การสนทนาในปริบทนี้ ผู้พูด และผู้ฟังมีสถานภาพที่แตกต่างกันมาก คำงายซึ่งเป็นผู้พูดมีฐานะเป็นพ่อของแอซึ่งเป็นผู้ฟัง และมีอายุที่มากกว่าแอมาก ดังนั้นคำงายย่อมที่ผ่านโลกมามาก จึงทำให้มีประสบการณ์มากกว่าแอด้วยเช่นกัน ดังนั้นด้วยรูปประโยค และเนื้อความของคำถามนี้ คำงายจึงรู้คำตอบของคำถามที่ตนถามดีอยู่แล้ว แต่คนเป็นพ่อก็ย่อมที่จะต้องหาทางบ่ายเบี่ยงไม่ให้ลูกของตนซึ่งเป็นเด็กเล็กงอแง หรือรบเร้าจะเอาสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเกินความสามารถของตน และความจำเป็นของเด็กเอง ด้วยเหตุถ้อยคำในปริบทนี้ผู้พูดจึงมีเจตนาที่จะแย้งความคิดของผู้ฟัง มากกว่าที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบ

ตัวอย่างที่ 16 บทสนทนาระหว่าง มะจัน กับคำงาย เมื่อครั้งก่อนมะจัน กับคำงายมักจะชอบขึ้นไปที่บนเนิน เพื่อไปดูหมอกในตอนเช้า และมะจันก็บอกกับคำงายว่าอยากสานตะกร้าเพื่อที่จะมาเก็บหมอก หลังจากที่มะจันตัดลำไม้ไผ่ มาจักตอก และเหล่าเป็นซี่ๆ แล้ว ก็เริ่มลงมือสานตะกร้าจนสำเร็จ

เธอชูให้คำงายดูพร้อมกับหัวเราะ

คำงาย “จะเอาไว้ใส่อะไรหรือ” เขาถาม

มะจัน “ใส่หมอก”

คำงาย เขารู้สึกสนุกจึงบอกเธอ “ทำเผื่อฉันใบซิ”

มะจัน “ใช้รวมกันก็ได้” เธอว่า “**จะเอาไปทำไมเยอะแยะ**” เธอยิ้มน้อย ๆ ตรงมุมปาก ขณะก้าวลงไปในเพิง คล้องตะกร้าเข้ากับงวงช้างไม้ แล้วกลับขึ้นเรือนโดยไม่พูดจาอะไรสักคำ

(นิคม รายยวา, 2538: 145)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ มะจัน ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ คำงาย เพราะหลังจากที่มะจันกล่าวถามจบเธอก็กระทำอาการอย่างอื่นแทน แม้คำงายจะไม่ตอบคำถามกลับเธอก็ไม่ถามซ้ำเพื่อให้ได้คำตอบกลับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการถามของเธอไม่ได้มีเจตนาที่จะต้องการคำตอบ

คำงายเห็นมะจัน ภรรยาของตนสานตะกร้าที่จะใช้เก็บหมอกเสร็จ ก็อยากจะได้ตะกร้าด้วย จึงขอร้องให้มะจันสานให้ตนสักใบหนึ่ง แต่มะจันไม่เห็นด้วยกับความคิดของคำงายที่ต้องการตะกร้าเพิ่มอีก เพราะตะกร้าเพียงใบเดียวก็เพียงพอสำหรับเขาทั้งสองคนที่มักจะออกไปบนเนินด้วยกันในตอนเช้า ซึ่งสามารถใช้ร่วมกันได้ ด้วยเหตุนี้มะจันจึงได้ใช้ประโยคคำถามโต้แย้ง เพื่อให้คำงายหยุดคิด และรู้ว่าตนมีความคิดที่แตกต่างออกไปในเรื่องของจำนวนตะกร้า ว่ามีเพียงใบเดียวก็เพียงพอแล้วสำหรับเขาทั้งสองคน

อนึ่ง “หมอก” เป็นเพียง ละอองน้ำขนาดเล็กมากที่มองเห็นได้ด้วยตาเปล่า เกิดจากการกลั่นตัวของไอน้ำ ลอยอยู่ในอากาศ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1255) ดังนั้นการที่จะเก็บหมอกในตะกร้าจึงไม่สามารถกระทำได้ ซึ่งทั้งมะจัน และคำงายต่างก็รู้ดีอยู่แล้ว ดังนั้นมะจันจึงไม่เห็นด้วยกับคำงายี่จะต้องการตะกร้าเพิ่ม เพราะในที่สุดก็ไม่สามารถที่จะเก็บหมอกใส่ตะกร้าได้จริง

ตัวอย่างที่ 17 บทสนทนาระหว่าง ลำเจียก หัวหน้าแม่บ้านอาคารผู้ป่วย ในสถานสงเคราะห์คนชรา กับ ยายจันทร์ และยายบุญเรือน ยายจันทร์เชื่อว่ายายบุญเรือนที่อยู่เตียงติดกันขโมยเงินของตนไป จึงได้พูดจาเหน็บแนม ยายบุญเรือนไม่พอใจจึงรื้อข้าวของของตนภายในตู้ออกมาเสียงดัง จึงเป็นเหตุให้ลำเจียก ซึ่งเป็นหัวหน้าแม่บ้านเข้ามาดู ยายบุญเรือนจึงฟ้องลำเจียกที่ยายจันทร์กล่าวหาตนว่าขโมยเงินของแกไป

ลำเจียก “เงินยายแกหายเหรอ?”

อุบล “เรื่องนี้ไม่รู้ พูดลำบาก รู้แต่ว่าไอ้ที่งานมันช้าก็เพราะเรื่องนี้ล่ะ พูดกันไปพูดกันมา หนูต้องเสียเวลาค้นตู้รื้อเตียง... ปวดหัว”

ยายบุญเรือน (ฟ้องลำเจียก) “คุณแม่ต้องจัดการให้ดิฉันนะคะ อยู่ ๆ จะมาหาว่าดิฉันเป็นคนลักขโมย ตระกูลดิฉันไม่เคยมีเรื่องเสียหายอย่างนี้”

ลำเจียก (อย่างรำคาญใจ) “ทำไมยายสองคนนี่อยู่ด้วยกันดี ๆ เหมือนเตียงอื่น ๆ เขาบ้างไม่ได้เหรอ ดูอย่างยายเอิบ ยายทับทิม หรือยายสอนกับยายนวลนั่นไม่เห็นเขาทะเลาะกันเลย... เอ้า ถ้ายายให้จัดการ ฉันก็จะจัดการให้ รอสักพักก่อน” (เสียงเธอสั่งด้วยอำนาจ) ทั้งคู่จึงสงบ

ลำเจียก (หันมาทางยายจันทร์) “บอกแล้วว่าให้ตังค์พ่อบ้านเขาไปซื้อสายยูมาซ่อม แล้วก็ใส่กุญแจซะ เตือนจนปากเปียกปากแฉะแล้วก็ไม่ฟัง”

ยายจันทร์ (ก้มหน้า) “ก็มันแพงนี่คะ คุณแม่”

ลำเจียก “**จะไม่ให้แพงได้อย่างไรล่ะ** ยายเล่นทำลูกกุญแจหายไม่เว้นแต่ละเดือนนี่ แล้วตังค์นี่ ยายไปลืมไว้ที่ไหนหรือเปล่า?”

ยายจันทร์ “ไม่ลืมแน่นอนค่ะ คุณแม่”

(ชาติ กอบจิตติ, 2537: 64- 65)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ลำเจียก กล่าวถ้อยคำที่มีเนื้อความขัดแย้งกับข้อความของผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ยายจันทร์ นอกจากนี้ลำเจียกยังได้ให้เหตุผลสนับสนุนเรื่องที่ตนเองกล่าวแย้งด้วย

ลำเจียกตำหนิยายจันทร์เรื่องเงินหาย ก็เพราะยายจันทร์ไม่ซื้อสายยูมาคล้องกุญแจตู้ไว้ ยายจันทร์จึงอ้างว่าสายยูมีราคาแพง ลำเจียกไม่เห็นด้วยกับความเชื่อของยายจันทร์ที่เชื่อว่าสายยูแพง เพราะที่จริงแล้วซื้อเพียงครั้งเดียวก็สามารถใช้งานได้ตลอด แต่ยายมักจะทำกุญแจหายจึงทำให้ต้องซื้อบ่อย ด้วยเหตุผลนี้เองที่ลำเจียกใช้สนับสนุนการกล่าวแย้งยายจันทร์เรื่องราคาสายยูที่ยายจันทร์เชื่อว่ามีราคาแพงหลังจากที่ตนกล่าวแย้งไปก่อนแล้ว ดังนั้นรูปประโยคคำถามที่ลำเจียกกล่าวจึงมีเจตนาที่จะแย้งยายจันทร์ เพื่อให้นางรู้ว่าตนมีความคิดเห็นที่แตกต่างออกไป กล่าวคือ สายยูนั้นราคาไม่แพง ตามที่ยายจันทร์คิด แต่ที่แพงก็เพราะยายจันทร์มักจะทำกุญแจหาย จึงต้องซื้อมาเปลี่ยนใหม่

ตัวอย่างที่ 18 บทสนทนาระหว่าง ยายนวล กับ ยายบุญเรือน ยายบุญเรือนมักจะบอกว่าตนเองเป็นลูกผู้ดีเก่า มีทรัพย์สมบัติมากมาย แต่คนอื่นๆ ในสถานสงเคราะห์คนชราก็ไม่มีใครเชื่อ เพราะถ้าเป็นลูกผู้ดีเก่า ซึ่งมีอันจะกินจริง ทำไมถึงต้องมาอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราแห่งนี้ วันหนึ่งมีครอบครัว ๆ หนึ่งมาทำบุญด้วยการเลี้ยงอาหารในสถานสงเคราะห์คนชราแห่งนี้ เนื่องในวันเกิดของคุณย่า หลังจากที่เลี้ยงอาหารเสร็จ คุณย่า และลูก ๆ หลานก็เดินเยี่ยม และแจกซองเงินแก่คนชราทุกคน แต่พอมาถึงเตียงยายบุญเรือน คุณย่าก็จำได้ว่าเมื่อก่อนเคยอยู่บ้านเป็นคนรับใช้ให้กับเจ้าพระยาสุนทรฯ บิดาของยายบุญเรือน ด้วยเหตุนี้เองยายบุญเรือนหลักฐานที่มีคนจำนางได้ว่าเป็นลูกผู้ดีเก่ามาอวดอ้างกับยายชราคนอื่น ๆ

ยายบุญเรือน “คราวนี้เราเชื่อฉันหรือยังล่ะ ว่าเรื่องที่ฉันพูดกับเราน่ะเป็นความจริง?” ยายบุญเรือนถามช้า ๆ ด้วยยังไม่หายเหนื่อย

ยายจันทร์ “อิฉันไม่ได้ว่าแม่เอาไปนะ” สีหน้ายายจันทร์หงุดหงิด

ยายบุญเรือน “เงินทองของเราน่ะฉันไม่อยากได้หรอก แต่ที่มาเนี่ยจะมาบอกเราว่า ที่ฉันพูดน่ะ มันเป็นเรื่องจริงทั้งนั้น เห็นไหมล่ะ เงินที่แม่ได้วันนี้ คนที่ให้แม่ก็เคยเป็นขี้ข้าในเรือนฉันมาก่อน...”

ยายนวล “แล้วมันเป็นยังไงล่ะจ๊ะ แม่บุญเรือน?” ยายนวลถามแทรกขึ้น

ยายบุญเรือน “ไม่เป็นยังไงหรอก อยากจะมาบอกว่า ฉันน่ะไม่ใช่ขี้ครอกขี้ข้าใครเหมือนอย่างเรา”

ยายนวล “อ้อ เหรอแม่ แล้วแม่จะมาบอกฉันทำไม แม่รู้แม่ก็เก็บเอาไว้เถอะ ฉันไม่อยากรู้ประวัติใครหรอก”

ยายบุญเรือน “ก็พูดให้รู้กันไว้” เสียงยายบุญเรือนเข้มขึ้น แต่กำลังขาของตัวเองอ่อนลงแกค่อย ๆ เดินมาทรุดตัวลงนั่งที่พื้นระหว่างเตียง ทั้งสามจึงนั่งเสมอราบกับพื้นเท่ากัน

ยายนวล “มันก็เหมือนกันล่ะค่ะ แม่บุญเรือน” ยายนวลว่า “ไม่ต้องมาแสดงประวัติกันหรอก ถ้าแน่กันจริงก็ไม่ต้องมาอยู่ที่นี่กันหรอก”

ยายบุญเรือน “แต่ฉันมันคนมีชาติมีตระกูล มีทาสมีบริวาร”

ยายนวล “**แล้วตอนนี้อยู่ที่ไหนล่ะ ทาสบริวารของแม่น่ะ อยู่ที่ไหน**?” ยายนวลสวนย้อน

ยายบุญเรือนอึ้ง นึกถึงความจริง คนเหล่านั้นได้หมดไปนานแล้ว มันเพียงเหลืออยู่ในความทรงจำ ความภูมิใจในอดีตอันรุ่งโรจน์ของนางเท่านั้นเอง

(ชาติ กอบจิตติ, 2537: 136-137)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในประโยคคำถามนี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะแย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ยายนวล ไม่พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ยายบุญเรือน เนื่องจากยายนวลรู้คำตอบในคำถามที่ตนถามดีอยู่แล้ว

ยายบุญเรือนกล่าวกับยายนวลว่าตนเป็นคนมีชาติมีตระกูล และมีข้าทาสบริวาร แต่ยายนวลไม่เชื่อคำกล่าวของนายบุญเรือน จึงกล่าวแย้งกลับไปว่าให้ยายบุญเรือนบอกว่าข้าทาสบริวารของตนนั้นอยู่ที่ไหน ซึ่งความจริงแล้วยายนวลก็รู้ดีอยู่แล้วว่ายายบุญเรือนไม่มีข้าทาสบริวาร เพราะถ้ามีก็คงไม่ต้องมาอาศัยอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราให้คนอื่นดูแล ด้วยเหตุนี้ รูปประโยคคำถามที่ยายนวลถามนั้นมีเจตนาที่จะแย้งความเชื่อของยายบุญเรือน เพื่อให้ยายบุญเรือนหยุดคิดถึงและทบทวนถึงความเป็นจริงว่าตนเองไม่เหมือนเมื่อก่อนแล้ว ดังจะเห็นว่า เมื่อยายบุญเรือนได้ฟังคำแย้งนั้น นางก็ได้นึกถึงความเป็นจริงดังที่กล่าว และไม่กล่าวอะไรอีกต่อไป

ตัวอย่างที่ 19 บทสนทนาระหว่าง เสือย้อย กับร.ต.ต. ตุ้ย พันเข็ม หลังจากการดวลปืนที่ชายแดนลาว ร.ต.ต. ตุ้ย ได้พบเสือย้อยอีกครั้งในฐานะนักโทษประหารข้อหาวางแผนกบฏ และลอบสังหารนายกรัฐมนตรี จอมพลป. พิบูลสงคราม เขาได้เข้าไปเยี่ยมเสือย้อย และได้หยิบยื่นความช่วยเหลือให้ เพราะเชื่อว่าเสือย้อยไม่ได้ทำ แต่เสือย้อยกลับปฏิเสธ เพราะเขาเชื่อว่าแม้แต่ศาลที่ตัดสินคดีของเขาก็ไม่มีความยุติธรรม เนื่องจากมีการหาหลักฐานเท็จใส่ความเขา

ร.ต.ต. ตุ้ย “เรื่องที่ผมข้องใจก็คือ คนอื่นรู้ได้ยังไงว่าคุณคือนายทหารที่ก่อการกบฏเมื่อหกปีก่อน? เพราะทางราชการมีคนที่รู้เรื่องนี้เพียงสองคนคือผม กับพระโกมลพิพัฒน์ อธิบดีตำรวจคนเก่า ซึ่งตายไปแล้วเมื่อสองปีก่อน เพราะฉะนั้นตอนนี้มีแต่ผมคนเดียวในโลกที่รู้ว่าคุณคือใคร แต่ทำไมอัยการถึงสามารถตั้งข้อหาว่าคุณเกี่ยวข้องกับกบฏ และการลอบสังหารนายกฯได้”

เสือย้อย เสือย้อยยิ้มเหยียดหยัน “นั่นแหละคือจุดสำคัญ ไม่มีใครรู้หรอกว่าเสือย้อยมีอดีตเป็นนักปฏิวัติคนนั้น ไม่มีใครรู้ แม้แต่ลูกน้องผม! ทุกคนเข้าใจว่าผมลี้ภัยในอินโดจีนตั้งแต่เมื่อหกปีก่อน อีกอย่างคุณดูสภาพของผมซี ไว้ผมเผ้าหนวดเครารุงรัง ผิวคล้ำ ไม่มีวี่แววของคุณหลวงคนเดิม ไม่มีใครจำผมได้เลยสักคน นี่แปลได้อย่างเดียวว่าหลักฐานทุกอย่างที่ว่าผมเกี่ยวข้องกับการลอบสังหารเป็นหลักฐานเท็จทั้งหมด”

ร.ต.ต. ตุ้ย “ทำไมคุณไม่พูดออกมา?”

เสือย้อย “**แล้วจะมีประโยชน์อะไร** ในเมื่อนี่คือศาลพิเศษที่ตั้งกันเอง ไม่ใช่ศาลยุติธรรม”

ร.ต.ต. ตุ้ย “ช่วงหกปีที่ผ่านมาคุณทำอะไร?”

(วินทร์ เลียววาริณ, 2540: 64-65)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จากผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ เสือย้อยไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ร.ต.ต. ตุ้ย และนอกจากนี้ ผู้ฟัง หรือ ร.ต.ต. ตุ้ย ก็เข้าใจถ้อยคำที่เสือย้อยกล่าวว่าไม่ได้มีเจตนาที่จะถาม ฉะนั้นจะเห็นว่า ร.ต.ต. ตุ้ยก็ไม่ได้ตอบกลับไป แต่ได้เริ่มต้นถามคำถามในประเด็นอื่นแทน

เสือย้อยถูกตั้งข้อหาว่าวางแผนกบฏ และลอบสังหารนายกฯ ทั้ง ๆ ที่ไม่มีมูลความจริง เนื่องจากไม่มีใครรู้ว่าที่จริงแล้ว เสือย้อยก็คือ หลวงกฤษดาวินิจ ผู้ที่ก่อการกบฏเมื่อหกปีก่อน ดังนั้นทั้งเสือย้อย และร.ต.ต. ตุ้ยจึงสันนิษฐานได้ว่าหลักฐานที่นำมาอ้างนี้เป็นหลักฐานเท็จ ร.ต.ต. ตุ้ยจึงต้องการให้เสือย้อยพูดความจริงนี้ต่อศาล แต่เสือย้อยไม่เห็นด้วยกับความคิดของร.ต.ต. ตุ้ยที่จะให้บอกความจริงต่อศาล โดยได้เหตุผลสนับสนุนถ้อยคำที่กล่าวแย้งว่า ศาลไม่มีความยุติธรรมแล้ว แม้จะพูดความจริงไปก็ไม่ทำให้เขาพ้นข้อกล่าวหานี้ได้ เพราะศาลที่ตั้งขึ้นพิจารณาก็มาจากกลุ่มคนที่รู้จัก และมีผลประโยชน์ร่วมกันทั้งนั้น ดังจะเห็นว่าเมื่อเสือย้อยกล่าวเหตุผลแย้งจบ ร.ต.ต. ตุ้ยก็มีความคิดที่เปลี่ยนไป และไม่พูดถึงประเด็นที่จะให้เสือย้อยพูดความจริงนี้อีกเลย ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า เสือย้อยใช้รูปประโยคคำถามโต้แย้ง ร.ต.ต. ตุ้ย เพื่อให้หยุดคิด และรู้ว่าตนมีความคิดเห็นที่แตกต่างออกไป

ตัวอย่างที่ 20 บทสนทนาระหว่าง ครูวัน กับ พ.ต.อ. ตุ้ย พันเข็ม หลังจากที่พ.ต.อ. ตุ้ยช่วยให้จอม พลป. หนีไปเขมรได้สำเร็จ จากการทำการปฏิวัติโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อปี 2500 เขาก็รอดจากการถูกพิพากษาทางการเมืองเนื่องจากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เห็นว่าเขามีความซื่อสัตย์ พ.ต.อ. ตุ้ยจึงได้ขอย้ายกลับไปปฏิบัติหน้าที่ที่บ้านเกิด คือ ที่อำเภอสว่างดินแดน จังหวัดสกลนคร ที่นั่นพ.ต.อ. ตุ้ยได้สนิทสนมกับชาวบ้านเป็นอย่างดีโดยเฉพาะครูวัน ทุกวันระหว่างทางกลับบ้านเขาต้องผ่านบ้านครูวันเสมอเพื่อมากินข้าวเย็นและสนทนาเรื่องการเมือง

ครูวัน “ตราบใดที่ชนชั้นปกครองยังหลงใหลรักษาอำนาจไปวัน ๆ ไม่เคยมารับรู้ความลำบากของคนอีสาน อีกไม่นานเหตุการณ์การทลายคุกบาสเตียนของฝรั่งเศสจะเกิดขึ้นที่นี่”

พ.ต.อ. ตุ้ย เขายิ้ม “ลุงพูดเหมือนคาร์ล มาร์กซ์”

ครูวัน “ตั้งแต่หลังรัฐประหารปี 2490 มา บ้านเมืองเรามีขื่อมีแปเสียเมื่อไหร่ ชาวบ้านอยู่ในอาณาจักรแห่งความกลัว ทหารตำรวจที่เป็นคนถือปืนกลายเป็นเครื่องมือของนักการเมืองบางคน นักการเมืองที่ดีก็ถูกฆ่าตายจนเกือบสูญพันธุ์ เมื่อเป็นเช่นนี้ชาวบ้านก็ไม่มีทางอื่นเดิน นอกจากจะเดินสายสังคมนิยม...”

พ.ต.อ. ตุ้ย “สังคมนิยม?”

ครูวัน “ใช่ เดินสายสังคมนิยม”

พ.ต.อ. ตุ้ย “คอมมิวนิสม์?”

ครูวัน “ไม่! สังคมนิยม ไม่จำเป็นต้องเหมือนคอมมิวนิสม์แบบในจีนหรือรัสเซีย”

พ.ต.อ. ตุ้ย “ผมไม่เคยรู้ว่าลุงสนใจเรื่องนี้ ถ้าลุงคุยเรื่องนี้กับคนอื่น อาจแก่ตายในคุกได้ง่าย ๆ นา ไม่มีใครรู้หรอกว่าสังคมนิยมของลุงหมายถึงอะไร คนอื่นจะเหมาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ไปหมดทันที”

ครูวัน “ผมรู้ แม้แต่นายปรีดีที่เขียนเค้าโครงเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมก็ถูกขับออกนอกประเทศมาแล้ว เมื่อเดือนก่อนเพื่อนผมที่นี่สองคนก็เพิ่งถูกสั่งประหารไป...” คนแก่ถอนใจยาวอย่างหดหู่ “... ข้อหาคอมมิวนิสต์เดิม ๆ แต่ผมไม่กลัว ผมแก่แล้ว ใครจะจับผมเข้าคุกก็ช่างมัน **นี่เป็นประเทศประชาธิปไตยไม่ใช่เรอะ**”

เขานิ่งเงียบไปครู่หนึ่ง เหตุการณ์ประหารผู้ต้องหา ‘คอมมิวนิสต์’ นามครอง จันดาวงศ์กับทองพันธ์ สุทธิมาศสองคนนั้นดูจะสะเทือนใจชาวบ้านไม่น้อย แม้ทางราชการจะยืนยันหลักฐานก็ตาม แต่เขาไม่เคยเห็นด้วยกับการใช้มาตรา 17 ของผู้นำประเทศแม้แต่น้อย

พ.ต.อ. ตุ้ย เขาแย้ง “แต่สังคมนิยมมันก็เป็นการยึดทุกสิ่งมาเป็นของรัฐว่าไปแล้วมันก็เป็นเผด็จการอีกรูปแบบหนึ่ง...”

(วินทร์ เลียววาริณ, 2540: 256-257)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะให้ข้อมูลที่เป็นความคิดของผู้พูดเพื่อโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จากผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้ คือ ครูวัน ใช้คำบอกการถามคำว่า “ไม่ใช่เรอะ” ซึ่งเป็นคำที่ผู้พูดพูดออกเสียงไม่เต็ม จึงทำให้เสียงเพี้ยนไปจากรูปของคำว่า “ไม่ใช่หรือ” ซึ่งเป็นคำบอกการถามท้ายประโยคที่ใช้แย้ง หรือเตือนอีกฝ่ายหนึ่ง (นววรรณ พันธุเมธา, 2527: 87) มากกว่าที่จะต้องการคำตอบกลับจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ พ.ต.อ. ตุ้ย

ครูวันพูดถึงเรื่องการปกครองแบบสังคมนิยม แต่พ.ต.อ. ตุ้ย เชื่อว่าการปกครองแบบนี้ก็เหมือนกับการปกครองแบบคอมมิวนิสม์ ซึ่งในช่วงเวลานั้นคือ ในปี 2504 รัฐบาลเข้มงวดกับการกวาดล้างผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสม์ ใครก็ตามที่เข้าร่วม หรือมีแนวความคิดที่เป็นคอมมิวนิสม์ก็จะถูกจับไปประหาร ด้วยเหตุนี้ พ.ต.อ. ตุ้ย จึงเตือนครูวันว่าการพูดเรื่องนี้อาจทำให้ครูวันถูกจับได้ แม้ว่าครูวันจะแย้งว่าการปกครองแบบสังคมนิยม ไม่เหมือนกับการปกครองแบบคอมมิวนิสม์ แต่พ.ต.อ. ตุ้ยก็ยังเชื่อว่าหากครูวันไปพูดกับบุคคลอื่น เขาอาจไม่เข้าใจอย่างที่ครูวันเข้าใจ แล้วครูวันก็อาจถูกจับได้ ดังนั้นครูวันจึงได้กล่าวแย้งโดยให้เหตุผลซึ่งเป็นความคิดของตัวเองว่าประเทศไทยนี้ปกครองแบบระบอบประชาธิปไตย ซึ่งการปกครองในระบอบนี้ประชาชนมีสิทธิเสรีที่จะแสดงความคิดเห็น ฉะนั้นตนจึงย่อมที่จะมีสิทธิที่จะแสดงความเห็นด้วยเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ ครูวันจึงใช้รูปประโยคำถามโต้แย้งความคิดของพ.ต.อ. ตุ้ย เพื่อให้เขาเห็นว่าตนมีความเห็นที่แตกต่างออกไป

อนึ่ง ด้วยอาชีพของครูวัน และจากบทบรรยายในเรื่องที่ว่า '*สามปีมานี้นายตำรวจคลุกคลีกับชาวบ้าน เข้าใจลึกซึ้งถึงทุกข์สุขของชาวบ้าน ทุกวันระหว่างทางกลับบ้านเขาต้องผ่านบ้านครูวันเสมอ ครูชรามักชวนเขากินข้าวเย็นและสนทนาเรื่องการเมืองกันเสมอ*' (วินทร์ เลียววาริณ, 2540: 256) ทำให้เห็นว่า ครูวันเป็นบุคคลหนึ่งที่มีความสนใจในการปกครองของบ้านเมือง ฉะนั้นจึงได้สนทนากันกับพ.ต.อ. ตุ้ยบ่อยครั้ง และด้วยอาชีพครู ที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียน ดังนั้นครูวันจึงเป็นผู้มีความรู้ท่านหนึ่งในหมู่บ้านนี้ ด้วยเหตุนี้ประโยคการถามถึงระบบการปกครองของประเทศจึงไม่ใช่สิ่งที่ครูวันไม่รู้ แต่ที่ต้องกล่าวถามก็เพื่อที่จะโต้แย้งมากกว่า

ตัวอย่างที่ 21 บทสนทนาระหว่าง ครูวัน กับ พ.ต.อ. ตุ้ย พันเข็ม หลังจากที่พ.ต.อ. ตุ้ยช่วยให้จอมพลป. หนีไปเขมรได้สำเร็จ จากการทำการปฏิวัติโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อปี 2500 เขาก็รอดจากการถูกพิพากษาทางการเมือง เนื่องจากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เห็นว่าเขามีความซื่อสัตย์ พ.ต.อ. ตุ้ยจึงได้ขอย้ายกลับไปปฏิบัติหน้าที่ที่บ้านเกิด คือ ที่อำเภอสว่างดินแดน จังหวัดสกลนคร ที่นั่นพ.ต.อ. ตุ้ยได้สนิทสนมกับชาวบ้านเป็นอย่างดีโดยเฉพาะครูวัน ทุกวันระหว่างทางกลับบ้านเขาต้องผ่านบ้านครูวันเสมอเพื่อมากินข้าวเย็นและสนทนาเรื่องการเมือง

ครูวัน "ตราบใดที่ชนชั้นปกครองยังหลงใหลรักษาอำนาจไปวัน ๆ ไม่เคยมารับรู้ความลำบากของคนอีสาน อีกไม่นานเหตุการณ์การทลายคุกบาสเตียนของฝรั่งเศสจะเกิดขึ้นที่นี่"

พ.ต.อ. ตุ้ย เขายิ้ม “ลุงพูดเหมือนคาร์ล มาร์กซ์”

ครูวัน “ตั้งแต่หลังรัฐประหารปี 2490 มา บ้านเมืองเรามีขื่อมีแปเสียเมื่อไหร่ ชาวบ้านอยู่ในอาณาจักรแห่งความกลัว ทหารตำรวจที่เป็นคนถือปืนกลายเป็นเครื่องมือของนักการเมืองบางคน นักการเมืองที่ดีก็ถูกฆ่าตายจนเกือบสูญพันธุ์ เมื่อเป็นเช่นนี้ชาวบ้านก็ไม่มีทางอื่นเดิน นอกจากจะเดินสายสังคมนิยม...”

พ.ต.อ. ตุ้ย “สังคมนิยม?”

ครูวัน “ใช่ เดินสายสังคมนิยม”

พ.ต.อ. ตุ้ย “คอมมิวนิสม์?”

ครูวัน “ไม่! สังคมนิยม ไม่จำเป็นต้องเหมือนคอมมิวนิสม์แบบในจีนหรือรัสเซีย”

พ.ต.อ. ตุ้ย “ผมไม่เคยรู้ว่าลุงสนใจเรื่องนี้ ถ้าลุงคุยเรื่องนี้กับคนอื่น อาจแก่ตายในคุกได้ง่าย ๆ นา ไม่มีใครรู้หรอกว่าสังคมนิยมของลุงหมายถึงอะไร คนอื่นจะเหมาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ไปหมดทันที”

ครูวัน “ผมรู้ แม้แต่นายปรีดีที่เขียนเค้าโครงเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมก็ถูกขับออกนอกประเทศมาแล้ว เมื่อเดือนก่อนเพื่อนผมที่นี่สองคนก็เพิ่งถูกสั่งประหารไป...” คนแก่ถอนใจยาวอย่างหดหู่ “... ข้อหาคอมมิวนิสต์เดิม ๆ แต่ผมไม่กลัว ผมแก่แล้ว ใครจะจับผมเข้าคุกก็ช่างมัน นี่เป็นประเทศประชาธิปไตยไม่ใช่เรอะ”

เขานิ่งเงียบไปครู่หนึ่ง เหตุการณ์ประหารผู้ต้องหา ‘คอมมิวนิสต์’ นามครอง จันดาวงศ์กับทองพันธ์ สุทธิมาศสองคนนั้นดูจะสะเทือนใจชาวบ้านไม่น้อย แม้ทางราชการจะยืนยันหลักฐานก็ตาม แต่เขาไม่เคยเห็นด้วยกับการใช้มาตรา 17 ของผู้นำประเทศแม้แต่น้อย

พ.ต.อ. ตุ้ย เขาแย้ง “แต่สังคมนิยมมันก็เป็นการยึดทุกสิ่งมาเป็นของรัฐว่าไปแล้วมันก็เป็นเผด็จการอีกรูปแบบหนึ่ง...”

ครูวัน “คุณดูบ้านเมืองเราในตอนนี้สิ แล้วบอกผมว่าดีไหม **เราไม่มีรัฐสภามานานเท่าไหร่แล้ว? แต่แม้เรามีส.ส. แล้วไง?** เราเล่นการเมืองแบบอำนาจนิยม ธุรกิจนิยม ชาวบ้านเลยไม่มีอะไรกิน...”

พ.ต.อ. ตุ้ย “ประชาธิปไตยไม่ใช่เป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาชั่วข้ามคืนเสียเมื่อไหร่”

(วินทร์ เลียววาริณ, 2540: 256-257)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามทั้ง 2 รูปประโยค ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคทั้งสองเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามทั้งสองนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อ

ต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งเพื่อให้ผู้ฟังหยุดคิด ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ครูวัน ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ พ.ต.อ. ตุ้ย แม้แต่พ.ต.อ. ตุ้ยเองก็รับรู้เจตนาของครูวันดีว่าครูวันดีไม่ได้มีเจตนาถาม ตนจึงไม่ได้ตอบกลับการถามเช่นกัน

ครูวันเชื่อว่าระบอบสังคมนิยมที่ประชาชนเข้าร่วมในขณะนี้ไม่เหมือนกับระบอบคอมมิวนิสต์ในประเทศจีน หรือรัสเซีย แต่พ.ต.อ. ตุ้ย ไม่เห็นด้วย เขากลับเชื่อว่ารูปแบบการปกครองทั้งสองระบอบนี้เหมือนกัน คือศูนย์รวมอำนาจอยู่ที่คน ๆ เดียว และไม่เห็นด้วยที่ประเทศไทยจะใช้รูปแบบการปกครองทั้งสองรูปแบบนี้ ดังนั้นครูวันจึงได้กล่าวแย้งเพื่อให้พ.ต.อ. ตุ้ยหยุดคิดว่า แล้วการปกครองแบบระบอบประชาธิปไตยในเวลานี้ต่างจากการปกครองแบบระบอบสังคมนิยม หรือคอมนิวนิสต์อย่างไร ถึงแม้ว่าจะเป็นประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยแล้วก็ตาม แต่อำนาจการปกครองก็ยังคงอยู่ที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งก็ไม่ต่างอะไรกับระบอบคอมมิวนิสต์ หรือระบอบสังคมนิยม เพราะไม่มีรัฐสภา หรือแม้ว่าจะมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่อำนาจก็ไม่ได้อยู่ที่พวกเขาเหล่านั้น ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามทั้งสองรูปประโยคที่ครูวันกล่าวจึงมีเจตนาที่จะแย้งเพื่อให้พ.ต.อ. ตุ้ย หยุดคิด และรู้ว่าตนมีความเห็นที่แตกต่างออกไป

ตัวอย่างที่ 22 บทสนทนาระหว่าง รัฐมนตรี สุทิน กับ พล.ต.ต. ตุ้ย พันเข็ม พล.ต.ต. ตุ้ย ได้หลักฐานที่เป็นรูปนายพร ซึ่งเป็นลูกจ้างที่โรงงานทอผ้าของรัฐมนตรีสุทินกำลังเผาตึก ก.ต.ป. เขารู้มาว่าทางตำรวจได้ส่งหลักฐานเกี่ยวกับการคอรัปชันของรัฐบาลชุดนี้ ซึ่งก็รวมถึงรัฐมนตรีสุทินด้วย นั้นไปให้กับ ก.ต.ป. แล้วโดยไม่มีสำเนาเก็บไว้กับทางตำรวจเลย ด้วยเหตุนี้รัฐมนตรีสุทินจึงได้มาหาพล.ต.ต. ตุ้ยเพื่อบอกให้หยุดการหาหลักฐานดำเนินคดีกับนายพร และตน

พล.ต.ต. ตุ้ย “ท่านจำได้ไหมครับว่าเมื่อสามเดือนก่อนท่านเคยถามผมทีนึงแล้วว่าทางตำรวจยุ่งเกี่ยวกับข้อมูลต่าง ๆ ของข้าราชการระดับสูงและนักการเมืองหรือไม่ และผมเรียนให้ท่านทราบว่ามีตำรวจมานอื่นมารับงานนี้ต่อจากผม หลังจากนั้น ก.ต.ป. ก็ขอข้อมูลทั้งหมดไป”

รัฐมนตรีสุทิน “งั้นเหรอ? ผมจำไม่ได้แล้ว”

พล.ต.ต. ตุ้ย “ท่านควรจะจำได้ เพราะนายตำรวจคนนั้นเคยบอกผมว่าท่านโทรถามเขาเหมือนกัน และเขาก็บังเอิญบอกท่านว่า ข้อมูลทั้งหมดถูกส่งไป ก.ต.ป. หมด ไม่มีสำเนาที่กรมตำรวจเลย”

รัฐมนตรีสุทิน “แล้วมันเกี่ยวกับผมหรือเรื่องนี้ยังไง?”

พล.ต.ต. ตุ้ย “ชื่อของท่านก็เป็นคนหนึ่งที่อยู่ในแฟ้มข้อมูลนั้นด้วย”

รัฐมนตรีสุทิน สีหน้าท่านรัฐมนตรีไม่เปลี่ยน “แล้วไง?...”

พล.ต.ต. ตุ้ย “เมื่อ ก.ต.ป. ถูกเผา แฟ้มข้อมูลการคอร์รัปชันของข้าราชการ และนักการเมืองเหล่านั้นก็ถูกเผาไปด้วยหมดสิ้น...”

รัฐมนตรีสุทิน รัฐมนตรีหัวเราะเบา ๆ “คุณตุ้ย คุณนี่กำลังโยงเรื่องการเรียกร้องประชาธิปไตยมาหาว่าผมเกี่ยวข้องกับการเผาตึก ก.ต.ป. เพื่อทำลายหลักฐานคอร์รัปชันงั้นหรือ?”

พล.ต.ต. ตุ้ย “ผมไม่ได้พูด ท่านพูดออกมาเอง”

รัฐมนตรีสุทิน รัฐมนตรีสุทินยิ้มเครียด สายตาคู่นั้นจ้องตานายพลตำรวจเขม็งนิ่ง “ผมถือว่าเราคุยเรื่องนี้กันเป็นการส่วนตัวนะ ไม่เช่นนั้นผมคงฟ้องคุณฐานหมิ่นประมาท เพราะเรื่องนี้ไม่มีหลักฐานอะไรอยู่เลย”

พล.ต.ต. ตุ้ย “รูปถ่ายใบนั้นก็คือหลักฐาน”

รัฐมนตรีสุทิน คู่สนทนาจุ๊ปาก “ผมไม่ชอบน้ำเสียงคุณเลย อย่ามาบลั๊ฟผมเลยน่ะ มันใช้อ้างอิงในศาลไม่ได้คุณก็รู้ แค่ผมพูดว่าผมไม่เคยรู้จักกับผู้ชายคนนี้ เรื่องก็จบ ขอโทษนะครับคุณตุ้ย **คำพูดของนายตำรวจคนหนึ่งกับคำพูดของวีรบุรุษประชาธิปไตยอย่างไหนจะมีน้ำหนักมากกว่ากัน?**”

นายพลตำรวจตรีรู้สึกถึงเพลิงโทสะที่ค่อย ๆ ผุดขึ้นมาจากภายใน เขาฝืนหัวเราะอย่างพยายามสะกดกลั้นอารมณ์ แต่ไม่สำเร็จ

(วินทร์ เลียววาริณ, 2540: 296-297)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จากผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ รัฐมนตรีสุทิน ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ พล.ต.ต. ตุ้ย นอกจากนี้ผู้ฟัง หรือ พล.ต.ต. ตุ้ย ก็เข้าใจเจตนาของผู้พูด หรือรัฐมนตรีสุทินว่ามิได้มีเจตนาที่จะถามแต่ต้องการที่จะกล่าวแย้ง ดังที่พล.ต.ต. ตุ้ยแสดงอารมณ์ไม่พอใจหลังจากที่ฟังถ้อยคำนี้

พล.ต.ต. ตุ้ย บอกกับรัฐมนตรีสุทินว่าจะดำเนินคดีกับรัฐมนตรีสุทินที่สั่งให้ลูกน้องไปเผาตึก ก.ต.ป. เพื่อทำลายหลักฐานการคอร์รัปชันโดยมีหลักฐานเป็นรูปถ่าย ขณะที่ลูกน้องของเขา

กำลังเผาตึก โดยฉวยโอกาสลงมือในวันเดียวกันกับที่มีการจลาจลและเผาสถานที่ต่าง ๆ เพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยในวันที่ 14 ตุลาคม 2516 แต่รัฐมนตรีสุทินไม่เห็นด้วยกับพล.ต.ต. ตุ้ยว่าเขาจะเอาผิดกับตนได้จึงกล่าวแย้งว่า หากตนกล่าวปฏิเสธว่าไม่รู้จักกับผู้ชายในภาพ คำพูดของตนก็ย่อมที่จะมีน้ำหนักมากกว่า พล.ต.ต. ตุ้ย เพราะเขาเป็นผู้ที่อยู่ข้างประชาชนเพียงคนเดียวในคณะรัฐบาลนี้ และการเรียกร้องประชาธิปไตยในครั้งนี้ประชาชนก็เป็นฝ่ายชนะ ดังนั้นคำพูดของเขาก็ย่อมที่จะน่าเชื่อถือมากกว่า ในทางกลับกันพล.ต.ต. ตุ้ยเป็นผู้ที่อยู่ตรงข้าม เพราะเขาได้รับมอบหมายให้ไปปราบการจลาจลในการชุมนุมในครั้งนี้ ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาจึงสรุปได้ว่ารัฐมนตรีสุทินใช้รูปประโยคคำถามแย้งโดยตนเองก็รู้คำตอบอยู่แล้วว่าตนมีความน่าเชื่อถือมากกว่า พล.ต.ต.ตุ้ย แต่ที่กล่าวรูปประโยคคำถามนี้ออกไปก็เพื่อให้ พล.ต.ต. ตุ้ย รู้ว่าเขามีความคิดที่แตกต่างออกไป และไม่เห็นด้วยกับความคิดของ พล.ต.ต. ตุ้ยเลย

ตัวอย่างที่ 23 บทสนทนาระหว่าง ธงชัย กับ หลวงกฤษดาวินิจ ธงชัยเป็นลูกชายของนายทวี ซึ่งเป็นเพื่อนเก่าของหลวงกฤษดาวินิจ เขาหลอกให้พล.ต.อ. ตุ้ย ซึ่งปลดประจำการ และมาหาหลวงกฤษดาวินิจที่อำเภอเห่าดง ตรวจสอบหาข้อมูลเกี่ยวกับบริษัทเทร็ก ซึ่งเป็นบริษัทของนายกังวาน เจ้าของธุรกิจที่กว้างขวางระดับนานาชาติคนหนึ่ง เขามีจุดมุ่งหมายเพื่อกำจัดนายกังวานซึ่งเป็นคู่แข่งในการลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเดียวกันนี้ และเพื่อกำจัดคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ หรือ ร.ส.ช. นอกจากนี้ธงชัย กับพรรคการเมืองของเขาคิดที่จะผิดสัญญาที่พรรคการเมืองทั้ง 9 พรรคได้ให้สัญญาร่วมกันว่าจะตกลงแก้ไขรัฐธรรมนูญในสี่ประเด็นเมื่อหลวงกฤษดาวินิจรู้ความจริงทั้งหมด จึงไม่พอใจในการกระทำของธงชัย

หลวงกฤษดาวินิจ “พวกแกรู้ไหมว่าจะเกิดอะไรขึ้นเมื่อพวกแกเบี้ยวสัตยาบันของเก้าพรรค?”

ธงชัย คนหนุ่มหัวเราะ “ประชาชนคงเดินขบวนมั้ง อาจมีคนอดอาหารตายไปสักคนสองคน แล้วเรื่องก็เงียบไปเอง”

หลวงกฤษดาวินิจ “พวกแกเป็นส.ส. แบบไหนกัน ไม่สนใจเลยใช่ไหมว่าจะเกิดอะไรขึ้น?”

ธงชัย “วิถีแห่งธุรกิจการเมืองตอนนี้มันบังคับให้ต้องเป็นแบบนี้ต่างหาก**เดี๋ยวนี้การเมืองล้วน ๆ มีเสียเมื่อไหร่ล่ะ**”

หลวงกฤษดาวินิจ “ธุรกิจต้องมาก่อนการแก้แค้นใช่ไหมล่ะ”

(วินทร์ เลียววาริณ, 2540: 393)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะให้เหตุผลเพื่อแย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ธงชัย ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ หลวงกฤษดาวินิจ นอกจากนี้เนื้อความของรูปประโยคขัดแย้งกับถ้อยคำที่ผู้ฟังพูดก่อนหน้านั้น

หลวงกฤษดาวินิจเป็นผู้หนึ่งที่ต้องการให้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทยเป็นไปด้วยความสุจริต และเชื่อว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือผู้ที่ประชาชนเลือกให้เป็นตัวแทนเข้าไปมีสิทธิ์มีเสียงแทนตนในรัฐสภานั้นจะต้องเข้าไปทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมเท่านั้น แต่ธงชัยไม่เห็นด้วย เขาเชื่อว่าในยุคนี้ผู้ที่ได้เข้ามาในวงการเมืองก็ต้องหาผลประโยชน์ใส่ตัวก่อนเสมอ ดังจะเห็นว่า ธงชัยใช้คำว่า “การเมืองล้วน ๆ” ซึ่งอาจตีความได้ว่ากลุ่มนักการเมืองที่ประกอบการทุจริตในช่วงเวลานี้มีจำนวนมาก เขาจึงไม่ได้เจาะจงใคร แม้แต่ตัวเขาเอง ดังสะท้อนว่าการทุจริตก็เป็นการกระทำที่เป็นปกติของนักการเมืองในช่วงนี้ แม้แต่ตัวธงชัยเองก็คิดเช่นนั้น ด้วยเหตุนี้ ธงชัยจึงใช้รูปประโยคคำถามแย้งหลวงกฤษดาวินิจ เพื่อให้รู้ว่าตนไม่เห็นด้วยกับความคิดของเขา และมีความคิดของตนเองที่แตกต่างออกไป

ตัวอย่างที่ 24 บทสนทนาระหว่าง ธงชัย กับ หลวงกฤษดาวินิจ ธงชัยเป็นลูกชายของนายทวี ซึ่งเป็นเพื่อนเก่าของหลวงกฤษดาวินิจ เขาหลอกให้พล.ต.อ. ตุ้ย ซึ่งปลดประจำการ และมาหาหลวงกฤษดาวินิจที่อำเภอเห่าดง ตรวจสอบหาข้อมูลเกี่ยวกับบริษัทเทร็ก ซึ่งเป็นบริษัทของนายกังวาน เจ้าของธุรกิจที่กว้างขวางระดับนานาชาติคนหนึ่ง เขามีจุดมุ่งหมายเพื่อกำจัดนายกังวานซึ่งเป็นคู่แข่งในการลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเดียวกันนี้ และเพื่อกำจัดคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ หรือ ร.ส.ช. นอกจากนี้ธงชัย กับพรรคการเมืองของเขาคิดที่จะผิดสัญญาที่พรรคการเมืองทั้ง 9 พรรคได้ให้สัญญาร่วมกันว่าจะตกลงแก้ไขรัฐธรรมนูญในสี่ประเด็นเมื่อหลวงกฤษดาวินิจรู้ความจริงทั้งหมด จึงไม่พอใจในการกระทำของธงชัย

หลวงกฤษดาวินิจ “พวกแกรู้ไหมว่าจะเกิดอะไรขึ้นเมื่อพวกแกเบี้ยวสัตยาบันของเก้าพรรค?”

ธงชัย คนหนุ่มหัวเราะ “ประชาชนคงเดินขบวนมั้ง อาจมีคนอดอาหารตายไปสักคนสองคน แล้วเรื่องก็เงียบไปเอง”

หลวงกฤษดาวินิจ “พวกแกเป็นส.ส. แบบไหนกัน ไม่สนใจเลยใช่ไหมว่าจะเกิดอะไรขึ้น?”

ธงชัย “วิถีแห่งธุรกิจการเมืองตอนนี้มันบังคับให้ต้องเป็นแบบนี้ต่างหาก เดี๋ยวนี้การเมืองล้วน ๆ มีเสียเมื่อไหร่ล่ะ”

หลวงกฤษดาวินิจ “ธุรกิจต้องมาก่อนการแก้แค้นใช่ไหมล่ะ”

ธงชัย “**แล้วใครบอกล่ะว่านี่ไม่ใช่การแก้แค้น?** นี่เป็นการหลอก กร.ส.ช. มาฆาตกรรมทางการเมือง เป็นการวางแผนระยะยาวต่างหาก ถ้าลุงต้องการฆ่าปลาฉลามตัวหนึ่ง วิธีที่ดีที่สุดก็คือใช้เหยื่อล่อมันให้ขึ้นมาจากน้ำ ขึ้นมาอยู่บนหาดทรายและค่อย ๆ ตายไปเองโดยที่เราไม่ต้องทำอะไร เหยื่อในครั้งนี้ก็คือคำว่า ‘อำนาจ’”

(วินทร์ เลียววาริณ, 2540: 393)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ธงชัย ไม่ได้พยายามให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ หลวงกฤษดาวินิจ และไม่ได้เว้นช่วงของการสนทนาให้ผู้ฟังหรือ หลวงกฤษดาวินิจตอบคำถาม นอกจากนี้ ธงชัยได้ให้เหตุผล และตัวอย่างสนับสนุนการโต้แย้ง ซึ่งมีเนื้อความที่ขัดแย้งกับความคิดของหลวงกฤษดาวินิจหลังจากที่กล่าวแย้งอีกด้วย

หลวงกฤษดาวินิจเชื่อว่าการกระทำของธงชัยเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของตน มากกว่าที่จะกำจัดคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติเพื่อการแก้แค้น ดังจะเห็นว่าหลวงกฤษดาวินิจใช้คำบอกการถามคำว่า “ใช่ไหม” ท้ายประโยค ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหลวงกฤษดาวินิจใช้ประโยคนี้เพื่อถามว่าเนื้อความในประโยคนั้นถูกต้องหรือไม่ และตัวเองก็พอที่จะทราบเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับเนื้อความที่ถามมาแล้วบ้าง แต่กระนั้นธงชัยไม่เห็นด้วยกับความเชื่อของหลวงกฤษดาวินิจดังที่กล่าวมา เพราะการกระทำที่ตนได้ปฏิบัติไป ตนก็ย่อมที่จะรู้จุดประสงค์ของการกระทำนั้นดีกว่า

บุคคลอื่น ด้วยเหตุนี้ธงชัยจึงได้กล่าวแย้งว่าหลวงกฤษดาวินิจไปเอาความคิดนี้มาจากใครว่าธงชัยไม่ได้กระทำการกำจัดนายกังวาน และคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติเพื่อการแก้แค้น ซึ่งหลังจากที่กล่าวแย้งแล้ว ธงชัยก็ได้อธิบายถึงแผนที่ใช้เพื่อการแก้แค้นคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมานี้จึงสรุปได้ว่า ธงชัยใช้รูปประโยคคำถามแย้งความคิดของหลวงกฤษดาวินิจ เพื่อรู้ว่าตนเองมีความคิดที่แตกต่างออกไปจากเขา กล่าวคือ การกระทำของไม่ใช่เพียงเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจอย่างเดียว แต่ยังทำเพื่อการแก้แค้นอีกด้วย

ตัวอย่างที่ 25 ระหว่างพรหมินทร์ กับศศิประภา พรหมินทร์ได้บอกศศิประภาว่า ถึงเวลาแล้วที่เขาจะต้องเปลี่ยนถ่ายอวัยวะใหม่ เพราะอวัยวะที่มีอยู่เดิม มันเสื่อมสภาพไปหมดแล้ว แต่ศศิประภาทำใจไม่ได้ที่พรหมินทร์จะเปลี่ยนถ่ายอวัยวะกับชีวัน มนุษย์โคลนนิ่งที่เธอเลี้ยงมาเหมือนลูกแท้ ๆ

ศศิประภา “แล้วเขาไม่ทรมานหรือไง”

พรหมินทร์ “ไม่” น้ำเสียงเขามั่นใจ “เราจะไม่ให้เขาทรมาน”

ศศิประภา “ฉันทำไม่ได้หรอก” นางเสียงเครือ

พรหมินทร์ “ผมเข้าใจ” น้ำเสียงเขาปลอบโยน “ผมเองก็เหมือนกัน ถึงนอนไม่หลับอยู่นี่ไง แต่ถึงจะเจ็บปวดแค่ไหนผมก็ต้องทำใจ เพราะมันจำเป็น **ถ้าผมยังเจ็บป่วยอยู่อย่างนี้จะทำการงานอะไรต่อไปได้** ลูกเรายังมีประสบการณ์ไม่พอ บริษัทเรามีเป็นพันแห่ง เขายังบริหารงานแทนผมทั้งหมดไม่ได้หรอก ประการสำคัญผมอยากมีอายุยืนยาว และไม่ต้องเจ็บป่วย เพื่อเราจะได้มีชีวิตอยู่ด้วยกันตลอดไป”

(วิมล ไทรนิ่มนวล, 2545: 9)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จากผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ พรหมินทร์ ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ศศิประภา และไม่ได้เว้นช่วงของการถามให้ศศิประภาตอบคำถามที่เขาถามได้เลย แต่กลับพูดถ้อยคำอื่นทันที

พรหมินทร์ต้องการที่จะเปลี่ยนถ่ายอวัยวะกับชีวัน แต่ศศิประภาไม่เห็นด้วย เธอทำใจไม่ได้ที่พรหมินทร์จะใช้ชีวันเป็นอะไหล่ พรหมินทร์จึงได้ใช้รูปประโยคคำถามในการโต้แย้ง เพื่อให้ศศิประภาหยุดคิดถึงลูกคนอื่น ๆ บ้าง มิใช่คิดถึงแต่ชีวันเพียงคนเดียว เพราะถ้าเขา ซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวตายลง ลูก ๆ จะอยู่อย่างไร เพราะแต่ละคนก็ยังไม่มีความสามารถ และประสบการณ์ที่จะบริหารธุรกิจในครอบครัวได้ ดังนั้นเขาจึงต้องมีชีวิตอยู่ มิใช่เพื่อตัวเอง แต่เพื่อลูก ๆ ฉะนั้นจะเห็นว่าพรหมินทร์รู้ว่าศศิประภารักลูกมาก เขากับเธอไม่ใช่มีชีวันเป็นลูกเพียงคนเดียว แต่ยังมีลูกที่เกิดโดยธรรมชาติคนอื่น ๆ อีก ดังนั้นเขาจึงอ้างเหตุผลนี้ในรูปของประโยคคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ แต่มีเจตนาแย้งศศิประภา เพื่อให้หล่อนหยุดคิด และเห็นด้วยกับเขา

ตัวอย่างที่ 26 บทสนทนาระหว่างศศิประภาผู้เป็นแม่ กับ ชีวันผู้เป็นบุตรชาย หลังจากที่ศศิประภาเล่าความจริงให้ชีวันทราบว่าเขาเป็นมนุษย์โคลนนิ่ง ก็ได้ให้คำแนะนำโดยให้ปฏิเสธพรหมินทร์ผู้เป็นพ่อ

ศศิประภา “ชีวิตเป็นของลูก ไม่ใช่ของพ่อหรือของใคร ดังนั้นลูกย่อมมีสิทธิที่จะปกป้องชีวิตตนเองทุกประการ ถ้าลูกเห็นว่าการกระทำอย่างนี้ไม่ถูกต้องชอบธรรม ลูกก็ปฏิเสธได้”

ชีวัน “**ผมจะปฏิเสธได้ยังไง** ในเมื่อผมไม่ใช่คนแท้”

(วิมล ไทรนิ่มนวล, 2545: 17)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถาม เพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะเสนอความเห็นแย้งคำแนะนำที่ผู้ฟังกล่าวก่อนหน้านั้น ซึ่งในปริบทนี้ผู้พูด คือ ชีวัน และผู้ฟังในปริบทนี้ คือ ศศิประภา

ชีวันไม่เห็นด้วยกับศศิประภาที่ว่าจะให้เขาปฏิเสธพรหมินทร์ โดยเขาเหตุผลสนับสนุนการโต้แย้งของเขาว่าเขาไม่ใช่มนุษย์จริง จึงไม่สามารถปฏิบัติตามคำแนะนำได้ นอกจากนี้ชีวันก็เชื่อในเรื่องที่เขาไม่ใช่มนุษย์จริง ๆ ด้วย ดังจะเห็นได้ว่าเขาไม่พยายามที่จะต่อสู้ หรือดิ้นรนจากอันตรายในครั้งนี้เลย แต่กลับยอมรอความตาย ดังนั้นรูปประโยคคำถามนี้ชีวันมีเจตนาโต้แย้งคำแนะนำของศศิประภา โดยใช้รูปประโยคคำถามเพื่อให้ศศิประภารู้ว่าเข้าไม่เห็นด้วย แลให้เธอหยุดคิดทบทวน

ตัวอย่างที่ 27 บทสนทนาระหว่างพรหมินทร์ กับสื่อมวลชน หลังจากที่พรหมินทร์ได้เสนอโครงการที่จะให้นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีผลักดันกฎหมายรองรับการโคลนเพื่อเปลี่ยนถ่ายอวัยวะ 2 สัปดาห์ ก็มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย พรหมินทร์จึงได้เปิดห้องประชุมในโรงพยาบาลให้สัมภาษณ์แก่สื่อมวลชน

พรหมินทร์ เขากล่าวขอบคุณสื่อมวลชนทุกสาขา ขอบคุณประชาชนทุกคนที่ให้ความเห็นที่หลากหลาย โดยเฉพาะบรรดาที่ประณามหยามเหยียดเขานั้น เขาขอบคุณเป็นพิเศษที่ให้เหตุผล ‘อย่างหนักแน่น’ เขาพูดกลั้วหัวเราะ ทุกความเห็นมีค่าแก่เขาทั้งสิ้น และมันจะนำไปสู่การตัดสินใจที่ถูกต้องเหมาะสมต่อไป “แต่อย่างไรก็ตาม ผมก็อยากจะชี้แจงเพิ่มเติมบางประเด็นที่ผมอาจจะอธิบายไปไม่แจ่มชัด ประเด็นแรกก็คือ เรื่องกฎหมายฉบับนี้จะเอื้อประโยชน์ให้แก่ผม ซึ่งประเด็นนี้ผมก็ยอมรับโดยดุษณี เพราะผมเป็นผู้ประกอบการ เป็นพ่อค้า ก็ต้องหวังกำไรเป็นธรรมดา **หรือว่าแม่ค้าขนมครก แม่ค้ากล้วยแขก เจ้าของร้านชำไม่ได้หวังกำไร** ผมไม่ต่างอะไรไปจากบรรดาพ่อค้าแม่ค้าทั้งหลาย หากมันจะต่างกันก็ตรงที่ขนาดของกิจการ และประเภทของกิจการเท่านั้น ส่วนจิตใจนั้นผมเชื่อว่าไม่ต่างกันแน่ และไม่ต่างเฉพาะพ่อค้าแม่ค้าเท่านั้น แต่ยังไม่ต่างไปจากคนในอาชีพอื่น ๆ ด้วย ไม่ว่าจะลูกจ้างหรือข้าราชการ...”

(วิมล ไทรนิ่มนวล, 2545: 49-50)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะเสนอข้อมูลโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ พรหมินทร์ไม่ได้พยายามที่ให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ประชาชนที่รับชมผ่านสื่อและไม่ได้เว้นช่วงของการถามให้ผู้ฟังตอบคำถาม

ประชาชนบางกลุ่มเห็นว่าการกระทำของพรหมินทร์เป็นการกระทำที่หวังผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าผลประโยชน์ส่วนรวมดังที่กล่าวไว้ ดังนั้นพรหมินทร์จึงโต้แย้งข้อกล่าวหานั้นใช้รูปประโยคคำถาม ทั้งที่ตัวเองก็รู้คำตอบอยู่แล้วว่าไม่ว่าผู้ประกอบการจะขนาดใหญ่ หรือขนาดเล็กเมื่อมีการลงทุนจะมากจะน้อย ก็ย่อมที่จะต้องหวังผลกำไรกันทั้งนั้น ไม่มีใครลงทุนโดยไม่ได้หวังผลกำไร ดังที่กล่าวมานี้จะเห็นว่าถ้อยคำที่ที่พรหมินทร์กล่าวนี้มีเนื้อความที่ขัดแย้งกับความเห็น

ของผู้ฟัง เพราะฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า พรหมินทร์ใช้รูปประโยคคำถามโต้แย้งความคิดของประชาชน เพื่อให้พวกเขารู้ว่าตนมีความเห็นที่แตกต่าง และต้องการให้หยุดคิด

ตัวอย่างที่ 28 บทสนทนาระหว่างระหว่างโปรเฟสเซอร์ และพรหมินทร์ กับอรชุน พรหมินทร์เชื่อว่าความรู้สึกนึกคิดของคนเราอยู่ที่สมองตามหลักวิทยาศาสตร์ แต่อรชุนเชื่อว่าความรู้สึกนึกคิดของคนเราอยู่ที่หัวใจ หรือจิตตามหลักพระพุทธศาสนาที่เขาเคยบวชเรียนมา

พรหมินทร์ “หัวใจมีหน้าที่สูบฉีดโลหิต สมองมีหน้าที่คิดและจำ และบัญชาความเคลื่อนไหวของร่างกาย รวมทั้งมีหน้าที่ควบคุมบังคับอวัยวะภายในต่าง ๆ ให้ปฏิบัติงานไปตามปรกติ หรือคุณว่าไม่ใช่”

อรชุน “เท่าที่เรียนมาในโรงเรียนก็เป็นอย่างที่ท่านบอกนั่นแหละครับ เพราะเราลอกตำรามาจากประเทศตะวันตก แต่พระพุทธเจ้าบอกว่า จิตต่างหากทำหน้าที่รู้สึกนึกคิด เพราะธรรมชาติของจิตนั้นสามารถรู้อารมณ์ได้”

พรหมินทร์ “คุณจะเรียกว่าจิตหรือสมองมันก็อย่างเดียวกัน หรือถ้ามันคนละอย่างมันก็อยู่ที่สมองอยู่ดี การที่สมองมันรู้สึกได้ คิดได้ต่างหาก เราเลยเรียกมันว่าจิต”

อรชุน “พระพุทธเจ้าบอกว่า สมองเป็นแค่รูปหรือก้อนเนื้อชนิดหนึ่ง มันจึงเป็นแค่สสาร และพลังงาน **มันจะคิดได้อย่างไรล่ะครับ**”

พรหมินทร์ “พลังงานนั่นแหละคือตัวคิด”

อรชุน “พลังงานเกิดจากการสลายตัวหรือผันแปรของสสารหรือวัตถุ ซึ่งมันไม่มีคุณสมบัติที่จะเก็บข้อมูลและจดจำ แล้ว**มันจะเอาอะไรมาคิด เพราะคนเราจะคิดได้ก็ต้องมีข้อมูลที่จดจำไว้ไม่ใช่หรือครับ**... อีกเหตุผลหนึ่งก็คือคนที่ตายแล้วเกิดใหม่ แล้วมาระลึกชาติได้ ลองคิดดูซิครับว่าเขาเอาสมองมาเกิดด้วยหรือเปล่า **ถ้าเขาเอาสมองก้อนเดิมเมื่อชาติที่แล้วมาเกิดด้วยไม่ได้ แล้วเขาจะจำเรื่องราวในชาติก่อนได้อย่างไร** จิตต่างหากครับที่มาเกิดได้ เพราะมันเป็นนามธรรม...”

(วิมล ไทรนิ่มนวล, 2545: 153)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ ได้แก่ รูปประโยคแรก คือ “*มันจะเอาอะไรมาคิด*” รูปประโยคที่สอง คือ “*คนเราจะคิดได้ก็ต้องมีข้อมูลที่จดจำไว้ไม่ใช่หรือครับ*” และรูปประโยคที่สาม คือ “*ถ้าเขาเอาสมองก้อนเดิมเมื่อชาติที่*

แล้วมาเกิดด้วยไม่ได้ แล้วเขาจะจำเรื่องราวในชาติก่อนได้อย่างไร" แต่ในรูปประโยคคำถามทั้ง 3 ประโยคนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะโต้แย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ อรชุน ไม่ได้เว้นช่วงของการถามให้ผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ พรหมินทร์ ตอบคำถามใด ๆ ของเขาเลย หรือหากเว้นช่วงของการสนทนา แต่ถ้อยคำที่อรชุนกล่าวมีเนื้อความขัดแย้งกันกับถ้อยคำของพรหมินทร์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบุคคลทั้งสอง มีความคิดเห็นที่ไม่เหมือนกัน

อย่างไรก็ตามอาจเห็นว่าถ้อยคำทั้ง 3 ถ้อยคำที่อรชุนกล่าวเป็นวัจนกรรมการถาม ที่ต้องการคำตอบ แต่เงื่อนไขในวัจนกรรมการถามเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐาน และความจริงใจคือ ผู้พูดไม่รู้คำตอบ และผู้พูดต้องการข้อมูลนั้น แต่เมื่อพิจารณาจะเห็นว่าอรชุนไม่ได้ต้องการคำตอบจากพรหมินทร์จริง ๆ เพราะจะเห็นว่าก่อน และหลังที่กล่าวรูปประโยคคำถามถาม อรชุนได้อธิบายและให้เหตุผลสนับสนุนเรื่องที่พูด ซึ่งสอดคล้องกับเงื่อนไขเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานในวัจนกรรมโต้แย้ง ด้วยเหตุผลนี้ จึงสรุปได้ว่าอรชุนใช้รูปประโยคคำถามโต้แย้งพรหมินทร์เพื่อให้พรหมินทร์หยุดคิดในเหตุผลที่ให้และเห็นคล้อยตาม

ตัวอย่างที่ 29 บทสนทนาระหว่าง รุ่นพี่ของกำพล กับ กำพล ไอ้เสือ สุนัขของป้าจุก ถูกทิ้งไว้ที่บ้านเก่าของป้าจุก โดยที่ตัวป้าจุกเองนั้นย้ายไปอยู่ในเมืองกับลูกสาว มันเป็นสุนัขที่รักเจ้าของ และไม่ยอมให้ใครเข้ามาในบริเวณบ้านซึ่งเคยเป็นบ้านของป้าจุก แม้ว่าป้าแกจะย้ายไปแล้วก็ตาม หลายวันผ่านไป จากสุนัขที่อ้วนถ้วนสมบูรณ์ และมีขนสวยงามกลับกลายเป็นสุนัขผอมโซ และขนสกปรกเพราะไม่มีใครดูแลมัน วันหนึ่งกำพลผ่านหน้าบ้านเห็นไอ้เสือ ด้วยความสงสารจึงยื่นขนมปังให้มันกินทั้ง ๆ ที่กลัว แต่ไอ้เสือก็เข้ามากิน กำพลดีใจมากเพราะรุ่นพี่ที่โรงเรียนเคยบอกให้กำพลอยู่ห่างไอ้เสือไว้เนื่องจากมันเป็นสุนัขที่ดุ หากใครไม่ใช่เจ้าของมันละก็จะมันกัด เมื่อไอ้เสือกินขนมปังจากมือกำพล เขาจึงดีใจ และเชื่อว่าไอ้เสือยอมรับตนเป็นเจ้าของคนใหม่

กำพล "ไอ้เสือยอมแล้ว มันกินขนมปังจากมือ ยอมให้ลูบหัวด้วย มันเชื่อแล้วว่าถูกทิ้ง มันเลิกคอยแล้ว พี่ไปเอามันมาเลี้ยงสิ"

รุ่นพี่ รุ่นพี่มองเด็กทั้งสองแล้วหัวเราะ "พวกเอ็งเอามือไปลูบหัวมันเรอะ **ไม่เห็นหรือไงว่าขี้เรื้อนกินมันทั้งตัวแล้ว** ใครอยากได้ก็เอาไปเถอะ ข้ายกให้"

กำพลกับประสิทธิ์เดินกลับบ้าน ยังรู้สึกตื่นเต้นต่อการเอาชนะใจไอ้เสือ แต่ก็งุนงง และสร้อยเศร้า

(เดือนวาด พิมวนา, 2546: 177)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะให้ข้อมูลเพื่อแย้งผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ รุ่นพี่ ไม่เห็นด้วยกับความคิดของผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ กำพล และเนื้อความของถ้อยคำที่กล่าวก็ขัดแย้งกันกับความคิดของผู้ฟัง

กำพลบอกให้รุ่นพี่ของตนไปเอาไอ้เสือสุนัขที่ป้าจุกทิ้งไว้มาเลี้ยง ซึ่งตนได้ทดสอบแล้วว่ามันไม่ดุเหมือนเก่าแล้ว แต่รุ่นพี่ไม่เห็นด้วยกับความคิดนี้ของกำพล เพราะหลังจากที่ป้าจุกทิ้งมันไปแล้ว ก็ไม่มีใครสนใจ หรือดูแลมัน ไอ้เสือจึงกลายเป็นสุนัขสกปรก หรือขี้เรื้อน ซึ่งไม่เป็นที่พิสมัยของใครอีกต่อไป รวมทั้งตัวรุ่นพี่เองด้วยก็ไม่คิดที่จะนำมันมาเลี้ยงตามที่กำพลกล่าวไว้ ด้วยเหตุนี้ รูปประโยคคำถามที่รุ่นพี่กล่าวจึงมีเจตนาที่แย้งความคิดของกำพลเพื่อให้กำพลหยุดคิดเรื่องที่มันเป็นขี้เรื้อน ก่อนที่จะนำมันมาเลี้ยง

4. **วัจนกรรมการบริภาษ**

ตัวอย่างที่ 30 บทสนทนาระหว่าง ลูกชายญวน กับ จันดี จันดีชวนคูนมาฟังหีบเสียงที่ร้านขายของชำของคนญวน หลังจากที่จันดีส่งเงิน และได้ฟังกลอนลำเกี้ยวสาวแล้ว ก็นึกได้ว่าคูนยังมีเงินอยู่จึงขอเพลงเลือดไทยไหลริน ทั้ง ๆ ที่รู้อยู่ว่าหีบเสียงนั้นมีแต่กลอนลำ ไม่มีเพลงดังที่กล่าว ดังนั้นจึงสร้างความไม่พอใจให้กับลูกชายญวนที่ยืนอยู่ใกล้ ๆ

จันดี “กูสิฟังกลอนลำเกี้ยวสาว” จันดีโพล่งขึ้นพร้อมกับส่งสตางค์ไปให้คนข้างหน้า แล้วมันก็ยืนกอดอกคอยฟัง เดี๋ยวเดียวเสียงหมอลำผู้ชายก็เริ่มดังก้องกังวานว่า

‘นี่คือแผ่นเสียงตรากระต่าย ของห้าง ต.เง็กชวน ตั้งอยู่บางลำพู เมืองบางกอก บัดนี้สิลำกลอนเกี้ยวสาวให้ฟังม่วน ๆ โอ้ละเน้อ... สาวคำแพงเอย...’ ต่อจากนั้นทุกคนก็เงียบกริบปานไม่มีคน เมื่อจบแล้วก็มีผู้บ่าวจ้างให้เปิดอีก มีกลอนลำเต้ย ลำยาว และลำเดินดงสลับกันไป จนคูนกับ

จันดีรู้สึกเมื่อยขาแล้วคูนก็ชวนจันดีกลับ แต่พอมันนึกได้ว่าสตางค์ของคูนยังอยู่ มันจึงตะโกนถามไปว่า

จันดี “เพลงอันนั้นมีบ่ เพลงเลือดไทยไหลรินน่ะ?”

ลูกชายญวน “บ่มี **เขามีกลอนลำมึงสิฟังเพลง**” ลูกชายญวนว่าดัง ๆ ไม่พอใจ

จันดี “มึงมีแต่เพลงแกวร้องไห้บ้อ?” จันดีว่าดัง ๆ แล้วจับแขนคูนวิ่งกลับไปจนอกตั้ง

(คำพูน บุญทวี, 2538: 152)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่า ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะตำหนิผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ลูกชายญวนพูดด้วยน้ำเสียงดัง และแสดงความไม่พอใจ

ลูกชายญวนไม่พอใจการกระทำของจันดี ที่รู้ดีอยู่แล้วว่าหีบเสียงนั้นมีแต่กลอนลำ แต่กลับมาขอให้เปิดเพลง ดังนั้นลูกชายญวนจึงได้กล่าวถึงความต้องการของจันดีที่ทำให้ตนเองไม่พอใจ ซึ่งเมื่อประกอบกันกับน้ำเสียงอันดังจึงทำให้รู้เจตนาของลูกชายญวนได้ว่าไม่พอใจ และต้องการตำหนิจันดี ด้วยเหตุนี้จึงสรุปได้ว่า รูปประโยคบอกเล่านี้ ลูกชายญวนไม่ได้มีเจตนาที่จะบอกให้จันดี หรือบุคคลอื่นที่อยู่บริเวณร้านรู้ว่า เขา (หีบเพลงของร้านญวน) มีกลอนลำ แต่จันดีต้องการจะฟังเพลง แต่เขาต้องการที่จะตำหนิจันดีว่าต้องการในสิ่งที่ร้านของเขาไม่มีทั้ง ๆ ที่จันดีก็รู้ว่าไม่มี

ตัวอย่างที่ 31 บทสนทนาระหว่าง จันดี กับ คูน คูน พ่อของคูน จันดี ลุงกา ลุงเข้ม และพี่กาจ ไปจับอึ่งอ่างกัน พ่อของคูนสอนวิธีจับอึ่งอ่างให้คูน โดยใช้เสียงร้องของอึ่งอ่างตัวผู้เรียกอึ่งอ่างตัวเมียมา ดังนั้นคูนจึงได้อึ่งอ่างมากกว่าใคร ทำให้จันดีที่เป็นเพื่อนรุ่นเดียวกันไม่พอใจ

คูน “อึ่งตัวเมียมันบ่ร้องรึพ่อ” คูนสงสัย

พ่อของคูน “บ่ มันร้องบ่เป็น ตัวผู้ตัวไหนร้องเสียงดี ๆ มันก็จะแล่นไปหา”

คูนดีใจ พ่อเก่งเหลือเกิน พ่อรู้แทบทุกอย่างรู้กระทั่งการจับนกคุ่ม และจับอึ่งโดยไม่ต้องไล่จับเหมือนพวกลุงกา เมื่อพวกลุงกาลุงเข้มเดินมา จันดีก็เข้ามาจับข้องของคูนดู

จันดี “โฮ มึงได้หลายกว่ากู” จันดีพูดดัง ๆ

คูน “แต่ของกูเป็นอึ่งตัวเมีย” คูนบอกมัน

จันดี “ถ้าหยั่งงั้นสู้กูบ่ได้ ถึงของกูมีน้อยก็เป็นอึ่งตัวผู้” จันดีหัวเราะแหะ ๆ ลุงกากับลุงเข้มบอกว่าได้ไม่ถึงครึ่งข้องเหมือนกัน พี่กาจลูกลุงกาพูดว่า

พี่กาจ “บักคูนเก่งกว่าหมู่”

คูน คูนจึงพูดขึ้นว่า “พ่อข้อยสอนข้อย”

จันดี แต่บักจันดีก็พูดขึ้นว่า “**มึงมีบาปหลาย มึงก็ได้อึ่งหลาย ๆ นั่นแหละ**” คูนจึงไม่พูดอะไรอีก

(คำพูน บุญทวี, 2538: 168)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่า ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะประชดประชันผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ คูน เงียบไปหลังจากที่ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ จันดี พูดถ้อยคำดังกล่าวแล้ว

จันดีไม่พอใจคูนที่หาอึ่งอ่างได้มากกว่าใคร ๆ ในกลุ่ม ซึ่งรวมทั้งตนเองด้วย จึงพูดประชดประชันคูนด้วยการอนุมานว่าการฆ่าสัตว์นั้นเป็นการทำบาป ดังนั้นถ้ายิ่งจับได้อึ่งอ่างได้มากเท่าใดบาปก็จะยิ่งมากขึ้นตามเช่นเดียวกัน อนึ่งจากคำกล่าวของครูทอง ซึ่งเป็นครูสอนหนังสือจันดี และคูนที่กล่าวว่า “...*จันดีมันดื้อแท้ ๆ และบ่ยั่นไผ*” (คำพูน บุญทวี, 2538: 114) แสดงให้เห็นว่าจันดีนั้นเป็นเด็กซุกซน และไม่กลัวเกรงใคร ซึ่งก็รวมถึงการไม่ยอมแพ้ใคร และยิ่งคูนเป็นเด็กในวัยเดียวกันกับจันดี การแข่งขันระหว่างเด็กสองคนนี้ก็ย่อมที่จะมีขึ้น

อย่างไรก็ตามหากพิจารณาบทสนทนาก่อนหน้านั้นจะเห็นว่าเมื่อจันดีรู้ว่าคูนจับได้แต่อึ่งอ่างตัวเมีย ตนเองก็พูดข่มคูนว่าอึ่งอ่างของตนเป็นตัวผู้ ซึ่งดีกว่าอึ่งอ่างตัวเมีย แต่พอมีบุคคลที่สามซึ่งในปริบทนี้คือ พี่กาจ กล่าวชมคูนที่หาอึ่งอ่างได้มาก จันดีจึงเบี่ยงเบนไปพูดถึงเรื่องการทำบาปแทน ดังที่กล่าวมาจะเห็นว่าจันดีต้องการเอาชนะคูนไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ด้วยเหตุนี้จึงสรุปได้ว่ารูปประโยคบอกเล่าที่จันดีกล่าวนั้นไม่ได้มีเจตนาที่บอกให้คูนรู้ถึงบาปบุญคุณโทษของการฆ่าสัตว์ แต่ต้องการที่จะประชดประชันคูนที่หาอึ่งอ่างได้มากกว่า ซึ่งผู้พูด หรือจันดีไม่พอใจในการกระทำนั้น

ตัวอย่างที่ 32 บทสนทนาระหว่าง ฟัก กับ ป้าเชื้อร้านขายข้าว และผัวป้าเชื้อ ขณะที่สัปเหร่อไข่กำลังเผาศพพ่อของฟักอยู่ ฟัก ซึ่งได้ดื่มเหล้า และมีอาการเมา ก็ได้เดินมาที่ร้านป้าเชื้อเพื่อขอกล่องกระดาษกลับไปใส่กระดูกพ่อ

ฟัก “ขอลังกระดาษสักใบได้มั้ย”

ผัวป้าเชื้อ “เอ็งจะเอาไปทำไม” ผัวป้าเชื้อถามขณะส่งขวดเหล้าให้ ฟักควักเงินออกจ่ายค่าเหล้า

ฟัก “เอาไปใส่กระดูกพ่อข้าน่ะสิ” เขาพูดเสียงดัง ดูเหมือนเงียบงันกันอยู่พักหนึ่ง ผัวป้าเชื้อเข้าไปที่ไว้กล่องกระดาษ

ฟัก “ใบนั้นก็ได้” ฟักชี้มือไปยังลังเหล้าขนาดแบน ผัวป้าเชื้อหยิบมาส่งให้ ฟักรับลังมา ก่อนจะออกเดินจากร้านหันบอกกับป้าเชื้อด้วยท่าทางตึง ๆ ใบหน้าแดงก่ำ

ฟัก “ป้าน่ะใจดำนะ อยู่แค่นี้เองจะไปเผาพ่อข้าหน่อยก็ไม่ได้” ฟักไม่มีทีท่าเงอะงะอีกแล้ว เขาพูดเหมือนกับกำลังพูดอยู่กับสัปเหร่อไข่

ป้าเชื้อ “ข้าไม่ว่างนี่หว่า” ป้าเชื้อว่า

ฟัก “เฮอะ ๆ เออ...**ไม่มีใครว่างหรอก ทั้งตำบลบ้านเรานี่ไม่มีใครว่างเลย มีงานกันทั้งนั้น**” เขาพูดพลางหัวเราะกระแทกน้ำเสียงออกมาฟังชัดถ้อยชัดคำ ก่อนเดินหิ้วเหล้ากับลังกระดาษออกนอกชายคาร้าน

(ชาติ กอบจิตติ, 2547: 153)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่าทั้ง 3 รูปประโยค ได้แก่ “*ไม่มีใครว่างหรอก*” “*ทั้งตำบลนี่ไม่มีใครว่างเลย*” และ “*มีงานกันทั้งนั้น*” ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคทั้งสามนี้เป็นการบอกหรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่าทั้งสามรูปประโยคนี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะประชดประชันผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ฟัก กล่าวถ้อยคำกระแทกน้ำเสียง ซึ่งแสดงถึงความไม่พอใจในตัวผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ป้าเชื้อ

ฟักไม่พอใจในการกระทำของป้าเชื้อ ซึ่งรวมถึงคนอื่น ๆ ด้วยที่ไม่ไปงานฌาปนกิจศพพ่อของตน ในวันที่ฟักไปบอกทุกคนว่าให้ไปงานเผาศพพ่อของตนนั้น ทุกคนต่างอ้างเป็นเสียงเดียวกันว่าไม่ว่าง หรือติดธุระ ในที่สุดจึงไม่มีใครไปงาน ดังนั้น ถ้อยคำที่ฟักกล่าวจึงไม่ได้ต้องการบอกข้อมูลให้ป้าเชื้อรู้ว่า ทุกคนในตำบลนี้ไม่มีใครว่างไปงานฌาปนกิจศพพ่อของตน เพราะทุกคนติด

ธุระ แต่ต้องการที่จะระบายความคับแค้นใจ หรือความไม่พอใจในการที่ป้าเชื้อไม่ไปร่วมงาน ซึ่งก็ร่วมถึงคนอื่น ๆ ด้วยที่อ้างว่าติดธุระ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าฟักจะเมา แต่โดยนิสัยจริงของฟักแล้วไม่ใช่คนที่กล้าพูดจาตำหนิใครต่อหน้า ดังนั้นเหล้าจึงมีส่วนช่วยให้ฟักกล้าที่จะพูดในสิ่งที่เขาอยากจะพูด ยามเมื่อเวลาเมา

ตัวอย่างที่ 33 บทสนทนาระหว่าง ฟองคำ ซึ่งเป็นหญิงรับใช้ของเจ้าจันท์ กับ พ่อเลี้ยง ซึ่งเป็นชาวปะล่องต่องสู่ ระหว่างทางที่พ่อเลี้ยงพาเจ้าจันท์ไปบูชาพระธาตุอินทร์แขวนนั้น ฟองคำรู้สึกไม่พอใจพ่อเลี้ยงที่ไม่รู้จักเจียมตัว มาสู่ขอเจ้าจันท์ไปเป็นภรรยา จึงได้กล่าวเหน็บแนม

นางยื่นมือรับประคองเจ้านางแก้วดวงทิพย์เข้านั่งเคียงในกูบ พ่อเลี้ยงถือขอนั่งคอช้าง ดาบด้ามเงินฝักเงินขัดไหล่ซ้าย มีดอุ่มสั้นด้ามงาฝักงาเหน็บเอว ผ้าโพกหัวขลิบขอบด้วยแร่งไหมสุกงาม นางฟองคำแค่นเสียงออกจมูกฮึฮะ

ฟองคำ “**เป็นแร้งกาต่ำคล้อยเอาขนยูงมาเสียบหาง**”

พ่อเลี้ยง “แล้วแต่สูจะว่าเทอะ นางฟองคำ” พ่อเลี้ยงหัวเราะ เคาะสันขอสับช้างแล้วหันไปข้างหน้า

ฟองคำ “เหมือนโจรป่า” ฟองคำยังคันปาก “**กาฝากขึ้นคบไม้มหาโพธิ แตกงอกออกใบจะเป็นใบโพธิ**”

เจ้าจันท์ “พี่ฟองคำ!” เจ้าจันท์หยิกขานางไว้ นางพี่เลี้ยงหับปาก มองตามหลังล่ำหนาออกไป ขยับมีดอุ่มสั้นกระหน่ำฝักถี่ ๆ

(มาลา คำจันทร์, 2544: 33)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่าทั้ง 2 รูปประโยค ได้แก่ “เป็นแร้งกาต่ำคล้อยเอาขนยูงมาเสียบหาง” และ “กาฝากขึ้นคบไม้มหาโพธิแตกงอกออกใบเป็นใบโพธิ” ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคทั้งสองนี้เป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่าทั้งสองรูปประโยคนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะเหน็บแนมผู้ฟังในเชิงเปรียบเทียบ

ฟองคำไม่พอใจในการกระทำของพ่อเลี้ยงที่ไม่รู้จักเจียมตัว หรือคำนึงถึงสถานภาพของตน กล่าวคือ พ่อเลี้ยงเป็นเพียง พ่อค้า และเป็นชาวปะหล่องต่องสู่ หรือสืบเชื้อสายมาจากขนเผ่าใน

ประเทศพม่า ซึ่งตามความเชื่อของคนภาคเหนือในสมัยก่อนถือว่าชาวปะหล่องต่องสู่เป็นชนชั้นต่ำ ถึงกระนั้นพ่อเลี้ยงก็ยังมาสู่ขอเจ้าจันท์ ซึ่งเป็นเจ้าหญิงล้านนา ความแตกต่างทางสถานภาพนี้ทำให้ฟองคำซึ่งเป็นหญิงรับใช้ไม่พอใจ จึงได้กล่าวเหน็บแนมพ่อเลี้ยง

รูปประโยคบอกเล่าแรกที่กล่าวว่า "*เป็นแร้งกาต่ำคล้อยเอาขนยูงมาเสียบหาง*" ฟองคำเปรียบพ่อเลี้ยง เป็นแร้ง และกา ซึ่งเป็นสัตว์จำพวกนก กล่าวคือ กา เป็นชื่อนก ตัวดำ ร้องกา ๆ ซึ่งตามความเชื่อกาเป็นสัตว์อัปมงคล เป็นสื่อจากโลกแห่งความตาย ส่วนแร้งนั้นเป็นชื่อนกชนิดหนึ่ง มีขนาดใหญ่ที่สุดในจำพวกเหยี่ยว- แร้ง ปีกกว้าง หางสั้น หัวเล็ก ลำคอไม่มีขน กินซากสัตว์ ส่วนเจ้าจันท์นั้นเปรียบเป็นนกยูง ซึ่งเป็นนกชนิดหนึ่ง ตัวผู้มีหางยาว และมีแวว เพื่อใช้รำแพนให้ตัวเมียสนใจ

ดังจะเห็นว่า นกที่ฟองคำใช้เปรียบกับพ่อเลี้ยงนั้นเป็นไปในทางที่ไม่ดี กล่าวคือ ทั้งกา และแร้งต่างเป็นสัตว์ที่มีสีสันไม่สวยงาม และมักจะเกี่ยวข้องกับความอัปมงคล ดังที่แร้งชอบกินซากสัตว์ ส่วนนกที่ฟองคำใช้เปรียบกับเจ้าจันท์ หรือชนชั้นสูงก็คือ นกยูง ซึ่งเป็นนกที่มีสีสันสวยงาม ฉะนั้นถ้อยคำที่ฟองคำกล่าวจึงเป็นการเหน็บแนมถึงการกระทำของพ่อเลี้ยงที่เกินฐานะของตน เพราะตนเป็นชนชั้นล่าง แต่กลับจะมาแต่งงานกับชนชั้นสูงอย่างเจ้าจันท์

รูปประโยคบอกเล่าที่สองที่กล่าวว่า "*กาฝากขึ้นคบไม้มหาโพธิ แตกงอกออกใบจะเป็นใบโพธิ*" ฟองคำเปรียบพ่อเลี้ยงเป็น กาฝาก ซึ่งหมายถึง พืชเบียนหลายชนิดในหลายวงศ์ที่อาศัยเกาะดูดน้ำ และแร่ธาตุ หรือสารอาหารที่สังเคราะห์แล้วจากพรรณไม้อื่น ส่วนใหญ่ใช้เรียกไม้พุ่มที่อาศัยเกาะเบียนไม้ต้นชนิดต่าง ๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 112) แต่เปรียบเจ้าจันท์เป็น ต้นมหาโพธิ์ ซึ่งเป็นชื่อต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 805) จากความหมายดังกล่าวจะเห็นความแตกต่างระหว่างต้นไม้สองชนิดนี้ กล่าวคือ กาฝากเป็นชื่อของต้นไม้ที่ชอบอาศัยผู้อื่น ซึ่งในเชื่อของคนไทยนั้นต้นไม้ชนิดนี้มักถูกเปรียบในทางลบ แต่ต้นมหาโพธิ์นั้นคนไทยถือว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้ที่ใต้ต้นไม้ชนิดนี้ ฉะนั้นต้นไม้นี้จึงมักถูกเปรียบไปในทางบวก ดังนั้นการเปรียบในครั้งนี้จึงหมายความว่า พ่อเลี้ยงต้องการที่จะแต่งงานกับเจ้าจันท์เพื่อให้ตนมีสถานะทางสังคมเทียบเท่ากับเจ้าจันท์

ด้วยเหตุนี้รูปประโยคบอกเล่าทั้งสองรูปประโยคนี้ผู้พูดจึงมีเจตนาที่จะเหน็บแนมผู้ฟังมากกว่าที่บอก หรือแจ้งให้ทราบเพียงอย่างเดียว แต่เจตนาที่แท้จริงคือต้องการทำร้ายจิตใจของผู้ฟังซึ่งเป็นเป้าหมายในการเหน็บแนมในครั้งนี้ เพื่อให้สำนึกในความผิดที่ตนได้กระทำ ซึ่งก็คือการแต่งงานที่ไม่เหมาะสมกันทางชนชั้น หรือตระกูล

ตัวอย่างที่ 34 บทสนทนาระหว่าง ลำเจียก หัวหน้าแม่บ้านอาคารผู้ป่วย ในสถานสงเคราะห์คนชรา กับ ยายจันทร์ และยายบุญเรือน ยายจันทร์เชื่อว่ายายบุญเรือนที่อยู่เตียงติดกันขโมยเงินของตนไป จึงได้พูดจาเหน็บแนม ยายบุญเรือนไม่พอใจจึงรื้อข้าวของของตนภายในตู้ออกมาเสียงดัง จึงเป็นเหตุให้ลำเจียก ซึ่งเป็นหัวหน้าแม่บ้านเข้ามาดู ยายบุญเรือนจึงฟ้องลำเจียกที่ยายจันทร์กล่าวหาตนว่าขโมยเงินของแกไป

ลำเจียก “เงินยายแกหายเหรอ?”

อุบล “เรื่องนี้ไม่รู้ พูดลำบาก รู้แต่ว่าไอ้ที่งานมันช้าก็เพราะเรื่องนี้ล่ะ พูดกันไปพูดกันมา หนูต้องเสียเวลาค้นตู้รื้อเตียง... ปวดหัว”

ยายบุญเรือน (ฟ้องลำเจียก) “คุณแม่ต้องจัดการให้ดิฉันนะคะ อยู่ ๆ จะมาหาว่าดิฉันเป็นคนลักขโมย ตระกูลดิฉันไม่เคยมีเรื่องเสียหายอย่างนี้”

ลำเจียก (อย่างรำคาญใจ) “ทำไมยายสองคนนี่อยู่ด้วยกันดี ๆ เหมือนเตียงอื่น ๆ เขาบ้างไม่ได้เหรอ ดูอย่างยายเอิบ ยายทับทิม หรือยายสอนกับยายนวลนั่นไม่เห็นเขาทะเลาะกันเลย... เอ้า ถ้ายายให้จัดการ ฉันก็จะจัดการให้ รอสักพักก่อน” (เสียงเธอสั่งด้วยอำนาจ) ทั้งคู่จึงสงบ

ลำเจียก (หันมาทางยายจันทร์) “**บอกแล้วว่าให้ตังค์พ่อบ้านเขาไปซื้อสายยูมาซ่อม แล้วก็ใส่กุญแจซะ เตือนจนปากเปียกปากแฉะแล้วก็ไม่ฟัง**”

ยายจันทร์ (ก้มหน้า) “ก็มันแพงนี่คะ คุณแม่”

ลำเจียก “จะไม่ให้แพงได้อย่างไรล่ะ ยายเล่นทำลูกกุญแจหายไม่เว้นแต่ละเดือนนี่แล้วตังค์นี่ ยายไปลืมไว้ที่ไหนหรือเปล่า?”

(ชาติ กอบจิตติ, 2537: 64- 65)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่าทั้ง 2 รูปประโยค คือ “บอกแล้วว่าให้ตังค์พ่อบ้านเขาไปซื้อสายยูมาซ่อม แล้วก็ใส่กุญแจซะ” และ “เตือนจนปากเปียกปากแฉะแล้วก็ไม่ฟัง” ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคทั้งสองนี้เป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ผู้พูด

ไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบ ตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะตำหนิผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จากเมื่อผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ยายจันทร์ได้ฟังผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ลำเจียก พูดจบ ก็แสดงอาการสำนึกในความผิดของตนเองด้วยการก้มหน้า

ลำเจียกไม่พอใจในการกระทำของยายจันทร์ที่ไม่เชื่อฟังคำแนะนำของตนในอดีตคือ เธอบอกให้ยายจันทร์ให้เงินพ่อบ้านให้ซื้อสายยูมาซ่อมตู้ และใส่กุญแจไว้ แต่ยายจันทร์ก็ไม่ปฏิบัติตาม จึงทำให้เกิดเรื่องขึ้นในเวลานี้ คือ เงินของยายจันทร์หาย ด้วยเหตุนี้ รูปประโยคที่ลำเจียกกล่าวจึงไม่ได้มีเจตนาที่บอก หรือแจ้งให้ยายจันทร์ทราบว่าตนได้บอกยายจันทร์ให้ฝากเงินพ่อบ้านซื้อสายยูมาใส่กุญแจ หรือเตือนยายจันทร์เรื่องนี้หลายครั้งยายจันทร์ก็ไม่เชื่อฟัง เท่านั้น แต่ลำเจียกมีเจตนาที่จะบริภาษยายจันทร์ให้สำนึกผิดที่ไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำของตน จึงได้เกิดเรื่องเงินหายขึ้นในวันนี้

ตัวอย่างที่ 35 บทสนทนาระหว่าง เสือย้อย กับหลวงเนติสงคราม อัยการที่ตัดสินประหารชีวิตเสือย้อยในคดีวางแผนกบฏ และลอบสังหารนายกรัฐมนตรี จอมพลป. พิบูลสงคราม หลังจากที่เสือย้อยรอดจากการถูกประหารชีวิต เพราะได้สารภาพกับอธิบดีตำรวจว่าตนเองคือ หลวงกฤษดาวินิจ และพระอภิรักษ์สันติธรรม กับหลวงเนติสงครามก็เป็นเพื่อนที่เคยร่วมกันวางแผนทำรัฐประหารมาด้วยกัน และตนเองก็ไม่ได้มีส่วนรู้เห็นในการรอบสังหารนายกรัฐมนตรี เพราะในเวลาที่เกิดเหตุตนไม่ได้อยู่ในสถานที่เกิดเหตุนั้นโดยมี ร.ต.ต. ตุ้ยเป็นพยานให้ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ พระอภิรักษ์สันติธรรม และหลวงเนติสงครามถูกจำคุก

หลวงเนติสงคราม “มึงทำกูเจ็บแสบมาก ไอ้ย้อย มึงไปพูดอะไรกับผู้ใหญ่วะ เขาถึงลากกูเข้าคุกพร้อมกับพระอภิรักษ์?”

เสือย้อย “การเมืองมันไม่มีอะไรแน่นอนหรอกคุณหลวง ถ้าคุณคิดจะใช้มันเพื่อหวังความก้าวหน้า ใช้มันเป็นบันไดไปสู่ความรุ่งเรืองจนลืมจรรยาบรรณ คุณก็ต้องระวังผลลัพธ์อีกด้านหนึ่งของมันด้วย เพราะมันเป็นดาบสองคม...”

หลวงเนติสงคราม “อย่ามาเทศน์กู ไอ้สัตว์...” หลวงเนติสงครามร้องลั่น “...มึงไปพูดอะไรกับผู้ใหญ่เขาวะ?”

เสือย้อย “ก็พูดว่าผมกับพวกคุณเป็นเพื่อนกัน คุณกับเพื่อนของผมหลายคนเคยวางแผนทำรัฐประหารโค่นจอมพลป. มาด้วยกัน”

หลวงเนติสงคราม “แต่กูไม่เคยรู้จักมึงมาก่อนเลยในชีวิต...มึงเป็นพยานเท็จ...”

เสือย้อย “ใช่ ผมเป็นพยานเท็จ เราสองคนไม่เคยรู้จักกันมาก่อนเลยในชีวิต เรื่องทั้งหมดที่ผมเล่าให้ท่านอธิบดีฟังเกี่ยวกับคุณเป็นเรื่องโหกทั้งสิ้น แล้วทำไม? **คุณน่าจะภูมิใจนะที่ผมเรียนรู้การเป็นพยานเท็จจากคุณได้รวดเร็วอย่างนี้**..."

หลวงเนติสงคราม หลวงเนติสงครามตะโกนลั่น “ไอ้...ห่...”

เสือย้อย “ออมแรงไว้บ้างคุณหลวง คุณคงได้อยู่ในนี้อย่างน้อยก็อีกพักใหญ่นั่นแหละ ถ้าเจ้านายคุณเป็นคนประเภทที่ระแวงคนบริสุทธิ์ได้ง่าย ๆ เขาก็ระแวงคุณได้เหมือนกัน แล้วคุณไม่เคยใช้วิธีนี้มาก่อนหรือไงคุณหลวงที่รัก? ผมก็เรียนมาจากพวกคุณนี่แหละไม่ยากหรอก”

(วินทร์ เลียววาริณ, 2540: 81)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่า ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะประชดประชันผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จากผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ เสือย้อยใช้คำว่า “น่า” ซึ่งเป็นคำประกอบหน้ากริยาหมายความว่า “ควร” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 572) ฉะนั้นเนื้อความของถ้อยคำที่เสือย้อยกล่าวจึงมีเนื้อความเป็นการแนะนำให้หลวงเนติสงครามสนใจและกระทำตามคำแนะนำของตน หรือเรียกว่า “วัจนกรรมการแนะนำ” ซึ่งในปริบทนี้หลวงเนติสงครามควรที่จะภูมิใจที่ตนเป็นแบบอย่างการกระทำให้เสือย้อยกระทำตาม และการกระทำนั้นก็สัมฤทธิผล แต่เงื่อนไขเกี่ยวกับความจริงใจของวัจนกรรมการแนะนำนั้น ผู้พูดจะต้องเชื่อว่าการกระทำนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ผู้ฟัง หากเมื่อพิจารณาเหตุการณ์จะเห็นว่าหลวงเนติสงครามคงจะไม่ภูมิใจกับการกระทำของเสือย้อย แม้ว่าเสือย้อยจะกระทำการทุจริตวิธีเดียวกันกับตนเองก็ตาม แต่การกระทำนั้นก็ยังผลเสียมาถึงตน คือทำให้ตนต้องถูกจำคุก

ดังนั้นถ้อยคำที่เสือย้อยกล่าวจึงไม่ได้มีเจตนาที่จะแนะนำหลวงเนติสงคราม แต่มีเจตนาที่จะประชดประชันการกระทำที่ทุจริตของหลวงเนติสงคราม กล่าวคือ หลวงเนติสงครามใส่ความเสือย้อยว่าเป็นคนลอบสังหารนายกรัฐมนตรีด้วยการสร้างพยานเท็จ เสือย้อยจึงใช้วิธีเดียวกันคือ ให้ตัวเองเป็นพยานเท็จใส่ความว่าหลวงเนติสงคราม กับพระอภิรักษ์สันติธรรมเป็นเพื่อนที่เคยร่วมกันวางแผนทำรัฐประหารมาด้วยกัน นอกจากนี้เหตุผลอีกประการหนึ่งที่ทำให้เห็นว่าถ้อยคำที่เสือย้อย

กล่าวเป็นการประชดประชันคือ ถ้อยคำที่เสือย้อยกล่าวได้ทำร้ายจิตใจ หรือสร้างความไม่พอใจให้แก่เสือย้อย เพราะเมื่อเสือย้อยพูดจบ หลวงเนติสงครามก็ได้กล่าวสบถอย่างรุนแรง

อนึ่ง แม้ว่าสิ่งที่เสือย้อยสารภาพกับอธิบดีตำรวจจะเป็นความจริง แต่หลวงเนติสงครามเข้าใจผิดคิดว่าเสือย้อยกล่าวความเท็จว่ารู้จักกับตน เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะหลวงเนติสงครามไม่รู้ว่าเสือย้อยกับหลวงกฤษดาวินิจเป็นคน ๆ เดียวกัน แม้ว่าเสือย้อยจะบอกอธิบดีตำรวจว่าในขณะที่พิจารณาคดีนั้นหลวงเนติสงครามแกล้งจำตนไม่ได้ แต่ผู้วิจัยเชื่อว่าหลวงเนติสงครามจำหลวงกฤษดาวินิจไม่ได้จริง เพราะแม้ว่าหลวงเนติจะถูกจำคุกแล้ว แต่ก็ยังแสดงออกว่าตนไม่รู้จักกับเสือย้อย ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นว่าหลวงเนติสงครามไม่จำหลวงกฤษดาวินิจ หรือเสือย้อยไม่ได้ แต่เรื่องที่ทำให้เสือย้อยไม่พอใจหลวงเนติธรรม คือ การที่ผู้พิพากษา และอัยการ อย่างพระอภิรักษ์สันติธรรม และหลวงเนติธรรมไม่มีความยุติธรรม ไม่มีจรรยาบรรณของผู้ตัดสินคดี สร้างพยานเท็จใส่ความให้ผู้อื่นได้รับโทษ ด้วยเหตุนี้เสือย้อยจึงได้ใช้ประโยคบอกเล่าที่เป็นการแนะนำ อย่างประชดประชันหลวงเนติสงคราม

ตัวอย่างที่ 36 บทสนทนาระหว่าง อิสรา กับหลวงกฤษดาวินิจ หรือเสือย้อย ในปี 2488 เป็นช่วงเวลาของสงครามโลกครั้งที่สอง ที่ไทยได้ประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตรไปแล้วในปี 2485 แต่สัญญาฉบับนั้นถือเป็นโมฆะ ทำให้ไทยรอดพ้นจากการเป็นอาชญากรสงคราม เนื่องจากในวันที่มีการลงนามสัญญา ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์คือ นายปรีดี พนมยงค์ ไม่ได้อยู่ในพระนคร การประกาศสงครามในเวลานั้นสร้างความไม่พอใจแก่คนไทยส่วนใหญ่ แต่ก็ทำให้เกิดการรวมกลุ่มใต้ดินครั้งใหญ่ที่สุดจากคนไทยทั้งภายในและภายนอกประเทศ เพื่อขับไล่ญี่ปุ่นออกจากประเทศ ซึ่งการรวมกลุ่มในครั้งนี้เรียกว่า “ขบวนการเสรีไทย”

หลังจากที่หลวงกฤษดาวินิจหลบหนีจากคุกที่เกาะตะรุเตา ก็ได้ข้ามไปที่ลังกาวี และได้ขอลี้ภัยไปอยู่ที่ปีนังหนึ่งปี ก่อนที่จะข้ามไปอินเดีย และได้เข้าร่วมกับขบวนการเสรีไทยนอกประเทศ ครั้งนี้หลวงกฤษดาวินิจได้รับมอบให้นำจดหมายมาส่งให้ “รู้ธ” หัวหน้าใหญ่ในขบวนการเสรีไทย ซึ่งระหว่างทางเขาจะต้องพบกับชายคนหนึ่งซึ่งเป็นคนนึ่งในขบวนการเสรีไทย นั่นก็คือ อิสรา แต่อิสราทรยศ ด้วยการพาหลวงกฤษดาวินิจไปส่งให้ทหารญี่ปุ่น และบังคับให้หลวงกฤษดาวินิจมอบจดหมาย และบอกความจริงให้รู้ว่าใครคือ รู้ธ

หลวงกฤษดาวินิจ “หลังจากนั้นมึงก็เลยกลายเป็นต้นอ้อที่โอนอ่อนไปตามแรงพายุ แต่ไม่เคยอยู่ฝ่ายแพ้... แม้ว่าจะต้องเป็นฝ่ายที่เป็นศัตรูกับคนทั้งโลก”

อิสรา คนขายชาติเลิกคิ้ว “ถูกต้อง การเมืองมันสอนผมยังงั้น! ใครจะประกาศสงครามกับใครก็ช่างแม่มันปะไร ผมไม่สนใจ ใครอยากจะเป็นเจ้าโลกก็เรื่องมัน ผมยืนอยู่ตรงกลางคอยดูอย่างเดียวก็พอ”

หลวงกฤษดาวินิจ “แล้วก็คอยฉวยโอกาส!”

อิสรา “ใช่”

หลวงกฤษดาวินิจ “แม้ว่าเราจะต้องแพ้สงคราม?”

อิสรา “ใช่อีกนั่นแหละ! สงครามก็เหมือนการพนัน มีฝ่ายแพ้มีฝ่ายชนะ แต่อย่างว่า ผมก็ไม่สนใจนักหรอกว่าใครจะชนะ...”

หลวงกฤษดาวินิจ “...เพราะมึงจะอยู่กับฝ่ายที่ชนะเสมอ”

อิสรา อิสรายิ้ม “แหม! **ผมซักซอบคุณเสียแล้วสิ คุณหลวงช่างรู้ใจผมจริง ๆ**”

(วินทร์ เลียววาริณ, 2540: 114)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่า ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะประชดประชันผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ในสถานการณ์นี้ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ หลวงกฤษดาวินิจ ยังคงถูกผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ อิสรา ทำร้ายร่างกาย แม้ว่าผู้พูด หรืออิสราจะกล่าวถ้อยคำที่มีเนื้อความเป็นไปในทางที่ดีแล้วก็ตาม แต่ผู้พูด หรือ หลวงกฤษดาวินิจก็ยังคงเป็นเชลยสงครามอยู่

อิสรากล่าวถ้อยคำทั้ง 2 ถ้อยคำซึ่งมีเนื้อความเป็นไปในทางที่ดี กล่าวคือ ถ้อยคำทั้ง 2 ถ้อยคำมีเนื้อความเป็นการกล่าวชมการกระทำของหลวงกฤษดาวินิจที่ทำให้อิสราพอใจ ซึ่งในปริบทนี้หลวงกฤษดาวินิจรู้ว่าอิสราจะเข้าข้างฝ่ายไหนก็ตามที่จะชนะสงคราม และให้ผลประโยชน์แก่เขาได้ จึงทำให้อิสรากล่าวถอยคำที่มีเนื้อความเป็นการกล่าวชมหลวงกฤษดาวินิจ

อนึ่ง หากพิจารณาเหตุการณ์ในปริบทนี้จะเห็นว่าหลวงกฤษดาวินิจถูกจับเป็นเชลยสงคราม โดยที่อิสราเป็นคนทรยศเขาด้วยการไปเข้ากับฝ่ายกองทัพญี่ปุ่น และหลอกล่อให้

หลวงกฤษดาวินิจมาที่บ้านซึ่งมีทหารญี่ปุ่นรอที่จะควบคุมตัวอยู่แล้ว ฉะนั้น หลวงกฤษดาวินิจจึงไม่พอใจการกระทำของอิสรา ดังปรากฏในถ้อยคำที่หลวงกฤษดาวินิจกล่าวมีการใช้คำแสดงความไม่พอใจ เช่น คำสรรพนามคำว่า “มึง” แม้แต่อิสราเองการกล่าวว่าเขาชอบหลวงกฤษดาวินิจที่รู้ใจเขา ขัดแย้งกับการกระทำที่ยังคงคุมตัวหลวงกฤษดาวินิจไว้ และยังทำร้ายร่างกายให้หลวงกฤษดาวินิจบอกความจริงว่าใครคือรู้ธ ดังนั้น ด้วยเหตุที่ในสถานการณ์ที่ทั้งผู้พูด และผู้ฟังไม่พอใจกัน จึงไม่เหตุผลใดที่จะทำให้ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ อิสราต้องกล่าวถ้อยคำชม ผู้ฟัง หรือหลวงกฤษดาวินิจแต่รูปประโยบอกเล่าที่กล่าวนั้นมีเจตนาที่จะประชดประชันหลวงกฤษดาวินิจมากกว่า

ตัวอย่างที่ 37 บทสนทนาระหว่าง รัฐมนตรี สุทิน กับ พล.ต.ต. ตุ้ย พันเข็ม พล.ต.ต. ตุ้ย ได้หลักฐานที่เป็นรูปนายพร ซึ่งเป็นลูกจ้างที่โรงงานทอผ้าของรัฐมนตรีสุทินกำลังเผาตึก ก.ต.ป. เขารู้มาว่าทางตำรวจได้ส่งหลักฐานเกี่ยวกับการคอรัปชันของรัฐบาลชุดนี้ ซึ่งก็รวมถึงรัฐมนตรีสุทินด้วย นั้นไปให้กับ ก.ต.ป. แล้วโดยไม่มีสำเนาเก็บไว้กับทางตำรวจเลย ด้วยเหตุนี้รัฐมนตรีสุทินจึงได้มาหาพล.ต.ต. ตุ้ยเพื่อบอกให้หยุดการหาหลักฐานดำเนินคดีกับนายพร และตน

พล.ต.ต. ตุ้ย “ท่านจำได้ไหมครับว่าเมื่อสามเดือนก่อนท่านเคยถามผมทีนึงแล้วว่าทางตำรวจยุ่งเกี่ยวกับข้อมูลต่าง ๆ ของข้าราชการระดับสูงและนักการเมืองหรือไม่ และผมเรียนให้ท่านทราบว่ามีตำรวจมานอื่นมารับงานนี้ต่อจากผม หลังจากนั้น ก.ต.ป. ก็ขอข้อมูลทั้งหมดไป”

รัฐมนตรีสุทิน “งั้นเหรอ? ผมจำไม่ได้แล้ว”

พล.ต.ต. ตุ้ย “ท่านควรจะจำได้ เพราะนายตำรวจคนนั้นเคยบอกผมว่าท่านโทรถามเขาเหมือนกัน และเขาก็บังเอิญบอกท่านว่า ข้อมูลทั้งหมดถูกส่งไป ก.ต.ป. หมด ไม่มีสำเนาที่กรมตำรวจเลย”

รัฐมนตรีสุทิน “แล้วมันเกี่ยวกับผมหรือเรื่องนี้ยังไง?”

พล.ต.ต. ตุ้ย “ชื่อของท่านก็เป็นคนหนึ่งที่อยู่ในแฟ้มข้อมูลนั้นด้วย”

รัฐมนตรีสุทิน สีหน้าท่านรัฐมนตรีไม่เปลี่ยน “แล้วไง?...”

พล.ต.ต. ตุ้ย “เมื่อ ก.ต.ป. ถูกเผา แฟ้มข้อมูลการคอร์รัปชันของข้าราชการ และนักการเมืองเหล่านั้นก็ถูกเผาไปด้วยหมดสิ้น...”

รัฐมนตรีสุทิน รัฐมนตรีหัวเราะเบา ๆ “คุณตุ้ย คุณนี่กำลังโยงเรื่องการเรียกร้องประชาธิปไตยมาหาว่าผมเกี่ยวข้องกับการเผาตึก ก.ต.ป. เพื่อทำลายหลักฐานคอร์รัปชันงั้นหรือ?”

พล.ต.ต. ตุ้ย “ผมไม่ได้พูด ท่านพูดออกมาเอง”

รัฐมนตรีสุทิน รัฐมนตรีสุทินยิ้มเครียด สายตาคู่นั้นจ้องตานายพลตำรวจเขม็งนิ่ง “ผมถือว่าเราคุยเรื่องนี้กันเป็นการส่วนตัวนะ ไม่เช่นนั้นผมคงฟ้องคุณฐานหมิ่นประมาท เพราะเรื่องนี้ไม่มีหลักฐานอะไรอยู่เลย”

พล.ต.ต. ตุ้ย “รูปถ่ายใบนั้นก็คือหลักฐาน”

รัฐมนตรีสุทิน คู่สนทนาจุ๊ปาก “ผมไม่ชอบน้ำเสียงคุณเลย อย่ามาบลั๊ฟผมเลยน่ะ มันใช้อ้างอิงในศาลไม่ได้คุณก็รู้ แค่ผมพูดว่าผมไม่เคยรู้จักกับผู้ชายคนนี้ เรื่องก็จบ ขอโทษนะครับคุณตุ้ย คำพูดของนายตำรวจคนหนึ่งกับคำพูดของวีรบุรุษประชาธิปไตยอย่างไหนจะมีน้ำหนักมากกว่ากัน?”

นายพลตำรวจตรีรู้สึกถึงเพลิงโทสะที่ค่อย ๆ ผุดขึ้นมาจากภายใน เขาฝืนหัวเราะอย่างพยายามสะกดกลั้นอารมณ์ แต่ไม่สำเร็จ

พล.ต.ต. ตุ้ย “ท่านนี่เป็นนักการเมืองที่เขี้ยวลากดินจริง ๆ ท่านรู้จักใช้สถานการณ์และจังหวะอย่างเหมาะสมอยู่ข้างฝ่ายชนะ...” เขาประชด “...ที่ผมทึ่งก็คือท่านรู้ได้ยังไงว่าฝ่ายไหนจะชนะ?”

รัฐมนตรีสุทิน สายตาของวีรบุรุษประชาธิปไตยมีแววเกรี้ยวกราดวูบ แต่ก็จางหายไปอย่างรวดเร็ว “ไม่ยากหรอกถ้าคุณหัดเป็นคนช่างสังเกต แต่ขอโทษ! **ถ้าวันใดวันหนึ่งคุณคิดจะลงมาเล่นการเมืองล่ะก็ คุณต้องหัดควบคุมอารมณ์ของคุณมากกว่านี้!**...” เขายิ้มบาง ๆ “ลืมมันเสียเถอะคุณตุ้ย อีกไม่นานรัฐบาลใหม่ก็ต้องออกกฎหมายนิรโทษกรรมให้คนชุมนุมอยู่แล้วแน่นอน เพราะคราวนี้บังเอิญประชาชนเป็นฝ่ายชนะ...” รัฐมนตรีสุทินยิ้มกว้าง “...ตายจริง นี่คุณไม่ได้รู้สึกถึงบรรยากาศประชาธิปไตยที่กำลังแบ่งบานในทุกอณูอากาศตอนนี้หรอกหรือเนี่ย?”

(วินทร์ เลียววาริณ, 2540: 296-297)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่าซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในประโยคบอกเล่านี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะตำหนิผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ รัฐมนตรีสุทิน กำลังขัดแย้งกันอยู่กับผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้ พล.ต.ต. ตุ้ย ดังนั้นจึงไม่มีเหตุให้รัฐมนตรีสุทินต้องกล่าวแนะนำเพื่อยังให้เกิดประโยชน์แก่พล.ต.ต. ตุ้ย

รัฐมนตรีสุทินกล่าวรูปประโยคบอกเล่าที่มีเนื้อความเป็นการแนะนำ พล.ต.ต. ตุ้ย ว่าถ้า พล.ต.ต. ตุ้ยคิดจะเป็นนักการเมือง ก็ต้องรู้จักควบคุมอารมณ์ หากถ้อยคำนี้ปรากฏในปริบทอื่นที่ผู้

พูดมีเจตนาดีต่อผู้ฟังถ้อยคำนี้ก็จะตรงตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการแนะนำ กล่าวคือ ผู้พูดพยายามที่จะเสนอการกระทำที่ยังประโยชน์แก่ผู้ฟังให้ปฏิบัติตาม แต่ในปริบทนี้ทั้งผู้พูด หรือรัฐมนตรีสุทิน และผู้ฟัง หรือ พล.ต.ต. ตุ้ย ไม่พอใจซึ่งกันและกัน กล่าวคือ พล.ต.ต. ตุ้ยไม่พอใจรัฐมนตรีสุทินที่ใช้สถานการณ์จากการจลาจลหาผลประโยชน์ให้กับตนเอง ส่วนรัฐมนตรีสุทินไม่พอใจที่พล.ต.ต. ตุ้ยหาหลักฐานเรื่องที่เขาจ้างคนเผาตึก ก.ต.ป. เพื่อทำลายหลักฐานการคอร์รัปชันโดยกล่าวประชดอย่างไม่เก็บอารมณ์โกรธไว้ว่าเขาเป็นคนเขี้ยวลากดินหรือมีเล่ห์เหลี่ยมมากสามารถเข้ากับฝ่ายใดก็ตามที่เป็นฝ่ายชนะ

ด้วยเหตุนี้รูปประโยคบอกเล่าที่มีเนื้อความเป็นการแนะนำ โดยมีคำว่า “มากกว่า” บ่งถึงการแนะ นี้ ผู้พูด หรือรัฐมนตรีสุทินไม่ได้มีเจตนาที่จะแนะนำตามเงื่อนไขเกี่ยวกับสาระสำคัญในวัจนกรรมการแนะนำที่ว่า “*นับว่าเป็นความพยายามที่จะเสนอการกระทำให้ผู้ฟังสนใจกระทำตาม*” แต่มีเจตนาที่จะตำหนิพล.ต.ต. ตุ้ย ที่แสดงอารมณ์โกรธโดยการกล่าวประชดตนก่อนหน้านั้น

ตัวอย่างที่ 38 บทสนทนาระหว่างชีวันกับอรชุน อรชุนได้รับมอบหมายงานให้ไปบำบัดศศิประภาและชีวัน หลังจากที่ได้ไปพบศศิประภาที่มูลนิธิสงเคราะห์สัตว์อนาถา ศศิประภาก็ได้เชิญอรชุนมาช่วยรักษาชีวันที่บ้าน เพราะหลังจากที่รู้ว่าตัวเองเป็นมนุษย์โคลนนิ่ง แล้วหนีออกไปจากบ้าน ชีวันก็กลับมาพร้อมกับความพร้อมที่จะถูกใช้เป็นอวัยวะเปลี่ยนถ่ายแก่พรหมินทร์ โดยเขาขังตัวเองอยู่แต่ในห้องสมุดในบ้านรอวันที่จะผ่าตัดโดยไม่ทานอะไรจนร่างกายซูบซีดเหมือนคนป่วยมาเป็นแรมปี

อรชุน “นั่นแหละคือสิ่งที่คุณเป็น...คุณคิดว่าคุณเป็นเศษเนื้อ เป็นชิ้นส่วน เป็นอะไหล่ คุณถึงได้เป็นอยู่ยังงี้ไงล่ะ เป็นไอ้ก้อนเนื้อที่เน่าก่อนตายไปเสียอีก นั่นก็เพราะคุณไม่ยอมคิดว่าคุณเป็นมนุษย์ ไม่ยอมคิดว่าคุณมีศักดิ์ศรีเท่ากับมนุษย์อื่น ๆ!”

ชีวัน “คุณไม่ได้เป็นผมจะรู้ได้ยังไง!” เสียงชีวันสั่นด้วยความโกรธ

อรชุน อรชุนลุกยืนและชี้หน้าเขาอย่างสบประมาท “ผมได้ยินคำพูดแบบนี้มานับหมื่นๆ ครั้งแล้ว มันบอกความเป็นตัวคุณว่าอย่างไรรู้มั้ย! มันบอกว่าคุณมันก็ไอ้พวกยอมจำนน! มีปัญหานิดๆ หน่อยๆ คนอย่างคุณเป็นได้ก็แค่ไอ้ขี้แพ้!”

ชีวัน ชีวันลุกยืนบ้าง “ถ้าคุณมาเพื่อจะสบประมาทผมละก็ คุณกลับไปเสียเถอะ! ชีวิตของผม ผมเลือกเองได้!”

อรชุน “**ฟังดูเป็นปรัชญาเท่ดี**!” น้ำเสียงอรชุนเยาะหยัน “การไม่เลือกก็เป็นการเลือกอย่างหนึ่ง!...หรือนรกคือคนอื่น!...คุณได้ลงนรกไปกับคัมภีร์ที่คาบไว้แน่!”

(วิมล ไทรนิ่มนวล, 2545: 104-105)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่าซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบแต่อย่างใด แต่ต้องการที่จะประชดประชันผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก น้ำเสียงของผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ อรชุน เป็นน้ำเสียงที่เยาะหยันผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ชีวัน

ชีวันกล่าวตำหนิอรชุนว่า “ชีวิตของผม ผมเลือกเองได้” ทั้ง ๆ ที่การเลือกของชีวัน เป็นการเลือกที่ผิด เพราะเขาเลือกที่ยอมตายโดยที่ไม่ยอมดินรน หรือต่อสู้จนวินาทีสุดท้าย ดังนั้นอรชุนจึงได้กล่าวชมถ้อยคำของชีวันว่า “เป็นปรัชญาที่เท่ดี” ซึ่งแม้จะเป็นคำชม ที่มีความหมายไปในทางที่ดี แต่อรชุนไม่ได้มีเจตนาที่จะชม เพราะอรชุนไม่พอใจการตัดสินใจของชีวันมาตั้งแต่แรกแล้ว ดังนั้นจึงไม่มีเหตุผลที่อรชุนจะต้องกล่าวชมการตัดสินใจของชีวัน แต่มีเจตนาที่จะประชดประชันการตัดสินใจของชีวันที่เลือกเดินไปในทางที่ผิดมากกว่าคือ เลือกเดินไปสู่หนทางแห่งความตาย เมื่อเป็นเช่นนี้ถ้อยคำที่อรชุนกล่าวก็ไม่จำเป็นต้องมีความหมายไปในทางที่ดีตามรูปภาษา เพราะฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า อรชุนใช้รูปประโยคบอกเล่าที่มีความหมายเป็นไปในทางที่ดี หรือกล่าวชม ประชดประชันชีวัน ซึ่งเป็นผู้ฟัง ในเนื้อความที่ตรงกันข้ามกันกับความหมายของรูปภาษา

ตัวอย่างที่ 39 บทสนทนาระหว่าง ฟัก กับ สมทรง ซึ่งเป็นภรรยาเสียสติคนใหม่ของพ่อที่เสียชีวิตไปแล้ว ขณะที่ฟักนั่งคุยอยู่กับสัปเหร่อไข่ที่กระต๊อบของเขา สมทรงก็เดินกลับมาพอดี พร้อมกับยื่นดอกไม้ที่ถือมาให้ฟัก

ม่ายสมทรงเดินกลับมาพอดี ทั้งคู่จึงหยุดพูดกัน หันสายตาจ้องจับอยู่ที่นาง นางเดินถือช่อดอกไม้กระดาษสีเขียวสีแดง ซึ่งคงเก็บได้ในเขตวัด เมื่อเห็นฟักนั่งอยู่หน้ากระต๊อบก็ยิ้มแฉ่งอย่างสบอารมณ์ สายตานางหยุดอยู่ที่สัปเหร่อไข่อย่างงง ๆ แต่แล้วไม่สนใจ ส่งดอกไม้ที่ถือมาให้ฟัก แต่เขาไม่รับ

สมทรง “สวยดี” นางว่าแล้วนั่งกระแซะก้นเข้าติดกับฟัก

ฟัก “**ไปเก็บมาทำมั้ย** ไม่เห็นจะได้เรื่อง” ฟักหันดุนาง พลางกระเถิบตัวออกห่าง

สมทรง “แกมาทำไม” นางถามสัปเหร่อไข่มองด้วยสายตาที่ไม่เป็นมิตรนัก

(ชาติ กอบจิตติ, 2547: 122)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะตำหนิผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ฟัก กล่าวถ้อยคำด้วยทำนองเสียงสูง[9] ดังคำว่า “ทำไม” กลายเป็น “ทำมั้ย” นอกจากนี้คำบรรยายในเรื่องทำให้ทราบว่าผู้พูด หรือฟักมีเจตนาที่ต้องการจะดุผู้ฟัง หรือสมทรงจริง

บ่อยครั้งที่ฟักไม่พอใจในการกระทำของสมทรง ที่มักจะเก็บสิ่งที่ไม่มีประโยชน์กลับมาซุกซ่อนไว้ในกระต๊อบ ดังคำบรรยายตอนต้นที่ว่า “*...ผู้หญิงคนนี้มักจะเก็บอะไรต่อมิอะไรเข้ามาในกระต๊อบเสมอ กะโหลกกะลา ดอกไม้ หวีหัก ๆ กระดาษหนังสือพิมพ์ ฯลฯ แล้วเอามาซุกซ่อนในกระต๊อบ นาน ๆ ฟักก็แอบเอาไปทิ้งเสียทีหนึ่ง*” ครั้งนี้ก็เช่นกันสมทรงเก็บดอกไม้กลับมา ซึ่งฟักก็คิดว่ามันไม่มีประโยชน์อะไรทั้งต่อตัวเขา และตัวสมทรงเอง

อนึ่ง หากพิจารณาฐานะของฟักแล้ว จะเห็นว่าเขาเป็นคนยากจน ประกอบอาชีพเป็นภารโรงในโรงเรียนประจำตำบล และต้องอาศัยอยู่ในกระต๊อบที่มุงด้วยจากในเขตที่ดินของวัด ซึ่งบางวันก็ได้ข้าวก้นบาตรพระมาเลี้ยงชีวิตไปวัน ๆ ดังนั้นฟักจึงคิดว่าสิ่งที่สมทรงควรจะนำกลับมาควรจะเป็นสิ่งที่ยังประโยชน์ต่อการดำรงชีพให้ทั้งตัวเขาเอง และสมทรงเองด้วย เช่น อาหาร หรือเงินทอง แต่กลับนำดอกไม้มา ซึ่งให้แค่ความสวยงาม ไม่ได้ทำให้เขาอิ่มท้อง หรือมีชีวิตที่สบายกว่าที่เป็นอยู่นี้ ดังนั้นการที่สมทรงนำดอกไม้กลับมาจึงทำให้ฟักไม่พอใจ ด้วยเหตุนี้ฟักจึงได้ใช้รูปประโยคคำถามตำหนิการกระทำของสมทรง

---

[9] ปราณี กุลละวณิชย์ และคณะ (2540: 86) กล่าวถึงทำนองเสียงว่า เป็นเรื่องของระดับเสียงสูงต่ำของคำพูด เช่นเดียวกับวรรณยุกต์ แต่ทำนองเสียงต่างกับวรรณยุกต์ ขณะที่วรรณยุกต์เป็นระดับเสียงสูงต่ำ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความหมายหลักของคำ ทำนองเสียงเป็นระดับเสียงสูงต่ำที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความหมายหลักของคำ แต่เกี่ยวข้องกับการแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึก และเกี่ยวข้องกับการจำแนกประเภทของสารทางด้านอารมณ์ความรู้สึกนั้น เราสามารถใช้ทำนองเสียงแสดงความตื่นเต้น ความโกรธ ความสนใจ ความไม่สนใจ เป็นต้น

ตัวอย่างที่ 40 บทสนทนาระหว่าง มะจัน ซึ่งเป็นแม่ของแอ กับแอ วันหนึ่งแอใช้นิ้วชี้ กับนิ้วหัวแม่มือที่เคยจับแมลงปอ จับแมงป่อง

แล้วครั้งหนึ่งแกก็ใช้วิธีเดียวกันนั้นเพื่อจับหางของแมงป่องที่คลานอยู่ข้างพุ่มไม้ พอโดนต่อย แกงุนงงและไม่เข้าใจ สีหน้าเจ็บปวด แกกุมนิ้วมือนิ่งครู่ใหญ่ ก่อนจะปล่อยเสียงโฮออกมา

มะจัน “**ดีไหม**” มะจันเสียงดัง “สมน้ำหน้า”

แกร้องอยู่นาน กว่านิ้วที่เขียว และบวมเป่งจะยุบหาย

(นิคม รายยวา, 2538: 80-81)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะประชดประชันผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ มะจัน พูดด้วยน้ำเสียงที่แสดงออกถึงความไม่พอใจในการกระทำของผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ แอ นอกจากนี้มะจันไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากแอ แต่กลับที่จะกล่าวแดกดันแอโดยตรง

แอถูกแมงป่องต่อย ด้วยสีหน้าที่แสดงออกถึงความเจ็บปวด และเสียงร้องไห้ดัง ย่อมที่จะทำให้มะจันผู้เป็นแม่ของแอ เข้าใจ และรู้สึกถึงความเจ็บปวดที่ลูกได้รับเป็นอย่างดีว่าแอรู้สึกทรมานมาแค่ไหน ฉะนั้นรูปประโยคคำถามที่มะจันถามแอนั้นจึงไม่ได้มีเจตนที่จะถามแอว่า ถูกแมงป่องต่อยแล้วรู้สึกดีไหม แต่ต้องการที่จะประชดประชันแอที่ดื้อไม่เชื่อฟังคำสอนของตนว่าอย่าไปเล่นซุกซนที่ไหน นอกจากนี้หากพิจารณาในปริบทอื่น ๆ ก่อนหน้านี้จะเห็นว่าแอชอบเล่นซุกซนจนเกิดอันตรายแก่ตนเองมาแล้วหลายครั้ง เช่น ตอนที่เงี่ยงปลาตำ

แอเคยถูกเงี่ยงปลาตำจนวิ่งร้องไห้กลับบ้านหลายหน มะจันผวาเข้าปลอบ พอบ่อยเข้าเธอก็เดาเหตุการณ์ล่วงหน้าได้ว่าลูกชายโดนอะไร แม้เธอจะบ่นงึมงำ แต่ก็ไม่วายสะดุ้งทุกครั้งเมื่อได้ยินเสียงโฮของแก

มะจัน “เอาอีกแล้ว ดีไหมล่ะ แบบนี้” เธอดึงมือแกกาง มีรอยเขี่ยงปลายักเป็นรู เลือดไหลแดง เธอเอาน้ำล้าง แล้วทายาหม่อง พอมือที่บวมเป่งหาย แกก็จะลืมและลงไปลัดเลาะริมแม่น้ำกลางแสงแดดเหมือนเดิม

(นิคม รายยวา, 2538: 79-80)

จากตัวอย่างที่กล่าวจะเห็นว่า นี่ไม่ใช่ครั้งแรกที่แอซุกซนจนเกิดอุบัติเหตุกับตัวเอง แต่มันเกิดขึ้นหลายครั้งจนทำให้มะจันผู้เป็นแม่นั้นไม่พอใจในการกระทำของแอ ดังนั้นในรูปประโยคคำถามนี้มะจันจึงมีเจตนาที่ประชดประชัน เพื่อเป็นการแสดงให้แอรู้ว่าตนไม่พอใจ และต้องการจะให้แอสำนึกในความผิดของตนที่ได้ทำไป

ตัวอย่างที่ 41 บทสนทนาระหว่างมะจัน กับคำงาย คำงายยืนมองดูช้างไม้ ที่เขาแกสลักไว้เพื่อจะนำไปแลกกับพลายสุด ช้างที่พ่อเลี้ยงได้ซื้อจากพ่อของเขาไป

คำงายยืนเพ่งดูช้างไม้ในเพิงอยู่นาน จนไม่ได้ยินเสียงมะจันที่เรียกให้ไปกินข้าว เธอจึงเดินลงบันไดมาหาเขา

มะจัน “**จะจ้องดูมันให้อิ่มแทนข้าวเลยรึ**” เสียงเธอเป็นห่วง “พอทำเสร็จ คนอื่นก็มาเอาไปแล้ว มันไม่ใช่ของเราหรอก”

คำงายหันมายิ้มกับเธอ เขาไม่ตอบอะไร แต่ในใจเกิดความรู้สึกอีกแบบหนึ่งแวบขึ้นมา

(นิคม รายยวา, 2538: 105-106)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถาม ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะประชดประชันผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ มะจัน รู้อยู่แล้วว่าถ้อยคำที่ตนกล่าวไม่เป็นความจริง และไม่สามารถที่จะเกิดขึ้นจริงได้ ดังนั้นตนเองจึงไม่ได้ที่จะต้องการคำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ คำงาย

มะจันเรียกคำงายไปกินข้าว แต่คำงายมัวแต่ยืนดูช้างไม้ในเพิง จึงไม่ได้ยินเสียงมะจัน เธอจึงไม่พอใจ แต่ก็เป็นความไม่พอใจที่ไม่รุนแรง เพราะจะเห็นว่าน้ำเสียงเธอที่ยังแฝงไว้ซึ่งความเป็นห่วงคำงาย แต่ความไม่พอใจเล็ก ๆ ที่แฝงอยู่นั้นแสดงออกทางเนื้อความของถ้อยคำที่มะจันถาม

ซึ่งไม่มีความเป็นไปได้ที่จะเกิดเหตุการณ์นี้ขึ้น กล่าวคือ การที่มะจันถามคำงายว่า “จะจ้องดูมันให้อิ่มแทนข้าวเลยรึ” นั้น คำงายไม่สามารถที่จะรู้สึกอิ่มได้ เหมือนอิ่มอาหาร ดังนั้นการจ้องมองแต่ช้างไม้จึงไม่ทำให้คำงายรู้สึกอิ่มได้เหมือนดังการกินอาหารจริง ๆ ด้วยเหตุนี้มะจันจึงต้องรู้คำตอบของคำถามที่ตนถามดีอยู่แล้วว่า คำงายเป็นคน ฉะนั้นคนจะต้องกินอาหารจึงจะอิ่ม ไม่ใช่จ้องมองสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้วจึงจะอิ่ม ดังนั้นการที่เธอกล่าวประชดประชันเช่นนี้ก็เพื่อที่จะให้คำงายรู้ว่าเธอไม่พอใจที่เรียกคำงายไปกินข้าวหลายครั้งแล้ว เขาก็ยังไม่ได้ยิน

ตัวอย่างที่ 42 บทสนทนาระหว่างยายนวล ยายจันทร์ และคนชราคนอื่น ๆ ภายในห้องเดียวกัน ยายจันทร์ และยายนวลเป็นหญิงชราในสถานสงเคราะห์คนชรา วันหนึ่งยายจันทร์ทำเงินที่เก็บไว้ซื้อของใส่บาตรหาย และเชื่อว่าจะต้องมีคนใดคนหนึ่งในห้องพักเดียวกันนี้ขโมยเงินของนางไป โดยเฉพาะยายบุญเรือน

ยายนวล “อย่าไปคิดมากเลยแม่ นึกว่าทำทานไปเถอะ ของอย่างนี้ ใครทำอะไรไว้มันก็ได้กับตัวเขาเองล่ะ”

ยายจันทร์ “อิฉันแปลกใจจริง ๆ อยู่ด้วยกันแค่นี้ยังทำกันได้”

ยายนวล “ก็พวกที่เดินกระย่องกระแย่งทั้งหลายนี่แหละ ส่วนที่นอนอยู่สี่เตียงห้าเตียงนั่นคงไม่มีใครลุกขึ้นมาเอาหรอก” (หัวเราะ)

ยายนวลลุกขึ้นอย่างลำบาก เกาะขอบเตียงยืดตัวขึ้น แล้วค่อย ๆ เดินกลับเตียง ระหว่างทางพูดขึ้นลอย ๆ เสียงดัง

ยายนวล “**คนเราเดี๋ยวนี้มันไม่กลัวบาปกลัวกรรมกันแล้ว ไม่รู้เดี๋ยวนี้จิตใจมันทำด้วยอะไรกัน อยากให้ไฟประลัยกัลป์มันมาล้างโลกซะวันนี้พรุ่งนี้!**”

(ชาติ กอบจิตติ, 2537: 33)

ผู้พูดใช้รูปประโยคบอกเล่า ในประโยค “คนเราเดี๋ยวนี้มันไม่กลัวบาปกลัวกรรมกันแล้ว” และ “อยากให้ไปประลัยกัลป์มาล้างโลกซะวันนี้พรุ่งนี้” ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการบอก หรือแจ้งให้ทราบ แต่ในรูปประโยคบอกเล่านี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะบอก หรือแจ้งให้ผู้ฟังทราบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการบอกเล่า แต่ต้องการที่จะกระแนะกระแหนผู้ฟัง

นอกจากนี้ในปริบทเดียวกัน ผู้พูดได้ใช้รูปประโยคคำถาม ในประโยค “ไม่รู้เดี๋ยวนี้จิตใจมันทำด้วยอะไรกัน” ดังจะเห็นว่ามีคำบอกการถามคือ คำว่า “อะไร” ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคคำถามนี้เป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะกระแนะกระแหนผู้ฟังเช่นเดียวกันกับรูปประโยคบอกเล่าทั้ง 2 รูปประโยคที่กล่าวมาแล้ว

เหตุที่ทั้ง 3 รูปประโยคนี้ผู้พูดมีเจตนาที่จะกระแนะกระแหนมากกว่าที่จะบอกเล่า หรือถามคำถามผู้ฟัง เพราะผู้พูด หรือยายนวลพูดถ้อยคำเหล่านั้นเสียงดังเพื่อต้องการให้ยายบุญเรือนซึ่งอยู่เตียงติดกับเตียงของยายจันทร์ได้ยิน เนื่องจากทั้งยายนวล และยายจันทร์เชื่อว่ายายบุญเรือนเป็นคนขโมยเงินไป

เหตุการณ์มีอยู่ว่ายายนวลแนะนำให้ยายจันทร์ค้นตู้ของคนทุกคนในห้องนี้ แต่ยายบุญเรือนเพียงคนเดียวที่แย้งว่าสิ่งที่หายนั้นเป็นเงิน ซึ่งโดยทั่วไปมีลักษณะที่เหมือน ๆ กัน มิใช่สิ่งของที่มีความต่างกัน นอกเสียจากว่าจะมีใครจดตัวเลขบนธนบัตร และตัวยายบุญเรือนก็เชื่อว่าถ้ามีคนจดเลขบนธนบัตรทุกใบเพื่อป้องกันเงินหายจริง คนนั้นก็เป็นคนบ้า ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้ยายนวลไม่พอใจ เพราะตนก็เป็นคนหนึ่งที่จดตัวเลขของธนบัตรทุกใบของตนเพื่อป้องกันการขโมย ดังนั้นยายนวลจึงได้โต้แย้งกลับ และแสดงความไม่พอใจ ด้านยายจันทร์เมื่อเห็นเหตุการณ์นี้แล้ว ก็เชื่อแน่ว่ายายบุญเรือนจะต้องเป็นคนเอาเงินของตนไป

จากเหตุการณ์การโต้แย้งที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าทั้งยายนวล และยายจันทร์ไม่พอใจยายบุญเรือน กล่าวคือ ยายนวลไม่พอใจที่ยายบุญเรือนแย้งความเห็นในตรวจค้นทรัพย์สิน และบริภาษวิธีการป้องกันการขโมยธนบัตร ซึ่งตนกระทำอยู่เป็นประจำ ส่วนยายจันทร์นั้นไม่พอใจยายบุญเรือนที่ไม่แสดงความบริสุทธิ์ใจโดยการให้ตรวจค้น แต่กลับแย้งความคิดของยายนวลซึ่งตนเห็นว่าเป็นความคิดที่ดี เพราะถ้าคนเราบริสุทธิ์ใจก็ควรที่ให้ตรวจค้นโดยดี ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้รูปประโยคทั้ง 3 รูปประโยคที่ยายนวลพูดจึงมีเจตนาที่จะกระแนะกระแหนยายบุญเรือน กล่าวคือในรูปประโยคยายนวลพูดถึงคนทั่วไป แต่ต้องการให้กระทบถึงยายบุญเรือนนั่นเอง

ตัวอย่างที่ 43 บทสนทนาระหว่าง ยายจันทร์ กับ แม่ค้าขายอาหาร แม่ค้าเข้ามาขายอาหารใส่บาตรในตอนเช้าที่สถานสงเคราะห์คนชรา เมื่อขายอาหารที่เตียงยายบุญเรือน ซึ่งอยู่ติดกันกับยาย

จันทร์เสร็จ แม่ค้าก็เดินมาขายอาหารต่อที่เตียงยายจันทร์ แต่วันนี้แปลกกว่าทุกวัน เพราะยายจันทร์ซื้อเพียงข้าวถุงเดียวเพื่อใส่บาตร

แม่ค้ารับเงินจากยายบุญเรือนแล้ว เดินต่อมายังเตียงยายจันทร์ ยายจันทร์หยิบข้าวขึ้นมาเพียงถุงเดียว แล้วส่งแบงก์สิบให้

แม่ค้า “ทำไมวันนี้ซื้อแต่ข้าวอย่างเดียวล่ะ?” แม่ค้าถามขณะล้วงเศษสตางค์ทอน

ยายจันทร์รับเงินทอน กำแน่นไว้ในมือ ไม่มีเสียงตอบจากนาง

แม่ค้า “เป็นอะไรไปยาย พูดด้วยก็ไม่ยอมพูด?”

ยายจันทร์ยังคงนั่งนิ่งเหมือนไม่ได้ยินคำถาม

แม่ค้า “หรือว่ากับข้าววันนี้ไม่ถูกใจ?” แม่ค้ายังคงเซ้าซี้ถาม

ยายจันทร์ “โดนขโมยเงินน่ะสิ หมดตัวเลย นี่ดีว่าแม่นวลเขาให้ยืมมาก่อนสิบบาท ไม่งั้นคงไม่มีปัญญาซื้อข้าวใส่บาตร” ยายจันทร์พูดออกอย่างเหลืออด ตาเริ่มจะมีน้ำตาออกมาอีก

แม่ค้า “ฮื้อ เป็นไปได้ยังไง ยายไปทำหายที่ไหนหรือเปล่า?”

ยายจันทร์ “**ฉันจะไปทำหายที่ไหน วัน ๆ ฉันก็อยู่แต่ที่นี่ จะไปไหนได้**” เสียงของนางกึ่งประชด แม่ค้าจึงเงียบลง รอคอยแม่บ้าน

(ชาติ กอบจิตติ, 2537: 41)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามทั้ง 2 รูปประโยค ได้แก่ “ฉันจะไปทำหายที่ไหน” กับ “วัน ๆ ฉันก็อยู่แต่ที่นี่จะไปไหนได้” ซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคทั้งสองเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามทั้งสองนี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของ วัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะประชดประชันผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ ยายจันทร์ พูดด้วยน้ำเสียงที่แสดงถึงความไม่พอใจ “เสียงของนางกึ่งประชด” นอกจากนี้ผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ แม่ค้า ก็รับรู้ถึงความไม่พอใจของผู้พูด หรือยายจันทร์ ดังนั้นตนจึงไม่พูดอะไรอีกต่อไป

ยายจันทร์เชื่อแน่ว่าเงินของตนเองถูกขโมย ดังบทสนทนาบทหนึ่งที่ยายจันทร์กล่าวกับยายนวลหลังจากที่เงินหาย

ยายนวล “อย่าไปคิดเลยแม่ นึกว่าทำทานไปเถอะ ของอย่างนี้ ใครทำอะไรไว้มันก็ได้กับตัวเขาเองล่ะ”

ยายจันทร์ “อิฉันแปลกใจจริง ๆ อยู่ด้วยกันแค่นี้ยังทำกันได้”

ยายนวล “ก็พวกที่เดินกระย่องกระแย่งทั้งหลายนี่แหละ ส่วนที่นอนอยู่สี่เตียงห้าเตียงนั่นคงไม่มีใครลุกขึ้นมาเอาหรอก”

(ชาติ กอบจิตติ, 2537: 33)

ดังจะเห็นว่ายายจันทร์เชื่อมั่นว่าเงินถูกขโมยไป และแน่ใจว่ายายบุญเรือน ซึ่งอยู่เตียงติดกับตนเป็นคนขโมยไป เพราะยายบุญเรือนเป็นคนเดียวที่แย้งการตรวจค้นโดยให้เหตุผลว่า สิ่งที่หายนั้นเป็นเงิน ซึ่งโดยทั่วไปมีลักษณะที่เหมือน ๆ กัน มิใช่สิ่งของที่มีความต่างกันมาก นอกเสียจากว่าจะมีใครจดตัวเลขบนธนบัตร ซึ่งยายบุญเรือนเองก็เชื่อว่าถ้ามีคนจดเลขบนธนบัตรทุกใบเพื่อป้องกันเงินหายจริง คนนั้นก็เป็นคนบ้า

ด้วยเหตุนี้เองการที่แม่ค้าถามคำถามยายจันทร์ว่า “ยายจันทร์ไปทำหายที่ไหนหรือเปล่า” ก็เท่ากับว่าแม่ค้าไม่เชื่อในคำพูดของยายจันทร์ ซึ่งก่อนหน้านั้นก็ได้บอกแล้วว่าเงินถูกขโมยไป ดังนั้นยายจันทร์จึงรู้สึกไม่พอใจแม่ค้าที่มากล่าวคล้ายกับว่าตนทำเงินหายเอง อย่างไรก็ตามหากพิจารณาบทสนทนาก่อนหน้าที่ยายจันทร์จะบอกว่าเงินของตนถูกขโมย จะเห็นว่ายายจันทร์นิ่งเงียบ และไม่ยอมพูดจาใด ๆ กับแม่ค้าเลย ซึ่งแสดงให้เห็นว่ายายจันทร์รู้สึกเสียใจมาก และไม่อยากจะพูดถึงเงินที่ถูกขโมยไปอีกตามความเชื่อของตน ฉะนั้นการที่แม่ค้าพูดว่ายายจันทร์อาจจะไปทำเงินหายเองก็ย่อมที่จะสร้างความไม่พอใจแก่ยายจันทร์ นางจึงใช้รูปประโยคคำถามประชดชันชันแม่ค้า ซึ่งแม่ค้าเองก็รู้ถึงความไม่พอใจของนางจึงได้หยุดพูดไป

อนึ่ง อาจมีผู้เห็นว่ารูปประโยคดังกล่าวนี้เป็นวัจนกรรมการโต้แย้ง แต่ว่าเรื่องนี้เกิดขึ้นในสถานสงเคราะห์คนชรา และภายในอาคารตึกผู้ป่วย ดังนั้นผู้ฟัง หรือแม่ค้าย่อมที่จะรู้ดีว่าผู้พูด หรือยายจันทร์ไม่สามารถออกไปนอกสถานสงเคราะห์ หรือภายนอกอาคารได้ ดังนั้นด้วยคำถามที่ตนกล่าวว่า “ยายไปทำหายที่ไหนหรือเปล่า” จึงน่าจะหมายถึงตามมุมของอาคาร ห้องน้ำ หรือระเบียง แต่คำกล่าวของยายจันทร์มีเนื้อความที่หมายถึงสถานที่ภายนอกสถานสงเคราะห์คนชราแห่งนี้ ดังนั้นหากเป็นการโต้แย้ง แม่ค้าก็ย่อมที่จะรู้ว่ายายจันทร์เข้าใจความหมายของคำพูดของตนผิด จึงควรที่จะแก้ความเข้าใจนั้นให้ตรงกัน หลังจากที่ยายจันทร์พูดจบแล้ว แต่หลังจากที่ยายจันทร์พูดจบ แม่ค้ากลับนิ่งเงียบไปนั้นก็เพราะว่ายายจันทร์พูดด้วยน้ำเสียงที่แสดงความไม่พอใจมากกว่าที่

จะโต้แย้งโดยให้เหตุผลที่จะเป็นไปได้จริง ด้วยเหตุนี้รูปประโยคดังกล่าวจึงควรที่จะเป็นวัจนกรรมบริภาษ

ตัวอย่างที่ 44 บทสนทนาระหว่าง คนงานชาย กับ ตาเสียสติในห้องลูกกรง มีครอบครัวหนึ่งพากันมาทำบุญในวันเกิดคุณย่าด้วยการเลี้ยงอาหารในอาคารผู้ป่วย สถานสงเคราะห์คนชรา ลำเจียกจึงใช้ให้คนงานชายไปสวมใส่เสื้อผ้าให้ตาในห้องลูกกรงให้เรียบร้อย เพราะตาเสียสติคนนี้มักจะแก้ผ้าอยู่บ่อยครั้ง ถ้าครอบครัวที่จะมาทำบุญเห็นจะไม่งาม

ลำเจียก “พี่นุ่งกางเกงให้ตาแกหน่อยสิ เดี๋ยวเวลาเจ้าภาพเขาเดินเยี่ยมมันจะน่าเกลียด”

คนงานชายพยักหน้าเข้าใจ เมื่อวางถาดถ้วยเปล่าลงแล้ว เขาค่อยเลี่ยงเข้าไปในห้องลูกกรง ไม่มีใครสังเกตเห็น แต่ยายสอนนั่งมองอยู่บนเตียง สักครู่เสียงดิ้นโครมคราม

เสียงตะโกน “ไม่เอา! ไม่เอา!”

คนงานชาย (กึ่งดุ) “**ไม่เอาได้ยังไงเล่า** ต้องใส่นะ”

เสียงโต้ตอบของคนทั้งสองเรียกเด็กหนุ่ม เด็กสาวให้สนใจเร่เข้าไปดู ทั้งคู่ยืนชิดลูกกรง

(ชาติ กอบจิตติ, 2537: 120)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะตำหนิผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ คนงานชาย พูดด้วยน้ำเสียงกึ่งดุ หรือไม่พอใจผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ตาในห้องลูกกรง

คนงานชายพยายามที่จะใส่กางเกงให้ตาเสียสติที่อยู่ในห้องลูกกรง แต่ตาขัดขืนไม่ยอมใส่ คนงานชายจึงต้องบริภาษการกระทำของตาที่จะขัดขืนไม่ใส่กางเกง นอกจากนี้จะเห็นว่าตาในห้องลูกกรงเป็นคนเสียสติ ดังนั้นจึงไม่จำเป็นที่คนงานชายจะต้องถามคำถามเพื่อหาเหตุผลของการที่ตาจะไม่ใส่กางเกง เพราะคนเสียสติย่อมที่จะไม่รู้เรื่องราวใด ด้วยเหตุนี้ รูปประโยคคำถามที่คนงานชายกล่าวจึงมีเจตนที่จะบริภาษตาในห้องลูกกรงที่ไม่ยอมใส่กางเกงจึงทำให้ตนรู้สึกไม่พอใจ และการใช้น้ำเสียงกึ่งดุก็เพื่อให้ตาเกิดความกลัวและเปลี่ยนแปลงการกระทำนั้น

ตัวอย่างที่ 45 บทสนทนาระหว่าง อุบล กับ ตาในห้องลูกกรง มีครอบครัวหนึ่งพากันมาทำบุญในวันเกิดคุณย่า ด้วยการเลี้ยงอาหารในอาคารผู้ป่วย สถานสงเคราะห์คนชรา หลังจากที่เดินเยี่ยมคนชรา และให้ซองเงินครบทุกเตียงแล้ว คนในครอบครัวก็พากันเดินไปเยี่ยมตาที่อยู่ในห้องลูกกรง

กลุ่มคนเดินตามอุบลไปที่ห้องลูกกรง ย่า พ่อ เด็กหนุ่ม สาวใช้ รายอยู่หน้าห้องลูกกรง แม่เดินตามมาชะโงกดู เบือนหน้าแล้วถอยห่าง

แม่ (หันบอกกับสาวท้องแก่) “อย่าดูเลย น่าเกลียด กำลังท้องกำลังไส้” (หันบอกลูกสาว-อุ้มเด็กสามขวบ) “...เอาจิ๊บออกไป

เด็กหญิง (จิ๊บ) “จะดู จะดู” (ดิ้น-ร้อง) “จะดู” (ยิ่งเดินออกห่างยิ่งดิ้นยิ่งร้องดัง-จนกระทั่ง)

พ่อ “เอ้า เอ้า มาดูมา”

เด็กสาวอุ้มเด็กหญิงเข้าไป อุ้มชูขึ้นอยู่หลังเด็กหนุ่ม

เด็กหญิง (จิ๊บ) (หัวเราะชอบใจกับภาพที่เห็น) “โป๊ โป๊”

ย่า (มีสีหน้ากลัว) “ฉันไม่เข้าไปหรอกนะ”

อุบล (ยิ้ม- พูดกับย่า) “ไม่ต้องเอาเข้าไปให้หรอกค่ะ ปรกติไม่อนุญาตให้ใครเข้าอยู่แล้ว”

เสียงตะโกน “ไอ้ยัดแม่ ไอ้ยัดแม่”

อุบล (จ้องลงในห้องลูกกรง) “อ้าว **ตาไปด่าเขาทำไมล่ะ** เขาเอาตังค์มาให้นะ”

เสียงตะโกน “ไอ้ยัดแม่ ไอ้ยัดแม่”

อุบล (หันบอกย่า) “แกเป็นอย่างนี้ล่ะค่ะ ใครเอาเงินเอาของมาแจก แกด่าทุกที ...”

(ชาติ กอบจิตติ, 2537: 129)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะตำหนิผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ อุบล ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ ตาในห้องลูกกรง

ตาในห้องลูกกรงบริภาษครอบครัวที่มาเลี้ยงอาหารที่สถานสงเคราะห์ จึงทำให้อุบลไม่พอใจในการกระทำของตาในห้องลูกกรง เพราะครอบครัวที่มาในวันนี้มาเพื่อทำประโยชน์ให้แก่คนในสถานสงเคราะห์คนชรา ซึ่งรวมถึงตาในห้องลูกกรงนี้ด้วย ดังนั้นการที่ตาบริภาษครอบครัวนี้จึงเป็นเรื่องที่ไม่สมควรกระทำ ด้วยเหตุนี้ อุบลจึงได้ใช้รูปประโยคคำถามบริภาษตาในห้องลูกกรงเพื่อที่จะทำร้ายจิตใจของตา และให้สำนึกในความผิดที่ตนได้กระทำ

ตัวอย่างที่ 46 บทสนทนาระหว่าง เสือย้อย กับหลวงเนติสงคราม อัยการที่ตัดสินประหารชีวิตเสือย้อยในคดีวางแผนกบฏ และลอบสังหารนายกรัฐมนตรี จอมพลป. พิบูลสงคราม หลังจากที่เสือย้อยรอดจากการถูกประหารชีวิต เพราะได้สารภาพกับอธิบดีตำรวจว่าตนเองคือ หลวงกฤษดาวินิจ และพระอภิรักษ์สันติธรรม กับหลวงเนติสงครามก็เป็นเพื่อนที่เคยร่วมกันวางแผนทำรัฐประหารมาด้วยกัน และตนเองก็ไม่ได้มีส่วนรู้เห็นในการรอบสังหารนายกรัฐมนตรี เพราะในเวลาที่เกิดเหตุตนไม่ได้อยู่ในสถานที่เกิดเหตุนั้นโดยมี ร.ต.ต. ตุ้ยเป็นพยานให้ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ พระอภิรักษ์สันติธรรม และหลวงเนติสงครามถูกจำคุก

หลวงเนติสงคราม “มึงทำกูเจ็บแสบมาก ไอ้ย้อย มึงไปพูดอะไรกับผู้ใหญ่วะ เขาถึงลากกูเข้าคุกพร้อมกับพระอภิรักษ์?”

เสือย้อย “การเมืองมันไม่มีอะไรแน่นอนหรอกคุณหลวง ถ้าคุณคิดจะใช้มันเพื่อหวังความก้าวหน้า ใช้มันเป็นบันไดไปสู่ความรุ่งเรืองจนลืมจรรยาบรรณ คุณก็ต้องระวังผลลัพธ์อีกด้านหนึ่งของมันด้วย เพราะมันเป็นดาบสองคม...”

หลวงเนติสงคราม “อย่ามาเทศน์กู ไอ้สัตว์...” หลวงเนติสงครามร้องลั่น “...มึงไปพูดอะไรกับผู้ใหญ่เขาวะ?”

เสือย้อย “ก็พูดว่าผมกับพวกคุณเป็นเพื่อนกัน คุณกับเพื่อนของผมหลายคนเคยวางแผนทำรัฐประหารโค่นจอมพลป. มาด้วยกัน”

หลวงเนติสงคราม “แต่กูไม่เคยรู้จักมึงมาก่อนเลยในชีวิต...มึงเป็นพยานเท็จ...”

เสือย้อย “ใช่ ผมเป็นพยานเท็จ เราสองคนไม่เคยรู้จักกันมาก่อนเลยในชีวิต เรื่องทั้งหมดที่ผมเล่าให้ท่านอธิบดีฟังเกี่ยวกับคุณเป็นเรื่องโหกทั้งสิ้น แล้วทำไม? คุณน่าจะภูมิใจนะที่ผมเรียนรู้การเป็นพยานเท็จจากคุณได้รวดเร็วอย่างนี้...”

หลวงเนติสงคราม หลวงเนติสงครามตะโกนลั่น “ไอ้...ห่...”

เสือย้อย “ออมแรงไว้บ้างคุณหลวง คุณคงได้อยู่ในนี้อย่างน้อยก็อีกพักใหญ่นั่นแหละ ถ้าเจ้านายคุณเป็นคนประเภทที่ระแวงคนบริสุทธิ์ได้ง่าย ๆ เขาก็ระแวงคุณได้เหมือนกัน แล้ว**คุณไม่เคยใช้วิธีนี้มาก่อนหรือไงคุณหลวงที่รัก?** ผมก็เรียนมาจากพวกคุณนี่แหละ ไม่ยากหรอก”

(วินทร์ เลียววาริณ, 2540: 81)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะประชดประชันผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือ เสือย้อย ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากผู้ฟัง ซึ่งในปริบทนี้คือ หลวงเนติสงคราม เพราะตัวผู้พูด หรือเสือย้อยรู้คำตอบของคำถามที่กล่าวถามดีอยู่แล้ว ดังจะเห็นได้จากการถ้อยคำต่อมาที่เสือย้อยกล่าวว่าตนได้เรียนรู้วิธีการใส่ความผู้อื่นมาจากหลวงเนติสงคราม ฉะนั้นเป็นธรรมดาที่เสือย้อยจะต้องเห็นหลวงเนติสงครามกระทำการกระทำนั้นก่อน ตนจึงจะเรียนรู้ และจดจำวิธีการมาใช้บ้างได้

วิธีการที่เสือย้อยกล่าวถามหลวงเนติสงครามคือ วิธีการที่หลวงเนติสงครามสร้างพยานเท็จใส่ความเสือย้อยในคดีวางแผนกบฏ และลอบสังหารนายกรัฐมนตรี ซึ่งภายหลังเสือย้อยก็ได้สารภาพความจริงว่าตนไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์การลอบสังหารนายกรัฐมนตรี แต่ตนถูกใส่ความเนื่องจากตนจำได้ว่าพระอภิรักษ์สันติธรรม และหลวงเนติสงครามเป็นเพื่อนที่เคยร่วมกันวางแผนทำรัฐประหารมาด้วยกัน เขาทั้งสองจึงต้องการที่จะกำจัดตน

อนึ่ง ผู้วิจัยคิดว่าสิ่งที่เสือย้อยกล่าวสารภาพนั้นเป็นความจริง แต่ประเด็นที่เสือย้อยกล่าวว่าพระอภิรักษ์สันติธรรม และหลวงเนติสงครามแกล้งจำตนเองไม่ได้นั้น ผู้วิจัยคิดว่าไม่เป็นความจริง เพราะจากรูปลักษณ์ของหลวงกฤษดาวินิจที่เปลี่ยนไปเป็นเสือย้อย ดังข้อความตอนหนึ่งกล่าวไว้ว่า ‘...ผมหรี่ตามองดูเสือย้อย เสื้อผ้าชุดดำสนิทนั้นสกปรกยับยู่ยี่ เผยให้เห็นแผงอกกว้างใหญ่สักรูปเสือดำทมึน ใบหน้านั้นมีหนวดเครารุงรัง...’ (วินทร์ เลียววาริณ, 2540: 32) ด้วยลักษณะรูปพรรณสัณฐานที่เปลี่ยนไปนี้อาจจะทำให้พระอภิรักษ์สันติธรรม และหลวงเนติสงครามจำหลวงกฤษดาวินิจไม่ได้ก็เป็นได้ เพราะแม้ว่าท่านทั้งสอง คือ พระอภิรักษ์สันติธรรม และหลวงเนติสงครามจะถูกจำคุกแล้ว แต่ก็ยังพูดกับเสือย้อยว่าตนไม่รู้จักกับเสือย้อย ดังที่ปรากฏในบทสนทนา

ข้างต้น แต่สาเหตุที่ทำให้ทั้งพระอภิรักษ์สันติธรรม และหลวงเนติสงครามต้องใส่ความเสือย้อย เพราะในเวลานั้นเสือย้อยเป็นโจรที่แม่นปืน และหาตัวจับยาก ด้วยเหตุนี้การให้เสือย้อยมารับโทษในคดีนี้จึงเหมาะสมที่สุด

ฉะนั้นเสือย้อยจึงใช้ความเข้าใจผิดของหลวงเนติสงครามกล่าวว่าตนเป็นพยานเท็จใส่ความหลวงเนติสงครามโดยมิได้เล่าความจริงว่าตนคือหลวงกฤษดาวินิจ แต่ถึงกระนั้นหากตีความการกระทำของเสือย้อยตามเข้าใจของหลวงเนติสงคราม ก็จะหมายความว่าเสือย้อยใส่ความหลวงเนติสงคราม เช่นเดียวกันกับที่หลวงเนติสงครามใส่ความเสือย้อยในศาล ดังนั้นวิธีการที่เสือย้อยกล่าวก็คือการสร้างพยานเท็จเพื่อใส่ความ ซึ่งเสือย้อยเลียนแบบการกระทำนั้นมาจากหลวงเนติสงครามที่สร้าง ฉะนั้นก็เท่ากับว่าเสือย้อยได้เห็นหลวงเนติสงครามใช้วิธีการดังกล่าวแล้ว ตนจึงได้ปฏิบัติตาม ด้วยเหตุนี้รูปประโยคคำถามที่เสือย้อยกล่าวจึงมิได้มีเจตนาที่ถาม แต่ต้องการที่จะประชดประชันมากกว่า

นอกจากนี้จะเห็นว่าเสือย้อยใช้คำเรียกว่า “ที่รัก” ซึ่งเป็นคำแบบแสดงถึงความสุภาพ ความเคารพ ความนับถือเวลาที่พูดในที่ชุมชน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 531) แต่ในปริบทนี้เสือย้อยไม่พอใจในการกระทำของหลวงเนติสงคราม ดังนั้นเสือย้อยจึงไม่ได้มีเจตนาที่จะใช้คำเรียกนี้ตามความหมายประจำรูปคำที่กล่าวมา แต่เป็นเหตุผลประการหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าเสือย้อยมีเจตนาที่จะประชดประชันหลวงเนติสงคราม

ตัวอย่างที่ 47 บทสนทนาระหว่าง ธงชัย กับ หลวงกฤษดาวินิจ ธงชัยเป็นลูกชายของนายทวี ซึ่งเป็นเพื่อนเก่าของหลวงกฤษดาวินิจ เขาหลอกให้พล.ต.อ. ตุ้ย ซึ่งปลดประจำการ และมาหาหลวงกฤษดาวินิจที่อำเภอเห่าดง ตรวจสอบหาข้อมูลเกี่ยวกับบริษัทเทร็ก ซึ่งเป็นบริษัทของนายกังวาน เจ้าของธุรกิจที่กว้างขวางระดับนานาชาติคนหนึ่ง เขามีจุดมุ่งหมายเพื่อกำจัดนายกังวานซึ่งเป็นคู่แข่งในการลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเดียวกันนี้ และเพื่อกำจัดคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ หรือ ร.ส.ช. นอกจากนี้ธงชัย กับพรรคการเมืองของเขาคิดที่จะผิดสัญญาที่พรรคการเมืองทั้ง 9 พรรคได้ให้สัญญาร่วมกันว่าจะตกลงแก้ไขรัฐธรรมนูญในสี่ประเด็นเมื่อหลวงกฤษดาวินิจรู้ความจริงทั้งหมด จึงไม่พอใจในการกระทำของธงชัย

หลวงกฤษดาวินิจ “พวกแกรู้ไหมว่าจะเกิดอะไรขึ้นเมื่อพวกแกเบี้ยวสัตยาบันของเก้าพรรค?”

ธงชัย คนหนุ่มหัวเราะ “ประชาชนคงเดินขบวนมั้ง อาจมีคนอดอาหารตายไปสักคนสองคน แล้วเรื่องก็เงียบไปเอง”

หลวงกฤษดาวินิจ “**พวกแกเป็นส.ส. แบบไหนกัน** ไม่สนใจเลยใช่ไหมว่าจะเกิดอะไรขึ้น?”

ธงชัย “วิถีแห่งธุรกิจการเมืองตอนนี้มันบังคับให้ต้องเป็นแบบนี้ต่างหาก เดี๋ยวนี้การเมืองล้วน ๆ มีเสียเมื่อไหร่ล่ะ

(วินทร์ เลียววาริณ, 2540: 393)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะตำหนิผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จาก ผู้พูด ซึ่งในปริบทนี้คือหลวงกฤษดาวินิจ ไม่ได้พยายามที่จะให้ได้คำตอบจากคำถามที่ถาม เพราะผู้พูด หรือหลวงกฤษดาวินิจรู้คำตอบดีอยู่แล้วจากการกระทำที่ผ่านมาของผู้ฟัง หรือธงชัย นอกจากนี้หลวงกฤษดาวินิจเป็นผู้ที่ร่วมอยู่ในการปฏิวัติตั้งแต่ปี 2475 จึงต้องเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับการเมืองเป็นอย่างดี

เมื่อหลวงกฤษดาวินิจรู้ความจริงว่าธงชัย ผู้เป็นลูกชายของเพื่อนเก่า ซึ่งเขาสนับสนุนให้ได้รับการเลือกตั้งในสมัยที่แล้วมา กลับหาผลประโยชน์ใส่ตน โดยการหลอกให้พล.ต.อ. ตุ้ยหาข้อมูลเกี่ยวกับบริษัทเทร็กของนายกังวานว่ามีเจ้าของคนเดียวกันกับบริษัทมาร์ส เว็พเพิ่นส์ ซึ่งเป็นบริษัทจากไต้หวัน โดยที่ให้การประมูลอาวุธไม่ว่าครั้งใดบริษัทของนายกังวานก็ต้องชนะประมูล เพราะมีเจ้าของคนเดียวกัน ซึ่งการกำจัดนายกังวานในครั้งนี้ก็เท่ากับเป็นการกำจัด คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ หรือ ร.ส.ช. ที่สนับสนุนนายกังวานอยู่ด้วย แต่ถ้า ร.ส.ช. ยังอยู่เขา กับพรรคที่เขาสังกัดอยู่ ก็ยังคงสนับสนุน ร.ส.ช. เช่นเดียวกัน เหนือสิ่งอื่นใด ธงชัย กับพรรคการเมืองที่เขาสังกัดอยู่กำลังจะผิดสัญญาที่ได้ให้กันกับอีก 8 พรรค ว่าจะตกลงแก้ไขรัฐธรรมนูญในสี่ประเด็นเพื่อให้เกิดการจลาจลของแกนนำประชาธิปไตย ดังที่กล่าวมาจะเห็นว่าธงชัยได้สร้างผลเสียให้กับประเทศไทย และกอบโกยผลประโยชน์ให้แก่ตนเอง ซึ่งผิดวิสัยของตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระบอบประชาธิปไตย ที่จะต้องทำประโยชน์ให้แก่ประชาชนที่เลือกตนเข้าไปทำหน้าที่แทนในรัฐสภา ด้วยเหตุนี้หลวงกฤษดาวินิจจึงใช้รูปประโยคคำถามตำหนิธงชัย ซึ่งตนเองก็รู้ดีอยู่

แล้วว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือ ส.ส. ก็มีอยู่แบบเดียวคือที่มาจากการเลือกตั้ง แต่ที่กล่าวนี้คงจะกล่าวถึงการกระทำว่าเป็นแบบดี หรือเลวมากกว่า

ตัวอย่างที่ 48 บทสนทนาระหว่างรติรัตน์กับอรชุน อรชุนถามรติรัตน์ว่ารักเขาหรือไม่ ทั้ง ๆ ที่คบกันมาเป็นเวลานานแล้ว

อรชุน “คุณรักผมไหม” เขาถามเสียงเศร้า

รติรัตน์ เธอจ้องเขาตาโต “**มาถึงขนาดนี้ยังจะต้องตอบอีกหรือ**”

อรชุน เขาก้มหน้าเงียบ ตำหนิตัวเองว่าถามโง่ ๆ ที่จริงเขาถามตัวเองมากกว่า แล้วเขาก็เปลี่ยนเรื่องพูด “พี่ชายคุณ 2 คนเป็นอย่างไรบ้าง”

(วิมล ไทรนิ่มนวล, 2545: 145)

ผู้พูดใช้รูปประโยคคำถามซึ่งความหมายพื้นฐานของรูปประโยคเป็นการถามที่ต้องการคำตอบ แต่ในรูปประโยคคำถามนี้ ผู้พูดไม่ได้มีเจตนาที่จะถามเพื่อต้องการคำตอบตามเงื่อนไขของวัจนกรรมการถาม แต่ต้องการที่จะตำหนิผู้ฟังในเรื่องที่ผู้ฟังมองข้ามสิ่งที่ผู้พูดทำเพื่อผู้ฟังด้วยความรัก แต่ผู้ฟังไม่ใส่ใจ กลับต้องมาถามถึงคำว่า “รัก” จากปากของผู้พูด ดังจะเห็นว่าหลังจากที่ผู้พูดกล่าวตำหนิ ผู้ฟังก็รู้สึกสำนึกในความผิดของตนที่ได้กระทำไป จึงแสดงกิริยาสำนึกผิด และกล่าวตำหนิตนเอง ฉะนั้นรูปประโยคคำถามนี้จึงเป็นวัจกรรมการบริภาษ ผู้พูดในปริบทนี้คือ รติรัตน์ และผู้ฟังในปริบทนี้คือ อรชุน รติรัตน์ไม่พอใจที่อรชุนถามว่าเธอรักเขาไหม ทั้ง ๆ ที่เขากับเธอก็คบกันมาตั้งนานแล้ว จึงไม่น่าที่อรชุนจะต้องถามคำถามนี้ เธอจึงได้ใช้รูปประโยคคำถามกล่าวตำหนิอรชุน เพื่อให้อรชุนหยุดคิด และสำนึกในความผิดของตน

ประวัติการศึกษา และการทำงาน

ชื่อ –นามสกุล	นายนภัทร อังกูรสินธนา
วัน เดือน ปี ที่เกิด	วันที่ 1 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2524
สถานที่เกิด	จังหวัดภูเก็ต
ประวัติการศึกษา	สำเร็จการศึกษาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย) คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ทุนการศึกษาที่ได้รับ	ทุนสนับสนุนงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาเพื่อการตีพิมพ์ในวารสารระดับชาตินานาชาติ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2550